

PRAVILNIK

O NASTAVNOM PLANU ZA DRUGI CIKLUS OSNOVNOG OBRAZOVANJA I VASPITANJA I NASTAVNOM PROGRAMU ZA PETI RAZRED OSNOVNOG OBRAZOVANJA I VASPITANJA

("Sl. glasnik RS - Prosvetni glasnik", br. 6/2007, 2/2010, 7/2010 - dr. pravilnik, 3/2011 - dr. pravilnik, 1/2013, 4/2013, 11/2016, 6/2017, 8/2017, 9/2017 i 12/2018)

Verzija na snazi: 13/07/2018 -

Član 1

Ovim pravilnikom utvrđuje se nastavni plan za drugi ciklus osnovnog obrazovanja i vaspitanja i nastavni program za peti razred osnovnog obrazovanja i vaspitanja.

Član 2

Nastavni plan za drugi ciklus osnovnog obrazovanja i vaspitanja i nastavni program za peti razred osnovnog obrazovanja i vaspitanja odštampani su uz ovaj pravilnik i čine njegov sastavni deo.

Član 3

Nastavni plan za drugi ciklus osnovnog obrazovanja i vaspitanja i nastavni program za peti razred osnovnog obrazovanja i vaspitanja primenjuju se počev od školske 2007/2008. godine.

Nastavni plan iz stava 1. ovog člana za šesti razred osnovnog obrazovanja i vaspitanja primenjuje se počev od školske 2008/2009. godine, za sedmi razred počev od školske 2009/2010. godine, a za osmi razred počev od školske 2010/2011. godine.

Član 4

Ovaj pravilnik stupa na snagu osmog dana od dana objavljivanja u "Prosvetnom glasniku".

**Samostalni član Pravilnika o dopuni
Pravilnika o nastavnom planu za drugi ciklus osnovnog obrazovanja i
vaspitanja i nastavnom programu za peti razred osnovnog obrazovanja i
vaspitanja**

("Sl. glasnik RS - Prosvetni glasnik", br. 4/2013)

Član 2

Ovaj pravilnik stupa na snagu osmog dana od dana objavljivanja u "Prosvetnom glasniku", a primenjivaće se od školske 2013/2014. godine.

***Samostalni član Pravilnika o izmenama
Pravilnika o nastavnom planu za drugi ciklus osnovnog obrazovanja i
vaspitanja i nastavnom programu za peti razred osnovnog obrazovanja i
vaspitanja***

("Sl. glasnik RS - Prosvetni glasnik", br. 11/2016)

Član 2

Ovaj pravilnik stupa na snagu narednog dana od dana objavljivanja u "Službenom glasniku Republike Srbije - Prosvetnom glasniku" i primenjuje se od školske 2016/2017. godine.

***Samostalni član Pravilnika o izmeni
Pravilnika o nastavnom planu za drugi ciklus osnovnog obrazovanja i
vaspitanja i nastavnom programu za peti razred osnovnog obrazovanja i
vaspitanja***

("Sl. glasnik RS - Prosvetni glasnik", br. 11/2016)

Član 2

Ovaj pravilnik stupa na snagu osmog dana od dana objavljivanja u "Službenom glasniku Republike Srbije" i primenjuje se od školske 2016/2017. godine.

***Samostalni član Pravilnika o izmenama i dopunama
Pravilnika o nastavnom planu za drugi ciklus osnovnog obrazovanja i
vaspitanja i nastavnom programu za peti razred osnovnog obrazovanja i
vaspitanja***

("Sl. glasnik RS - Prosvetni glasnik", br. 6/2017)

Član 3

Ovaj pravilnik stupa na snagu osmog dana od dana objavljivanja u "Službenom glasniku RS - Prosvetnom glasniku", a primenjivaće se na učenike koji peti razred upisuju počev od školske 2017/2018. godine.

**Samostalni članovi Pravilnika o izmeni
Pravilnika o nastavnom planu za drugi ciklus osnovnog obrazovanja i
vaspitanja i nastavnom programu za peti razred osnovnog obrazovanja i
vaspitanja**

("Sl. glasnik RS - Prosvetni glasnik", br. 8/2017)

Član 2

Nastavni plan za peti i šesti razred osnovnog obrazovanja i vaspitanja, za peti razred osnovnog obrazovanja i vaspitanja, primenjujuće se počev od školske 2017/2018. godine, a za šesti razred osnovnog obrazovanja i vaspitanja, primenjujuće se počev od školske 2018/2019. godine.

Član 3

Ovaj pravilnik stupa na snagu narednog dana od dana objavljivanja u "Službenom glasniku Republike Srbije - Prosvetnom glasniku".

**Samostalni članovi Pravilnika o izmenama i dopunama
Pravilnika o nastavnom planu za drugi ciklus osnovnog obrazovanja i
vaspitanja i nastavnom programu za peti razred osnovnog obrazovanja i
vaspitanja**

("Sl. glasnik RS - Prosvetni glasnik", br. 9/2017)

Član 4

Nastavni program predmeta za peti razred: Srpski jezik i književnost, Maternji jezici pripadnika nacionalnih manjina (Mađarski jezik, Rumunski jezik, Slovački jezik, Hrvatski jezik i Bosanski jezik), Srpski kao nematernji jezik, Strani jezik, Likovna kultura, Muzička kultura, Istorija, Geografija, Matematika, Biologija, Građansko vaspitanje, Drugi strani jezik i Maternji jezik sa elementima nacionalne kulture (Bosanski jezik sa elementima nacionalne kulture i Slovački jezik sa elementima nacionalne kulture) primenjujuće se počev od školske 2018/2019. godine.

Član 5

Ovaj pravilnik stupa na snagu osmog dana od dana objavljivanja u "Službenom glasniku RS - Prosvetnom glasniku".

**Samostalni član Pravilnika o izmenama i dopunama
Pravilnika o nastavnom planu za drugi ciklus osnovnog obrazovanja i
vaspitanja i nastavnom programu za peti razred osnovnog obrazovanja i
vaspitanja**

("Sl. glasnik RS - Prosvetni glasnik", br. 12/2018)

Član 2

Ovaj pravilnik stupa na snagu osmog dana od dana objavljivanja u "Službenom glasniku RS - Prosvetnom glasniku", a primenjuje se počev od školske 2018/2019. godine.

NASTAVNI PLAN ZA DRUGI CIKLUS OSNOVNOG OBRAZOVANJA I VASPITANJA

Red . broj	A. OBAVEZNI NASTAVNI PREDMETI	PETI RAZRED		ŠESTI RAZRED		SEDMI RAZRED		OSMI RAZRED	
		ned.	god.	ned.	god.	ned.	god.	ned.	god.
1.	Srpski jezik __ jezik ¹	5	180	4	144	4	144	4	136
2.	Srpski jezik ²	3	108	3	108	3	108	2	68
3.	Strani jezik	2	72	2	72	2	72	2	68
4.	Likovna kultura	2	72	1	36	1	36	1	34
5.	Muzička kultura	2	72	1	36	1	36	1	34
6.	Istorija	1	36	2	72	2	72	2	68
7.	Geografija	1	36	2	72	2	72	2	68
8.	Fizika	-	-	2	72	2	72	2	68
9.	Matematika	4	144	4	144	4	144	4	136
10.	Biologija	2	72	2	72	2	72	2	68
11.	Hemija	-	-	-	-	2	72	2	68
12.	Tehničko i informatičko obrazovanje	2	72	2	72	2	72	2	68
13.	Fizičko vaspitanje	2	72	2	72	2	72	2	68
	UKUPNO: A	23-26*	828-936*	24-27*	864-972*	26-29*	936-1044*	26-28*	884-952*
Red . broj	B. OBAVEZNI IZBORNI NASTAVNI PREDMETI								
1.	Verska nastava/ Građansko vaspitanje ³	1	36	1	36	1	36	1	34
2.	Strani jezik ⁴	2	72	2	72	2	72	2	68
3.	Fizičko vaspitanje - izabrani sport ⁵	1	36	1	36	1	36	1	34

UKUPNO: B		4	144	4	144	4	144	4	136
UKUPNO: A + B		27-30*	972-1080*	28-31*	1008-1116*	30-33*	1080-1188	30-32*	1020-1088*
Red . broj	V. IZBORNI NASTAVNI PREDMETI ⁶								
1.	Čuvari prirode	1	36	1	36	-		-	
2.	Svakodnevni život u prošlosti	1	36	1	36	1	36	1	34
3.	Crtanje, slikanje i vajarstvo	1	36	1	36	1	36	1	34
4.	Hor i orkestar	1	36	1	36	1	36	1	34
5.	Informatika i računarstvo	1	36	1	36	1	36	1	34
6.	Maternji jezik sa elementima nacionalne kulture	2	72	2	72	2	72	2	68
7.	Šah	1	36	1	36	1	36	1	34
8.	Domaćinstvo	-	-	-	-	1	36	1	34
	UKUPNO: V	1-2*	36-72*	1-2*	36-72*	1-2*	36-72*	1-2*	34-68*
	UKUPNO: A + B + V	28-31*	1008-1116*	29-32*	1044-1152*	31-34*	1116-1224*	31-33*	1054-1122*

1 Naziv jezika nacionalne manjine u školama u kojima se nastava održava na maternjem jeziku nacionalne manjine.

2 Realizuje se u školama u kojima se nastava održava na maternjem jeziku nacionalne manjine.

* Broj časova za učenike pripadnike nacionalnih manjina

3 Učenik bira jedan od ponuđenih nastavnih predmeta i izučava ga do kraja drugog ciklusa.

4 Učenik bira strani jezik sa liste stranih jezika koju nudi škola u skladu sa svojim kadrovskim mogućnostima i izučava ga do kraja drugog ciklusa

5 Učenik bira sportsku granu sa liste koju nudi škola na početku školske godine

6 Škola je dužna da, pored obaveznih izbornih predmeta sa liste B, ponudi još najmanje četiri izborna predmeta sa liste V, za svaki razred, od kojih učenik bira jedan predmet, prema svojim sklonostima, na početku školske godine

NASTAVNI PLAN ZA PETI I ŠESTI RAZRED OSNOVNOG OBRAZOVANJA I VASPITANJA

Red. broj	A. OBAVEZNI NASTAVNI PREDMETI	PETI RAZRED			ŠESTI RAZRED		
		ned.	god.	blok nastava	ned.	god.	blok nastava
1.	Srpski jezik i književnost _____ jezik ¹	5	180		4	144	
2.	Srpski kao nematernalni jezik ²	3	108		3	108	

3.	Strani jezik	2	72		2	72	
4.	Istorija	1	36		2	72	
5.	Geografija	1	36		2	72	
6.	Biologija	2	72		2	72	
7.	Matematika	4	144		4	144	
8.	Informatika i računarstvo	1	36		1	36	
9.	Tehnika i tehnologija	2	72		2	72	
10.	Likovna kultura	2	72		1	36	
11.	Muzička kultura	2	72		1	36	
12.	Fizičko i zdravstveno vaspitanje	2	72 + 54 ³		2	72 + 54 ³	
13.	Fizika				2	72	
14.	Hemija						
UKUPNO: A		24-27*	918-1026*		25-28*	954-1062*	
B. IZBORNI NASTAVNI PREDMETI							
1	Verska nastava/ Građansko vaspitanje ⁴	1	36		1	36	
2.	Drugi strani jezik ⁵	2	72		2	72	
3.	Maternji jezik/govor sa elementima nacionalne kulture ⁶	2	72		2	72	
UKUPNO: B		3-5*	108-180*		3-5*	108-180*	
UKUPNO: A + B		27-30*	1026-1134*		28-31*	1062-1170*	

Oblici obrazovno-vaspitanog rada kojima se ostvaruju obavezni i izborni nastavni predmeti

Red. broj	OBLIK OBRAZOVNO-VASPITNOG RADA	PETI RAZRED		ŠESTI RAZRED	
		ned.	god.	ned.	god.
1.	Redovna nastava	27-30*	1026-1134*	28-31*	1062-1170*
2.	Slobodne nastavne aktivnosti ⁷	1	36	1	36
3.	Dopunska nastava	1	36	1	36
4.	Dodatna nastava	1	36	1	36

Red. broj	OSTALI OBLICI OBRAZOVNO-VASPITNOG RADA	PETI RAZRED		ŠESTI RAZRED	
		ned.	god.	ned.	god.
1.	Čas odeljenjskog starešine	1	36	1	36
2.	Vannastavne aktivnosti ⁸	1	36	1	36
3.	Ekскурzija	Do 2 dana godišnje	Do 2 dana godišnje		

¹ Naziv jezika nacionalne manjine u školama u kojima se nastava održava na maternjem jeziku nacionalne manjine.

- ² Realizuje se u školama u kojima se nastava održava na maternjem jeziku nacionalne manjine.
- ³ Obavezne fizičke aktivnosti realizuju se u okviru predmeta Fizičko i zdravstveno vaspitanje.
- ⁴ Učenik bira jedan od ponuđenih izbornih nastavnih predmeta.
- ⁵ Učenik bira strani jezik sa liste stranih jezika koju nudi škola u skladu sa svojim kadrovskim mogućnostima i izučava ga do kraja drugog ciklusa
- ⁶ Učenik pripadnik nacionalne manjine koji sluša nastavu na srpskom jeziku može da izabere ovaj predmet ali nije u obavezi.
- ⁷ Slobodne nastavne aktivnosti škola planira Školskim programom i Godišnjim planom rada. Učenik obavezno bira jednu aktivnost sa liste od tri slobodne nastavne aktivnosti koje Škola nudi.
- ⁸ Vannastavne aktivnosti mogu da budu: društvene, umetničke, tehničke, humanitarne, kulturne, kao i druge aktivnosti u skladu sa prostornim i ljudskim resursima škole.
- * Broj časova za učenike pripadnike nacionalnih manjina.

NASTAVNI PROGRAM ZA PETI RAZRED OSNOVNOG OBRAZOVANJA I VASPITANJA

1. CILJEVI OBRAZOVANJA I VASPITANJA

Ciljevi obrazovanja i vaspitanja su:

- pun intelektualni, emocionalni, socijalni, moralni i fizički razvoj svakog deteta, učenika i odraslog, u skladu sa njegovim uzrastom, razvojnim potrebama i interesovanjima;
- sticanje kvalitetnih znanja, veština i stavova koje su svima neophodne za lično ostvarenje i razvoj, inkluziju i zaposlenje i sticanje i razvijanje osnovnih kompetencija u pogledu komunikacije na maternjem jeziku, komunikacije na stranim jezicima, matematičke pismenosti i osnovnih kompetencija u nauci i tehnologiji, digitalne kompetencije, kompetencije učenja kako se uči, međuljudske i građanske kompetencije i kulturnog izražavanja;
- razvoj stvaralačkih sposobnosti, kreativnosti, estetske percepcije i ukusa;
- razvoj sposobnosti pronalaženja, analiziranja, primene i saopštavanja informacija, uz vešto i efikasno korišćenje informaciono-komunikacionih tehnologija;
- osposobljavanje za rešavanje problema, povezivanje i primenu znanja i veština u daljem obrazovanju, profesionalnom radu i svakodnevnom životu radi unapređivanja ličnog života i ekonomskog, socijalnog i demokratskog razvoja društva;
- razvoj motivacije za učenje, osposobljavanje za samostalno učenje, učenje i obrazovanje tokom celog života i uključivanje u međunarodne obrazovne i profesionalne procese;
- razvoj svesti o sebi, samoinicijative, sposobnosti samovrednovanja i izražavanja svog mišljenja;
- osposobljavanje za donošenje valjanih odluka o izboru daljeg obrazovanja i zanimanja, sopstvenog razvoja i budućeg života;

- osposobljavanje za rad i zanimanje stvaranjem stručnih kompetencija, u skladu sa zahtevima zanimanja, potrebama tržišta rada, razvojem savremene nauke, ekonomije, tehnike i tehnologije;
- razvoj i praktikovanje zdravih životnih stilova, svesti o važnosti sopstvenog zdravlja i bezbednosti, potrebe negovanja i razvoja fizičkih sposobnosti;
- razvoj svesti o značaju održivog razvoja, zaštite i očuvanja prirode i životne sredine, ekološke etike i zaštite životinja;
- razvoj sposobnosti komuniciranja, dijaloga, osećanja solidarnosti, kvalitetne i efikasne saradnje sa drugima i sposobnosti za timski rad i negovanje drugarstva i prijateljstva;
- razvijanje sposobnosti za ulogu odgovornog građanina, za život u demokratski uređenom i humanom društvu zasnovanom na poštovanju ljudskih i građanskih prava, prava na različitost i brizi za druge, kao i osnovnih vrednosti pravde, istine, slobode, poštenja i lične odgovornosti;
- formiranje stavova, uverenja i sistema vrednosti, razvoj ličnog i nacionalnog identiteta, razvijanje svesti i osećanja pripadnosti državi Srbiji, poštovanje i negovanje srpskog jezika i svog jezika, tradicije i kulture srpskog naroda, nacionalnih manjina i etničkih zajednica, drugih naroda, razvijanje multikulturalizma, poštovanje i očuvanje nacionalne i svetske kulturne baštine;
- razvoj i poštovanje rasne, nacionalne, kulturne, jezičke, verske, rodne, polne i uzrasne ravnopravnosti, tolerancije i uvažavanje različitosti;
- povećanje obrazovnog nivoa stanovništva i razvoj Republike Srbije kao države zasnovane na znanju.

2. OBAVEZNI I PREPORUČENI SADRŽAJI OBAVEZNIH I IZBORNIH PREDMETA

OBAVEZNI NASTAVNI PREDMETI

Naziv predmeta	SRPSKI JEZIK I KNJIŽEVNOST
Cilj	Ciljevi nastave i učenja <i>srpskog jezika i književnosti</i> jesu da se učenik osposobi da pravilno koristi srpski jezik u različitim komunikativnim situacijama, u govoru i pisanju, tako što će ovladati osnovnim zakonitostima srpskog književnog jezika, da stiče osnovna znanja o ulozi i značaju jezika u nacionalnoj kulturi i izgradnji nacionalnog identiteta; da kroz čitanje i tumačenje književnih dela iz srpske i svetske baštine razvija čitalačke kompetencije koje, uz književno znanje, obuhvataju emocionalno i fantazijsko uživanje, živo pamćenje, istraživačko posmatranje, podstiču imaginaciju i umetnički senzibilitet, estetsko doživljavanje i kritičko mišljenje, moralno prosuđivanje i asocijativno povezivanje; da se odgovarajućim vrstama čitanja osposobljava da usmereno pristupa delu i prilikom tumačenja otkriva različite slojeve i značenja; da stiče osnovna znanja o mestu, ulozi i značaju jezika i književnosti u srpskoj i svetskoj kulturi, neguje ljubav prema srpskom jeziku i književnosti; da stiče i razvija najšira

humanistička znanja i da nauči kako funkcionalno da povezuje sadržaje predmetnih oblasti.

Razred

peti

Godišnji fond časova **180 časova**

OBLAST/TEMA	ISHODI Po završenoj temi/oblasti učenik će biti u stanju da:	SADRŽAJI
KNJIŽEVNOST	- razlikuje književni i neknjiževni tekst; upoređuje odlike fikcionalne i nefikcionalne književnosti - čita sa razumevanjem i opiše svoj doživljaj različitih vrsta književnih dela - čita sa razumevanjem odabrane primere ostalih tipova tekstova - odredi rod književnog dela i književnu vrstu - razlikuje karakteristike narodne od karakteristika umetničke književnosti - razlikuje realističnu prozu i prozu zasnovanu na natprirodnoj motivaciji - analizira elemente kompozicije lirske pesme (strofa, stih); epskog dela u stihu i u prozi (delovi fabule - poglavlje, epizoda; stih); dramskog dela (čin, scena, pojava) - razlikuje pojam pesnika i pojam lirskog subjekta; pojam pripovedača u odnosu na pisca - razlikuje oblike kazivanja - uviđa zvučne, vizuelne, taktilne, olfaktorne elemente pesničke slike - odredi stilske figure i razume njihovu ulogu u književno-umetničkom tekstu - proceni osnovni ton pevanja, pripovedanja ili dramske radnje (šaljiv, vedar, tužan i sl.) - razvija imaginacijski bogate asocijacije na osnovu tema i motiva	LIRIKA Lektira 1. Narodna pesma: <i>Vila zida grad</i> 2. Narodne lirske pesme o radu(izbor); narodne lirske porodične pesme (izbor) 3. Branko Radičević: <i>Pevam danju, pevam noću</i> 4. Milica Stojadinović Srpkinja: <i>Pevam pesmu</i> 5. Dušan Vasiljev: <i>Domovina/Aleksa Šantić: Moja otadžbina</i> 6. Vojislav Ilić: <i>Zimsko jutro</i> 7. Milovan Danojlić: <i>Šljiva/Desanka Maksimović: Srebrne plesačice</i> 8. Peđa Trajković: <i>Kad knjige budu u modi</i> Književni termini i pojmovi Pesnik i lirski subjekat. Motivi i pesničke slike kao elementi kompozicije lirske pesme. Vrsta strofe prema broju stihova u lirskoj pesmi: katren; vrsta stiha po broju slogova (deseterac i osmerac). Odlike lirske poezije: slikovitost, ritmičnost, emocionalnost. Stilske figure: epitet, onomatopeja. Vrste autorske i narodne lirske pesme: opisne (deskriptivne), rodoljubive (patriotske); mitološke, pesme o radu (posleničke) i porodične. EPIKA Lektira 1. Narodna pesma: <i>Sveti Savo</i> 2. Narodna pesma: <i>Ženidba Dušanova</i> (odlomak o savladavanju prepreka zatočnika Miloša Vojinovića) 3. <i>Ero s onoga svijeta</i> 4. <i>Djevojka cara nadmudrila</i> 5. Milovan Glišić: <i>Prva brazda</i> 6. Stevan Sremac: <i>Čiča Jordan</i> (odlomak) 7. Branko Ćopić: <i>Pohod na Mjesec</i> 8. Ivo Andrić: <i>Mostovi</i>

	književnih dela - odredi temu i glavne i sporedne motive - analizira uzročno-posledično nizanje motiva - ilustruje osobine likova primerima iz teksta - vrednuje postupke likova i argumentovano iznosi stavove - ilustruje verovanja, običaje, način života i događaje u prošlosti opisane u književnim delima - uvažava nacionalne vrednosti i neguje srpsku kulturnoistorijsku baštinu - navede primere lične dobiti od čitanja - napreduje u sticanju čitalačkih kompetencija - uporedi književno i filmsko delo, pozorišnu predstavu i dramski tekst	9. Danilo Kiš: <i>Dečak i pas</i> 10. Goran Petrović: <i>Mesec nad tepsijom</i> (prvi odlomak priče "Beli hleb od preterivanja" i kraj priče koji čine odeljci "Možeš smatrati da si zadobio venac slave" i "Mravi su vukli velike trošice tišine") 11. Anton Pavlovič Čehov: <i>Šala</i> Književni termini i pojmovi Pisac i pripovedač. Oblici kazivanja: pripovedanje u prvom i trećem licu. Fabula: nizanje događaja, epizode, poglavlja. Karakterizacija likova - način govora, ponašanje, fizički izgled, životni stavovi, etičnost postupaka. Vrste epskih dela u stihu i prozi: epska narodna pesma, bajka (narodna i autorska), novela (narodna i autorska), šaljiva narodna priča. Vrsta stiha prema broju slogova: deseterac. DRAMA Lektira 1. Branislav Nušić: <i>Kirija</i> 2. Dušan Radović: <i>Kapetan Džon Pipfoks</i> 3. Ljubiša Đokić: <i>Biberče</i> Književni termini i pojmovi Pozorišna predstava i drama. Čin, pojava, lica u drami, dramska radnja. Scena, kostim, gluma, režija. Dramske vrste: jednočinka, radio-drama. NAUČNOPOPULARNI I INFORMATIVNI TEKSTOVI (birati do 2 dela) 1. Vuk St. Karadžić: <i>Moba i prelo</i> (odlomak iz dela <i>Život i običaji naroda srpskoga</i>) 2. Dositej Obradović: <i>O ljubavi prema nauci</i> 3. M. Petrović Alas: <i>U carstvu gusara</i> (odlomci) 4. Milutin Milanković: <i>Uspomene, doživljaji, saznanja</i> (odlomak) 5. Izbor iz enciklopedija i časopisa za decu DOMAĆA LEKTIRA: 1. <i>Epske narodne pesme</i> (o Nemanjićima i Mrnjavčevićima - pretkosovski tematski krug)

		2. <i>Narodne bajke, novele, šaljive narodne priče</i> (izbor); kratke folklorne forme (pitalice, brzalice, poslovice, zagonetke) 3. Branislav Nušić: <i>Hajduci</i> 4. Danijel Defo: <i>Robinson Kruso</i> (odlomak o izgradnji skloništa) 5. Mark Tven: <i>Doživljaji Haklberija Fina/Kraljević i prosjak/Doživljaji Toma Sojera</i> 6. Izbor autorskih bajki (Grozdana Olujić; Ivana Nešić: <i>Zelenbabini darovi</i> (odlomci)) 7. Igor Kolarov: <i>Agi i Ema</i> 8. Izbor iz savremene poezije za decu (Aleksandar Vučo, Miroslav Antić, Dragomir Đorđević, Vladimir Andrić, Dejan Aleksić...) Dopunski izbor lektire (birati do 3 dela) 1. Jovan Jovanović Zmaj: <i>Pesmo moja</i> (iz <i>Đulića</i>) 2. Stevan Raičković: <i>Veliko dvorište</i> (izbor)/<i>Male bajke</i> (izbor) 3. Ivan Cankar: <i>Desetica</i> 4. Ljubivoje Ršumović: <i>Ujdurme i zvrčke iz antičke Grčke</i> (izbor)/Gustav Švab: <i>Priče iz starine</i> 5. Džon R. R. Tolkin: <i>Hobit</i> (odlomci) 6. Nikol Lezije: <i>Tajna žutog balona</i> 7. Kornelija Funke: <i>Gospodar lopova</i> (odlomak) 8. Vida Ognjenović: <i>Putovanje u putopis</i> (odlomak) 9. Vladislava Vojnović: <i>Priče iz glave</i> (izbor, osim priče <i>Pozorište</i>) 10. Dejan Aleksić: <i>Muzika traži uši</i> (izbor)/<i>Koga se tiče kako žive priče</i> (izbor) 11. Jovan Sterija Popović: <i>Laža i paralaža</i> (odlomak o Mesečevoj kraljici) i Edmon Rostan: <i>Sirano de Beržerak</i> (odlomak o putu na Mesec) Delo zavičajnog autora po izboru.
JEZIK	Gramatika (morfologija, sintaksa) - razlikuje promenljive reči od nepromenljivih - razlikuje kategorije roda, broja, padeža reči koje imaju deklinaciju - razlikuje osnovne funkcije i značenja padeža - upotrebljava padežne oblike u skladu sa normom - upotrebljava glagolske oblike u skladu sa normom - razlikuje osnovne	Promenljive reči: imenice, zamenice, pridevi, brojevi (s napomenom da su neki brojevi nepromenljivi), glagoli; nepromenljive reči: prilozi (s napomenom da neki prilozi mogu imati komparaciju) i predlozi. Imenice - značenje i vrste (vlastite, zajedničke, zbirne, gradivne; misaone, glagolske).

		rečenične članove (u tipičnim slučajevima)	Promena imenica (deklinacija): gramatička osnova, nastavak za oblik, pojam padeža. Osnovne funkcije i značenja padeža (s predlozima i bez predloga): nominativ (subjekat); genitiv (pripadanje i deo nečega); dativ (namena i usmerenost); akuzativ (objekat); vokativ (dozivanje, obraćanje); instrumental (sredstvo i društvo); lokativ (mesto). Pridevi - značenje i vrste prideva (opisni, prisvojni, gradivni; mesni i vremenski); rod, broj, padež i komparacija prideva. Slaganje prideva sa imenicom u rodu, broju i padežu. Zamenice - lične zamenice: promena, naglašeni i nenaglašeni oblici, upotreba lične zamenice svakog lica <i>sebe, se</i>. Brojevi - vrste i upotreba: glavni (osnovni, zbirni brojevi, brojne imenice na <i>-ica</i>) i redni brojevi. Glagoli - glagolski vid (nesvršeni i svršeni); glagolski rod (prelazni, neprelazni i povratni glagoli); glagolski oblici (građenje i osnovno značenje): infinitiv (i infinitivna osnova), prezent (prezentska osnova, naglašeni i nenaglašeni oblici prezenta pomoćnih glagola), perfekat, futur I. Predikatska rečenica - predikat (glagolski; imenski); slaganje predikata sa subjektom u licu, broju i rodu; pravi i nepravi objekat; priloške odredbe (za mesto, za vreme, za način; za uzrok i za meru i količinu); apozicija.
	Pravopis	- dosledno primenjuje pravopisnu normu u upotrebi velikog slova; sastavljenog i rastavljenog pisanja reči; interpunkcijskih znakova - koristi pravopis (školsko izdanje)	Veliko slovo u višočlanim geografskim nazivima; u nazivima institucija, preduzeća, ustanova, organizacija (tipični primeri); veliko i malo slovo u pisanju prisvojnih prideva. Zamenica <i>Vi</i> iz poštovanja. Odrična rečca <i>ne</i> uz imenice, prideve i glagole; rečca <i>naj</i> u superlativu; višočlani

		osnovni i redni brojevi. Interpunkcijski znaci: zapeta (u nabranjanju, uz vokativ i apoziciju); navodnici (naslovi dela i nazivi škola); crta (umesto navodnika u upravnom govoru).
	Ortoepija	- pravilno izgovara reči vodeći računa o mestu akcenta i intonaciji rečenice - govori jasno poštujući književnojezičku normu - tačno i razgovetno čita naglas književne i neumetničke tekstove Mesto akcenta u višesložnim rečima (tipični slučajevi). Intonacija i pauze vezane za interpunkcijske znakove; intonacija upitnih rečenica. Artikulacija: glasno čitanje brzalica, najpre sporo, a potom brže (individualno ili u grupi).
	JEZIČKA KULTURA	- koristi različite oblike kazivanja: deskripciju (portret i pejzaž), pripovedanje u 1. i 3. licu, dijalog - izdvaja delove teksta (naslov, pasuse) i organizuje ga u smisaone celine (uvodni, središnji i završni deo teksta) - sastavlja govoreni ili pisani tekst o doživljaju književnog dela i na teme iz svakodnevnog života i sveta mašte - pronalazi eksplicitno i implicitno sadržane informacije u jednostavnijem književnom i neknjiževnom tekstu - napamet govori odabrane književne tekstove ili odlomke Prepričavanje, pričanje, opisivanje - uočavanje razlike između govornog i pisanog jezika; pisanje pisma (privatno, imejl) Bogaćenje rečnika: sinonimi i antonimi; neknjiževne reči i tuđice - njihova zamena jezičkim standardom; uočavanje i otklanjanje beznačajnih pojedinosti i suvišnih reči u tekstu i govoru. Tehnika izrade pismenog sastava (težište teme, izbor i raspored građe, osnovni elementi kompozicije i grupisanje građe prema kompozicionim etapama); pasus kao uže tematske celine i njegove kompozicijsko-stilske funkcije. Osam domaćih pismenih zadataka. Četiri školska pismena zadatka.

KORELACIJA SA DRUGIM PREDMETIMA

Strani jezik
Istorija
Muzička kultura
Likovna kultura
Verska nastava
Građansko vaspitanje

UPUTSTVO ZA OSTVARIVANJE PROGRAMA

Nastavni program predmeta *Srpski jezik i književnost* čine tri predmetne oblasti: Književnost, Jezik i Jezička kultura. Preporučena distribucija časova po predmetnim oblastima je sledeća: Književnost - 70 časova, Jezik - 70 časova i Jezička kultura - 40 časova. Sve tri oblasti se prožimaju i nijedna se ne može izučavati izolovano i bez sadejstva sa drugim oblastima.

Nastavni program *srpskog jezika i književnosti* zasnovan je na ishodima, odnosno na procesu učenja i učeničkim postignućima. Ishodi predstavljaju opis integrisanih znanja, veština, stavova i vrednosti koje učenik gradi, proširuje i produbljuje kroz sve tri predmetne oblasti ovog predmeta.

I. PLANIRANJE NASTAVE I UČENJA

Nastavni program orijentisan na ishode nastavniku daje veću slobodu u kreiranju i osmišljavanju nastave i učenja. Uloga nastavnika jeste da dati program prilagodi, imajući u vidu: sastav odeljenja i karakteristike učenika; udžbenike i druge nastavne materijale koje će koristiti; tehničke uslove, nastavna sredstva i medije kojima škola raspolaže; resurse, mogućnosti, kao i potrebe lokalne sredine u kojoj se škola nalazi. Polazeći od datih ishoda i sadržaja, nastavnik najpre kreira svoj godišnji, tj. globalni plan rada, iz koga će kasnije razvijati svoje operativne planove. Ishodi definisani po oblastima olakšavaju nastavniku dalju operacionalizaciju ishoda na nivou konkretnih nastavnih jedinica. Od nastavnika se očekuje da za svaku nastavnu jedinicu, u fazi planiranja i pisanja pripreme za čas, definiše ishode na tri nivoa: one koje bi svi učenici trebalo da dostignu, one koje bi većina učenika trebalo da dostigne i one koje mogu samo neki učenici da dostignu. Na ovaj način postiže se indirektna veza sa standardima na tri nivoa postignuća učenika. Tokom planiranja treba, takođe, imati u vidu da se neki ishodi ostvaruju brže i lakše, ali je za većinu ishoda (posebno za predmetnu oblast Književnost) potrebno više vremena, više različitih aktivnosti i rad na različitim tekstovima. Pored toga što učenike treba da osposobi za korišćenje udžbenika, kao jednog od izvora znanja, nastavnik valja da ih uputi u načine i oblike upotrebe drugih izvora saznavanja.

II. OSTVARIVANJE NASTAVE I UČENJA

KNJIŽEVNOST

Okosnicu programa književnosti čine tekstovi iz lektire. Lektira je razvrstana po književnim rodovima - *lirika, epika, drama* i obogaćena izborom nefikcionalnih, naučopopularnih i informativnih tekstova. Obavezni deo lektire sastoji se, uglavnom, od dela koja pripadaju osnovnom nacionalnom korpusu, ali je obogaćen savremenim, aktuelnim delima. Izbor dela je u najvećoj meri zasnovan na principu prilagođenosti uzrastu.

Uz tekstove koje je potrebno obraditi na času dat je i spisak domaće lektire. Cilj ponovnog uvođenja domaće lektire je formiranje, razvijanje ili negovanje čitalačkih navika kod učenika. Obimnija dela učenici mogu čitati preko raspusta čime se podstiče razvijanje kontinuirane navike čitanja.

Uz obavezni spisak dela za obradu dodat je dopunski izbor tekstova. Izborni deo dopušta nastavniku veću kreativnost u dostizanju ishoda. Takođe, programom se podstiče upoznavanje učenika sa zavičajnom, lokalnom (ili regionalnom) kulturom i stvaralaštvom, pošto je omogućeno da svaki nastavnik obradi delo po izboru pisca iz zavičajnog (regionalnog) korpusa.

Uz dominantan korpus tekstova kanonskih pisaca kojim se utiče na formiranje estetskog ukusa učenika, izgrađuje i bogati svest o prirodi nacionalne književnosti (i vrednostima klasika svetske književnosti), ali i kulturnom i nacionalnom identitetu, u izboru lektire i

dopunskom izboru data je mogućnost nastavnicima da odaberu i izvestan broj književnih dela savremenih pisaca, čime se učenici upoznaju sa reprezentativnim primerima savremene književnosti i u prilici su da kritički sameravaju poetiku njihovih dela sa kanonskim vrednostima. Cilj uvođenja savremenih književnih dela koja još nisu postala deo kanona jeste da se po svojoj motivskoj ili tematskoj srodnosti vežu za postojeće teme i motive u okviru nastavnog programa i da se takvim primerima pokaže kako i savremeni pisci promišljaju epsku narodnu tradiciju ili teme prijateljstva, etičnosti, razvijaju imaginaciju i empatiju, čime će se bogatiti vertikalno čitalačko iskustvo učenika i osavremeniti pristup nastavi.

Ovakav izbor dela omogućava veću mogućnost primene komparativnog pristupa proučavanju literarnog stvaralaštva, uz odabir različitih nivoa obrade: interpretacije, prikaza ili osvrt. Izbor dela treba da bude usklađen sa mogućnostima, potrebama i interesovanjima konkretnog đачkog kolektiva. Razlike u ukupnoj umetničkoj i informativnoj vrednosti pojedinih tekstova utiču na odgovarajuća metodička rešenja (prilagođavanje čitanja vrsti teksta, opseg tumačenja teksta u zavisnosti od složenosti njegove strukture, povezivanje i grupisanje sa odgovarajućim sadržajima iz drugih predmetnih područja - gramatike, pravopisa i jezičke kulture i sl.).

Tekstovi iz dopunskog dela programa treba da posluže nastavniku i pri obradi nastavnih jedinica iz gramatike, kao i za obradu i utvrđivanje sadržaja iz jezičke kulture. Dela koja neće obrađivati nastavnik treba da preporuči učenicima za čitanje u slobodno vreme.

Novi program zasnovan je na uočavanju prirode i uloge književnog dela, kao i uočavanju razlike književnih i neknjiževnih tekstova, odnosno njihovoj većoj korelativnosti. Učenici treba da budu osposobljeni da razlikuju osobenosti književnog teksta (fikcionalnost, konotativnost, književni postupci, slikovitost, ritmičnost i sl.) u odnosu na denotativnost, informativnost i kazivanje zasnovano na činjenicama i podacima u različitim vidovima neknjiževnih tekstova. Korelativnost je omogućena adekvatnim kombinovanjem obaveznih i izbornih dela.

Sa spiska dopunskog izbora nastavnik bira ona dela koja će, uz obavezni deo lektire, činiti tematsko-motivske celine. Nastavnik može grupisati i povezivati po srodnosti dela iz obaveznog i dopunskog programa na mnogo načina. Mogući primeri funkcionalnog povezivanja nastavnih jedinica mogu biti sledeći (nikako i jedini): tema prijateljstvo: Nušićevi *Hajduci* - Tvenovi *Doživljaji Toma Sojera/Doživljaji Haklberija Fina* - Kišov *Dečak i pas* - Raičkovićevo *Veliko dvorište* - *Gospodar lopova* K. Funke; socijalni motivi i problemi u odrastanju: Kišov *Dečak i pas* - Cankarova *Desetica* - G. Olujić, *Selo iznad oblaka* - Kolarovljev roman *Agi i Ema* - Glišićeva *Prva brazda*; rodoljublje: Dušan Vasiljev, *Domovina* ili Aleksa Šantić, *Moja otadžbina* - narodne epske pesme o Nemanjićima i Mrnjavčevićima; savremeno detinjstvo: Trajkovićevo pesma *Kad knjige budu u modi* - roman *Agi i Ema* - G. Olujić *Crvena žaba*; detinjstvo u prošlosti: Nušićevi *Hajduci* - Tvenovi *Doživljaji Toma Sojera/Doživljaji Haklberija Fina* - Milankovićeve *Uspomene, doživljaji, saznanja* - Kišov *Dečak i pas* - Raičkovićevo *Veliko dvorište* - Čopićev *Pohod na Mjesec* - Glišićeva *Prva brazda*; detinjstvo velikih naučnika i pisaca: o Nikoli Tesli - Milankovićeve *Uspomene, doživljaji, saznanja*; ljubav prema nauci i književnosti: D. Obradović, *O ljubavi prema nauci* (po potrebi prilagoditi uzrastu učenika) - Aleksićeve priče *Muzika traži uši* ili *Koga se tiče kako žive priče* - Milankovićeve *Uspomene, doživljaji, saznanja* - Trajkovićevo pesma *Kad knjige budu u modi*; opisivanje: Ilićevo *Zimsko jutro* - Danojlićeva *Šljiva* - Andrićevi *Mostovi - Srebrne plesačice* D. Maksimović - *Putovanje u putopis* V. Ognjenović; obrada portreta: Čiča Jordan - Miona - hajduci - hobit Bilbo Bagins - baka Ema - Tom Sojer/Haklberi Fin - Šipio; humor i parodija: *Ero s onoga svijeta* - Nušićevi *Hajduci* - Radovićev *Kapetan Džon Pipifoks*; mitologija: mitološke narodne lirske pesme - Ršumovićevo obrada grčkih mitova u knjizi *Ujdurme i zvrčke iz antičke Grčke*; avanture: Defoov *Robinson Kruso* - proza M. Petrovića Alasa o gusarima, piratima i putovanju na "Robinsonovo" ostrvo - Radovićev *Kapetan Džon*

Piplfoks - Tvenovi *Doživljaji Toma Sojera/Doživljaji Haklberija Fina*. Navedeni primeri pokazuju kako se isti tekst može povezivati sa drugima na različite načine, prema različitim motivima ili tonu pripovedanja.

Književna dela koja su doživela ekranizaciju (*Hajduci, Agi i Ema, Doživljaji Toma Sojera, Hobit, Robinson Kruso, Gospodar lopova*) mogu poslužiti za komparativnu analizu i uočavanje razlike između književne i filmske (adaptirane, izmenjene) fabule i izraza, čime učenici mogu doći do zaključka o prirodi dva medija i razvijati svoju medijsku pismenost. Učenici se mogu uputiti i na druge filmove sa sličnom tematikom (dečje avanture ili avanture u fantastičnom svetu, odrastanje usamljenog deteta i sl.) i dodatno povezati obradu jedne tematsko-motivske celine.

Sa pojedinim elementima medijske pismenosti učenike treba upoznati takođe kroz korelaciju: pojam dečji časopis upoznati na konkretnom tekstu iz časopisa po izboru (sadržaj teksta treba da bude u vezi sa lektinom); pojam radio upoznati uz obradu teksta *Kapetan Džon Pipfoks* Duška Radovića.

Pored korelacije među tekstovima, neophodno je da nastavnik uspostavi vertikalnu korelaciju. Nastavnik mora biti upoznat sa sadržajima *srpskog jezika* prethodnih razreda radi poštovanja principa postupnosti i sistematičnosti.

Nastavnik, takođe, treba da poznaje sadržaje predmeta priroda i društvo za 3. i 4. razred (primer: prilikom obrade pretkosovskih pesama u uvodnom delu časa ili prilikom motivacije, učenike treba podsetiti na ono što su učili o Nemanjićima i Mrnjavčevićima iz ovog predmeta...).

Horizontalnu korelaciju nastavnik uspostavlja, pre svega, sa nastavom istorije, likovne kulture, muzičke kulture, verske nastave i građanskog vaspitanja.

Uvođenje učenika u svet književnosti, ali i ostalih, tzv. neknjiževnih tekstova (popularnih, informativnih), predstavlja izuzetno složen nastavni zadatak. Upravo na ovom stupnju školovanja stižu se osnovna i vrlo značajna znanja, umenja i navike od kojih će zavisiti učenička književna kultura, ali i estetske kompetencije. Učenici treba da razumeju fikcionalnu prirodu književnog dela i njegovu autonomnost (odnosno da prave razliku između lirskog subjekta i pesnika, pripovedača i pisca), kao i činjenicu da književno delo oblikuje jednu moguću sliku stvarnosti.

Pri obradi teksta primenjivaće se u većoj meri jedinstvo analitičkih i sintetičkih postupaka i gledišta. U skladu sa ishodom, učenike treba navikavati da svoje utiske, stavove i sudove o književnom delu detaljnije dokazuju činjenicama iz samoga teksta i tako ih osposobljavati za samostalan iskaz, istraživačku delatnost i zauzimanje kritičkih stavova.

Proučavanje književnoumetničkog dela u nastavi je složen proces koji započinje nastavnikovim i učenikovim pripremanjem (motivisanje učenika za čitanje, doživljavanje i proučavanje umetničkog teksta, čitanje, lokalizovanje umetničkog teksta, istraživački pripremni zadaci) za tumačenje dela, svoje najproduktivnije vidove dobija u interpretaciji književnog dela na nastavnom času, a u oblicima funkcionalne primene stečenih znanja i umenja nastavlja se i posle časa: u produktivnim obnavljanjima znanja o obrađenom nastavnom gradivu, u poredbenim izučavanjima književnoumetničkih dela i istraživačko-interpretativnim pristupima novim književnoumetničkim ostvarenjima. Središnje etape procesa proučavanja književnoumetničkog dela u nastavi jesu metodološko i metodičko zasnivanje interpretacije i njeno razvijanje na nastavnom času.

Obrada književnog dela treba da bude protkana rešavanjem problemskih pitanja koja su podstaknuta tekstom i umetničkim doživljavanjem. Mnogi tekstovi, a pogotovu odlomci iz dela, u nastavnom postupku zahtevaju umesnu lokalizaciju, često i višestruku. Situiranje teksta u vremenske, prostorne i društveno-istorijske okvire, kao i obaveštenja o bitnim sadržajima koji prethode odlomku - sve su to uslovi bez kojih se u brojnim slučajevima tekst ne može intenzivno doživeti i pravilno shvatiti.

Prilikom tumačenja teksta učenike treba navikavati da svoje utiske, stavove i sudove o književnom delu detaljnije dokazuju činjenicama iz samoga teksta i tako ih osposobljavati za samostalan iskaz, istraživačku delatnost i zauzimanje kritičkih stavova, uz uvažavanje individualnog razumevanja smisla književnog teksta i iskazivanje različitih stavova.

U nastavnoj interpretaciji književnoumetničkog dela objedinjavajući i sintetički činoci mogu biti: umetnički doživljaji, tekstovne celine, bitni strukturni elementi (tema, motivi, pesničke slike, fabula, odnosno siže, književni likovi, smisao i značenje teksta, motivacioni postupci, kompozicija), forme pripovedanja (oblici izlaganja), jezičko-stilski postupci i literarni (književnoumetnički) problemi.

Književnoteorijske pojmove učenici će upoznavati uz obradu odgovarajućih tekstova i pomoću osvrta na prethodno čitalačko iskustvo. U programu nisu navedeni pojmovi i vrste književnih dela predviđeni za usvajanje u prethodnim razredima prvog osnovnoškolskog ciklusa, ali se očekuje će se nastavnik nasloniti na stečeno znanje učenika, obnoviti ga i produbiti na primerima, shodno starijem uzrastu. Takav slučaj je sa stilskim figurama (poređenjem (komparacijom) i personifikacijom) koje se usvajaju u trećem i četvrtom razredu; pojmu pripovedanja i oblicima kazivanja u epskom književnom delu (dijalog, monolog, opisivanje)...

Jezičko-stilskim izražajnim sredstvima prilazi se s doživljajnog stanovišta; polaziće se od izazvanih umetničkih utisaka i estetičke sugestije, pa će se potom istraživati njihova jezičko-stilska uslovljenost.

Tokom obrade književnih dela, kao i u okviru govornih i pismenih vežbi, nastojaće se da učenici otkrivaju što više osobina, osećanja i duševnih stanja pojedinih likova, kao i da izražavaju svoje stavove o postupcima likova.

Prilikom povezivanja književnih (fikcionalnih), graničnih, odnosno nefikcionalnih tekstova (putopisna i autobiografska proza) i neknjiževnih tekstova (enciklopedije, rečnici, časopisi i sl.), treba realizovati ishode vezane za uočavanje razlike između fikcionalne i nefikcionalne književnosti (zasnovane na ličnom svedočenju i proverljivim podacima), kao i književnog i neknjiževnog teksta i upućivati učenika da uvide razliku u književnom postupku između navedenih vrsta.

Iako učenik usvaja pojmove narodne i autorske bajke u prethodnim razredima, sada treba da bude u stanju da detaljnije poznaje odlike narodne bajke i njene razlike u odnosu na autorsku bajku (kompozicija, (ne)postojanje stereotipnog početka i završetka, likovi - čovek kao glavni lik narodne bajke i životinje i natprirodna bića kao junaci autorske bajke, poremećaj ravnoteže kao uzrok potrage junaka u narodnoj bajci/potruga za identitetom i životnom srećom u autorskoj bajci, korišćenje (i izmena) motiva narodne bajke u autorskoj bajci), kao i u odnosu na dramsku ili scensku bajku (adaptacija motiva, odnosno prilagođavanje radnje dramskom obliku). Takođe, učenik treba da uočava razlike u osobenostima narodne i umetničke novele na primerima iz lektire. Zagonetke i poslovice uvode se u nastavu srpskog jezika i književnosti od prvog razreda, pa se znanja o ovim vrstama obnavljaju i proširuju. Isto važi i za priču o životinjama i njenu distinkciju u odnosu

na basnu - nastavnik se naslanja na znanje iz prvog ciklusa obrazovanja, obnavlja ga i proširuje.

Ishodi vezani za nastavnu oblast književnost zasnovani su na čitanju. Kroz čitanje i tumačenje književnih dela učenik razvija čitalačke kompetencije koje podrazumevaju ne samo istraživačko posmatranje i sticanje znanja o književnosti već podstiču i razvijaju emocionalno i fantazijsko uživanje, imaginaciju, estetsko doživljavanje, bogate asocijativne moći, umetnički senzibilitet, kritičko mišljenje i izgrađuju moralno prosuđivanje. Razni oblici čitanja su osnovni preduslov da učenici u nastavi stiču saznanja i da se uspešno uvode u svet književnog dela. U petom razredu neguje se, pre svega, doživljajno čitanje, a učenici se postupno uvode u istraživačko čitanje (čitanje prema istraživačkim zadacima, čitanje iz različitih perspektiva i sl.) i osposobljavaju da iskažu svoj doživljaj umetničkog dela, uvide elemente od kojih je delo sačinjeno i razumeju njihovu ulogu u izgradnji sveta dela.

JEZIK

U nastavi jezika učenici se osposobljavaju za pravilnu usmenu i pisanu komunikaciju standardnim (književnim) srpskim jezikom. Otuda zahtevi u ovom programu nisu usmereni samo na usvajanje jezičkih pravila i gramatičke norme, već i na razumevanje njihove funkcije i pravilnu primenu u usmenom i pismenom izražavanju.

Kada se u sadržajima programa navode nastavne jedinice koje su učenici već obrađivali u nižim razredima, podrazumeva se da se stepen usvojenosti i sposobnost primene ranije obrađenog gradiva proverava, a ponavljanje i uvežbavanje na novim primerima prethodi obradi novih sadržaja, čime se obezbeđuje kontinuitet rada i sistematičnost u povezivanju novog gradiva sa postojećim znanjima.

Nužno je da nastavnik uvek ima na umu presudnu ulogu umesnih i sistematskih vežbanja, odnosno da nastavno gradivo nije usvojeno dok se dobro ne uvežba. To znači da vežbanja moraju biti sastavni činilac obrade nastavnog gradiva, primene, obnavljanja i utvrđivanja znanja.

Gramatika

Osnovni programski zahtev u nastavi gramatike jeste da se učenicima jezik predstavi i tumači kao sistem. Nijedna jezička pojava ne bi trebalo da se izučava izolovano, van konteksta u kojem se ostvaruje njena funkcija (u svakoj pogodnoj prilici mogu se znanja iz gramatike staviti u funkciju tumačenja teksta, kako umetničkog tako i naučopopularnog). Jedan od izrazito funkcionalnih postupaka u nastavi gramatike jesu vežbanja zasnovana na korišćenju primera iz neposredne govorne prakse, što nastavu gramatike približava životnim potrebama u kojima se primenjeni jezik pojavljuje kao svestrano motivisana ljudska aktivnost. Jezičke pojave ne treba navoditi niti prikazivati kao izolovane (npr. nepovezane reči i smisaono nekorespondentne rečenice), već ih uvek valja kontekstualizovati vezivanjem za govorne situacije u kojima se mogu jasno prepoznati, izdvojiti i objasniti njihove karakteristike i funkcije.

Nastavni pristup padežima i vežbe usmerene na utvrđivanje znanja o upotrebi pravilnih oblika imenskih reči treba povezivati s odstupanjima od književnog jezika, kolebanjima i tipičnim greškama koje se javljaju u usmenom i pismenom izražavanju učenika. Stoga se sadržaj vežbanja padeža u nastavi mora određivati na osnovu kontinuiranog praćenja jezičkog ispoljavanja učenika (npr. tokom dijaloga na času, a takođe i na primerima iz domaćih i pismenih zadataka učenika). Tako će nastava jezika biti u funkciji osposobljavanja učenika za pravilno komuniciranje savremenim književnim srpskim jezikom.

Obrada predloga ne može se smatrati okončanom na jednom času, ukazivanjem na njihovu nepromenljivost, već osnovna znanja treba postupno proširivati tokom obrade padeža, i to navodeći najfrekventnije primere i njihovu tipičnu upotrebu. Isto važi i za priloge, čiju podelu po značenju treba povezati sa priloškim odredbama, a funkciju pokazivati u rečenici i u tekstu. I promenljive vrste reči treba povezivati sa njihovim tipičnim funkcijama u rečenici da bi učenici uočili reč kao jedinicu na morfološkom i sintaksičkom nivou.

Pravopis

Pravopisna pravila se usvajaju putem sistematskih vežbanja (pravopisni diktati, ispravka grešaka u datom tekstu, testovi sa pitanjima iz pravopisa itd.). U okviru pravopisnih vežbi poželjno je povremeno uključiti i pitanja kojima se proverava grafija (pisana slova: veliko i malo ćiriličko Ć, Đ; veliko i malo latiničko Đ, veliko G, S, Š itd.).

Takođe, treba podsticati učenike da sami uočavaju i ispravljaju pravopisne greške u SMS komunikaciji, kao i u različitim tipovima komunikacije putem interneta.

Pored toga, učenike treba upućivati na služenje pravopisom i pravopisnim rečnikom (školsko izdanje). Poželjno je da nastavnik donosi primerak *Pravopisa* na čas kad god se obrađuju pravopisne teme (tako bi mogao pojedinačno učenicima zadavati da pronađu reč u pravopisnom rečniku i odrede njen pravilan oblik ili pravilno pisanje).

Ortoepija

Nastavnik stalno treba da ukazuje na važnost pravilnog govora, koji se neguje sprovođenjem određenih ortoepskih vežbi. Ortoepske vežbe ne treba realizovati kao posebne nastavne jedinice, već uz odgovarajuće teme iz gramatike: npr. uočavanje mesta akcenta u reči može se povezati sa obradom i utvrđivanjem znanja o padežima (imenice *vreme*, *rame*, *teme* i sl. u genitivu jednine i nominativu množine nemaju akcent na istom slogu itd.); rečenična intonacija može se s jedne strane povezati sa pravopisom, a sa druge sa sintaksom itd. Uz korišćenje audio snimaka, učenike treba navikavati da prepoznaju, reprodukuju i usvoje pravilno akcentovan govor, a u mestima gde se odstupa od akcentatske norme, da razlikuju standardni akcent od svoga akcenta, tj. od dijalekatske akcentuacije.

Neke ortoepske vežbe mogu se sprovoditi i uz odgovarajuće teme iz književnosti: npr. artikulacija se može vežbati izgovaranjem brzalica, onda kada se one obrađuju kao deo narodnog stvaralaštva; akcent reči, tempo, ritam, rečenična intonacija i pauze mogu se vežbati glasnim čitanjem odlomaka iz izborne lektire (po izboru nastavnika ili učenika) itd. Kao ortoepsku vežbu treba sprovoditi i govorenje napamet naučenih odlomaka u stihu i prozi (uz pomoć auditivnih nastavnih sredstava).

JEZIČKA KULTURA

Razvijanje jezičke kulture jedan je od najvažnijih zadataka nastave maternjeg jezika. Ova nastavna oblast, iako je programski konstituisana kao posebno područje, mora se povezivati s obradom književnih tekstova kao reprezentativnih obrazaca izražavanja, a takođe i sa nastavom gramatike i pravopisa. Isto tako, obrada književnog teksta i rad na gramatici i pravopisu književnog jezika mora uključivati i sadržaje koji doprinose negovanju kulture usmenog i pismenog izražavanja.

Jezička kultura se neguje sprovođenjem leksičko-semantičkih i stilskih vežbi, koje imaju za cilj bogaćenje rečnika i razvijanje sposobnosti i veštine izražavanja. Sve vrste tih vežbanja, čiji je cilj razvijanje jezičkog mišljenja, izvode se na tekstu ili u toku govornih vežbi.

Kada su u pitanju domaći zadaci, preporučuje se da se četiri zadatka pišu ćirilicom, a četiri latinicom (naizmenično). Godišnje se radi četiri školska pismena zadatka - po dva u svakom polugodištu (jedan čas za izradu zadatka i dva za analizu i pisanje poboljšane verzije sastava). Školske pismene zadatke trebalo bi pisati ćirilicom, a dva ispravka latinicom.

Prilikom realizacije programa predmeta *srpski jezik i književnost* nastavnici treba da koriste i savremene tehnologije (npr. video-bim, pametnu tablu i sl.). Osavremenjivanje časova može se postići i korišćenjem elektronskih udžbenika i drugih nastavnih sredstava.

III. PRAĆENJE I VREDNOVANJE NASTAVE I UČENJA

Praćenje i vrednovanje rezultata napredovanja učenika je u funkciji ostvarivanja ishoda, a započinje inicijalnom procenom dostignutog nivoa znanja. Svaki nastavni čas i svaka aktivnost učenika je prilika za formativno ocenjivanje, odnosno registrovanje napretka učenika i upućivanje na dalje aktivnosti.

Formativno vrednovanje je sastavni deo savremenog pristupa nastavi i podrazumeva procenu znanja, veština, stavova i ponašanja, kao i razvijanja odgovarajuće kompetencije tokom nastave i učenja. Rezultat ovakvog vrednovanja daje povratnu informaciju i učeniku i nastavniku o tome koje kompetencije su usvojene, a koje nisu, kao i o efikasnosti odgovarajućih metoda koje je nastavnik primenio radi ostvarivanja cilja. Rezultati formativnog vrednovanja na kraju nastavnog ciklusa treba da budu iskazani i brojčanom ocenom.

Rad svakog nastavnika sastoji se od planiranja, ostvarivanja, praćenja i vrednovanja. Važno je da nastavnik, pored postignuća učenika, kontinuirano prati i vrednuje vlastiti rad. Sve što se pokaže dobrim i efikasnim, nastavnik će koristiti i dalje u svojoj nastavnoj praksi, a ono što bude procenjeno kao nedovoljno delotvorno, trebalo bi unaprediti.

MATERNJI JEZICI PRIPADNIKA NACIONALNIH MANJINA

ALBANSKI JEZIK

Napomena

BUGARSKI JEZIK

Napomena

BOSANSKI JEZIK

Naziv predmeta	BOSANSKI JEZIK
Cilj	Cilj nastave i učenja <i>bosanskoga jezika</i> je razvijanje sposobnosti i vještine upotrebe jezika u različitim životnim, svakodnevnim komunikacijskim situacijama, razvijanje čitalačke pismenosti i kulture, istraživanje iskustva i ideja književnosti, poticanje i vrednovanju vlastitoga stvaralaštva i stvaralaštva drugoga, te razumijevanje teksta u različitim kulturnim, međukulturnim i društvenim kontekstima.
Razred	peti
Godišnji fond časova	180 časova

OBLAST/TEMA	ISHODI Po završenoj temi/oblasti učenik će biti u stanju da:	SADRŽAJI
KNJIŽEVNOST	- određuje književni rod i književnu vrstu; - uočava obilježja lirske narodne pjesme; - razlikuje epsku od lirske pjesme na temelju suprotstavljanja događaja ili doživljaja; - upoznaje se s usmenom književnom i historijskom baštinom; - razvija svijest o opstojnosti naroda i nacionalnih i kulturnih vrijednosti (domoljublje, junaštvo, hrabrost, vjernost, običaji, tradicija) koje karakteriziraju junaci opjevani u usmenim epskim i lirskim pjesmama; - uočava lirske slike, motive i stalna izražajna sredstava u narodnoj književnosti; - prepoznaje osnovna osjećanja izražena u pjesmi; - analizira kompozicijske elemente lirske pjesme (strofa, stih); epskog djela u stihu i u prozi (dijelovi fabule - poglavlje, epizoda; stih); dramskog djela (čin, scena, pojava); - otkriva lirske slike, motive, poentu pjesme; stilsko-izražajna sredstva u poeziji; - uočava likove i motive u bajci; - posjeduje samostalnost u analizi basne, njenog prenesenog smisla i pouke; - razlikuje pojmove: pjesnik, lirski subjekt, pripovjedač i pisac; - razlikuje oblike kazivanja; - određuje temu i ideju književnoga djela; - uočava glavne i sporedne motive; - uočava osobine likova; - analizira likove koristeći se	LIRIKA Književni termini i pojmovi Pojam narodne književnosti. Vrste autorske i narodne lirske pjesme: ljubavne pjesme, uspavanke, sevdalinke, opisne (deskriptivne) pjesme. Vrste strofe prema broju stihova u lirskoj pjesmi: distih, katren. Pojam i vrste rime. Odlike lirske poezije: opisivanje, pejzaž. Pjesnik i lirski subjekt. Stilske figure: epitet, simbol, metafora, personifikacija, hiperbola. Lektira 1. <i>Đevojka je ružu brala</i>, narodna lirska pjesma 2. <i>Po Taslidži pala magla</i>, sevdalinka 3. <i>Bulbul mi pjeva</i>, sevdalinka 4. <i>Spavaj sine</i>, narodna uspavanka 5. <i>Uspavanka</i>, romska narodna pjesma 6. <i>Prvi snijeg</i>, Osman Đikić 7. <i>Srebrna česma</i>, Džemaludin Latić 8. <i>Svici</i>, Kasim Deraković 9. <i>Kuću kućom čine djeca</i>, Muhidin Šarić 10. <i>Da ja mogu drvo biti</i>, Oton Župančić 11. <i>Šašava pesma</i>, Miroslav Antić EPIKA Književni termini i pojmovi Vrste epskih djela u stihu i prozi: narodna epska pjesma, narodna bajka, narodna basna, šaljiva narodna priča, narodne umotvorine, pripovijetka, novela, autorska bajka, roman. Vrsta stiha prema broju slogova: deseterac. Stilske figure: hiperbola, onomatopeja, metafora. Pisac i pripovjedač. Oblici kazivanja: opisivanje, lirski opis, retrospekcija, pripovijedanje u prvom i trećem licu, dijalog. Fabula, epizode i poglavlja (glave).

	navodima iz teksta; - stečena znanja i iskustva iz pročitanih književnih djela primjenjuje u svakodnevnim situacijama;	Lektira 1. <i>Mujo Hrnjica ženi brata Halila</i>, narodna epska pjesma 2. <i>Đerzelez Alija i vila</i>, narodna epska pjesma 3. <i>Bajka o prstenu</i>, narodna bajka 4. <i>Mušica i vo</i>, narodna basna 5. <i>Putnik i gostioničar</i>, šaljiva narodna priča 6. Izbor kratkih narodnih umotvorina 7. <i>Vodeni cvjetovi</i>, Ahmet Hromadžić (autorska bajka) 8. <i>Majka</i>, Zija Dizdarević 9. <i>Hrt</i>, Čamil Sijarić 10. <i>Sijelo mudraca</i>, Nedžad Ibrišimović 11. <i>Niko-i-ništa</i>, Alija Isaković 12. <i>Tri lica moga oca</i>, Rizo Džafić 13. <i>Veliki pljusak</i>, Hasan Kikić 14. <i>Majstorije</i>, Advan Hozić 15. <i>Pet zrelih krušaka</i>, Vilijam Sarojan DRAMA Književni termini i pojmovi Osnovne odlike drame. Elementi dramskog djela (čin, scena, pojava). Dramske vrste: radio drama, igrokaz, skeč. Lektira 1. <i>Kapetan Džon Piplfoks</i>, Dušan Radović 2. <i>Dok se dvoje svađaju, treći se koristi</i>, Abdulah Sidran (skeč) 3. <i>Poklon</i>, Advan Hozić (igrokaz) NAUČNOPOPULARNI I INFORMATIVNI TEKSTOVI 1. Izbor iz enciklopedija, antologija i časopisa za djecu 2. Izbor iz "1000 zašto 1000 zato" DOMAĆA LEKTIRA: 1. <i>Bašta sljezove boje</i>, Branko Ćopić (pripovijetka) 2. <i>Robinzon Kruso</i>, Daniel Defo (roman) 3. <i>Doživljaji Toma Sojera</i>, Mark Tven 4. <i>Roman o novčiću</i>, Kemal

		Mahmutefendić (roman) 5. <i>Lesi se vraća kući</i>, Erih Najt (roman) 6. <i>Tajne djedovog mlina</i>, Bajruzin Planjac 7. <i>Moja nevidljiva drugarica</i>, Zekerija Tamir Dopunski izbor lektire (birati do tri djela) 1. Izbor iz poezije Nasihe Kapidžić-Hadžić 2. <i>Staza proljeća</i>, Nikola Martić 3. <i>Knjiga</i>, Ivo Andrić 4. <i>Ulica divljih kestenova</i>, Danilo Kiš 5. <i>Vučja gora</i>, Safet Sijarić 6. <i>Hobit</i>, Dž. R. R. Tolkin 7. <i>Brod na vidiku</i>, Alija Dubočanin 8. <i>20000 milja pod morem</i>, Žil Vern (roman) 9. <i>Guliverova putovanja</i>, Džonatan Svift 10. <i>Čudo od djeteta</i>, Advan Hozić (izbor) 11. <i>Dječak Aron</i>, Isak Samokovlija
JEZIK	Gramatika (morfologija, sintaksa)	- razlikuje riječi kao leksikološke jedinice; - uočava razliku između osnovnog i prenesenog značenje riječi na jednostavnim primjerima; - razlikuje promjenjive od nepromjenjivih riječi; - razlikuje imenske riječi prema vrsti i značenju; - razlikuje kategorije roda, broja, padeža u vezi sa imenskim riječima; - prepoznaje padeže u njihovim osnovnim značenjskim ulogama; - zna pronaći padež u rečenici, pravilno upotrijebiti padežni oblik u pisanju; - prepoznaje iste oblike riječi u različitim padežima; - razlikuje kategorije lica, roda, broja u vezi sa glagolima; - prepoznaje glagolske oblike u svom osnovnom značenju; - razlikuje glavne i zavisne rečenične članove (u tipičnim primjerima); Riječi kao leksikološke jedinice; osnovno i preneseno značenje riječi. Vrste riječi: promjenjive (imenice, zamjenice, pridjevi, brojevi, glagoli) i nepromjenjive (prilozi, prijedlozi, uzvici, veznici i riječce). Imenice: značenje i vrste (konkretne i apstraktne; vlastite, opće (zajedničke), zbirne, gradivne, misaone, brojne i glagolske). Promjena imenica (deklinacija); gramatička osnova, nastavak za oblik, pojam padeža. Padeži - osnovne funkcije i značenja: nominativ (gramatički subjekt), genitiv (pripadanje i dio nečega), dativ (cilj kretanja i namjena), akuzativ (pravi objekt), vokativ (dozivanje i skretanje pažnje), instrumental (društvo i sredstvo), lokativ (mjesto). Pridjevi: značenje i vrste (opisni, prisvojni, gradivni, mjesni i vremenski), promjena pridjeva, pridjevski vid, stepenovanje pridjeva. Zamjenice - imeničke (lične i nelične), nenaglašeni oblici ličnih zamjenica, zamjenica za svako lice sebe/se. Brojevi: značenje i vrste (glavni ili osnovni, redni i zbirni).

		Glagoli - značenje; glagolski vid (nesvršeni i svršeni); glagolski rod (prijelazni, neprijelazni i povratni). Glagolski oblici - osnovno značenje i tvorba: infinitiv i infinitivna osnova; prezent i prezentska osnova, pomoćni glagoli u prezentu (naglašeni i nenaglašeni oblici), radni glagolski pridjev, perfekt, futur I. Nepromjenjive riječi: prilozni, prijedlozi, uzvici, veznici i riječce. Rečenica - prosta i složena. Glavni rečenični članovi: subjekt i predikat (glagolski i imenski). Zavisni rečenični članovi: pravi i nepravi objekt; adverbijalne odredbe za mjesto, vrijeme, uzrok, način i količinu; atribut i apozicija.	
	Pravopis	- dosljedno primjenjuje pravopisnu normu u upotrebi velikog slova, sastavljenog i rastavljenog pisanja riječi, upravnog govora; - uspješno se služi pravopisom i pravopisnim rječnikom u skladu s svojim uzrastom; - zna funkcije tri tačke u rečenici, pravilno upotrebljava zgradu i crticu; pravilno koristi crtu umjesto navodnika;	Veliko slovo u pisanju višestanih geografskih naziva, u nazivima institucija, preduzeća, ustanova, organizacija. Upravni i nepravni govor (modeli pisanja upravnoga govora); crta umjesto navodnika u upravnome govoru. Pisanje prisvojnih pridjeva sa nastavcima -ski, -čki, -ški; -ov, -ev, -in; pisanje superlativa pridjeva. Pisanje riječce <i>ne</i> uz glagole, imenice i pridjeve; pisanje riječce <i>li</i>. Zamjenica <i>Vi</i> iz poštovanja.
	Ortoepija	- govori jasno poštujući književno-jezičku normu; - pravilno izgovara riječi vodeći računa o dužini akcenta i intonaciji; - tečno i jasno čita književne i neumjetničke tekstove;	Pojam i razlikovanje dužine akcenta. Izgovaranje glasova Č i Ć. Glasno čitanje različitih vrsta tekstova. Intonacija i pauze vezane za interpunkcijske znake.
JEZIČKA KULTURA		- koristi različite oblike kazivanja; deskripciju (portret i pejzaž), pripovijedanje u 1. i 3. licu, dijalog; - zna izdvojiti osnovne dijelove teksta i organizirati ih u smislaone cjeline; - sastavlja govoreni ili pisani tekst o doživljaju književnoga djela i na teme iz svakodnevnoga života i svijeta mašte izdvajajući glavne ideje i prateći njihov razvoj;	Prepričavanje, pričanje opisivanje - uočavanje razlike između govornog i pisanog jezika; pisanje pisma (privatno, e-mail), pisanje vijesti. Bogaćenje rječnika (sinonimi, i antonimi; neknjiževne riječi i pozajmljenice - njihova zamjena jezičkim standardom). Tehnika izrade pismenog sastava. Osam domaćih pismenih zadataka. Četiri školska pismena zadatka.

	- pronalazi eksplicitno i implicitno sadržane informacije u jednostavnijem književnom i neknjiževnom tekstu;	
MEDIJSKA KULTURA	- zna razlikovati film od pozorišne predstave, radio od TV emisije.	Film i pozorište Radio i TV emisije <i>Đaci pješaci</i> , Vefik Hadžisalihović (dokumentarni film)

KORELACIJA SA DRUGIM PREDMETIMA

Srpski kao nematernji jezik
Strani jezik
Historija
Muzička kultura
Likovna kultura
Vjerska nastava
Građansko vaspitanje

UPUTSTVO ZA OSTVARIVANJE PROGRAMA

Bosanski jezik kao predmet predstavlja sintezu književnoga i jezičkoga znanja. Programsko-planska struktura ovog predmeta uključuje sadržaje nastave književnosti sa osnovama teorije književnosti, nastavu gramatike, ortografije, ortoepije, nastavu kulture izražavanja i nastavu medijske kulture. Sve ove sadržaje povezuje jezik, on ima obrazovnu, odgojnu, funkcionalnu i komunikacijsku dimenziju.

Nastava bosanskoga jezika daje temeljna znanja iz jezika i književnosti i temeljnu pismenost. Ta znanja utječu na uspjeh u učenju i drugih nastavnih predmeta. Čitanje je sredstvo i metoda učenja, a čitanje i učenje su u osnovi komunikacije i sami su komunikacija. Samo pismen čovjek može djelovati efikasno, živjeti sa svrhom i radošću, punoćom i mudrošću.

Osnovni ciljevi, zadaci, složenost i svrha nastave po pojedinim nastavnim područjima treba da budu zasnovani na usvajanju osnovnih pojmova iz gramatike, teorije i interpretacije književnosti, vježbi usmenog i pisanog izražavanja, stvaranju vlastitih tekstova (pisanih sastava), te ovladavanju osnovnim elementima i tehnikama iz filmske i scenske umjetnosti i medijske kulture. Prilikom izrade programske strukture vodilo se računa o estetskim, etičkim i nacionalnim kriterijima izbora književnih djela i pisaca što je uzrokovalo relativno veći broj obaveznih tekstova za čitanke. Zato je važno naglasiti da sami nastavnici mogu izvršiti selekciju tekstova u skladu sa brojem nastavnih sati, ali moramo stalno imati na umu reprezentativnost tekstova, kako bismo osposobili djecu za samostalan pristup interpretaciji umjetničkog djela (važno je uključiti djela koja predstavljaju različite vrste i rodove).

I. PLANIRANJE NASTAVE UČENJA

Nastavni program orijentiran je na ishode. Učenje i poučavanje će, umjesto na sadržaje, biti usmjereno na ishode učenja koji upućuju na to koja će znanja i vještine učenik usvojiti na kraju školske godine. Zato će u središtu nastavnoga procesa biti učenik, a ne nastavni sadržaji. Nastavnici će samostalno, ali i u dogovoru s učenicima, na temelju predloženih kriterija, načela, smjernica i preporuka, te svoga iskustva, analiza i procjene odabirati kako će i pomoću kojih tekstova i izvora njihovi učenici ostvariti ishode učenja. Učenici će

istraživati i otkrivati koristeći prethodno usvojena znanja i iskustva. To omogućava individualizaciju nastave koja će tako biti učinkovitija i zanimljivija.

Savremeni odgojno-obrazovni proces prepoznatljiv je po usmjerenosti na učenika. Pomoću ishoda učenja prilikom planiranja i programiranja aktivnosti poučavanja i učenja moguće je ostvariti takav pristup. Prednosti primjene ishoda učenja u osnovnom obrazovanju su brojne, vrednujemo ih u odnosu na to šta pružaju učenicima i nastavnicima. Učenicima pomažu da shvate šta je to što se od njih očekuje, doprinose racionalizaciji nastave i učenja i omogućavaju (samo) praćenje napredovanja. Daju im konkretnu predstavu o tome šta treba znati na kraju realizacije određene teme, cjeline, predmeta, razreda, pa i na kraju osnovne škole. Ishodi učenja mogu olakšati i pripreme učenika za pisane i usmene provjere. Predstavljaju osnov za izbor nastavnih sadržaja, što nastavniku daje slobodu da u nastavi koristi različite izvore i da učenike upućuje na to da tragaju za novim izvorima saznanja. Precizno definirani ishodi učenja omogućavaju i lakši izbor nastavnih strategija, metoda i postupaka, čime se olakšava didaktičko-metodičko kreiranje procesa poučavanja i učenja. Osim toga što ishodi učenja impliciraju aktivnosti učenika u nastavi i učenju, njihovom primjenom mogu se diferencirati zadaci za vrednovanje učeničkog izraza.

II. OSTVARIVANJE NASTAVE I UČENJA

KNJIŽEVNOST

Što se tiče književnih tekstova, u petome razredu čitaju se epske, lirske pjesme (pejzažne, ljubavne, sevdalinke), basne, bajke, šaljive narodne priče, kratke narodne umotvorine, novele, igrokazi, skečevi, dječji romani.

Književni tekstovi su razvrstani po književnim rodovima - lirika, epika i drama. Izbor djela zasnovan je na principu prilagođenosti uzrastu.

Broj tekstova za domaću lektiru je smanjen. Popis predloženih književnih tekstova je okvirni i neobavezujući, a sastavljen je tako da nudi izbor antologijskih i savremenih djela različitih žanrova (poetski, prozni i dramski tekstovi) i tematike primjerene starosnoj i spoznajnoj recepciji učenika kojima je namijenjen; na popisu su i tekstovi koji su se i dosad čitali, no osvježen je dodatnom literaturom. Svaki nastavnik može odabrati i djelo koje nije na predloženom popisu ako smatra da pomoću njega učenici mogu ostvariti koji od ishoda. Učenik će tijekom školovanja izabrati najmanje jedan tekst kojega će moći predstaviti i obrazložiti razloge svoga izbora. Dopunski izbor tekstova dopušta nastavniku veću kreativnost u dostizanju ishoda. Sa ovoga popisa nastavnik bira najmanje dva, a najviše tri djela. U programu su zastupljeni i naučnopopularni i informativni tekstovi.

Pri realizaciji programa nastavnik treba da uspostavi i vertikalnu i horizontalnu korelaciju. Vertikalna korelacija se odnosi na sadržaje iz prethodnih razreda, a horizontalna korelacija je međupredmetna, koju nastavnik uspostavlja, prije svega, sa historijom, muzičkom i likovnom kulturom i dr.

Zbog toga što je proučavanje književno-umjetničkog djela složen proces, motiviranje učenika mora biti početni korak da bi se u što većoj mjeri primjenjivalo jedinstvo analitičkih i sintetičkih postupaka i gledišta.

Prilikom tumačenja teksta učenike treba navikavati da svoje utiske, stavove i sudove o književnom djelu potkrepljuju činjenicama iz samoga teksta. Tako će učenici biti osposobljeni za samostalni iskaz, istraživačku djelatnost i zauzimanje kritičkih stavova.

JEZIK I JEZIČKA KULTURA

Komunikacijsko-funkcionalni pristup poučavanju gramatike polazi od jezičnoga znanja koje svako dijete spontano usvaja, na temelju toga jezične se sposobnosti dovode do vještina, naprimjer da učenik može samostalno sastavljati tekstove: pisati ih i govoriti u skladu sa pravopisnim i ostalim gramatičkim pravilima. Jezična znanja usvajati će se na upotrebnjoj razini (metajezična znanja poučavaju se na temelju jezičnih znanja), što znači da će se, naprimjer, učenik koristiti jednostavnim i složenim glagolskim oblicima i tačno pisati i govoriti glagolske oblike, a tek potom utvrditi pravila o tome. Provjeravat će se i vrjednovati pravilna upotreba, a ne definicije glagolskih oblika. Jezično se gradivo, dakle, ne uči izdvojeno iz konteksta da bi se vrste riječi, padežni ili glagolski oblici razvrstavali u tablice, ili da bi se u rečenici analizirala služba riječi, nego da učenik može stvoriti tekst na standardnome bosanskom jeziku. Pristup književnosti usmjeren je na razvijanje čitalačkih navika i kulture čitanja. Učenici će izražavati svoje stavove i mišljenja o književnome tekstu, a književnoteorijska znanja usvajati će s obzirom na odabrani književni tekst.

MEDIJSKA KULTURA

Sa pojedinim elementima medijske pismenosti učenike treba upoznati kroz korelaciju: pojam dječji časopis upoznati na konkretnome tekstu iz časopisa po izboru; pojam radio upoznati kroz obradu predviđenog teksta. Kroz pojmove filma, radio i dječijeg časopisa učenici se postepeno uvode u svijet medijske umjetnosti.

MADARSKI JEZIK

A tantárgy neve **MAGYAR NYELV**

Cél A magyar nyelvoktatásának és tanulásának **célja**, hogy a tanuló ápolja a magyar nyelvet, helyesen használja a különféle kommunikációs szituációkban, beszédben és írásban; az irodalmi művek olvasása és értelmezése révén fejlessze képzelőerejét, esztétikai-művészeti tudatosságát és kifejezőkészségét, kritikai és erkölcsi ítélőképességét; alapvető tájékozottságot szerezzen az irodalomtörténet és -elmélet, az általános és magyar nyelvészet, valamint a mediális írásbeliség terén; az interdiszciplinaritás jegyében összefüggésbe hozza a nyelvet és irodalmat más művészeti ágakkal és tudományterületekkel; bevezesse a tanulót a tudományos gondolkodásmódba; értékelje és becsülje a nemzeti értékeket és hagyományokat, elfogadja a különböző kultúrákat és fejlessze az interkulturális kommunikációt; fejlessze a kulcskompetenciákat, amelyek képessé teszik őt a minőségi életvitelre, a munkára és az élethosszig tartó tanulásra.

Osztály **Ötödik**

Évi óraszám **180 óra**

TERÜLET/TEMATIKAI EGYSÉG	KIMENET A tematikai egység/terület feldolgozását követően a diák képes lesz:	TARTALOM
IRODALMI ISMERETEK	- Felismeri a tantervben előírt alpművek címét és szerzőjét. - Felismeri az irodalmi mű jellemző vonásait.	NÉPKÖLTÉSZET Feldolgozásra szánt szövegek Kötelező szövegek 1. Hat különböző tájegységhez

	- Meghatározza az irodalmi mű témáját, fő motívumait és szereplőit, összefoglalja, reprodukálja a cselekményt. - Felismeri és megkülönbözteti a prózai és verses formákat. - Megkülönbözteti a népköltészetet a műköltészettől, a szépirodalmi szöveget a nem szépirodalmi szövegektől. - Felismeri az epikai, drámai és lírai szövegek beszélőjét. Különbséget tesz szerző és narrátor/lírai én között. - Különbséget tesz az epikus közlés alapformái az elbeszélés, aleírás és a dialógus között. - Meg tudja állapítani a cselekmény helyét és idejét. - Felismeri az idézetet a szövegben. - Felismeri a költői jelzőt, megszemélyesítést, hasonlatot, metaforát, ismétlést, költői kérdést. - Elhelyezi a tantervben előírt kötelező irodalmi műveket az alapvető irodalmi kontextusokban (magyar irodalom/világirodalom, régi/újabb/kortárs, szóbeli/szerzői). - Képes a következő szépirodalmi szövegelemek meghatározására és példákkal való illusztrálására: motívum, téma, fabula, a cselekmény helye és ideje, főszereplő, mellékszereplő stb. - Az irodalmi művekben a szövegrészletek, a hősök és a helyzetek alapján	kapcsolódó népdal feldolgozása (pl. <i>Megizentem</i> (népdal) - Bartók Béla gyűjtése, <i>Úgy tetszik, hogy</i> (népdal) - Kodály Zoltán gyűjtése) 2. <i>Kőműves Kelemenné</i> (népballada) 3. <i>Tündérszép Ilona és Árgyelus</i> 4. H. C. Andersen: <i>Ateáskanna</i> - Andersenhatásaamagyarirodalomra; Atárgymintmesehős (beszámoló); 5. MészölyMiklósegymeséje: <i>Tréfásmese/Akisjátárszótársak/Vidám ésszomorú/Atoronymeséje</i> (műmese) 6. <i>A csodaszarvas</i> (monda) Kiegészítő és ajánlott szövegek 1. <i>Szent Száva</i> (Jung Károly fordítása) - A Szent Száva-legenda magyar irodalmi kapcsolatai 2. Csáth Géza: <i>Bartók Béla</i> (részlet) 3. <i>Az Ezeregyéjszaka legszebb meséiből: Az ökör és a szamár/A halász és a szellem vagymásmese</i> 4. Grimm-mese: <i>Holle anyó</i> 5. Boldizsár Ildikó: <i>Boszorkányos mesék</i> (egy mese feldolgozása) 6. Berg Judit meséi 7. Pilinszky János: <i>A nap születése</i> 8. <i>Mátyás király meg a csókai földesúr/Székké változott Juliska</i> (Penavin Olga gyűjtése)/Raffai Judit: <i>Vajdasági történetek Mátyás királyról</i> (válogatás). 9. <i>A tordai hasadék</i> (népmonda) 10. Hiedelemmondák elvarázsolt lényekről, mitikus állatokról virágokról, lidércről, elásott kincsről, kötésről és oldásról, ördögösökről stb. - kapcsolni összehasonlító elemzésként a népmesékhez, mítoszokhoz. Irodalmi alapfogalmak A szöveg formája: vers, próza. Műnemek: líra, epika, dráma. Műköltészet és népköltészet. Szerző (költő, író), lírai én, elbeszélő. Műfaji ismeretek: dal, tájleíró költemény, ballada, mese, monda, anekdota, elbeszélés, regény, levél, mesejáték. Az ütemhangsúlyos verselés. Az időmértékes verselés alapjai: a rövid és hosszú szótag fogalma. Mesetípusok, a népmese jellemzői.

	felismeri a műnemet és a műfajt. - Ismeri és megnevezi a következő fogalmakat: monda, mítosz, elbeszélő költemény, dal, tájleíró költemény, ballada, elbeszélés, novella, regény, levél, episztola, mesejáték. - Ismeri és megnevezi a következő fogalmakat: meseelem, meseformula, bevezetés, kibontakozás, bonyodalom, tetőpont, megoldás, valószerű és valószerűtlen elemek, konfliktus. - Megnevezi a leírás formáit: személyleírás, tárgyleírás, tájleírás. - Felismeri és megnevezi a rímfajtákat és a refrént, hasonlatot, metaforát, megszemélyesítést, ellentétet, fokozást, hangutánzást és hangulatfestést. - Felismeri és értelmezi a tanterv által kötelezően előírányzott egyszerű szövegek konfliktushelyzeteit, a hősök jellemvonásait, s velük kapcsolatban megállapít, véleményt formál. - A szépirodalmi művek tudatos, igényes olvasója. - Tiszteli a nemzeti irodalom és kultúra hagyományait. - Képes esztétikai élmény átélésére. - Változatos olvasási stratégiákat alkalmaz. - Tudatosan gyűjt információkat (nyomtatott, audiovizuális, elektronikus forrásokból) iskolai feladataihoz. - Könyvtárba jár és	Mesemondás. Mesepoétika.

	önállóan választ irodalmi alkotást, képes naplót vezetni vagy portfóliót összeállítani olvasmányairól.	
		LÍRA Feldolgozásra szánt szövegek Kötelező szövegek 1. Kosztolányi Dezső: <i>Mostan színes tintákról álmodom</i> 2. Arany János: <i>Családi kör</i> 3. Weöres Sándor: <i>Ballada három falevélről</i> 4. Nemes Nagy Ágnes: <i>Tavaszi felhők</i> 5. Nagy László: <i>Csodafiú-szarvas</i> 6. Domonkos István: <i>Néha így, néha úgy</i> 7. Tari István: <i>Amikor a villámnak szaga volt</i> Petőfi Sándor: 8. Petőfi Sándor: <i>Szülőföldemen/A négyökrös szekér</i> 9. Petőfi-átírások, Petőfi-paródiák, -parafrázisok: pl. Lackfi János (<i>Apám kakasa, Megy Béla bá Trabanton</i>), Weöres Sándor, Varró Dániel stb. Kiegészítő és ajánlott szövegek 1. Fehér Ferenc: <i>Színes vers</i> 2. Domonkos István: <i>Bizonyítványom/S.O.S.</i> 3. Tóth Árpád: <i>Láng</i> 4. Kosztolányi Dezső: <i>Nyárfa/Este, este</i> 5. Kányádi Sándor: <i>Szarvas-ítató</i> 6. Weöres Sándor: <i>Egérrágta mese/Fülemüle</i> 7. Tari István: <i>Ablakomban</i> 8. Kovács András Ferenc gyermekversei (pl. <i>Egértánc</i>) 9. Petőfi Sándor: <i>Én/István öcsémhez/Két vándor/Nemzeti dal/Apám mestersége, s az enyém/Reszket a bokor/Pató Pál úr/Szeretlek kedvesem/A természet vadvirága/A márciusi ifjak/Dalaim/A természet vadvirága/A XIX. század költői/Minek nevezzetek?/</i> Irodalmi alapfogalmak A költő és a lírai én. Lírai műfajok. A

motívumok és költői képek mint a lírai mű kompozíciójának elemei. A lírai formanyelv jellemzői: képiség, ritmus, szerkezet. Rím. Kötött és szabad vers. Szóképek és stíluseszközök: hasonlat, megszemélyesítés, metafora, ellentét, fokozás, költői jelző, ismétlés, hangutánzás és hangulatfestés. Költői kérdés.

EPIKA

Feldolgozásra szánt szövegek Kötelező szövegek

1. Tersánszky Józsi Jenő: *Ákombákom tanár úr* (részlet)
  2. Gárdonyi Géza: *Apám*
  3. Karinthy Frigyes: *Röhög az egész osztály/Magyarázom a bizonyítványom*
  4. Németh István: *Faliórák*
  5. Csáth Géza: *Szombat este*
  6. Darvasi László: *Trapiti, avagy a nagy tökfőzelékháború* (részlet)
  7. Tóth Krisztina: *A Mikulás három élete*
- Mitológia:
8. Kalevala: *A világ keletkezése*
  9. *Daidalosz és Ikarosz* (görög mítosz) - Ikarosz a kortárs irodalomban

Kiegészítő és ajánlott szövegek

1. Gyurkovics Tibor: *A tanár úr notesza*
2. Fox: *Majom-sziget* (részlet)
3. Domonkos István: *Via Italia!* (részlet)
4. Mirnics Zsuzsa: *Órásköz 12* (részlet)
5. Nógrádi Gábor: *Hogyan neveljünk?*
6. Kosztolányi Dezső: *Petőfi Sándorka*
7. Majtényi Mihály: *Megy a juhász a számaron* (novella)

Irodalmi alapfogalmak

Szerző és elbeszélő. Epikai műfajok. Az elbeszélésmód sajátosságai: egyes szám harmadik személyű és egyes szám első személyű elbeszélés; jellemzés;

párbeszéd. Leírások (táj-, személy-, tárgyleírás). Az epikai művek szerkezeti egységei. A szereplők jellemzésének eszközei: beszéd, tettek, külső tulajdonságok, életfelfogás, erkölcsiség.

DRÁMA

Feldolgozásra szánt szövegek Kötelező szövegek

1. Szabó Palócz Attila: *Zöldleveli Kótyonfitty, a kalandor béka legnagyobb szerelme*, mesejáték
2. Berg Judit: *Üdv néked, Arthur, nagy király*

Kiegészítő és ajánlott szövegek

1. *Kitrikoty* Mészöly Miklós
dramatizált meséje
2. Horváth Péter: *Bendegúz iskolába megy/az Indul a bakterház nyomán/*
Projektmunka-javaslatok irodalomból:
  - óriások és törpék a mesékben,
  - kígyó az irodalomban (pl. Biblia, Kis herceg, magyar hitvilág, mesék, mondák stb.),
  - ló motívum különböző népek kultúrájában (kapcsolódva ősi temetkezési szokásunkhoz, Attila, országvásárlás stb.) és az irodalomban,
  - kortárs gyermekirodalmi projekt,
  - repülés az irodalomban,
  - apaszövegek,
  - a folyó vagy a hajó szerepe az irodalomban,
  - tanár- diák viszony az irodalomban,
  - évszakok az irodalomban,
  - boszorkányszótár,
  - Petőfi-szótár,
  - 12 legszebb magyar versem magyarázatokkal,
  - a szöveg és a kép összefüggéseinek feltárása,
  - a régió és a lakóhely irodalmi emlékei stb.

Irodalmi alapfogalmak

Drámai műfajok: komédia, tragédia; egyfelvonásos; rádiódráma.
A drama jellemzői: felvonás, jelenet, szereplők. Népi dramatikus

játékok/farsang, betlehemezés stb./

**ISMERETTERJESZTŐ ÉS
INFORMATÍV SZÖVEGEK**
(2 mű kiválasztása)

1. Egy szabadon választott tanulmány a mese és a hiedelemvilág kapcsolatáról (pl. Dömötör Tekla, Nagy Olga, Voigt Vilmos, Penavin Olga, Raffai Judit)
2. Illyés Gyula: *Petőfi Sándor* (részletek, főként diákéveiből) vagy Margócsy István: *Petőfi-kísérletek* (részlet)./Válogatás a Petőfi-kultusszal, a reformkori kávéházakkal és öltözködéssel (huszárok, fegyverek, divat) kapcsolatos szövegekből.
3. *A világ keletkezése* (bibliai történet) - ismeretterjesztő szöveg/Bibliai szólások: júdáscsók, bábeli zűrzavar, matuzsálemi kor, hétpecsétes titok, pálfordulás, tamáskodik stb./
4. *Fej fej mellett* (nyest.hu) - szótörténeti kérdések
5. Válogatás könyvekből, enciklopédiákból és gyermeklapokból

HÁZI OLVASMÁNY

Kötelező szövegek

1. Petőfi Sándor: *János vitéz*
2. Lázár Ervin: *Szegény Dzsóni és Árnika*
3. Egy szabadon választott vagy ajánlott műfeldolgozása a kortárs irodalomból olvasónapló vagy portfólió formájában

Ajánlott szövegek

1. Lengyel Dénes: *Régi magyar mondák*
2. *Volt egyszer egy...*
3. Janikovszky Éva: *Égig érő fű*
4. Astrid Lindgren: *Juharfalvi Emil/Juharfalvi Emil újabb csínyei/Harisnyás Pippi*
5. Mándy Iván: *Csutak színre lép/Csutak és a szürke ló*
6. *Macskamenyasszony* - határon túli magyar népmesék és mondák
7. Erich Kästner: *A repülő*

		<i>osztály/Emil és a detektívek</i> 8. Varró Dániel: <i>Túl a Maszat-hegyen</i> 9. Békés Pál: <i>A kétbalkezes varázsló/A Félőlény</i> 10. Luis Sachar: <i>Stanley, a szerencse fia</i> 11. Renè Goscihny: <i>A kis Nicolas</i> 12. Jules Verne: <i>Kétévi vakáció</i> 13. Nógrádi Gábor: <i>Petepite</i> 14. J. K. Rowling: <i>Harry Potter és a Bölcsek Köve</i> 15. George Lucas: <i>Csillagok háborúja</i> 16. William Kotzwinkle: <i>E. T. a földönkívüli</i> Projektmunka vagy portfólió: - A feldolgozott művek filmes kapcsolatai stb.
NYELVI ISMERE- TEK	Az egyszerű mondat Az egyszerű mondat szerkezete, mondatrészek Nyelvhelyes- ségi ismeretek	- Felismeri és megnevezi a mondatfajtákat a beszélő szándéka és logikai minőségük szerint. - Megkülönbözteti az egyszerű és az összetett mondatot. - Felismeri, megnevezi a tőmondatot, az egyszerű bővített és a hiányos mondatot (alany, állítmány). - Mondatátalakítást végez (zsugorítás stb.) a beszédhelyzetnek és a kommunikációs szándéknak megfelelően szóban és írásban. - Felismeri, megnevezi a mondat fő részeit (állítmány és alany), valamint az alapvető bővítményeket (tárgy, hely-, idő- és módhatározó, minőség-, mennyiség- és birtokos jelző). - Aláhúzással tud nem bonyolult szerkezetű bővített mondatot elemezni. - Érthető, nyelvtanilag kifogástalan mondatokat - A mondatfajták és kifejezőeszközeik; helyes használatuk. - A névszói és névszói-igei állítmány; birtokos jelző. - Írásjelek az egyszerű mondat végén. - Nyelvhelyességi hibák: suksükölés, nákolás. - Az -e kérdőszó, félrecsúsztott toldalékok stb. - Az egyes mondatfajták helyes kiejtése. - Nyelvünk szóbeli és írásbeli öröksége (szólások, közmondások, szállóigék).

	szerkeszt. Írásban tudja a szöveget tagolni (cím, bekezdések) és makroszerkezeti egységekre osztani (bevezetés, tárgyalás, befejezés). A szövegben felfedezett hibákat képes kijavítani.	
A hangok és betűk A hangok rendszere, a magyar ábécé Magán- és mássalhangzó-törvények J hang kétféle jelölése Helyesírási alapelvek	- Ismeri a magánhangzók felosztását a nyelv vízszintes mozgása alapján, a hangrend és illeszkedés törvényszerűségeit. - Ismeri és alkalmazza a szótagolás és elválasztás szabályait. - Fel tudja osztani a mássalhangzókat a zöngéesség szempontja szerint, felismeri a részleges hasonulás, a teljes hasonulás és az összeolvadás egyszerűbb eseteit. - Ismeri és alkalmazza a betűrend szabályait. - Felismeri, megnevezi, alkalmazza a helyesírási alapelveket. - Alkalmazza a helyesírás-ellenőrző programot.	- A beszédhangok keletkezése, hangképzési folyamat. - A öznyelvi normához alkalmazkodó szabatos kifejezőmód. - A magánhangzókról: rövid-hosszú, magas-mély magánhangzók. - A magánhangzók illeszkedése, helyesírási és helyes ejtési gyakorlatok. - Mássalhangzók: a rövid-hosszú, zöngés és zöngétlen mássalhangzók. - A mássalhangzók egymás mellé kerülésekor létrejövő hangtani változások-hasonulások (teljes és részleges hasonulás, összeolvadás, rövidülés és kiesés) a szavakban, ezek felismerése révén a helyesírás megerősítése. - Az egység keretén belül a j hang kétféle jelölésére vonatkozó helyesírási gyakorlatok. - A magyar helyesírás négy alapelvének alkalmazása. - Az alapvető helyesírási szabályok készségszintű alkalmazása.
A szavak hangalakja és jelentése A szavak szerkezete Szóelemek	- Felismeri, megnevezi az egyjelentésű, többjelentésű, rokon-és ellentétes jelentésű, azonos alakú, hasonló alakú valamint a hangutánzó és a hangulatfestő szavakat. - Felismeri, megnevezi, csoportosítja a szavakat szerkezetük alapján. - Felismeri és megnevezi a szóelemek fajtáit (szótő, toldalék).	- Az egyjelentésű, többjelentésű, azonos alakú, rokon-és ellentétes jelentésű, hasonló alakú, hangutánzó és hangulatfestő szavak. - A szavak szerkezete (egyszerű és összetett szavak, többszörösen összetett szavak). - Képző: -i, -ság/-ség, -ó/-ő. - Jel: a közép- és felsőfok jele: -bb, a múlt idő jele: -t, -tt, a többes szám jele: -k, felszólító mód jele: -j, feltételes mód jele: -na/-ne, -ná/-né. - Rag: tárgy-, birtokos-, idő-, mód- és helyhatározó ragok. - A szótő és toldalék határa, a kötőhang(zó). - A toldalékos szavak helyesírása.

Sajtó és információkeresés	- Felismeri és megnevezi a nyomtatott és elektronikus média fajtáit. - Tájékozódik, információkat talál a különféle dokumentumtípusokban, korosztálynak szóló kézikönyvekben. - Képes nyelviileg kifejtett (explicit) és nem kifejtett (implicit) információkat kiszűrni a szövegből. - Képes az alapinformációk és eszmék összehasonlítására két vagy több rövid, egyszerű szövegben. - A rendelkezésére álló információkat értékeli, tárolja, rendszerezi. - Képes az interneten való kommunikációra és együttműködésre.	- A média: nyomtatott és elektronikus médiumok (újságok, televízió, rádió, világháló - honlapok, hírportálok). - A hír fogalma és jelentősége. - Közösségi média. - Tájékozódás, információkeresés (betűrend, tartalomjegyzék, utalók használatával) a különféle dokumentumtípusokban (könyv, folyóirat, AV és online dokumentum), korosztálynak szóló kézikönyvekben (szótár, lexikon, enciklopédia), ismeretterjesztő forrásokban. - Írói szótárak.
Helyesírás	- Ismeri a helyesírási alapelveket és <i>A magyar helyesírás szabályainak</i> használati módját.	- A mondatvégi írásjelek, az összetett mondatok tagolása. - A magyar helyesírás alapelvei. - A toldalékok helyes kapcsolása a szavakhoz, a zöngés és zöngétlen mássalhangzók. - Szótókeresési gyakorlatok néhány gyakori hasonulás megfigyeltetésével. - Szóelemző, szótagoltató, toldalékoló, toldaléktalanító, válogató, másoló tollbamondás valamint komplex emlékezetből írás. - Helyesírási táblázatok, fűrtábrák, folyamatábrák stb. - A régies írású tulajdonnevek helyes ejtése és írása, a j hang kétféle jelölése. - Az elválasztás szabályai. - Digitális írástudás, e-nyelvhelyesség: az e-dokumentumok létrehozásához szükséges nyelvi és szedési szabályrendszerek együttese, elektronikus szövegek létrehozása (pl. beszámolók, könyvismertető, vázlatok, saját könyv, eseményre invitáló meghívók, listák, e-mail, egyszerűbb űrlapok kitöltése).

			- A magyar és valamely tanult, ismert idegen nyelv szerkezete közötti hasonlóságok és különbségek. - A helyesírást segítő kézikönyvek (helyesírási szabályzat, szótár, digitális szótárak stb.) önálló használata.
	Nyelv-helyesség	- Felismeri és alkalmazza az állandósult szókapcsolatokat. - Képes olyan szövegeket létrehozni, amelyekben a téma, a kompozíció, a tartalom és a stílus megfelelnek a feladatnak, a szöveg rendeltetésének és a címzettnek (célközönségnek).	- Az egyes mondatfajták helyes kiejtése. A hosszú és rövid hangok (mássalhangzók és magánhangzók) helyes ejtése (gyakorlatok). - Az állandósult szókapcsolatok (szólások, közmondások, szállóigék) az írásban és a beszédben.
NYELV-KULTÚRA	A szóbeli kifejező-készség fejlesztése	- Értelmes és szabatos beszédre, helyes artikulációra törekszik, igyekszik betartani az igényes nyelvhasználat szabályait és elsajátítani a kódváltás alapvető képességét. - Egyszerű szerkezetű szóbeli vagy írásbeli szövegeket tud alkotni a leírás, az elbeszélés és a kifejtés eszközeit alkalmazva (és a célközönség összetételét szem előtt tartva). - Képes egyszerű szöveget alkotni szóban vagy írásban, amelyben valamely irodalmi élményét írja le, vagy egy valós, hétköznapi, illetve képzeletbeli témát fejt ki. - Különböző céllal (pl. informálódás, tanulás, önfejlesztés, esztétikai élmény átélése, szórakozás) képes rövidebb, egyszerűbb szépirodalmi és nem szépirodalmi szövegeket (pl. egyszerű	- Események és élmények időrendi sorrendben történő elmondása közös, illetve egyéni vázlat alapján. - A természetben levő tárgyak és jelenségek, a mozgásában levő állatok és személyek bemutatása. - Sikerebb irodalmi portrék és a megírásukhoz felhasznált nyelvi kifejezőeszközök. A közvetlen környezetből választott egyén bemutatása. - Rövidebb szövegek tartalmának összefoglalása szem előtt tartva az esemény időrendjét és mozzanatait (bevezetés, a cselekmény kezdete, a cselekménymozzanatok kiemelése, a tetőpont és a befejezés). - A szóbeli elbeszélés: film, tévéadás, szabadon választott dinamikus jelenetek elmondása. - A nyelvi-stilisztikai kifejezőeszközök a leíró jellegű részletekben (versben és prózában egyaránt). - A retorika alapelvei (a konkrét fogalmak megnevezése nélkül).

		szakszövegeket, tudománynépszerűsítő ismeretterjesztő szövegeket stb.) olvasni és saját szavaival elmondani. - Meg tudja fogalmazni véleményét, és igényes nyelvhasználatra törekedve (kódváltási képességéhez mérten a sztenderd nyelvváltozat - vagy legalább a regionális köznyelv - normájához igazodva) nyilvános beszédhelyzetben képes kifejtetni gondolatait.	
Az írásbeli kifejezőképesség fejlesztése		- Ismeri és készségszinten használja a kibővített magyar ábécé nyomtatott és írott betűit, valamint az írásjeleket, egyszerűbb példákban alkalmazni. - Törekszik értelmes, nyelvtanilag helyes mondatokat alkotni. - Írásban tudja a szöveget tagolni (cím, bekezdések) és makroszerkezeti egységekre osztani (bevezetés, tárgyalás, befejezés). - A szövegben felfedezett hibákat képes kijavítani. - Tud levelet írni, s képes különféle űrlapokat és formanyomtatványokat kitölteni, amelyekkel a mindennapi életben találkozunk. - Képes figyelemmel követni és megérteni a nyelvet, az irodalom vagy valamely egyéb művelődési terület tárgyköréből tartott előadásokat, s tud jegyzetet készíteni. - Meghatározott műfajokban témának,	- Önálló elbeszélő fogalmazás készítése a tanult nyelvi és helyesírási tudnivalók alkalmazásával, felhasználva az anyaggyűjtés módjait. Az írás folyamatának megtapasztalása, folytonos ön- és társreakció. Az írásmű üzenetének, céljának, befogadójának megfelelő szókinccs használata. - Önálló vázlatkészítés elolvasott irodalmi vagy ismeretterjesztő szövegről. - Kérdések és írásbeli válaszok megfogalmazása a tanult olvasmányok, megnézett filmek, színházi előadások, meghallgatott zeneművek alapján. - Szövegszerkesztés: elbeszélés, leírás, levél. - Élménybeszámoló közösen elkészített vázlat alapján, különös tekintettel a párbeszéd helyes alkalmazására. - A leírás megadott vázlat alapján (A tájleírás sorrendjének megoldása a távolítól közeli felé, vagy fordítva. Rész-egész viszonya valamilyen sorrend szerint. Tárgy-és személyleírás, jellemzés. Nem felsoroljuk a tulajdonságokat, hanem megelevenítjük. Lehetséges témák: falu télen, az én szobám, a gyümölcsös tavasszal, a rét stb.). - A fogalmazási ismeretek (a téma meghatározása, az anyag

		kommunikációs alkalomnak megfelelő kritikus, egyéni szemléletű, nyelvi-stilisztikai szempontból példás szövegeket, beszámolót alkot. - Beszámolóját prezentációval/poszterrel teszi szemléletesebbé. - Valós vagy képzeletbeli tapasztalatokat, szereplőket, illetve eseményeket bemutató fogalmazást tud írni.	kiválasztása és elrendezése, a legfontosabb szerkezeti részek megjelölése és az anyag szerkezeti részek szerinti csoportosítása). - Szövegalkotás az internetes műfajokban (pl. e-mail, komment). Az írás nem nyelvi jeleinek (betűforma, nagyság, sorköz, margó, távolság, színek, kiemelések stb.) megismerése. A kézzel írt és a számítógépes szövegek különbözőségei és hasonlóságai. - Az önálló és a tanári segítséggel történő anyaggyűjtés módjai. - Nyolc házi írásbeli feladat a tanév folyamán, melyeket az órán elemeznek. - Négy iskolai dolgozat - kettő félévente (az írásmű kidolgozása egy óra, elemzés és javítás két óra).

KORRELÁCIÓ MÁS TANTÁRGGYAL

Idegen nyelvek
Történelem
Zeneművészet
Képzőművészet
Hittan
Polgári nevelés

A MEGVALÓSÍTÁS MÓDJA - TANTERVI UTASÍTÁS

A *magyar nyelv* tanterve három tárgykört ölel fel: az irodalmat, a nyelvet és a beszédkulturát. Az órák tárgykör szerinti ajánlott felosztása a következő: irodalom - 70 óra, nyelvtan - 70 óra és beszédkultúra - 40 óra. Mindhárom tárgykör szorosan összefügg és egyiket sem lehet magában, a többtől elkülönítve tanítani.

Az *irodalomoktatás* tanterve kétpólusú. Egyrészt a népköltészeti alkotásokat tárgyalja, másrészt a szépirodalmi szövegek műfaji gazdagságát mutatja be. Középpontban az élményközpontú irodalomtanítás áll. Célunk a szövegértés fejlesztése és a kreatív szövegalkotás.

Az ajánlott szövegekből a tanár választja ki a feldolgozásra kerülő olvasmányokat, ezeket kiegészítheti más szövegekkel, amelyekbe bevonja a kortárs irodalmat is. Az ünnepekhez (karácsony, húsvét) kapcsolódó helyi szokások megbeszélése, gyűjtése is szerepeljen a tananyagban! A korszerű irodalomtanítás interdiszciplináris távlatokat nyit meg a tanulók számára. Lehetővé kell tenni az iskola és más intézmények közötti interaktív kapcsolat kialakítását (múzeumlátogatás, kiállítások és színházi előadások megtekintése, jelenlét a település kulturális életében).

A népköltészeti olvasmányokat követően Petőfi Sándor műveivel foglalkozik a tanterv részletesebben és sokrétűen. A korszerű Petőfi-kép és Petőfi lírájának mai továbbélése

ravezeti a tanulót irodalomtörténeti értékeink megbecsülésére, az életmű megítélésének változására.

A lírai művek sokszínűsége lehetővé teszi a verstani ismeretek gazdagítását: a rím, szabad vers, leírások, megszemélyesítés, hasonlat, metafora, költői jelző, a versforma, a dal, a tájleíró költemény stb.

Az epikus alkotások egyrészt a kifejező olvasás céljait szolgálják, másrészt a szövegértés lehetőségeire összpontosítanak. Fontos szerepet tölt be a műfajismeret, a műfajok felismerése és meghatározása.

Az irodalmi tananyag gazdag szövegtára nem kötelezi a tanárt minden alkotás elemzésére, de olvasásra, ismeretszerzésre mindenképp ajánlott. Ez az alapvető készség befolyásolja a tanulók előrehaladását minden tantárgyban. A tanterv olvasmányai törzs- és kiegészítő anyagokra tagozódnak. A törzsanyag a kötelezően feldolgozandó műveket tartalmazza; a kiegészítő anyag olyan szemelvényeket ajánl, amelyek tanításáról vagy elhagyásáról, illetőleg más kiegészítő anyaggal való helyettesítéséről a tanár dönt. Ugyanez a helyzet az ajánlott olvasmányok esetében is. A tanárnak a tanmenet megtervezésekor ahhoz is joga van, hogy a tantervben szereplő ajánlott olvasmányok némelyike helyett más szövegeket javasoljon elolvasásra. Az is kívánatos, hogy az ajánlott olvasmányok köréből a tanuló saját ízlése, érdeklődése szerint is választhasson. A szövegek megbeszélésében, értelmezésében erősen építenünk kell a gyerekek fantáziatevékenységére, lehetőséget kell nyújtanunk szemléletes képek felidézésére, a történetek dramatizálására, folytatására, a cselekmény kreatív továbbpergetésére.

A tanítási órákon változatos formában gyakoroltassuk az olvasást, legyen szerves része a művek feldolgozásának, végeztessünk válogató olvasást, az órák összefoglaló részében is gyakoroltassunk. A tanuló tudja magyarázni a világos szerkezetű olvasmányok cselekményének előzményeit és következményeit, tudjon összehasonlítani több hasonló alkotást. Mondjon véleményt a szereplők viselkedéséről, és indokolja tetteiket. A szövegek olvasása során fel kell ismernie a tanult irodalomelméleti ismereteket.

A *magyar nyelv* tanterve a kimeneteken, illetve a tanulási folyamaton és a tanulók eredményein alapul. A kimenetek annak az integrált tudásnak, készségeknek, magatartásnak és értékeknek a leírását jelentik, amelyeket a tanuló a tantárgy három tárgykörén keresztül felépít, kibővíti és elmélyíti magának.

A *nyelvtan* tanítása egységes folyamat az általános iskolai tanításban. 5. osztályban folytatjuk az alsó osztályokban szerzett nyelvi ismeretek bővítését és a kompetenciafejlesztést. A nyelvtani definíciók és a helyesírási szabályok tudatosítása hozzájárul a tanulók logikus gondolkodásának és kifejezőkészségének fejlesztéséhez.

A nyelvtanítás feladatának megvalósítása érdekében szilárd ismereteket kell nyújtanunk a leíró nyelvtan egyes elemeiről és rendszerének alapvető sajátosságairól, ugyanakkor figyelembe kell vennünk az újabb pragmatikai, szövegnyelvészeti, szociolingvisztikai, kommunikációelméleti kutatások eredményeit is. Biztosítanunk kell az ismeretek kompetenciává való alakulását.

Az alsó tagozatban elsajátított nyelvtani anyag új ismeretekkel bővül. Morfológiából a szavak hangalakjával és jelentésével részletesebben foglalkozik a tanterv, valamint rendszerezi a toldalékok fajtáit. Végeztessünk helyesírási gyakorlatokat a toldalékok megnevezésével (képző, jel, rag). A toldalékok közül csak az alaptípusokat tanulják meg a tanulók. A hangtani tananyag az eddigi ismeretek rendszerezése mellett, a mássalhangzók egymásra hatásával foglalkozik részletesen. A mondattani rész ugyancsak kiegészül. Új tananyagként jelenik

meg a sajtó nyelve, a medialitás problémaköre. A logikus gondolkodás fejlesztésének elengedhetetlen feltétele, hogy minden absztrakt ismeret szoros kapcsolatban legyen a valósággal. A nyelvet mint élő és változó jelenséget vizsgáltsuk a tanulókkal. A nyelvtan tanításának lényege a szövegek által történő gyakorlás. Célunk, hogy a tanulók önállóan ismerjék fel a szabályokat a példasorok alapján.

A helyesírás szervesen beépül a tananyagba. Ahhoz, hogy a tanulók a készség fokán alkalmazzák a helyesírási szabályokat, szükséges, hogy a helyesírási szempontból legfontosabb problémákat biztosan felismerjék. A tanulók folyamatosan gyakorolják az írásjelek helyes használatát, az összetett szavak helyesírást, a toldalékok helyes kapcsolását a szótóhoz a hangtörvényeken keresztül. A tananyag tovább gyakoroltatja a j hang kétféle jelölését, valamint a hagyományos családnevek helyesírást és toldalékolását. A nyelvtani szabályok felismeréséig szövegeken alkalmazott gyakorlatokkal jussanak el. A magyar helyesírás alapelvei is megjelennek a gyakorlatok sorában, rámutatásként a szabályokra: a kiejtés, az egyszerűsítés, a hagyományos írásmód és a szóelemzés elve. Az új helyesírási szabályzat megjelenése megköveteli az eltérésekre való fókuszálást, illetve ezek begyakorlását. A nyelvtanítás során kiaknázzuk a játékos módszerek lehetőségeit.

Az íráskészség fejlesztése szintén folytatódik az 5. osztályban. Az írásbeli dolgozatokon kívül fogalmazásokat íratunk a tanulókkal, amelyekben önálló véleményformálásra, egyéni látásmód kialakítására törekszünk. Az elbeszélő fogalmazás mellett ajánlatos gyakoroltatni a jellemzést és a leíró fogalmazást is. Ezekre (jellemek, leírások) külön rámutatunk az irodalmi alkotások elemzése során. A tanulókkal megismertetjük a vázlatkészítést, valamint az irodalmi kézikönyvek tartalmát és használatát, ugyanakkor a kommunikáció új lehetőségeiről is tájékozódunk. A tanulók figyeljék meg a kor technikai fejlődésének nyelvi vetületeit a világhálón, valamint az SMS-ek nyelvét, rövidítéseit. A digitális kompetenciájukat néhány internetes szövegtípus/műfaj formai és tartalmi jellemzőinek megfigyelésével fejlesztjük.

RUMUNSKI JEZIK

Denumirea disciplinei	LIMBA ROMÂNĂ
Scopul	Scopul predării și învățării <i>limbii române</i> este ca elevii să-și cultive limba maternă și să folosească în mod corespunzător cunoștințele însușite în diferite situații de comunicare, ca prin citirea și interpretarea operelor literare să-și dezvoltă creativitatea și sensibilitatea artistică, estetică și competențe funcționale și dezvoltate gândirea critică, să aibă atitudine pozitivă față de limba maternă, dar și față de alte limbi și culturi. Elevul va ști să exprime valorile patrimoniului cultural și istoric și identitatea poporului său, a societății și statului în care trăiește.
Clasa	A cincea
Numărul de ore anual	180 de ore

DOMENIUL/TEMA	FINALITĂȚI După terminarea temei/domeniului elevul va fi capabil:	CONȚINUTURI
LITERATURA	- să stabilească genul și specia operelor literare - să facă diferența între caracteristicile literaturii populare	LIRICA Noțiuni de teorie literară Motivele și imaginile poetice ca

	și artistice - săfacă diferența între operele cu caracter realist și fictiv - săanalizeze elementele de compoziție a unei poezii lirice (vers, strofă); a unui text epic în versuri și în proză (părțile operei literare - capitol, fragment, vers); a unei opere dramatice (act, scenă, apariție) - săfacă distincția dintre noțiunea de narator și scriitor - să diferențieze forme de exprimare literară (descriere, narațiune, dialog) - să identifice elementele sonore, vizuale, tactile ale imaginilor poetice - să recunoască figurile de stil și să înțeleagă rolul lor în textul literar-artist - să determine intonația de bază în citirea unei poezii, narațiuni sau acțiuni dramatice (plină de umor, veselă, tristă etc) - săidentifice trăsăturile personajelor prin exemple din text - săevalueze comportamentul personajelor și să-și exprime în mod argumentat părerile și atitudinea - săilustreze credințele, obiceiurile, modul de viață și evenimentele din trecut descrise în operele literare - săînțeleagă textul citit cu voce tare și în sine - să formuleze singur întrebări cu privire la textul citit și să-și exprime opinia	elemente ale conținutului creațiilor lirice. Felul de strofe în funcție de numărul de versuri din poezia lirică: catrenul. Caracteristicile poeziei lirice, imaginile artistice, ritmul. Figuri de stil: comparația, epitetul, personificarea, onomatopeea. Tipuri de poezii lirice populare și artistice: descriptive (pastelul); lirice - doina și poeziile tradiționale. Lectură școlară recomandată 1. Vasile Alecsandri: <i>Sfârșit de toamnă</i> 2. Nicolae Labiș: <i>Fulg</i> 3. Mihai Eminescu: <i>Revedere</i> 4. George Coșbuc: <i>Concert de primăvară</i> 5. Panait Cerna: <i>Cântec de martie</i> 6. George Topârceanu: <i>Un duel</i> 7. Poezii populare: <i>Numă bate Doamne, rău, sau Cântă puiulcucului,</i> 8. Poezii ocazionale, obiceiuri, colinde 9. Poezii din literatura română din Serbia și a conașionalilor
		EPICA Noțiuni de teorie literară Scriitorul și naratorul Modurile de expunere: descrierea, narațiunea la prima și a treia persoană; dialogul. Narațiunea concisă: înșiruirea evenimentelor, episoadelor, capitolelor. Caracterizarea personajelor - modul de vorbire, comportamentul, aspectul fizic, atitudinea față de viață,

trăsăturile morale.
Speciile operelor epice în versuri și proză: cântecul epic popular (balada sau cântecul bătrânesc) basmul, schița, legenda, fabula, snoava.

Texte literare recomandate

1. Balada populară: *Miorița*
2. Balada populară: *Iancu Jianul*
3. *Ero de pe lumea cealaltă, De unde știai că nu-mi place plăcinta?*
4. Edmondo de Amicis: *Micul hornar* (fragment)
5. Emil Gârleanu: *Gândăcelul*
6. Alexandru Vlahuță: *Din copilărie* (fragment)
7. Virgil Carianopol: *Cutremurul*
8. Barbu Șt. Delavrancea: *Bunica*
9. Mihail Sadoveanu: *Domnul Trandafir*
10. Ion Luca Caragiale: *D-I Goe*
11. Grigore Alexandrescu: *Boul și vițelul*
12. Legenda Oltului și a Mureșului
13. Petre Ispirescu: *Aleodor Împărat*

DRAMA

Noțiuni de teorie literară

Actul, apariția, personajele în dramă.

Speciile genului dramatic: opere dramatice ecranizate, piese de teatru, teatrul radiofonic.

Bibliografie recomandată

1. Vasile Alecsandri: *Chirița în provincie* (fragment)
2. Dušan Radović: *Căpitanul John Peoplefox* (fragment)

TEXTE ȘTIINȚIFICO - FANTASTICE ȘI INFORMATIVE

(se vor alege două texte)

1. Din Monografiile localităților românești, ghiduri turistice, sau anuare
2. Alexandru Vlahuță: *România pitorească* (fragment)

		3. Selecție din cărți, enciclopedii și reviste pentru copii. LECTURĂ ȘCOLARĂ: 1. Selecție de poezii românești Topârceanu: <i>Poezii</i>. 2. Selecție din proza română, E. Gârleanu: <i>Povestiri</i> 3. Mihail Sadoveanu: <i>Dumbrava minunată</i> 4. Selecție de basme românești; Petre Ispirescu: <i>Culegere de basme</i> 5. Selecție de legende; Alexandru Mitru: <i>Legendele Olimpului</i> 6. Selecție din literatura universală 7. Selecție din literatura românilor din Serbia Selecție suplimentară din lectura școlară (se vor alege două opere) 1. Ioan Slavici - <i>Zâna Zorilor</i> 2. Ion Creangă - <i>Povestea lui Harap-Alb</i> 3. Jules Verne - <i>De la Pământ la Lună</i>
LIMBA	Gramatica (morfologia, sintaxa)	- să facă deosebirea dintre părțile de vorbire flexibile și neflexibile - să sesizeze categoriile de gen, număr și caz ale cuvintelor nominale - să diferențieze funcțiile de bază și semnificațiile cazurilor - să folosească formele de caz, în conformitate cu standardele lingvistice - să facă diferență între articolul hotărât și cel nehotărât și îl folosește corect în declinare - să folosească gradele de comparație ale adjectivelor - să stabilească modurile și timpurile verbale - folosește verbele auxiliare la formarea timpurilor - să sesizeze părțile de propoziție - să folosească topica limbii române în analiza morfologică și sintactică Părțile de vorbire flexibile: substantivul, articolul, pronumele, adjectivul, numeralul, verbul; părțile de vorbire neflexibile: adverbul, prepoziția, conjuncția și interjecția. Substantivul - semnificația și felurile (proprie și comune) Genul, numărul și cazul substantivelor. Articolul - semnificație și felurile (hotărât propriu-zis, posesiv-genitival și demonstrativ-adjectival, nehotărât). Flexiunea substantivului (declinarea cu articolul hotărât și nehotărât). Cazurile și funcțiile sintactice: nominativ (subiectul); genitiv (posesia); dativ (atribuirea); acuzativ (obiectul asupra căruia se săvârșește acțiunea, sau ceva ce se referă la obiect, locul);

		vocativ (chemare, adresare). Adjectivul - structura și tipurile de adjective; acordul adjectivului cu substantivul în gen, număr și caz; gradele de comparație. Pronumele - pronumele personale și de politețe): flexiunea pronumelor personale, formele accentuate și neaccentuate. Numeralele - formele și utilizarea lor: cardinale și ordinale. Verbele - modurile verbale (personale și impersonale), timpurile verbelor la modurile personale. Conjugarea verbelor auxiliare (a fi, a avea, a vrea/a voi) Subiectul, predicatul, atributul, complementul direct și indirect, complementele circumstanțiale de mod, loc și timp.	
	Ortografia	- să aplice în mod consecvent normele ortografice în scrierea cu majusculă; a cuvintelor compuse și scrise cu liniuță de unire; - să aplice în mod consecvent semnele de punctuație - să folosească corect ortogramele în diferite forme (scrise împreună și despărțit) - să folosească <i>Îndrumătorul ortografic</i>	Literă majusculă în denumirile geografice compuse; denumirile instituțiilor, întreprinderilor, organizațiilor (abrevierile), publicațiilor, datelor și evenimente importante. (exemple tipice) Scrierea corectă a substantivelor și adjectivelor la plural și în genitiv (scrierea cu unul, doi sau trei "i") Scrierea corectă a verbelor de conjugarea a IV-a cu doi "i" Despărțirea cuvintelor în silabe, respectând regulile ortografice și accentul în conformitate cu <i>Ortografia limbii române</i>. Scrierea corectă a cuvintelor derivate (cu prefixe) Punctuația.
	Ortoepia	- să pronunțe corect cuvintele ținând cont de locul accentului și intonației - să vorbească clar respectând normele limbii române literare - să citească fluent și distinct cu voce tare texte literare și nonliterare.	Locul accentului în cuvinte și propoziții. Intonația și pauzele în funcție de semnele de punctuație; intonația propozițiilor interogative și exclamative. Articularea: citirea cu voce tare.
CULTURA		- să folosească diferite forme de	Reproducerea, povestirea,

EXPRIMĂRII	expunere: descrierea (portretul și tabloul), narațiunea la persoana întâi și a treia, dialogul - să delimiteze părțile unui text (titlul, subtitlul, alineatele) și să-l organizeze în întreguri semnificative (partea introductivă, partea de mijloc și finală a textului) - să alcătuiască texte care vor fi rostite, sau scrise, și care vor cuprinde părerile și trăirile sufletești în urma citirii unui text literar, sau nonliterar. - să găsească informațiile cuprinzătoare într-un text literar și nonliterar mai simplu, - să utilizeze diverse metode și strategii de informare și documentare în scopul exprimării eficiente, oral și în scris - să exprime patrimoniul cultural și istoric și să facă aprecieri personale în diferite situații - să folosească limba română literară în exprimarea scrisă și orală - să sesizeze diferențele dintre varianta literară și dialectală a limbii române - să folosească dicționare și îndrumătoare ortografice (ediții școlare)	descrierea - observarea diferențelor dintre limba scrisă și limba vorbită; alcătuirea unei scrisori (particulare, e-mailul, SMSul) Îmbogățirea vocabularului: sinonimele și antonimele, cuvinte nonliterare și neologismele - înlocuirea lor cu cuvinte literare; observarea și eliminarea elementelor nesemnificative și inutile din text și vorbire. Tehnica redactării unei compuneri scrise (focarul temei, alegerea și repartizarea materialului, elementele fundamentale ale compoziției și gruparea materialului după etape compoziționale); alienatul ca unitate tematică restrânsă și funcțiile lui compoziționale și stilistice. Redactarea știrilor, declarațiilor, alcătuirea afișului, completarea formularelor tipizate, alcătuirea hărților mentale. Folosirea limbii literare și neliterare în formă orală și scrisă în activitatea de cercetare, în munca de proiectare și prezentare în public. Opt teme pentru acasă și analiza lor la oră. Patru teze - câte două în fiecare semestru (o oră de elaborare a tezei, o oră de corectare și una de analiză a conținutului cu scopul îmbunătățirii compunerii din aspect literar și lingvistic).

CORELAȚIA CU ALTE MATERII

Limbile străine
 Limba sârbă ca limbă nematernă
 Istoria
 Cultura muzicală
 Cultura plastică

ÎNDRUMĂRI PENTRU REALIZAREA PROGRAMEI

Programa școlară pentru disciplina *Limba română* cuprinde trei domenii: literatura, limba și cultura exprimării. Repartizarea recomandată a orelor pe domenii tematice generale este următoarea: literatura - 70 de ore, limba - 70 de ore și cultură exprimării - 40 de ore. Toate cele trei domenii sunt legate între ele și trebuie studiate prin interacțiunea lor.

Programa școlară pentru disciplina *Limba română* se bazează pe anumite finalități, procesul de învățare și realizările elevilor. Finalitățile conțin descrierea cunoștințelor, abilităților, atitudinilor și valorilor integrate pe care elevul le obține, le extinde și aprofundează în cele trei domenii care constituie această disciplină.

I. PLANIFICAREA PREDĂRII ȘI ÎNVĂȚĂRII

Programa școlară întemeiată pe finalități oferă profesorului o libertate mai mare în crearea și proiectarea predării și învățării. Rolul profesorului este de a contextualiza această programă cu necesitățile specifice ale elevilor dintr-o clasă, luând în considerare: structura clasei și caracteristicile elevilor; manualele și alte materiale didactice care vor fi utilizate; condițiile tehnice, materiale didactice de care dispun și mediile pe care le are școala; resursele, posibilitățile și necesitățile comunității locale în care școala funcționează. Pornind de la finalitățile și conținuturile date, profesorul își întocmește planul anual global de muncă din care va dezvolta mai târziu planurile operaționale. Finalitățile definite pe domenii facilitează profesorului operaționalizarea în continuare a finalităților concrete la nivel de unități de învățământ. Acum fiecare profesor are finalități definite pentru fiecare domeniu. De la el se așteaptă ca pentru fiecare unitate de învățământ, în faza de planificare și scriere a pregătii pentru oră să definească finalitățile piramidal, pe trei niveluri: unul pe care toți elevii ar trebui să-l realizeze, unul pe care majoritatea elevilor ar trebui să-l atingă și unul care va fi însușit doar decâțiva elevi. În acest fel se va stabili o legătură indirectă cu standardele pe trei niveluri ale realizărilor elevilor. În planificare, ar trebui, de asemenea, avut în vedere că finalitățile diferă, la unele se poate ajunge mai ușor și mai rapid, dar pentru cele mai multe finalități (mai ales pentru domeniul literaturii) este nevoie de mai mult timp, de o serie de activități diferite și de o muncă pe texte variate. În faza de planificare a predării și învățării, este foarte important faptul că manualul este instrumentul de predare și că acesta nu precizează conținuturile disciplinei. De aceea, conținuturile oferite în manual trebuie acceptate selectiv și în funcție de finalitățile care ar trebui realizate. Pe lângă manual, ca una dintre sursele de învățare, profesorul trebuie să ofere elevilor posibilitatea să folosească și alte surse de învățare.

II. REALIZAREA PREDĂRII ȘI ÎNVĂȚĂRII

LITERATURA

Acest domeniu se bazează pe texte din lectura clasificată pe genurile literare - *liric, epic și dramatic* și pe o selecție bogată de texte nonliterare, științifice și informative. O parte obligatorie a textelor literare le constituie operele care aparțin corpusului național principal, fiind îmbogățit cu opere din literatura moderă, contemporană. Selecția textelor va fi bazată în mare măsură pe principiul adaptării la vârsta elevilor.

Pe lângă textele care trebuie abordate la oră este dată și o listă cu lectură școlară. Scopul reintroducerii lecturii școlare este formarea, dezvoltarea și cultivarea deprinderilor de citire a

elevilor. Elevii pot în timpul vacanței să citească operele mai vaste, ceea ce contribuie la continuitatea deprinderii de citire.

Pe lângă operele obligatorii care trebuie abordate, este adăugată și o listă cu texte suplimentare. Partea opțională permite profesorului o creativitate mai mare în atingerea finalităților. Această lectură oferă o posibilitate mai mare de aplicare a abordării comparative în exploatarea creațiilor literare, pe diferite niveluri de analiză: interpretare, prezentare sau comentarii. Selecția operelor trebuie să fie adaptată capacităților, necesităților și intereselor elevilor. Diferențele în valoarea totală artistică și informativă a textelor influențează asupra soluțiilor metodologice adecvate (adaptarea la citirea felului de text, amplexarea în interpretarea textului în funcție de complexitatea structurii sale, legarea și corelarea cu conținuturile relevante din alte domenii - gramatica, ortografia și cultura exprimării etc.).

Textele din partea suplimentară a programului trebuie să servească profesorului și la predarea unităților didactice din gramatică, precum și la predarea și consolidarea conținutului din cultura exprimării. Operele pe care nu le abordează profesorul ar trebui să le recomande elevilor să le citească în timpul lor liber.

Noua programă este bazată pe o corelație mai mare dintre operele literare și nonliterare. Corelația este facilitată prin combinarea adecvată a textelor obligatorii și opționale. Din lista de texte suplimentare profesorul alege acele opere care, cu partea obligatorie a textelor va alcătui o unitate motiv-tematică. Același text poate fi corelat cu alte texte în moduri diferite, în funcție de diferite motive sau tonuri narative. Operele literare care au fost ecranizate (*Chirița în provincie*, *D-I Goe*, *Aleodor Împărat*, *Dumbrava minunată*, *Basme de P. Ispirescu și Ioan Slavici* - *Zâna Zorilor*, *Povestea lui Harap-Alb*) pot servi la analiza comparativă și identificarea diferențelor dintre, povestirile și formele literare și ecranizate (adaptate, modificate), oferind elevilor posibilitatea de a ajunge la o concluzie cu privire la natura celor două medii și de a-și dezvolta exprimarea mediatică. Elevilor li se pot sugera și alte filme cu tematică similară prin care se va realiza o unitate motiv-tematică suplimentară.

Profesorul trebuie să cunoască conținutul programei de limba română din clasa anterioară pentru a respecta principiul predării treptate și sistematice. Pe lângă corelația dintre texte, este necesar ca profesorul să stabilească o corelație cu alte discipline școlare, în primul rând cu materia din istorie, cultura plastică, cultura muzicală, religie și educația civică și limba sârbă ca limbă maternă.

Introducerea elevilor în lumea literaturii, dar și în a celorlalte texte, așa-numite texte non-literare (științifice, informative), este o sarcină didactică extrem de complexă. Tocmai la acest nivel de școlarizare se obțin cunoștințele de bază, dar și cele mai importante, aptitudinile și obiceiurile de care va depinde cultura literară a elevilor, dar, și competența estetică. Elevii trebuie să înțeleagă felurile operelor literare și autonomia acestora, precum și faptul că o operă literară modelează o posibilă imagine a realității.

În analiza textului se va aplica într-o măsură mai mare unitatea dintre procedeele analitice și sintetice și părerile proprii. În conformitate cu finalitățile, elevii ar trebui îndrumați ca să se deprindă cu modul de a reda propriile impresii, atitudini și concluzii referitoare la opera citită, prin exemple din text și astfel li se va dezvolta capacitatea de exprimare independentă, activitatea de investigare și luare a unui punct de vedere critic.

Studiul operei literar-artistice în procesul de predare este un proces complex, care începe cu pregătirea profesorului și a elevilor (motivarea elevilor pentru citire, trăire și analiza textului artistic, citirea, localizarea textului artistic, obișnuirea elevilor cu munca de cercetare) pentru analiza operelor literare. Formele cele mai productive primite în interpretarea operelor literare sunt obținute la orele de predare, iar în formele de aplicare funcțională a

cunoștințelor și abilităților, continuă și după ore: în recapitularea productivă a cunoștințelor privind materialul didactic tratat, în studiile comparative ale operelor literar-artistice și în abordarea de cercetare și analizei operelor citite. Etapele centrale ale procesului de abordare a operei literar-artistice în clasă, sunt interpretările bazate pe metodologia și metoda de dezvoltare a acestora în cadrul orei de predare.

Analiza operelor literare ar trebui să fie bazată pe rezolvarea *întrebărilor problemă* care reies din text și trăirile artistice. Multe texte, în special fragmente din opere, necesită localizarea lor în timp, deseori ea fiind multiplă. Amplasarea textului într-un cadru temporal, spațial și socio-istoric și informarea cu privire la conținuturile importante care preced fragmentului - reprezintă condiții fără de care deseori textul nu poate fi trăit intens și înțeles corect.

În *interpretarea textului* elevii trebuie obișnuiți să-și argumenteze impresiile, atitudinile și reflexiile asupra textului literar, astfel dezvoltându-li-se capacitatea de exprimare independentă, a activităților de cercetare și criticii, respectând în același timp atitudinea individuală de înțelegere a textelor literare și de exprimare a opiniilor.

Elevii vor însuși noțiunile de teorie literară prin abordarea textelor corespunzătoare și prin utilizarea anterioară a lecturii. Cu ajutorul mijloacelor lingvistice și stilistice elevii vor percepe textul cu ajutorul impresiilor și trăirilor sufletești, precum și a sugestiilor estetice, astfel că vor fi capabili să înțeleagă condiționarea reciprocă lingvistico-stilistică.

În timpul analizei operelor literare, precum și în cadrul exercițiilor orale și în scris, se va insista ca elevii să descopere cât mai multe trăsături, emoții și stări sufletești ale personajelor, să-și exprime opiniile asupra comportamentului personajelor.

Finalitățile legate de domeniul literaturii se bazează pe citire. Diferitele forme de citire reprezintă condiția de bază pentru ca elevii să dobândească cunoștințe și să continue să fie introduși cu succes în lumea operelor literare. În clasa a cincea se cultivă în primul rând citirea expresivă, iar elevii sunt introduși treptat în cititul de cercetare.

LIMBA

În predarea limbii, elevilor li se va dezvolta capacitatea pentru comunicarea orală și în scrisă în limba română standard. De aici, scopul cerințelor din această programă nu este doar însușirea normelor de limbă și de gramatică, ci și înțelegerea funcțiilor lor și aplicarea corectă în exprimarea orală și în scris.

În cazul în care conținut programei prevede unități didactice pe care elevii deja le-au însușit în clasele precedente, se subînțelege că va fi verificat nivelul de însușire și capacitatea de aplicare a materiei învățate anterior, iar recapitularea și exersarea pe exemple noi va fi realizată înainte de abordarea noilor conținuturi. Prin aceasta se asigură o continuitate în activitate și muncă sistematică în corelarea dintre materia nouă și cunoștințele existente.

Profesorul trebuie mereu să fie conștient de rolul primordial pe care îl are exersarea adecvată și sistematică, respectiv că materia nu este însușită până nu se exersează bine. Aceasta înseamnă că exersarea ar trebui să fie un factor esențial în abordarea materiei, aplicarea, recapitularea și consolidarea cunoștințelor.

Gramatica

Cerințele de bază ale programei în predarea gramaticii este ca elevilor limba să le fie prezentată și interpretată ca un sistem. Niciun fenomen lingvistic nu ar trebui să fie studiat în

mod izolat, în afara contextului în care își realizează funcția (în orice situație potrivită cunoștințele de gramatică pot fi puse în funcția interpretării textului artistic și de popularizare a științei). Una dintre procedeele extrem de funcționale în predarea gramaticii sunt exercițiile care se bazează pe utilizarea exemplilor din practica nemijlocită a vorbirii, fapt care apropie materia din gramatică de necesitățile vieții în care limba este aplicată ca o activitatea umană universală. Fenomenele lingvistice nu ar trebui menționate și nici prezentate izolat (de exemplu, cuvinte și propoziții fără legătură între ele), ci întotdeauna trebuie să fie contextualizate prin legarea cu o situație de comunicare în care acestea pot fi în mod clar identificate, izolate și a căror caracteristici și funcții pot fi explicate.

Abordarea cazurilor și exercițiile ar trebui să fie orientate spre identificarea cunoștințelor importante pentru utilizarea corectă a declinației cu articolul hotărât și nehotărât care va fi recunoscut și în textele literare și nonliterare, dar și spre eliminarea dilemelor care apar în exprimarea orală și scrisă a elevilor în utilizarea zilnică a limbii. De aceea conținutul exercițiilor legate de utilizarea corectă a cazurilor și a articolului se stabilește în funcție de monitorizarea continuă a cunoștințelor de limbă a elevilor (de ex. în timpul dialogului purtat la oră, dar și din exemplele din temele scrise de către elevi). Astfel, predarea materiei din limbă va fi în funcția pregătirii elevilor pentru o bună comunicare în limba română literară contemporană.

Conținuturile cuprinse în exersarea numeralelor și pronomelor vor fi stabilite în funcție de monitorizarea continuă a materiei însușite în clasa a patra. Declinarea pronomelor și recunoașterea formelor accentuate și neaccentuate, contribuie la o mai bună înțelegere și aplicarea ortografiei corecte a cuvintelor scrise cu cratimă atât în literatură cât și în lucrările de specialitate. În abordarea adjectivelor trebuie să se acorde atenție gradelor de comparație care au fost introduse în clasa a cincea pentru a fi stabilită legătura pe linie orizontală cu alte limbi care se învață.

Abordarea verbelor este un proces mai complex și ar trebui să se insiste asupra distincțiilor dintre modurile și timpurile verbelor. Deși nu se utilizează în mod activ toate timpurile în comunicare, se recomandă recunoașterea tuturor timpurilor verbelor auxiliar (a fi, a avea, a vrea/a voi).

Pentru abordarea părților de vorbire neflexibile trebuie planificate mai multe ore, punându-se accentul pe acuzativ, totodată explicându-se rolul prepozițiilor în comunicarea cotidiană. Exemplele trebuie luate din comunicarea cotidiană, pentru ca elevii să le poată identifica și să înțeleagă funcția lor în propoziții în așa fel încât cuvântul să-l identifice ca unitate la nivel morfologic și sintactic. Cu același scop se vor aborda și celelalte părți de vorbire neflexibile.

Ortografia

Normele ortografice vor fi însușite cu ajutorul exercițiilor sistematice (dictările ortografice, corectarea greșelilor dintr-un text dat, teste cu exerciții de ortografie etc.). În exersarea ortografiei se recomandă ca o atenție aparte să fie acordată pluralului substantivelor, substantivelor în genitiv, cuvintelor care sunt scrise în mod diferit (despărțit sau împreună) în diferite situații. Trebuie de asemenea periodic să se verifice scrierea cuvintelor, în mod aparte a cuvintelor care încep și se termină în Î, precum și scrierea literelor Î și Â în interiorul cuvintelor.

De asemenea, elevii trebuie încurajați ca singuri să observe și corecteze greșelile de ortografie în comunicarea SMS și în alte tipuri de comunicare.

În plus, elevii trebuie îndemnați să folosească îndrumătoarele și dicționarele ortografice (edițiile școlare). Este de dorit ca profesorul să aducă un exemplar de *Dicționar ortografic* la

oră de fiecare dată când se abordează teme de ortografie (în acest fel ar putea de la fiecare elev în mod individual să ceară ca acesta să găsească un cuvânt în dicționarul ortografie și să determine forma corectă sau scrierea corectă).

Ortoepia

Profesorul trebuie permanent să scoată în evidență importanța pronunțării corecte, care se cultivă prin aplicarea anumitor exerciții ortoepice. Exercițiile ortoepice nu trebuie realizate ca unități didactice aparte, ci în cadrul anumitor teme adecvate din gramatică. Accentuarea propozițiilor poate fi adusă în legătură cu ortografia, iar pe de altă parte cu sintaxa, etc. În cazul folosirii înregistrărilor audio, elevilor trebuie formată deprinderea de identificare, reproducere și însușire a comunicării cu o accentuare corespunzătoare, iar atunci când se ajunge la abatere de la normele ortoepice, să deosebească accentuarea sunetelor în varianta literară față de varianta dialectală a limbii române.

Unele exerciții ortoepice se pot realiza și pe teme corespunzătoare din literatură: de ex. articularea poate fi exersată prin rostirea numărărilor în cadrul orelor de predare a literaturii populare; accentul cuvintelor, tempoul, ritmul, intonația propoziției și pauzele se vor exersa prin citirea cu voce tare a unor fragmente din lectura suplimentară (la alegerea profesorului sau a elevului) etc. Pentru exersarea ortoepică trebuie întreprise activități care țin de rostirea pe de rost a unor fragmente în proză sau versuri (cu ajutorul materialelor didactice auditive).

CULTURA EXPRIMĂRII

Acest domeniu trebuie să fie legat cu abordarea textelor literare ca formă reprezentativă de exprimare, precum și cu abordarea gramaticii și ortografiei, care vor contribui la cultivarea corectă în exprimarea orală și scrisă.

Cultura exprimării se cultivă prin punerea în aplicare a exercițiilor lexical-semantice și stilistice, care au drept scop îmbogățirea vocabularului și dezvoltarea abilităților și competențelor de exprimare. Toate aceste tipuri de exerciții, care duc la dezvoltarea capacității de exprimare corectă, se realizează pe text sau împreună cu exercițiile de vorbire.

III. MONITORIZAREA ȘI EVALUAREA PREDĂRII ȘI ÎNVĂȚĂRII

Monitorizarea și evaluarea rezultatelor progresului elevilor este în funcția realizării finalităților, și începe cu o evaluare inițială a nivelului la care se găsește elevul și în raport cu ceea ce se va evalua în viitorul lui progres precum și cu notarea. Fiecare activitate este o oportunitate bună pentru evaluarea și obținerea informațiilor despre progresul acestuia. Fiecare oră și fiecare activitate este o modalitate de evaluare formativă, respectiv de înregistrare a progresului elevilor și o îndrumare pentru activitățile viitoare.

Evaluarea formativă este o parte integrantă a abordărilor de predare moderne și subînțelege evaluarea cunoștințelor, abilităților, atitudinilor și comportamentelor, precum și dezvoltarea competențelor adecvate în timpul predării și învățării. Rezultatul acestei evaluări oferă feedback elevilor și profesorilor cu privire la competențele care au fost bine însușite și care nu, precum și cu privire la eficiența metodelor adecvate pe care profesorul le-a aplicat pentru atingerea obiectivului. Măsurarea formativă implică colectarea de date cu privire la rezultatele elevilor, dar cele mai frecvente tehnici sunt: realizarea sarcinilor practice, observarea și înregistrarea activităților elevilor în timpul orelor, comunicarea nemijlocită dintre elevi și profesori, registru pentru fiecare elev (hartă progresării) etc. Rezultatele evaluării formative la sfârșitul ciclului didactic trebuie să fie prezentate și sumativ - prin notă numerică.

Munca fiecărui profesor este formată din planificare, realizare, monitorizare și evaluare. Este important ca profesorul să monitorizeze și evalueze continuu, nu numai rezultatele elevilor ci și procesul de predare și învățare, precum și pe sine însuși și propria muncă.

RUSINSKI JEZIK

Назва предмету	Руски язык
Циль	Циль настави руского языка то же би школяр витворйовал комуникацию на руским языке у складзе зоз фонетичними, ґраматичними и семантичними законїтосцами руского языка у усней и писаней комуникації, здобувал спознаня о традиційней култури и сучасней кнїжовносци на тим языке, як и о традиційних и сучасних вредносцох, же би хасновал здобути знаня и способносци и розвивал власни потенцияли, особни висловни можлївосци и социялни схопносци.
Класа	Пията
Рочни фонд годзинох	180

Корекция зоз другима предметами
 Сербски як немацерински язык
 Странски язык
 История
 Музична култура
 Подобова култура (*ликовна на српском*)
 Вирска настава
 Гражданске воспитане

ОБЛАСЦ/ТЕМА	ВИХОДИ По законченей обласци/теми, школяр:	ЗМИСТИ
КНІЖОВНОСЦ	- розликує лирику, епику, драму - розликує кнїжовни род од кнїжовней файти - препозна и потолкує природу сказки, басни, приповедки - драматизує текст з прекладаньом на диялог - препозна розлични угли патреня и видзеня истих подїюх - виражи свойо дожице и становиско о описаней подїї - розликує увод, заплет, розришенє - замеркує заплет и околносци котри до ньго привели - розликує дословне и пренєшене значене - анализує причиново и пошлїдково	Лирика Кнїжовни термини и поняца Усна традиция и уметнїцка творчосц. Поняце поезиї и прози и розликоване Приповеданє и описованє. Тема и мотив. Основни мотив План дїла. Вяза медзи часцами текста. Основни етапи у композиції епского дїла. Технїки формованя подобох: опис вонкашнього випатрунку, писательов коментар, характерни прикмети подоби. Стилски средства з котрима ше формує поетски слики и виволую уметнїцки упечатки у лирскей писнї. Поетски слики виволани зоз поровнаньом, епитетом, персонификацию и ономатопоєю. Пренєшене значене словох, виразох,

	одношення у книжовним ділу на прикладах з тексту - препозна водзаци мотив и побочни мотиви - анализує елементи композиції - лирской писні (строфа, стих) - препозна поетску слику - анализує елементи композиції - епского діла як часц фабули - преприповеда текст з розличних углох патрєня.	фразох. Композиция лирской писні, фйти стилох и мотиви. Лектира 1. Ирина Г. Ковачевич, <i>Дай ми руку</i> 2. Силво Ерделі, <i>Дуб</i> 3. Мирон Колошняї, <i>Здогадованє на войну</i> 4. Гавриїл Костельник, <i>Моя писня</i> 5. Гавриїл Надь, <i>Чи ши чул, сину</i> 6. Мелания Павлович, <i>Єст єдна нїтка</i> 7. Михал Рамач, <i>Дражка на салаш</i> 8. Драгутин Тадиянович, <i>Високи жовти жита</i> 9. Руска нар. <i>Младосц преходзи</i> Епика и драма Епска писня. Характеристики драмского текста и диялог як главна прикмета. Заплєт и розришенє у драмским тексту. Приповеданє и описованє. План діла. Вяза медзи часцами текста. Основни етапи у композиції епского діла.
ЯЗИК ГРАМАТИКА И ПРАВОПИС	- виражи дожице з полним виречєньом, правилним вигваряньом и интонацию - розликує букви рускей кирилки од сербскей кирилки - правилно вигваря дзвонке г - препозна просте, преширєне и зложєне виречєнє - прешири просте виречєнє з додатками же би ше достало преширєне виречєнє - одредзи состав слова и творєнє словох з додаваньом префиксох и суфиксох - розликує значєнє словох достатих з рижними префиксами и суфиксами на прикладах	Техніки формованя подобох: опис вонкашнього випатрунку, писательов коментар, характерни прикмети подоби. Лектира 1. Мирон Канюх, <i>Пчолка Смолка</i> 2. Микола М. Кочиш, <i>Лєтні вечар</i> 3. Микола М. Кочиш, <i>Владко ше веже на гoscину</i> 4. Владимир Кочиш, <i>На струнох гушлі</i> 5. Михал Ковач, <i>Била кобула</i> 6. Штефан Чакан, <i>Стари и млади вовк</i> 7. Руска нар. прип. <i>Побожни шєстри</i> 8. Руска нар. прип. <i>Хто шме єсц на лежацо</i> 9. Украинска нар. дума, <i>Козак Голота</i> 10. Руска нар. прип. <i>З догадліви скравец</i> 11. Сербска. нар. <i>Еро з гєвтого швета</i> 12. Микола Скубан, <i>Шамла</i> 13. Михаль Майтені, <i>Незвичайни</i>

		<i>дарунок</i> Домашня лектира 1. Радярд Киплінг, <i>Кніжка о джунгли</i> 2. Ирина Г. Ковачевич, <i>Тисяч радосци</i> 3. Вибор поез. за дзеци на руским язичу Фонетика Гласи, вокали, консонанти. Вигваряне по вертикалней и горизонталней линіі. Подзелене по дзвонкосци, месце и способу твореня; єдначене по дзвонкосци. Розлика медзи експлозивнима дь и ть и сербскима ђ и ћ. Синтакса Просте виречене; субькт и предикат, вязи словох у виреченю. Преширене виречене - субьктова и предикатова група, додатки субькту и предикату. Єдночлени и безсубьктни виреченя, номинативни. Наглашка слова и виреченя. Зложене виречене, поняце и препознаванє. Творене словох Корень, основа, префикс, суфикс. Приклади зложених и виведзених словох. Пожички. Правопис Правописни правила важни за наставну матерію у пиятей класи, писанє словох ведно и окреме. Привикованє на хаснованє правопису и словніка.
ЯЗИЧНА КУЛТУРА	- провадзи и розуми викладанє, сообщене, обвисценє и упутства на стандартним язичу на розлични теми - препозна и розуми директну и индиректну бешеду и пренєшене значенє словох и виразох - Замеркує вязу вецей информацийох - повяже текст зоз власним искуством и дожицом - ясно виражи думку, идею, становиско, чувство	Приповеданє о правдивих и видуманих подійох спрам рядошлїду збуваньох, спрам свойого або заєдніцкого плану. Описованє вонкашнього и нукашнього простору, поєдиносцох з природи людзох и животиньох у рушаню и мированю з наглашку на виразних прикметох. Описованє цека роботи, руралного и городского пейзажу у розличних часових и хвильових обставинох, микро и макро обьктох за заєднічку у особну намену. Преприповедованє власних и цудзих

- бешедує з полнима виреченнями - хаснує шицки форми висловйованя: приповеданє, преприповедованє, описованє - участвує у диялогу и прилагодзи свой вираз теми и учашніком - применї правопис за стандартни ситуациї - направи свой план викладаня и писаня - скраци текст на найменши остаток информации и предлужиц текст як свой додаток - исти слова зна напише з руску кирилку котра ше розликую од сербскей кирилки; хаснує двозначни вокалски букви - розликує бешеду у терашнім чаше од ретроспективи - замеркує хронологію; исти текст зна виражи у прешлим, терашнім и будуцим чаше - препозна деталі на общей слики - приповеда и пише по тезох - описує екстериєр и ентериєр - применює технїку писаня составу (чезиско теми, вибор и розпорядок поєдиносцох, основи композициї текста и ґрупованє поєдиносцох) - пише писмо (позна правила писаня приватного писма и правила електронских порученьох на мобилних телефонох и явних дружтвених мрежох	дожицох як и змистох текстох, обачованє структури приповедки, хронології, наглашованє ключних хвилькох. Динамични и статични сцени. Обачованє стилских средствох. Портрет. Култура висловйованя и виражованє дзеки, намири, жаданя, процивеня, процивеня и согласносци, култура обходзєня (справованя). Информованє и преношенє информациейох спрам пейц правилох и змисту вистки. Критицке одношенє ґу информации. Составяне виреченьох з язичними и правописними правилами. Писанє питаньох и одвитох у вязи з обробенима текстами, филмом, представу, музику и подобне. Двозначни вокалски букви, сербска и руска кирилку. План викладаня у усней и писаней форми. Бешеда у терашнім чаше и ретроспективно. Хронологія подійох. Исти текст у прешлим, терашнім и будуцим чаше. Препознаванє детальох на общей слики.

КОРЕКЦИЯ ЗОЗ ДРУГИМА ПРЕДМЕТАМИ

сербски як нємацерински язык
 странски язык
 история
 музична култура
 подобова култура
 вирска настава
 гражданске воспитанє

УПУТСТВО ЗА ВИТВОРЙОВАНЄ ПРОГРАМИ

Наставна програма руского языка за пияту класу ма три медзисобно повязани целосци: *Кнїжовносц, Язык и Култура висловйованя* (усного и писаного). Наведзени целосци функционално повязани. У даєдних жемох то одвоєни целосци (обласци) як наставни предмети з окреммим фондом годзинох. У наставней пракси у нас тоти целосци интеґровани до єдного наставного предмету з укупним фондом 180 годзини у пиятей класи. Тот принцип интеґрації за уровень основней школи функционални бо указує медзизависносц кнїжовносци и языка и з тим ше указує як виражованє у ровні комуникації та шицко у ровні розуменя и дожица швета и живота виражене з языком. Исте подзелєне на три целосци провадзи ше по вертикали у шицких класох основней школи. Фонд годзинох за каждую обласц флексибилни и руша ше коло 60 до 70 годзини за каждую целосц, а предклада ше же би наставнік зоз своїм рочним планом направел дистрибуцию наставних годзинох по целосцох (обласцох) и конкретних наставних єдинкох. При тим наставнік будзе мац у оглядзе предходни знаня школярох як и потребу за повторйованьом и вежбаньом же би ше у целосци дошло до резултату вираженого зоз *виходами* односно крайнім цельюм.

Програмска обласц *Кнїжовносц* ма погледованя котри корелативни зоз погледованями у цалей вертикали по осму класу. При тим ше ма у оглядзе способносци школяра же би розумел, препознал, похопел и похасновал даєдни поняца характеристични за кнїжовносц нє лєм як писане слово але и як уметносц словох. Програма нє ма виражени параметри историй кнїжовносци понеже то будзе интерес аж стредней школи. Дотля, настава ма функцию уводзєня школярох до дожица и розуменя кнїжовного діла як и упознаванє даєдних поняцох з котрима наука о кнїжовносци описує кнїжовносц. Кнїжовна продукция на руским языку за дзеци досц скромна по обсягу та прето список насловох обовязней школкей лектири звекшани у одношеню на други языки. То прето же за велїх школярох то будзе перше и остатнє место дзе упознаю авторох и діла на руским языку. Три основни школи з руским наставним языком (у Руским Керестуре, Коцуре и Дюрдьове) то валалски стредки, з тим же єдна єдноязычна а два двоязычни. И то фактори, звонкашколски але присутни, котри уплїваю на укупну суму насловох котри предвидзени з тоту програму.

Програмска обласц *Язык (ґраматика и правопис)* опера ше на заокружени систем знаньох заключно зоз штварту класу. Школяре у стандартней бешедней комуникації з бизовносцу хасную три дієсловни часи, нє гриша у хаснованю припадкох, шицки тестованя указали же з бизовносцу складаю виречєнє, хасную и виражую просторни одношеня, заменовніки, складанє словох у виречєню итд. У ґраматики руского языка єст минималне число винїмкох, дублетох и подобни зявєня котри би ученє руского языка творели зложеншим. Акцент стайомни на предостатнім складу та ше акцент лєм констатує як черстве правило. Пре шицко тото преширєнє знаня з ґраматики будзе интензивнєйше у шестей и седмей класи. Поняца ше уводза и вообще работа на ґраматики ше вше одвива на кнїжовним текстом котри напредок познати. Работа наставніка подрозумює нє лєм ученє о правилним вигваряню и хаснованю словох у виречєню але и стайомне вежбанє на нових прикладох. Правопис руского языка засновани на морфолоґийно-фонетичним принципу та є у основи єдноставни бо потребне замерковац и научиц лєм даскельо зявєня писаня букви д опрез букви с и писанє неґаций ведно и окреме. Правопис зложени у часци писаня вокалох тє. двозначних вокалских буквох и мєгкого знака (я, є, ї, ю, ь), цо вшелїяк треба непереривно вежбац у условийох медийного окруженя з языками котри маю латиничне писмо и вше менше хаснованє кирилского писма у медийней и иншей комуникації.

Програмска обласц *Култура усного и писаного висловйованя* то медзиобласц у котрей ше преплєтаю и кнїжовносц и ґраматика. Источашнє то обласц чийо змисти найвецей унапрямени на комуникацию, на бешедни язык, дзе шицки змисти маю свой практични смисел. Поєдинец ма думку котру жада пренєсц дакому а питанє же кельо

му ше удава пренесц поручене котре найвецей закрива тоту думку, без завадзаньох. Прето потребне же би наставнік пошвецел найвецей часу праве култури висловйованя, усного и писаного, непрерывно указуюци на ниянси у висловйованю и значене тих ниянсох и можлівосци же би як собешеднік бул похопени. То простор у котрим школяр може указац свою способносц за квалитетну комуникацию з окруженьом и указац свою язични способносци. Поєдинец може будовац свой власни вираз и з тим указац свою индивидуалносц. Знане и хасноване ниянскох у висловйованю ше вежба на вше нових прикладох а наставнік ма надосц можлівосци найсц реални животни ситуації котри треба и мож цо лепше формуловац же би тоти ситуації мали исти прием при собешеднікови. Култура висловйованя ше буде не лем зоз ученюм нових словох як богацене словніка але и зоз ширеньом обсягу значеня уж познатих словох у нових околносцох. У двоязичним стредку интерференция велька та барз важне же би ше у настави дошло до векшого ступня согласносци у розуменю обсягу значеня слова. Зоз рижних вигледованьох познате же кед маме зявене котре ше може меновац з вецей розличнима словами а з истим значеньом а од того даскельо слова заєднічки за обидва язики, школяр найчастейше у каждодньовой бешеди хаснує преважно слова котри заєднічки за обидва язики. З тим ше доприноши лепшому розуменю але ше источашне траца велї висловни можлівосци у єдним язичку. Прето огромна улога наставніка же би з планованьом роботи мал у оглядзе унапредзене висловних можлівосцох школяра на взаємни хасен каждого собешедніка. Прето значне же би ше з усвойованьом нових словох и виразох у словніку школяра источашне робело и на преширеню обсягу значеня уж познатих словох и виразох. То вшелїяк ма корелацию зоз обласцу кніжовносци бо би без розуменя пренешеного, метафоричного значеня словох и виразох скоро каждая работа на кніжовним ділу була даремна.

SLOVAČKI JEZIK

Názov predmetu	SLOVENSKÝ JAZYK
Ciel'	Ciel' výučby a učenia <i>slovenského jazyka</i> je, aby žiak pestoval slovenský jazyk tak, že ho bude správne používať v rôznych komunikačných situáciách, v hovorenej a písanej podobe; prostredníctvom čítania a interpretácie literárnych diel bude rozvíjať predstavivosť a umeleckú vnímavosť, estetické kompetencie, kritické posudzovanie a mravné hodnotenie.
Ročník	Piaty
Ročný fond hodín	180 hodín

OBLASŤ/TÉMA	VÝKONY Po spracovanej téme/oblasti žiak bude schopný:	OBSAH
LITERATÚRA	- určiť literárny druh a žáner literárneho diela - odlíšiť charakteristické vlastnosti ľudovej slovesnosti od vlastností umeleckej literatúry - rozlíšiť realistickú a fantastickú prózu - analyzovať prvky	LYRIKA Literárne termíny a pojmy Básnik a lyrický subjekt. Motívy a básnické obrazy ako prvky kompozície lyrickej básne a piesne. Druhy strof podľa počtu veršov v lyrickej básni/piesni: štvorveršová. Znaky lyrickej poézie: obraznosť,

	kompozície lyrickej básne (strofa, verš); veršovaného epického diela (balady) a v próze (časti fabuly deja - kapitola, epizóda); - dramatického diela (dejstvo, scéna, výstup) - odlíšiť pojem básnika a pojem lyrickeho subjektu; pojem rozprávača a spisovateľa	rytmickosť. Básnické figúry: prirovnanie, personifikácia; epiteton, onomatopoja.
	- rozlíšiť literárne postupy - rozpoznať zvukové, vizuálne (taktilné a olfaktorické) prvky básnického obrazu - určiť básnické figúry (štylistické prostriedky) a pochopiť ich úlohu v literárno-umeleckom texte - hodnotiť umelecký prednes, rozprávanie alebo dramatický dej (žartovný, veselý, smutný a pod.) - určiť tému a základné a vedľajšie motívy - analyzovať príčinu a následky časového sledu motívov - ilustrovať vlastnosti postáv na príkladoch z textu - hodnotiť konanie postáv a odôvodniť svoj postoj - porovnávať fiktívne (neskutočné, vymyslené) a reálne vlastnosti literatúry - ilustrovať povery, zvyky/obyčaje, spôsob života a udalosti z minulosti opísané v literárnych dielach - uviesť príklady toho, čo získal čítaním	Druhy autorských a ľudových lyrických piesní a básní: opisné (deskriptívne); zbojnícke a obradné. Školská lektúra 1. Slovenská ľudová pieseň: <i>Spievajže si, spievaj</i> 2. Obradové ľudové piesne (výber) 3. Viliam Figuš-Bystrý: <i>Anička maličká</i> 4. Juraj Tušiak: <i>Zimná krajinka</i> 5. Ferenc Fehér: <i>Báčska krajinka</i> 6. Pavol Orságh Hviezdoslav: <i>Jarné kvietky</i> 7. Elena Čepčeková: <i>Janá nôta</i> 8. Daniel Hevier (výber z diela) 9. Milan Lasica: <i>Vybrané slová</i> EPIKA Literárne termíny a pojmy Spisovateľ a rozprávač. Slovotvorné postupy: opis, rozprávanie v prvej a tretej osobe; dialóg. Fabula: sled udalostí, epizódy, kapitoly. Charakteristika postáv - spôsob vyjadrovania, správanie, fyzický vzhľad, životné postoje, etickosť konania. Druhy epických diel vo verši a v próze: ľudová balada, bájka, žartovná ľudová rozprávka. Školská lektúra 1. Ľudová balada: <i>Rabovali Turci</i> 2. Slovenská ľudová bájka: <i>Lišiak a žaba</i> 3. Milan Rúfus: <i>O troch grošoch</i> 4. Žartovná ľudová rozprávka: <i>Kubove príbehy</i> (výber) 5. Martin Prebudila: <i>Hej, kedy si bol na povale</i> 6. Klára Jarunková: <i>Kamaráti</i> (úryvok) 7. Slovenská ľudová povesť o Jánošíkovi 8. Výber zo srbskej súčasnej prózy

9. Mária Kotvášová-Jonášová: *Tetuška moja, kde si mi?*

10. Daniel Defoe: *Robinson Crusoe* (úryvok o výstavbe úkrytu)

DRÁMA

Literárne termíny a pojmy

Dejstvo, výstup, osoby v dráme.

Dramatické útvary a rozhlasová hra.

Školská lektúra

1. Anna Nemogová-Kolárová: *Ako boli Vierka a Jurko malí* (divadelná hra pre deti)

2. Dušan Radović: *Kapitán John Peoplefox*

3. Bábkové divadlo pre deti (výber)

VEDECKOPOPULÁRNE A INFORMAČNÉ TEXTY

(výber 2 diel)

1. Pavol Dobšinský: zberateľská činnosť a malé formy ľudovej slovesnosti

2. Ako vznikajú knihy (spisovateľ, redaktor, výtvarný redaktor,...)

3. Zo života našich predkov

4. Nikola Tesla: Moje detstvo

5. Výber z kníh, encyklopédií a časopisov pre deti a internetu

DOMÁCA LEKTÚRA:

1. Slovenské ľudové rozprávky a bájky (výber)

2. Povesti o Jánošíkovi (výber)

3. Mark Twain: Dobrodružstvá Toma Sawyera

4. Výber z autorských rozprávok (Ľubomír Feldek: O škaredej princeznej, Hans Christian Andersen: Slávik, Mirko Petrovič: Bosá polonéza, Edmondo de Amicis: Mój priateľ Garonne, Milan Rúfus: Pamodaj šťastia, Jiří Wolker: O kominárovi,...)

5. Juraj Tušiak: Postavím si kaštieľ vežičkový

6. Rudo Moric: Z poľovníckej kapsy

Doplnková lektúra

(výber - 3 diel)

			1. Miroslav Demák: O troch umelcoch 2. Výber žartovných rozprávok zo svetovej literatúry 3. Vidoe Podgorec: Biely cigánik 4. Výber z antológie: Postavím si palác z palaciniiek 5. Pozeral/a som detský slovenský film (voľný výber) 6. Komix podľa výberu 7. Pozeral/a som divadelné predstavenie pre deti 8. Ezopove bájky (výber) 9. Astrid Lindgrenová: Pipy dlhá pančucha 10. Výber zo súčasnej slovenskej poézie pre deti
JAZYK	Gramatika (jazyk, fonetika, lexikológia, morfológia)	- poznať skupiny slovanských jazykov - chápať vzťah k materinskému jazyku a k jazyku iných národov - poznať zhodu jazykových javov medzi slovenčinou a srbčinou - odlíšiť spisovný jazyk od nárečia; poznať charakteristiky slovenských nárečí - určiť v slovách spodobovanie spoluhlások podľa znelosti - uplatňovať rytmický zákon - určiť stavbu slov, slovotvorné postupy (odvodzovanie a skladanie) - poznať homonymá, synonymá a opozitá - rozlíšiť ohybné a neohybné slovné druhy - poznať a určiť pády a pádové koncovky v korelácii so srbčinou - určiť kategóriu rodu, čísla, pádu pri ohybných slovách okrem sloviess - správne používať pádové koncovky	Tri skupiny slovanských jazykov. Materinský jazyk a jazyky iných národov. Kontaktové jazyky: slovečina a srbčina Spisovný jazyk a nárečia (stredoslovenské, západoslovenské a východoslovenské). Spodobovanie spoluhlások podľa znelosti (znelé a neznelé). Zákon o rytmickom krátení. Stavba a tvorenie slov. Homonymá, synonymá a opozitá. Ohybné slovné druhy: podstatné mená, prídavné mená, zámená, číslovky, slovesá; neohybné slovné druhy: príslovky, predložky, spojky, častice, citoslovčia (vymenovať). Podstatné mená - pojem a členenie (hmotné - všeobecné a vlastné, nehmotné) Skloňovanie podstatných mien mužského, ženského a stredného rodu: slovný základ a pádová koncovka. Prídavné mená - pojem a členenie (vlastnostné - akostné a vzťahové a privlastňovacie), zhoda prídavného mena s podstaným menom v rode, čísle a páde; stupňovanie prídavných mien. Skloňovanie prídavných mien mužského, ženského a stredného rodu; stupňovanie prídavných mien Zámená - osobné zámená: skloňovanie, kratšie a dlhšie tvary zámen; zvrtné zámeno. Číslovky - pojem a členenie (určité - základné, radové, skupinové, násobné a neurčité). Slovesá - pojem, gramatické kategórie sloviess, neurčitok, jednoduché a zložené

		slovesné tvary (vysvetlenie).	
	Pravopis	- uplatniť pravopisnú normu pri písaní vybraných slov - dôsledne uplatniť pravopisnú normu pri písaní veľkého písmena (zložené slová so spojovníkom a bez spojovníka, viacslovné vlastné mená) - uplatňovať interpunkčné znamienka - používať <i>Pravidlá slovenského pravopisu</i> a iné pravopisné príručky	Písanie <i>i/y, í/ý</i> po obojakých spoluhláskach. Veľké písmeno vo viacslovných geografických názvoch, názvoch inštitúcií, ustanovizní, organizácií (typické príklady); veľké a malé písmeno pri písaní prívlastňovacích prídavných mien. Zámeno <i>Vy</i> z <i>úcty</i>. Interpunkčné znamienka: čiarka (pri vymenovávaní, oslovovaní); úvodzovky (priama reč); pomlčka (namiesto úvodzoviek v priamej reči). Pravopisné príručky.
	Ortoepia	- správne vyslovovať tvrdé spoluhlásky <i>d, t, l, n</i> pred <i>i, e</i> - správne vyslovovať zdvojené spoluhlásky v slovách - správne vyslovovať slová vzhľadom na intonáciu - rozprávať jasne dbajúc na spisovnú jazykovú normu - plynulo a zreteľne čítať nahlas literárne a vecné texty	Výslovnosť tvrdých spoluhlások <i>d, t, l, n</i> pred <i>i, e</i>. Výslovnosť zdvojených spoluhlások. Intonácia a prestávky v spojení s interpunkčnými znamienkami; intonácia opytovacích viet. Artikulácia: hlasné čítanie jazykolamov, najprv pomaly a potom rýchlejšie (individuálne alebo v skupine).
	JAZYKOVÁ KULTÚRA	- využívať rôzne slohové postupy: deskripciu (portrét a krajinka), rozprávanie v 1. a 3. osobe, dialóg - zostaviť správu a oznámenie - určiť časti textu (názov, odseky) a zaradiť ich do súvislých častí (úvodná, stredná a záverečná časť textu) - utvoriť hovorový prejav alebo napísaný text o vnímaní prečítaného literárneho diela a na témy z každodenného života a vlastnej predstavivosti - nájsť explicitne a implicitne vyjadrené informácie v	Prerozprávanie, rozprávanie, opis - zisťovanie rozdielov medzi ústnym a písomným vyjadrovaním; písanie listu (súkromný, email). Jazykové prejavy (správa, oznámenie) Obohacovanie slovné zásoby: synonymá a antonymá; nespisovné slová a kalky - a vystriedanie spisovnými; zistenie a vyradenie bezvýznamných podrobností a zbytočných slov v texte a ústnom prejave. Technika vypracovania písaného slohu (základné prvky kompozície); odsek ako kratší tematický celok a jeho kompozično-štylistické funkcie. Technika čítania jednoduchých nelineárnych prvkov textu: tabuľky, diagramy, grafikóny, legendy. Verejný výstup, prezentovanie vlastnej a tímovej práce. Formy spoločenského styku. Osem domácich písaných úloh a ich rozbor na hodine.

	jednoduchom literárnom a vecnom texte	Štyri školské písomné úlohy - po dve v každom polroku.

KORELÁCIA S INÝMI PREDMETMI

Dejepis
Hudobná kultúra
Výtvarná kultúra
Náboženstvo
Občianska výchova

POKYNY NA REALIZÁCIU PROGRAMU

Učebné osnovy slovenského jazyka obsahujú tri vzdelávacie oblasti: literatúru, jazyk a jazykovú kultúru. Odporúčané rozdelenie hodín podľa vzdelávacích oblastí: literatúra - 70 hodín, jazyk - 70 hodín a jazyková kultúra - 40 hodín. Všetky tri oblasti sa navzájom integrujú a ani jedna sa nemôže vyučovať oddelene a bez vzájomnej spätosti s inými oblasťami.

Učebné osnovy slovenského jazyka založené sú na vzdelávacích výkonoch, respektíve na procese učenia a žiackych výkonoch. Vzdelávacie výkony predstavujú opis zjednotených vedomostí, zručností, postojov a hodnôt, ktoré žiak buduje, rozširuje a prehľbuje cez tri vzdelávacie oblasti tohoto vyučovacieho predmetu.

I. PLÁNOVANIE VYUČOVACIEHO PROCESU A UČENIA

Učebné osnovy zamerané na výkony umožňujú učiteľovi väčšiu voľnosť, viac možností v tvorení vyučovacieho procesu a učenia. Úlohou učiteľa je, aby kontextualizoval daný program potrebám konkrétnej triedy majúc na zreteli: zloženie triedy a charakteristiky žiakov; učebnice a iné učebné materiály, ktoré bude používať; technické podmienky, vyučovacie prostriedky a médiá, ktorými škola disponuje; rezorty, možnosti, ako i potreby lokálneho prostredia, v ktorom sa škola nachádza. Vychádzajúc z daných výkonov a obsahov, učiteľ najprv tvorí svoj ročný-globálny plán práce, z ktorého neskoršie bude rozvíjať svoje operatívne plány. Výkony definované podľa oblastí, uľahčujú učiteľovi ďalšiu operacionalizáciu výkonov na úrovni konkrétnej vyučovacej jednotky. Teraz učiteľ pre každú oblasť má definované výkony. Od neho sa očakáva, že pre každú vyučovaciu jednotku, vo fáze plánovania a písania prípravy na hodinu definuje pyramídu výkonov na troch úrovniach: tie, ktoré by všetci žiaci mali dosiahnuť, tie, ktoré by väčšina žiakov mala dosiahnuť a tie, ktoré by mali iba niektorí žiaci dosiahnuť. Takýmto spôsobom sa dostane nepriamy vzťah so štandardami na troch úrovniach žiackych výkonov. Taktiež pri plánovaní treba mať na zreteli, že sa výkony rozlišujú, že sa niektoré ľahšie a rýchlejšie môžu realizovať, ale pre väčšinu výkonov (najmä pre oblasť literatúry) potrebné je omnoho viac času, viacej rozličných aktivít a prác na rôznych textoch. Vo fáze plánovania vyučovacieho procesu je veľmi dôležité mať na zreteli, že učebnica je, iba vyučovací prostriedok a že neurčuje obsah vyučovacieho predmetu. Preto k obsahu učebníc treba pristúpiť selektívne, ale aj vo vzťahu k plánovaným výkonom, ktoré treba dosiahnuť. Popritom učebnica je len jedným z možných prameňov vedomostí a učiteľ žiakom umožňuje prehľad a vlastnú skúsenosť v používaní iných prameňov poznania. Pri plánovaní vyučovacieho procesu treba prihliadať na predbežné vedomosti, skúsenosti, intelektuálne schopnosti a na záujmy žiaka.

II. REALIZÁCIA VYUČOVACIEHO PROCESU A UČENIA

LITERATÚRA

Základ programu z literatúry tvoria texty z lektúry. Lektúra je rozvrhnutá podľa literárnych druhov - lyrika, epika, dráma a zároveň obohatená výberom neliterárnych, vedecko populárnych a informatívnych textov. Povinná časť lektúry pozostáva hlavne z častí, ktoré patria do základného národného korpusu, ktorý je obohatený aj súčasnými aktuálnymi dielami. Výber diel je v najväčšej miere založený na princípe vekovej primeranosti.

K textom, ktoré sa majú spracovať na hodinách, je pridaný zoznam domácej lektúry. Cieľom opätovného uvádzania domácej lektúry je formovanie, rozvíjanie alebo pestovanie čitateľských zručností u žiaka. Obsiahlejšie diela žiaci môžu čítať počas prázdnin, čím sa podnecuje rozvíjanie kontinuálnych čitateľských návykov.

K povinnému zoznamu na spracovanie je pridaný doplnkový výber textov. Výber textov učiteľovi umožňuje väčšiu kreativitu v dosahovaní vzdelávacích výkonov. Takýto výber diel umožňuje väčšiu možnosť uplatnenia komparatívneho prístupu skúmania literárnej tvorby, pričom si volí odlišné úrovne spracovania: interpretáciu, znázornenie alebo úvahu. Výber diela má byť zladený s možnosťami, potrebami a záujmami konkrétneho žiackeho kolektívu. Rozdiely v celkovej umeleckej a informatívnej hodnote jednotlivých textov vplyvajú na zodpovedajúce didaktické riešenia (prispôsobovanie čítania druhu textu, objem výkladu textu v závislosti od náročnosti jeho štruktúry, spájanie a zoskupovanie so zodpovedajúcimi obsahmi z iných oblastí - gramatiky, pravopisu, jazykovej kultúry a pod.).

Texty z doplnkovej časti programu majú poslúžiť učiteľovi aj pri spracovaní učiva z gramatiky, tiež na spracovanie a upevňovanie obsahov z jazykovej kultúry. Diela, ktoré učiteľ nespracuje, má navrhnúť žiakom na čítanie vo voľnom čase.

Nový program je založený na väčšej integrácii literárnych a neliterárnych diel. Korelácia je umožnená adekvátnym kombinovaním povinných a nepovinných diel.

Zo zoznamu doplnkovej lektúry učiteľ volí diela, ktoré spolu s povinnou lektúrou tvoria celky k určitým témam a motívom. Možné príklady funkcionálneho spájania vyučovacích jednotiek sú nasledovné: na tému ľudovej slovesnosti (Pavol Dobšinský: zberateľská činnosť a malé formy ľudovej slovesnosti, Zo života našich predkov), koledy; balady (Ľudová balada: *Rabovali Turci*); zbojnícka tematika (Slovenská ľudová povesť *O Jánošíkovi*); pirátske dobrodružstvá (Daniel Defoe: *Robinson Crusoe*, Dušan Radović: *Kapitán John Peoplefox*); opis prírody (Juraj Tušíak: *Zimná krajinka*, Ferenc Fehér: *Báčska krajinka*, Pavol Országh Hviezdoslav: *Jarné kvietky*, Elena Čepčková: *Jarná nôta*, Rudo Moric: *Z poľovníckej kapsy*); humor a paródia (Milan Lasica: *Vybrané slová*, Žartovná ľudová rozprávka: *Kubove príhody*, Milan Rúfus: *O troch grošoch*, Slovenská ľudová bájka: *Lišiak a žaba*, Mark Twain: *Dobrodružstvá Toma Sawyera*, Ľubomír Feldek: *O škaredej princeznej*); súčasné detstvo (Martin Prebudila: *Hej, kedy si bol na povale*, Mária Kotvášová-Jonášová: *Tetuška moja, kde si?*, Anna Nemogová-Kolárová: *Ako boli Vierka a Jurko malí*); detstvo v minulosti (Klára Jarunková: *Kamaráti*, Nikola Tesla: *Moje detstvo*, *Zo života našich predkov*, Mark Twain: *Dobrodružstvá Toma Sawyera*, Edmondo de Amicis: *Môj priateľ Garonne*, Rudo Moric: *Z poľovníckej kapsy*) atď. Uvedené príklady poukazujú na to, ako sa určitý text nadväzuje na ďalšie iné texty odlišnými spôsobmi, odlišnými motívmi alebo spôsobom rozprávania.

Literárne diela, ktoré sú sfilmované (*Dobrodružstvá Toma Sawyera*, *Robinson Crusoe*, *Pipi dlhá pančucha*, *Dobšinského ľudové rozprávky*, *O Jánošíkovi*) sa môžu použiť na komparatívnu analýzu a odhadnutie rozdielu medzi literárnym a filmovým stvárnením (adaptácia, prispôsobovanie) obsahu a výrazov, pričom žiaci môžu vnímať rozdiely a podstatu dvoch médií a rozvíjať mediálnu gramotnosť. Žiaci sa môžu usmerňovať na ďalšie filmy s podobnou tematikou (pirátske dobrodružstvá, motív strokotania a motív pustého ostrova, dobrodružstvá fantastického sveta, dospievanie osamelého dieťaťa a pod.) a dodatočne nadväzovať spracovanie jedného tematicko-motívového celku.

Prostredníctvom jednotlivých prvkov mediálnej gramotnosti a koreláciou žiakov treba upozorniť na: časopisy pre deti s poukazovaním na konkrétny text podľa výberu (obsah textu sa má nadväzovať na lektúru); na rozhlasové hry na texte *Dušana Radovića: Kapitán John Peoplefox*. Filmom, rozhlasovou hrou a časopisom pre deti sa žiaci uvádzajú do sveta mediálnej gramotnosti.

Okrem korelácie medzi textami učiteľ má umožniť vertikálnu koreláciu. Tiež má byť oboznámený s obsahmi slovenského jazyka z predchádzajúcich ročníkov, čo umožňuje dodržiavať princípy postupnosti a systematickosti.

Učiteľ má poznať obsahy predmetu z prírody a spoločnosti pre 3. a 4. ročník (príklad: *Sťahovanie Slovákov na Dolnú zem...*).

Horizontálnu koreláciu učiteľ nadväzuje predovšetkým na vyučovanie dejín, výtvarnej kultúry a hudobnej kultúry, náboženstva a občianskej výchovy.

Uvádzanie žiakov do sveta literatúry a ďalších neliterárnych textov (populárnych, informatívnych), predstavuje mimoriadne náročnú úlohu. Práve na tomto stupni vzdelávania sa získavajú základné a veľmi významné vedomosti, zručnosti a návyky, od ktorých bude závisieť literárna kultúra žiaka, ale aj estetické kompetencie. Žiaci majú rozumieť funkcionálnu podstatu literárneho diela a jeho autonómiu (líšiť vzťah medzi lyrickým subjektom a autorom), ako aj fakt, že literárne dielo zobrazuje možný obraz skutočnosti.

Pri spracovaní textu sa uplatňuje vo väčšej miere jednota analytických, syntetických postupov a názorov. V súlade so vzdelávacími výkonmi žiakov treba zvykať, aby svoje dojmy, postoje a posudky o literárnom diele podrobnejšie podporili faktami zo samotného textu, a tak ich uschopňovať pre samostatné posudky, bádateľskú činnosť a aby boli schopní zaujať kritický postoj.

Skúmanie literárno umeleckého diela je vo vyučovaní zložitý proces, ktorý sa začína učiteľovou a žiakovou prípravou (motivovanie žiaka na čítanie, prečítovanie a skúmanie umeleckého textu, zaradenie umeleckého textu, bádateľskú činnosť), analýzou diela, ktorou by svoje najhodnotnejšie výkony získaval v interpretácii literárneho diela na vyučovacej hodine. Vo funkčnom uplatnení získaných vedomostí a schopností sa pokračuje aj po vyučovacej hodine: v tvorivých opakovaníach vedomostí o spracovanej vyučovacej látke, v porovnávaní literárno-umeleckých diel a bádateľsko interpretačných postupoch nových literárno-umeleckých stvárnení. Ústredné etapy procesu skúmania literárno-umeleckého diela vo vyučovaní sú metodologicky a didakticky založené interpretácie a ich vývoj na vyučovacej hodine.

Spracovanie literárneho diela má byť prelínané riešením *problémových úloh*, ktoré sú podporené textom a umeleckým zážitkom. Mnohé texty, najmä úryvky z diel, si vo vyučovacom postupe vyžadujú priliehavé *umiestnenie*, často aj viacnásobné. Umiestnenie textu do časových priestorových a spoločensko-historických rámcov, ako aj informovanie o dôležitých obsahoch, ktoré predchádzali úryvku - všetko sú to podmienky, bez ktorých sa v početných prípadoch text nemôže intenzívne precítiť a správne pochopiť.

Pri *rozbere textu* žiakov treba zvykať, aby svoje pocity, postoje a posudky o literárnom diele podrobnejšie opodstatňovali faktami zo samotného textu, a tak ich uschopňovať pre vyjadrenie vlastného postoja, bádateľskú činnosť a vyjadrenie kritických posudkov rešpektujúc individuálne chápanie zmyslu literárneho textu a odlišných postojov.

Pri interpretácii literárno-umeleckého diela činitele tvoriace celok môžu byť: umelecké zážitky, celky textov, dôležité štrukturálne prvky (téma, motívy, básnické obrazy, fabula,

kompozícia t. j. sujet, literárne postavy, zmysel a význam textu, motivačné postupy, kompozícia), tvary rozprávania (spôsoby výkladu), jazykovo-štylistické postupy a literárne (literárno-umelecké) problémy.

S literárno-teoretickými pojmami sa žiaci zoznámia pri spracovaní zodpovedajúcich textov a pomocou uplatnenia čitateľskej skúsenosti. Jazykovými štylistickými prostriedkami sa pristupuje zo zážitkového stanoviska; vychádza sa z umeleckých dojmov a estetických sugescií, a len potom sa preskúma ich jazyková štylistická podmienenosť.

Pri spracovaní literárneho diela, ako aj pri ústnych a písomných cvičeniach žiaduce je, aby žiaci odhaľovali čoraz viac vlastností, pocitov a vnútorného stavu jednotlivých postáv, tiež aby preskúmali svoje postoje o konaní postáv.

Pri nadväzovaní literárno-umeleckých na prechodné texty (cestopisy, životopisy) a na neliterárne texty (encyklopédie, slovníky a pod.), treba realizovať vzdelávacie výkony súvisiace so všímaním si rozdielov medzi literárno-umeleckou a literárno-vednou literatúrou (založené na osobnom svedectve a dôverných údajoch) usmerňujúc tak žiaka na uvedomenie si rozdielov v literárnom postupe medzi uvedenými druhmi.

Vzdelávacie výkony späté s oblasťou literatúry založené sú na čítaní. Rôzne obmeny pri čítaní sú základným predpokladom, aby žiaci vo vyučovaní získavali vedomosti a aby sa úspešne uvádzali do sveta literárneho diela. V piatom ročníku pestuje sa predovšetkým zážitkové čítanie a žiaci sa postupne uvádzajú do bádateľského čítania.

JAZYK

Vo vyučovaní jazyka žiaci sa uschopňujú pre správnu ústnu a písomnú komunikáciu v spisovnom slovenskom jazyku. Preto požiadavky v tomto programe nie sú usmernené len na osvojenie jazykových pravidiel a gramatických noriem, ale aj pochopenie ich funkcie a správne uplatnenie v ústnom a písomnom vyjadrovaní.

Keď sa v obsahoch programu uvádzajú vyučovacie jednotky, ktoré žiaci už spracovali v nižších ročníkoch, stupeň osvojenosti a uplatnenosti spracovaného učiva sa overuje, opakuje a nacvičuje na nových príkladoch, ktoré predchádzajú spracovaniu nových obsahov, pričom sa zabezpečuje kontinuita práce a systematickosť v nadväzovaní nového učiva na získané vedomosti.

Nevyhnutné je, aby učiteľ vždy mal na zreteli význam priliehavých a systematických cvičení, lebo učivo sa nepovažuje za zdolané, kým sa dobre nenacvičí. To znamená, že cvičenia majú byť súčasťou spracovania učiva, uplatnenia, opakovania a upevňovania vedomostí.

Gramatika

Základná programová požiadavka vo vyučovaní gramatiky je, aby sa žiakom učivo z jazyka predstavilo a tlmočilo ako systém. Ani jeden jazykový jav by sa nemal vyučovať izolovane, mimo kontextu, v ktorom sa uplatňuje jeho funkcia (v každej výhodnej príležitosti sa môžu vedomosti z gramatiky dať do funkcie rozboru textu, ako umeleckého tak aj vedecko-populárneho). Jedným z výrazných funkčných postupov vo vyučovaní gramatiky sú cvičenia, ktoré spočívajú na využití príkladov z bežnej komunikácie, čo vyučovanie gramatiky približuje životným potrebám, v ktorých sa uplatnený jazyk javí ako všestranne motivovaná ľudská aktivita. Jazykové javy netreba uvádzať ani predstavovať ako izolované (napr. neviazané slová, nezrozumiteľné vety), ale ich vždy treba viazať v kontexte v hovorových situáciách, v ktorých ich možno jasne poznať, vyčleniť a vysvetliť ich charakteristiky a funkciu.

Pri vyučovaní pádov a v cvičeniach, ktoré sú zamerané na upevňovanie vedomostí, treba odlišovať správne od nesprávnych pádových koncoviek v nárečí, ktoré sa javia ako typické chyby v ústnom a písomnom vyjadrovaní žiakov. Obsahy nacvičovania pádov vo vyučovaní musia byť určené na základe sledovania bežnej žiackej komunikácie (napr. v priebehu dialógu na hodine, tiež na príkladoch z domácich a písomných úloh žiakov). Tak bude vyučovanie jazyka vo funkcii uschopňovania žiakov pre správnu komunikáciu v súčasnom spisovnom slovenskom jazyku.

Spracovanie predložiek sa nemôže považovať za ukončené na jednej hodine, predstavovaním tohto slovného druhu ako neohybného, ale základné vedomosti treba prehľbovať pri spracovaní pádov uvádzaním najfrekvencovanejších príkladov a ich typického uplatnenia. Tiež to platí aj pre príslovky, ktorých rozdelenie podľa významu treba nadväzovať na príslovkové určenia a na ich funkciu poukázať vo vete.

Pravopis

Pravopisné pravidlá sa osvojujú prostredníctvom systematických cvičení (pravopisné diktáty, oprava textu, testy s otázkami z pravopisu atď.). V kontexte pravopisných cvičení žiaduce je občas zapojiť aj otázky, ktorými sa overuje ortografia (správne písanie písmen).

Treba podnecovať žiakov, aby sami zisťovali a opravovali pravopisné chyby, SMS komunikácií, ako aj pri rôznych typoch komunikácie prostredníctvom internetu.

Žiakov treba usmerňovať, aby používali pravidlá a príručky slovenského pravopisu. Žiaduce je, aby učiteľ mal tieto príručky na hodine vždy, najmä keď sa spracuje učivo z pravopisu a usmerňoval žiakov používať uvedené príručky.

Ortoepia

Učiteľ má neustále poukazovať na dôležitosť správnej vyslovnosti, ktorá sa upevňuje prostredníctvom určitých ortoepických cvičení. Ortoepické cvičenia netreba realizovať ako osobitné vyučovacie jednotky, ale spolu so spracovaním tém z gramatiky; prízvuk vo vete sa môže nadväzovať na pravopis a zároveň aj na syntax a pod. Používaním auditívnych záznamov žiakov treba zvykať na správnu výslovnosť, melodickosť, dikciu...

Niektoré ortoepické cvičenia sa môžu konať aj pri zodpovedajúcich témach z literatúry: napr. artikulácia sa môže nacvičovať pri jazykolamoch, keď sa spracúvajú ako časť z ľudovej slovesnosti; prízvuk, tempo, rytmus, intonácia a prestávky sa môžu nacvičovať čítaním nahlas úryvkov z lektúry (podľa výberu učiteľa alebo žiaka) atď. Ako ortoepické cvičenie treba využívať aj prednes spamäti naučených úryvkov z poézie a prózy (pomocou auditívnych učebných prostriedkov).

JAZYKOVÁ KULTÚRA

Rozvíjať jazykovú kultúru je jedna z najdôležitejších úloh vyučovania materinského jazyka. Aj keď je táto oblasť vyučovania v programe určená ako osobitná oblasť, musí sa využívať tak pri spracovaní literárnych textov, ako aj pri vyučovaní gramatiky a pravopisu. Spracovanie literárneho textu a učenie gramatiky a pravopisu spisovného jazyka musí zahŕňať aj obsahy, ktoré prispievajú k pestovaniu kultúry ústneho a písomného vyjadrovania.

Jazyková kultúra sa pestuje uvádzaním a realizovaním lexikáno-sémantických a štylistických cvičení, ktorých cieľom je obohacovanie slovnej zásoby a rozvíjanie schopností

vyjadrovania. Všetky druhy tých cvičení, ktoré majú za cieľ rozvíjať jazykové myslenie, realizujú sa pri spracovaní textov alebo prostredníctvom hovorových cvičení.

III. SLEDOVANIE A HODNOTENIE VYUČOVANIA

Sledovanie a hodnotenie výsledkov postupovania žiaka je vo funkcii dosiahnutia výkonov a začína základným hodnotením úrovne, na ktorej sa žiak nachádza podľa toho, čo sa bude brať do ohľadu pri hodnotení procesu jeho postupovania, ako aj známka. Každá aktivita je dobrá príležitosť na hodnotenie postupovania a získavanie spätnej informácie. Každá vyučovacia hodina a každá aktivita žiaka je príležitosťou pre formatívne hodnotenie, totiž zaznamenanie postupovania žiaka a usmeňovanie na ďalšie aktivity.

Formatívne hodnotenie je zložkou súčasného prístupu vyučovaniu a znamená hodnotenie vedomostí, zručností, postojov a správania, ako aj rozvíjania zodpovedajúcej kompetencie počas vyučovacích hodín a v priebehu učenia. Výsledok takého hodnotenia dáva spätnú informáciu ako učiteľovi, tak aj žiakovi o tom, ktoré kompetencie sú dobre zvládnuté a ktoré nie, ako aj o účinnosti zodpovedajúcich metód, ktoré učiteľ uplatnil na uskutočnenie cieľa. Ako formatívne hodnotenie sa chápe zbieranie údajov o dosiahnutých výsledkoch žiaka a najčastejšie techniky sú: realizácia praktických úloh, sledovanie a zapisovanie aktivít žiaka v priebehu vyučovania, priama komunikácia medzi žiakom a učiteľom, evidencia pre každého žiaka, (mapa postupovania) atď. Výsledky formatívneho hodnotenia na konci vyučovacieho cyklu majú byť vyjadrené číselnou známkou.

Práca každého učiteľa je zložená z plánovania, uskutočnenia a sledovania a hodnotenia. Dôležité je, aby učiteľ sústavne sledoval a hodnotil, okrem dosahov žiakov aj proces vyučovacích hodín a učenia, ako aj seba a svoju vlastnú prácu. Všetko, čo sa ukáže ako dobré a užitočné, učiteľ bude aj naďalej využívať vo svojej praxi vyučovania, a všetko to, čo sa ukáže ako nedostatočne účinné a efektívne, malo by sa zdokonaľiť.

HRVATSKI JEZIK

Naziv predmeta	HRVATSKI JEZIK
Cilj	Njegovati hrvatski jezik pravilnim korištenjem u različitim komunikacijskim situacijama; ovladati temeljnim jezičnim djelatnostima slušanja, govorenja, čitanja, pisanja; čitanjem i tumačenjem književnih djela razvijati imaginaciju i umjetnički senzibilitet, estetske kompetencije, kritičko i moralno prosuđivanje.
Razred	Peti
Godišnji fond sati	180 sati

PODRUČJE/TEMA	ISHODI	SADRŽAJI
KNJIŽEVNOST	Pri završenoj temi/području učenik će biti sposoban: - razlikovati književni i neknjiževni tekst - odrediti rod književnoga djela i književnu vrstu - razlikovati obilježja narodne književnosti i obilježja umjetničke književnosti - razlikovati realističnu prozu	LIRIKA Književni termini i pojmovi Motivi i pjesničke slike kao elementi kompozicije lirske pjesme. Vrsta strofe prema broju stihova u lirskoj pjesmi. Obilježja lirske poezije: slikovitost,

	i prozu utemeljenu na fantastičnim motivima - analizirati elemente kompozicije lirske pjesme (strofa, stih); epskoga djela u stihu i u prozi (dijelovi fabule; poglavlje, epizoda; stih); dramskoga djela (čin, prizor, slika) - razlikovati pojam pripovjedača i pojam pisca - razlikovati pripovjedne tehnike: pripovijedanje, opisivanje, dijalog, monolog i upotrebljavati ih u govorenju i pisanju - prepoznati vizualne, auditivne, taktilne, olfaktivne i gustativne pjesničke slike - odrediti stilska izražajna sredstva i razumjeti njihovu ulogu u književnoumjetničkom tekstu; procijeniti osnovni ton pjevanja, pripovijedanja ili dramske radnje (šaljiv, vedar, tužan i sl.) - odrediti temu, glavne i sporedne motive - analizirati uzročno-posljedično nizanje motiva - prepoznati osobine likova i potkrijepiti primjerima iz lingvometodičkoga predloška - vrednovati postupke likova i stavove potkrijepiti dokazima - ilustrirati vjerovanja, običaje, način života i događaje u prošlosti opisane u književnim djelima - navesti primjere osobne koristi čitanja.	ritmičnost, osjećajnost. Stilska izražajna sredstva: usporedba, personifikacija, epitet, onomatopeja. Vrste autorske (pejzažna, domoljubna, ljubavna, šaljiva) i narodne lirske pjesme (pejzažne, opisne (deskriptivne), ljubavne, mitološke i obredne)). Lektira 1. Narodna pjesma, <i>Ive vara dva duždeva sina</i> 2. <i>Obredne narodne pjesme - kraljičke</i> (izbor) 3. Dobriša Cesarić, <i>Slavonija</i> 4. Pere Ljubić, <i>Podne</i> 5. Ivan Goran Kovačić, <i>Pada snijeg, pada snijeg</i> 6. Gustav Krklec, <i>Val</i> 7. Luko Paljetak, <i>Stonoga u trgovini</i> 8. Dragutin Tadijanović, <i>Nosim sve torbe a nisam magarac</i> 9. Grigor Vitez, <i>Ptičja pjevanka</i> 10. Ljubica Kolarić-Dumić: <i>Igrajmo se radosti</i> (izbor) EPIKA Književni termini i pojmovi Pisac i pripovjedač. Oblici kazivanja: opisivanje, pripovijedanje u prvom i trećem licu; dijalog, monolog. Fabula: uvod, zaplet, vrhunac, rasplet; nizanje događaja; epizoda; poglavlje. Karakterizacija likova: vanjska (vanjski izgled i ponašanje) i unutarnja (misli i osjećaji, razmišljanja i stajališta). Vrste epskih djela u stihu i prozi: epska narodna pjesma, bajka, novela, šaljiva narodna priča. Vrsta stiha prema broju slogova: deseterac. Lektira 1. <i>Ero s onoga svijeta</i> 2. Krešimir Zimonić, <i>Šuma Striborova - strip</i> 3. Ivan Andreevič Krilov, <i>Pčela i muhe</i> 4. Hans Christian Andersen, <i>Majka</i> 5. Italo Calvino, <i>Košulja sretnog čovjeka</i> 6. Jack London, <i>Zov divljine</i> (ulomak) 7. Veljko Petrović, <i>Jabuka na drumu</i> 8. Ivan Kušan, <i>Uzbuna na Zelenom</i>

		Vrhu 9. Dinko Šimunović, <i>Duga</i>
		DRAMA Književni termini i pojmovi Čin, prizor, slika; lica u drami. Dramske vrste: igrokaz, radiodrama. Lektira 4. Miro Gavran, <i>Igrokazi za djecu/Vesna Parun, Mačak Džingiskan i Miki Trasi</i> (djelo po izboru) 5. radiodramska serija <i>Bajke i priče za djecu</i> (izbor iz 10 igranih radiodrama) POPULARNOZNAŠTVENI I INFORMATIVNI TEKSTOVI (birati do 2 djela) 6. <i>Božić</i> (ulomak iz Leksikona podunavskih Hrvata - Bunjevaca i Šokaca, sv. 3) 7. Izbor iz knjiga, enciklopedija i časopisa za djecu DOMAĆA LEKTIRA: 12. <i>Narodne bajke, novele, šaljive narodne priče</i> (izbor iz sakupljačkoga opusa Balinta Vujkova) 13. Ivan Kušan, <i>Koko u Parizu/Koko i duhovi/Uzbuna na Zelenom Vrhu/Zagonetni dječak</i> (djelo po izboru) 14. Mark Twain, <i>Pustolovine Toma Sawyera/Pustolovine Huckleberryja Finna</i> 15. Ferenc Molnar, <i>Junaci Pavlove ulice</i> Dopunski izbor lektire (birati najmanje 4, a najviše do 6 djela) 1. Miro Gavran, <i>Zaljubljen do ušiju/Sretni dani/Kako je tata osvojio mamu/Svašta u mojoj glavi</i> (djelo po izboru) 2. Zvonimir Balog, izbor iz poezije 3. Miroslav Slavko Mađer, izbor iz poezije 4. Sanja Pilić, <i>Zafrkancije, zezancije, smijancije i ludancije/Mrvice iz dnevnog boravka</i> 5. J. R. R. Tolkien, <i>Hobit</i> (ulomci) 6. Ivana Brlić Mažuranić: <i>Priče iz</i>

			<i>davnina</i> (dvije po izboru i dr.) 7. Jules Verne, <i>20000 milja pod morem/Put u središte zemlje</i> 8. Pavao Pavličić, <i>Trojica u Trnju/Zeleni tigar</i> 9. Roald Dahl, <i>Charlie i tvornica čokolade</i> 10. Hrvoje Hitrec, <i>Eko Eko</i> 11. Anto Gardaš, <i>Duh u močvari/Ljubičasti planet</i>
JEZIK	Gramatika (morfologija, sintaksa)	- razlikovati promjenjive i nepromjenjive riječi - poznavati vrste promjenjivih i nepromjenjivih riječi - odrediti kategoriju roda, broja i padeža - razlikovati osnovne funkcije i značenja padeža - upotrebljavati padežne oblike u skladu s normom hrvatskoga standardnog jezika - razlikovati osnovne rečenične članove - subjekt i predikat (u učestalim primjerima).	Promjenjive riječi: imenice, zamjenice, pridjevi, brojevi, glagoli; nepromjenjive riječi: prilozi i prijedlozi, veznici, čestice i uzvici. Imenice - značenje i vrste (vlastite, opće, zbirne, gradivne, misaone). Sklonidba imenica (deklinacija): gramatička osnova, nastavak za oblik, pojam padeža, nazivi padeža, padežna pitanja, proširena padežna pitanja. Osnovne funkcije i značenja padeža: nominativ (subjekt); genitiv (pripadanje i dio nečega); dativ (namjena i usmjerenost); akuzativ (objekt); vokativ (dozivanje, obraćanje); instrumental (sredstvo i društvo); lokativ (mjesto). Uporaba padeža uz odgovarajuće prijedloge. Glasovne promjene u sklonidbi (u učestalim primjerima). Pridjevi - značenje i vrste pridjeva (opisni, posvojni, gradivni); slaganje pridjeva s imenicom u rodu, broju i padežu; stupnjevanje pridjeva (komparacija), tvorba komparativa, tvorba superlativa; alternacije <i>ije/je</i> u komparativu i superlativu. Zamjenice - lične (osobne) zamjenice, govornik, sugovornik, negovornik; sklonidba, naglašeni i nenaglašeni oblici; uporaba povratne zamjenice <i>sebe/se</i>; posvojne, pokazne, upitne, odnosne i neodređene zamjenice. Brojevi - vrste i uporaba: glavni (osnovni; zbirni brojevi, brojevnice imenice na <i>-ica</i>) i redni brojevi, brojevni pridjevi; pisanje, sklonidba brojeva. Glagoli - glagolska vremena (prošlo, sadašnje, buduće), glagolska osoba, glagolski broj, sprezanje (konjugacija). Priopćajna svrha rečenice, rečenice prema priopćajnoj svrsi (izjavne, upitne i usklične rečenice), jednostavna rečenica proširena i neproširena, neoglagoljena ili krnja rečenica,

		rečenica s izrečenim subjektom, rečenica s više subjekata, rečenica bez subjekta, složena rečenica i surečenica.
	Pravopis	- dosljedno primjenjivati pravopisnu normu u uporabi velikoga slova, sastavljenoga i rastavljenoga pisanja riječi, pravopisnih znakova - koristiti pravopis (školsko izdanje).
	Ortoepija	- pravilno izgovarati riječi pazeći na mjesto naglaska i rečeničnu intonaciju - govoriti jasno poštujući normu hrvatskoga standardnog jezika - izražajno i bez poteškoća čitati naglas književne i neknjiževne tekstove.
JEZIČNA I MEDIJSKA KULTURA	- koristiti različite oblike pripovijedanja: opisivanje (portret i pejzaž), pripovijedanje u 1. i 3. licu, dijalog - izdvajati dijelove teksta (naslov, ulomke) i organizirati ih u smislene cjeline (uvodni, središnji i završni dio teksta) - sastavljati govoreni ili pisani tekst o doživljaju književnoga djela i o temama iz svakodnevnoga života i svijeta mašte - pronalaziti eksplicitno i implicitno sadržane informacije u jednostavnijem književnom i neknjiževnom tekstu - razlikovati književni i neknjiževni tekst - razlikovati izvore informacija, pronalaziti potrebne informacije u skladu sa svojim potrebama i interesima - prosuđivati različite	Prepričavanje, pričanje, opisivanje - uočavanje razlike između govorenoga i pisanoga teksta; pisanje pisma (privatno pismo, elektronička pošta). Bogaćenje rječnika: sinonimi i antonimi; posuđenice, žargonizmi, dijalektizmi i tuđice - njihova zamjena jezičnim standardom; uočavanje i otklanjanje nefunkcionalnih pojedinosti i suvišnih riječi u tekstu i govoru. Tehnika izrade pismenoga sastava (odabir teme, izbor i raspored građe, osnovni elementi kompozicije i grupiranje sadržaja); ulomak kao uža tematska cjelina i njegove kompozicijsko-stilske funkcije. Sanja Pilić, <i>Čemu ne služe mobilni i internet</i>, književni i neknjiževni tekst, internet, uloga računala, suvremeni mediji. R. Dahl, <i>Charlie i tvornica čokolade</i>. Kušan, <i>Koko i duhovi/Uzbuna na Zelenom Vrh</i>/Zagonetni dječak/A. Gardaš, <i>Duh u močvari</i> (igrani film nastao prema književnome djelu, adaptacija književnoga djela). Krešimir Zimonić, <i>Šuma Striborova</i> (strip, izražajna sredstva stripa).

	medijske tekstove jednostavnih struktura kojima se promiču pozitivni komunikacijski obrasci - razlikovati medijske tekstove i objašnjavati uporabu sadržajnih i grafičkih elemenata u svrhu prenošenja poruke - vrednovati posjećene kulturne događaje u fizičkom ili digitalnom okruženju.	Govorene i pjevane scenske vrste. Jakov Gotovac, <i>Ero s onoga svijeta</i>, opera, libreto. Posjet kazalištu/odlazak u kino/posjet medijskoj kući (radijska, televizijska postaja, novinska i izdavačka kuća)/knjižnici/književnom događaju. Posjet internetskim kulturnim portalima, <i>online</i> izložbama i <i>online</i> učionicama. Osam domaćih pisanih zadaća i njihova analiza na satu. Četiri školske zadaće - dvije u svakom polugodištu (jedan sat za pisanje zadaće i dva za analizu i pisanje poboljšane verzije sastavka).

KORELACIJA S DRUGIM PREDMETIMA

Povijest
 Glazbena kultura
 Likovna kultura
 Vjerska nastava
 Građanski odgoj

UPUTE ZA OSTVARIVANJE PROGRAMA

Nastavni program *hrvatskoga jezika* čine tri predmetna područja: književnost, jezik i jezična i medijska kultura. Preporučena podjela sati po predmetnim područjima je sljedeća: književnost - 70 sati, jezik - 70 sati i jezična i medijska kultura - 40 sati. Sva se tri područja prožimaju i nijedno se područje ne može proučavati izolirano.

Nastavni program *hrvatskoga jezika* utemeljen je na ishodima, odnosno na procesu učenja i učeničkim postignućima. Ishodi predstavljaju opis integriranih znanja, vještina, stavova i vrijednosti koje učenik gradi, proširuje i produbljuje putem tri predmetna područja ovoga programa.

I. PLANIRANJE NASTAVE I UČENJA

Nastavni program orijentiran na ishode daje veću slobodu u kreiranju i osmišljavanju nastave i učenja. Nastavnik kontekstualizira program potrebama određenoga razrednog odjela imajući na umu: sastav razrednoga odjela i karakteristike učenika; udžbenike i druge nastavne materijale; tehničke uvjete, nastavna i medijska sredstva kojima škola raspolaže; izvore podrške, mogućnosti, kao i potrebe lokalne sredine. Polazeći od danih ishoda i sadržaja stvara se godišnji - globalni plan rada iz kojega se razvijaju mjesečni - operativni planovi. Ishodi definirani po područjima olakšavaju daljnju operacionalizaciju ishoda na razinu određene nastavne jedinice. Sada nastavnik za svako područje ima određene ishode. Za svaku nastavnu jedinicu potrebno je, u procesu planiranja i pisanja pripreme za sat, odrediti piramidu ishoda na trima razinama: osnovnu razinu koju bi svi učenici trebali dostići, srednju razinu koju bi većina učenika trebala dostići te naprednu razinu koju bi trebali dostići samo neki učenici. Time se postiže indirektna veza sa standardima na trima razinama postignuća učenika. Pri planiranju treba imati na umu složenost ishoda (neki se ostvaruju brže i jednostavnije od drugih), no za većinu je ishoda (posebno za predmetno područje književnosti) potrebno više vremena, različitih aktivnosti i različitih tekstova. Udžbenik kao

nastavno sredstvo ne određuje sadržaje predmeta, stoga se sadržajima pristupa selektivno i u odnosu na predviđene ishode. Osim udžbenika, kao izvora znanja, učenicima treba omogućiti uvid i iskustvo korištenja i drugih izvora znanja.

II. OSTVARIVANJE NASTAVE I UČENJA

KNJIŽEVNOST

Okosnicu programa književnosti čine tekstovi iz lektire. Lektira je razvrstana po književnim rodovima (lirika, epika, drama) i obogaćena izborom nefikcionalnih, popularnoznanstvenih i informativnih tekstova. Obvezni dio lektire sastoji se od djela osnovnoga nacionalnog korpusa koji je obogaćen suvremenim, aktualnim djelima. Izbor djela u najvećoj je mjeri utemeljen na principu prilagođenosti dobi.

Tekstovima namijenjenim obradi na satu dodan je popis domaće lektire. Cilj je uvođenja domaće lektire formiranje, razvijanje i njegovanje čitalačkih navika učenika. Opsežna djela učenici mogu čitati tijekom školskih praznika čime se potiče razvijanje navike čitanja.

Obveznom popisu djela dodan je i dopunski izbor tekstova. Izborni dio dopušta veću kreativnost u ostvarivanju ishoda. Ovakav izbor djela povećava mogućnost primjene komparativnoga pristupa proučavanju književnoga stvaralaštva, uz odabir različitih razina obrade: interpretacije, prikaza ili osvrta. Izbor djela usklađuje se s mogućnostima, potrebama i interesima razrednoga odjela. Razlike u ukupnoj umjetničkoj i informativnoj vrijednosti tekstova utječu na odabir odgovarajućih metodičkih rješenja (prilagođavanje čitanja vrsti teksta, opseg tumačenja teksta ovisno o složenosti njegove strukture, povezivanje i grupiranje s odgovarajućim sadržajima iz drugih predmetnih područja - gramatike, pravopisa i jezične i medijske kulture i sl.).

Tekstovi iz dopunskoga dijela programa koriste i pri obradi nastavnih jedinica iz gramatike, kao i za obradu i utvrđivanje sadržaja iz jezične i medijske kulture. Djela koja se ne obrađuju na satu preporučuju se za čitanje u slobodno vrijeme.

Ovaj program utemeljen je na većoj korelativnosti književnih i neknjiževnih djela. Korelativnost omogućava primjereno povezivanje obveznih i izbornih djela.

S popisa dopunskoga izbora odabiru se djela koja će, uz obvezni dio lektire, činiti tematsko-motivske cjeline. Mogući su sljedeći primjeri funkcionalnoga povezivanja nastavnih jedinica: narodni obredi i vjerovanja - izbor "kraljički pisama" - *Narodne bajke, novele, šaljive narodne priče* (izbor iz *sakupljačkog opusa Balinta Vujkova*) - dio o Božiću iz *Leksikona podunavskih Hrvata - Bunjevaca i Šokaca*; obrada portreta: *Priče iz davnina* Ivane Brlić Mažuranić - *Pustolovine Toma Sawyera* Marka Twaina - hobit Bilbo Baggins - *Majka* Hansa Cristiana Andersena; opisivanje: *Cesarićeva pjesma Slavonija* - *Ljubićeva pjesma Podne* - *Petrovićeva Jabuka na drumu*- *Pustolovine Toma Sawyera* Marka Twaina; humor i parodija: *Ero s onoga svijeta* - izbor iz romana Mire Gavrana - *Zafrkancije, zezancije, smijancije i ludancije* Sanje Pilić; djetinjstvo u prošlosti: *Pustolovine Toma Sawyera/Pustolovine Huckleberryja Finna* Marka Twaina - *Šimunovićeva pripovijest Duga* - *Tadijanovićeva pjesma Nosim sve torbe a nisam magarac* - *Kušanov roman Uzbuna na Zelenom Vrhu* itd. Navedeni primjeri pokazuju mogućnost povezivanja tekstova na različite načine, prema različitim motivima ili tonu pripovijedanja.

Književna djela koja su doživjela ekranizaciju (*Pustolovine Huckleberryja Finna*, *Hobit*, *Pustolovine Toma Sawyera*, *Uzbuna na Zelenom Vrhu*, *Koko i duhovi*, *Zagonetni dječak*) koriste za usporednu analizu i uočavanje razlike između književne i filmske (adaptirane, izmijenjene) fabule i izraza čime se uči o prirodi dvaju medija te se razvija medijska

pismenost. Učenici se mogu uputiti i na druge filmove slične tematike (gusarske avanture, motiv brodoloma i pustoga otoka, avanture u fantastičnom svijetu, odrastanje usamljenoga djeteta i sl.) i dodatno uključiti u obradu određene tematsko-motivske cjeline.

Pojedini elementi medijske kulture upoznaju se korelacijom: pojam dječjega časopisa upoznaje se na stvarnom tekstu iz časopisa po izboru (preporučuje se povezivanje sadržaja teksta i lektire); pojam radija upoznaje se uz obradu radiodramske serije *Bajke i priče za djecu* (izbor); pojam stripa upoznaje se uz pripovijetku *Šuma Striborova*. Usvajanjem pojmova stripa, filma, radija i dječjega časopisa učenici se postepeno uvode u svijet medija.

Osim korelacije među tekstovima uspostavlja se i vertikalna korelacija te je nužno poštovati principe postupnosti i sustavnosti i poznavati nastavno gradivo nižih i viših razreda. Horizontalna korelacija uspostavlja se s nastavom povijesti, likovne kulture, glazbene kulture, vjerske nastave i građanskoga odgoja.

Uvođenje učenika u svijet književnih i neknjiževnih tekstova (popularnih, informativnih itd.) predstavlja iznimno složen zadatak. Na ovom stupnju obrazovanja stječu se osnovna i važna znanja, umijeća i navike koje direktno utječu na učeničku književnu kulturu i estetske kompetencije. Učenici trebaju razumjeti fikcionalnu prirodu književnoga djela i njegovu autonomnost (razlikovati pojmove lirskoga subjekta i pjesnika, pripovjedača i pisca), kao i činjenicu da književno djelo oblikuje moguću sliku stvarnosti.

Proučavanje književnoumjetničkoga djela u nastavi složen je proces. Tumačenje djela počinje motivacijom, nastavlja se najavom i lokalizacijom teksta, interpretativnim čitanjem, emocionalno-intelektualnom stankom, objavom doživljaja i korekcijom, interpretacijom, aktualizacijom, a završava sintezom te ponekad zadacima za samostalan rad. Interpretacija književnoga djela najučinkovitija je na nastavnom satu, a u oblicima funkcionalne primjene stečenih znanja i umijeća nastavlja se i poslije sata: u stvaralačkim obnavljanjima znanja o obrađenom nastavnom gradivu, usporednim proučavanjem književnoumjetničkih djela i istraživačko-interpretativnim pristupima novim književnoumjetničkim ostvarenjima.

Književno djelo može se obrađivati i rješavanjem problemskih pitanja koja su potaknuta polaznim tekstom i umjetničkim dojmom. Ulomci iz djela u nastavnom postupku zahtijevaju lokalizaciju, često i višestruku. Smještanje djela u vremenske, prostorne i društveno-povijesne okvire, kao i obavijesti o osnovnim sadržajima koji prethode ulomku, ponekad su uvjet za intenzivan doživljaj i pravilno razumijevanje teksta.

Pri obradi teksta primjenjuje se u većoj mjeri jedinstvo analitičkih i sintetičkih postupaka i perspektiva. U skladu s ishodom i u svrhu stvaranja navike prilikom tumačenja teksta učenici se potiču na detaljnije potkrjepljivanje svojih dojmova, stavova i sudova o književnom djelu činjenicama iz samoga teksta čime se osposobljavaju za izražavanje vlastitih misli, istraživačku djelatnost i zauzimanje kritičkih stavova, uz uvažavanje individualnoga razumijevanja smisla književnoga teksta i iskazanih različitih stavova.

U interpretaciji književnoumjetničkoga djela objedinjavajući elementi mogu biti: umjetnički doživljaji, tekstualne cjeline, strukturni elementi (tema, motivi, pjesničke slike, fabula, kompozicija, siže, likovi, ideja i značenje teksta, motivacijski postupci), pripovjedne tehnike (oblici izlaganja), stilski postupci i literarni (književnoumjetnički) problemi.

Književnoteorijski pojmovi obrađuju se na lingvometodičkim predlošcima uz pomoć prethodnoga čitateljskog iskustva. Stilskim izražajnim sredstvima prilazi se s doživljajnoga gledišta. U istraživanju njihove stilske uvjetovanosti polazi se od umjetničkih dojmova i estetske sugestije.

Tijekom obrade književnih djela, govornih i pisanih vježbi učenici se potiču na otkrivanje osobina, osjećaja i duševnih stanja likova, kao i na izražavanje svojih stavova o postupcima likova.

Pri povezivanju književnih fikcionalnih tekstova, književnih nefikcionalnih tekstova (putopisna i autobiografska proza) i neknjiževnih tekstova (enciklopedije, rječnici i sl.) realiziraju se ishodi koji se odnose na uočavanje razlika između fikcionalne i nefikcionalne književnosti (utemeljene na osobnom svjedočenju i provjerljivim podacima) i na uočavanje različitih književnih postupaka u navedenim vrstama.

Ishodi koji se odnose na nastavno područje književnosti temelje se na čitanju. Različite metode čitanja osnovni su preduvjet za stjecanje znanja i uspješno uvođenje u svijet književnoga djela. U petom razredu njeguje se doživljajno čitanje, a učenici se postupno uvode u istraživačko čitanje.

JEZIK

Nastava jezika osposobljava za pravilnu usmenu i pisanu komunikaciju hrvatskim standardnim jezikom, stoga zahtjevi ovoga programa nisu usmjereni isključivo na usvajanje jezičnih pravila i gramatičke norme, već i na razumijevanje njihove svrhe i pravilnu primjenu.

Pri navođenju nastavnih jedinica obrađivanih u nižim razredima provjerava se stupanj usvojenosti i sposobnost primjene prethodno obrađenoga gradiva, a ponavljanje i uvježbavanje na novim primjerima prethodi obradi novoga sadržaja. Time se osigurava kontinuitet rada i sustavnost u povezivanju novoga gradiva s postojećim znanjima.

U usvajanju novoga gradiva presudnu ulogu imaju prikladne i sustavne vježbe te su obvezni dio obrade nastavnoga gradiva, primjene, obnavljanja i utvrđivanja znanja.

Gramatika

Osnovni je programski zahtjev u nastavi gramatike predstaviti i tumačiti jezik kao sustav. Jezične pojave ne proučavaju se izolirano, izvan konteksta u kojem se ostvaruju njihove funkcije. U odgovarajućoj prilici znanja iz gramatike stavljaju se u svrhu tumačenja teksta, kako umjetničkoga tako i popularnoznanstvenoga. Iznimno su funkcionalan postupak vježbe na primjerima iz neposredne govorne prakse, što nastavu gramatike približava životnim potrebama u kojima se primijenjeni jezik pojavljuje kao svestrano motivirana ljudska aktivnost.

Jezične se pojave navode i prikazuju u kontekstu odnosno smještaju se u govorne situacije u kojima se mogu jasno prepoznati, izdvojiti i objasniti njihove karakteristike i funkcije.

Nastavni pristup padežima i vježbe usmjerene na uporabu pravilnih oblika imenskih riječi povezuju se s odstupanjima od standardnoga jezika, kolebanjima i učestalim pogreškama u usmenom i pisanom izražavanju učenika. Stoga se sadržaj vježbi padeža u nastavi određuje na osnovi stalnoga praćenja jezičnoga izražavanja učenika (npr. tijekom dijaloga na satu te na primjerima iz domaćih i pisanih zadaća). Time je nastava jezika u funkciji osposobljavanja za pravilnu komunikaciju na hrvatskom standardnom jeziku.

Obrada prijedloga ne smatra se završenom na satu obrade ove vrste riječi kao nepromjenjive, već se osnovna znanja proširuju tijekom obrade padeža navodeći najčešće primjere i njihovu uobičajenu uporabu. Podjela priloga po značenju povezuje se priložnim oznakama, a njihova služba opimjeruje se u rečenici. Promjenjive vrste riječi treba

povezivati s njihovim najčešćim funkcijama u rečenici kako bi se riječ promatrala kao jedinica na morfološkoj i na sintaktičkoj razini.

Pravopis

Pravopisna pravila usvajaju se sustavnim uvježbavanjem (pravopisni diktati, ispravak pogrešaka u tekstu, pisane provjere znanja iz pravopisa itd.). U okviru pravopisnih vježbi vježba se pravilno pisanje refleksa **jata** u primjerima u kojima se pojavljuju alternacije **ije/je**, kraćenje **ije** u **je**, duljenje **je** u **ije**. **Učenici se potiču na samostalno uočavanje i ispravljanje pravopisnih** pogrešaka u komunikaciji putem SMS-a, kao i u različitim načinima komunikacije putem interneta. Upućuju se i na korištenje pravopisa i pravopisnoga rječnika (školsko izdanje). Preporučuje se donošenje pravopisa na sat obrade pravopisnih tema (učenicima se pojedinačno daje zadatak pronaći riječi u pravopisnom rječniku).

Ortoepija

Pravilan izgovor njeguje se provođenjem ortoepskih vježbi. Ortoepske vježbe ne realiziraju se kao posebne nastavne jedinice, već uz odgovarajuće teme iz gramatike. Npr. mjesto naglasaka povezuje se s padežima (imenice *vrijeme*, *rame*, *tjeme* i sl. u genitivu jednine i nominativu množine nemaju naglasak na istom slogu itd.); rečenična intonacija povezuje se s pravopisom i sintaksom itd. Uz korištenje audiosnimki stvara se navika prepoznavanja, reproduciranja i usvajanja naglasaka hrvatskoga standardnog jezika te uočava odstupanje i razlikovanje vlastite dijalektalne akcentuacije od standardnojezične norme.

Ortoepske vježbe provode se i uz odgovarajuće teme iz književnosti. Npr. artikulacija se vježba izgovaranjem brzalica pri obradi djela narodnoga stvaralaštva; naglasak riječi, tempo, ritam, rečenična intonacija i stanke vježbaju se govorenjem naglas odabranih dijelova iz izborne lektire (po izboru nastavnika ili učenika) itd. Kao ortoepska vježba provodi se i krasnoslov napamet naučenih ulomaka u stihu i u prozi (uz pomoć auditivnih nastavnih sredstava).

JEZIČNA I MEDIJSKA KULTURA

Razvijanje jezične kulture među najvažnijim je zadacima nastave materinjeg jezika. Ovo nastavno područje povezuje se s obradom književnih tekstova kao reprezentativnim obrascem izražavanja te s nastavom gramatike i pravopisa. Obrada književnoga teksta i rad na gramatici i pravopisu standardnoga jezika nužno uključuje sadržaje koji pridonose njegovanju kulture usmenoga i pisanoga izražavanja. Jezična kultura njeguje se provođenjem leksičko-semantičkih i leksičko-stilističkih vježbi koje bogate rječnik i razvijaju sposobnost i vještinu izražavanja. Razvijanje jezičnoga mišljenja vježba se na tekstu ili tijekom govornih vježbi.

Pri obradi preporučenih sadržaja medijske kulture važno je ukazati na različite izvore informacija (tiskane i digitalne), poticati pronalazak informacija u raznim izvorima prema vlastitim interesima i potrebama te razvijati kritički odnos prema informacijama provjeravajući njihovu točnost i citirajući njihove izvore. Učenici se osposobljavaju uočavati da različiti primatelji i pošiljatelji mogu različito reagirati na isti medijski tekst. Uz pomoć preporučenih sadržaja medijske kulture ukazuje se i na odgovornu uporabu različitih medija i primjenu pozitivnih komunikacijskih obrazaca.

III. PRAĆENJE I VREDNOVANJE NASTAVE I UČENJA

U svrhu dostizanja ishoda prate se i vrednuju rezultati napredovanja učenika. Počinje se inicijalnom provjerom znanja u odnosu na koju će se procjenjivati napredovanje te određivati

ocjena. Svaka aktivnost prilika je za procjenu, bilježenje napredovanja, davanje povratne informacije, kao i za formativno ocjenjivanje i upućivanje na daljnje aktivnosti. Formativno vrednovanje dio je suvremenoga pristupa nastavi i podrazumijeva procjenu znanja, vještina, stavova i ponašanja, kao i razvijanje odgovarajuće kompetencije tijekom nastave i učenja. Rezultat ovakva vrednovanja daje povratnu informaciju i učeniku i nastavniku o dostizanju kompetencija, kao i o učinkovitosti primijenjenih metoda. Formativno mjerenje podrazumijeva prikupljanje podataka o učeničkim postignućima, a najčešće tehnike su: realizacija praktičnih zadataka, promatranje i bilježenje aktivnosti tijekom nastave, neposredna komunikacija učenika i nastavnika, dosje učenika (mapa napredovanja) itd. Rezultati formativnoga vrednovanja na kraju nastavnoga ciklusa iskazuju se i sumativno - brojčanom ocjenom.

Rad nastavnika sastoji se od planiranja, ostvarivanja, praćenja i vrednovanja. Osim postignuća učenika nastavnik kontinuirano prati i vrednuje proces nastave i učenja te vlastiti rad. Sve što se u nastavnoj praksi pokaže dobrim i korisnim treba koristiti i dalje, a nedovoljno učinkovito i djelotvorno treba unaprijediti.

Naziv predmeta	SRPSKI KAO NEMATERNJI JEZIK

**PROGRAM A
ZA UČENIKE ČIJI MATERNJI JEZIK PRIPADA NESLOVENSКИM JEZICIMA I KOJI ŽIVE
U HOMOGENIM SREDINAMA
(osnovni nivo standarda)**

Cilj	Cilj učenja <i>srpskog kao nematernjeg jezika</i> jeste osposobljavanje učenika da se služi srpskim jezikom na osnovnom nivou u usmenoj i pisanoj komunikaciji radi kasnijeg uspešnog uključivanja u život zajednice i ostvarivanja građanskih prava i dužnosti, kao i uvažavanje srpske kulture i razvijanje interkulturalnosti kao temeljne vrednosti demokratskog društva.
Razred	Peti
Godišnji fond časova	108 časova

ISHODI Po završenoj temi/oblasti učenik će biti u stanju da:	OBLAST/TEMA	SADRŽAJI
- razume i koristi predviđeni leksički fond; - razume i koristi gramatičke konstrukcije usvajane u prethodnim razredima i proširuje ih novim jezičkim sadržajima; - koristi frekventne odredbe za uzrok; - koristi složeni predikat sa modalnim glagolima; - koristi nove modele odredaba za mesto; - uočava rod i broj imenica, kongruenciju atributa s imenicom u tipičnim primerima;	JEZIK	Oko 100 novih punoznačnih i pomoćnih reči; Gramatički sadržaji iz prethodnih razreda (ponavljanje i uvežbavanje na poznatoj i novoj leksici); Uzročna rečenica s veznicima <i>jer</i> i <i>zato što</i>; Složeni glagolski predikat s modalnim glagolima: <i>trebat</i>, <i>morati</i>, <i>moći</i>, <i>smeti</i>, <i>želeti</i>; Imenice u genitivu s predlozima <i>ispred</i>, <i>iza</i>, <i>iznad</i>, <i>ispod</i>, <i>pored</i> u funkciji odredbe za mesto; Kongruencija atributa i imenice u nominativu i akuzativu (na nivou razumevanja);

		Tvorba imenica kojima se označavaju nazivi sportista (samo najfrekventnijih sportova); Tvorba priloga od prideva;
- savladane (već usvojene) sadržaje iz književnosti povezuje s novim književnoumetničkim tekstovima; - razume sadržaj kratkog književnog i po potrebi adaptiranog teksta; - reprodukuje odlomke iz odabranih književnoumetničkih i drugih tekstova; - prati vremenski sled događaja u književnom tekstu i odredi mesto događaja/zbivanja; - opiše glavnog junaka;	KNJIŽEVNOST	Vladimir Ličina: "Vesna i torba" Dušica Lukić: "U biblioteci" Dragan Lukić: "Trgovina", "Jabuka", "Nemoj, Jasna" Jovanka Jorgačević: "Kako je nastao đuveč u rerni" Mira Alečković: "Pas u soliteru" Rade Obrenović: "Požurite, opet ćemo zakasniti" Aleksa Mikić: "Hrabar dečak" Vesna Vidojević Gajović: "Kišna priča" Olga Stanković: "Junak dana" Gvido Tartalja: "Kako kornjače uče" Nedeljko Popadić: "Jedva čekam juli" Izbor iz časopisa za decu Po slobodnom izboru (u skladu sa interesovanjima učenika), nastavnik bira još dva teksta koja nisu na ovoj listi. Nastavnik bira 8 tekstova za obradu.
- razume jednostavna pitanja, kratke jasne naloge i informacije bitne za zadovoljenje svakodnevnih životnih potreba (npr. u porodici, školi itd.); - razume sadržaj kratkog kontinuiranog govorenog teksta (5 do 6 prostih rečenica) saopštenog standardnim jezikom, izgovorenog razgovetno, sporim tempom; - čita naglas, s razumevanjem, kraći poznat tekst pisan ćirilicom ili latinicom; - izdvaja eksplicitne informacije i izvodi jednostavne zaključke na osnovu pročitano teksta; - ispriča i napiše u 4 do 6 rečenica doživljene situacije i svoje planove.	JEZIČKA KULTURA	Lično predstavljanje: osnovne informacije o sebi - datum svog rođenja; omiljene lične aktivnosti II. Porodica i ljudi u okruženju: zanimanja članova porodice i ljudi u okruženju III. Život u kući: opis prostorija u kući/stanu; svakodnevne aktivnosti u kući; praznici IV. Hrana i piće: vrste voća i povrća; aktivnosti u pripremanju hrane V. Odeća i obuća: nabavka odeće i obuće VI. Zdravlje: bolesti i lečenje; zdravstveno stanje VII. Obrazovanje: novi školski predmeti; zimski i letnji raspust; školski nameštaj; školski pribor VIII. Priroda: vremenske prilike; nazivi kontinenata i zemalja u okruženju IX. Sport i igre:

		sportovi i sportisti X. Kupovina: cene; plaćanje XI. Naselja, saobraćaj i javni objekti: seosko domaćinstvo (bašta, vrt, voćnjak); gradske ulice i trgovi; cilj putovanja; autobuska i železnička stanica XII. Vreme: precizno iskazivanje vremena (sati i minuti); iskazivanje datuma XIII. Komunikativni modeli: davanje i traženje informacija; molba; želja; zahtev; dopadanje/nedopadanje; pozivanje; prihvatanje/neprihvatanje poziva
Obavezna su dva pismena zadatka u toku školske godine (u drugom i u četvrtom klasifikacionom periodu).		

Ključni pojmovi sadržaja: srpski kao nematernalni jezik, slušanje, razumevanje, govor, čitanje, pisanje

PROGRAM B
ZA UČENIKE ČIJI MATERNJI JEZIK PRIPADA SLOVENSKIM JEZICIMA I KOJI ŽIVE U VIŠENACIONALNIM SREDINAMA
(srednji - napredni nivo standarda)

Cilj	Cilj učenja <i>srpskog kao nematernalnog jezika</i> jeste osposobljavanje učenika da vodi usmenu i pisanu komunikaciju sa govornicima srpskog kao maternalnog jezika radi kasnijeg punog uključivanja u život zajednice i ostvarivanja građanskih prava i dužnosti, kao i upoznavanje srpske kulturne baštine i razvijanje interkulturalnosti kao temeljne vrednosti demokratskog društva.
Razred	Peti
Godišnji fond časova	108 časova

ISHODI	OBLAST/TEMA	SADRŽAJI
Po završenoj temi/oblasti učenik će biti u stanju da:		
- razume i koristi predviđeni leksički fond; - razume i koristi gramatičke konstrukcije usvajane u prethodnim razredima i proširuje ih novim jezičkim sadržajima; - sastavlja rečenice sa odredbama za sredstvo i društvo; - primenjuje pravila kongruencije atributa s imenicom u tipičnim modelima; - iskaže osobine pojma i način vršenja radnje u različitom stepenu;	JEZIK	Upotrebljava 100-150 novih reči i iskaza; Gramatički sadržaji iz prethodnih razreda (ponavljanje i uvežbavanje na poznatoj i novoj leksici); Naglašeni i nenaglašeni oblici ličnih zamenica u funkciji pravog objekta (u akuzativu) i nepravog objekta (u dativu); Slaganje atributa sa imenicom u rodu, broju i padežu; Priloške odredbe za mesto

		iskazane genitivom imenica i ličnih zamenica s predlozima <i>ispred, iza, iznad, ispod, pored</i>; Imenice u instrumentalu za iskazivanje sredstva i društva; Priloška odredba za uzrok iskazana genitivom s predlogom <i>zbog</i>; Komparativ i superlativ prideva i priloga; Tvorba imenica kojima se označavaju nazivi sportista; Prisvojni pridevi izvedeni sufiksima <i>-ov/ev, -in</i> (u nominativu); Tvorba priloga od prideva;
- savladane (već usvojene) sadržaje iz književnosti povezuje sa novim književnoumetničkim tekstovima i koristi ih u njihovom tumačenju; - iskaže sopstveni doživljaj književnog dela; - odredi temu, glavni motiv i likove; - prepriča (uz pomoć nastavnika i postavljenih pitanja) fabulu kratkog narativnog teksta; - prepozna slične motive u književnim delima na maternjem jeziku; - dramatizuje (uz pomoć nastavnika) odlomak proznog teksta u kratkim dijalozima; - prepozna i imenuje osećanja lirskog junaka;	KNJIŽEVNOST	Narodna običajna pesma po izboru Miroslav Antić: "Šašava pesma" Igor Kolarov: "Agi i Ema", roman (odlomak) Branislav Nušić: "Hajduci" (odlomci) Dušan Radović: "Kapetan Džon Piplfoks" (odlomci) Branislav Nušić: "Srpski jezik" ("Autobiografija") Šaljiva narodna priča po izboru (adaptirano) Jovanka Jorgačević: "Cenovnik" Dušan Radović: "Tužna pesma" Zoran Popović: "Muzika" Nikola Tesla: "Moji izumi" (odlomak) Gvido Tartalja: "Kako kornjače uče" Nedeljko Popadić: "Jedva čekam juli" Izbor iz časopisa za decu Po slobodnom izboru (u skladu sa interesovanjima učenika), nastavnik bira još dva teksta koja nisu na ovoj listi. Nastavnik bira 10 tekstova za obradu.
- razume smisao teksta izgovorenog sporijim tempom o osobama, stvarima i aktivnostima koje su deo svakodnevnog života; - prepriča (sa sažimanjem ili bez sažimanja) događaj iz svog života, obrađen narativni ili kraći informativni	JEZIČKA KULTURA	I. Lično predstavljanje: osnovne informacije o sebi - datum rođenja (svoj i bliskih osoba) II. Porodica i ljudi u okruženju: zanimanja članova porodice i ljudi u okruženju III. Život u kući:

tekst; - učestvuje u kratkom dijalogu o temama koje su predviđene nastavnim programom, poštujući osnovna načela vođenja razgovora; obrazlaže u kratkim crtama neku svoju ideju, predlog i sl.; - prenese kratke informacije dobijene od drugih lica; - čita naglas sa zastajkivanjem kraći tekst pisan ćirilicom ili latinicom; - sastavi kraći narativni i informativni tekst; - napiše čestitku, poziv i obaveštenje; - popuni jednostavan obrazac sa osnovnim podacima o sebi.	pokućstvo (posteljina, posuđe, kućni aparati); dvorište; bašta; aktivnosti u kući; radni dan; praznici IV. Hrana i piće: (omiljena) hrana i piće; začini; vrste mesa; pripremanje hrane V. Odeća i obuća: opis odeće i obuće; održavanje odeće i obuće VI. Zdravlje: zdravstveno stanje; bolesti i lečenje VII. Obrazovanje: novi školski predmeti; školski nameštaj; školski pribor; školski izleti, ekskurzije VIII. Priroda: vremenske prilike; nazivi kontinenata i zemalja u okruženju IX. Sport i igre: omiljeni sportovi i sportisti X. Kupovina: mesto kupovine; plaćanje XI. Naselja, saobraćaj i javni objekti: orijentacija u prostoru; način kretanja; delovi grada; autobuska i železnička stanica XII. Vreme: precizno iskazivanje vremena (sati i minuti); iskazivanje datuma XIII. Komunikativni modeli: davanje i traženje informacija; molba; želja; zahtev; dopadanje/nedopadanje; pozivanje; prihvatanje/neprihvatanje poziva
Obavezna su dva pismena zadatka u toku školske godine (u drugom i u četvrtom klasifikacionom periodu).	

Ključni pojmovi sadržaja: srpski kao nematernji jezik, slušanje, razumevanje, govor, čitanje, pisanje

UPUTSTVO ZA DIDAKTIČKO-METODIČKO OSTVARIVANJE PROGRAMA

Predmet *srpski kao nematernji jezik* pohađaju učenici koji nastavu slušaju na nekom od jezika nacionalnih manjina. Među tim učenicima postoje izrazite razlike u stepenu ovladanosti srpskim jezikom prilikom polaska u školu i u tempu i obimu kojim mogu napredovati tokom školovanja. Ova razlika uslovljena je različitim maternjim jezicima od kojih su jedni bliski srpskom jeziku (razlike među njima su takve da ne moraju ometati komunikaciju), dok su drugi strukturno toliko različiti da, bez elementarnog poznavanja jednog od njih, komunikacija među govornicima nije ostvariva. Osim toga, na nivo kojim

učenici realno mogu ovladati srpskim jezikom utiče i sredina u kojoj žive (pretežno homogena ili heterogena sredina).

Imajući ovo u vidu, za predmet *srpski kao nematernji jezik* sačinjena su dva programa.

Prema postavljenom cilju, očekivanim ishodima i datim sadržajima, prvi program (A) primeren je učenicima čiji se maternji jezici izrazito razlikuju od srpskog, koji žive u pretežno jezički homogenim sredinama i imaju malo kontakata sa srpskim jezikom, a u školu polaze gotovo bez ikakvog predznanja srpskog jezika.

Drugi program (B) predviđen je za učenike koji žive u jezički mešovitim sredinama, koji mogu brže i u većem obimu da savladavaju srpski jezik, odnosno da, u skladu s uzrastom, dostignu viši nivo vladanja srpskim jezikom.

Oba programa za predmet *srpski kao nematernji jezik* sadrže tri oblasti: Jezik, Književnost i Jezičku kulturu. One su funkcionalno povezane, prožimaju se i međusobno dopunjuju. Stoga ih treba razumeti kao delove kompleksne celine koji doprinose ostvarivanju ishoda ovog predmeta, svaki sa svojim specifičnostima.

Nastavnik je obavezan da se upozna sa ishodima i programskim sadržajima prvog ciklusa obrazovanja ili prethodnih razreda.

I. PLANIRANJE NASTAVE I UČENJA

Nastavni program orijentisan na ishode nastavniku daje veću slobodu u kreiranju i osmišljavanju nastave i učenja. Uloga nastavnika je da kontekstualizuje dati program potrebama konkretnog odeljenja imajući u vidu: sastav odeljenja i mogućnosti učenika; udžbenike i druge nastavne materijale koje će koristiti; tehničke uslove, nastavna sredstva i medije kojima škola raspolaže; resurse, mogućnosti, kao i potrebe lokalne sredine u kojoj se škola nalazi. Polazeći od datih ishoda i sadržaja, nastavnik najpre kreira svoj globalni plan rada, na osnovu koga će kasnije razvijati svoje operativne planove. Ishodi definisani po oblastima olakšavaju nastavniku dalju operacionalizaciju ishoda na nivo konkretne nastavne jedinice. Sada nastavnik za svaku oblast ima definisane ishode. Od njega se očekuje da za svaku nastavnu jedinicu, u fazi planiranja i pisanja pripreme za čas, definiše piramidu ishoda na tri nivoa: one koje bi svi učenici trebalo da dostignu, one koje bi većina učenika trebalo da dostigne i one koje bi trebalo samo neki učenici da dostignu.

Na ovaj način postiže se indirektna veza sa standardima na tri nivoa postignuća učenika. Pri planiranju treba, takođe, imati u vidu da se ishodi razlikuju, da se neki lakše i brže mogu ostvariti, ali je za većinu ishoda potrebno više vremena, više različitih aktivnosti. U fazi planiranja nastave i učenja veoma je važno da nastavnik pristupi udžbeniku kao jednom od nastavnih sredstava koje je poželjno bogatiti i proširivati dodatnim, samostalno izrađenim nastavnim materijalima. Pored udžbenika, kao jednog od izvora informacija, na nastavniku je da učenicima omogući uvid i iskustvo korišćenja i drugih izvora saznavanja.

II. OSTVARIVANJE NASTAVE I UČENJA JEZIK

Oblast **Jezik** obuhvata leksiku i gramatičke modele srpskog jezika. U sadržajima i ishodima ove oblasti nalaze se okvirni broj reči i gramatički elementi kojima učenik treba da ovlada u svakom razredu. U ovoj oblasti programa težište je na postepenom usvajanju sistema srpskog jezika počev od 1. razreda. Jezik počinje da se usvaja pomoću minimalnog broja reči upotrebljenih u osnovnim rečeničnim modelima s jasnim komunikativnim kontekstom. Odnosno, reči i njihovi oblici ne usvajaju se izolovano, već u rečeničnom, odnosno

komunikativnom kontekstu. Za produktivnu upotrebu jezika nefunkcionalno je vankontekstualno učenje paradigmi (učenje samih oblika reči).

Usvajanje gramatike srpskog jezika u početnim fazama na mlađem uzrastu pretežno je nesvesno - u raznovrsnim aktivnostima učenici slušaju iskaze na srpskom jeziku, ponavljaju ih i kombinuju u odgovarajućim poznatim i bliskim kontekstima. U narednim fazama nastavnik pomaže učenicima da uoče jezička pravila i počnu da ih primenjuju.

Da bi učenik ovladao određenim fondom reči i gramatičkim elementima, neophodno je da ih razume i dugotrajno uvežbava. Na taj način stvaraju se preduslovi da ih primeni u odgovarajućoj komunikativnoj situaciji. Formalno poznavanje gramatičkih pravila ne podrazumeva i sposobnost njihove primene, te je takvo znanje korisno samo ukoliko pomaže boljem razumevanju nekih pravilnosti sistema. Odnosno, savladavanje gramatičkih pravila nije samo sebi cilj. Objašnjenje gramatičkih pravila, ukoliko nastavnik proceni da je korisno, treba da bude usklađeno s uzrastom učenika, njegovim kognitivnim sposobnostima, predznanjima u maternjem jeziku i svedeno na ključne informacije neophodne za primenu. Učenikovo poznavanje gramatičkih pravila procenjuje se i ocenjuje na osnovu upotrebe u kontekstu, bez insistiranja na njihovom eksplicitnom opisu.

Na nižem nivou vladanja jezikom (sredine u kojima se realizuje A program) važno je da se kod učenika razvije sposobnost razumevanja i konstruisanja iskaza koji sadrže elemente određene programom. Pritom je u produkciji (sastavljanju i kazivanju iskaza) na ovom nivou bitno da značenje poruke bude razumljivo, dok se gramatička ispravnost postiže postepeno. Na tom nivou očekuju se tipične greške izazvane interferencijom i nedovoljnom savladanošću materije. Greške nisu samo znak nepoznavanja gradiva, već su upravo pokazatelj da je učenik spreman da se upusti u komunikaciju, što nastavnik treba da podstiče. To ne znači da greške uopšte ne treba ispravljati. Nastavnik odlučuje o tome kada će, na koji način i koje greške ispravljati, vodeći računa istovremeno i tome da učenika motiviše za komunikaciju i o tome da se greške postepeno redukuju.

Upravo su časovi iz oblasti Jezik pogodni za usmereno, ciljano usvajanje pojedinih segmenata, gramatičkih elemenata srpskog jezika. Tokom ovih časova preporučuje se dinamičko smenjivanje različitih aktivnosti: različiti tipovi vežbi slušanja, provera razumevanja slušanog, ponavljanje, gramatičko i leksičko variranje modela, dopunjavanje, preoblikovanje potvrdnih u upitne i negirane forme i sl.

Realizacija nastave *srpskog kao nematernjeg jezika* prema B programu podrazumeva određeno vladanje srpskim jezikom od početka školovanja, odnosno mogućnost bržeg napredovanja u toku školovanja. U takvim okolnostima očekuje se manja zastupljenost grešaka i njihovo brže ispravljanje. Primena B programa podrazumeva ovladanost sadržajima A programa i podizanje jezičke kompetencije na viši nivo, te je nastava jezika u funkciji osposobljavanja učenika za pravilno komuniciranje savremenim standardnim srpskim jezikom u skladu s jezičkim i vanjezičkim kontekstom.

Budući da učenici koji pohađaju nastavu *srpskog kao nematernjeg jezika*, pohađaju i nastavu maternjeg jezika, svrsishodno je u odgovarajućim prilikama koristiti transfer znanja stečenih na maternjem jeziku i o maternjem jeziku. Nastava *srpskog kao nematernjeg jezika* treba da bude u korelaciji s nastavom maternjeg jezika.

Jezička građa se iz razreda u razred postepeno proširuje i usložnjava, ona je kumulativna i nadovezuje se na prethodnu. Uvođenje novog elementa podrazumeva ovladanost prethodnim, što znači da se nova građa oslanja na prethodnu koja se kontinuirano uvežbava. Sledeći primeri kraćih tekstova ilustruju primenu jezičke materije poštujući postupnost i uvođenje novih jezičkih sadržaja u svakom razredu u A programu:¹

¹ U zagradi su navedeni sadržaji oblasti Jezik za svaki razred.

1. razred (prezent glagola u 1, 2. i 3. licu jednine (potvrđni i odrični oblik); prosta rečenica s imenskim delom predikata; lične zamenice 1, 2. i 3. lica jednine u funkciji subjekta; prosta rečenica s glagolskim predikatom; imenice u lokativu jednine s predlozima *u* i *na* uz glagol *jesam*): *Zdravo! Ja se zovem Marija. Ja sam u školi. Ovo je učionica. Učenik je u učionici. On crta. To je učiteljica. Ona sedi na stolici.*

2. razred (prosta rečenica s pridevom u imenskom delu predikata; akuzativ imenica bez predloga; lokativ s predlozima *u* i *na*; akuzativ s predlozima *u* i *na* sa glagolom *ići*; prezent glagola za sva tri lica i oba broja; lične zamenice 1, 2. i 3. lica množine u funkciji subjekta; prisvojne zamenice za 1. i 2. lice jednine sva tri roda u funkciji atributa i imenskog dela predikata): *Ovo je moja škola. Mi smo učenici. Idemo u školu. Imamo torbe. Torbe su velike. Dečaci se igraju u dvorištu. Oni imaju loptu. Oni vole fudbal.*

3. razred (perfekat glagola (sva tri lica i oba broja); prisvojne zamenice za treće lice jednine sva tri roda; prilozi *sada*, *danas* i *juče*): *Marija danas slavi rođendan. Ovo je njena mama. Ona je juče pravila tortu. Ovo je njen tata. Tata je pravio sendviče. Došli su gosti. Marija je vesela.*

4. razred (futur I glagola (sva tri lica i oba broja); imperativ (2. lice jednine i množine najfrekventnijih glagola); imenica u dativu u funkciji nepravog objekta uz glagole davanja i govorenja; prisvojne zamenice za sva tri lica jednine i množine -slaganje s imenicom u jednini; prilozi *sutra*, *ujutru*, *uveče*; uzročna rečenica s veznicima *jer* i *zato što*; frekventni prilozi za način (*brzo*, *polako*, *lepo*); tvorba imenica sa značenjem vršioca radnje, imaoca zanimanja izvedenih sufiksima: *-ar*, *-ac*, *-ač*; imenice koje označavaju žensku osobu izvedene sufiksima: *-ica*; *-ka*): *Moj razred će sutra ujutru ići na izlet. Ja ću ustati u sedam sati. Napraviću sendvič. Učiteljica je rekla učenicima: "Ponesite vodu jer će biti toplo". Brzo ću se spakovati. Vozač Ivan će voziti autobus.*

5. razred (uzročna rečenica s veznicima *jer* i *zato što*; odredbe za način iskazane frekventnim načinskim prilozima; složeni glagolski predikat s modalnim glagolima: *trebati*, *morati*, *moći*, *smeti*, *želeti*; imenice u genitivu s predlozima *ispred*, *iza*, *iznad*, *ispod*, *pored* u funkciji odredbe za mesto; kongruencija atributa i imenice u nominativu i akuzativu; tvorba imenica kojima se označavaju nazivi sportista; tvorba priloga od prideva): *Ja želim da igram košarku. Treba mnogo trenirati. Jednog dana biću košarkaš. Pored moje kuće je košarkaški klub. Upisuju nove članove. Moja starija sestra trenira plivanje. Ona je dobra plivačica i vredno trenira.*

6. razred (imenice u genitivu s predlozima *od* i *do* u funkciji odredbi za mesto i vreme; prilozi *rano*, *kasno*, *uvek*, *nikad*, *ponekad*, *često*, *retko*, *ceo* (dan), *dugo*, *zimi*, *leti*; kongruencija atributa i imenice u nominativu i akuzativu; imenica u instrumentalu sa značenjem sredstva i društva; komparativ i superlativ prideva i priloga; prisvojni pridevi na *-ov/ev*, *-in* (u nominativu); nazivi zemalja i regija izvedeni sufiksima: *-ija*, *-ska*): *Imam dvanaest godina i idem u šesti razred. Volim modernu muziku. Sviram gitaru od četvrtog razreda. U junu ću ići na takmičenje u Italiju. Imam dobre drugove i drugarice. S njima idem u školu autobusom jer je škola daleko. Uvek se dobro zabavljamo. Leti često idemo na bazen biciklima. Moj najbolji drug se zove Marko. On je niži od mene i bolji je učenik jer više uči. Markova sestra se zove Mirjana.*

7. razred (imenice u genitivu s predlozima *sa*, *iz*, *oko*, *između* u funkciji odredbe za mesto; imenice u genitivu s predlozima *pre* i *posle* u funkciji odredbe za vreme; lokativ u funkciji nepravog objekta uz glagole govorenja i mišljenja; imeničke, brojne i priloške sintagme sa

značenjem količine; kongruencija atributa i imenice u dativu, instrumentalu i lokativu; najfrekventnije zbirne imenice sa sufiksom *-je*; tvorba imenica za označavanje mesta (prostora i prostorija) na kojem se vrši radnja: *-ište/-lište, -onica*); tvorba imenica sa značenjem etnika (primeri iz okruženja): *Moja porodica živi u kući. Oko kuće imamo cveće. Naš sused je Mađar. Između naše i njegove kuće nalazi se malo igralište. S drugovima često idem tamo posle škole. Ponekad kupimo flašu soka i nekoliko kesica semenki, sedimo na drvenim klupama i razgovaramo o novim filmovima, strogim nastavnicima, muzici i raznim drugim stvarima. Prošle nedelje smo pomagali našem starom susedu da popravi ljuljaške i klackalice. Tako će i mlađoj deci biti lepše.*

8. razred (zavisne rečenice: vremenska (s veznikom *kad*), namerna (s predikatom u prezentu), izrična (s veznikom *da*) i odnosna (sa zamenicom *koji* u funkciji subjekta); tvorba prideva sufiksima *-ski* i *-(i)ji*): *Juče sam imala mnogo domaćih zadataka. Kad sam ih završila, uključila sam televizor. Posle pola sata u sobu je ušao moj brat i promenio kanal. Hteo je da gleda utakmicu. Rekla sam mu da ja želim da gledam omiljenu seriju koja počinje za pet minuta. On je rekao da je utakmica veoma važna, jer igraju srpska i mađarska reprezentacija. Nismo hteli da se svađamo. Dogovorili smo se da on ide u dnevnu sobu i tamo gleda utakmicu.*

KNJIŽEVNOST

Program A predmeta *srpski kao nematernji jezik* namenjen je homogenoj sredini, učenicima koji veoma retko imaju kontakata sa govornicima čiji je maternji jezik srpski. Poznavanje jezika je na osnovnom (elementarnom) nivou, komunikacija na srpskom jeziku se teško ostvaruje, gramatički modeli su neuvežbani pošto učenici nemaju prilike da koriste srpski jezik, njihov rečnik ne sadrži veliki broj reči, reči veoma lako iz aktivnog fonda prelaze u pasivni i budu zaboravljene, leksika se usvaja sporije nego kod učenika heterogene sredine, interferencijske greške se često pojavljuju u tolikom obimu da ometaju razumevanje rečenice; iz ovih razloga bi akcenat trebalo da bude na leksici i jezičkim obrascima (modelima) koji će im obezbediti temelj za jednostavnu komunikaciju na srpskom jeziku.

U svakom razredu učenicima je ponuđeno više tekstova od broja koji je obavezujući. Osnovni kriterijum za izbor tekstova je nivo poznavanja jezika. Pored odabranih tekstova, obrađuju se i tekstovi po slobodnom izboru, pri čemu se vodi računa o nivou poznavanja jezika i interesovanjima učenika. Uz originalne književne tekstove planirana je i obrada konstruisanih tekstova koji treba da budu u funkciji obogaćivanja leksike neophodne za svakodnevnu komunikaciju na osnovnom nivou. Predlaže se da nastavnik planira najmanje tri časa za obradu jednog teksta kroz temu. Pesme koje se pevaju ne zahtevaju obavezno obradu, gramatička i leksička objašnjenja jezičkih pojava.

Oblast nastavnog programa Književnost doprinosi postizanju komunikativne funkcije jezika. Osnovna funkcija književnoumetničkih tekstova, odnosno adaptacija, pored osposobljavanja učenika za komunikativnu upotrebu jezika, jeste i upoznavanje učenika sa kulturom, istorijom i tradicijom srpskog naroda, kao i s književnim delima značajnim za srpsku književnost.

Funkcije adaptiranog književnog teksta u A programu:

- usvajanje leksike određenog tematskog kruga potrebne za svakodnevnu komunikaciju;
- čitanje, odnosno slušanje teksta u funkciji uvežbavanja razumevanja pisanog i govornog jezika - uvežbava se čitanje u sebi i čitanje sa razumevanjem;

- zadaci u vezi sa tekstom razvijaju umenje razumevanja teksta, uvežbava se veština pisanja, sastavljanje i pisanje rečenica koje sadrže poznatu leksiku uz uvežbavanje osnovnih jezičkih obrazaca, kao i razvijanje sposobnosti sastavljanja rečenica govornog jezika (prilikom pisanih i govornih vežbi tolerišu se interferencijske greške koje ne ometaju razumevanje rečenice);

- odgovori na pitanja (usmeno i pismeno) pomažu učeniku da razvije mehanizme sastavljanja rečenica na srpskom jeziku, odnosno izlaganje na srpskom jeziku uz vidno prisustvo interferencijskih grešaka - uputno je da nastavnik vrši korekcije ukazujući na pravilne oblike;

- reprodukcija teksta ili prepričavanje razvijaju sposobnost upotrebe jezika - učenik treba da se izrazi koristeći više rečenica, da formira i razvija govorne sposobnosti.

Književnoumetnički, adaptirani i konstruisani tekstovi pogodni su za tumačenje, pri čemu se uzimaju u obzir uzrast i predznanja učenika. Tekstovi su ujedno i polazna osnova za uvežbavanje novih reči i izraza, jezičkih modela, čitanja, pisanja, govora; stoga tri časa namenjena jednom tekstu predstavljaju istovremeno i obradu i uvežbavanje gradiva.

Rad na tekstu obuhvata:

1. Semantizaciju nepoznatih reči: semantizacija može da se izvede pomoću sinonima koji su poznati učenicima, vizuelnim prikazivanjem reči, postavljanjem reči u kontrastne parove (*mali-veliki*), opisivanjem reči jednostavnim rečenicama. Nastavnik mora da vodi računa da rečenica kojom opisuje nepoznatu reč sadrži učenicima poznate reči. Prevod je opravdan samo u slučaju kada ne postoje druga sredstva za objašnjenje značenja reči. Preporučuje se upotreba rečnika na času.

2. Slušanje ili čitanje teksta: savetuje se da nastavnik prvi put pročita tekst - na ovaj način učenici čuju pravilan izgovor reči, pošto učenici homogene sredine retko imaju prilike da čuju srpski jezik, nastavnikovo glasno čitanje je od izuzetne važnosti. Preporučuje se upotreba audio-vizuelnih sredstava. Zahtevi koji se u programu tiču učenja odlomaka iz poezije i proze napamet podstiču usvajanje modela govorenja, kao i intonaciju reči i rečenica.

Dramatizacija tekstova vezuje se i za javni nastup, ali i za razgovor o književnom delu pošto predstavlja vid njegove interpretacije. Saživljavanjem sa likovima dela, učenici mogu ispoljiti osećanja koja prepoznaju u ponašanju junaka i o kojima zaključuju.

3. Kontekstualizacija nove leksike: neophodno je da učenici nove reči postavu u rečenični kontekst kako bi se leksika uvežbavala paralelno sa konstruisanjem rečenica. Rečenice treba da budu jednostavne da bi se izbegao veliki broj grešaka koje neminovno nastaju u složenijim konstrukcijama. Ukoliko rečenica sadrži previše grešaka, postaje nerazumljiva slušaocu. Kontekstualizacija novih reči je bitan element funkcionalne upotrebe jezika pošto navodi učenika da sastavlja rečenice i aktivira rečnički fond i jezičke modele.

4. Pitanja u vezi s tekstom (u pisanoj formi i usmeno): proces razumevanja teksta ima više etapa. Tek kada se nova leksika usvoji i primeni u rečenicama može da se pređe na nivo razumevanja teksta. Nivo na kojem je učenik razumeo tekst može da se utvrdi postavljanjem pitanja u vezi s tekstom. Pitanja treba da se zasnivaju na leksici koju su ranije usvojili uz upotrebu novih reči obrađenih u tekstu. Uputno je da pitanja budu kratka (*Šta je u Vesninoj torbi?* - tekst *Vesna i torba*). Korisno je da deo pitanja bude u pisanoj, a deo u govornoj formi. Značajno je da se primarno uvežbava govor, a zatim i pisanje.

5. Pitanja povodom teksta (u pisanoj formi i usmeno): učenici uvežbavaju i ostvaruju komunikaciju na srpskom jeziku zasnovanu na poznatoj leksici, uz tolerisanje grešaka koje ne ometaju razumevanje. Pitanja treba da budu u skladu s leksičkim fondom kojim učenici raspolažu (na primer: *Ko je junak priče?*; *Gde se odigrava radnja?*; *Kako izgleda junak priče?*; *Šta oseća devojčica u pesmi?*). Ovo je sledeći nivo u procesu usvajanja jezičkih veština čiji je cilj navođenje učenika da ostvare komunikaciju na srpskom jeziku. Ovaj cilj je često veoma teško postići kod učenika homogene sredine, ali je neophodno navesti učenika da usmeno, a potom i u pisanoj formi upotrebi određene reči ili izraze na srpskom jeziku.

6. Razgovor o tekstu: u skladu sa leksikom kojim učenici raspolažu razgovor se zasniva na prepoznavanju glavnih likova, aktivnostima koje se vezuju uz njih, na isticanju osobina likova iz teksta. Kao deo procesa uvođenja učenika u upotrebu jezika uputno je da se učenici, prema modelima iz tekstova podstiču da sastavljaju rečenice potrebne u govornim situacijama. Na primer, dramatizacija teksta *Vesna i torba* - Vesna: Moja torba je stara. Olovka: Šta radiš, Vesna? Zašto stavljaš puno stvari u torbu? U torbi nema mesta. Tata: Vesna, treba da kupim novu torbu. Vesna: Tata, molim te, kupi mi novu torbu. Učenici se podstiču da povodom teksta zaključuju o idejama prepoznatim u tekstu (Šta tekst kazuje o Vesninim osobinama?).

Prilikom obrade poezije ne insistira se na književnoj teoriji, već na doživljaju lirske pesme. Podsticanje učenika da razume motive, pesničke slike i jezičkostilska izražajna sredstva dovodi se u vezu sa ilustrovanjem značajnih pojedinosti, kao i s uvežbavanjem intonacije stiha i uočavanjem rime u pesmi.

7. Komparativni pristup: nastavnik planira uključivanje tekstova maternjeg jezika koji se porede sa predloženim delima srpske književnosti (ukoliko je to moguće) i sa primerima vezanim za film, pozorišnu predstavu, različite audio-vizuelne zapise; u obradu književnog dela uključuje i sadržaje iz likovne i muzičke kulture, strip i različite vrste igara (osmosmerke, rebusi, ukrštene reči, asocijacije...).

Prilikom uočavanja bitnih poetskih elemenata u strukturi književnoumetničkog teksta, koristeći znanje stečeno na časovima maternjeg jezika, nastavnik se trudi da kod učenika (u skladu sa njihovim mogućnostima) objasni osnovne oblike pripovedanja (naracija, deskripcija, dijalog); pojam sižea i fabule, funkciju pesničke slike; ulogu jezičkostilskih sredstava i druge osnovne poetičke odlike teksta.

8. Oblikovanje kratkog teksta u pismenoj formi ili usmeno na osnovu adaptiranog književnog teksta: ovaj nivo upotrebe srpskog jezika u govornoj ili pisanoj formi predstavlja glavni cilj oblasti Književnost u A programu. Pokušaj samostalnog sastavljanja kraćeg teksta od pet ili šest rečenica (u paru ili u grupi) predstavlja viši nivo u ostvarivanju komunikativne funkcije jezika. Učenici razvijaju mehanizam upotrebe jezičke građe i jezičkih modela; spajaju reči u rečenice uz poštovanje gramatičkih struktura, zatim spajaju više rečenica u kraći tekst. Proces se odnosi i na govoreni i na pisani tekst.

Program B:

Književnoumetnički tekstovi u nastavi *srpskog kao nematernjeg jezika* imaju višestruku funkciju. Čitajući i tumačeći književnoumetnička dela i izabrane odlomke najznačajnijih dela srpskih pisaca, učenici će imati priliku da se upoznaju sa srpskom kulturnom baštinom i tako bolje razumeju sličnosti i razlike koje postoje između kulture naroda kojem pripadaju i kulture naroda čiji jezik uče. Tekstovi istovremeno predstavljaju izvor nove leksike i polaznu osnovu za dalji rad - razgovore, čitanje, interpretaciju, različite vrste govornih i pismenih vežbi i druge aktivnosti.

U oblasti nastavnog programa Književnost navedeni tekstovi usklađeni su s uzrasnim karakteristikama i jezičkim mogućnostima učenika. Dati predlog dela nastavnik će prilagođavati potrebama svojih učenika. Od predloženih dela, nastavnik samostalno bira ona koja će obrađivati, kao i dela kojima će proširiti spisak. Za svaki tekst je predviđeno po tri časa.

Za učenike koji *srpski kao nematernalni jezik* budu savlađivali po programu koji je namenjen onima koji uče i žive u heterogenim jezičkim sredinama ili im je maternji jezik jedan od slovenskih jezika, predloženi su autentični književnoumetnički tekstovi ili odlomci iz njih. Ipak, postoje značajne razlike između učenika koji žive u heterogenoj sredini, a čiji je maternji jezik neslovenski, i učenika čiji je maternji jezik slovenski. Ove razlike je neophodno uzeti u obzir prilikom izbora tekstova za obradu i pri izradi udžbenika. Stoga se preporučuje autorima udžbenika i nastavnicima da neka od predloženih dela adaptiraju, skrate i prilagode jezičkom znanju i mogućnostima učenika čiji je maternji jezik neslovenski. Nastavnici koji rade s učenicima čiji maternji jezik pripada grupi slovenskih jezika, mogu se opredeljavati za autentična dela.

Bavljenje književnoumetničkim tekstom podrazumeva različite metodičke postupke koji će biti usmereni na njegovo što bolje razumevanje i tumačenje. Rad na tekstu sastoji se iz nekoliko etapa: uvodnog razgovora sa semantizacijom manje poznatih reči i izraza (ova etapa je posebno važna za učenike čiji jezik nije slovenski); prostorne i vremenske lokalizacije teksta; izražajnog čitanja; kratke provere umetničkog doživljaja i razumevanja teksta; razgovora o tekstu i njegovog tumačenja (različitih analitičko-sintetičkih postupaka kojima će se otkrivati estetske vrednosti dela, važne pojedinosti u njemu i mesta s posebnom ekspresivnošću); povezivanja dela s ličnim doživljajima i iskustvima učenika. Svaka od navedenih etapa zavisi od prirode teksta kao i od predznanja i mogućnosti učenika.

Uvodni razgovor i semantizacija manje poznatih reči i izraza biće za neke učenike od izuzetne važnosti za razumevanje dela i stoga im je potrebno posvetiti posebnu pažnju. O izboru reči za semantizaciju odlučuje nastavnik uvažavajući predznanja svojih učenika. Leksiku je najbolje semantizovati tokom uvodnog razgovora i pre prvog čitanja teksta kako bi se obezbedilo razumevanje sadržaja teksta nakon prvog čitanja. Reči se mogu semantizovati na različite načine - vizuelnim nastavnim sredstvima, demonstracijom, posredstvom sinonima i antonima, različitim opisnim definicijama i, ukoliko je to neophodno, reč se može i prevesti na maternji jezik učenika. Nije potrebno da sve reči koje se semantizuju uđu u aktivan leksički fond učenika, pojedine mogu ostati u pasivnom fondu. Leksika za koju se proceni da treba da uđe u aktivan leksički fond učenika, treba da bude zastupljena tokom razgovora o tekstu i njegove interpretacije, a korisno je osmisliti i različite leksičke vežbe koje će doprineti ostvarivanju ovog cilja. Učenike ovog uzrasta treba uvoditi i u korišćenje rečnika jer je ono sastavni deo čitanja. Važno je da se služe i dvojezičnim i jednojezičnim rečnicima i da ovladaju tehnikom pronalaženja reči i značenja koje reč ostvaruje u datom kontekstu. Rečnici predstavljaju veliku pomoć za čitanje i razumevanje tekstova različitih žanrova, naročito su korisni prilikom samostalnog čitanja.

Mnogi tekstovi, posebno odlomci iz obimnijih književnih dela, zahtevaće i lokalizaciju kako bi bili pravilno shvaćeni i doživljeni. Lokalizacija će u nekim slučajevima podrazumevati prepričavanje sadržaja koji prethode odlomku koji se obrađuje ili, na primer, davanje podataka o autoru. Nekad će biti neophodno delo smestiti u prostorne i vremenske okvire i protumačiti društvene, istorijske i druge okolnosti u kojima se radnja odvija.

Čitanje teksta je od velike važnosti za njegovo razumevanje i doživljavanje. U nastavi književnosti javljaju se različiti oblici čitanja. Razumevanje, doživljavanje i tumačenje teksta uslovljeno je kvalitetom čitanja. Važno je da prvo interpretativno čitanje teksta obavi

nastavnik ili da učenici poslušaju kvalitetan zvučni zapis. Ovako će se obezbediti pravilno razumevanje i bolji umetnički doživljaj teksta. Mnoga dela zahtevaće jedno ili više ponovljenih čitanja naglas ili u sebi, usmerenih ka određenom cilju. Potrebno je da učenici ovladaju tehnikama glasnog čitanja i čitanja u sebi. Čitanje u sebi može biti u funkciji boljeg razumevanja teksta i ono uvek treba da bude usmereno od strane nastavnika, istraživačko. Učenici će, čitajući u sebi, pronalaziti u tekstu različite informacije kojima će potkrepljivati i svoje mišljenje i stavove, uveštavaće brzo čitanje i osposobljavaće se za samostalno učenje. Cilj čitanja naglas jeste ovladavanje tehnikom čitanja i savlađivanje važnih činilaca glasnog čitanja (izgovora i intonacije reči i rečenice, jačine glasa, pauza). Ovim putem učenici se postepeno uvode u izražajno čitanje. Ono se uveštava na pažljivo odabranim epskim, lirskim i dramskim tekstovima. Izražajno čitanje uveštava se na prethodno obrađenim tekstovima, planski i uz dobru pripremu. Nastavnik treba da osposobi učenike da usklade jačinu glasa, intonaciju, ritam, tempo, pauze s prirodom i sadržinom teksta kako bi izražajno čitanje bilo što uspešnije.

Jedan od važnih oblika rada jeste učenje napamet i izražajno kazivanje kratkih odlomaka iz odabranih književnoumetničkih tekstova u stihu i prozi (lirskih pesama, odlomaka iz proznih i dramskih tekstova). Učenike treba postepeno voditi od glasnog čitanja ka izražajnom čitanju i kazivanju napamet naučenih odlomaka.

Tumačenje teksta umnogome će zavisiti od sredine u kojoj se nastava realizuje, predznanja učenika i njihovog maternjeg jezika. S učenicima koji savlađuju program za srednji nivo, tumačenje teksta imaće više obeležja razgovora o važnim pojedinostima u njemu - događajima, likovima, mestu i vremenu odvijanja radnje. Razgovori o tekstu treba da obezbede pravilno razumevanje događaja, uočavanje veza između događaja i likova, tumačenje postupaka glavnih junaka i njihovih osobina. Bez obzira na to što za ove razgovore nije nužno da učenici znaju stručnu terminologiju (osnovni motiv, epitet, opisna lirski pesma), oni se ne smeju svesti na puko prepričavanje sadržaja teksta. Razgovor o tekstu nastavnik treba da vodi tako da omogući učenicima da u njemu ispolje što veću kreativnost, da im postavlja problemske zadatke, navodi ih da razmišljaju o uzročno-posledičnim vezama u delu, podstiče ih da slobodno maštaju i iznose svoje utiske o umetničkim slikama u delu.

S naprednijim učenicima nastavnik može ostvariti kompleksniju analizu i interpretaciju dela tokom koje će učenici izvoditi složenije zaključke o događajima i likovima, otkrivati ekspresivna mesta u delu i iznositi svoje utiske o njima služeći se osnovnom terminologijom teorije književnosti. U nastavi *srpskog kao nematernjeg jezika* nastavnik treba da se oslanja na književnoteorijska znanja koje su učenici stekli na svom maternjem jeziku i da ih aktivira kad god je to moguće. Tako, na primer, prilikom obrade književnih dela i odlomaka, treba računati na to da su učenici u maternjem jeziku usvojili osnovne književnoteorijske pojmove: tema, motiv, glavni lik i dr. U skladu sa Opštim standardima postignuća za Srpski kao nematernji jezik; poznavanje terminologije iz teorije književnosti očekuje se samo od učenika naprednog nivoa. Oni će, na primerima izabranih dela i odlomaka iz srpske književnosti, proširivati saznanja koja su stekli na svom maternjem jeziku i bogatiti ih novom primerima.

Nakon razgovora o sadržaju dela i njegove interpretacije, potrebno je s učenicima razgovarati i o ličnim doživljajima koji su izazvani delom - podsticati ih da dovode u vezu delo sa svojim ličnim iskustvima, dopustiti im da postavljaju pitanja, stvoriti u učionici uslove u kojima će se razvijati dijalog i diskusija.

Veoma je važno da učenici aktivno učestvuju u svim etapama rada, da iznose svoja osećanja, zapažanja, mišljenja, zaključke i da ih obrazlažu. Učeničke aktivnosti ne smeju biti ograničene samo na rad na času. U obradu teksta učenike treba uvoditi zadavanjem različitih pripremnih zadataka, koje će oni rešavati kod kuće. Nakon obrade teksta važno je da

učenici stečena znanja funkcionalno primenjuju u daljem radu - prilikom izrade domaćih zadataka, samostalnog čitanja i usvajanja znanja iz drugih nastavnih predmeta. Nastavniku i učenicima će stečena znanja i veštine biti dragocena za interpretaciju novih književnih dela.

Kad god je to moguće, nastavu književnosti potrebno je povezivati s nastavom jezika, uspostavljati unutarpredmetnu i međupredmetnu korelaciju. Ona će doprineti svestranijem sagledavanju sadržaja, a učenici će steći kvalitetnija i trajnija znanja.

JEZIČKA KULTURA

Realizacija nastavnih sadržaja *srpskog kao nematernjeg jezika* podrazumeva kontinuitet u bogaćenju učeničke jezičke kulture. To je jedna od primarnih metodičkih obaveza nastavnika. Nastavnik treba da proceni sposobnosti svakog učenika za odgovarajući nivo komunikativne kompetencije i u skladu sa tim prilagodi jezički materijal. Ovo treba da dovede do funkcionalne upotrebe jezika u nastavi, ali i u svim ostalim životnim okolnostima, u školi i van nje, gde je valjano jezičko komuniciranje uslov za potpuno sporazumevanje. Jezička komunikacija podrazumeva vladanje receptivnim i produktivnim jezičkim veštinama, a to su: slušanje, čitanje, pisanje i govorenje. Osnovno obeležje savremenog metodičkog pristupa nastavi jezika i jezičke kulture jeste razvijanje učeničkih sposobnosti u sve četiri aktivnosti uporedo i njihovo prilagođavanje kognitivnim sposobnostima i jezičkom okruženju učenika. Ishodi u oblasti Jezička kultura koncipirani su tako da, s jedne strane, obezbede ostvarivanje minimuma jezičkih kompetencija, ali i da, s druge strane, ne ograniče učenike koji su u mogućnosti da ostvare veći napredak. Zbog specifičnosti ove nastave, predviđene ishode (pre svega kada su u pitanju homogena jezičke sredine) potrebno je ostvarivati kroz jezičke aktivnosti (kompetencije) koje su, s metodičkog aspekta, sličnije nastavi stranog nego maternjeg jezika.

Slušanje je prva jezička aktivnost s kojom se učenici susreću u nastavi *srpskog kao nematernjeg jezika*. Ona omogućava učeniku da upozna melodiju jezika, a zatim i njegov glasovni sistem, intonaciju reči i rečenice. Konačni cilj slušanja treba da bude razumevanje, kao preduslov za verbalnu produkciju, odnosno - komunikaciju.

Govorenje je najsloženija jezička veština, koja podrazumeva vladanje svim elementima jezika (fonetsko-fonološkim, morfološkim, sintaksičkim i leksičkim). Govorenje se najčešće realizuje u dijaloškoj formi, te prema tome podrazumeva razumevanje (sagovornika). Pored toga, govorenje je veština koja zahteva određenu brzinu i pravovremenu reakciju. Kao produktivna veština, zajedno sa pisanjem, omogućava učeniku da se izrazi na srpskom jeziku, postavi pitanje, interpretira neki sadržaj i učestvuje u komunikaciji sa drugima.

Čitanje je jezička aktivnost koja podrazumeva poznavanje grafijskog sistema jezika (slova), njihove glasovne realizacije, povezivanje glasova u reči i spajanje reči u rečenicu, uz poštovanje odgovarajućih ritmičkih i prozodijskih pravila. Cilj čitanja mora da bude razumevanje pročitanog jer samo tako ono predstavlja jezičku kompetenciju, a ne puku verbalizaciju slovnih karaktera.

Pisanje je produktivna jezička veština koja podrazumeva iskazivanje jezičkog sadržaja pisanim putem, upotrebom odgovarajućih slovnih karaktera i poštovanjem pravopisnih pravila. Posebnu pažnju potrebno je posvetiti grafemama za koje ne postoje ekvivalenti u maternjim jezicima učenika. Takođe je važno obratiti pažnju na pravila fonetskog pravopisa (pisanje ličnih imena stranog porekla itd.). Pored toga, srpski jezik ima dva pisma - ćirilicu i latinicu, a učenik, još u prvom ciklusu obrazovanja, treba da usvoji oba. Cilj pisanja je jezičko izražavanje pisanim putem, te, prema tome, podrazumeva razumevanje.

Ove četiri veštine su kroz ishode dva programa vertikalno povezane tako da jasno opisuju gradaciju postignuća učenika u oblasti Jezička kultura.

Sadržaji po temama predstavljaju leksičko-semantički okvir unutar koga se funkcionalno realizuju jezički sadržaji. Tematske jedinice prezentuju realne, svakodnevne okolnosti u kojima se ostvaruje komunikacija. Za svaku tematsku jedinicu predložene su tematske grupe koje treba da se popune odgovarajućom leksikom, u okviru preporučenog broja novih reči.

Npr. u drugoj tematskoj jedinici, *Porodica i ljudi u okruženju*, u sadržaju A programa predviđeno je da učenici u prvom razredu ovladaju rečima kojima se imenuju članovi uže porodice i upotrebe ih u odgovarajućoj komunikativnoj situaciji. U svakom sledećem razredu ova tematska jedinica se proširuje novom leksikom i novim komunikativnim situacijama. Tako u sledećim razredima učenici ovladavaju nazivima za članove šire porodice, daju osnovne informacije o njima, njihovim fizičkim i karakternim osobinama, zanimanjima, međusobnim odnosima itd.

Ovakva horizontalna vrsta gradacije primenjena je u svim tematskim jedinicama.

Izbor leksike je delimično uslovljen sadržajem iz oblasti Jezik i Književnost, ali zavisi i od procene nastavnika o potrebnosti odgovarajućih leksema i njihove frekventnosti, radi postizanja informativnosti i prirodnosti u komunikaciji. Mnoge reči nisu vezane samo za jednu tematsku jedinicu već se preklapaju i povezuju u nove semantičke nizove, što nastavnik treba da podstiče dobro osmišljenim govornim i pismenim vežbama.

Tematske jedinice se uglavnom ponavljaju u svim razredima, ali se u svakom sledećem razredu broj leksema u okviru tematskih grupa ponavlja i proširuje. Pored selektivnog pristupa leksici, treba voditi računa i o broju leksema koje se usvajaju u jednoj nastavnoj jedinici. Na jednom času ne bi trebalo uvoditi više od pet novih reči, čije značenje će se objasniti i provežbati u tipičnim realizacijama unutar rečenice (kontekstualizacija leksike). Najefikasnije bi bilo da za novu reč svaki učenik osmisli (minimalni) kontekst, odnosno rečenicu. Na ovaj način nastavnik ima uvid u učenikovo razumevanje značenja reči, pored novih sadržaja podstiče upotrebu i ranije stečenih znanja iz leksike i gramatike, a učenici stiču samopouzdanje jer mogu da izgovore ili napišu rečenice na srpskom jeziku.

Pored datih tematskih jedinica, u prva četiri razreda osnovne škole navodi se i netematizovana leksika koja je potrebna za komunikaciju, nezavisno od teme. U svakodnevnoj komunikaciji veliki značaj imaju ustaljene komunikativne forme kojima učenici postepeno i kontinuirano treba da ovladavaju od prvog razreda osnovne škole. One su izdvojene u posebnu oblast jezičke kulture i usklađene su potrebama i uzrastom učenika. Tako u prvom razredu učenici usvajaju modele za pozdravljanje i predstavljanje, zatim se dalje usvajaju modeli za čestitanje, zahvaljivanje, iskazivanje želje, molbe itd. do najsloženijih modela kao što su iskazivanje psihološkog stanja i raspoloženja i davanje saveta.

Funkcionalno i ekonomično povezivanje podoblasti predmeta *srpski kao nematernji jezik* (Jezik, Književnost i Jezička kultura) omogućava savladavanje njihovih sadržaja i ostvarivanje predviđenih ishoda na prirodan i spontan način, čineći da jedni sadržaji proizlaze iz drugih, dopunjuju se i preklapaju. Na odabranim delovima književnoumetničkih, neumetničkih i konstruisanih tekstova mogu se razvijati različite komunikativne veštine; govornim vežbama se definišu smernice za izradu pismenih sastava; kreativne aktivnosti u nastavi doprinose razvoju usmenog i pismenog izražavanja, čitanje s razumevanjem utiče na bogaćenje leksike i fluentnost govora, itd. Usklađenost ishoda s jezičkim kompetencijama omogućava nastavniku ne samo kumulativno praćenje napretka svakog učenika nego i

uočavanje problema u razvijanju pojedinih kompetencija, što umnogome olakšava proces nastave i učenja jezika.

III. PRAĆENJE I VREDNOVANJE NASTAVE I UČENJA

Na početku procesa učenja, odnosno na početku školske godine, neophodno je sprovesti dijagnostičko vrednovanje kompetencija učenika. Ovo je izuzetno važan zadatak nastavnika, budući da postoje velike razlike u vladanju srpskim jezikom učenika jednog odeljenja. Dijagnostičko ocenjivanje se može realizovati pomoću inicijalnog testiranja koje služi da se ustanove veštine, sposobnosti, interesovanja, iskustva, nivoi postignuća ili poteškoće pojedinačnog učenika ili čitavog odeljenja. Inicijalno testiranje osmišljava nastavnik na osnovu ishoda i sadržaja programa iz prethodnih razreda. Na osnovu toga moguće je efikasno planirati i organizovati proces učenja i individualizovati pristup učenju.

Pored standardnog, sumativnog vrednovanja koje još uvek dominira u našem sistemu obrazovanja (procenjuje znanje učenika na kraju jedne programske celine i sprovodi se standardizovanim mernim instrumentima - pismenim i usmenim proverama znanja, esejima, testovima, što za posledicu ima kampanjsko učenje orijentisano na ocenu), savremeni pristup nastavi pretpostavlja formativno vrednovanje - procenu znanja tokom savladavanja nastavnog programa i sticanja odgovarajuće kompetencije. Rezultat ovakvog vrednovanja daje povratnu informaciju i učeniku i nastavniku o tome koje kompetencije su dobro savladane, a koje ne (npr. učenik zadovoljavajuće razume pročitani tekst, ali slabo razume govoreni tekst; zadovoljavajuće piše u skladu s pravilima, ali u govoru ne poštuje pravila kongruencije itd.), kao i o efikasnosti odgovarajućih metoda koje je nastavnik primenio za ostvarivanje cilja. Formativno merenje podrazumeva prikupljanje podataka o učeničkim postignućima, a najčešće tehnike su: realizacija praktičnih zadataka, posmatranje i beleženje učenikovih aktivnosti tokom nastave, neposredna komunikacija između učenika i nastavnika, registar za svakog učenika (mapa napredovanja) itd. Rezultati formativnog vrednovanja na kraju nastavnog ciklusa treba da budu iskazani i sumativno - brožčanom ocenom. Ovakva ocena ima smisla ako su u njoj sadržana sva postignuća učenika, redovno praćena i objektivno i profesionalno beležena.

Rad svakog nastavnika sastoji se od planiranja, ostvarivanja, praćenja i vrednovanja. Važno je da nastavnik kontinuirano prati i vrednuje, osim postignuća učenika, i proces nastave i učenja, kao i sebe i sopstveni rad. Sve što se pokaže dobrim i korisnim nastavnik će koristiti i dalje u svojoj nastavnoj praksi, a sve što se pokaže kao nedovoljno efikasnim i efektivnim trebalo bi unaprediti.

Pri vrednovanju učeničkih postignuća nastavnik se rukovodi ishodima definisanim za svaki razred vodeći računa o individualnom napredovanju učenika u skladu sa njihovim mogućnostima i sposobnostima. Pri ocenjivanju pažnja treba da bude usmerena na nivo razvoja reproduktivnih sposobnosti učenika, obim proširivanja leksičkog fonda, nivo smanjivanja različitih tipova grešaka.

Treba imati u vidu nivo poznavanja jezika: učenici homogene sredine sporadično ostvaruju direktan kontakt s govornicima kojima je srpski maternji jezik, sa srpskim jezikom se sreću samo na časovima srpskog kao nematrnog jezika. Rezultat je da učenici srpski jezik koriste na elementarnom nivou. Jezičke modele usvajaju sporije, gramatičke kategorije koriste uz mnogo grešaka, imaju problema pri slušanju, odnosno razumevanju srpskog jezika čak i onda kada su im sve reči govornog teksta poznate.

Naziv predmeta	STRANI JEZIK
Cilj	Cilj nastave i učenja stranog jezika je da se učenik usvajanjem funkcionalnih znanja o jezičkom sistemu i kulturi i razvijanjem strategija učenja stranog jezika osposobi za osnovnu pismenu i usmenu komunikaciju i stekne pozitivan odnos prema drugim jezicima i kulturama, kao i prema sopstvenom jeziku i kulturnom nasleđu.
Razred	peti
Godišnji fond časova	72 časa

ENGLESKI JEZIK

OBLAST/TEMA Komunikativne funkcije	ISHODI Po završenoj temi/oblasti učenik će biti u stanju da u usmenoj i pisanoj komunikaciji:	SADRŽAJI
Pozdravljanje i predstavljanje sebe i drugih i traženje/davanje osnovnih informacija o sebi i drugima u širem društvenom kontekstu	- razume kraće tekstove koji se odnose na pozdravljanje, predstavljanje i traženje/davanje informacija lične prirode; - pozdravi i otpozdravi, predstavi sebe i drugog koristeći jednostavna jezička sredstva; - postavi i odgovori na jednostavnija pitanja lične prirode; - u nekoliko vezanih iskaza saopšti informacije o sebi i drugima;	Jezičke aktivnosti u komunikativnim situacijama Slušanje i čitanje kraćih, jednostavnijih tekstova koji se odnose na date komunikativne situacije (dijalozi, narativni tekstovi, formulari i sl.); reagovanje na usmeni ili pisani impuls sagovornika (nastavnika, vršnjaka i sl.) i iniciranje komunikacije; usmeno i pisano davanje informacija o sebi i traženje i davanje informacija o drugima (SMS, imejl, formulari, članske karte, opis fotografije i sl.). Sadržaji <i>Hello. Hi. I'm Maria. What's your name? I'm/My name is... Tony is 11. How old are you? I live in (town, city, village). Where do you live? I live at number 46 Black Street. My best friend lives next door. What's your address? What's your phone number? Have you got/Do you have an email address? These are my parents. Their names are ... I can't play tennis, but I can do karate. Can you play the guitar? My birthday is on the 21st of May. When is your birthday? This is Miss May. She's my teacher. This is Mr Crisp. He's my tennis coach.</i> <i>The Present Simple Tense</i> za izražavanje stalnih radnji. <i>Have got/Have</i> za izražavanje posedovanja. Lične zamenice u funkciji subjekta - <i>I, you</i> ...

		Prisvojni pridevi - <i>my, your...</i> Pokazne zamenice - <i>this/these, that/those</i> Pitanja sa <i>Who/What/Where/When/How(old)...</i> Osnovni brojevi (1-1000). Predlozi za izražavanje mesta - <i>in, at...</i> Predlozi za izražavanje vremena - <i>in, on, at...</i> Upotreba neodređenog člana sa imenicama u jednini. Izostavljanje člana ispred naziva sportova. Upotreba određenog člana uz nazive muzičkih instrumenata. (Inter)kulturalni sadržaji: ustaljena pravila učtivosti; titule uz prezimena osoba (<i>Mr, Miss, Mrs, Ms, Sir</i>); imena i nadimci; način pisanja adrese.
Opisivanje karakteristika živih bića, predmeta, pojava i mesta	- razume jednostavniji opis osoba, biljaka, životinja, predmeta, pojava ili mesta; - uporedi i opiše karakteristike živih bića, predmeta, pojava i mesta, koristeći jednostavnija jezička sredstva;	Jezičke aktivnosti u komunikativnim situacijama Slušanje i čitanje jednostavnijih opisa živih bića, predmeta, pojava i mesta i njihovog poređenja; usmeno i pisano opisivanje/poređenje živih bića, predmeta, pojava i mesta; izrada i prezentacija projekata (postera, stripova, PPT-a, kratkih audio/video zapisa, radio emisija i slično). Sadržaji <i>Who's the boy with short fair hair and a black jacket? What's Maria wearing? She's wearing a nice white T-shirt and dark blue jeans. My brother is clever, but lazy. My best friend is kind and fiendly. There is/isn't a cinema/hospital in my town. There are two big bookshops in my town. What's this/that over there? It's a sports centre. How far is it? Zebras are white wild animals with black and white stripes. A cheetah is a fast, dangerous animal. How deep is the Adriatic Sea/the Pacific Ocean? How long is the Danube/the Thames River? Layla is prettier than Susan. Who's the best student in your class? This car is more expensive than that one. London is larger than Belgrade. About eight million people live there. Belgrade is much smaller, but...</i> <i>The Present Simple Tense</i> i <i>The Present Continuous Tense</i> za izražavanje radnji i stanja u sadašnjosti

		Glagoli <i>have got, to be</i> za davanje opisa Pitanja sa <i>Who/What/Where/When/Which/How (old, far, deep, long...)</i> Egzistencijalno <i>There is/are...</i> Upotreba određenog člana sa imenicama koje označavaju lica i predmete koji su poznati sagovorniku, kao i uz imena reka, mora i okeana. Upotreba/izostavljanje određenog člana uz imena gradova i država. Poređenje prideva (pravilno i nepravilno poređenje). (Inter)kulturni sadržaji: geografske karakteristike Velike Britanije; biljni i životinjski svet.
Poziv i reagovanje na poziv za učešće u zajedničkoj aktivnosti	- razume jednostavnije predloge i odgovori na njih; - uputi jednostavan predlog; - pruži odgovarajući izgovor ili odgovarajuće opravdanje;	Jezičke aktivnosti u komunikativnim situacijama Slušanje i čitanje jednostavnijih tekstova koji sadrže predloge; usmeno i pisano pregovaranje i dogovaranje oko predloga i učešća u zajedničkoj aktivnosti; pisanje pozivnice za proslavu/žurku ili imejla/SMS-a kojim se ugovara zajednička aktivnost; prihvatanje/odbijanje predloga, usmeno ili pisano, uz poštovanje osnovnih normi učtivosti i davanje odgovarajućeg opravdanja/izgovora. Sadržaji <i>I think we can go out this afternoon. Why not? Let's do it. Sorry. I can't. I must do my homework. Sorry, I think that's boring. Let's do something else. How about going to the cinema? Great. What time? See you then. Let's make pancakes. That's a good idea. What shall we do? Let's play Monopoly. Why don't we meet at the sports centre? What time? Half past two. Fine. I'll see you at the sports centre at half past two. Would you like to come to my birthday party on Sunday? I'm sorry, but I can't make it. I'd love to, thanks.</i>

		Imperativ <i>How about</i> + glagolska imenica <i>Why don't we</i> + infinitivna osnova glagola <i>Would you like</i> + infinitiv glagola Modalni glagoli za izražavanje predloga - <i>can/could/shall</i> Glagol <i>will</i> za izražavanje odluka (Inter)kulturalni sadržaji: prikladno pozivanje i prihvatanje/odbijanje poziva.
Izražavanje molbi, zahteva, obaveštenja, izvinjenja, i zahvalnosti	- razume i jednostavne molbe i zahteve i reaguje na njih; - uputi jednostavne molbe i zahteve; - zatraži i pruži kratko obaveštenje; - zahvali i izvini se na jednostavan način; - saopšti kratku poruku (telefonski razgovor, dijalog uživo, SMS, pismo, imejl) kojom se zahvaljuje;	Jezičke aktivnosti u komunikativnim situacijama Slušanje i čitanje jednostavnijih iskaza kojima se traži/nudi pomoć, usluga, obaveštenje ili se izražava želja, izvinjenje, zahvalnost; usmeno i pisano traženje i davanje obaveštenja, upućivanje molbe za pomoć/uslugu i reagovanje na nju, izražavanje želja, izvinjenja i zahvalnosti. Sadržaji <i>Can I help you? It's OK, I can do it. May I ask a question? Sure. What do you want? Do you want an orange? Yes, please. No, thank you. Can you pass me an orange, please? Of course, here you are. Thank you very much/so much. I want an apple. Can I have this one? Anything else? Can I borrow your pen? Sorry, you can't. I want to go home. Can we buy lemonade there? No, we can't. Oh no. I'm sorry. When does the movie start? It starts at 8.</i> Modalni glagoli za izražavanje molbe i zahteva - <i>can/could/may</i>. (Inter)kulturalni sadržaji: pravila učtive komunikacije.
Razumevanje i davanje uputstava	- razume i sledi jednostavnija uputstva u vezi s uobičajenim situacijama iz svakodnevnog života (pravila igre, recept za pripremanje nekog jela i sl.) sa vizuelnom podrškom bez nje; - da jednostavna uputstva (npr. može da opiše kako se nešto koristi/pravi, napiše recept i sl.);	Jezičke aktivnosti u komunikativnim situacijama Slušanje i čitanje tekstova koji sadrže jednostavnija uputstva (npr. za kompjutersku ili običnu igru, upotrebu aparata, recept za pravljenje jela i sl.) sa vizuelnom podrškom i bez nje; usmeno i pisano davanje uputstava. Sadržaji <i>Drag (the word) and drop it in the correct place. Throw the dice. Move your token... Press the button and wait. Insert the coin in</i>

		<i>the slot. Peel the onions and chop them. Put the saucepan on the stove.</i> Imperativ Lične zamenice u funkciji objekta - <i>me, her, him...</i> (Inter)kulturni sadržaji: tradicionalne/omiljene vrste jela.
Opisivanje i čestitanje praznika, rođendana i značajnih događaja, čestitanje na uspehu i izražavanje žaljenja	- razume čestitku i odgovri na nju; - uputi prigodnu čestitku; - razume i, primenjujući jednostavnija jezička sredstva, opiše način proslave rođendana, praznika i važnih događaja;	Jezičke aktivnosti u komunikativnim situacijama Slušanje i čitanje jednostavnijih tekstova u kojima se opisuju i čestitaju praznici, rođendani i značajni događaji; opisivanje praznika, rođendana i značajnih događaja; reagovanje na upućenu čestitku u usmenom i pisanom obliku; upućivanje prigodnih čestitki u usmenom i pisanom obliku; izrada i prezentacija projekata u vezi sa proslavom praznika, rođendana i značajnih događaja. Sadržaji <i>Children in Britain usually have their birthday parties at home. Everybody sings Happy Birthday! In Britain, people open their presents on Christmas Day. On Easter Sunday children often hunt for eggs. Happy Valentine's Day! Same to you! Roses are red, violets are blue, my heart is full of love for you. In my country we celebrate a lot of different festivals, but my favourite is... Good luck! Congratulations! Well done! Lucky you! I'm so happy for you! I'm sorry to hear that/about that! It's a pity!</i> <i>The Present Simple Tense</i> za izražavanje uobičajenih radnji. Izostavljanje člana ispred naziva praznika. Izostavljanje člana ispred imenica upotrebljenih u opštem smislu. (Inter)kulturni sadržaji: značajni praznici i događaji i način obeležavanja/proslave; čestitanje.
Opisivanje događaja i sposobnosti u sadašnjosti	- razume jednostavnije tekstove u kojima se opisuju stalne, uobičajene i trenutne radnje i sposobnosti; - razmeni informacije koje se odnose na datu komunikativnu situaciju; - opiše stalne, uobičajene	Jezičke aktivnosti u komunikativnim situacijama Slušanje i čitanje opisa i razmenjivanje iskaza u vezi sa stalnim, uobičajenim i trenutnim događajima/aktivnostima i sposobnostima; usmeno i pisano opisivanje stalnih, uobičajenih i trenutnih

	i trenutne događaje/aktivnosti i sposobnosti koristeći nekoliko vezanih iskaza;	događaja/aktivnosti i sposobnosti (razgovor uživo ili putem telefona, razglednica, SMS poruka, imejl i sl.). Sadržaji <i>I live in a flat on the first floor. What do you usually do on Sundays? Do you live in a house or in a flat? My sister doesn't go to school. What time do you go to bed/does she get up? He never tidies his room. I can clean my dad's car. When do Americans celebrate Halloween? When does winter start? Where do penguins live? What are you doing at the moment? I'm feeding my cat. We're going on a school trip today. They're having dinner now. I normally go to school by bus, but today I'm going on foot. I'm doing my homework. I always do it after dinner. I can speak three languages, but now I'm speaking English. I am good at maths.</i> <i>The Present Simple Tense</i> za izražavanje uobičajenih i stalnih radnji <i>The Present Continuous Tense</i> za izražavanje trenutnih i privremenih radnji Modalni glagol <i>can</i> za izražavanje sposobnosti Prilozi za učestalost - <i>usually, often...</i> Predlozi za izražavanje pravca kretanja - <i>to, from...</i> Predlozi za opisivanje načina kretanja - <i>by (car), on (foot)...</i> (Inter)kulturni sadržaji: porodični život; život u školi - nastavne i vannastavne aktivnosti; raspusti i putovanja.
Opisivanje događaja i sposobnosti u prošlosti	- razume kraće tekstove u kojima se opisuju događaji i sposobnosti u prošlosti; - razmeni informacije u vezi sa događajima i sposobnostima u prošlosti; - opiše u nekoliko kraćih, vezanih iskaza događaj u prošlosti; - opiše neki istorijski događaj, istorijsku ličnost i sl.;	Jezičke aktivnosti u komunikativnim situacijama Slušanje i čitanje opisa i usmeno i pisano razmenjivanje iskaza u vezi sa događajima/aktivnostima i sposobnostima u prošlosti; usmeno i pisano opisivanje događaja/aktivnosti i sposobnosti u prošlosti; izrada i prezentacija projekata o istorijskim događajima, ličnostima i sl. Sadržaji <i>Where were you at eight o'clock last</i>

		<i>Saturday? I was at home. What was on TV last night? What time was it on? I watched/didn't watch TV last night. I played volleyball on Monday. What did you do? We went to Paris in July. We travelled by plane. Where did you spend your summer holiday? How did you travel? I lost my passport yesterday. Did you have a good time on holiday? Yes, we did./No, we didn't. I could swim when I was five. I couldn't ski last year.</i> <i>The Past Simple Tense</i> pravilnih i najčešćih nepravilnih glagola Modalni glagol <i>could</i> za izražavanje sposobnosti u prošlosti (Inter)kulturni sadržaji: istorijski događaji, epohalna otkrića; važnije ličnosti iz prošlosti (istorijska ličnost, pisac,
Iskazivanje želja, planova i namera	- razume želje planove i namere i reaguje na njih; - razmeni jednostavne iskaze u vezi sa svojim i tuđim željama, planovima i namerama; - saopšti šta on/ona ili neko drugi želi, planira, namerava;	Jezičke aktivnosti u komunikativnim situacijama Slušanje i čitanje kraćih tekstova u vezi sa željama, planovima i namerama; usmeno i pisano dogovaranje o željama, planovima i namerama (telefonski razgovor, razgovor uživo, SMS, imejl i sl.). Sadržaji <i>I would like/want to be a doctor when I grow up. He would like a new mobile phone/to go out with his friends. I'm going to do my homework in the afternoon. What are you going to do this afternoon? My parents are going to visit their friends this evening, so I'm going to play all my favourite computer games. Oh! Are you?</i> <i>The Present Simple Tense (want)</i> <i>Would like</i> + imenica/infinativ glagola. <i>Going to</i> za izražavanje budućih planova. Upotreba neodređenog člana uz nazive zanimanja. (Inter)kulturni sadržaji: svakodnevni život i rasonoda; porodični odnosi.
Iskazivanje potreba, oseta i osećanja	- razume i reaguje na svakodnevne izraze u vezi sa neposrednim i konkretnim potrebama, osetima i osećanjima; - izrazi, osnovne potrebe, osete i osećanja	Jezičke aktivnosti u komunikativnim situacijama Slušanje i čitanje iskaza u vezi sa potrebama, osetima i osećanjima; usmeno i pisano dogovaranje u vezi sa

	jednostavnijim jezičkim sredstvima;	zadovoljavanjem potreba; predlaganje rešenja u vezi sa osetima i potrebama; usmeno i pisano iskazivanje, svojih osećanja i reagovanje na tuđa. Sadržaji <i>I'm hot/cold/hungry/thirsty... Take off/Put on your coat. Why don't you take a sandwich/a glass of water? Do you want some juice/biscuits too? Yes, please. Would you like some fruit? I'm tired. What shall we do? Why don't we stop and take some rest? How about going home? I'm happy to see you. I'm glad/sorry to hear that. Oh dear! It's a pity!</i> <i>The Present Simple Tense (be, want)</i> Imperativ <i>Why don't we/you + infinitivna osnova glagola</i> <i>How about + glagolska imenica</i> <i>Would like + imenica/infinitiv glagola</i> (Inter)kulturni sadržaji: mimika i gestikulacija; upotreba emotikona.
Iskazivanje prostornih odnosa i veličina	- razume jednostavnija pitanja i odgovori na njih; - razume obaveštenja o prostoru i veličinama; - opiše specifičnije prostorne odnose i veličine jednostavnim, vezanim iskazima;	Jezičke aktivnosti u komunikativnim situacijama Slušanje i čitanje kraćih tekstova u vezi sa specifičnijim prostornim odnosima i veličinama; usmeno i pisano razmenjivanje informacija u vezi sa prostornim odnosima i veličinama; usmeno i pisano opisivanje prostornih odnosa i veličina. Sadržaji <i>Which room is it in? Where's the library? It's on the left/right. Is the sofa by the door? What's next to/near the table? Where are the (books)? They're on the top/bottom shelf. It's in front of/behind the wardrobe. Where do you do your homework? Where is she? She's at the supermarket/in/at the park... The bakery is between the school and the supermarket. How wide/long/deep is the river? It's 45 metres wide/2 kilometres long. An elephant is bigger than a hippo. The Blue whale is the biggest animal in the world. What is the largest room in your house/flat? The room above/below. My town</i>

		<i>is in the north-east of Serbia.</i> Predlozi za izražavanje položaja i prostornih odnosa - <i>in front of, behind, between, opposite...</i> Pitanja sa <i>What/Where/Which/How (far, deep, long...)</i> Poređenje prideva (pravilno i nepravilno poređenje). Upotreba određenog člana sa superlativom prideva. (Inter)kulturni sadržaji: javni prostor; tipičan izgled školskog i stambenog prostora; lokalne merne jedinice (inč, stopa...); priroda.
Iskazivanje vremena (hronološkog i meteorološkog)	- razume, traži i daje jednostavnija obaveštenja o hronološkom vremenu i meteorološkim prilikama u širem komunikativnom kontekstu; - opiše dnevni/nedeljni raspored aktivnosti; - opiše meteorološke prilike i klimatske uslove u svojoj zemlji i jednoj od zemalja ciljne kulture jednostavnim jezičkim sredstvima;	Jezičke aktivnosti u komunikativnim situacijama Slušanje i čitanje jednostavnijih tekstova u vezi sa hronološkim vremenom, meteorološkim prilikama i klimatskim uslovima; usmeno i pisano traženje i davanje informacija o vremenu dešavanja neke aktivnosti, meteorološkim prilikama i klimatskim uslovima u širem komunikativnom kontekstu; izrada i prezentacija projekata (npr. o časovnim zonama, upoređivanje klimatskih uslova u svojoj zemlji sa klimatskim uslovima jedne od zemalja ciljne kulture i sl.). Sadržaji <i>What time is it? It's five o'clock. It is half past six. It's (a) quarter to/past seven. It's ten past/to eleven. When do your lessons start? At (a) quarter to nine. When do you have your dance classes? On Monday and Wednesday. I was born in January/on the first of January/January the first.. ...on Christmas/Easter Day... Columbus discovered America in 1492/in the 15th century. What is the weather like? It's cold/sunny... The wind is blowing. What was the weather like yesterday? It was foggy/cloudy/windy... It didn't rain, it snowed. It is usually warm in spring/hot in summer/freezing in winter. It's wetter in the west than in the east. It is much drier in Australia than in Serbia.</i> <i>The Present Simple Tense</i> za izražavanje

		utvrđenih programa, planova i rasporeda (red vožnje, TV/bioskopski program i sl.) i uobičajenih radnji. <i>The Present Continuous Tense</i> za izražavanje trenutnih i privremenih radnji <i>The Past Simple Tense</i> Predlozi za izražavanje vremena - <i>in, on, at, to, past, after...</i> Pitanja sa <i>When, What (time/day)...</i> Redni brojevi do 100. (Inter)kulturalni sadržaji: klimatski uslovi u Velikoj Britaniji; razlika u časovnoj zoni (Beograd-London).
Izricanje dozvola, zabrana, pravila ponašanja i obaveza	- razume i reaguje na jednostavnije zabrane, svoje i tuđe obaveze; - razmeni jednostavnije informacije koje se odnose na zabrane i pravila ponašanja u školi i na javnom mestu (u prevoznom sredstvu, sportskom centru, bioskopu, zoološkom vrtu i sl.) kao i na svoje i tuđe obaveze; - predstavi pravila ponašanja, zabrane i listu svojih i tuđih obaveza koristeći odgovarajuća jezička sredstva;	Jezičke aktivnosti u komunikativnim situacijama Slušanje i čitanje iskaza u vezi sa zabranama, pravilima ponašanja i obavezama; postavljanje pitanja u vezi sa zabranama, pravilima ponašanja i obavezama i odgovaranje na njih; usmeno i pisano saopštavanje zabrana, pravila ponašanja i obaveza (npr. kreiranje postera sa pravilima ponašanja, spiska obaveza i sl.). Sadržaji <i>Remember to bring your membership card. You can't sit here, the seat isn't free. Can you use your phone in class? No, we can't. You mustn't use your phone in class. You must write in ink. Do you have to wear uniforms at school? They have to/don't have to wear uniforms at school. I must study today. I have to feed our dog every morning. I must/have to go now.</i> Modalni glagoli za izražavanje dozvole, zabrane, pravila ponašanja i obaveze - <i>can/can't, must/mustn't</i> (Not) <i>Have to</i> za izražavanje obaveze i odsustva obaveze (Inter)kulturalni sadržaji: ponašanje na javnim mestima; značenje znakova i simbola.
Izražavanje pripadanja i posedovanja	- razume i formuliše jednostavnije izraze koji se odnose na posedovanje i pripadnost; - pita i kaže šta neko ima/nema i čije je nešto;	Jezičke aktivnosti u komunikativnim situacijama Slušanje i čitanje jednostavnijih tekstova s iskazima u kojima se govori šta neko ima/nema ili čije je nešto; postavljanje pitanja u vezi sa datom komunikativnom

		situacijom i odgovaranje na njih. <i>Is this your dog? No, it's Steve's dog. Whose house is this? It's Jane and Sally's house. They're Jane's and Sally's bags. These are the children's toys. That's my parents' car. This is my blanket. This blanket is mine. This isn't your card. It's hers. I've got/I have a ruler. Have you got/Do you have a pen? Sally hasn't got/doesn't have an umbrella.</i> Sadržaji Saksonski genitiv sa imenicom u jednini i množini (pravilna i nepravilna množina) - <i>my friend's/friends'/children's books</i> Prisvojni pridevi <i>my, your...</i> Prisvojne zamenice <i>mine, yours...</i> <i>Have got/Have</i> za izražavanje posedovanja Pitanja sa <i>Whose</i> (Inter)kulturni sadržaji: porodica i prijatelji; odnos prema svojoj i tuđoj imovini.
Izražavanje interesovanja, dopadanja i nedopadanja	- razume i reaguje na jednostavnije iskaze koji se odnose na opisivanje interesovanja, hobija i izražavanje dopadanja i nedopadanja; - opiše svoja i tuđa interesovanja i hobije i izrazi dopadanje i nedopadanje uz jednostavno obrazloženje;	Jezičke aktivnosti u komunikativnim situacijama Slušanje i čitanje jednostavnijih tekstova u vezi sa nečijim interesovanjima, hobijima i stvarima koje voli/ne voli, koje mu/joj se sviđaju/ne sviđaju; razmena informacija o svojim i tuđim interesovanjima, hobijima, dopadanju i nedopadanju (telefonski razgovor, intervju, običan razgovor sa prijateljima u školi i sl.); usmeno i pisano opisivanje interesovanja, dopadanja i nedopadanja (pisanje imejla o ličnim interesovanjima, hobijima, dopadanju i nedopadanju, liste stvari koje mu/joj se sviđaju/ne sviđaju i sl.); istraživačke projektne aktivnosti (npr. koliki broj učenika u odeljenju voli/ne voli plivanje, skijanje, tenis i sl.) grafičko prikazivanje i tumačenje rezultata. Sadržaji <i>I'm interested in (swimming). What (sports) are you interested in? My hobby is (collecting bagdes). What's your hobby? I love swimming because I'm good at it. I don't like skiing. I'm bad at it. What do you like doing? Peter dosen't like football. Sally is crazy about dancing. My favourite sport is tennis. What's your favourite sport? What</i>

		<i>are your hobbies and interests? Fifteen out of thirty people like tennis - eight boys and seven girls.</i> Pridevsko-predložke fraze - <i>interested in, good/bad at, crazy about...</i> Glagoli <i>like/love/hate</i> + glagolska imenica Pitanja sa <i>What, Who, Why ...</i> (Inter)kulturalni sadržaji: interesovanja, hobiji, zabava, razonoda, sport i rekreacija; umetnost (književnost za mlade, strip, muzika, film).
Izražavanje mišljenja (slaganja i neslaganja)	- razume i formuliše jednostavnije iskaze kojima se traži mišljenje, izražava slaganje/neslaganje;	Jezičke aktivnosti u komunikativnim situacijama Slušanje i čitanje jednostavnijih tekstova u vezi sa traženjem mišljenja i izražavanjem slaganja/neslaganja; usmeno i pisano traženje mišljenja i izražavanje slaganja i neslaganja. Sadržaji <i>What do you think of/about...? How do you like it? Please tell me about... Do you agree with (me)? I think/feel it's OK/Okay. You're right/wrong! That's true. Exactly. That's not true. I'm not sure. I like/don't like it because it's boring.</i> <i>The Present Simple Tense (think, like, agree...)</i> Pitanja sa <i>What, Why, How ...</i> (Inter)kulturalni sadržaji: poštovanje osnovnih normi učtivosti u komunikaciji sa vršnjacima i odraslima.
Izražavanje količine, brojeva i cena	- razume jednostavnije izraze koji se odnose na količinu nečega; - pita i kaže koliko nečega ima/nema, koristeći jednostavnija jezička sredstva; - na jednostavan način zatraži artikle u prodavnici jednostavnim izrazima za količinu, naruči jelo i/ili piće u restoranu i pita/kaže/izračuna koliko nešto košta; - sastavi spisak za kupovinu - namirnice i	Jezičke aktivnosti u komunikativnim situacijama Slušanje i čitanje jednostavnijih tekstova koji govore o količini nečega; postavljanje pitanja u vezi s količinom i odgovaranje na njih, usmeno i pisano; slušanje i čitanje tekstova na teme porudžbine u restoranu, kupovine, igranje uloga (u restoranu, u prodavnici, u kuhinji...); pisanje spiska za kupovinu; zapisivanje i računanje cena. Sadržaji <i>How many people are there in the park? There are two men/women and three</i>

	količina namirnica (dve vekne hleba, paket testenine, tri konzerve tunjevine i sl.); - izrazi količinu u merama - 100 gr šećera, 300 gr brašna i sl.	<i>children in the park. How much milk does he need? Is there any butter in the fridge? No, there isn't any butter, but there's some margarine. I haven't got any food for you. I've got some lemonade/strawberries. There isn't much fruit in the bowl. There aren't many biscuits left in the cupboard. There are a lot of spoons and forks and some/six knives on the table. I need a hundred grams of sugar (100 g)/a bottle of (fizzy) water/2 kilos of potatoes. Can I have a sandwich and a glass of juice please? That's £7.80. Shopping list: a packet of butter, two loaves of bread, three pots of yoghurt, a bunch of bananas...</i> Osnovni brojevi do 1000. Pravilna množina imenica. Množina imenica koje se završavaju na -y, -f/fe: <i>strawberries, shelves, knives...</i> Množina imenica koje se završavaju na -o: <i>kilos, potatoes...</i> Sinkretizam jednine i množine: <i>sheep, fish...</i> Najčešći oblici nepravilne množine (<i>men, women, children, people, feet, teeth, mice...</i>) Brojive i nebrojive imenice - pounds, money... Determinatori - <i>some, any, no.</i> Kvantifikatori - <i>much, many, a lot of.</i> Pitanja sa <i>How much/many.</i> (Inter)kulturni sadržaji: društveno okruženje; lokalna merna jedinica za težinu (funta); valuta, namirnice i proizvodi specifični za ciljnu kulturu.

ITALIJANSKI JEZIK

OBLAST/TEMA Komunikativne funkcije	ISHODI Po završenoj temi/oblasti učenik će biti u stanju da u usmenoj i pisanoj komunikaciji:	SADRŽAJI
Pozdravljanje i predstavljanje sebe i drugih i traženje/davanje osnovnih informacija o sebi i drugima u širem društvenom kontekstu	- razume kraće tekstove koji se odnose na pozdravljanje, predstavljanje i traženje/davanje informacija lične prirode - pozdravi i otpozdravi, predstavi sebe i drugog koristeći jednostavna	Jezičke aktivnosti u komunikativnim situacijama Slušanje i čitanje kraćih, jednostavnijih tekstova koji se odnose na date komunikativne situacije (dijalozi, narativni tekstovi, formulari i sl.); reagovanje na usmeni ili pisani impuls sagovornika (nastavnika, vršnjaka i sl.) i iniciranje komunikacije; usmeno i pisano

	jezička sredstva - postavi i odgovori na jednostavnija pitanja lične prirode - u nekoliko vezanih iskaza saopšti informacije o sebi i drugima	davanje informacija o sebi i traženje i davanje informacija o drugima (SMS, imejl, formulari, članske karte, opis fotografije i sl.). Sadržaji <i>Ciao! Buongiorno. Buonasera. Come stai? Come sta? Come va? Bene, grazie. Di dove sei? Sono di.... A presto! A domani!Buona notte! Come ti chiami?/Come si chiama?/Mi chiamo.../Sono... Questo/a è il mio amico/la mia amica... Si chiama.../Questa è mia sorella (mostrando la foto)/Questa è la mia famiglia.../Questo è il signor.../la signora... Di dove sei?/Sono di.../Sono della Serbia.../Quanti anni hai?/Ho 12 anni. Dove abiti? Dove vivi?/Abito a..., in Via.../Qual è il tuo/il Suo indirizzo?/Il mio indirizzo è.../Nome, cognome, indirizzo, nazionalità, data di nascita.../Quando sei nato/a? Sono nato/a il/'...nel.../Quando è il tuo compleanno?/Cosa fai nel tempo libero? Nel tempo libero gioco a pallavolo/suono la chitarra/...</i> Prezent indikativa (najfrekventniji pravilni i nepravilni glagoli): <i>essere, avere, abitare, vivere, stare, fare, chiamarsi, giocare...</i> Lične zamenice Upitne reči: <i>come, di dove, quanto, dove, come/chi, che cosa, chi</i> Pokazna zamenica (<i>questo</i>) Brojevi (Inter)kulturalni sadržaji: ustaljena pravila učtivosti; titule uz prezimena osoba (<i>Sig.ra, Sig.</i>); formalno i neformalno predstavljanje; stepeni srodstva i rodbinski odnosi.
Opisivanje karakteristika živih bića, predmeta, pojava i mesta	- razume jednostavniji opis osoba, biljaka, životinja, predmeta, pojava ili mesta - uporedi i opiše karakteristike živih bića, predmeta, pojava i mesta, koristeći jednostavnija jezička sredstva	Jezičke aktivnosti u komunikativnim situacijama Slušanje i čitanje jednostavnijih opisa živih bića, predmeta, pojava i mesta i njihovog poređenja; usmeno i pisano opisivanje/poređenje živih bića, predmeta, pojava i mesta; izrada i prezentacija projekata (postera, stripova, PPT-a, kratkih audio/video zapisa, radio emisija i slično). Sadržaji

		<i>Questo/a è... Si chiama.../Ha i capelli/gli occhi/...È alto/a, magro/a.../ Lui/lei porta i pantaloni neri/la gonna rossa/Ha i capelli corti/lunghi/biondi...gli occhi azzurri/ Questa è la mia famiglia.../Questo è mio fratello (mostrando la foto)/Lui ha...anni e ama suonare/leggere.../Giorgio è il mio fratello minore/maggiore.</i> <i>Nella mia città c'è/ci sono...Dov'è il cinema?È lontano/vicino da qui?</i> <i>Il ghepardo è un animale molto veloce/ Roma è la capitale dell'Italia./L'Italia ha venti regioni/Roma è più grande di Firenze.</i> Lične zamenice Upitne reči (<i>quanto, dove, come/chi, che cosa</i>) Pridevi. Rod, broj i slaganje s imenicama. Prisvojni pridevi (uz imenice za označavanje srodstva) Određeni i neodređeni član Prezent indikativa (najfrekventniji pravilni i nepravilni glagoli) poređenje) (Inter)kulturalni sadržaji: geografske karakteristike Italija; biljni i životinjski svet.
Poziv i reagovanje na poziv za učešće u zajedničkoj aktivnosti	- razume jednostavnije predloge i odgovori na njih - uputi jednostavan predlog - pruži odgovarajući izgovor ili odgovarajuće opravdanje	Jezičke aktivnosti u komunikativnim situacijama Slušanje i čitanje jednostavnijih tekstova koji sadrže predloge; usmeno i pisano pregovaranje i dogovaranje oko predloga i učešća u zajedničkoj aktivnosti; pisanje pozivnice za proslavu/žurku ili imejla/SMS-a kojim se ugovara zajednička aktivnost; prihvatanje/odbijanje predloga, usmeno ili pisano, uz poštovanje osnovnih normi učtivosti i davanje odgovarajućeg opravdanja/izgovora. Sadržaji <i>Ascoltiamo! Scriviamo! Leggiamo! Disegniamo! Cosa avete capito? Avete fatto il compito di casa? Tutto chiaro?/- Come si dice...? Cosa significa...? Vediamo cosa avete capito/avete letto/abbiamo ascoltato... Andiamo al cinema domani? Perché no? È un'ottima idea! Dai, andiamo!/Dove ci troviamo? A che ora? Alle sette, va bene? Va bene! Ti invito a venire alla mia festa di compleanno! Mi dispiace, ma non posso, devo fare i compiti/non mi sento bene...</i>

		<i>Facciamo un dolce italiano!</i> Prezent indikativa (najfrekventniji povratni i nepravilni glagoli): <i>trovarsi, sentirsi, dire, andare, venire...</i>) Sadašnje vreme u značenju budućeg Imperativ frekventnih glagola (<i>ascoltare, leggere, scrivere, parlare, ripetere, andare, fare, venire, organizzare...</i>) Intonacija upitnih iskaza bez upitne reči Prošlo vreme (Passato prossimo) frekventnih glagola (<i>fare, ascoltare, leggere, finire...</i>) Modalni glagoli (<i>potere, dovere, volere</i>) (Inter)kulturalni sadržaji: prikladno pozivanje i prihvatanje/odbijanje poziva.
Izražavanje molbi, zahteva, obaveštenja, izvinjenja, i zahvalnosti	- razume i jednostavne molbe i zahteve i reaguje na njih - uputi jednostavne molbe i zahteve - zatraži i pruži kratko obaveštenje - zahvali i izvini se na jednostavan način - saopšti kratku poruku (telefonski razgovor, dijalog uživo, SMS, pismo, imejl) kojom se zahvaljuje.	Jezičke aktivnosti u komunikativnim situacijama Slušanje i čitanje jednostavnijih iskaza kojima se traži/nudi pomoć, usluga, obaveštenje ili se izražava želja, izvinjenje, zahvalnost; usmeno i pisano traženje i davanje obaveštenja, upućivanje molbe za pomoć/uslugu i reagovanje na nju, izražavanje želja, izvinjenja i zahvalnosti. Sadržaji <i>Posso aiutarti (darti una mano)? Sì, grazie./Posso fare una domanda? Prego./Vorrei un bicchiere di succo, pre favore./Vuoi (Vorresti) una fetta di torta? Sì, grazie!/No, grazie./Mi puoi prestare il tuo libro? Sì, certo./Grazie./Mi dispiace, ma non posso./Pronto! Sono Anna, posso (vorrei) parlare con Luca, per favore?/A che ora comincia lo spettacolo? Alle 20.</i> Modalni glagoli (<i>potere, dovere, volere</i>) Kondicional učtivosti, prvo i drugo lice jednine (<i>volere</i>) (Inter)kulturalni sadržaji: pravila učtive komunikacije.
Razumevanje i davanje uputstava	- razume i sledi jednostavnija uputstva u vezi s uobičajenim situacijama iz svakodnevnog života (pravila igre, recept za pripremanje nekog jela i sl.) sa vizuelnom podrškom bez nje - da jednostavna uputstva (npr. može da	Jezičke aktivnosti u komunikativnim situacijama Slušanje i čitanje tekstova koji sadrže jednostavnija uputstva (npr. za kompjutersku ili običnu igru, upotrebu aparata, recept za pravljenje jela i sl.) sa vizuelnom podrškom i bez nje; usmeno i pisano davanje uputstava.

	opíše kako se nešto koristi/pravi, napiše recept i sl.)	Sadržaji <i>Abbina(te) le risposte alle domande. Collega(te) le parti di frasi!/Invia il messaggio./Premere il bottone./Pulire le patate. Tagliare (tagliate) le cipolle.</i> Imperativ (drugo lice jednine i množine) (Inter)kulturalni sadržaji: tradicionalne/omiljene vrste jela.
Opisivanje i čestitanje praznika, rođendana i značajnih događaja, čestitanje na uspehu i izražavanje žaljenja	- razume čestitku i odgovori na nju - uputi prigodnu čestitku - razume i, primenjujući jednostavnija jezička sredstva, opiše način proslave rođendana, praznika i važnih događaja	Jezičke aktivnosti u komunikativnim situacijama Slušanje i čitanje jednostavnijih tekstova u kojima se opisuju i čestitaju praznici, rođendani i značajni događaji; opisivanje praznika, rođendana i značajnih događaja; reagovanje na upućenu čestitku u usmenom i pisanom obliku; upućivanje prigodnih čestitki u usmenom i pisanom obliku; izrada i prezentacija projekata u vezi sa proslavom praznika, rođendana i značajnih događaja. Sadržaji <i>I ragazzi in Italia organizzano le feste di compleanno a casa loro. Tutti cantano la canzone "Tanti auguri a te". A Pasqua facciamo di solito una gita. Nel nostro Paese festeggiamo..., ma la mia festa preferita è.../Grazie, sei molto gentile!/Grazie, anche a te!/Forza, ragazzi!/Sono felice (contento/a) per te./Bravo/a/i/e! Bravissimo/a/i/e!/Ti voglio bene!</i> Sadašnje vreme Pridevi. Rod, broj i slaganje s imenicama. Prilozi i priloški izrazi za vreme: <i>sempre, mai, ancora, di solito...</i> Prisvojni pridevi Veznici (<i>e, o, ma</i>) (Inter)kulturalni sadržaji: značajni praznici i događaji i način obeležavanja/proslave; čestitanje.
Opisivanje događaja i sposobnosti u sadašnjosti	- razume jednostavnije tekstove u kojima se opisuju stalne, uobičajene i trenutne radnje i sposobnosti - razmeni informacije koje se odnose na datu komunikativnu situaciju - opiše stalne,	Jezičke aktivnosti u komunikativnim situacijama Slušanje i čitanje opisa i razmenjivanje iskaza u vezi sa stalnim, uobičajenim i trenutnim događajima/aktivnostima i sposobnostima; usmeno i pisano opisivanje stalnih, uobičajenih i trenutnih događaja/aktivnosti i sposobnosti (razgovor uživo ili putem telefona, razglednica,

	uobičajene i trenutne događaje/aktivnosti i sposobnosti koristeći nekoliko vezanih iskaza	SMS poruka, imejl i sl.). Sadržaji <i>A che piano vivi? Vivo (abito) a Perugia in un palazzo, al secondo piano./A che ora ti alzi di solito?/Cosa prendi a colazione di solito?/Di solita vado a scuola a piedi, ma qualche volta prendo l'autobus./Lei non mette mai in ordine la sua camera./Posso aiutare mio padre in cucina./Domani andiamo a fare una gita con la scuola./Sono bravo/a in matematica.</i> Sadašnje vreme Sadašnje vreme u značenju budućeg Prilozi i priloški izrazi za vreme: <i>oggi, domani, qualche volta, sempre, mai, ancora, di solito...</i> Redni brojevi (1-20) Predlozi (Inter)kulturni sadržaji: porodični život; život u školi - nastavne i vannastavne aktivnosti; raspusti i putovanja.
Opisivanje događaja i sposobnosti u prošlosti	- razume kraće tekstove u kojima se opisuju događaji i sposobnosti u prošlosti - razmeni informacije u vezi sa događajima i sposobnostima u prošlosti - opiše u nekoliko kraćih, vezanih iskaza događaj u prošlosti - opiše neki istorijski događaj, istorijsku ličnost i sl.	Jezičke aktivnosti u komunikativnim situacijama Slušanje i čitanje opisa i usmeno i pisano razmenjivanje iskaza u vezi sa događajima/aktivnostima i sposobnostima u prošlosti; usmeno i pisano opisivanje događaja/aktivnosti i sposobnosti u prošlosti; izrada i prezentacija projekata o istorijskim događajima, ličnostima i sl. Sadržaji <i>Cosa hai fatto ieri? Sono stata a casa. Ho guardato la TV, ho letto un po', sono uscita con Maria...e tu?/L'anno scorso sono stata dai nonni in campagna./Leonardo da Vinci ha dipinto la Gioconda. Questo pittore è nato in Toscana. Le sue altre opere sono...</i> Prošlo vreme (Passato prossimo): pomoćni glagoli <i>essere/avere</i> Prilozi i priloški izrazi za vreme: <i>ieri, due settimane fa, un anno fa...</i> (Inter)kulturni sadržaji: istorijski događaji i otkrića; važnije ličnosti iz prošlosti (istorijske ličnosti, pisci, književnici, naučnici/e, umetnici/e, i sl).
Iskazivanje želja,	- razume želje planove i	Jezičke aktivnosti u komunikativnim

planova i namera	namere i reaguje na njih - razmeni jednostavne iskaze u vezi sa svojim i tuđim željama, planovima i namerama - saopšti šta on/ona ili neko drugi želi, planira, namerava	situacijama Slušanje i čitanje kraćih tekstova u vezi sa željama, planovima i namerama; usmeno i pisano dogovaranje o željama, planovima i namerama (telefonski razgovor, razgovor uživo, SMS, imejl i sl.). Sadržaji <i>Da grande vorrei diventare.../Che bello!/Ti va di venire in piscina con me? Certo! Chiediamo anche a Paolo? Lo chiami tu?/Stasera finisco il mio compito/Devo studiare molto perché domani abbiamo il test di italiano./Beato/a te!</i> Zamenice za direktni objekat (<i>Pronomi diretti</i>) Slaganje prideva i imenica. Rod i broj. Upotreba sadašnjeg vremena za buduću radnju (Inter)kulturalni sadržaji: svakodnevni život i razonoda; porodični odnosi.
Iskazivanje potreba, oseta i osećanja	- razume i reaguje na svakodnevne izraze u vezi sa neposrednim i konkretnim potrebama, osetima i osećanjima - izrazi, osnovne potrebe, osete i osećanja jednostavnijim jezičkim sredstvima	Jezičke aktivnosti u komunikativnim situacijama Slušanje i čitanje iskaza u vezi sa potrebama, osetima i osećanjima; usmeno i pisano dogovaranje u vezi sa zadovoljavanjem potreba; predlaganje rešenja u vezi sa osetima i potrebama; usmeno i pisano iskazivanje, svojih osećanja i reagovanje na tuđa. Sadržaji <i>Ho caldo/freddo/fame/sete.../Vorrei prendere un bicchiere d'acqua./Ho mal di testa/gola/stomaco./Prendi una medicina. Va' dal dottore./Che peccato! Che bello! Mi dispiace tanto!/Perché non facciamo una pausa?/Sono molto felice di vederti!</i> Imperativ (drugo lice jednine) Prilozi za način (<i>molto, tanto</i>) Zamenice za direktni objekat (<i>Pronomi diretti</i>) (Inter)kulturalni sadržaji: mimika i gestikulacija; upotreba emotikona.
Iskazivanje prostornih odnosa i veličina	- razume jednostavnija pitanja i odgovori na njih - razume obaveštenja o prostoru i veličinama	Jezičke aktivnosti u komunikativnim situacijama Slušanje i čitanje kraćih tekstova u vezi sa specifičnijim prostornim odnosima i veličinama;

	- opiše specifičnije prostorne odnose i veličine jednostavnim, vezanim iskazima	usmeno i pisano razmenjivanje informacija u vezi sa prostornim odnosima i veličinama; usmeno i pisano opisivanje prostornih odnosa i veličina. Sadržaji <i>Di chi è questo libro? - È mio./È di Luigi./Dov'è la libreria? È a destra, dietro l'angolo/accanto alla posta./Dove sono i miei quaderni? Sono sul banco./Sotto la sedia c'è un gatto. Fra il tavolo e la sedia c'è lo zaino./Marta va a casa. Andiamo al cinema/in piscina/al mercato.../Questa valigia è più grande di quella borsa./Il ghepardo è un animale velocissimo./Il lago si trova a nord di Milano.</i> Prilozi za mesto (<i>qui, lì, là, davanti, dietro, accanto, giù, su, vicino</i>) Poređenje prideva (komparativna konstrukcija sa <i>più/meno</i> i predlogom <i>dì</i>) Slaganje prideva s imenicama Imenice (jednina, množina) Apsolutni superlativ (<i>superlativo assoluto</i>) Predlozi Upitni prilog: <i>dove</i> <i>C'è/ci sono</i> (Inter)kulturni sadržaji: javni prostor; tipičan izgled školskog i stambenog prostora; priroda.
Iskazivanje vremena (hronološkog i meteorološkog)	- razume, traži i daje jednostavnija obaveštenja o hronološkom vremenu i meteorološkim prilikama u širem komunikativnom kontekstu - opiše dnevni/nedeljni raspored aktivnosti - opiše meteorološke prilike i klimatske uslove u svojoj zemlji i jednoj od zemalja ciljne kulture jednostavnim jezičkim sredstvima	Jezičke aktivnosti u komunikativnim situacijama Slušanje i čitanje jednostavnijih tekstova u vezi sa hronološkim vremenom, meteorološkim prilikama i klimatskim uslovima; usmeno i pisano traženje i davanje informacija o vremenu dešavanja neke aktivnosti, meteorološkim prilikama i klimatskim uslovima u širem komunikativnom kontekstu; izrada i prezentacija projekata (npr. o časovnim zonama, upoređivanje klimatskih uslova u svojoj zemlji sa klimatskim uslovima jedne od zemalja ciljne kulture i sl.) Sadržaji <i>Che ore sono? Che ora è? Sono le due e mezzo/a. Sono le sette meno un quarto./A che ora comincia la lezione? Alle otto./Quando hai il corso di danza? Il mercoledì e il venerdì./Quando sei stata a Padova? L'anno scorso./Sono nata il 6 giugno. È nata in marzo./Colombo ha scoperto l'America nel 1492./Che tempo fa? Fa caldo/freddo/. Domani</i>

		<i>piove/nevica. C'è vento/sole./In primavera/estate/autunno/inverno di solito in Serbia fa... e in Italia....</i> Predlozi Osnovni brojevi do 1000 Upotreba sadašnjeg vremena za buduću radnju Određeni član Prošlo vreme (<i>Passato prossimo</i>) (Inter)kulturalni sadržaji: klimatski uslovi u Italiji.
Izricanje dozvola, zabrana, pravila ponašanja i obaveza	- razume i reaguje na jednostavnije zabrane, svoje i tuđe obaveze - razmeni jednostavnije informacije koje se odnose na zabrane i pravila ponašanja u školi i na javnom mestu (u prevoznom sredstvu, sportskom centru, bioskopu, zoološkom vrtu i sl.) kao i na svoje i tuđe obaveze - predstavi pravila ponašanja, zabrane i listu svojih i tuđih obaveza koristeći odgovarajuća jezička sredstva	Jezičke aktivnosti u komunikativnim situacijama Slušanje i čitanje iskaza u vezi sa zabranama, pravilima ponašanja i obavezama; postavljanje pitanja u vezi sa zabranama, pravilima ponašanja i obavezama i odgovaranje na njih; usmeno i pisano saopštavanje zabrana, pravila ponašanja i obaveza (npr. kreiranje postera sa pravilima ponašanja, spiska obaveza i sl.). Sadržaji <i>Permesso, posso entrare? Posso uscire? Puoi/Può ripetere, per favore! Come scusi?/È libero questo posto?/Prego. Mi dispiace, è occupato./Non dovete/dobbiamo.../Ragazzi, fate silenzio!/Tirare/Spingere/Entrata/Uscita/È vietato fumare! Vietato fotografare!//</i> Modalni glagoli za izražavanje dozvole, zabrane, pravila ponašanja i obaveze. Imperativ (Inter)kulturalni sadržaji: ponašanje na javnim mestima; značenje znakova i simbola.
Izražavanje pripadanja i posedovanja	- razume i formuliše jednostavnije izraze koji se odnose na posedovanje i pripadnost - pita i kaže šta neko ima/nema i čije je nešto	Jezičke aktivnosti u komunikativnim situacijama Slušanje i čitanje jednostavnijih tekstova s iskazima u kojima se govori šta neko ima/nema ili čije je nešto; postavljanje pitanja u vezi sa datom komunikativnom situacijom i odgovaranje na njih. Sadržaji <i>È tuo questo libro? No, è di Marco./Di chi è questa bici? È di Paola e Laura./Questo zaino è mio./Hai un dizionario?/Luigi non ha il biglietto per il concerto.</i>

		Konstrukcija za iskazivanje pripadnosti Prisvojni pridevi Pokazni pridevi Određeni i neodređeni član Negacija Upitna intonacija (Inter)kulturalni sadržaji: porodica i prijatelji; odnos prema svojoj i tuđoj imovini.
Izražavanje interesovanja, dopadanja i nedopadanja	- razume i reaguje na jednostavnije iskaze koji se odnose na opisivanje interesovanja, hobija i izražavanje dopadanja i nedopadanja - opiše svoja i tuđa interesovanja i hobije i izrazi dopadanje i nedopadanje uz jednostavno obrazloženje	Jezičke aktivnosti u komunikativnim situacijama Slušanje i čitanje jednostavnijih tekstova u vezi sa nečijim interesovanjima, hobijima i stvarima koje voli/ne voli, koje mu/joj se sviđaju/ne sviđaju; razmena informacija o svojim i tuđim interesovanjima, hobijima, dopadanju i nedopadanju (telefonski razgovor, intervju, običan razgovor sa prijateljima u školi i sl.); usmeno i pisano opisivanje interesovanja, dopadanja i nedopadanja (pisanje imejla o ličnim interesovanjima, hobijima, dopadanju i nedopadanju, liste stvari koje mu/joj se sviđaju/ne sviđaju i sl.); istraživačke projektne aktivnosti (npr. koliki broj učenika u odeljenju voli/ne voli plivanje, skijanje, tenis i sl.) grafičko prikazivanje i tumačenje rezultata. Sadržaji <i>Ti piace il nuoto?/Ti piace nuotare?/Mi piacciono i libri gialli perché.../Che cosa ti piace fare nel tempo libero? Nel tempo libero mi piace/preferisco....perché.../Il mio film preferito è.../</i> Glagol <i>piacere</i> Nenaglašenje lične zamenice u funkciji indirektnog objekta (<i>pronomi indiretti: mi, ti, le/gli</i>) (Inter)kulturalni sadržaji: interesovanja, hobiji, zabava, razonoda, sport i rekreacija; umetnost (književnost za mlade, strip, muzika, film).
Izražavanje mišljenja (slaganja i neslaganja)	- razume i formuliše jednostavnije iskaze kojima se traži mišljenje, izražava slaganje/neslaganje	Jezičke aktivnosti u komunikativnim situacijama Slušanje i čitanje jednostavnijih tekstova u vezi sa traženjem mišljenja i izražavanjem slaganja/neslaganja; usmeno i pisano traženje mišljenja i izražavanje slaganja i neslaganja. Sadržaji

		<i>Secondo te/Per te...Luigi ha ragione? Perchè?/Hai ragione. Secondo me sbagli./Non è vero.È vero./Non sono sicuro/a./Non mi piace perché...Mi piace perché...</i> Izražavanje mišljenja indikativom (<i>Secondo me/Per me...</i>) (Inter)kulturni sadržaji: poštovanje osnovnih normi učtivosti u komunikaciji sa vršnjacima i odraslima.
Izražavanje količine, brojeva i cena	- razume jednostavnije izraze koji se odnose na količinu nečega - pita i kaže koliko nečega ima/nema, koristeći jednostavnija jezička sredstva - na jednostavan način zatraži artikle u prodavnici jednostavnim izrazima za količinu, naruči jelo i/ili piće u restoranu i pita/kaže/izračuna koliko nešto košta - sastavi spisak za kupovinu - namirnice i količina namirnica (dve vekne hleba, paket testenine, tri konzerve tunjevine i sl.) - izrazi količinu u merama - 100 gr šećera, 300 gr brašna i sl.	Jezičke aktivnosti u komunikativnim situacijama Slušanje i čitanje jednostavnijih tekstova koji govore o količini nečega; postavljanje pitanja u vezi s količinom i odgovaranje na njih, usmeno i pisano; slušanje i čitanje tekstova na teme porudžbine u restoranu, kupovine, igranje uloga (u restoranu, u prodavnici, u kuhinji ...); pisanje spiska za kupovinu; zapisivanje i računanje cena. Sadržaji <i>Quante persone ci sono al parco? Ci sono dieci persone./Non c'è nessuno./Non prendo niente./Lista della spesa: due etti di prosciutto, un litro di latte, due chili di patate, un po' di mele.../Cosa c'è nel frigo? C'è solo un litro di latte nel frigo./C'è del pane?/Studia poco./Quanto costa questo zaino? 50 euro/</i> Upitni pridev/prilog: <i>quanto</i> Partitivan član Prilozi. Prilozi <i>poco/molto</i> (Inter)kulturni sadržaji: društveno okruženje; lokalna merna jedinica za težinu (funta); valuta, namirnice i proizvodi specifični za ciljnu kulturu.

NEMAČKI JEZIK

OBLAST/TEMA Komunikativne funkcije	ISHODI Po završenoj temi/oblasti učenik će biti u stanju da u usmenoj i pisanoj komunikaciji:	SADRŽAJI
Pozdravljanje i predstavljanje sebe i drugih i traženje/davanje	- razume kraće tekstove koji se odnose na pozdravljanje, predstavljanje i traženje/davanje informacija	Jezičke aktivnosti u komunikativnim situacijama Slušanje i čitanje kraćih, jednostavnijih

osnovnih informacija o sebi i drugima u širem društvenom kontekstu	lične prirode - pozdravi i otpozdravi, predstavi sebe i drugog koristeći jednostavna jezička sredstva - postavi i odgovori na jednostavnija pitanja lične prirode - u nekoliko vezanih iskaza saopšti informacije o sebi i drugima	tekstova koji se odnose na date komunikativne situacije (dijalozi, narativni tekstovi, formulari i sl.); reagovanje na usmeni ili pisani impuls sagovornika (nastavnika, vršnjaka i sl.) i iniciranje komunikacije; usmeno i pisano davanje informacija o sebi i traženje i davanje informacija o drugima (SMS, imejl, formulari, članske karte, opis fotografije i sl.). Sadržaji <i>Das ist mein Vater/mein Bruder. Das ist meine Mutter/meine Schwester. Freut mich. Meine Eltern heißen Zorica und Drago. Sie ist Bäckerin. Er ist Verkäufer. Woher kommst du? Woher kommt ih? Woher kommen Sie? - Ich komme aus Serbien. Ich wohne in Smederevo. Wo wohnst du? Wie ist deine Adresse/Telefonnummer? Hast du eine E-Mail-Adresse? Wie ist deine E-Mail-Adresse? Kannst du Tennis spielen? Nein, leider nicht, aber ich kann sehr gut Fußball spielen. Könnt ihr schwimmen, Kinder? Ja klar. Wo bist du geboren? Ich bin in Wien geboren. Wie alt bist du? Ich bin 11. Wann hast du Geburtstag? Am Montag.</i> Imenice u nominativu uz odgovarajući član (određen, neodređen, prisvojni, nulti). Prezent slabih, jakih i modalnih glagola. Upitne zamenice (<i>wer, was</i>) i upitni prilozi (<i>wo, wann, wie, warum</i>). (<i>in, aus, an</i>) (Inter)kulturni sadržaji: ustaljena pravila učtivosti; titule uz prezimena osoba (<i>Frau, Herr, Doktor, Professor</i>); imena i nadimci; način pisanja adrese.
Opisivanje karakteristika živih bića, predmeta, pojava i mesta	- razume jednostavniji opis osoba, biljaka, životinja, predmeta, pojava ili mesta - uporedi i opiše	Jezičke aktivnosti u komunikativnim situacijama Slušanje i čitanje jednostavnijih opisa

	karakteristike živih bića, predmeta, pojava i mesta, koristeći jednostavnija jezička sredstva	živih bića, predmeta, pojava i mesta i njihovog poređenja; usmeno i pisano opisivanje/poređenje živih bića, predmeta, pojava i mesta; izrada i prezentacija projekata (postera, stripova, PPT-a, kratkih audio/video zapisa, radio emisija i slično). Sadržaji <i>Meine Tante ist schlank. Mein Onkel ist fleißig. Was hast du an? Ich habe meinen bleuen Regenschirm an. Peters Nase ist krumm.</i> Pridevska promena - receptivno <i>Kennst du den Mann mit langem Bart und einer modischen Brille?</i> Pridev u predikativnoj funkciji - produktivno Poređenje prideva <i>Lina ist groß. Petra ist größer als Lina. Lina ist am größten. Serbien liegt auf dem Balkan. Die Schüler sind traurig.</i> (Inter)kulturni sadržaji: geografske karakteristike i administrativne podele zemalja nemačkog govornog područja.
Poziv i reagovanje na poziv za učešće u zajedničkoj aktivnosti	- razume jednostavnije predloge i odgovori na njih - uputi jednostavan predlog - pruži odgovarajući izgovor ili odgovarajuće opravdanje	Jezičke aktivnosti u komunikativnim situacijama Slušanje i čitanje jednostavnijih tekstova koji sadrže predloge; usmeno i pisano pregovaranje i dogovaranje oko predloga i učešća u zajedničkoj aktivnosti; pisanje pozivnice za proslavu/žurku ili imejla/SMS-a kojim se ugovara zajednička aktivnost; prihvatanje/odbijanje predloga, usmeno ili pisano, uz poštovanje osnovnih normi učtivosti i davanje odgovarajućeg opravdanja/izgovora. Sadržaji <i>Wann fährst du ans Meer, in die Berge, aufs Land, nach Köln, nach Polen? Kommst du ins Kino (mit)? Leider nicht. Es tut mir leid, ich kann nicht (mitkommen). Ich glaube, der Film ist langweilig.</i>

		<i>Kaufen wir zwei Liter Milch und eine Flasche Öl?</i> Upotreba glagola kretanja sa akuzativom. Upotreba predloga (<i>an, in, auf, nach, für, aus, von</i>). (Inter)kulturalni sadržaji: prikladno pozivanje i prihvatanje/odbijanje poziva.
Izražavanje molbi, zahteva, obaveštenja, izvinjenja, i zahvalnosti	- razume i jednostavne molbe i zahteve i reaguje na njih - uputi jednostavne molbe i zahteve - zatraži i pruži kratko obaveštenje - zahvali i izvini se na jednostavan način - saopšti kratku poruku (telefonski razgovor, dijalog uživo, SMS, pismo, imejl) kojom se zahvaljuje.	Jezičke aktivnosti u komunikativnim situacijama Slušanje i čitanje jednostavnijih iskaza kojima se traži/nudi pomoć, usluga, obaveštenje ili se izražava želja, izvinjenje, zahvalnost; usmeno i pisano traženje i davanje obaveštenja, upućivanje molbe za pomoć/uslugu i reagovanje na nju, izražavanje želja, izvinjenja i zahvalnosti. Sadržaji <i>Kann ich dir/Ihnen helfen? Möchtest du eine Orange? Kannst du mir bitte eine Orange überreichen? Ich möchte eine Tasse Tee. Kannst du mir ein Stück Torte überreichen? Vielen Dank. Ich danke dir.</i> Upotreba neodređenog člana u nominativu i akuzativu. Upotreba modalnih glagola u prezentu. (Inter)kulturalni sadržaji: pravila učtive komunikacije.
Razumevanje i davanje uputstava	- razume i sledi jednostavnija uputstva u vezi s uobičajenim situacijama iz svakodnevnog života (pravila igre, recept za pripremanje nekog jela i sl.) sa vizuelnom podrškom bez nje - da jednostavna uputstva (npr. može da opiše kako se nešto koristi/pravi, napiše recept i sl.)	Jezičke aktivnosti u komunikativnim situacijama Slušanje i čitanje tekstova koji sadrže jednostavnija uputstva (npr. za kompjutersku ili običnu igru, upotrebu aparata, recept za pravljenje jela i sl.) sa vizuelnom podrškom i bez nje; usmeno i pisano davanje uputstava. Sadržaji <i>Eier trennen und das Eiweiß schaumig schlagen. Mehl, Milch und Zucker in eine Schüssel geben und mit einem Mixer mischen, danach den Eischnee unterheben.</i>

		<i>Nun etwas Öl in einer Pfanne erhitzen und den Teig beiderseitig ausbacken, bis der Pfannkuchen goldbraun ist</i> Imenice sa nultim članom. Upotreba veznika i priloga (<i>und, aber, oder; dann, danach</i>) (Inter)kulturalni sadržaji: tradicionalne/omiljene vrste jela.
Opisivanje i čestitanje praznika, rođendana i značajnih događaja, čestitanje na uspehu i izražavanje žaljenja	- razume čestitku i odgovori na nju - uputi prigodnu čestitku - razume i, primenjujući jednostavnija jezička sredstva, opiše način proslave rođendana, praznika i važnih događaja	Jezičke aktivnosti u komunikativnim situacijama Slušanje i čitanje jednostavnijih tekstova u kojima se opisuju i čestitaju praznici, rođendani i značajni događaji; opisivanje praznika, rođendana i značajnih događaja; reagovanje na upućenu čestitku u usmenom i pisanom obliku; upućivanje prigodnih čestitki u usmenom i pisanom obliku; izrada i prezentacija projekata u vezi sa proslavom praznika, rođendana i značajnih događaja. Sadržaji <i>Zum Geburtstag, viel Glück, zum Geburtsag viel Glück, zum Geburtstag, liebe Lina, zum Geburtstag Viel Glück...</i> <i>Ich gratuiere dir. Ich bin stolz auf dich.</i> Upotreba ličnih zamenica u nominativu, dativu i akuzativu. (Inter)kulturalni sadržaji: značajni praznici i događaji i način obeležavanja/proslave; čestitanje.
Opisivanje događaja i sposobnosti u sadašnjosti	- razume jednostavnije tekstove u kojima se opisuju stalne, uobičajene i trenutne radnje i sposobnosti - razmeni informacije koje se odnose na datu komunikativnu situaciju - opiše stalne, uobičajene i trenutne događaje/aktivnosti i sposobnosti koristeći nekoliko vezanih iskaza	Jezičke aktivnosti u komunikativnim situacijama Slušanje i čitanje opisa i razmenjivanje iskaza u vezi sa stalnim, uobičajenim i trenutnim događajima/aktivnostima i sposobnostima; usmeno i pisano opisivanje stalnih, uobičajenih i trenutnih događaja/aktivnosti i sposobnosti (razgovor uživo ili putem telefona, razglednica, SMS poruka, imejl i sl.). Sadržaji

		<i>Ich wohne ganz oben im Haus/im fünften Stock.</i> <i>Hast du eine Wohnung oder ein Haus? Wann gehst du schlafen? Hast du freitags immer Deutsch? Was machst du jetzt? Ich lese einen Krimiroman. Üblicherweise lese ich Romane.</i> Upotreba priloga (<i>donnerstags</i>). Red reči u iskaznoj, upitnoj i uzvičnoj rečenici (Inter)kulturalni sadržaji: porodični život; život u školi - nastavne i vannastavne aktivnosti; raspusti i putovanja.
Opisivanje događaja i sposobnosti u prošlosti	- razume kraće tekstove u kojima se opisuju događaji i sposobnosti u prošlosti - razmeni informacije u vezi sa događajima i sposobnostima u prošlosti - opiše u nekoliko kraćih, vezanih iskaza događaj u prošlosti - opiše neki istorijski događaj, istorijsku ličnost i sl.	Jezičke aktivnosti u komunikativnim situacijama Slušanje i čitanje opisa i usmeno i pisano razmenjivanje iskaza u vezi sa događajima/aktivnostima i sposobnostima u prošlosti; usmeno i pisano opisivanje događaja/aktivnosti i sposobnosti u prošlosti; izrada i prezentacija projekata o istorijskim događajima, ličnostima i sl. Sadržaji <i>Wo warst du gestern? Ich war zu Hause. Was hast du heute früh gefrühstückt? Wo hast du deine Ferien verbracht? Hast du mit Freunden gespielt? Wann bist du gestern ins Kino gegangen? Bist du heute früh aufgestanden?</i> Upotreba preterita pomoćnih glagola. Upotreba perfekta slabih i najfrekventnijih jakih glagola. (Inter)kulturalni sadržaji: istorijski događaji i otkrića; važnije ličnosti iz prošlosti (istorijske ličnosti, pisci, književnici, naučnici/e, umetnici/e, i sl.).
Iskazivanje želja, planova i namera	- razume želje planove i namere i reaguje na njih - razmeni jednostavne iskaze u vezi sa svojim i tuđim željama, planovima i namerama - saopšti šta on/ona ili neko	Jezičke aktivnosti u komunikativnim situacijama Slušanje i čitanje kraćih tekstova u vezi sa željama, planovima i namerama; usmeno i pisano dogovaranje o

	drugi želi, planira, namerava	željama, planovima i namerama (telefonski razgovor, razgovor uživo, SMS, imejl i sl.). Sadržaji <i>Ich möchte nach Wien fahren. Wir alle wollen mehr Freizeit haben. Ich mache meine Hausaufgaben morgen. Was machst du am Nachmittag? Was möchtet ihr werden, Kinder? Ich möchte Arzt/Ärztin werden.</i> Upotreba modalnog glagola <i>wollen</i> i <i>möchte</i>. Prezent i futur glagola. (Inter)kulturni sadržaji: svakodnevni život i razonoda; porodični odnosi.
Iskazivanje potreba, oseta i osećanja	- razume i reaguje na svakodnevne izraze u vezi sa neposrednim i konkretnim potrebama, osetima i osećanjima - izrazi, osnovne potrebe, osećanja jednostavnijim jezičkim sredstvima	Jezičke aktivnosti u komunikativnim situacijama Slušanje i čitanje iskaza u vezi sa potrebama, osetima i osećanjima; usmeno i pisano dogovaranje u vezi sa zadovoljavanjem potreba; predlaganje rešenja u vezi sa osetima i potrebama; usmeno i pisano iskazivanje, svojih osećanja i reagovanje na tuđa. Sadržaji <i>Ich bin durstig. Ich habe Hunger. Mir ist kalt. Ich bin müde. Möchtest du schlafen? Einen Tee nehmen? Etwas Wasser trinken?</i> Imperativ Lične zamenice u nominativu, dativu i akuzativu (Inter)kulturni sadržaji: mimika i gestikulacija; upotreba emotikona.
Iskazivanje prostornih odnosa i veličina	- razume jednostavnija pitanja i odgovori na njih - razume obaveštenja o prostoru i veličinama - opiše specifičnije prostorne odnose i veličine jednostavnim, vezanim iskazima	Jezičke aktivnosti u komunikativnim situacijama Slušanje i čitanje kraćih tekstova u vezi sa specifičnijim prostornim odnosima i veličinama; usmeno i pisano razmenjivanje informacija u vezi sa prostornim odnosima i veličinama; usmeno i pisano opisivanje prostornih odnosa i veličina.

		Sadržaji <i>Wo ist dein Sportzeug? Wo liegt die Schweiz auf der Landkarte? Wo ist die Bank?</i> <i>Ich bin vor/neben/hinter der Garage. Meine Mutter ist auf dem Wochenplatz/im Supermarkt/bei ihrer Frisörin. Die Bäckerei ist neben der Schule. Meine Stadt ist in Nordostserbien.</i> Upotreba dativa uz glagole mirovanja u prostoru. (Inter)kulturalni sadržaji: javni prostor; tipičan izgled školskog i stambenog prostora; priroda.
Iskazivanje vremena (hronološkog i meteorološkog)	- razume, traži i daje jednostavnija obaveštenja o hronološkom vremenu i meteorološkim prilikama u širem komunikativnom kontekstu - opiše dnevni/nedeljni raspored aktivnosti - opiše meteorološke prilike i klimatske uslove u svojoj zemlji i jednoj od zemalja ciljane kulture jednostavnim jezičkim sredstvima	Jezičke aktivnosti u komunikativnim situacijama Slušanje i čitanje jednostavnijih tekstova u vezi sa hronološkim vremenom, meteorološkim prilikama i klimatskim uslovima; usmeno i pisano traženje i davanje informacija o vremenu dešavanja neke aktivnosti, meteorološkim prilikama i klimatskim uslovima u širem komunikativnom kontekstu; izrada i prezentacija projekata (npr. o časovnim zonama, upoređivanje klimatskih uslova u svojoj zemlji sa klimatskim uslovima jedne od zemalja ciljane kulture i sl.). Sadržaji <i>Wie spät ist es? Es ist Viertel nach neun. Es ist einundzwanzig Uhr fünfzehn. Wann beginnt die Schule? Am ersten September. Am Donnerstag. Um 8 Uhr. Wie war das Wetter gestern? Regnerisch und windig. Wann kommt ihr? Am 22. April.</i> Upotreba fraza za zvanično i nezvanično iskazivanje satnice. Upotreba predloga (<i>am, um, nach, vor</i>). Redni brojevi do 100. (Inter)kulturalni sadržaji: klimatski uslovi u zemljama nemačkog govornog područja.
Izricanje dozvola,	- razume i reaguje na	Jezičke aktivnosti u komunikativnim

zabrana, pravila ponašanja i obaveza	jednostavnije zabrane, svoje i tuđe obaveze - razmeni jednostavnije informacije koje se odnose na zabrane i pravila ponašanja u školi i na javnom mestu (u prevoznom sredstvu, sportskom centru, bioskopu, zoološkom vrtu i sl.) kao i na svoje i tuđe obaveze - predstavi pravila ponašanja, zabrane i listu svojih i tuđih obaveza koristeći odgovarajuća jezička sredstva	situacijama Slušanje i čitanje iskaza u vezi sa zabranama, pravilima ponašanja i obavezama; postavljanje pitanja u vezi sa zabranama, pravilima ponašanja i obavezama i odgovaranje na njih; usmeno i pisano saopštavanje zabrana, pravila ponašanja i obaveza (npr. kreiranje postera sa pravilima ponašanja, spiska obaveza i sl.). Sadržaji <i>Du musst Hausaufgaben schreiben. Du darfst nicht zu viel Cola trinken. Du sollst mehr Sport machen. Du kannst nicht immer Freunde anrufen. Musik bitte nicht zu laut aufdrehen! Dreh bitte die Musik nicht so laut auf! Vorsicht! Aufgepasst!</i> Upotreba modalnih glagola sa negacijom i bez nje. Upotreba imperativa i supletivnih oblika imperativa. (Inter)kulturni sadržaji: ponašanje na javnim mestima; značenje znakova i simbola.
Izražavanje pripadanja i posedovanja	- razume i formuliše jednostavnije izraze koji se odnose na posedovanje i pripadnost - pita i kaže šta neko ima/nema i čije je nešto	Jezičke aktivnosti u komunikativnim situacijama Slušanje i čitanje jednostavnijih tekstova s iskazima u kojima se govori šta neko ima/nema ili čije je nešto; postavljanje pitanja u vezi sa datom komunikativnom situacijom i odgovaranje na njih. Sadržaji <i>Ist das deine Katze? Nein, das ist Marias Katze. Mein Hund ist nicht da. Das ist das Haus meiner Eltern. Hast du einen Kugelschreiber? Ich brauche einen Regenschirm.</i> Upotreba prisvojnih članova. Upotreba posesivnog genitiva. - receptivno (Inter)kulturni sadržaji: porodica i prijatelji; odnos prema svojoj i tuđoj imovini.
Izražavanje interesovanja,	- razume i reaguje na jednostavnije iskaze koji se	Jezičke aktivnosti u komunikativnim

dopadanja i nedopadanja	odnose na opisivanje interesovanja, hobija i izražavanje dopadanja i nedopadanja - opiše svoja i tuđa interesovanja i hobije i izrazi dopadanje i nedopadanje uz jednostavno obrazloženje	situacijama Slušanje i čitanje jednostavnijih tekstova u vezi sa nečijim interesovanjima, hobijima i stvarima koje voli/ne voli, koje mu/joj se sviđaju/ne sviđaju; razmena informacija o svojim i tuđim interesovanjima, hobijima, dopadanju i nedopadanju (telefonski razgovor, intervju, običan razgovor sa prijateljima u školi i sl.); usmeno i pisano opisivanje interesovanja, dopadanja i nedopadanja (pisanje imejla o ličnim interesovanjima, hobijima, dopadanju i nedopadanju, liste stvari koje mu/joj se sviđaju/ne sviđaju i sl.); istraživačke projektne aktivnosti (npr. koliki broj učenika u odeljenju voli/ne voli plivanje, skijanje, tenis i sl.) grafičko prikazivanje i tumačenje rezultata. Sadržaji <i>Ich mag Rockmusik. Ich liebe meine Familie und meine Freunde. Ich schwimme gern. Was ist dein Hobby? Meine Lieblingsaktivität ist Wandern. Mein Lieblingssport ist Volleyball. Skifahren finde ich doof. Glagi mögen, gefallen, etwas finden...</i> (Inter)kulturni sadržaji: interesovanja, hobiji, zabava, razonoda, sport i rekreacija; umetnost (književnost za mlade, strip, muzika, film).
Izražavanje mišljenja (slaganja i neslaganja)	- razume i formuliše jednostavnije iskaze kojima se traži mišljenje, izražava slaganje/neslaganje.	Jezičke aktivnosti u komunikativnim situacijama Slušanje i čitanje jednostavnijih tekstova u vezi sa traženjem mišljenja i izražavanjem slaganja/neslaganja; usmeno i pisano traženje mišljenja i izražavanje slaganja i neslaganja. Sadržaji <i>Wie findest du diesen Film? Ich finde ihn gut. Teilst du meine Meinung? Findest du ihn auch gut? Nein, den Film finde ich gar nicht</i>

		<i>interessant. Das stimmt! Das stimmt nicht!</i> Upotreba direktnog objekta u akuzativu. (Inter)kulturalni sadržaji: poštovanje osnovnih normi učtivosti u komunikaciji sa vršnjacima i odraslima.
Izražavanje količine, brojeva i cena	- razume jednostavnije izraze koji se odnose na količinu nečega - pita i kaže koliko nečega ima/nema, koristeći jednostavnija jezička sredstva - na jednostavan način zatraži artikle u prodavnici jednostavnim izrazima za količinu, naruči jelo i/ili piće u restoranu i pita/kaže/izračuna koliko nešto košta - sastavi spisak za kupovinu - namirnice i količina namirnica (dve vekne hleba, paket testenine, tri konzerve tunjevine i sl.) - izrazi količinu u merama - 100 gr šećera, 300 gr brašna i sl.	Jezičke aktivnosti u komunikativnim situacijama Slušanje i čitanje jednostavnijih tekstova koji govore o količini nečega; postavljanje pitanja u vezi s količinom i odgovaranje na njih, usmeno i pisano; slušanje i čitanje tekstova na teme porudžbine u restoranu, kupovine, igranje uloga (u restoranu, u prodavnici, u kuhinji...); pisanje spiska za kupovinu; zapisivanje i računanje cena. Sadržaji <i>Wie viele Menschen stehen da? Wieviel Butter brauchst du für den Kuchen? Gibt es etwas Butter im Kühlschrank? Nein, es gibt nichts da. Ich kaufe eine Flasche Öl, eine Packung Salz, einen Beutel Reis, einen Becher Joghurt, eine Schachtel Pralinen. Was kostet das? Das macht 15,50 Euro. Meine Einkaufsliste: zwei Kilo Äpfel, drei Liter Milch, ein Pfund Kaffee.</i> Upotreba jezičkih sredstava kvantifikacije. Upotreba leksike kojom se imenuje ambalaža. Iskazivanje količine i cene. (Inter)kulturalni sadržaji: društveno okruženje; merne jedinice i valute u zemljama nemačkog govornog područja.

RUSKI JEZIK

ОБЛАСТ/ТЕМА Комуникативне функције	ИСХОДИ По завршеној теми/области ученик ће бити у стању да у усменој и писаној комуникацији:	САДРЖАЈИ
Поздрављање и	- разуме краће текстове	Језичке активности у

представљање себе и других и тражење/давање основних информација о себи и другима у ширем друштвеном контексту	који се односе на поздрављање, представљање и тражење/давање информација личне природе; - поздрави и отпоздрави, представи себе и другог користећи једноставна језичка средства; - постави и одговори на једноставнија питања личне природе; - у неколико везаних исказа саопшти информације о себи и другима;	комуникативним ситуацијама Слушање и читање краћих, једноставнијих текстова који се односе на дате комуникативне ситуације (дијалози, наративни текстови, формулари и сл.); реаговање на усмени или писани импулс саговорника (наставника, вршњака и сл.) и иницирање комуникације; усмено и писано давање информација о себи и тражење и давање информација о другима (СМС, имејл, формулари, чланске карте, опис фотографије и сл.). Садржаји <i>Привет! Меня зовут Мария. Как тебя зовут? Я - Ирина. Можно просто Ира. Мне 12 лет. Здравствуйте, Иван Владимирович. Добрый день, ребята! Как дела? Сколько тебе лет? Я из России, из Москвы. Ты откуда? Я живу в Воронеже. Я живу в городе Ниш. На какой улице ты живёшь? Я живу на улице Гагарина, дом 12, квартира 14. Это на каком этаже? На втором. Дай мне, пожалуйста, свой номер телефона. У тебя есть имейл (адрес электронной почты)? Это мои родители. Мою маму зовут Вера, папу - Николай. Я родился/родилась 15 мая. Когда у тебя день рождения? Я занимаюсь спортом, тренируюсь три раза в неделю.</i> Презент повратних глагола: <i>заниматься, тренироваться.</i> Презент глагола <i>жить.</i> Конструкције за изражавање посесивности: у+ ген. личних заменица и именица (<i>у меня, у тебя, у неё, у него у нас, у вас, у них; у Ивана, у Ирины</i>). (Интер)културни садржаји: устаљена правила учтивости; имена, патроними, презимена и надимци; адреса; формално и неформално представљање; степени сродства и родбински односи; нумерисање

		спратова.
Описивање карактеристика живих бића, предмета, појава и места	- разуме једноставнији опис особа, биљака, животиња, предмета, појава или места; - упореди и опише карактеристике живих бића, предмета, појава и места, користећи једноставнија језичка средства;	Језичке активности у комуникативним ситуацијама Слушање и читање једноставнијих описа живих бића, предмета, појава и места и њиховог поређења; усмено и писано описивање/поређење живих бића, предмета, појава и места; израда и презентација пројеката (постера, стрипова, ППТ-а, кратких аудио/видео записа, радио емисија и слично). Садржаји <i>Кто мальчик в чёрных джинсах и белой рубашке? Что надела Маша? Она надела зелёную юбку и зелёную футболку. Она высокая и стройная. У неё голубые глаза и длинные светлые волосы. Какие у тебя глаза? Какой у тебя рост? Какого цвета у тебя футболка?</i> <i>Посмотрите, я надел сегодня новые джинсы! Мой брат умный, но не очень трудолюбивый. На улице Князя Михаила есть книжные магазины. В центре нашего города большой торговый центр недалеко от книжного магазина. Москва - столица России. Санкт-Петербург - северная столица России. Москва больше Санкт-Петербурга. Белград меньше Москвы. У меня есть кошка. Её зовут Мурка. Она маленькая, белая.</i> Придеви. Род, број и слагање с именицама. Конструкције за изражавање посесивности: у+ ген. личних заменица и именица (<i>у меня, у тебя, у неё, у него у нас, у вас, у них; у Ивана, у Ирины</i>). Присвојне заменице: <i>мой, твой, наш, ваш, их</i>. Слагање с именицама. Прошло време фреквентних глагола. Прост компаратив <i>больше, меньше, лучше</i>. (Интер)културни садржаји: Русија и Србија: градови; биљни и животињски свет.

Позив и реаговање на позив за учешће у заједничкој активности	- разуме једноставније предлоге и одговори на њих; - упути једноставан предлог; - пружи одговарајући изговор или одговарајуће оправдање;	Језичке активности у комуникативним ситуацијама Слушање и читање једноставнијих текстова који садрже предлоге; усмено и писано преговарање и договарање око предлога и учешћа у заједничкој активности; писање позивнице за прославу/журку или имејла/СМС-а којим се уговара заједничка активност; прихватање/одбијање предлога, усмено или писано, уз поштовање основних норми учтивости и давање одговарајућег оправдања/изговора. Садржаји <i>Давай играть в футбол/баскетбол! Поиграем вместе? Пусть Витя играет в футбол. Приглашаю тебя ко мне на день рождения/вечеринку. Приходи ко мне на вечеринку! Ты сможешь прийти ко мне на день рождения завтра в семь? Вечеринка у меня дома/в кафе. Спасибо за приглашение, я обязательно приду. К сожалению, я не смогу прийти, я должен присмотреть за братом. Извини, но я не смогу прийти. Вечеринка/день рождения, к сожалению, без меня. Давай пойдём в кино завтра? Где встречаемся? Около метро. Во сколько? В пять.</i> Заповедни начин; треће лице јединине/множине: <i>Пусть Саша играет!</i>; прво лице множине (с речцом <i>давай</i> и без ње): <i>Поиграем вместе! Давай поиграем вместе! Давай играть вместе!</i> Предлошко-падежне конструкције (у, около, без + ген; к + дат; в, на + ак; с, за + инстр, в, на + лок). Интонација упитних исказа без упитне речи. Садашње време у значењу будућег. Модалне конструкције (личне и безличне): <i>Мне надо; я должен/должна.</i> (Интер)културни садржаји: прикладно позивање и прихватање/одбијање позива.

Изражавање молби, захтева, обавештења, извињења, и захвалности	- разуме и једноставне молбе и захтеве и реагује на њих; - упути једноставне молбе и захтеве; - затражи и пружи кратко обавештење; - захвали и извини се на једноставан начин; - саопшти кратку поруку (телефонски разговор, дијалог уживо, СМС, писмо, имејл) којом се захваљује;	Језичке активности у комуникативним ситуацијама Слушање и читање једноставнијих исказа којима се тражи/нуди помоћ, услуга, обавештење или се изражава жеља, извињење, захвалност; усмено и писано тражење и давање обавештења, упућивање молбе за помоћ/услугу и реаговање на њу, изражавање жеља, извињења и захвалности. Садржаји <i>Тебе помоћ? Нет, спасибо. Да, пожалујста. Что тебе нужно? Тебе нужна ручка? Ты хочешь апельсин? Передай, пожалујста, соль. Конечно, вот она. Спасибо огромное. Не за что. Ничего. Дай мне, пожалујста, ручку. Можно? Конечно, пожалујста, вот она. К сожалению, ручка мне нужна. Извини(те), можно вопрос?</i> Заповедни начин. Садашње време глагола <i>хотеть</i>. Предикатив <i>можно</i>. Интонација упитних исказа без упитне речи.. (Интер)културни садржаји: правила учтиве комуникације.
Разумевање и давање упутстава	- разуме и следи једноставнија упутства у вези с уобичајеним ситуацијама из свакодневног живота (правила игре, рецепт за припремање неког јела и сл.) са визуелном подршком без ње; - да једноставна упутства (нпр. може да опише како се нешто користи/прави, напише рецепт и сл.);	Језичке активности у комуникативним ситуацијама Слушање и читање текстова који садрже једноставнија упутства (нпр. за компјутерску или обичну игру, употребу апарата, рецепт за прављење јела и сл.) са визуелном подршком и без ње; усмено и писано давање упутстава. Садржаји <i>Закрой глаза. Угадай, кто говорит. Пропусти один ход. Иди два хода вперед/назад. Возьми яблоко, нарежь его на ломтики. Налей воду в кастрюлю. Свари пельмени.</i> Заповедни начин.

		(Интер)културни садржаји: традиционалне/омиљене врсте јела (пельмени, блины, борщ...).
Описивање и честитање празника, рођендана и значајних догађаја, честитање на успеху и изражавање жаљења	- разуме честитку и одговори на њу; - упуту пригодну честитку; - разуме и, примењујући једноставнија језичка средства, опише начин прославе рођендана, празника и важних догађаја;	Језичке активности у комуникативним ситуацијама Слушање и читање једноставнијих текстова у којима се описују и честитају празници, рођендани и значајни догађаји; описивање празника, рођендана и значајних догађаја; реаговање на упућену честитку у усменом и писаном облику; упућивање пригодних честитки у усменом и писаном облику; израда и презентација пројеката у вези са прославом празника, рођендана и значајних догађаја. Садржаји <i>Поздравляю тебя с днём рождения! Желаю всего самого лучшего! С Новым годом! С Рождеством С Днём Учителя! С Восьмым марта! Счастливо! Желаю тебе/вам всего хорошего: здоровья, счастья, успеха. Тебе/вам тоже всего хорошего. Поздравляю с успехом! С приездом! Добро пожаловать! С Днём ангела! Хочу пожелать тебе всего самого-самого лучшего!</i> Садашње и прошло време. Глаголи <i>хотеть, желать/пожелать кому что, поздравить (кого с чем)</i> . (Интер)културни садржаји: значајни празници и догађаји и начин обележавања/прославе; честитање.
Описивање догађаја и способности у садашњости	- разуме једноставније текстове у којима се описују сталне, уобичајене и тренутне радње и способности; - размени информације које се односе на дату комуникативну ситуацију; - опише сталне, уобичајене и тренутне догађаје/активности и способности користећи неколико везаних исказа;	Језичке активности у комуникативним ситуацијама Слушање и читање описа и размењивање исказа у вези са сталним, уобичајеним и тренутним догађајима/активностима и способностима; усмено и писано описивање сталних, уобичајених и тренутних догађаја/активности и способности (разговор уживо или путем телефона, разгледница, СМС

		порука, имејл и сл.). Садржаји <i>Я живу на втором этаже. Ты живёшь в одноэтажном или многоэтажном доме. У меня брат и сестра. Они не ходят в школу. Что ты делаешь по воскресеньям? Во сколько ты ложишься спать вечером? У него в комнате беспорядок. Они сейчас завтракают. Что ты обычно ешь на завтрак?</i> <i>Обычно я в школу я езжу на автобусе. Каждый день я хожу на тренировки по баскетболу. После школы я гуляю с собакой. Я хорошо знаю математику. Папа стоит в пробке. Я хорошо плаваю. Моя маленькая сестрёнка ещё не ходит. Мы едем на экскурсию! Не могу дождаться! Я леплю снеговика!</i> Глаголи кретања (садашње време): <i>идти/ходить, ехать/ездить, лететь/летать, плыть/плавать.</i> Прилози за време: <i>утром, днём, вечером, весной, осенью.</i> Садашње време глагола <i>есть и пить.</i> (Интер)културни садржаји: породични живот; живот у школи - наставне и ваннаставне активности; распусти и путовања.
Описивање догађаја и способности у прошлости	- разуме краће текстове у којима се описују догађаји и способности у прошлости; - размени информације у вези са догађајима и способностима у прошлости; - опише у неколико краћих, везаних исказа догађај у прошлости; - опише неки историјски догађај, историјску личност и сл.;	Језичке активности у комуникативним ситуацијама Слушање и читање описа и усмено и писано размењивање исказа у вези са догађајима/активностима и способностима у прошлости; усмено и писано описивање догађаја/активности и способности у прошлости; израда и презентација пројеката о историјским догађајима, личностима и сл. Садржаји <i>Где ты был в прошлую среду в пять часов? Я был дома. Ты смотрела вчера фильм? Во сколько начался</i>

		<i>фильм? Я не смотрел телевизор вчера. Как ты провёл свои летние каникулы? Ты ездил к бабушке? По телевизору показывали мой любимый сериал. В пять лет я умел плавать.</i> Прошло време фреквентних повратних и неповратних глагола. Прилози за време: <i>вчера, сегодня, утром, вечером, ночью...</i> Глаголи кретања (прошло време): <i>идти/ходить, ехать/ездить, лететь/летать, плыть/плавать.</i> Интонација упитних исказа без упитне речи. (Интер)културни садржаји: историјски догађаји и открића; важније личности из прошлости (историјске личности, писци, књижевнице, научници/е, уметници/е, и сл.).
Исказивање жеља, планова и намера	- разуме жеље планове и намере и реагује на њих; - размени једноставне исказе у вези са својим и туђим жељама, плановима и намерама; - саопшти шта он/она или неко други жели, планира, намерава;	Језичке активности у комуникативним ситуацијама Слушање и читање краћих текстова у вези са жељама, плановима и намерама; усмено и писано договарање о жељама, плановима и намерама (телефонски разговор, разговор уживо, СМС, имејл и сл.) Садржаји <i>Кем ты станешь? Я стану лётчиком. А ты кем хочешь стать? Я хочу стать учительницей. Мой брат хочет быть программистом. Сегодня вечером мои родители идут в гости. После обеда я делаю домашнее задание. Завтра мы идём к бабушке в гости.</i> Будуће време глагола <i>быть</i> и <i>стать</i>. Конструкције <i>стать, быть</i> + инстр. Садашње време у значењу будућег. (Интер)културни садржаји: свакодневни живот и разонода; породични односи.
Исказивање потреба, осета и осећања	- разуме и реагује на свакодневне изразе у вези са непосредним и	Језичке активности у

	конкретним потребама, осетима и осећањима; - изрази, основне потребе, осете и осећања једноставнијим језичким средствима;	комуникативним ситуацијама Слушање и читање исказа у вези са потребама, осетима и осећањима; усмено и писано договарање у вези са задовољавањем потреба; предлагање решења у вези са осетима и потребама; усмено и писано исказивање, својих осећања и реаговање на туђа. Садржаји <i>Мне холодно. Мне жарко. Мне хочется есть/пить. Надень куртку! Сними капюшон! У меня болит зуб. Налей мне воды, пожалуйста! Сделай мне бутерброд, пожалуйста, так есть хочется!</i> Безличне реченице. Глагол <i>хотеть</i>. Глагол <i>хотеться</i> (безлична употреба: <i>мне хочется</i>). Заповедни начин глагола <i>есть</i> и <i>пить</i>. Интонација упитних исказа без упитне речи. (Интер)културни садржаји: мимика и гестикулација; употреба емотикона.
Исказивање просторних односа и величина	- разуме једноставнија питања и одговори на њих; - разуме обавештења о простору и величинама; - опише специфичније просторне односе и величине једноставним, везаним исказима;	Језичке активности у комуникативним ситуацијама Слушање и читање краћих текстова у вези са специфичнијим просторним односима и величинама; усмено и писано размењивање информација у вези са просторним односима и величинама; усмено и писано описивање просторних односа и величина. Садржаји <i>Где книжный магазин? Рядом с нашей школой. Где окно? На стене. Где рюкзак? Под столом. Где картина? Над доской. Слева от шкафа - доска. Мой дом двухэтажный. Моя квартира трехкомнатная. Моя комната небольшая. Слева от двери, у окна, стоит письменный стол.</i>

		<i>Посередине комнаты маленький диван со столиком. В углу стоит моя кровать. Под моим окном растёт большая липа. У моего дедушки в деревне красивая изба. Его изба больше избы его брата.</i> Генитив, инструментал, локатив с предлозима. Компаративи <i>больше, меньше</i>. Слагање придева с именицама. (Интер)културни садржаји: јавни простор; типичан изглед школског и стамбеног простора; руска сеоска кућа; природа.
Исказивање времена (хронолошког и метеоролошког)	- разуме, тражи и даје једноставнија обавештења о хронолошком времену и метеоролошким приликама у ширем комуникативном контексту; - опише дневни/недељни распоред активности; - опише метеоролошке прилике и климатске услове у својој земљи и једној од земаља циљне културе једноставним језичким средствима;	Језичке активности у комуникативним ситуацијама Слушање и читање једноставнијих текстова у вези са хронолошким временом, метеоролошким приликама и климатским условима; усмено и писано тражење и давање информација о времену дешавања неке активности, метеоролошким приликама и климатским условима у ширем комуникативном контексту; израда и презентација пројеката (нпр. о часовним зонама, упоређивање климатских услова у својој земљи са климатским условима једне од земаља циљне културе и сл.). Садржаји <i>Который час? Сколько времени? Когда начинается первый урок? В полдевятого. Когда у тебя тренировки по плаванию? По понедельникам и четвергам. Во сколько? В котором часу? В пять часов. Я родилась шестого февраля. Какая погода? Холодно. Снег идёт. Жарко и душно на улице. Какое сегодня число? Первое апреля. Какого числа начинается чемпионат по футболу? Двадцатого апреля.</i> Основни бројеви до 1000. Облици час, часа, часов уз основне бројеве. Редни бројеви до 100.

		Слагање редног броја с именицом у роду, броју и падежу (<i>двадцатое апреля, двадцатого апреля</i>). Безличне реченице с предикативима (<i>мне жарко, на улице холодно</i>). Интонација упитних исказа без упитне речи. Упитне заменице и прилози. (Интер)културни садржаји: климатски услови; разлика у часовној зони.
Изрицање дозвола, забрана, правила понашања и обавеза	- разуме и реагује на једноставније забране, своје и туђе обавезе; - размени једноставније информације које се односе на забране и правила понашања у школи и на јавном месту (у превозном средству, спортском центру, биоскопу, зоолошком врту и сл.) као и на своје и туђе обавезе; - представи правила понашања, забране и листу својих и туђих обавеза користећи одговарајућа језичка средства;	Језичке активности у комуникативним ситуацијама Слушање и читање исказа у вези са забранама, правилима понашања и обавезама; постављање питања у вези са забранама, правилима понашања и обавезама и одговарање на њих; усмено и писано саопштавање забрана, правила понашања и обавеза (нпр. креирање постера са правилима понашања, списка обавеза и сл.). Садржаји <i>На уроке нельзя разговаривать. На уроке можно задавать вопросы. Сегодня я должен/должна заниматься. Мне нужно прочитать книгу до четверга. Собаку надо кормить каждый день. Извините, можно войти? Да, можно. Нет, нельзя. Курить запрещено! Запрещено кормить животных!</i> Безличне реченице с предикативима: <i>надо, нельзя, нужно, можно</i>. Датив личних заменица и именица. Интонација упитних исказа без упитне речи. (Интер)културни садржаји: понашање на јавним местима; значење знакова и симбола.
Изражавање припадања и поседовања	- разуме и формулише једноставније изразе који се односе на поседовање и припадност; - пита и каже шта неко има/нема и чије је нешто;	Језичке активности у комуникативним ситуацијама Слушање и читање једноставнијих текстова с исказима у којима се говори шта неко има/нема или чије је

		нешто; постављање питања у вези са датом комуникативном ситуацијом и одговарање на њих. Садржаји <i>У меня есть собака. Мою собаку зовут Бобик. У меня нет мобильного. У кого есть сестра/брат? Это твоя собака? Нет, не моя. Это собака моего друга. Да, моя. У них в голове только компьютеры. Это дом бабушки.</i> Конструкције за изражавање посесивности: у+ ген. личних заменица и именица (у меня, у мамы); именица + именица у генитиву (дом папы). Општа негација (нет и не). Посебна негација (Не моя собака). Присвојне заменице. Интонација упитних исказа без упитне речи. (Интер)културни садржаји: породица и пријатељи; однос према својој и туђој имовини.
Изражавање интересовања, допадања и недопадања	- разуме и реагује на једноставније исказе који се односе на описивање интересовања, хобија и изражавање допадања и недопадања; - опише своја и туђа интересовања и хобије и изрази допадање и недопадање уз једноставно образложење;	Језичке активности у комуникативним ситуацијама Слушање и читање једноставнијих текстова у вези са нечијим интересовањима, хобијима и стварима које воли/не воли, које му/јој се свиђају/не свиђају; размена информација о својим и туђим интересовањима, хобијима, допадању и недопадању (телефонски разговор, интервју, обичан разговор са пријатељима у школи и сл.); усмено и писано описивање интересовања, допадања и недопадања (писање имејла о личним интересовањима, хобијима, допадању и недопадању, листе ствари које му/јој се свиђају/не свиђају и сл.); истраживачке пројектне активности (нпр. колики број ученика у одељењу воли/не воли пливање, скијање, тенис и сл.) графичко приказивање и тумачење резултата.

		Садржаји <i>У тебе есть хобби? Какое у тебя хобби? Я интересуюсь моделированием. Делаю макеты ракет и космических кораблей. Я ращу кактусы. Я интересуюсь плаванием. Умею плавать брассом и на спине. Мне не нравятся зимние виды спорта. Люблю кататься на санках. Не люблю кататься на лыжах. Мой любимый спорт - теннис. Мне интересно смотреть теннис. Чем ты интересуешься? Дети, сколько вас любит играть в футбол? Сколько в баскетбол?</i> Глаголи <i>заниматься, интересоваться</i> чем. Безлична употреба глагола <i>нравиться</i>. Интонација упитних исказа без упитне речи. (Интер)културни садржаји: интересовања, хобији, забава, разонода, спорт и рекреација; уметност (књижевност за младе, стрип, музика, филм).
Изражавање мишљења (слагања и неслагања)	- разуме и формулише једноставније исказе којима се тражи мишљење, изражава слагање/неслагање;	Језичке активности у комуникативним ситуацијама Слушање и читање једноставнијих текстова у вези са тражењем мишљења и изражавањем слагања/неслагања; усмено и писано тражење мишљења и изражавање слагања и неслагања. Садржаји <i>Что ты думаешь на эту тему? Пожалуйста, расскажи мне об этой книге! Она интересная? Да, мне книга очень понравилась. Нет, не интересная. Довольно скучная. Да, я согласен/согласна. Нет, не согласен/согласна.</i> Интонација упитних исказа без упитне речи. Кратки облици придева <i>согласен/согласна/согласны</i>. (Интер)културни садржаји: поштовање основних норми

		учтивости у комуникацији са вршњацима и одраслима.
Изражавање количине, бројева и цена	- разуме једноставније изразе који се односе на количину нечега; - пита и каже колико нечега има/нема, користећи једноставија језичка средства; - на једноставан начин затражи артикле у продавници једноставним изразима за количину, наручи јело и/или пиће у ресторану и пита/каже/израчуна колико нешто кошта; - састави списак за куповину - намирнице и количина намирница (две векне хлеба, пакет тестенине, три конзерве туњевине и сл.) - изрази количину у мерама - 100 gr шећера, 300 gr брашна и сл..	Језичке активности у комуникативним ситуацијама Слушање и читање једноставнијих текстова који говоре о количини нечега; постављање питања у вези с количином и одговарање на њих, усмено и писано; слушање и читање текстова на теме поруџбине у ресторану, куповине, играње улога (у ресторану, у продавници, у кухињи ...); писање списка за куповину; записивање и рачунање цена. Садржаји <i>Сколько мальчиков, сколько девочек в классе? В классе 12 мальчиков и 15 девочек. Сколько тебе лет? Мне 15 лет. Который час? Пять часове две минуты У нас в школе есть гардероб. У Виктора нет собаки. Есть молоко в холодильнике? Нет, молока нет, но кефир есть. Сколько стоит клубника? 150 рублей за килограмм. Список покупок продуктов: килограмм муки, два килограмма сахара, 300 грамм ветчины, 200 грамм сыра, 2 пакета молока. Мне, пожалуйста, борщ и котлету. А мне суп и макароны с сыром. Пожалуйста, я хочу заказать кофе и апельсиновый сок. А мне, пожалуйста, компот. Сколько с нас? С вас 300 рублей.</i> Упитне заменице и прилози. Основни бројеви до 1000. Интонација упитних исказа без упитне речи. Императив фреквентних глагола. (Интер)културни садржаји: друштвено окружење; локалне мерне јединице, намирнице и јела специфични за циљну културу.

FRANCUSKI JEZIK

OBLAST/TEMA Komunikativne funkcije	ISHODI	SADRŽAJI
	Po završenoj temi/oblasti učenik će biti u stanju da u	

	usmenoj i pisanoj komunikaciji:	
Pozdravljanje i predstavljanje sebe i drugih i traženje/davanje osnovnih informacija o sebi i drugima u širem društvenom kontekstu	- razume kraće tekstove koji se odnose na pozdravljanje, predstavljanje i traženje/davanje informacija lične prirode; - pozdravi i otpozdravi, predstavi sebe i drugog koristeći jednostavna jezička sredstva; - postavi i odgovori na jednostavnija pitanja lične prirode; - u nekoliko vezanih iskaza saopšti informacije o sebi i drugima;	Jezičke aktivnosti u komunikativnim situacijama Slušanje i čitanje kraćih, jednostavnijih tekstova koji se odnose na date komunikativne situacije (dijalozi, narativni tekstovi, formulari i sl.); reagovanje na usmeni ili pisani impuls sagovornika (nastavnika, vršnjaka i sl.) i iniciranje komunikacije; usmeno i pisano davanje informacija o sebi i traženje i davanje informacija o drugima (SMS, imejl, formulari, članske karte, opis fotografije i sl.) Sadržaji <i>Salut! Bonjour! Bonsoir! Bonne nuit! Bonjour, Monsieur. Au revoir, Madame. A demain. A bientôt. A tout à l'heure. A plus tard. Je m'appelle Milica. Moi, c'est Marko. Tu t'appelles comment? Comment t'appelles-tu? J'habite à Kragujevac, en Serbie. Tu habites où? C'est quoi, ton nom/ton adresse? Comment allez-vous? Comment vas-tu? Je vais bien, et vous/et toi? Ça va, et toi? Qui est-ce? Comment s'appelle-t-elle? J'ai onze ans. Et toi, tu as quel âge? Ça c'est mon frère. Tu connais ma cousine? Non, je ne la connais pas.</i> (Inter)kulturni sadržaji: ustaljena pravila učtivosti; imena, prezimena i nadimci; adresa; formalno i neformalno predstavljanje; stepeni srodstva i rodbinski odnosi; numerisanje spratova.
Opisivanje karakteristika živih bića, predmeta, pojava i mesta	- razume jednostavniji opis osoba, biljaka, životinja, predmeta, pojava ili mesta; - uporedi i opiše karakteristike živih bića, predmeta, pojava i mesta, koristeći jednostavnija jezička sredstva;	Jezičke aktivnosti u komunikativnim situacijama Slušanje i čitanje jednostavnijih opisa živih bića, predmeta, pojava i mesta i njihovog poređenja; usmeno i pisano opisivanje/poređenje živih bića, predmeta, pojava i mesta; izrada i prezentacija projekata (postera, stripova, PPT-a, kratkih audio/video zapisa, radio emisija i slično). Sadržaji

		<i>Ma meilleure amie s'appelle Ivana: elle est petite et blonde. Elle a les cheveux blonds et les yeux marron. Elle est sportive. Sylvie est plus grande que sa sœur. Nous sommes plus rapides que vous. Le chien de mon voisin est grand et noir. C'est un chien calme et gentil. J'ai un nouveau portable. C'est un appareil très moderne. C'est le modèle de la dernière génération. Paris est la plus grande ville de France. A Paris il y a beaucoup de monuments, célèbres dans le monde entier.</i> Opisni pridevi: rod, broj i mesto. Poređenje prideva (<i>plus grand, meilleur</i>). Prezentativi (<i>c'est/ce sont...</i>) Prezent frekventnih glagola, računajući i povratne. (Inter)kulturalni sadržaji: gradovi, sela, prirodna staništa; biljni i životinjski svet.
Poziv i reagovanje na poziv za učešće u zajedničkoj aktivnosti	- razume jednostavnije predloge i odgovori na njih - uputi jednostavan predlog - pruži odgovarajući izgovor ili odgovarajuće opravdanje	Jezičke aktivnosti u komunikativnim situacijama Slušanje i čitanje jednostavnijih tekstova koji sadrže predloge; usmeno i pisano pregovaranje i dogovaranje oko predloga i učešća u zajedničkoj aktivnosti; pisanje pozivnice za proslavu/žurku ili imejla/SMS-a kojim se ugovara zajednička aktivnost; prihvatanje/odbijanje predloga, usmeno ili pisano, uz poštovanje osnovnih normi učtivosti i davanje odgovarajućeg opravdanja/izgovora. Sadržaji <i>Tu aimerais aller au cinéma avec moi? Viens chez moi après l'école. On joue ensemble dans la cour de récré? Oui, c'est une bonne idée! Oui, avec plaisir. Désolée, je ne peux pas. Je suis occupée.</i> <i>Je t'invite à ma boum. C'est samedi soir à 20 heures, chez moi.</i> Pitanje intonacijom. Imperativ. Negacija (<i>ne/n'... pas</i>). Zamenica <i>on</i>. Prezentativi (<i>c'est/ce sont...</i>) Prezent frekventnih nepravilnih glagola.

		(Inter)kulturalni sadržaji: prikladno pozivanje i prihvatanje/odbijanje poziva.
Izražavanje molbi, zahteva, obavještenja, izvinjenja, i zahvalnosti	- razume i jednostavne molbe i zahteve i reaguje na njih, - uputi jednostavne molbe i zahteve; - zatraži i pruži kratko obavještenje; - zahvali i izvini se na jednostavan način; - saopšti kratku poruku (telefonski razgovor, dijalog uživo, SMS, pismo, imejl) kojom se zahvaljuje;	Jezičke aktivnosti u komunikativnim situacijama Slušanje i čitanje jednostavnijih iskaza kojima se traži/nudi pomoć, usluga, obavještenje ili se izražava želja, izvinjenje, zahvalnost; usmeno i pisano traženje i davanje obavještenja, upućivanje molbe za pomoć/uslugu i reagovanje na nju, izražavanje želja, izvinjenja i zahvalnosti. Sadržaji <i>Tu peux m'aider, s'il te plaît? On met la table ensemble? Madame, est-ce que je peux aller aux toilettes? Pourriez-vous me dire où se trouve...? Tu viens voir un film chez moi? Voilà. Merci pour ton invitation! Je t'en prie. Oui, pourquoi pas? Le concours aura lieu dimanche à 15 heures. Ne partez pas sans moi! Est-ce que tu pourrais me prêter ton portable? Tu veux me donner ton numéro de téléphone?</i> Pitanje intonacijom. Negacija (<i>ne/n'... pas</i>). Zamenica <i>on</i>. Futur prvi. Prezentativi (<i>voilà</i>) (Inter)kulturalni sadržaji: pravila učtive komunikacije.
Razumevanje i davanje uputstava	- razume i sledi jednostavnija uputstva u vezi s uobičajenim situacijama iz svakodnevnog života (pravila igre, recept za pripremanje nekog jela i sl.) sa vizuelnom podrškom bez nje; - da jednostavna uputstva (npr. može da opiše kako se nešto koristi/pravi, napiše recept i sl.);	Jezičke aktivnosti u komunikativnim situacijama Slušanje i čitanje tekstova koji sadrže jednostavnija uputstva (npr. za kompjutersku ili običnu igru, upotrebu aparata, recept za pravljenje jela i sl.) sa vizuelnom podrškom i bez nje; usmeno i pisano davanje uputstava. Sadržaji <i>Il faut faire attention. Appuyez sur le bouton. Composez le numéro 16 et attendez le signal sonore. Cliquez sur l'émoticone! Lancez le ballon et courez vite! Comment ça marche?</i>

		<i>Coupez les pommes en morceaux. Il faut mettre du beurre.</i> Imperativ. Partitivni član (<i>du/de la/de l'/des</i>). Pitanja sa upitnim rečima (<i>comment</i>). Osnovni brojevi do 100, stotine do 1000. Konstrukcija <i>il faut</i> sa infinitivom. (Inter)kulturalni sadržaji: tradicionalne/omiljene vrste jela.
Opisivanje i čestitanje praznika, rođendana i značajnih događaja, čestitanje na uspehu i izražavanje žaljenja	- razume čestitku i odgovori na nju; - uputi prigodnu čestitku; - razume i, primenjujući jednostavnija jezička sredstva, opiše način proslave rođendana, praznika i važnih događaja;	Jezičke aktivnosti u komunikativnim situacijama Slušanje i čitanje jednostavnijih tekstova u kojima se opisuju i čestitaju praznici, rođendani i značajni događaji; opisivanje praznika, rođendana i značajnih događaja; reagovanje na upućenu čestitku u usmenom i pisanom obliku; upućivanje prigodnih čestitki u usmenom i pisanom obliku; izrada i prezentacija projekata u vezi sa proslavom praznika, rođendana i značajnih događaja. Sadržaji <i>Pour Noël on décore le sapin et on offre des cadeaux. Nous mangeons de la bûche et de la dinde aux marrons. On dit: Joyeux Noël! Pour la fête du Nouvel An on fait des feux d'artifice dans toutes les villes de France. On dit: Bonne année! Merci, à toi/à vous aussi! A vous de même! Dans mon pays on célèbre... Ma fête préférée est... Bon anniversaire! Félicitations! Je suis contente pour toi!</i> Zamenica <i>on</i>. Uzvične rečenice. Prezent frekventnih glagola. (Inter)kulturalni sadržaji: značajni praznici i događaji i način obeležavanja/proslave; čestitanje.
Opisivanje događaja i sposobnosti u sadašnjosti	- razume jednostavnije tekstove u kojima se opisuju stalne, uobičajene i trenutne radnje i sposobnosti; - razmeni informacije koje se odnose na datu komunikativnu situaciju; - opiše stalne, uobičajene i trenutne	Jezičke aktivnosti u komunikativnim situacijama Slušanje i čitanje opisa i razmenjivanje iskaza u vezi sa stalnim, uobičajenim i trenutnim događajima/aktivnostima i sposobnostima; usmeno i pisano opisivanje stalnih, uobičajenih i trenutnih događaja/aktivnosti i sposobnosti (razgovor uživo ili putem telefona,

	događaje/aktivnosti i sposobnosti koristeći nekoliko vezanih iskaza;	razglednica, SMS poruka, imejl i sl.). Sadržaji <i>Tu habites dans un appartement ou dans une maison? J'habite au premier étage, dans un petit appartement. Ma soeur ne va pas à l'école, elle a cinq ans. Qu'est-ce que tu fais le dimanche? A quelle heure tu te lèves? Elle ne fait jamais le ménage. J'aide mon grand-père à laver la voiture. Quand le Carnaval de Nice a-t-il lieu? C'est moi qui donne à manger au chat. Ce matin, nous partons en vacances. Je fais mes devoirs maintenant, je ne peux pas sortir. Je prends toujours ma douche le soir. Je parle trois langues. Je suis bon/bonne en maths.</i> Predlozi. Sažeti član (<i>au, du</i>). Član ispred imena dana. Negacija (<i>ne/n'... pas</i>). Pitanja sa upitnim rečima (<i>que, quel, quand</i>). Redni brojevi do 20. Prilozi za vreme (<i>maintenant, toujours</i>). Present frekventnih glagola. (Inter)kulturalni sadržaji: porodični život; život u školi - nastavne i vannastavne aktivnosti; raspusti i putovanja.
Opisivanje događaja i sposobnosti u prošlosti	- razume kraće tekstove u kojima se opisuju događaji i sposobnosti u prošlosti; - razmeni informacije u vezi sa događajima i sposobnostima u prošlosti; - opiše u nekoliko kraćih, vezanih iskaza događaj u prošlosti; - opiše neki istorijski događaj, istorijsku ličnost i sl.;	Jezičke aktivnosti u komunikativnim situacijama Slušanje i čitanje opisa i usmeno i pisano razmenjivanje iskaza u vezi sa događajima/aktivnostima i sposobnostima u prošlosti; usmeno i pisano opisivanje događaja/aktivnosti i sposobnosti u prošlosti; izrada i prezentacija projekata o istorijskim događajima, ličnostima i sl. Sadržaji <i>Où étais-tu samedi dernier à huit heures? J'étais chez moi. Tu as regardé la télé hier soir? Oui, j'ai regardé un dessin animé./Non, je n'aime pas beaucoup la télé. Je suis allée à la piscine lundi matin. Où as-tu passé tes</i>

		<i>vacances? Comment avez-vous voyagé? Nous avons visité Paris pendant les vacances d'été. Nous avons pris l'avion. Vous vous êtes bien amusés? Oui, c'était super. Mon petit frère s'est ennuyé, il voulait visiter le Disneyland. Quand j'avais cinq ans, je savais déjà nager!</i> Složeni perfekt. Imperfekt. Pitanje intonacijom. Pitanja sa upitnim rečima (<i>où, comment</i>). Negacija (<i>ne/n'... pas</i>). (Inter)kulturalni sadržaji: istorijski događaji i otkrića; važnije ličnosti iz prošlosti (istorijske ličnosti, pisci, književnici, naučnici/e, umetnici/e, i sl).
Iskazivanje želja, planova i namera	- razume želje planove i namere i reaguje na njih; - razmeni jednostavne iskaze u vezi sa svojim i tuđim željama, planovima i namerama; - saopšti šta on/ona ili neko drugi želi, planira, namerava;	Jezičke aktivnosti u komunikativnim situacijama Slušanje i čitanje kraćih tekstova u vezi sa željama, planovima i namerama; usmeno i pisano dogovaranje o željama, planovima i namerama (telefonski razgovor, razgovor uživo, SMS, imejl i sl.). Sadržaji <i>Plus tard, j'aimerais devenir ingénieur. Il veut sortir avec ses copains. Je vais faire mes devoirs cet après-midi. Qu'est-ce que tu vas faire dimanche soir? Mes parents vont voir leurs amis, alors je vais jouer à Pokémon sur mon ordinateur.</i> Bliski futur. Kondicional glagola <i>aimer</i>. Pitanja sa upitnim rečima (<i>que</i>). Prisvojni pridevi. (Inter)kulturalni sadržaji: svakodnevni život i rasonoda; porodični odnosi.
Iskazivanje potreba, oseta i osećanja	- razume i reaguje na svakodnevne izraze u vezi sa neposrednim i konkretnim potrebama, osetima i osećanjima; - izrazi, osnovne potrebe, osete i osećanja jednostavnijim jezičkim sredstvima;	Jezičke aktivnosti u komunikativnim situacijama Slušanje i čitanje iskaza u vezi sa potrebama, osetima i osećanjima; usmeno i pisano dogovaranje u vezi sa zadovoljavanjem potreba; predlaganje rešenja u vezi sa osetima i potrebama; usmeno i pisano iskazivanje, svojih

		osećanja i reagovanje na tuđa. Sadržaji <i>J'ai chaud/froid/faim/soif/sommeil. Enlève/Mets ton pull. Prends du pain et du fromage. Il y a des jus de fruits, sers-toi. Nous sommes tous fatigués. On pourrait se coucher. Je suis content/e de te voir. Oh, quel dommage! Je suis désolée!</i> Imperativ. Kondicional glagola <i>pouvoir</i>. Partitivni član (<i>du/de la/de l'/des</i>). Prezentativi (<i>il y a</i>). Prezent frekventnih glagola, računajući i povratne. (Inter)kulturalni sadržaji: mimika i gestikulacija; upotreba emotikona.
Iskazivanje prostornih odnosa i veličina	- razume jednostavnija pitanja i odgovori na njih; - razume obaveštenja o prostoru i veličinama; - opiše specifičnije prostorne odnose i veličine jednostavnim, vezanim iskazima;	Jezičke aktivnosti u komunikativnim situacijama Slušanje i čitanje kraćih tekstova u vezi sa specifičnijim prostornim odnosima i veličinama; usmeno i pisano razmenjivanje informacija u vezi sa prostornim odnosima i veličinama; usmeno i pisano opisivanje prostornih odnosa i veličina. Sadržaji <i>Où se trouve la bibliothèque, s'il vous plaît? Première rue à droite, puis deuxième à gauche. C'est la chambre de ton frère? Non, sa chambre est à côté de la salle de bains. Qu'est-ce qu'il y a derrière le fauteuil? Ton livre est sous la table. Où est-elle? A l'école? Non, au supermarché/parc/à la boulangerie. Combien mesure la Tour Eiffel? Cette rivière est profonde? Oui, elle a trois mètres de profondeur. L'éléphant est plus gros que l'hippopotame. La baleine bleue est le plus grand animal de la planète. Ma ville se trouve au sud de la Serbie.</i> Pitanje intonacijom. (Inter)kulturalni sadržaji: javni prostor; tipičan izgled školskog i stambenog prostora; priroda.

Iskazivanje vremena (hronološkog i meteorološkog)	- razume, traži i daje jednostavnija obaveštenja o hronološkom vremenu i meteorološkim prilikama u širem komunikativnom kontekstu; - opiše dnevni/nedeljni raspored aktivnosti; - opiše meteorološke prilike i klimatske uslove u svojoj zemlji i jednoj od zemalja ciljne kulture jednostavnim jezičkim sredstvima;	Jezičke aktivnosti u komunikativnim situacijama Slušanje i čitanje jednostavnijih tekstova u vezi sa hronološkim vremenom, meteorološkim prilikama i klimatskim uslovima; usmeno i pisano traženje i davanje informacija o vremenu dešavanja neke aktivnosti, meteorološkim prilikama i klimatskim uslovima u širem komunikativnom kontekstu; izrada i prezentacija projekata (npr. o časovnim zonama, upoređivanje klimatskih uslova u svojoj zemlji sa klimatskim uslovima jedne od zemalja ciljne kulture i sl.). Sadržaji <i>Quelle heure est-il? Il est cinq heures/il est midi. Il est deux heures et demie. Il est dix heures et quart. Il est onze heures moins le quart/dix. Je suis née le 12 janvier. Il est né le jour de Noël. Christophe Colomb a découvert l'Amérique en 1492/au 15èmesiècle. Quel temps fait-il? Il fait froid/chaud/beau. Il a fait beau hier? Non, il a plu. Il y avait du vent/des nuages/du brouillard. D'habitude, il fait chaud au mois de juin. Il pleut/neige beaucoup cet hiver.</i> Osnovni brojevi do 100, stotine do 1000. Pitanje intonacijom. Pitanja sa upitnim rečima (<i>quel</i>). Određeni član ispred datuma (<i>le 12 janvier</i>). Unipersonalne konstrukcije (<i>il est, il fait...</i>). (Inter)kulturalni sadržaji: klimatski uslovi.
Izricanje dozvola, zabrana, pravila ponašanja i obaveza	- razume i reaguje na jednostavnije zabrane, svoje i tuđe obaveze; - razmeni jednostavnije informacije koje se odnose na zabrane i pravila ponašanja u školi i na javnom mestu (u prevoznom sredstvu, sportskom centru, bioskopu, zoološkom vrtu i sl.) kao i na svoje i tuđe	Jezičke aktivnosti u komunikativnim situacijama Slušanje i čitanje iskaza u vezi sa zabranama, pravilima ponašanja i obavezama; postavljanje pitanja u vezi sa zabranama, pravilima ponašanja i obavezama i odgovaranje na njih; usmeno i pisano saopštavanje zabrana, pravila ponašanja i obaveza (npr. kreiranje postera sa pravilima ponašanja,

	obaveze; - predstavi pravila ponašanja, zabrane i listu svojih i tuđih obaveza koristeći odgovarajuća jezička sredstva;	spiska obaveza i sl.). Sadržaji <i>N'oublie pas ton portable. Vous ne pouvez pas vous asseoir ici, cette place est occupée. On peut se servir de son portable en classe? Non, c'est interdit! Ecrivez au stylo. Les élèves de cette école portent l'uniforme. Je dois réviser mes cours d'histoire aujourd'hui. Il faut nourrir le chat deux fois par jour.</i> Pitanje intonacijom. Negacija (<i>ne/n'... pas</i>). Konstrukcija <i>il faut</i> sa infinitivom. Pokazni pridevi (<i>ce/cet/cette/ces</i>). Prezentativi (<i>c'est/ce sont...</i>). (Inter)kulturalni sadržaji: ponašanje na javnim mestima; značenje znakova i simbola.
Izražavanje pripadanja i posedovanja	- razume i formuliše jednostavnije izraze koji se odnose na posedovanje i pripadnost; - pita i kaže šta neko ima/nema i čije je nešto;	Jezičke aktivnosti u komunikativnim situacijama Slušanje i čitanje jednostavnijih tekstova s iskazima u kojima se govori šta neko ima/nema ili čije je nešto; postavljanje pitanja u vezi sa datom komunikativnom situacijom i odgovaranje na njih. Sadržaji <i>C'est ton chien? Non, il est à Pierre. A qui est cette trousse? A moi! C'est la maison de Philippe et de Sara. Ce ballon est à ce petit garçon. C'est la voiture de mes parents. Ce n'est pas à toi. Ce n'est pas ta carte, c'est celle de Sophie. Mina n'a pas de parapluie.</i> Pitanje intonacijom. Negacija (<i>ne/n'... pas</i>). Prisvojni pridevi. Konstrukcije za izražavanje pripadanja (<i>à moi, à toi, à Pierre, à qui</i>). Prezentativi (<i>c'est/ce sont...</i>) (Inter)kulturalni sadržaji: porodica i prijatelji; odnos prema svojoj i tuđoj imovini.
Izražavanje interesovanja, dopadanja i	- razume i reaguje na jednostavnije iskaze koji se odnose na opisivanje	Jezičke aktivnosti u komunikativnim situacijama

nedopadanja	interesovanja, hobija i izražavanje dopadanja i nedopadanja; - opiše svoja i tuđa interesovanja i hobije i izrazi dopadanje i nedopadanje uz jednostavno obrazloženje;	Slušanje i čitanje jednostavnijih tekstova u vezi sa nečijim interesovanjima, hobijima i stvarima koje voli/ne voli, koje mu/joj se sviđaju/ne sviđaju; razmena informacija o svojim i tuđim interesovanjima, hobijima, dopadanju i nedopadanju (telefonski razgovor, intervju, običan razgovor sa prijateljima u školi i sl.); usmeno i pisano opisivanje interesovanja, dopadanja i nedopadanja (pisanje imejla o ličnim interesovanjima, hobijima, dopadanju i nedopadanju, liste stvari koje mu/joj se sviđaju/ne sviđaju i sl.); istraživačke projektne aktivnosti (npr. koliki broj učenika u odeljenju voli/ne voli plivanje, skijanje, tenis i sl.) grafičko prikazivanje i tumačenje rezultata. Sadržaji <i>La natation ma plait beaucoup. Quel est ton sport préféré? Je ne suis pas très sportif. Ma soeur fait du tennis, elle est très douée. Tu as un hobby? Oui, je collectionne les badges. Sophie adore danser. Tu aimes la danse, toi? La plupart des garçons jouent au foot. Mais moi, je préfère lire/la lecture.</i> Pitanje intonacijom. Negacija (<i>ne/n'... pas</i>). Prilozi za količinu (<i>beaucoup, très</i>). Prezent frekventnih glagola, računajući i povratne. (Inter)kulturni sadržaji: interesovanja, hobiji, zabava, razonoda, sport i rekreacija; umetnost (književnost za mlade, strip, muzika, film).
Izražavanje mišljenja (slaganja i neslaganja)	- razume i formuliše jednostavnije iskaze kojima se traži mišljenje, izražava slaganje/neslaganje;	Jezičke aktivnosti u komunikativnim situacijama Slušanje i čitanje jednostavnijih tekstova u vezi sa traženjem mišljenja i izražavanjem slaganja/neslaganja; usmeno i pisano traženje mišljenja i izražavanje slaganja i neslaganja. Sadržaji <i>Qu'est-ce que tu penses de...? Tu aimes ce groupe? S'il te plait, dis-moi si... Tu es d'accord avec moi? Pas tout à fait... Oui, je suis tout à fait d'accord. Tu as raison.</i>

		<i>Exactement! C'est vrai/ce n'est pas vrai! Ça ne me plait pas, je trouve ça ennuyeux.</i> Pitanje intonacijom. Prezentativi (<i>c'est/ce sont...</i>). (Inter)kulturalni sadržaji: poštovanje osnovnih normi učtivosti u komunikaciji sa vršnjacima i odraslima.
Izražavanje količine, brojeva i cena	- razume jednostavnije izraze koji se odnose na količinu nečega; - pita i kaže koliko nečega ima/nema, koristeći jednostavnija jezička sredstva; - na jednostavan način zatraži artikle u prodavnici jednostavnim izrazima za količinu, naruči jelo i/ili piće u restoranu i pita/kaže/izračuna koliko nešto košta; - sastavi spisak za kupovinu - namirnice i količina namirnica (dve vekne hleba, paket testenine, tri konzerve tunjevine i sl.); - izrazi količinu u merama - 100 gr šećera, 300 gr brašna i sl.;	Jezičke aktivnosti u komunikativnim situacijama Slušanje i čitanje jednostavnijih tekstova koji govore o količini nečega; postavljanje pitanja u vezi s količinom i odgovaranje na njih, usmeno i pisano; slušanje i čitanje tekstova na teme porudžbine u restoranu, kupovine, igranje uloga (u restoranu, u prodavnici, u kuhinji...); pisanje spiska za kupovinu; zapisivanje i računanje cena. Sadržaji <i>Combien y a-t-il d'élèves dans ta classe? Nous, on est 25. Combien de lait faut-il pour ce gâteau? Y a-t-il du beurre dans le frigo? Non, il n'y en a plus. Il faut 200 g de sucre. Achète un kilo d'oranges. Il n'y a pas de sel. Je voudrais deux cents grammes de jambon, s'il vous plaît. Est-ce que je pourrais avoir un croissant, s'il vous plaît? Voici votre jambon, cela fait cinq euros. Liste des courses : pain, sel, lait, beurre, chocolat. C'est un livre de cent pages. J'habite au sixième étage.</i> Osnovni brojevi do 100, stotine do 1000. Redni brojevi do 20. Partitivno <i>de</i>. Prezentativi (<i>c'est, voilà</i>). Kondicional glagola <i>pouvoir</i> i <i>vouloir</i>. (Inter)kulturalni sadržaji: društveno okruženje; lokalne merne jedinice, namirnice i jela specifični za ciljnu kulturu.

ŠPANSKI JEZIK

OBLAST/TEMA Komunikativne	ISHODI Po završenju temi/oblasti	SADRŽAJI

funkcije	učenik će biti u stanju da u usmenoj i pisanoj komunikaciji:	
Pozdravljanje i predstavljanje sebe i drugih i traženje/davanje osnovnih informacija o sebi i drugima u širem društvenom kontekstu	- razume kraće tekstove koji se odnose na pozdravljanje, predstavljanje i traženje/davanje informacija lične prirode; - pozdravi i otpozdravi, predstavi sebe i drugog koristeći jednostavna jezička sredstva; - postavi i odgovori na jednostavnija pitanja lične prirode; - u nekoliko vezanih iskaza saopšti informacije o sebi i drugima;	Jezičke aktivnosti u komunikativnim situacijama Slušanje i čitanje kraćih, jednostavnijih tekstova koji se odnose na date komunikativne situacije (dijalozi, narativni tekstovi, formulari i sl.); reagovanje na usmeni ili pisani impuls sagovornika (nastavnika, vršnjaka i sl.) i iniciranje komunikacije; usmeno i pisano davanje informacija o sebi i traženje i davanje informacija o drugima (SMS, imejl, formulari, članske karte, opis fotografije i sl.). Sadržaji <i>¡Hola! ¿Qué tal?</i> <i>¡Buenos días!</i> <i>¡Buenas tardes!</i> <i>¡Buenas noches!</i> <i>¡Adiós!</i> <i>¡Chao!</i> <i>¡Hasta luego!</i> - <i>¿Cómo estás? - Bien, gracias. ¿Y tú?</i> - <i>Hola, soy María. ¿Y tú?</i> - <i>Soy Rodrigo. Encantado. Este es mi amigo. Se llama Juan.</i> - <i>¿Cómo te llamas? - Me llamo... Soy...</i> - <i>¿De dónde eres? - Soy de...</i> <i>¿Cómo te llamas? ¿De dónde eres?</i> <i>¿Qué idiomas hablas? ¿Dónde vives?</i> <i>Buenas tardes, me llamo María.</i> <i>Tengo once años. Estoy en quinto curso. Soy de Serbia. Hablo serbio e inglés. Aprendo español.</i> - <i>¿Quién es? (mostrando la foto) - Esta es mi hermana. Se llama Silvia. Este es señor Rodríguez. Es profesor. Es español.</i> (Inter)kulturni sadržaji: ustaljena pravila učtivosti; formalno i neformalno predstavljanje; titule uz prezimena osoba (<i>señor, señora</i>); stepeni srodstva i rodbinski odnosi; zemlje španskog govornog područja.
Opisivanje karakteristika živih	- razume jednostavniji opis osoba, biljaka, životinja,	Jezičke aktivnosti u

bića, predmeta, pojava i mesta	predmeta, pojava ili mesta; - uporedi i opiše karakteristike živih bića, predmeta, pojava i mesta, koristeći jednostavnija jezička sredstva;	komunikativnim situacijama Slušanje i čitanje jednostavnijih opisa živih bića, predmeta, pojava i mesta i njihovog poređenja; usmeno i pisano opisivanje/poređenje živih bića, predmeta, pojava i mesta; izrada i prezentacija projekata (postera, stripova, PPT-a, kratkih audio/video zapisa, radio emisija i slično). Sadržaji <i>Este es... Se llama... Tiene pelo rubio y ojos oscuros. Es alto... Lleva pantalones negros y una camiseta blanca. (mostrando la foto) Esta es mi familia. Mi hermano se llama... Es mayor/menor que yo. Tiene ... años. Pepe es de Madrid. Es la capital de España. Es una ciudad grande e interesante.</i> Lične zamenice Upitne reči (<i>qué, quién/es, cómo, de dónde</i>). Pridevi. Rod, broj i slaganje s imenicama. Prisvojni pridevi (uz imenice za označavanje srodstva). Određeni i neodređeni član. Prezent indikativa (najfrekventniji pravilni glagoli i nepravilni glagol <i>tener</i>). (Inter)kulturni sadržaji: kultura stanovanja; geografske karakteristike Španije; biljni i životinjski svet.
Poziv i reagovanje na poziv za učešće u zajedničkoj aktivnosti	- razume jednostavnije predloge i odgovori na njih; - uputi jednostavan predlog; - pruži odgovarajući izgovor ili odgovarajuće opravdanje;	Jezičke aktivnosti u komunikativnim situacijama Slušanje i čitanje jednostavnijih tekstova koji sadrže predloge; usmeno i pisano pregovaranje i dogovaranje oko predloga i učešća u zajedničkoj aktivnosti; pisanje pozivnice za proslavu/žurku ili imejla/SMS-a kojim se ugovara zajednička aktivnost; prihvatanje/odbijanje predloga, usmeno ili pisano, uz poštovanje osnovnih normi učtivosti i davanje

		odgovarajućeg opravdanja/izgovora. Sadržaji <i>¡Adelante! Nos sentamos y trabajamos. ¡Sentaos! ¡Apagad los móviles!</i> <i>Pasamos al tema dos. Empezamos con la actividad uno. ¡Escuchad la canción! Más despacio/alto, por favor. ¿Puedes repetir?</i> <i>Cantamos juntos. Lee, por favor.</i> - <i>¿Quieres salir? - Sí./No puedo.</i> - <i>¿Jugamos a las cartas? - Vale.</i> - <i>¿Puedes venir a mi cumpleaños? - Sí.</i> - <i>¿Vamos al cine? - No puedo, lo siento. Tengo mucha tarea./Voy al cumpleaños de mi primo.</i> <i>¡Miramos el partido!</i> Prezent indikativa (najfrekventniji pravilni glagoli i nepravilni glagoli <i>ir, querer, poder, deber</i>) Sadašnje vreme u značenju budućeg Imperativ za drugo lice najfrekventnijih pravilnih glagola Intonacija upitnih iskaza bez upitne reči (Inter)kulturalni sadržaji: prikladno pozivanje i prihvatanje/odbijanje poziva; tipične aktivnosti rasonode za uzrast.
Izražavanje molbi, zahteva, obaveštenja, izvinjenja, i zahvalnosti	- razume i jednostavne molbe i zahteve i reaguje na njih; - uputi jednostavne molbe i zahteve; - zatraži i pruži kratko obaveštenje; - zahvali i izvini se na jednostavan način; - saopšti kratku poruku (telefonski razgovor, dijalog uživo, SMS, pismo, imejl) kojom se zahvaljuje.	Jezičke aktivnosti u komunikativnim situacijama Slušanje i čitanje jednostavnijih iskaza kojima se traži/nudi pomoć, usluga, obaveštenje ili se izražava želja, izvinjenje, zahvalnost; usmeno i pisano traženje i davanje obaveštenja, upućivanje molbe za pomoć/uslugu i reagovanje na nju, izražavanje želja, izvinjenja i zahvalnosti. Sadržaji - <i>¿Puedes repetir?/¿Puede repetir?</i> - <i>Sí. Claro. - Gracias./Muchas gracias.</i> - <i>¿Me das un lápiz? - Sí, sí.</i> - <i>¿Me lees ese cuento? - Sí.</i> - <i>¿Me prestas el libro? - Sí, claro.</i> - <i>¿Quieres tomar algo? - Un zumo, por</i>

		<i>favor.</i> - <i>¿Puedo entrar? - Sí./No, lo siento./No. Perdón.</i> - <i>¿Puedo hablar con Silvia, por favor?</i> - <i>Sí, claro.</i> Modalni glagoli (<i>querer, poder, deber</i>) (Inter)kulturalni sadržaji: pravila učtive komunikacije, prikladno pozivanje i prihvatanje/odbijanje poziva; pozajmljivanje i vraćanje pozajmljenog.
Razumevanje i davanje uputstava	- razume i sledi jednostavnija uputstva u vezi s uobičajenim situacijama iz svakodnevnog života (pravila igre, recept za pripremanje nekog jela i sl.) sa vizuelnom podrškom bez nje; - da jednostavna uputstva (npr. može da opiše kako se nešto koristi/pravi, napiše recept i sl.);	Jezičke aktivnosti u komunikativnim situacijama Slušanje i čitanje tekstova koji sadrže jednostavnija uputstva (npr. za kompjutersku ili običnu igru, upotrebu aparata, recept za pravljenje jela i sl.) sa vizuelnom podrškom i bez nje; usmeno i pisano davanje uputstava. Sadržaji <i>Escribir la tarea para el viernes. Abre la caja. Busca la instrucción. Lee el texto.</i> <i>Preparar la tortilla española. Pelar las patatas. Cortar las patatas en trozos finos. Freír las patatas en aceite de oliva. Romper los huevos. Mezclar los huevos con las patatas. Poner sal...</i> Infinitiv u funkciji zapovednog načina. Imperativ za drugo lice najfrekventnijih pravilnih glagola (receptivno). (Inter)kulturalni sadržaji: tradicionalne/omiljene vrste jela.
Opisivanje i čestitanje praznika, rođendana i značajnih događaja, čestitanje na uspehu i izražavanje žaljenja	- razume čestitku i odgovori na nju; - uputi prigodnu čestitku; - razume i, primenjujući jednostavnija jezička sredstva, opiše način proslave rođendana, praznika i važnih događaja;	Jezičke aktivnosti u komunikativnim situacijama Slušanje i čitanje jednostavnijih tekstova u kojima se opisuju i čestitaju praznici, rođendani i značajni događaji; opisivanje praznika, rođendana i značajnih događaja; reagovanje na upućenu čestitku u usmenom i pisanom obliku; upućivanje prigodnih čestitki u usmenom i pisanom obliku; izrada i prezentacija projekata u vezi sa proslavom praznika, rođendana i značajnih

		dogadaja. Sadržaji <i>¡Feliz cumpleaños! ¡Feliz cumple! Gracias. ¡Felices fiestas! A ti también. Te deseo feliz Navidad y próspero Año Nuevo. En México, el cumpleaños se celebra mediante una fiesta con amigos. En ella, es costumbre entregar regalos al anfitrión o a la anfitriona. Normalmente hay una tarta con velas, el mismo número como los años cumplidos. El cumpleañosero o la cumpleañera sopla las velas y los invitados cantan una canción de cumpleaños. Es típico romper una piñata llena de confites, dulces y pequeños juguetes.</i> Sadašnje vreme frekventnih glagola. Bezlično se (<i>se impersonal</i>) za opis opštih radnji (receptivno). Prilozi i priloški izrazi za vreme: <i>siempre, a menudo, nunca...</i> (Inter)kulturalni sadržaji: značajni praznici i događaji i način obeležavanja/proslave; čestitanje.
Opisivanje događaja i sposobnosti u sadašnjosti	- razume jednostavnije tekstove u kojima se opisuju stalne, uobičajene i trenutne radnje i sposobnosti; - razmeni informacije koje se odnose na datu; komunikativnu situaciju - opiše stalne, uobičajene i trenutne događaje/aktivnosti i sposobnosti koristeći nekoliko vezanih iskaza;	Jezičke aktivnosti u komunikativnim situacijama Slušanje i čitanje opisa i razmenjivanje iskaza u vezi sa stalnim, uobičajenim i trenutnim događajima/aktivnostima i sposobnostima; usmeno i pisano opisivanje stalnih, uobičajenih i trenutnih događaja/aktivnosti i sposobnosti (razgovor uživo ili putem telefona, razglednica, SMS poruka, imejl i sl.). Sadržaji <i>- ¿Cómo es tu día típico? Me despierto a las 7. Desayuno los churros con leche. Voy a escuela. Duermo la siesta después de las clases. Hago mis tareas y juego con mi hermana. Me acuesto a las 9. Practico fútbol los sábados. Tengo clases de español los lunes y</i>

		<i>miércoles/todos los lunes.</i> <i>Soy buena en matemáticas.</i> Sadašnje vreme Prilozi i priloški izrazi za vreme: <i>hoy, a menudo, a veces, rara vez, nunca, todos los días/miércoles...</i> Redni brojevi (1-20) Predlozi (Inter)kulturalni sadržaji: porodični život; život u školi - nastavne i vannastavne aktivnosti; raspusti i putovanja.
Opisivanje događaja i sposobnosti u prošlosti	- razume kraće tekstove u kojima se opisuju događaji i sposobnosti u prošlosti; - razmeni informacije u vezi sa događajima i sposobnostima u prošlosti; - opiše u nekoliko kraćih, vezanih iskaza događaj u prošlosti; - opiše neki istorijski događaj, istorijsku ličnost i sl.;	Jezičke aktivnosti u komunikativnim situacijama Slušanje i čitanje opisa i usmeno i pisano razmenjivanje iskaza u vezi sa događajima/aktivnostima i sposobnostima u prošlosti; usmeno i pisano opisivanje događaja/aktivnosti i sposobnosti u prošlosti; izrada i prezentacija projekata o istorijskim događajima, ličnostima i sl. Sadržaji - <i>¿Qué has hecho hoy? - Me he levantado a las 8. He trabajado en mi tarea. No he podido acabar con el proyecto del español. Tenemos que hacer una presentación sobre Cristóbal Colón.</i> <i>Cristóbal Colón descubre Américas en 1492. Es un evento muy importante porque los europeos se ponen en contacto con los indios.</i> Prošlo vreme glagola sa pravilnim, participom (<i>Pretérito perfecto</i>) Prilozi i priloški izrazi za vreme Indikativ prezenta za izražavanje prošlih događaja (Inter)kulturalni sadržaji: istorijski događaji i otkrića; važnije ličnosti iz prošlosti (istorijske ličnosti, pisci, književnici, naučnici/e, umetnici/e, i sl).
Iskazivanje želja, planova i namera	- razume želje planove i namere i reaguje na njih; - razmeni jednostavne iskaze u vezi sa svojim i tuđim željama, planovima i	Jezičke aktivnosti u komunikativnim situacijama Slušanje i čitanje kraćih tekstova u

	namerama; - saopšti šta on/ona ili neko drugi želi, planira, namerava;	vezi sa željama, planovima i namerama; usmeno i pisano dogovaranje o željama, planovima i namerama (telefonski razgovor, razgovor uživo, SMS, imejl i sl.). Sadržaji - <i>¿Qué vas a hacer el próximo fin de semana? - Voy a la piscina con mi hermana. ¿Quieres ir?</i> - <i>Sí, con mucho gusto. ¿Invitamos a Ana también?</i> - <i>Sí, claro. Lo vamos a pasar muy bien.</i> Upotreba sadašnjeg vremena za izražavanje planova i namera. Glagolska perifraza <i>ir a + infintivo</i> za izražavanje planova i namera. (Inter)kulturalni sadržaji: svakodnevni život i razonoda; porodični odnosi.
Iskazivanje potreba, oseta i osećanja	- razume i reaguje na svakodnevne izraze u vezi sa neposrednim i konkretnim potrebama, osetima i osećanjima; - izrazi, osnovne potrebe, osete i osećanja jednostavnijim jezičkim sredstvima;	Jezičke aktivnosti u komunikativnim situacijama Slušanje i čitanje iskaza u vezi sa potrebama, osetima i osećanjima; usmeno i pisano dogovaranje u vezi sa zadovoljavanjem potreba; predlaganje rešenja u vezi sa osetima i potrebama; usmeno i pisano iskazivanje, svojih osećanja i reagovanje na tuđa. Sadržaji - <i>Tengo mucha hambre/sed ... - Yo también. ¿Quieres comer/tomar algo?</i> - <i>No tengo hambre/sed ... - Yo tampoco./Yo sí.</i> - <i>Tengo frío. -¿Cierro la ventana?</i> - <i>Tengo calor. - Abre la ventana.</i> Imperativ (drugo lice jednine) Prilozi za način (<i>mucho</i>) <i>También, tampoco</i> (Inter)kulturalni sadržaji: mimika i gestikulacija; upotreba emotikona, neverbalno izražavanje potreba, oseta i osećanja.
Iskazivanje prostornih odnosa i veličina	- razume jednostavnija pitanja i odgovori na njih;	Jezičke aktivnosti u

	- razume obaveštenja o prostoru i veličinama; - opiše specifičnije prostorne odnose i veličine jednostavnim, vezanim iskazima;	komunikativnim situacijama Slušanje i čitanje kraćih tekstova u vezi sa specifičnijim prostornim odnosima i veličinama; usmeno i pisano razmenjivanje informacija u vezi sa prostornim odnosima i veličinama; usmeno i pisano opisivanje prostornih odnosa i veličina. Sadržaji - <i>¿Dónde está el supermercado? - Está en la calle 50, al lado del teatro.</i> - <i>¿Sabe dónde se encuentra la librería? - Sí, claro. Está en el segundo piso a la izquierda. Está entre el aula de biología y salón de profesores.</i> - <i>¿Hay parques en tu barrio? - Sí, hay. / (No), no hay.</i> <i>Hay un libro en la mesa. Debajo de la mesa está una mochilla.</i> <i>Hay/no hay árboles en la plaza.</i> Frekventni predlozi (npr. <i>a, en, sobre, debajo de, al lado, a la izquierda...</i>) <i>Hay/Está, están</i> <i>Ir a, estar en, venir de</i> (Inter)kulturni sadržaji: javni prostor; tipičan izgled školskog i stambenog prostora; priroda.
Iskazivanje vremena (hronološkog i meteorološkog)	- razume, traži i daje jednostavnija obaveštenja o hronološkom vremenu i meteorološkim prilikama u širem komunikativnom kontekstu; - opiše dnevni/nedeljni raspored aktivnosti; - opiše meteorološke prilike i klimatske uslove u svojoj zemlji i jednoj od zemalja ciljne kulture jednostavnim jezičkim sredstvima;	Jezičke aktivnosti u komunikativnim situacijama Slušanje i čitanje jednostavnijih tekstova u vezi sa hronološkim vremenom, meteorološkim prilikama i klimatskim uslovima; usmeno i pisano traženje i davanje informacija o vremenu dešavanja neke aktivnosti, meteorološkim prilikama i klimatskim uslovima u širem komunikativnom kontekstu; izrada i prezentacija projekata (npr. o časovnim zonama, upoređivanje klimatskih uslova u svojoj zemlji sa klimatskim uslovima jedne od zemalja ciljne kulture i sl.). Sadržaji <i>Hoy es jueves, 13 de octubre de 2018.</i>

		<i>Mi cumpleaños es el 8 de julio. ¿Qué tiempo hace hoy? Hace sol/frío/calor... Llueve. Nieva. - ¿Cuándo vas a España? - En julio. - ¿Qué hora es? - Son las dos./Son las dos y media. - ¿Cuándo empieza la clase? - A las 9 y cuarto. En mi ciudad, en verano hace calor. No llueve mucho... El clima de Cuba es tropical. La temperatura promedio es más alta que en Serbia... Hay más sol. Nunca nieva.</i> Upotreba sadašnjeg vremena za buduću radnju Određeni član Pridevi. Rod, broj, slaganje i poređenje. Predlozi (Inter)kulturalni sadržaji: klimatski uslovi u zemljama španskog govornog područja.
Izricanje dozvola, zabrana, pravila ponašanja i obaveza	- razume i reaguje na jednostavnije zabrane, svoje i tuđe obaveze; - razmeni jednostavnije informacije koje se odnose na zabrane i pravila ponašanja u školi i na javnom mestu (u prevoznom sredstvu, sportskom centru, bioskopu, zoološkom vrtu i sl.) kao i na svoje i tuđe obaveze; - predstavi pravila ponašanja, zabrane i listu svojih i tuđih obaveza koristeći odgovarajuća jezička sredstva;	Jezičke aktivnosti u komunikativnim situacijama Slušanje i čitanje iskaza u vezi sa zabranama, pravilima ponašanja i obavezama; postavljanje pitanja u vezi sa zabranama, pravilima ponašanja i obavezama i odgovaranje na njih; usmeno i pisano saopštavanje zabrana, pravila ponašanja i obaveza (npr. kreiranje postera sa pravilima ponašanja, spiska obaveza i sl.). Sadržaji <i>Se puede sentar? - No, lo siento. Está ocupado. Prohibido tomar fotos. Silencio Prohibido tirar basura Prohibido tomar fotos/fotografías</i> Modalni glagoli za izražavanje dozvole, zabrane, pravila ponašanja i obaveze. (Inter)kulturalni sadržaji: ponašanje na javnim mestima; značenje znakova i simbola.
Izražavanje	- razume i formuliše	Jezičke aktivnosti u

pripadanja i posedovanja	jednostavnije izraze koji se odnose na posedovanje i pripadnost; - pita i kaže šta neko ima/nema i čije je nešto;	komunikativnim situacijama Slušanje i čitanje jednostavnijih tekstova s iskazima u kojima se govori šta neko ima/nema ili čije je nešto; postavljanje pitanja u vezi sa datom komunikativnom situacijom i odgovaranje na njih. Sadržaji <i>Esta es mi familia. Mi hermano menor se llama Jorge. Mi hermana es mayor, tiene 16 años. Su nombre es Silvia. Es mi perro, Ringo...</i> - <i>¿De quién es este/aquel libro? - Es el libro de Juan. Es su libro. Juan no tiene la entrada. Ha perdido su entrada.</i> Konstrukcija za iskazivanje pripadnosti Prisvojni pridevi Pokazni pridevi Negacija Upitna intonacija (Inter)kulturalni sadržaji: porodica i prijatelji; odnos prema svojoj i tuđoj imovini.
Izražavanje interesovanja, dopadanja i nedopadanja	- razume i reaguje na jednostavnije iskaze koji se odnose na opisivanje interesovanja, hobija i izražavanje dopadanja i nedopadanja; - opiše svoja i tuđa interesovanja i hobije i izrazi dopadanje i nedopadanje uz jednostavno obrazloženje;	Jezičke aktivnosti u komunikativnim situacijama Slušanje i čitanje jednostavnijih tekstova u vezi sa nečijim interesovanjima, hobijima i stvarima koje voli/ne voli, koje mu/joj se sviđaju/ne sviđaju; razmena informacija o svojim i tuđim interesovanjima, hobijima, dopadanju i nedopadanju (telefonski razgovor, intervju, običan razgovor sa prijateljima u školi i sl.); usmeno i pisano opisivanje interesovanja, dopadanja i nedopadanja (pisanje imejla o ličnim interesovanjima, hobijima, dopadanju i nedopadanju, liste stvari koje mu/joj se sviđaju/ne sviđaju i sl.); istraživačke projektne aktivnosti (npr. koliki broj učenika u odeljenju voli/ne voli plivanje, skijanje, tenis i sl.) grafičko prikazivanje i tumačenje rezultata.

		Sadržaji <i>Me gusta bailar. Me gusta mucho pasear.</i> - ¿Te gusta el chocolate? - Sí./No. <i>Me gusta la música.</i> <i>No me gustan las discotecas.</i> <i>Me gusta/me encanta...</i> <i>Mi película preferida es... porque</i> Glagol <i>gustar</i> Lična zamenica za indirektni objekat (COI <i>me, te, le</i>) (Inter)kulturalni sadržaji: interesovanja, hobiji, zabava, razonoda, sport i rekreacija; umetnost (književnost za mlade, strip, muzika, film).
Izražavanje mišljenja (slaganja i neslaganja)	- razume i formuliše jednostavnije iskaze kojima se traži mišljenje, izražava slaganje/neslaganje;	Jezičke aktivnosti u komunikativnim situacijama Slušanje i čitanje jednostavnijih tekstova u vezi sa traženjem mišljenja i izražavanjem slaganja/neslaganja; usmeno i pisano traženje mišljenja i izražavanje slaganja i neslaganja. Sadržaji <i>¿Te parece...? ¿En tu opinión...? En mi opinión... Para mí... Tienes razón... No estoy de acuerdo...</i> Izražavanje mišljenja indikativom (Inter)kulturalni sadržaji: poštovanje osnovnih normi učtivosti u komunikaciji sa vršnjacima i odraslima.
Izražavanje količine, brojeva i cena	- razume jednostavnije izraze koji se odnose na količinu nečega; - pita i kaže koliko nečega ima/nema, koristeći jednostavnija jezička sredstva; - na jednostavan način zatraži artikle u prodavnici jednostavnim izrazima za količinu, naruči jelo i/ili piće u restoranu i pita/kaže/izračuna koliko nešto košta;	Jezičke aktivnosti u komunikativnim situacijama Slušanje i čitanje jednostavnijih tekstova koji govore o količini nečega; postavljanje pitanja u vezi s količinom i odgovaranje na njih, usmeno i pisano; slušanje i čitanje tekstova na teme porudžbine u restoranu, kupovine, igranje uloga (u restoranu, u prodavnici, u kuhinji ...); pisanje spiska za kupovinu; zapisivanje i

	- sastavi spisak za kupovinu - namirnice i količina namirnica (dve vekne hleba, paket testenine, tri konzerve tunjevine i sl.) - izrazi količinu u merama - 100 gr šećera, 300 gr brašna i sl..	računanje cena. Sadržaji <i>¿Cuántas personas hay? Hay cuatro personas en el aula. No hay nadie.</i> <i>- ¿Cuánto son los tomates? - Son doscientos dinares.</i> <i>- ¿Qué quiere? - Necesito un pan, 100 g de jamón, un litro de leche. - Aquí tiene. - Gracias.</i> <i>Tengo muchos amigos.</i> <i>Tienen bastantes problemas.</i> <i>Tiene pocas tareas.</i> Brojevi 1-1000. Kvantifikatori <i>mucho, poco, bastante</i> <i>Hay/no hay.</i> Odrične zamenice <i>nadie, nada.</i> Upitni pridev <i>cuánto/a/os/as</i> (Inter)kulturalni sadržaji: društveno okruženje; lokalne merne jedinice, namirnice i jela specifični za ciljnu kulturu.

KORELACIJA SA DRUGIM PREDMETIMA

Drugi strani jezik

Srpski jezik i književnost

Srpski kao nematernalni jezik

Maternalni jezik

TEMATSKJE OBLASTI U NASTAVI STRANIH JEZIKA ZA OSNOVNU ŠKOLU

Napomena: Tematske oblasti se prožimaju i iste su u sva četiri razreda drugog ciklusa osnovne škole. Autori udžbenika i nastavnici obrađuju ih u skladu sa interesovanjima učenika i aktuelnim zbivanjima u svetu.

- 1) Lični identitet
- 2) Porodica i uže društveno okruženje (prijatelji, komšije, nastavnici itd.)
- 3) Geografske osobnosti
- 4) Stanovanje - forme, navike
- 5) Živi svet - priroda, ljubimci, očuvanje životne sredine, ekološka svest
- 6) Istorija, vremensko iskustvo i doživljaj vremena (prošlost - sadašnjost - budućnost)
- 7) Škola, školski život, školski sistem, obrazovanje i vaspitanje
- 8) Profesionalni život (izabrana - buduća struka), planovi vezani za buduće zanimanje

- 9) Mladi - deca i omladina
- 10) Životni ciklusi
- 11) Zdravlje, higijena, preventiva bolesti, lečenje
- 12) Emocije, ljubav, partnerski i drugi međuljudski odnosi
- 13) Transport i prevozna sredstva
- 14) Klima i vremenske prilike
- 15) Nauka i istraživanja
- 16) Umetnost (naročito moderna književnost za mlade; savremena muzika)
- 17) Duhovni život; norme i vrednosti (etički i verski principi); stavovi, stereotipi, predrasude, tolerancija i empatija; briga o drugome
- 18) Običaji i tradicija, folklor, proslave (rođendani, praznici)
- 19) Slobodno vreme - zabava, razonoda, hobiji
- 20) Ishrana i gastronomske navike
- 21) Putovanja
- 22) Moda i oblačenje
- 23) Sport
- 24) Verbalna i neverbalna komunikacija, konvencije ponašanja i ophođenja
- 25) Mediji, masmediji, internet i društvene mreže
- 26) Život u inostranstvu, kontakti sa strancima, ksenofobija

UPUTSTVO ZA OSTVARIVANJE PROGRAMA

I. PLANIRANJE NASTAVE I UČENJA

Nastavni program orijentisan na ishode nastavniku daje veću slobodu u kreiranju i osmišljavanju nastave i učenja. Uloga nastavnika je da kontekstualizuje program prema potrebama konkretnog odeljenja imajući u vidu sastav odeljenja i karakteristike učenika, udžbenike i druge nastavne materijale, tehničke uslove, nastavna sredstva i medije kojima škola raspolaže, kao i resurse i mogućnosti lokalne sredine u kojoj se škola nalazi. Polazeći od datih ishoda, sadržaja i preporučenih jezičkih aktivnosti u komunikativnim situacijama nastavnik kreira svoj godišnji (globalni) plan rada na osnovu koga će kasnije razviti operativne planove. Ishodi definisani po oblastima, tj. komunikativnim funkcijama, usmeravaju nastavnika da operacionalizuje ishode na nivou jedne ili više nastavnih jedinica. Nastavnik za svaku oblast ima definisane ishode i od njega se očekuje da za svaku nastavnu jedinicu, u fazi planiranja i pripreme časa, definiše ishode imajući u vidu nivo postignuća učenika. To znači da ishode treba klasifikovati od onih koje bi svi učenici trebalo

da dostignu, preko onih koje ostvaruje većina pa do onih koje dostiže manji broj učenika sa visokim stepenom postignuća.

Pri planiranju treba, takođe, imati u vidu da se ishodi razlikuju, da se neki mogu lakše i brže ostvariti, dok je za većinu ishoda potrebno više vremena, različitih aktivnosti i načina rada. U fazi planiranja nastave i učenja veoma je važno imati u vidu da je udžbenik nastavno sredstvo koje ne određuje sadržaje predmeta i zato se sadržajima u udžbeniku pristupa selektivno i u skladu sa predviđenim ishodima. S obzirom na to da udžbenik nije jedini izvor znanja, nastavnik treba da uputi učenike na druge izvore informisanja i sticanja znanja i veština.

II. OSTVARIVANJE NASTAVE I UČENJA

Komunikativna nastava **jezik** smatra sredstvom komunikacije. Stoga je i program usmeren ka ishodima koji ukazuju na to šta je učenik u komunikaciji u stanju da razume i produkuje. Tabela prikaz nastavnika postepeno vodi od komunikativne funkcije kao oblasti, preko aktivnosti koje u nastavi osposobljavaju učenika da komunicira i koristi jezik u svakodnevnom životu, u privatnom, javnom ili obrazovnom domenu. Primena ovog pristupa u nastavi stranih jezika zasniva se na nastojanjima da se dosledno sprovede i primenjuju sledeći stavovi:

- ciljni jezik upotrebljava se u učionici u dobro osmišljenim kontekstima od interesa za učenike, u prijatnoj i opuštеноj atmosferi;
- govor nastavnika prilagođen je uzrastu i znanjima učenika;
- nastavnik mora biti siguran da je shvaćeno značenje poruke uključujući njene kulturološke, vaspitne i socijalizirajuće elemente;
- bitno je značenje jezičke poruke;
- znanja učenika mere se jasno određenim relativnim kriterijumima tačnosti i zato uzor nije izvorni govornik;
- sa ciljem da unapredi kvalitet i obim jezičkog materijala, nastava se zasniva i na socijalnoj interakciji; rad u učionici i van nje sprovodi se putem grupnog ili individualnog rešavanja problema, potragom za informacijama iz različitih izvora (internet, dečiji časopisi, prospekti i audio materijal) kao i rešavanjem manje ili više složenih zadataka u realnim i virtuelnim uslovima sa jasno određenim kontekstom, postupkom i ciljem;
- nastavnik upućuje učenike u zakonitosti usmenog i pisanog koda i njihovog međusobnog odnosa;
- svi gramatički sadržaji uvode se induktivnom metodom kroz raznovrsne kontekstualizovane primere u skladu sa nivoom, a bez detaljnih gramatičkih objašnjenja, osim, ukoliko učenici na njima ne insistiraju, a njihovo poznavanje se vrednuje i ocenjuje na osnovu upotrebe u odgovarajućem komunikativnom kontekstu.

Komunikativno-interaktivni pristup u nastavi stranih jezika uključuje i sledeće kategorije:

- usvajanje jezičkog sadržaja kroz ciljano i osmišljeno učestvovanje u društvenom činu;

- poimanje nastavnog programa kao dinamične, zajednički pripremljene i prilagođene liste zadataka i aktivnosti;
- nastavnik treba da omogući pristup i prihvatanje novih ideja;
- učenici se posmatraju kao odgovorni, kreativni, aktivni učesnici u društvenom činu;
- udžbenici predstavljaju izvor aktivnosti i moraju biti praćeni upotrebom dodatnih autentičnih materijala;
- učionica je prostor koji je moguće prilagođavati potrebama nastave iz dana u dan;
- rad na projektu kao zadatku koji ostvaruje korelaciju sa drugim predmetima i podstiče učenike na studiozni i istraživački rad;
- za uvođenje novog leksičkog materijala koriste se poznate gramatičke strukture i obrnuto.

Tehnike/aktivnosti

Tokom časa se preporučuje dinamično smenjivanje tehnika/aktivnosti koje ne bi trebalo da traju duže od 15 minuta.

Slušanje i reagovanje na komande nastavnika na stranom jeziku ili sa audio zapisa (slušaj, piši, poveži, odredi ali i aktivnosti u vezi sa radom u učionici: crtaj, seci, boji, otvori/zatvori svesku, itd.).

Rad u parovima, malim i velikim grupama (mini-dijalozi, igra po ulogama, simulacije itd.).

Manuelne aktivnosti (izrada panoa, prezentacija, zidnih novina, postera i sl.).

Vežbe slušanja (prema uputstvima nastavnika ili sa audio-zapisa povezati pojmove, dodati delove slike, dopuniti informacije, selektovati tačne i netačne iskaze, utvrditi hronologiju i sl.).

Igre primerene uzrastu.

Klasiranje i upoređivanje (po količini, obliku, boji, godišnjim dobima, volim/ne volim, komparacije...).

Rešavanje "tekućih problema" u razredu, tj. dogovori i mini-projekti.

"Prevođenje" iskaza u gest i gesta u iskaz.

Povezivanje zvučnog materijala sa ilustracijom i tekstom, povezivanje naslova sa tekstom ili, pak, imenovanje naslova.

Zajedničko pravljenje ilustrovanih i pisanih materijala (planiranje različitih aktivnosti, izveštaj/dnevnik sa putovanja, reklamni plakat, program priredbe ili neke druge manifestacije).

Razumevanje pisanog jezika:

- uočavanje distinktivnih obeležja koja ukazuju na gramatičke specifičnosti (rod, broj, glagolsko vreme, lice...);

- prepoznavanje veze između grupa slova i glasova;
- odgovaranje na jednostavna pitanja u vezi sa tekstom, tačno/netačno, višestruki izbor;
- izvršavanje pročitanih uputstava i naredbi.

Pismeno izražavanje:

- povezivanje glasova i grupe slova;
- zamenjivanje reči crtežom ili slikom;
- pronalaženje nedostajuće reči (upotpunjavanje niza, pronalaženje "uljeza", osmosmerke, ukrštene reči, i slično);
- povezivanje kraćeg teksta i rečenica sa slikama/ilustracijama;
- popunjavanje formulara (prijava za kurs, nalepnice npr. za prtljag);
- pisanje čestitki i razglednica;
- pisanje kraćih tekstova.

Uvođenje dečije književnosti i transponovanje u druge medije: igru, pesmu, dramski izraz, likovni izraz.

Predviđena je izrada dva pismena zadatka u toku školske godine.

STRATEGIJE ZA UNAPREĐIVANJE I UVEŽBAVANJE JEZIČKIH VEŠTINA

S obzirom na to da se ishodi operacionalizuju preko jezičkih veština, važno je da se one u nastavi stranih jezika permanentno i istovremeno uvežbavaju. Samo tako učenici mogu da steknu jezičke kompetencije koje su u skladu sa zadatim ciljem.

Stoga je važno razvijati strategije za unapređivanje i uvežbavanje jezičkih veština.

Slušanje

Razumevanje govora je jezička aktivnost dekodiranja doslovnog i implicitnog značenja usmenog teksta; pored sposobnosti da razaznaje fonološke i leksičke jedinice i smislaone celine na jeziku koji uči, da bi uspešno ostvario razumevanje učenik treba da poseduje i sledeće kompetencije:

- diskurzivnu (o vrstama i karakteristikama tekstova i kanala prenošenja poruka),
- referencijalnu (o temama o kojima je reč) i
- sociokulturnu (u vezi sa komunikativnim situacijama, različitim načinima formulisanja određenih govornih funkcija i dr.).

Težina zadataka u vezi sa razumevanjem govora zavisi od više činilaca:

- od ličnih osobina i sposobnosti onoga ko sluša, uključujući i njegov kapacitet kognitivne obrade,
- od njegove motivacije i razloga zbog kojih sluša dati usmeni tekst,
- od osobina onoga ko govori,
- od namera s kojima govori,
- od konteksta i okolnosti - povoljnih i nepovoljnih - u kojima se slušanje i razumevanje ostvaruju,
- od karakteristika i vrste teksta koji se sluša, itd.

Progresija (od lakšeg ka težem, od prostijeg ka složenijem) za ovu jezičku aktivnost u okviru programa predviđena je, stoga, na više ravni. Posebno su relevantne sledeće:

- prisustvo/odsustvo vizuelnih elemenata (na primer, lakšim za razumevanje smatraju se oni usmeni tekstovi koji su praćeni vizuelnim elementima zbog obilja kontekstualnih informacija koje se automatski upisuju u dugotrajnu memoriju, ostavljajući pažnji mogućnost da se usredsredi na druge pojedinosti);
- dužina usmenog teksta;
- brzina govora;
- jasnost izgovora i eventualna odstupanja od standardnog govora;
- poznavanje teme;
- mogućnost/nemogućnost ponovnog slušanja i drugo.

Čitanje

Čitanje ili razumevanje pisanog teksta spada u tzv. vizuelne receptivne jezičke veštine. Tom prilikom čitalac prima i obrađuje tj. dekodira pisani tekst jednog ili više autora i pronalazi njegovo značenje. Tokom čitanja neophodno je uzeti u obzir određene faktore koji utiču na proces čitanja, a to su karakteristike čitalaca, njihovi interesi i motivacija kao i namere, karakteristike teksta koji se čita, strategije koje čitaoci koriste, kao i zahtevi situacije u kojoj se čita.

Na osnovu namere čitaoca razlikujemo sledeće vrste čitanja:

- čitanje radi usmeravanja;
- čitanje radi informisanosti;
- čitanje radi praćenja uputstava;
- čitanje radi zadovoljstva.

Tokom čitanja razlikujemo i nivo stepena razumevanja, tako da čitamo da bismo razumeli:

- globalnu informaciju;
- posebnu informaciju,
- potpunu informaciju;
- skriveno značenje određene poruke.

Pisanje

Pisana produkcija podrazumeva sposobnost učenika da u pisanom obliku opiše događaje, osećanja i reakcije, prenese poruke i izrazi stavove, kao i da rezimira sadržaj različitih poruka (iz medija, književnih i umetničkih tekstova itd.), vodi beleške, sačini prezentacije i slično.

Težina zadataka u vezi sa pisanom produkcijom zavisi od sledećih činilaca: poznavanja leksike i nivoa komunikativne kompetencije, kapaciteta kognitivne obrade, motivacije, sposobnosti prenošenja poruke u koherentne i povezane celine teksta.

Progresija označava proces koji podrazumeva usvajanje strategija i jezičkih struktura od lakšeg ka težem i od prostijeg ka složenijem. Svaki viši jezički nivo podrazumeva ciklično ponavljanje prethodno usvojenih elemenata, uz nadogradnju koja sadrži složenije jezičke strukture, leksiku i komunikativne sposobnosti. Za ovu jezičku aktivnost u okviru programa predviđena je progresija na više ravni. Posebno su relevantne sledeće:

- teme (učenikova svakodnevnica i okruženje, lično interesovanje, aktuelni događaji i razni aspekti iz društveno-kulturnog konteksta, kao i teme u vezi sa različitim nastavnim predmetima);
- tekstualne vrste i dužina teksta (formalni i neformalni tekstovi, rezimiranje, lične beleške);
- leksika i komunikativne funkcije (sposobnost učenika da ostvari različite funkcionalne aspekte kao što su opisivanje ljudi i događaja u različitim vremenskim kontekstima, da izrazi pretpostavke, sumnju, zahvalnost i slično u privatnom, javnom i obrazovnom domen);
- stepen samostalnosti učenika (od vođenog/usmeravanog pisanja, u kome se učenicima olakšava pisanje konkretnim zadacima i uputstvima, do samostalnog pisanja).

Govor

Govor kao produktivna veština posmatra se sa dva aspekta, i to u zavisnosti od toga da li je u funkciji *monološkog izlaganja*, pri čemu govornik saopštava, obaveštava, prezentuje ili drži predavanje jednoj ili više osoba, ili je u funkciji *interakcije*, kada se razmenjuju informacije između dva ili više sagovornika sa određenim ciljem, poštujući princip saradnje tokom dijaloga.

Aktivnosti monološke govorne produkcije su:

- javno obraćanje (saopštenja, davanje uputstava i informacija);
- izlaganje pred publikom (predavanja, prezentacije, reportaže, izveštavanje i komentari o nekim događajima i sl.)

- Ove aktivnosti se mogu realizovati na različite načine i to:
- čitanjem pisanog teksta pred publikom;
- spontanim izlaganjem ili izlaganjem uz pomoć vizuelne podrške u vidu tabela, dijagrama, crteža i dr.
- realizacijom uvežbane uloge ili pevanjem.

Interakcija podrazumeva stalnu primenu i smenjivanje receptivnih i produktivnih strategija, kao i kognitivnih i diskurzivnih strategija (uzimanje i davanje reči, dogovaranje, usaglašavanje, predlaganje rešenja, rezimiranje, ublažavanje ili zaobilaženje nesporazuma ili posredovanje u nesporazumu) koje su u funkciji što uspešnijeg ostvarivanja interakcije. Interakcija se može realizovati kroz niz aktivnosti, na primer:

- razmenu informacija,
- spontanu konverzaciju,
- neformalnu ili formalnu diskusiju, debatu,
- intervju ili pregovaranje, zajedničko planiranje i saradnju.

Sociokulturna kompetencija i medijacija

Sociokulturna kompetencija i medijacija predstavljaju skup teorijskih znanja (kompetencija) koja se primenjuju u nizu jezičkih aktivnosti u dva osnovna jezička medijuma (pisanom i usmenom) i uz primenu svih drugih jezičkih aktivnosti (razumevanje govora, govor i interakcija, pisanje i razumevanje pisanog teksta). Dakle, predstavljaju veoma složene kategorije koje su prisutne u svim aspektima nastavnog procesa i procesa učenja.

Sociokulturna kompetencija predstavlja skup znanja o svetu uopšte, kao i o sličnostima i razlikama između kulturnih i komunikativnih modela sopstvene govorne zajednice i zajednice/zajednica čiji jezik uči. Ta znanja se, u zavisnosti od nivoa opštih jezičkih kompetencija, kreću od poznavanja osnovnih komunikativnih principa u svakodnevnoj komunikaciji (osnovni funkcionalni stilovi i registri), do poznavanja karakteristika različitih domena jezičke upotrebe (privatni, javni i obrazovni), paralingvističkih elemenata, i elemenata kulture/kultura zajednica čiji jezik uči. Navedena znanja potrebna su za kompetentnu, uspešnu komunikaciju u konkretnim komunikativnim aktivnostima na ciljnom jeziku.

Poseban aspekt sociokulturne kompetencije predstavlja *interkulturalna kompetencija*, koja podrazumeva razvoj svesti o drugom i drugačijem, poznavanje i razumevanje sličnosti i razlika između svetova, odnosno govornih zajednica, u kojima se učenik kreće. Interkulturalna kompetencija takođe podrazumeva i razvijanje tolerancije i pozitivnog stava prema individualnim i kolektivnim karakteristikama govornika drugih jezika, pripadnika drugih kultura koje se u manjoj ili većoj meri razlikuju od njegove sopstvene, to jest, razvoj interkulturalne ličnosti, kroz jačanje svesti o vrednosti različitih kultura i razvijanje sposobnosti za integrisanje interkulturalnih iskustava u sopstveni kulturni model ponašanja i verovanja.

Medijacija predstavlja aktivnost u okviru koje učenik ne izražava sopstveno mišljenje, već funkcioniše kao posrednik između osoba koje nisu u stanju da se direktno sporazumevaju. Medijacija može biti usmena i pisana, i uključuje sažimanje i rezimiranje teksta i prevođenje.

Prevođenje se u ovom programu tretira kao posebna jezička aktivnost koja nikako ne treba da se koristi kao tehnika za usvajanje bilo kog aspekta ciljnog jezika predviđenog komunikativnom nastavom. Prevođenje podrazumeva razvoj znanja i veština korišćenja pomoćnih sredstava (rečnika, priručnika, informacionih tehnologija, itd.) i sposobnost iznalaženja strukturalnih i jezičkih ekvivalenata između jezika sa koga se prevodi i jezika na koji se prevodi.

Uputstvo za tumačenje gramatičkih sadržaja

Nastava gramatike, s nastavom i usvajanjem leksike i drugih aspekata stranog jezika, predstavlja jedan od preduslova ovladavanja stranim jezikom. Usvajanje gramatike podrazumeva formiranje gramatičkih pojmova i gramatičke strukture govora kod učenika, izučavanje gramatičkih pojava, formiranje navika i umenja u oblasti gramatičke analize i primene gramatičkih znanja, kao priloga izgrađivanju i unapređivanju kulture govora.

Gramatičke pojave treba posmatrati sa funkcionalnog aspekta (funkcionalni pristup). U procesu nastave stranog jezika u što većoj meri treba uključivati one gramatičke kategorije koje su tipične i neophodne za svakodnevni govor i komunikaciju, i to kroz raznovrsne modele, primenom osnovnih pravila i njihovim kombinovanjem. Treba težiti tome da se gramatika usvaja i receptivno i produktivno, kroz sve vidove govornih aktivnosti (slušanje, čitanje, govor i pisanje, kao i prevođenje), na svim nivoima učenja stranog jezika, prema jasno utvrđenim ciljevima, standardima i ishodima nastave stranih jezika.

Gramatičke kategorije su razvrstane u skladu sa Evropskim referentnim okvirom za žive jezike za svaki jezički nivo koji podrazumeva progresiju jezičkih struktura prema komunikativnim ciljevima: od prostijeg ka složenijem i od receptivnog ka produktivnom. Svaki viši jezički nivo podrazumeva gramatičke sadržaje prethodnih jezičkih nivoa. Cikličnim ponavljanjem prethodno usvojenih elemenata nadograđuju se složenije gramatičke strukture. Nastavnik ima slobodu da izdvoji gramatičke strukture koje će ciklično ponavljati u skladu sa postignućima učenika, kao i potrebama nastavnog konteksta.

Glavni cilj nastave stranog jezika jeste razvijanje komunikativne kompetencije na određenom jezičkom nivou, u skladu sa statusom jezika i godinom učenja. S tim u vezi, uz određene gramatičke kategorije stoji napomena da se usvajaju receptivno, dok se druge usvajaju produktivno.

III. PRAĆENJE I VREDNOVANJE NASTAVE I UČENJA

Rad svakog nastavnika sastoji se od planiranja, ostvarivanja i praćenja i vrednovanja. Važno je da nastavnik kontinuirano prati i vrednuje ne samo postignuća učenika, proces nastave i učenja, već i sopstveni rad kako bi permanentno unapređivao nastavni proces.

Proces praćenja ostvarenosti ishoda počinje procenom nivoa znanja učenika na početku školske godine kako bi nastavnici mogli da planiraju nastavni proces i proces praćenja i vrednovanja učeničkih postignuća i napredovanja. Taj proces se realizuje formativnim i sumativnim vrednovanjem. Dok se kod formativnog ocenjivanja tokom godine prate postignuća učenika različitim instrumentima (dijagnostički testovi, samoevaluacija, jezički portfolio, projektni zadaci i dr.), sumativnim ocenjivanjem (pismeni zadaci, završni testovi, testovi jezičkog nivoa) preciznije se procenjuje ostvarenost ishoda ili standarda na kraju određenog vremenskog perioda (kraj polugodišta, godine, ciklusa obrazovanja). Formativno vrednovanje nije samo praćenje učeničkih postignuća, već i praćenje načina rada i sredstvo koje omogućava nastavniku da u toku nastavnog procesa menja i unapređuje proces rada. Tokom ocenjivanja i vrednovanja učeničkih postignuća treba voditi računa da se načini na koje se ono sprovodi ne razlikuje od uobičajenih aktivnosti na času jer se i ocenjivanje i

vrednovanje smatraju sastavnim delom procesa nastave i učenja, a ne izolovanim aktivnostima koje stvaraju stres kod učenika i ne daju pravu sliku njihovih postignuća. Ocenjivanjem i vrednovanjem treba da se obezbedi napredovanje učenika u ostvarivanju ishoda, kao i kvalitet i efikasnost nastave. Svrha ocenjivanja treba da bude i jačanje motivacije za napredovanjem kod učenika, a ne isticanje njihovih grešaka. Elementi koji se vrednuju su raznovrsni i treba da doprinesu sveopštoj slici o napredovanju učenika, jačanju njihovih komunikativnih kompetencija, razvoju veština i sposobnosti neophodnih za dalji rad i obrazovanje. To se postiže ocenjivanjem različitih elemenata kao što su jezičke veštine (čitanje, slušanje, govor i pisanje), usvojenost leksičkih sadržaja i jezičkih struktura, primena pravopisa, angažovanost i zalaganje u radu na času i van njega, primena sociolingvističkih normi. Prilikom ocenjivanja i vrednovanja neophodno je da načini provere i ocenjivanja budu poznati učenicima odnosno usaglašeni sa tehnikama, tipologijom vežbi i vrstama aktivnosti koje su primenjivane na redovnim časovima, kao i načinima na koji se vrednuju postignuća. Takva pravila i organizacija procesa vrednovanja i ocenjivanja omogućavaju pozitivnu i zdravu atmosferu u nastavnom procesu, kao i kvalitetne međusobne odnose i komunikaciju na relaciji učenik - nastavnik, kao i učenik - učenik.

Sledeći

Prethodni

Naziv predmeta	LIKOVNA KULTURA
Cilj	Cilj nastave i učenja <i>likovne kulture</i> je da se učenik razvijajući stvaralačko i kreativno mišljenje i estetičke kriterijume kroz praktični rad, osposobljava za komunikaciju i rešavanje problema i da izgrađuje pozitivan odnos prema umetničkom nasleđu i kulturnoj baštini svog i drugih naroda.
Razred	peti
Godišnji fond časova	72 časa

OBLAST/TEMA	ISHODI	SADRŽAJI
RITAM	Po završenoj oblasti/temi učenik će biti u stanju da: - opiše ritam koji uočava u prirodi, okruženju i umetničkim delima; - poredi utisak koji na njega/nju ostavljaju različite vrste ritma; - gradi pravilan, nepravilan i slobodan vizuelni ritam, spontano ili s određenom namerom; - koristi, u saradnji sa drugima, odabrane sadržaje kao podsticaj za stvaranje originalnog vizuelnog ritma; - razmatra, u grupi, kako je učio/la o vizuelnom	Postupci za bezbedno i odgovorno korišćenje i održavanje pribora i radne površine; Materijal iz prirode, veštački materijal, materijal za reciklažu, reciklirani materijal, improvizovani pribor, školski pribor i materijal, profesionalni pribor; Ritam u prirodi (smena dana i obdanice, smena godišnjih doba, talasi, padavine...); Ritam u prostoru (raspored trodimenzionalnih oblika u prirodi, urbanim sredinama i u bližem okruženju učenika). Ritam u strukturi (građi) oblika. Ritam u teksturi prirodnih i veštačkih materijala; Vrste ritma. Pravilan i nepravilan ritam. Slobodan ritam. Spontani ritam (ritam linija, oblika, mrlja). Funkcije ritma -

	ritmu i gde ta znanja može primeniti; - napravi, samostalno, improvizovani pribor od odabranog materijala; - iskaže svoje mišljenje o tome zašto ljudi stvaraju umetnost;	ponavljanje boja, linija i/ili oblika da bi se postigla dinamičnost (život) ili red. Utisak koji različite vrste ritma ostavljaju na posmatrača. Subjektivni utisak kretanja i optička iluzija kretanja; Ritam kao princip komponovanja u delima likovnih umetnosti. Ritam u drugim vrstama umetnosti. Primena vizuelnog ritma u svakodnevnom životu; Različiti ritmovi kao podsticaj za stvaralački rad - zvuci iz prirode i okruženja, muzika, kretanje u prirodi i okruženju, ples...; Umetničko nasleđe - značaj praistorijskog nasleđa na prostoru Srbije i u svetu.
LINIJA	- opiše linije koje uočava u prirodi, okruženju i umetničkim delima; - poredi utisak koji na njega/nju ostavljaju različite vrste linija; - gradi linije različitih vrednosti kombinujući materijal, ugao i pritisak pribora/materijala; - koristi odabrane sadržaje kao podsticaj za stvaranje originalnih crteža; - crta raznovrsnim priborom i materijalom izražavajući zamisli, maštu, utiske i pamćenje opaženog; - razmatra, u grupi, kako je učio/la o izražajnim svojstvima linija i gde se ta znanja primenjuju; - iskaže svoje mišljenje o tome kako je razvoj civilizacije uticao na razvoj umetnosti;	Vrste linija i izražajna svojstva linija. Linije u prirodi i okruženju. Linija kao ivica trodimenzionalnih oblika; Izražajna svojstva linija u odnosu na pribor, materijal, pritisak i ugao pod kojim se drži pribor/materijal. Savremena sredstva za crtanje - digitalna tabla i olovka za crtanje, 3D olovka, aplikativni programi za crtanje... Svojstva linije u aplikativnom programu za crtanje. Crtanje svetlom; Umetnički crtež, amaterski crtež, dečji crtež, shematski crtež, tehnički crtež, naučne ilustracije... Vrste umetničkog crteža - skica, studija, ilustracija, strip, karikatura, grafiti... Zanimanja u kojima je neophodna veština slobodnoručnog crtanja; Postupci građenja crteža dodavanjem i oduzimanjem linija. Lavirani crtež. Linearni crtež. Crtež u boji; Tekstura (likovni element). Postupci građenja teksture linijama. Ritam linija; Različiti sadržaji kao podsticaj za stvaralački rad (oblici iz prirode i okruženja, zvuci iz prirode i okruženja, muzika, kretanje u prirodi i okruženju, tekst, pismo...); Čitanje (dekodiranje) crteža, stripa, karikature, grafita, reklamnih poruka... Umetničko nasleđe - značaj nasleđa prvih civilizacija.
OBLIK	- poredi oblike iz prirode, okruženja i umetničkih dela prema zadatim uslovima; - gradi apstraktne i/ili	Dvodimenzionalni i trodimenzionalni oblici. Pravilni geometrijski oblici (geometrijske figure i tela). Pravilni oblici u prirodi i u likovnoj umetnosti. Nepravilni oblici;

	fantastične oblike koristeći odabrane sadržaje kao podsticaj za stvaralački rad; - naslika realne oblike u prostoru samostalno mešajući boje da bi dobio/la željeni ton; - oblikuje prepoznatljive trodimenzionalne oblike odabranim materijalom i postupkom; - preoblikuje predmet za reciklažu dajući mu novu upotrebnu vrednost; - kombinuje ritam, linije i oblike stvarajući originalan ornament za određenu namenu; - objasni zašto je dizajn važan i ko dizajnira određene proizvode; - razmatra, u grupi, kako je učio/la o oblicima i gde ta znanja primenjuje; - iskaže svoje mišljenje o tome zašto je umetničko nasleđe važno;	Svojstva oblika. Veličina oblika. Boja oblika. Realna i imaginarna funkcija oblika. Karakteristični detalji i svojstva po kojima je oblik prepoznatljiv. Svetlost kao uslov za opažanje oblika. Izgled oblika posmatranog iz različitih uglova. Stilizovanje oblika; Statični oblici. Kretanje oblika (kretanje statičnih oblika pomoću vetra i vode, karakteristično kretanje bića i mašina); Raspored oblika u prostoru i njihovo dejstvo na posmatrača. Položaj oblika u ravni - linija horizonta, planovi i veličina oblika u odnosu na rastojanje od posmatrača. Preklapanje, prožimanje, dodirivanje oblika; Postupci građenja apstraktnih i fantastičnih oblika (prevođenje realnih oblika u apstraktne oduzimanjem karakterističnih detalja, prevođenje realnih oblika u fantastične dodavanjem neočekivanih detalja, građenje imaginarnih i apstraktnih oblika na osnovu jedne, dve i tri informacije...); Luminoobjekti. LED tehnologija u savremenoj umetnosti. Oblikovanje prostora svetlom; Oblikovanje (dizajn) upotrebni predmeta. Preoblikovanje materijala i predmeta za reciklažu; Različiti sadržaji kao podsticaj za stvaralački rad (oblici iz prirode i okruženja, kretanje u prirodi i okruženju, umetnička dela, etno nasleđe, sadržaji drugih nastavnih predmeta...); Ornament i ornamentika. Funkcija ornamenta. Simetrija. Ritam linija, boja i oblika u ornamentu; Umetničko nasleđe - nasleđe etno kulture. Značajni rimski spomenici na tlu Srbije.
VIZUELNO SPORAZUMEVANJE	- poredi različite načine komuniciranja od praistorije do danas; - oblikuje ubedljivu poruku primenjujući znanja o ritmu, liniji, obliku i materijalu; - izrazi istu poruku pisanom, verbalnom, neverbalnom i vizuelnom komunikacijom; - tumači jednostavne vizuelne informacije;	Različite vrste komunikacije od praistorije do danas; Neverbalna komunikacija - čitanje informacija; izraz lica i karakterističan položaj tela; Čitanje vizuelnih informacija (dekodiranje). Vizuelno izražavanje; Umetničko nasleđe - značaj nasleđa za turizam i za poznavanje sopstvenog porekla.

- objasni zašto je nasleđe kulture važno.

KORELACIJA SA DRUGIM PREDMETIMA
Svi predmeti

UPUTSTVO ZA OSTVARIVANJE PROGRAMA

I. PLANIRANJE NASTAVE I UČENJA

Imajući u vidu specifičnost nastavnog predmeta *likovna kultura*, program je orijentisan na proces (učenja) i na ishode. Pod učenjem se podrazumevaju sva dešavanja na času koja vode ka sticanju funkcionalnih znanja i umenja i razvijanju sposobnosti, navika i vrednosnih stavova, a koji omogućavaju celovit razvoj učenika i pripremaju ih za život u savremenom svetu. Osim u nastavnom programu, očekivana znanja, umenja, navike i stavovi određeni su i: standardima postignuća za kraj osnovnog obrazovanja i vaspitanja; međupredmetnim kompetencijama; ciljevima obrazovanja i vaspitanja i opštim ishodima i standardima obrazovanja i vaspitanja (*Zakon o osnovama sistema obrazovanja i vaspitanja*).

Časovi se održavaju u specijalizovanoj učionici (kabinetu namenjenom nastavi predmeta *likovna kultura, informatika i računarstvo, tehnika i tehnologija* ili drugog nastavnog predmeta, a u zavisnosti od opreme koja je potrebna za realizaciju časa), učionici opšte namene, prostoru škole, ustanovama kulture, lokalnom okruženju... Mesto realizacije časova određuje se u skladu sa mogućnostima i potrebama škole i lokalne zajednice, kao i sa planiranim načinom realizacije časa ili nastavne jedinice.

Sadržaji programa od petog do osmog razreda nisu promenjeni, već su organizovani u četiri tematske celine i dopunjeni. Grupisanje sadržaja u četiri tematske celine (po dve za svako polugodište) neophodno je da bi svi učenici, u manjoj ili većoj meri, dostigli ishode teme. Četiri tematske celine omogućavaju i timsko planiranje integrisane tematske nastave. Ovakva organizacija sadržaja omogućava i korišćenje postojećih udžbenika, bez potrebe za reorganizacijom ili dopunom njihovih sadržaja (ključni sadržaji su obrađeni u svim odobrenim udžbenicima). Sadržaji udžbenika ne treba da budu vodilja za formiranje mesečnog i individualnog plana rada nastavnika, već neophodno sredstvo i oslonac u radu (imajući u vidu i to da su pristupačan izvor reprodukcija umetničkih dela).

Ishodi teme su iskazi o tome za šta je svaki učenik (u manjoj ili većoj meri) osposobljen po završetku učenja teme. Ishode tema ne treba izjednačavati sa ishodima zadataka, aktivnosti ili nastavne jedinice, koji se definišu preciznije (uobičajeno ih definiše nastavnik kako bi mogao lakše da procenjuje i prilagođava sopstvenu praksu). Jedan ishod zadatka dostiže se po završetku jednog zadatka/aktivnosti. Jedan ishod teme dostiže se po završetku više raznovrsnih aktivnosti, odnosno tek po završetku teme. Prilikom planiranja aktivnosti i zadataka poželjno je da svaki vodi ka dostizanju više od jednog ishoda teme.

U modelu kurikuluma koji je usmeren na proces, fokus nije na sadržajima, pa su svi sadržaji programa preporučeni. Program je osmišljen tako da uvažava i obrazovanje, iskustvo, kreativnost i integritet nastavnika. Nastavnik, samostalno ili u timu, planira nastavne jedinice i određuje broj časova za njihovu realizaciju, mesto i način realizacije, odnosno bira nastavne metode, tehnike i postupke. Prilikom planiranja nastavnih jedinica, nastavnik pravi izbor i redosled sadržaja vodeći računa da se odabrani sadržaji postepeno i logično nadovezuju. Fokus je na procesu, odnosno nastavnim metodama, tehnikama i postupcima koji na najefikasniji način vode učenike ka razvoju individualnih sposobnosti i dostizanju ishoda.

U koloni *Sadržaji* nema predloženih zadataka, aktivnosti, materijala, likovnih tehnika, nastavnih metoda i postupaka. Ova kolona sadrži samo predložene teorijske sadržaje koje nastavnik može da odabere i objasni. Na primer, ako je predložen sadržaj *materijal za reciklažu*, ne radi se o preporučenom materijalu za rad, već o temi za razgovor (korišćenje materijala za reciklažu u praktičnom radu propisano je ishodima, a u skladu sa *Nacionalnom strategijom održivog razvoja*, tako da nije potrebno i u sadržajima isticati materijal koji učenici koriste). Nastavnik može da odluči da učenicima objasni značaj recikliranja u savremenom svetu ili da govori o umetnosti recikliranja i doprinosu umetnika održivom razvoju ili da govori o bezbednosti, higijeni i očuvanju zdravlja prilikom oblikovanja upotrebljene ambalaže... Nastavnik nije u obavezi da povede razgovor o ovoj temi, moguće je da zada učenicima da preoblikuju materijal za reciklažu, bez pratećeg objašnjenja. Međutim, treba imati u vidu da takav pristup ne omogućava smisljeno učenje i razvoj kompetencija. Ukoliko učenici ne znaju zbog čega rade neki zadatak, malo je verovatno da će u ovom uzrastu sami zaključiti gde sve mogu da primene stečeno znanje i iskustvo.

Nastavnik sa položenom licencom zna da se teorijski sadržaji mogu obraditi kroz par rečenica (informativno), kroz dijalog (pitanja koja navode učenika na razmišljanje), kroz motivacioni razgovor, kroz neobavezan razgovor tokom rada na zadatku, kroz igru...; ume da isplanira vreme za objašnjenja tako da se ne gubi dragoceno vreme za stvaralački rad i zna da proceni važnost sadržaja. Nastavnici koji nemaju potrebno iskustvo prolaze kroz mentorski rad sa iskusnim kolegama i mogu da dobiju pomoć od kolega i na obukama. Očekuje se i da se nastavnik samostalno usavršava, u ustanovi i van nje, da čita stručne tekstove i literaturu i sa kolegama razmenjuje iskustva iz prakse.

Imajući u vidu da sadržaji nisu propisani, sadržaji programskih tema koje su se do sada obrađivale dopunjeni su predlozima koji treba da posluže kao početni podsticaj, podrška nastavniku da samostalno obogaćuje program. Predloženi sadržaji nisu organizovani kao predlog nastavnih jedinica, niti po utvrđenoj strukturi (redosledu), jer se vodilo računa o tome da se izbegne nuđenje gotovog rešenja koje bi usmerilo fokus na sadržaje. Ovaj pristup je proveren u praksi i iskustvo je pokazalo da je nastavnicima potrebno izvesno vreme da se naviknu na veću samostalnost u kreiranju programa. Iz tog razloga se nastavnicima preporučuje da prilikom planiranja nastavnih jedinica po novom programu u početku ne odstupaju značajno od dosadašnje prakse i da u narednim godinama postepeno uvode samo one izmene koje su prethodno ispitali u praksi.

Program sadrži i dve novine. Jedna se odnosi na upotrebu savremene tehnologije, posebno aplikativnih programa. U petom razredu ova novina nije vidljiva u ishodima, jer se vodilo računa o tome da učenici prethodno treba da savladaju program novog predmeta *informatika i računarstvo*, ali i osnove likovnog jezika u okviru nastave predmeta *likovna kultura*. Nastavnik može da potraži na internetu primere upotrebe savremene tehnologije u umetnosti i da o tome kratko informiše učenike, kako bi učenici postepeno razvijali svest o tome da je napredak tehnologije uticao i na umetnost (na primer, 3D olovka, <https://www.youtube.com/watch?v=AQgl2-h7uUQ>, slikanje pomoću Google's Tilt Brush, interaktivne LED skulpture, kao što je Fish Bellies u kampusu Državnog univerziteta Teksas i sl.). Zatim, može da planira virtuelnu posetu pećini Lasko (http://www.lascaux.culture.fr/?lng=en#/fr/02_00.xml) ili nekom muzeju. Ukoliko želi, nastavnik može da planira i stvaralački rad (crtanje, slikanje) na računaru, a u dogovoru sa nastavnikom *informatike i računarstva*. Druga novina je da program ne sadrži preporučena umetnička dela i spomenike kulture. Prilikom izbora dela nastavnik može da se osloni na prethodni program, na udžbenike i na druge izvore.

Svaka tematska celina sadrži i poseban deo, *Umetničko nasleđe*. Preporučeni sadržaji ovog dela nisu precizirani, jer se vodilo računa o specifičnostima nasleđa svih nacionalnih manjina. Sadržaje ovog dela određuje nastavnik, odnosno saveti nacionalnih manjina.

Ishodi tema su definisani uopšteno kako bi nastavnik imao mogućnost da osmisli raznovrsne zadatke i aktivnosti. Od brojnih mogućih ishoda teme odabrani su oni koje svaki učenik može da dostigne. Ukoliko nastavnik želi da prilikom planiranja nastavne jedinice, aktivnosti ili zadatka definiše preciznije ishode može da koristi sledeću shemu: Uvodni iskaz (po završetku zadatka/nastavne jedinice učenik će biti u stanju da/umeti da) + jedan glagol (naslika) + objekat (pejzaž) + kriterijum (na osnovu imaginacije). Ishod zadatka se formuliše na osnovu ciljeva zadatka. U navedenom primeru cilj bi bio da učenici na osnovu sopstvene imaginacije kreiraju originalan likovni rad. Jedan zadatak po pravilu ima više ciljeva i ishoda. Na primer, nastavnik može da očekuje od učenika i da po završetku rada verbalno opišu svoj rad, da uporede radove ostalih učenika (na primer, da analiziraju kompoziciju prema zadatim kriterijumima).

Konačno, treba imati u vidu da je program, uključujući i uputstvo, samo pomoć nastavniku u procesu osamostaljivanja. Veća količina informacija u programu ne podrazumeva i veću opterećenost učenika i nastavnika. Naprotiv, nastavnik treba da isplanira nastavne jedinice tako da predvidi dovoljno vremena da učenici realizuju svoje ideje i uživaju u radu, kao i da računa na neočekivane prilike i mogućnosti koje se javljaju u praksi.

II. OSTVARIVANJE NASTAVE I UČENJA

Program nije organizovan po predmetnim oblastima, jer nije poželjno, a često ni moguće, odvojeno izučavati sadržaje različitih predmetnih oblasti (ni standardi postignuća za kraj školovanja nisu organizovani po predmetnim oblastima). Iz tog razloga je na ovom mestu samo dat opis predmeta (bez striktno podele na predmetne oblasti ili oblasti učenja).

Razvoj učenika

Nastava *likovne kulture* je individualizovana i usmerena na celokupan razvoj učenika, a pre svega na razvijanje opažanja i pamćenja, kreativnosti, stvaralačkog mišljenja, emancipacije, empatije, svesti o opštem i ličnom dobru, tolerancije, sposobnosti saradnje i razumevanja različitosti, estetičkih kriterijuma, motorike i individualnih sposobnosti. Povezanost cilja i sadržaja nastave *likovne kulture* ogleda se u povezanosti opažanja kreativnog izražavanja i vrednovanja. Sve počinje opažanjem: kreativno izražavanje, posmatranje umetničkog dela i vrednovanje. Posmatranje, istraživanje i stvaranje izrazi su nadahnuća, ali i primene znanja o likovnim elementima, njihovim odnosima, kako bi se mogle zadovoljiti odgovarajuće potrebe učenika i razvijati likovni govor. Nužno je razvijati i pobude kao što su: znatiželja; motivisanost; otvorenost za sticanje novih iskustava; osetljivost za probleme; preuzimanje rizika; tolerancija prema nejasnoćama i samopouzdanje, a od spoznajnih funkcija: fleksibilnost; originalnost; spoznaju i pamćenje.

Kreativnost

Kreativnost se ne vezuje samo za umetnost i darovite učenike. Svaki učenik ima potencijal koji može da razvije ukoliko mu se pruži prilika. U skladu sa tim, sve se češće ističe potreba za učenjem kreativnosti i u nastavi se već primenjuju neke tehnike za razvoj kreativnosti (na primer, oluja ideja). Nastava predmeta *likovna kultura* ima ogroman potencijal za razvijanje kreativnosti svakog učenika (ne samo učenika koji su daroviti za umetnost). Zbog toga je važno da učenici postepeno stiču svest o tome na koji način su dolazili do ideja za rad, šta ih je motivisalo, kao i da ta iskustva mogu primeniti i u drugim situacijama.

Osnovni uslov za razvoj kreativnosti su motivacioni sadržaji koji podstiču interesovanje, oduševljenje, imaginaciju i pozitivnu emotivnu reakciju, kao i nastava koja učeniku (ali i nastavniku) obezbeđuje zadovoljstvo u radu. Uobičajeni postupak je motivacioni razgovor koji omogućava da svaki učenik osmisli svoju ideju (temu) za rad. Nastavnik može da

isproba u praksi i sledeće tehnike i postupke: postavljanje likovnog problema (na primer, kretanje oblika) i nuđenje više tema za rad od kojih učenik treba da odabere onu koja po njegovom mišljenju odgovara postavljenom problemu (neke od tema treba da budu vezane za pojmove koji nisu u vezi sa kretanjem, a može se desiti da učenik pronađe neočekivanu vezu, odnosno originalno rešenje); izvlačenje cedulja (2-3) na kojima su ispisani naizgled nespojivi pojmovi koje treba povezati u smislenu likovnu celinu/likovnu priču; simulacija situacije u kojoj su učenici "dizajneri", a nastavnik je "kupac" koji naručuje produkt i postavlja uslove (na primer, traži kombinaciju tri boje ili jednu boju koja dominira...); asocijacije (od učenika se traži originalan rad motivisan jednim pojmom ili slikom, zvukom, pojavom, porukom, tekstom...).

Opažanje

Opažanje se temelji na znanju i osećajima učenika. Naglašava se likovno-estetska percepcija, dakle likovni i taktilni opažaji, spoznaja i osećaji u kojima učenici pronalaze smisao u komunikaciji s okolinom i umetničkim likovnim delima. Zadaci svake nastavne jedinice razvijaju sposobnost posmatranja i uočavanja karakteristika likovnih elemenata. Treba uvek osigurati puno likovnih primera i podsticati učenike da izraze ono što su istraživali, podjednako rečima kao i likovno-tehničkim sredstvima.

Likovne tehnike i materijal

Likovne tehnike i materijal obrađuju se kroz kratko uputstvo i savete tokom rada, u onoj meri koja je neophodna, jer se učenje zasniva na samostalnom (i u saradnji sa drugima) istraživanju izražajnih mogućnosti tehnika, pribora i materijala. Nastavnik ukazuje učenicima i na osnovne karakteristike nekog materijala ili pribora. Na primer, ukoliko učenik crta i boji flomasterima njegov rad će s vremenom bledeti i nestati, a ukoliko koristi permanentne markere treba da ih koristi prema instrukcijama, jer su pojedini markeri toksični. Učenici mogu da budu demotivisani ukoliko pokušaju da dobiju sekundarne boje ili željeni ton mešajući vodene boje koje sadrže manju količinu (nekvalitetnog) pigmenta. Jedno od rešenja je da zajedno eksperimentišu pozajmljujući jedni drugima materijal. Upotrebljena ambalaža, ukoliko nije pripremljena (oprana, termički obrađena i sl.) sadrži štetne mikroorganizme.

Teorija oblikovanja

Dogovorena teorija ne postoji, već se u literaturi sreću različite podele i tumačenja. Od nastavnika se očekuje da bude upoznat sa različitim tumačenjima i da ih kritički proceni i odabere. U programu je predviđeno tumačenje prostora i tumačenje kompozicije (vrste kompozicija, likovni elementi i principi komponovanja), međutim, svesno je izbegnuto isticanje jednog od mogućih tumačenja. Teorija oblikovanja se može posmatrati kao otvoreni dijalog kada je reč o umetničkoj školi ili fakultetu. Imajući u vidu da bi ovakav pristup samo zbunio učenike osnovne škole najbolje je zadržati se na jednostavnim, osnovnim informacijama. Pojmovi iz teorije oblikovanja objašnjavaju se na primerima umetničkih dela i na primerima iz prirode i urbanog okruženja. Znanja iz teorije oblikovanja nisu primenjiva samo u likovnom radu i nastavi drugih predmeta, već i u svakodnevnom životu učenika. Na primer, raspored stvari prema određenom ritmu u sobi učenika može da ometa ili da podstiče koncentraciju, određene boje podstiču agresivnost... Teorija oblikovanja se od petog do osmog razreda postepeno uči i primenjuje, a predviđeno je da učenici budu upoznati sa mogućom primenom stečenih znanja u svakodnevnom životu, nastavku školovanja i u različitim zanimanjima.

Medijska pismenost i komunikacija

Kao i do sada, sadržaji koji omogućavaju sticanje medijske pismenosti planiraju se u korelaciji sa sadržajima predmeta *srpski jezik* i odnose se na čitanje (razumevanje) sadržaja slike, teksta i multimedijalnih sadržaja. Imajući u vidu da su učenici sve ranije izloženi različitim sadržajima na internetu, kao i štetnim (negativnim) porukama koje se provlače kroz reklame, igrice, muzičke spotove, mimove i dr. potrebno je uspostaviti i korelaciju sa sadržajima predmeta *informatika i računarstvo, tehnika i tehnologija, građansko vaspitanje ili veronauka*, kao i sa ostalim predmetima koji predviđaju medijsko opismenjavanje.

Medijska pismenost podrazumeva i sposobnost vizuelnog sporazumevanja, odnosno komuniciranje medijumima likovnih umetnosti. Osim slobodnog i spontanog izražavanja, koje je zastupljeno u najvećem procentu, učenici se osposobljavaju i da izražavaju svoje ideje, zamisli, poruke, stavove, emocije... različitim medijumima likovnih umetnosti.

Umetničko nasleđe

Sadržaji umetničkog nasleđa obuhvataju likovna dela i spomenike kulture iz prošlosti i umetnička dela nastala u 20. i 21. veku, epohe, stilove, pravce, pojave, trendove, umetnike i umetničke grupe, značajne spomenike kulture, manifestacije, ustanove kulture, ustanove za zaštitu kulturne baštine... Prilikom obrade ovih sadržaja fokus nije na memorisanju podataka, već na razvijanju senzibiliteta za doživljavanje i razumevanje dela, kao i na sagledavanju razvoja umetnosti kroz istoriju i međusobnog uticaja umetnosti i društva. Neizostavni sadržaji su najznačajnija dela iz svetske kulturne baštine, a posebna pažnja se posvećuje baštini na tlu Srbije. Ovi sadržaji se planiraju u korelaciji sa sadržajima predmeta *istorija i muzička kultura*, a mogu da se obrade kroz integrisanu nastavu, projektne zadatke, igranje uloga, insitu...

III. PRAĆENJE I VREDNOVANJE NASTAVE I UČENJA

Ocenjivanje se vrši prema Pravilniku o ocenjivanju.

Procenjivanje napredovanja učenika i ostvarenost ishoda vrši se takozvanom alternativnom (ili autentičnom) metodom, koja se i do sada koristila u praksi. Napredak učenika se prati da bi nastavnik podržao razvoj potencijala svakog učenika. Nastavnik može i da sastavi ček-liste za procenu i samoprocenu napretka. Međutim, ako se ima u vidu odnos fonda časova i neophodnog vremena za nesputani razvoj učenika, kao i iskustvo iz sveta, poželjno je da se ček-liste ne koriste često. Ukoliko ih nastavnik koristi, preporuka je da se koriste na tromesečju i da sadrže manji broj indikatora, kratko i jasno formulisanih (detaljnija objašnjenja mogu se naći u stručnoj literaturi i na internetu). Treba imati u vidu da su se do sada kao najefikasniji vid podrške napredovanju učenika pokazali saveti koje nastavnik daje u toku praktičnog rada, kao i pitanja koja navode učenike na promišljanje i razvijanje ideja. Drugi vid efikasne podrške je odeljenska izložba (po završetku zadatka) na kojoj su zastupljeni svi radovi učenika. Poređenjem svih rešenja istog likovnog problema učenici efikasno uče na razlikama i umeju da procene sopstveni napredak. Konačno, učenički portfolio (mapa radova) omogućava učeniku da i van nastave samostalno procenjuje sopstveni napredak.

Napredak i ostvarenost ishoda procenjuju se na tri nivoa (osnovni, srednji i napredni). Kada obaveštava učenike o njihovom napretku, nastavnik može da formuliše iskaze na podsticajni način (na primer, dobro je, odlično, izuzetno). Program podržava individualni razvoj učenika. Po završetku prve teme, *Ritam*, ne završava se učenje o ritmu. U narednim temama i razredima učenici će primenjivati stečeno iskustvo i znanja o ritmu u različitim kontekstima, proširivaće i produbljivati znanja i iskustva na različite načine. To znači da će mnogi učenici po završetku prve teme dostići ishode teme na osnovnom nivou, a da će do kraja godine napredovati i iste ishode ostvariti na srednjem ili naprednom nivou. Zbog toga

je za zaključnu procenu najvažnije sagledati celokupni napredak i krajnji rezultat, odnosno dokaz o tome da je učenik napredovao.

DODATNI SADRŽAJI PROGRAMU LIKOVNA KULTURA U NASTAVI NA MAĐARSKOM JEZIKU

- Korniss Dezső: Tücsöklakodalom, 1948
- M.S. mester: Vízitáció, 1510 körül
- Csontváry Kosztka Tivadar: Magányos cédrus, 1907
- Kolozsvári testvérek: Szent György szobra, Prága, 1373
- Tarsoly lemez, Galgóci lelet
- Komor Marcell, Jakab Dezső: A szabadkai zsinagóga, 1902
- Moholy-Nagy László: fény-tér-modulátor, 1931
- Szabadkai városháza foglalkozásokat ábrázoló eosin díszítései

Naziv predmeta	MUZIČKA KULTURA
Cilj	Cilj nastave i učenja <i>muzičke kulture</i> je da kod učenika, razvijajući interesovanja za muzičku umetnost, stvaralačko i kritičko mišljenje, estetske kriterijume, formira estetsku percepciju i muzički ukus, kao i odgovoran odnos prema očuvanju muzičkog nasleđa i kulturi svoga i drugih naroda.
Razred	peti
Godišnji fond časova	72 časa

OBLAST/TEMA	ISHODI U okviru oblasti/teme učenik će biti u stanju da:	SADRŽAJI
ČOVEK I MUZIKA	- navede načine i sredstva muzičkog izražavanja u praistoriji i antičkom dobu; - objasni kako društveni razvoj utiče na načine i oblike muzičkog izražavanja; - iskaže svoje mišljenje o značaju i ulozi muzike u životu čoveka; - rekonstruiše u saradnji sa drugima način komunikacije kroz muziku u smislu ritualnog ponašanja i panteizma; - identifikuje uticaj ritualnog ponašanja u muzici savremenog doba (muzički elementi, nastup i sl.);	Čovek u praistoriji Uloga muzike u prvobitnom društvu; Čovek i ritual: uloga muzike u ritualu (muzičko-antropološka istraživanja); Magijska moć muzike; Elementi muzičkog toka: pokret, ritam (ritam kao osnova rituala), kolo/grupni ples; Pokret: poreklo plesa; Slušanje/doživljaj ritma telom; Najstarija folklorna muzička tradicija u Srbiji i svetske baštine. Čovek Antike Božanska priroda muzike: - mitološka svest antičkog čoveka;

		- muzički atributi bogova; - muzika i država. Muzika u hramu i muzika na dvoru; Primeri različitih instrumenata i muzičkih oblika u antičkim civilizacijama; Uloga i mesto muzike u antičkim civilizacijama: Indija, Sumer/Vavilon, Kina, Egipat, Grčka, Rim; Pojava prvih notacija, pentatonika;	
MUZIČKI INSTRUMENTI	- klasifikuje instrumente po načinu nastanka zvuka; - opiše osnovne karakteristike udaraljki; - prepozna vezu između izbora vrste instrumenta i događaja, odnosno prilike kada se muzika izvodi; - koristi mogućnosti IKT-a u primeni znanja o muzičkim instrumentima (korišćenje dostupnih aplikacija);	Najstariji instrumenti: telo, udaraljke, duvački, žičani; Udaraljke - nastanak, prvobitni oblik i razvoj; Ritmičke udaraljke kao najjednostavnija grupa instrumenata; Melodijske udaraljke;	
SLUŠANJE MUZIKE	- izražava se pokretima za vreme slušanja muzike; - verbalizuje svoj doživljaj muzike; - identifikuje efekte kojima različiti elementi muzičke izražajnosti (melodija, ritam, tempo, dinamika) utiču na telo i osećanja; - analizira slušano delo u odnosu na izvođački sastav i instrumente; - ilustruje primere korišćenja plesova i muzike prema nameni u svakodnevnom životu (vojna muzika, obredna muzika, muzika za zabavu...); - kritički prosuđuje loš uticaj preglasne muzike na zdravlje; - ponaša se u skladu sa pravilima muzičkog bontona; - koristi mogućnosti IKT-a za slušanje muzike;	Elementi muzičke izražajnosti - tempo, dinamika, tonske boje različitih glasova i instrumenata; Slušanje vokalnih, vokalno-instrumentalnih i kratkih instrumentalnih kompozicija, domaćih i stranih kompozitora; Slušanje dela najstarije folklorne tradicije srpskog i drugih naroda; Slušanje narodnih i umetničkih dela inspirisanih folklorom naroda i narodnosti, različitog sadržaja, oblika i raspoloženja, kao i muzičkih priča;	
IZVOĐENJE MUZIKE	Pevanje	- peva i svira samostalno i u grupi; - primenjuje pravilnu tehniku pevanja (pravilno disanje, držanje tela, artikulacija); - kroz sviranje i pokret razvija	Pevanje pesama po sluhu samostalno i u grupi; Pevanje pesama iz notnog teksta solmizacijom; Izvođenje jednostavnih ritmičkih i melodijskih motiva (u stilu) muzike

		sopstvenu koordinaciju i motoriku; - koristi različita sredstva izražajnog pevanja i sviranja u zavisnosti od vrste, namene i karaktera kompozicije; - iskaže svoja osećanja u toku izvođenja muzike; - primenjuje princip saradnje i međusobnog podsticanja u zajedničkom muziciranju; - učestvuje u školskim priredbama i manifestacijama; - koristi mogućnosti IKT-a u izvođenju muzike (korišćenje matrica, karaoke programa, audio snimaka...);	starih civilizacija pevanjem; Pevanje pesama u kombinaciji sa pokretom; Sviranje pesama i lakših instrumentalnih dela po sluhu na instrumentima Orfovog instrumentarija i/ili na drugim instrumentima; Sviranje dečjih, narodnih i umetničkih kompozicija iz notnog teksta; Izvođenje dečjih, narodnih i umetničkih igara; Izvođenje jednostavnih ritmičkih i melodijskih motiva (u stilu) muzike starih civilizacija na instrumentima ili pokretom;
	Sviranje		
MUZIČKO STVARALAŠTVO		- koristi muzičke obrasce u osmišljavanju muzičkih celina kroz pevanje, sviranje i pokret; - izražava svoje emocije osmišljavanjem manjih muzičkih celina; - komunicira u grupi improvizujući manje muzičke celine glasom, instrumentom ili pokretom; - učestvuje u kreiranju školskih priredbi, događaja i projekata; - koristi mogućnosti IKT-a za muzičko stvaralaštvo.	Kreiranje pratnje za pesme ritmičkim i zvučnim efektima, koristeći pritom različite izvore zvuka; Kreiranje pokreta uz muziku koju učenici izvode; Osmišljavanje muzičkih pitanja i odgovora, ritmička dopunjalka, melodijska dopunjalka sa potpisanim tekstom, sastavljanje melodije od ponuđenih motiva; Improvizacija melodije na zadati tekst; Improvizacija dijaloga na instrumentima Orfovog instrumentarija i drugim instrumentima; Izrada jednostavnih muzičkih instrumenata; Rekonstrukcija muzičkih događaja u stilu starih civilizacija.

KORELACIJA SA DRUGIM PREDMETIMA

Srpski jezik i književnost

Maternji jezik

Istorija

Strani jezici

Matematika

Biologija

Geografija

Likovna kultura

Fizičko i zdravstveno vaspitanje

Informatika i računarstvo

Verska nastava

Građansko vaspitanje

UPUTSTVO ZA OSTVARIVANJE PROGRAMA

Priroda same muzike, pa i predmeta muzička kultura ukazuje na stalno prožimanje i sadejstvo svih oblasti i tema koje su predviđene nastavnim programom. Sve oblasti se prožimaju i nijedna se ne može izučavati izolovano i bez sadejstva sa drugim oblastima.

Nastava je usmerena na ostvarivanje ishoda i daje prednost iskustvenom učenju u okviru kojeg učenici razvijaju lični odnos prema muzici a postepena racionalizacija iskustva vremenom postaje teorijski okvir. Iskustveno učenje u okviru ovog predmeta podrazumeva aktivno slušanje muzike, lično muzičko izražavanje učenika i muzičko stvaralaštvo u okviru kojih učenik koristi teorijska znanja kao sredstva za participaciju u muzici. U tom smislu osnovni metodski pristup je *od zvuka ka teoriji*.

Ishodi po holističkom principu obuhvataju različite sfere fenomena muzike i zajedno reflektuju muzičko biće u nama, te kao takvi jesu ostvarljivi za svakog učenika. Najvažniji pokretač nastave treba da bude princip motivacije i inkluzivnosti u podsticanju maksimalnog učešća u muzičkom doživljaju kao i razvijanju potencijala za muzičko izražavanje.

Da bi postigao očekivane ishode vaspitno-obrazovnog procesa, nastavnik ostvaruje nastavu i učenje koristeći glas i pokret, muzičke instrumente, elemente informacionih tehnologija kao i razvijenih modela multimedijalne nastave. Korelacija između predmeta može biti polazište za brojne projektne predloge u kojim učenici mogu biti učesnici kao istraživači, kreatori i izvođači. Kod učenika treba razvijati veštine pristupanja i korišćenja informacija (internet, knjige...), saradnički rad u grupama, kao i komunikacijske veštine u cilju prenošenja i razmene iskustava i znanja. Rad u grupama i radionicama je koristan u kombinaciji sa ostalim načinima rada, pogotovo kada postoji izazov značajnijeg (npr. emotivnog) eksponiranja učenika, kao vid premošćavanja stidljivosti ili anksioznosti.

I. PLANIRANJE NASTAVE I UČENJA

Nastavni program orijentisan na ishode nastavniku daje veću slobodu u kreiranju i osmišljavanju nastave i učenja. Uloga nastavnika je da kontekstualizuje ovaj dati program potrebama konkretnog odeljenja imajući u vidu: sastav odeljenja i karakteristike učenika; udžbenike i druge nastavne materijale koje će koristiti; tehničke uslove, nastavna sredstva i medije kojima škola raspolaže; resurse, mogućnosti, kao i potrebe lokalne sredine u kojoj se škola nalazi. Polazeći od datih ishoda i sadržaja nastavnik najpre kreira svoj godišnji-globalni plan rada iz koga će kasnije razvijati svoje operativne planove. Ishodi definisani po oblastima olakšavaju nastavniku dalju operacionalizaciju ishoda na nivo konkretne nastavne jedinice. Sada nastavnik za svaku oblast ima definisane ishode. Od njega se očekuje da za svaku nastavnu jedinicu, u fazi planiranja i pisanja pripreme za čas, definiše piramidu ishoda na tri nivoa: one koje bi svi učenici trebalo da dostignu, one koje bi većina učenika trebalo da dostigne i one koje bi trebalo samo neki učenici da dostignu. Na ovaj način postiže se indirektna veza sa standardima na tri nivoa postignuća učenika. Pri planiranju treba, takođe, imati u vidu da se ishodi razlikuju, da se neki lakše i brže mogu ostvariti, ali je za većinu ishoda potrebno više vremena i više različitih aktivnosti. U fazi planiranja nastave i učenja veoma je važno imati u vidu da je udžbenik nastavno sredstvo i da on ne određuje sadržaje predmeta. Zato je potrebno sadržajima datim u udžbeniku pristupiti selektivno i u odnosu na predviđene ishode koje treba dostići. Pored udžbenika, kao jednog od izvora znanja, na nastavniku je da učenicima omogući uvid i iskustvo korišćenja i drugih izvora saznavanja.

II. OSTVARIVANJE NASTAVE I UČENJA

Nastava muzičke kulture ostvaruje se kroz sledeće oblasti:

- Čovek i muzika,

- Muzički instrumenti,
- Slušanje muzike,
- Izvođenje muzike,
- Muzičko stvaralaštvo.

ČOVEK I MUZIKA

Znanje o muzici kroz različite epohe ima za cilj razumevanje uloge muzike u društvu, upoznavanje muzičkih izražajnih sredstava, instrumenata, žanrova i oblika. U načinu realizacije ovih sadržaja uvek treba krenuti od muzičkog dela, slušanja ili izvođenja. Čas treba da bude orijentisan na ulogu i prirodu muzike, odnos čoveka u datom periodu prema njoj i njenoj nameni, kao i promišljanju da li je muzika (i ako jeste, na koje načine) bila umetnost kakvu je danas poznajemo ili i nešto drugo. Informacije koje se tiču konteksta (na primer istorijske, antropološke, kulturološke prirode) treba da budu odabrane i prenesene u službi razumevanja sveta muzike u datom duhu vremena. Hronološki aspekt Muzičke kulture za peti razred doprinosi korelaciji znanja i treba imati na umu da određeni predmeti pokrivaju informisanost o nemuzičkim aspektima praistorije i antike na detaljniji i specifičniji način.

MUZIČKI INSTRUMENTI

Muzički instrumenti su nezaobilazni element svih oblasti Muzičke kulture. Kako su, pored ljudskog tela i glasa, jedno od najstarijih sredstava izražavanja čoveka, informacije o prvim muzičkim instrumentima treba da proisteknu neposredno iz istorijskog konteksta i svakodnevnog života. U tom smislu treba posebno obratiti pažnju na vezu između izbora instrumenata i događaja, odnosno prilike kada se i na koji način muzika izvodila nekada i sada.

Instrumenti Orfovog instrumentarijuma mogu biti polazna tačka za klasifikaciju instrumenata u zavisnosti od načina stvaranja zvuka (udaraljke, duvački i žičani). Poseban fokus je na instrumentima iz grupe udaraljki, kao najjednostavnijim i prisutnim od samog početka muzičkog izražavanja. Informacije treba da budu svedene i usmerene na nastanak, prvobitan oblik i razvoj, kao i osnovne karakteristike, izražajne mogućnosti i primenu ritmičkih i melodijskih udaraljki.

U nastavi treba maksimalno težiti da se do znanja o instrumentima dođe iz neposrednog iskustva sviranja, slušanja i analize, a ne faktografskim nabranjem podataka. U tome, kao i u primeni znanja iz ove oblasti, mogu pomoći i dostupne IKT aplikacije.

SLUŠANJE MUZIKE

Slušanje muzike je aktivan psihički proces koji podrazumeva emocionalni doživljaj i misaonu aktivnost. Učenik treba da ima jasno formulisana uputstva na šta da usmeri pažnju prilikom slušanja kako bi mogao da prati muzički tok (poput izvođačkog sastava, tempa, načina na koji je melodija izvajana, specifičnih ritmičkih karakteristika i sl.). Postepeno, ovi elementi muzičkog toka postaju "konstanta" u procesu učeničke a/percepcije pa nastavnik može da proširuje opažajni kapacitet kod učenika usmeravajući njihovu pažnju pre slušanja na relevantne specifičnosti muzičkog dela. U kontekstu praistorije i antike, posebno treba obratiti pažnju na vezu između prirode muzičkog toka i namene slušanog dela - opisati specifičnost određenih elemenata muzičkog dela i zvučni i karakterni efekat koji je njima postignut, potom povezati sa kontekstom nastanka dela i namene.

Kompozicije koje se slušaju svojim trajanjem i sadržajem treba da odgovaraju mogućnostima percepcije učenika. Vokalna, instrumentalna i vokalno-instrumentalna dela treba da budu zastupljena ravnopravno. Kod slušanja pesama posebno treba obratiti pažnju

na vezu muzike i teksta, a kod instrumentalnih dela na izvođački sastav i izražajne mogućnosti instrumenata. Elementi muzičke pismenosti su u službi gore navedenog. Učenička znanja iz različitih oblasti treba povezati i staviti u funkciju razumevanja dela koje su učenici slušali, podstičući kreativnost i kritičko mišljenje.

Preporučene kompozicije za slušanje

Himne

Državna himna
Himna Svetom Savi
Himna škole

Narodne pesme i igre

J. Jovičić - Vojvođanska svita
S. Stević - Bela vilo (izbor)
Koledarska pesma
Igraj, igray Lazaro - Lazarička
Krstonoše krsta nose - Krstonoške
Orač ore ravno ponje - Kraljička
Dodolska pesma

Čovek i muzika

Pesme primitivnih plemena - Worldmusic
Afrički bubnjevi
Pagandrumming: https://www.youtube.com/watch?v=63w_8KHrEZQ
Vanuatu Women's Water Music <https://www.youtube.com/watch?v=vUUVEvffzSI>
Ritualna igra severnoameričkih Indijanaca
Kompozicije starog veka: Byzantine Hymns Good Friday
Zvuci rekonstruisanih starogrčkih instrumenata - lira, aulos
Grčka muzika, Epitaf dei Seikilos (EpitaphedeiSeikilios) AtriummusicaedeMadrid
Kineska muzika, ZhengQu (Planine i vode)
Kineska melodija zasnovana na pentatonici
NamMyohoRengeKyo - TheLotusSutra, <https://www.youtube.com/watch?v=r364h19dXio>

Kompozicije inspirisane muzikom starih epoha

Žan Filip Ramo, *LesIndesGalantes: LesSauvages (balet opera)*
Dvoržak, *Simfonija iz Novog sveta* 3. stav
A. Hačaturjan, *Igra sabljama* iz baleta "Gajana"
Bela Bartok, *Alegro Barbaro*
Igor Stravinski, *Posvećenje proleća*
Rihard Štraus, opera *Saloma: Dance of the seven veils*
<https://www.youtube.com/watch?v=bL2fGdfG3X0>
Olivije Mesijan, kompozicije inspirisane zvucima ptica
Klod Debisi, *Danses sacree et profane* <https://www.youtube.com/watch?v=f51LBBLzS8M>

Domaći kompozitori

S. Mokranjac - *Il rukovet*
S. Mokranjac - *V rukovet*
P. Konjović - *Velika čočekča igra* iz opere "Koštana"
M. Tajčević - *Balkanske igre* (izbor)
S. Hristić - igra "Grlica", "Biljana platno beleše" iz baleta "Ohridska legenda"
Ljubica Marić, *Brankovo kolo*
Ljubica Marić, *Prag sna*
Vera Milanković, *Senjačka rapsodija* <https://www.youtube.com/watch?v=bf1rvfmlNPo>
Vera Milanković *EinikleinePopmusic*, Trio
Bora Dugić - *Čarobna frula* (izbor)
Bora Dugić, *Igra skakavaca, Mesečina*

Strani kompozitori

A. Vivaldi - "Godišnja doba" (*Proleće, Leto, Jesen, Zima*)
Žan Filip Ramo, *Hippolyte and Aricie: A la Chasse*
Jozef Hajdn, "Konjanik", *Gudački kvartet*, g-mol, op.74, br. 3, III stav
Ludvig van Betoven, *Šesta simfonija*
L. V. Betoven - *Menuet* iz II stava Sonatine u G-duru op. 49
V. A. Mocart - *Mala noćna muzika* I i III stav
MozArtkvartet *Eine kleine World music*
Johanes Brams, *Simfonija* br. 3, treći stav
Rihard Wagner, *Tanhojzer*. Prvi čin, druga scena "U Venerinom brdu"
E. Grig - *Buđenje proleća*
Edvard Grig, *Per Gint*, svita br. 1
A. Dvoržak - *Humoreska*,
B. Smetana - *Vltava*
M. Musorgski - *Slike sa izložbe* (izbor)
Aram Hačaturijan, "Adađo" iz *Spartakusa*
K. Orf - *4 kratka komada za ksilofon*
Liroj Anderson *Pisaća mašina*
Hauard Šor, *Gospodar prstenova (Isengard; UrukHai)*

Video primeri za kompozicije

P.I.Čajkovski - *Igra malih labudova* iz baleta *Labudovo jezero*
<https://www.youtube.com/watch?v=oiMOinQU5AY>
https://www.youtube.com/watch?v=MDy_XrWfxHY
Pagan drumming: https://www.youtube.com/watch?v=63w_8KHrEZQ
Vanuatu Women's Water Music <https://www.youtube.com/watch?v=vUUVEvffzSI>
Nam Myoho Renge Kyo - *The Lotus Sutra*, <https://www.youtube.com/watch?v=r364h19dXio>
Rihard Štraus, opera *Saloma: Dance of the seven veils*
<https://www.youtube.com/watch?v=bL2fGdfG3X0>
Klod Debisi, *Danses sacree et profane* <https://www.youtube.com/watch?v=f51LBBLzS8M>
Vera Milanković, *Senjačka rapsodija*, <https://www.youtube.com/watch?v=bf1rvfmiNPO>

IZVOĐENJE MUZIKE

Svaki aspekt izvođenja muzike ima neposredan i dragocen uticaj na razvoj učenika. Naučna istraživanja ukazuju da čitanje s lista jednostavnog ritmičkog zapisa aktivira najveći broj kognitivnih radnji, razvija dugoročno pamćenje, osetljivost za druge učesnike u muzičkom događaju (tzv. timski rad, tolerancija) i fine motoričke radnje. Kvalitetno muzičko izražavanje ima značajan uticaj na psihu učenika, a samim tim i na kapacitet i mogućnost svih vidova izražavanja. Ujedno je važno da se kroz izvođenje muzike, a u okviru individualnih mogućnosti učenika, podstiče i razvijanje ličnog stila izražavanja.

S obzirom na to da će pevanje i sviranje proizilaziti i iz istorijskog konteksta, važno je imati na umu da način izvođenja treba prilagoditi u odnosu na dati kontekst. Posebnu pažnju treba usmeriti na spontane pokrete kao odgovor na muziku (ples) i pokrete koji imaju odgovarajuće značenje u muzičkom činu (obred).

Kroz primenu na odgovarajućim primerima muzičkih vežbi i kompozicija, obraditi elemente muzičke pismenosti. To su razlike između dura i mola, a-mol lestvica (prirodna i harmonska), pojam predznaka - povisilica i razrešilica, prosti i složeni taktovi, šesnaestina note u grupi i predtakt.

Pevanje

Glavni kriterijum za izbor pesama je kvalitet muzičkog dela. Učenike ne treba potcenjivati u smislu pojednostavljenog literarnog i muzičkog sadržaja. Što je muzičko delo kvalitetnije, to je veći potencijal prirodne pozvanosti učenika da učestvuje u muzičkom događaju.

Pre početka pevanja potrebno je sprovesti kratke vežbe za pravilno disanje i raspevanje. Posebno treba obratiti pažnju na pravilnu dikciju. Rad na pesmi počinje fragmentima. U toku rada treba ukazati na greške, ispraviti ih koliko je to moguće, pa tek na kraju izvesti kompoziciju u celini. Nastavnik treba da uzme u obzir glasovne mogućnosti učenika preodabira pesama za pevanje.

Ukoliko je u pitanju izvođenje pesama najstarije muzičke folklorne tradicije, treba negovati netemperovani način pevanja i dozvoliti prirodnim bojama glasa da dođu do izražaja. To se može podstaknuti pratnjom koja uključuje prirodni instrument (netemperovani instrument, kao i ljudski glas). Takođe, određene pesme će karakterisati specifičan stil izvođenja (npr. grleno pevanje).

Sviranje

Prilikom instrumentalnog muziciranja koristiti ritmičke i melodijske instrumente (Orfov instrumentarijum, kao i druge dostupne instrumente). Pošto su učenici opismenjeni, sviranje na melodijskim instrumentima biće olakšano jer se mogu koristiti notni primeri pojedinih pesama koje su najpre solmizaciono obrađene. Primenjujući princip aktivnog učešća učenika na času, sviranjem se, pored ostalog, razvijaju motoričke veštine, koordinacija i opažajne sposobnosti.

Preporučene kompozicije za pevanje i sviranje

Himne

Državna himna

Himna Svetom Savi

Himna škole

Narodne pesme i igre

Gusta mi magla padnala (po sluhu)

Ajde, Jano (po sluhu)

Banatsko kolo

Povela je Jela

Devojačko kolo

Ti jedina

U livadi pod jasenom

Pred Senkinom kućom

Mi smo deca vesela

Kolariću, paniću

Ovim šorom, jagodo

Devojčica platno beli ovako

Šetnja

Dečje pesme

Bajone, *Srećna Nova svoj deci sveta*

K. Orf, *Ding, dong*

D. Despić, *Šuma na kiši*

M. Milojević, *Na livadi*

Pesma iz Rusije, *Neka uvek bude sunce*

Pesma iz Finske, *Proleće u šumi*

Pesma iz Belgije, *Nek svud ljubav sja*

Pesma iz Italije, *Sad zime više nema*

R. Rodžers, *Solmizacija*
K. Babić, *Veverica*
Stevan Šrom, *Jagnje moje*
M. M. Protić, *Cic*

Sviranje na Orfovim instrumentima

Višnjičica rod rodila

Divna, Divna

Ded` poigraj, medo

Miodrag Ilić Beli, *Sve je pošlo naopačke*

MUZIČKO STVARALAŠTVO

Dečije muzičko stvaralaštvo predstavlja viši stepen aktiviranja muzičkih sposobnosti koje se stiču u svim muzičkim aktivnostima, a rezultat su kreativnog odnosa prema muzici. Ono podstiče muzičku fantaziju, oblikuje stvaralačko mišljenje, produbljuje interesovanja i doprinosi trajnijem usvajanju i pamćenju muzičkih reproduktivnih i stvaralačkih aktivnosti i znanja.

Stvaralaštvo može biti zastupljeno kroz:

- muzička pitanja i odgovore,
- komponovanje melodije na zadati tekst,
- sastavljanje ritmičke vežbe ili melodije od ponuđenih motiva,
- improvizacija igre/pokreta na određenu muziku,
- ilustraciju doživljaja muzike,
- izradu muzičkih instrumenata (funkcionalnih ili nefunkcionalnih),
- muzičko-istraživački rad,
- osmišljavanje muzičkih događaja, programa i projekata,
- osmišljavanje muzičkih kvizova,
- osmišljavanje muzičkih didaktičkih igara, igara sa pevanjem, igara uz instrumentalnu pratnju ili muzičkih dramatizacija,
- kreativnu upotrebu multimedija: IKT, audio snimci, slikovni materijal, mobilni telefoni...

Ukoliko ima mogućnosti, mogu se osmisлити i realizovati tematski projekti na nivou odeljenja ili razreda (plemenska muzika, muzika na dvoru, u hramu, prigodna muzika...).

III. PRAĆENJE I VREDNOVANJE NASTAVE I UČENJA

Nastava muzičke kulture podrazumeva učešće svih učenika, a ne samo onih koji imaju muzičke predispozicije. Kako je predmet *muzička kultura* sinteza veština i znanja, polazna tačka u procesu ocenjivanja treba da budu individualne muzičke sposobnosti i nivo prethodnog znanja svakog učenika. Bitni faktori za praćenje muzičkog razvoja i ocenjivanje svakog učenika su nivo njegovih postignuća u odnosu na definisane ishode kao i rad, stepen

angažovanosti, kooperativnost, interesovanje, stav, umešnost i kreativnost. Tako se u nastavi *muzičke kulture* za iste vaspitno-obrazovne zadatke mogu dobiti različite ocene, kao i za različite rezultate iste ocene, zbog toga što se konkretni rezultati upoređuju sa individualnim učeničkim mogućnostima.

Način provere i ocena treba da podstiču učenika da napreduje i aktivno učestvuje u svim vidovima muzičkih aktivnosti. Glavni kriterijum za proces praćenja i procenjivanja je *način učeničke participacije u muzičkom događaju*, odnosno da li je u stanju da prati muzičko delo pri slušanju i kako odnosno, da li i kako izvodi i stvara muziku koristeći postojeće znanje. U zavisnosti od oblasti i teme, postignuća učenika se mogu oceniti usmenom proverom, kraćim pisanim proverama (do 15 minuta) i procenom praktičnog rada i umetničkog i stvaralačkog angažovanja. Pored ovih tradicionalnih načina ocenjivanja, treba koristiti i druge načine ocenjivanja kao što su:

1. doprinos učenika za vreme grupnog rada,
2. izrada kreativnih zadataka na određenu temu,
3. rad na projektu (učenik daje rešenje za neki problem i odgovara na konkretne potrebe),
4. specifične veštine.

U procesu vrednovanja rezultata učenja nastavnik treba da bude fokusiran na učeničku motivaciju i stavove u odnosu na izvođenje i stvaralaštvo, sposobnost koncentracije, kvaliteta percepcije i način razmišljanja prilikom slušanja, kao i primenu teroetskog znanja u muziciranju.

Nastavnik treba da motiviše učenika na dalji razvoj, tako da učenik oseti da je kroz proces vrednovanja viđen i podržan, kao i da ima orijentaciju gde se nalazi u procesu razvoja u okviru muzike i muzičkog izražavanja. Važno je uključiti samog učenika u ovaj proces u smislu dijaloga i uzajamnog razumevanja u vezi sa tim šta učenik oseća kao prepreke (voljne i nevoljne) u svom razvoju, kao i na koje načine se, *iz učenikove perspektive*, one mogu prebroditi.

Kada je u pitanju vrednovanje oblasti Muzičko stvaralaštvo, ono treba vrednovati u smislu stvaralačkog angažovanja učenika, a ne prema kvalitetu nastalog dela, jer su i najskromnije muzičke improvizacije, kreativno razmišljanje i stvaranje, pedagoški opravdane.

Uzimajući u obzir cilj predmeta neophodno je imati na umu da se okvir vrednovanja procesa i rezultata učenja odvija najviše u učenikovom živom kontaktu sa muzikom, tj. izvođenju i stvaralaštvu, a takođe i slušanju muzike. Teoretsko znanje treba da ima svoju primenu i funkciju u učeničkom izražavanju kroz muziku i u kontaktu sa muzikom. Kako proces učenja u okviru svakog časa treba da obuhvati sve oblasti, posmatranje učenika u živom kontaktu sa muzikom je istovremeno pokazatelj kvaliteta procesa učenja, kao i idealna scena za vrednovanje ostvarenosti ishoda. Sumativno vrednovanje treba da bude osmišljeno kroz zadatke i aktivnosti koje zahtevaju kreativnu primenu znanja. Diktate ne treba praktikovati, ni zadavati.

Rad svakog nastavnika sastoji se od planiranja, ostvarivanja i praćenja i vrednovanja. Važno je da nastavnik kontinuirano prati i vrednuje, osim postignuća učenika, i proces nastave i učenja, kao i sebe i sopstveni rad. Sve što se pokaže dobrim i korisnim nastavnik će koristiti i dalje u svojoj nastavnoj praksi, a sve što se pokaže kao nedovoljno efikasnim i efektivnim trebalo bi unaprediti.

SKUPNO IZVOĐENJE MUZIKE

HOR

Svaka osnovna škola je obavezna da organizuje rad horova.

Horovi mogu biti organizovani kao: hor mlađih razreda, hor starijih razreda ili hor na nivou škole, od 1. do 8. razreda. Časovi hora se izvode kontinuirano od početka do kraja školske godine, i kao redovna nastava (3 časa nedeljno, 108 časova godišnje) ulaze u nedeljni fond časova nastavnika muzičke kulture. Nedeljni, odnosno godišnji fond časova odnosi se na fond nastavnika a ne učenika koji su u obavezi da dolaze 1-2 časa nedeljno kako je prikazano u nastavnom planu. Časovi rada sa horom unose se u raspored škole i deo su radne obaveze učenika koje odabere nastavnik. Hor treba da broji minimum 35 članova.

Pevanje u horu ima svoj obrazovni i vaspitni cilj.

Obrazovni cilj obuhvata razvijanje sluha i ritma, širenje glasovnih mogućnosti i učvršćivanje intonacije, sposobnost za fino nijansiranje i izražajno pevanje primenom elemenata muzičke izražajnosti (tempo, dinamika...), upoznavanje stranih jezika, literarnih tekstova, što sve vodi ka razvijanju estetskih kriterijuma.

Vaspitni cilj obuhvata razvijanje osećanja pripadnosti kolektivu - timski rad, razvijanje tolerancije, discipline, poštovanja različitosti i pravila ponašanja, razvijanje odgovornosti, sticanje samopouzdanja, savladavanje treme i pružanje pomoći u smislu vršnjačkog učenja i saradnje.

Značajan je uticaj muzike na zdravlje (psihološki, sociološki, emocionalni razvoj), tako da i pevanje u horu značajno doprinosi smanjenju stresa, agresivnosti i poboljšanju zdravlja uopšte.

Repertoar školskih horova obuhvata odgovarajuća dela domaćih i stranih autora raznih epoha, kao i narodne, prigodne, pesme savremenih dečijih kompozitora i kompozicije sa festivala dečijeg stvaralaštva. U toku školske godine potrebno je sa horom izvesti najmanje deset dvoglasnih i troglasnih kompozicija, a cappella ili uz instrumentalnu pratnju. Pri izboru pesama nastavnik treba da pođe od uzrasta učenika, procene glasovnih mogućnosti, i primerenog literalnog sadržaja.

Nastavnik formira hor na osnovu provere sluha i pevačkih sposobnosti učenika, diktije i osećaja za ritam, nakon čega sledi klasifikovanje pevača po glasovima.

Horske probe se izvode odvojeno po glasovima i zajedno. Program rada sa horom treba da sadrži prigodne kompozicije, kao i dela ozbiljnije umetničke vrednosti, u zavisnosti od mogućnosti ansambla.

Sadržaj rada:

1. odabir i razvrstavanje glasova;
2. vežbe disanja, diktije i intonacije;
3. horsko raspevavanje i tehničke vežbe;

4. intonativne vežbe i rešavanje pojedinih problema iz horske partiture (intervalski, harmonski, stilski);
5. muzička i psihološka obrada kompozicije;
6. uvežbavanje horskih deonica pojedinačno i zajedno;
7. ostvarivanje programa i nastupa prema Školskom i Godišnjem programu rada škole.

Na časovima hora, nastavnik treba da ukaže na građu i važnost mehanizma koji učestvuje u formiranju tona u okviru pevačkog aparata. Disanje, dikcija i artikulacija predstavljaju osnovu vokalne tehnike pa tako vežbe disanja i raspevavanja moraju biti stalno zastupljene. Uslov pravilnog disanja i pravilno držanje tela. Preporučuje se kombinovano disanje, nos i usta istovremeno, i to trbušno, dijafragmatično disanje. Pevač na slušaoca deluje i tonom i rečju. U tom smislu nastavnik treba da insistira na dobroj dikciji koja podrazumeva jasan i razgovetan izgovor teksta, odnosno samoglasnika i suglasnika, ali i na pravilnom akcentovanju reči. Preporučljivo je pevanje vokala na istoj tonskoj visini, uz minimalno pokretanje vilice u cilju izjednačavanja vokala, a u cilju dobijanja ujednačene horske boje.

Kod obrade nove pesme ili kompozicije prvo se pristupa detaljnoj analiza teksta. Ukoliko je tekst na stranom jeziku, učenici moraju naučiti pravilno da čitaju tekst, izgovaraju nove, nepoznate glasove koji ne postoje u maternjem jeziku i upoznaju se sa značenjem teksta. U okviru analize teksta važno je obratiti pažnju i na akcentovanje reči i slogova u zavisnosti od dela takta u kome se nalaze i melodijskog toka. Sledi analiza notnog teksta i usvajanje melodije u fragmentima. Ova faza pripreme zahteva odvojene probe po glasovima. Na zajedničkoj probi hora, nakon usvajanja pesme/kompozicije u celini treba obratiti pažnju na dinamiku i agogiku.

Obrađene kompozicije izvoditi na redovnim školskim aktivnostima (Dan škole, Svečana proslava povodom obeležavanja školske slave Svetog Save, Godišnji koncert...), kulturnim manifestacijama u školi i van nje, kao i na festivalima i takmičenjima horova, kako u zemlji, tako i van nje.

Preporučene kompozicije za rad horova

Himne:

- Državna himna
- Himna Svetom Savi
- Himna škole

Kanoni:

- Nepoznat autor, *Dona nobis pacem*
- Luiđi Kerubini, *Na času pevanja*
- Wolfgang Amadeus Mocart, *Noć je mirna*
- J. G. Ferari, *Kukavica*
- Jozef Hajdn, *Mir je svuda*
- Vojislav Ilić, *Sine musica*

Pesme domaćih autora:

- Konstantin Babić, *Balada o dva akrepa*
- Isidor Bajić, *Srpski zvuci*
- Zlatan Vauda, *Mravi*
- Zlatan Vauda, *Pahuljice*
- Slavko Gajić, *Tužna muha*
- Dejan Despić, *Kiša*
- Dejan Despić, *Oglasi*

- Dejan Despić, *Smejlica*
- Vladimir Đorđević, *Veće vrana*
- Vojislav Ilić, *Vodenica*
- Davorin Jenko, *Bože pravde*
- Davorin Jenko, pesme iz *Đida*
- Petar Konjović, *Vragolan*
- Josif Marinković, *Ljubimče proleća*
- Miloje Milojević, *Vetar*
- Miloje Milojević, *Mladost*
- Miloje Milojević, *Muha i komarac*
- Stevan Stojanović Mokranjac, *Druga rukovet*
- Stevan Stojanović Mokranjac, *Deseta rukovet*
- Stevan Stojanović Mokranjac, *Jedanaesta rukovet*
- Stevan Stojanović Mokranjac, *Na ranilu*
- Stevan Stojanović Mokranjac, *Al' je lep ovaj svet*
- Stevan Stojanović Mokranjac, *Pazar živine*
- Stevan Stojanović Mokranjac, *Slavska*
- Stevan Stojanović Mokranjac, *Tebe pojem*
- Stevan Stojanović Mokranjac, *Himna Vuku*
- Vojislav Simić, *Pošla mi moma na voda*
- Todor Skalovski, *Makedonska humoreska*
- Marko Tajčević, *Dodolske pesme*
- Marko Tajčević, *Prva svita iz Srbije*
- Šistek-Babić, *Oj, Srbijo*
- Miodrag Govedarica, *Suguba jektenij*

Strani kompozitori:

- Autor nepoznat, *La Violetta*
- Palestrina, *Benedictus*
- Orlando di Laso, *Eho*
- Luka Marencio, *Ad una fresca riva*
- Đovani da Nola, *Chi la gagliarda*
- Palestrina, *Vigilate*
- Karl Marija fon Veber, *Jeka*
- Wolfgang Amadeus Mocart, *Uspavanka*
- Bedžih Smetana, *Doletele laste*
- Franc Supe, *Proba za koncert*
- Johanes Brams, *Uspavanka*
- Frederik Šopen, *Želja*
- Frederik Šubert, *Pastrmka*
- Gambar Gusejnli, *Moji pilići*
- Georgi Dimitrov, *Ana mrzelana*
- Svetoslav Obretenov, *Gajdar*
- Zoltan Kodalj, *Katalinka*
- Zoltan Kodalj, *Hidlo Vegen*
- Josip Kaplan, *Žuna*

ORKESTAR

Orkestar je instrumentalni sastav od najmanje 10 izvođača koji sviraju u najmanje tri samostalne deonice. U zavisnosti od uslova koje škola ima, mogu se obrazovati orkestri blok flauta, tamburica, gudačkog sastava, harmonika, mandolina kao i mešoviti orkestri.

Rad nastavnika sa orkestrom ulazi kao redovna nastava (3 časa nedeljno, 108 časova godišnje) u nedeljni fond časova nastavnika muzičke kulture, a učenicima je deo radne obaveze.

Sadržaj rada:

1. izbor instrumenata i izvođača u formiranju orkestra;
2. izbor kompozicija prema mogućnostima izvođača i sastavu orkestra;
3. tehničke i intonativne vežbe;
4. raspisivanje deonica i uvežbavanje po grupama (prstomet, intonacija, fraziranje);
5. spajanje po grupama (I-II; II-III; I-III);
6. zajedničko sviranje celog orkestra, ritmičko-intonativno i stilsko oblikovanje kompozicije.

U izboru orkestarskog materijala i aranžmana voditi računa o vrsti ansambla, uzrastu učenika i njihovim izvođačkim sposobnostima. Repertoar školskog orkestra čine dela domaćih i stranih kompozitora raznih epoha u originalnom obliku ili prilagođena za postojeći školski sastav. Školski orkestar može nastupiti samostalno ili kao pratnja horu.

OSTALI OBLICI OBRAZOVNO-VASPITNOG RADA

U svakoj osnovnoj školi ima dece čije se interesovanje i ljubav za muziku ne mogu zadovoljiti samo onim što im pruža redovna nastava. Za takvu decu može se organizovati dodatna nastava ili sekcije gde se mogu uključiti u razne grupe.

U zavisnosti od afiniteta, kreativnih sposobnosti ili izvođačkih mogućnosti učenika rad se može organizovati kroz sledeće aktivnosti:

- solističko pevanje,
- grupe pevača,
- "Mala škola instrumenta" (klavir, gitara, tambure...),
- grupe instrumenata,
- mladi kompozitori,
- mladi etnomuzikolozi (prikupljanje malo poznatih ili gotovo zaboravljenih pesama sredine u kojoj žive),
- muzičko-kreativne radionice (pravljenje muzičkih instrumenata, ilustracije vezane za nastavu muzičke kulture i školske muzičke događaje, ažuriranje školskog sajta, kreiranje, organizacija i realizacija muzičkih događaja...),
- ritmičke radionice (moderni i tradicionalni ples, ritmičke igre, "bit boksing" - vokalne perkusije, igre čašama, štapovima...),

- posete koncertima u školi i van nje (koncerti eminentnih umetnika, koncerti u organizaciji Muzičke omladine ili nekog drugog udruženja, koncerti učenika muzičkih škola, prijatelja škole, projekcije muzičkih filmova...).

Program rada treba prilagoditi individualnim mogućnostima, zrelosti i nivou prethodnog znanja svakog učenika.

DODATNI SADRŽAJI PROGRAMU MUZIČKA KULTURA U NASTAVI NA MAĐARSKOM JEZIKU

PREPORUČENE KOMPOZICIJE ZA PEVANJE U PETOM RAZREDU (dopuna)

Narodne pesme i igre

1. Zálogosdi - népdal
2. Erdő, erdő, de magas a teteje
3. Rengesd, uram - táncdallam
4. Megyen már a hajnalcsillag lefelé - népdal
5. Érik a szőlő - népdal
6. Béreslegény - népdal
7. Felülről fúj az őszi szél
8. Nem vagyok én
9. Aki dudás akar lenni - dudanóta
10. Sőnyi: Sárga csikó
11. Nincs Szentesen olyan asszony
12. Sej, a szakcsi utca
13. A szennai lipisen-laposon
14. Megkötöm lovamat
15. Csillagok, csillagok
16. Kimegyek a doberdói hartérre
17. A karádi falu végen
18. A ratóti legények
19. A jó lovas katonának

20. Hopp ide, tisztán
21. Császárné pávája
22. Luca, Luca, Kitty-kotty
23. Ó, jöjj, ó, jöjj
24. A kis Jézus aranyalma
25. Az ünnep előtt zeng a dal
26. A, a, a, a farsangi napokban
27. Kit kéne elvenni?
28. Régi táncdal
29. Jajj, de sokat arattam a nyáron
30. A pámért s anyámért
31. Szárnya, szárnya
32. Jól van dolga
33. Erkel - Kölcsey: Himnusz
34. Krisztus feltámad
35. Ez ki háza, ki háza?
36. Este jó, szürkül bé
37. Kodály: Leveleken
38. A pünkösdek jeles napján
39. Szánt a babám
40. Már minálunk babám
41. resteknek nótája
42. Vettem majorannát

PREPORUČENE KOMPOZICIJE ZA SLUŠANJE U PETOM RAZREDU
(dopuna)

1. Bartók: Cipósütés - gyermekkar
2. Bartók: Este a székeleyknél

3. Bartók: Gyermeknek - Csillagok, csillagok /zongorán/
4. Kodály: Hány János
5. Bárdos: Régi táncdal /vegyeskar/
6. Liszt: Magyar rapszódia
7. Bakfark Bálint: Lantfantázia
8. Arany János - Amádé Zoltán: Toborzó
9. Magyar Köztársaság himnusza vegyeskar előadásában

TEME ZA OBRADU

1. Kodály és Bartók jelentősége a magyar népzeneben - Značaj Kodalj-a i Bartok-a u mađarskoj narodnoj muzici
2. A magyar népzene: népdalok stílusa, népi hangszerek, előadásmód, népi táncok - Mađarska narodna muzika: muzička struktura mađarskih narodnih pesama, narodni instrumenti, narodne igre
3. Népi húros-, népi fúvós hangszerek - kordofoni i aerofoni narodni instrumenti
4. Vajdasági népi hangszerek - narodni instrumenti u Vojvodini
5. Kórusfajták, hangfajok - Horovi - vrste
6. Kodály: Kállai kettős /vegyeskar és a népi zenekar fogalma/ - Pojam mešovitoj hora i narodnog orkestra
7. A verbunkos - Narodna igra - verbunk
8. Régi magyar táncok /ungaresca, hajdútánc/ - Stari mađarski plesovi
9. Bartók Béla: Este a székeleyknél - Bela Bartok: Veče kod sekelja
10. Kodály: Hány János - daljáték
11. Jeles napok, ünnepi szokások /Luca napja, Advent, Karácsony, A regölés, Újév, farsang, Húsvét, Pünkösd/ - Običaji, pesme i igre iz perioda oko Božića i Uskrsa
12. Liszt Ferenc élete és munkássága - Životno delo List-a
13. A lant és a lantosok: Tinódi Lantos Sebastyén és Bakfark Bálint - Lauti i poznati lautisti na tlu Mađarske
14. Király Ernő vajdasági zeneszerző és népdalgyűjtő - Erne Kiralj kompozitor i istraživač mađarske narodne muzike u Bojvodini
15. Erkel Ferenc és Kölcsey Ferenc élete és munkássága - Životno delo Erkel-a i Kelčei-a

DODATNI SADRŽAJI PROGRAMU MUZIČKA KULTURA U NASTAVI NA SLOVAČKOM JEZIKU

SLUŠANJE MUZIKE

Preporučene kompozicije za slušanje (dopuna)

Narodne pesme i igre

Slovačke narodne pesme u izvođenju na fruli, fujari, gajdama, tamburi i u izvođenju narodnog orkestra po slobodnom izboru

Slovački kompozitori

V. F. Bistri: *Trávička zelená* (Zelena trava)

E. Suhonj: *Ešte sa nevydám* (Još se neću udavati)

M. S. Trnavski: *Keby som bol vtáčkom* (Kada bih bio ptica)

PREPORUČENE KOMPOZICIJE ZA PEVANJE ILI SVIRANJE U PETOM RAZREDU

IZVOĐENJE MUZIKE

Preporučene kompozicije za pevanje i sviranje (dopuna)

Narodne pesme i igre

Spievajže si, spievaj (Pevaj, pevaj) - slovačka narodna pesma

Na trenčianskom moste (Na trenčinskom mostu) - slovačka narodna pesma

Hlboký jarček (Dubok jarak) - slovačka narodna pesma

Dolina, dolina (Dolina, dolina) - slovačka narodna pesma

Preberaj, preberaj (Sviraj, sviraj) - slovačka narodna pesma

Dečje pesme

Marina Kanja: *Škola volá* (Škola zove)

Mariena Stanković-Krivak: *Tíchno leto* (Leto je utihnulo)

Sviranje na Orfovim instrumentima

Limbora, limbora - slovačka narodna pesma

I druge narodne i dečje pesme koje odgovaraju zahtevima metodskih jedinica propisanih za peti razred osnovne škole.

Preporučene kompozicije za rad horova

Kanoni:

- *Pokapala na salaši slanina* (Nestala je na salašu slanina) - slovačka narodna pesma

Pesme domaćih autora:

- Martin Kmeč, *Išla sova natanec* (Išla je sova na ples)

Slovački kompozitori:

- Miroslava Urbanekova, *Skôr, ako posledný strom padne* (Pre nego što zadnje drvo padne)

DODATNI SADRŽAJI PROGRAMU MUZIČKA KULTURA U NASTAVI NA HRVATSKOM JEZIKU

Preporučene kompozicije za pevanje u 5. razredu:

Himne

- Lijepa naša domovino - državna himna Republike Hrvatske

Narodne i starogradske pesme i igre

- Sjedi Ćiro na vrh slame
- Kopa cura vinograd
- Tiho noći moje zlato spava
- Pred Senkinom kućom
- Bolujem ja, boluješ ti
- Zvoni zvonice, čoban tira ovce
- Ah, kad tebe ljubiti' ne smem
- Kopao sam dubok zdenac - rusinska pesma
- Plovi, plovi - Dalmacija
- Po Prigorju rožice cveteju - Prigorje

Dečje pesme

- Al' bih znao gazda biti - V. Temunović-S. Bašić-Škaraba
- Moj je tata osvanuće - B. Timotijević
- Nek svud ljubav sja - pesma iz Belgije

Sviranje na orfovim instrumentima

- Solmizacija - R. Rodžers
- Sjedi Ćiro na vrh slame - Slavonija
- Polustepen
- Ruke perem, brašno sejem - S. Korunović-Lj. Škarica

Preporučene kompozicije za slušanje u 5. razredu:

Himne

- Lijepa naša domovino - državna himna Republike Hrvatske

Narodne pesme i igre

- Zvoni zvonce, čoban tira ovce - bunjevačka pisma
- Gajdaš - Augustin Žigmanov
- Moja mama ćilim tka - Kraljice Bodroga
- Jabuka je moja - klapa Jelsa
- Čilipi Folklore Dance and Music - Croatia
- Međimurska pisana nedelja - Ansambl Lado
- Deca, moja deca - Elizabeta Toplek i Lado
- Plesovi iz Slavonije - FA SKUD-a "Ivan Goran Kovačić"

Dečje pesme

- Što je ljepota - hor Mozartine

Domaći kompozitori

- Slamarsko kolo - Pere Tumbas - Hajo
- Čuj Bunjevče veselo glas - P. Tumbas - Hajo
- Edit valcer - P. Tumbas-Hajo
- Koncert u a-molu za brač i tamburaški orkestar, op. 259 I. stavak - Dr. Josip Andrić
- Amelia - Ivan Zajc

Naziv predmeta

ISTORIJA

Cilj	Cilj nastave i učenja <i>istorije</i> je da učenik, izučavajući istorijske događaje, pojave, procese i ličnosti, stekne osnovna istorijska znanja i kompetencije neophodne za razumevanje savremenog sveta, razvije veštine kritičkog mišljenja i odgovoran odnos prema sebi, sopstvenom i nacionalnom identitetu, kulturno-istorijskom nasleđu, društvu i državi u kojoj živi.
Razred	peti
Godišnji fond časova	36 časova

OBLAST/TEMA	ISHODI Po završenoj oblasti/temi učenik će biti u stanju da:	SADRŽAJI
OSNOVI PROUČAVANJA PROŠLOSTI	- razlikuje osnovne vremenske odrednice (godinu, deceniju, vek, milenijum, eru); - locira određenu vremensku odrednicu na vremenskoj lenti; - razlikuje načine računanja vremena u prošlosti i sadašnjosti; - imenuje periode prošlosti i istorijske periode i navede granične događaje; - razvrsta istorijske izvore prema njihovoj osnovnoj podeli; - poveže vrste istorijskih izvora sa ustanovama u kojima se čuvaju (arhiv, muzej, biblioteka);	Osnovni sadržaji Pojam prošlosti i istorija kao nauka o prošlosti ljudskog društva. Hronologija - računanje vremena. Podela prošlosti i periodizacija istorije. Istorijski izvori - definicija, osnovna podela i ustanove u kojima se čuvaju. Prošireni sadržaji Srodne nauke i pomoćne istorijske nauke. Istorija oko nas. Istorijsko nasleđe - tekovine.
PRAISTORIJA	- navede glavne pronalaskе i opiše njihov uticaj na način života ljudi u praistoriji; - razlikuje osnovne odlike kamenog i metalnog doba;	Osnovni sadržaji Osnovne odlike praistorije (način života ljudi, pronalasci). Podela praistorije (kamenog, metalnog doba). Prošireni sadržaji Najvažniji praistorijski lokaliteti u Evropi i Srbiji (Lasko, Altamira, Lepenski Vir, Vinča...).
STARI ISTOK	- locira na istorijskoj karti najvažnije civilizacije i države Starog istoka; - koristeći istorijsku kartu, dovede u vezu osobine reljefa i klime sa nastankom civilizacija Starog istoka; - odredi mesto pripadnika društvene grupe na grafičkom	Osnovni sadržaji Pojam Starog istoka - geografske odlike, najznačajnije civilizacije (Mesopotamija, Egipat, Judeja, Fenikija). Društveni odnosi (robovlasničko i teokratsko društvo) i državno uređenje (monarhija - carstva/kraljevstva) u civilizacijama Starog istoka. Osnovne odlike privrede i svakodnevni

	prikazu hijerarhije zajednice; - poredi način života pripadnika različitih društvenih slojeva na Starom istoku; - navede najvažnije odlike državnog uređenja civilizacija Starog istoka; - identifikuje osnovna obeležja i značaj religije u civilizacijama Starog istoka; - razlikuje vrste pisama civilizacija Starog istoka; - ilustruje primerima važnost uticaja privrednih, naučnih i kulturnih dostignuća naroda Starog istoka na savremeni svet; - koristeći datu informaciju ili lentu vremena, smesti istorijsku pojavu, događaj i ličnost u odgovarajući milenijum ili vek; - izloži, u usmenom ili pisanom obliku, istorijske događaje ispravnim hronološkim redosledom; - prikupi i prikaže podatke iz različitih izvora informacija vezanih za određenu istorijsku temu; - vizuelne i tekstualne informacije poveže sa odgovarajućim istorijskim periodom ili civilizacijom;	život - običaji, zanimanja, kultura ishrane i stanovanja. Kultura i istorijsko nasleđe naroda Starog istoka - religija (monoteizam i politeizam), pismo, književnost, umetnost, nauka, civilizacijske tekovine (matematika, arhitektura, kalendar, irigacioni sistem, saobraćajna sredstva, medicina, zakoni...). Prošireni sadržaji Specifičnosti egipatske religije. Specifičnosti religija civilizacija Mesopotamije. Osnovne odlike judaizma. Najvažnije civilizacije Dalekog istoka (Indija, Kina).
ANTIČKA GRČKA	- opiše osobenosti prirodnih uslova i geografskog položaja antičke Grčke; - locira na istorijskoj karti najvažnije civilizacije i države antičke Grčke; - prikazuje društvenu strukturu i državno uređenje grčkih polisa na primeru Sparte i Atine; - poredi način života pripadnika različitih društvenih slojeva u antičkoj Grčkoj; - identifikuje uzroke i posledice grčko-persijskih ratova i Peloponeskog rata; - istraži osnovna obeležja i značaj religije starih Grka;	Osnovni sadržaji Pojam antičke Grčke - geografske odlike. Najstariji period grčke istorije (Kritska i Mikenska civilizacija). Grčki mitovi (pojam, primeri) i homerski epovi. Kolonizacija i osnovne odlike privrede. Polisi - Sparta i Atina (pojam polisa, struktura društva, državno uređenje). Grčko-persijski ratovi. Peloponeski rat - uzroci i posledice. Kultura i svakodnevni život (religija, olimpijske igre, mitologija, umetnost, nauka, običaji, zanimanja). Helenističko doba i njegova kultura. Istorijsko nasleđe (institucije, zakoni, književnost, pozorište, filozofija, demokratija, medicina, umetnost,

	- razlikuje legende i mitove od istorijskih činjenica; - navede značaj i posledice osvajanja Aleksandra Velikog; - ilustruje primerima važnost uticaja privrednih, naučnih i kulturnih dostignuća antičke Grčke i helenističkog doba na savremeni svet; - koristeći datu informaciju ili lentu vremena, smesti istorijsku pojavu, događaj i ličnost iz istorije antičke Grčke i helenizma u odgovarajući milenijum, vek ili deceniju; - izračuna vremensku udaljenost između pojedinih događaja; - koristi osnovne istorijske pojmove;	arhitektura, besedništvo, olimpijske igre). Prošireni sadržaji Peloponeski rat (tok rata, najvažniji događaji i ličnosti). Najistaknutije ličnosti: Drakont, Perikle, Filip II, Aristotel, Arhimed... Grčka mitologija, panteon. Sedam svetskih čuda antičkog doba.
ANTIČKI RIM	- locira na istorijskoj karti prostor nastanka i širenja Rimske države; - navede osnovne razlike između antičke rimske republike i carstva; - razlikuje uzroke od posledica najznačajnijih događaja u istoriji antičkog Rima; - istraži osnovna obeležja i značaj religije antičkog Rima; - ilustruje primerima važnost uticaja privrednih, naučnih i kulturnih dostignuća antičkog Rima na savremeni svet; - poredi način života pripadnika različitih društvenih slojeva u antičkom Rimu; - navede najznačajnije posledice nastanka i širenja hrišćanstva; - locira na karti najvažnije rimske lokalitete na teritoriji Srbije; - koristeći datu informaciju ili lentu vremena, smesti istorijsku pojavu, događaj i ličnost iz istorije antičkog Rima u odgovarajući milenijum, vek ili deceniju.	Osnovni sadržaji Pojam antičkog Rima - geografske odlike i periodizacija. Osnivanje Rima (legenda o Romulu i Remu). Struktura društva i uređenje Rimske republike. Širenje Rimske države (osvajanja i provincije, privreda). Rim u doba carstva - principat i dominat. Kultura i svakodnevni život (religija, umetnost, nauka, običaji, zanimanja). Hrišćanstvo - pojava i širenje. Pad Zapadnog rimskog carstva (početak Velike seobe naroda, podela carstva i pad Zapadnog carstva). Istorijsko nasleđe (abeceda, kalendar, medicina, umetnost, arhitektura, putevi, vodovod, kanalizacija, terme, rimski brojevi, hrišćanstvo, rimsko nasleđe na teritoriji Srbije). Prošireni sadržaji Etrurci. Rimska vojska. Rimski gradovi na teritoriji Srbije. Najistaknutije ličnosti: Hanibal, Ciceron, Julije Cezar, Kleopatra, Oktavijan Avgust, Konstantin Veliki...). Rimski panteon. Gladijatorske borbe.

KORELACIJA SA DRUGIM PREDMETIMA

Srpski jezik i književnost

Maternji jezik

Geografija

Likovna kultura

Muzička kultura

Verska nastava

Građansko vaspitanje

UPUTSTVO ZA OSTVARIVANJE PROGRAMA

Program je koncipiran tako da su za svaku od pet tematskih celina (*Osnovi proučavanja prošlosti, Praistorija, Stari istok, Antička Grčka i Antički Rim*), dati ishodi, osnovni i prošireni sadržaji.

Ishodi su iskazi o tome šta učenici umeju da urade na osnovu znanja koja su stekli učeći istoriju. Oni omogućavaju da se cilj nastave istorije dostigne u skladu sa predmetnim i međupredmetnim kompetencijama i standardima postignuća.

Tako definisani ishodi pomažu nastavniku u planiranju i realizovanju neposrednog rada sa učenicima, olakšavajući mu određivanje obima i dubine obrade pojedinih nastavnih sadržaja. Osnovne i proširene sadržaje čine najvažniji događaji, pojave i procesi, kao i znamenite ličnosti koje su obeležile najstariji period istorije. Obim proširenih sadržaja prilagođava se mogućnostima i interesovanjima učenika. Program se može dopuniti i sadržajima iz prošlosti zavičaja, čime se kod učenika postiže jasnija predstava o istorijskoj i kulturnoj baštini u njihovom kraju (arheološka nalazišta, muzejske zbirke). Svi sadržaji su u funkciji ostvarivanja ishoda predviđenih programom.

Glavna karakteristika nastave usmerene na ostvarivanje ishoda je ta da je fokusirana na učenje u školi, što znači da učenik treba da uči:

- *smisljeno*: povezivanjem onog što uči sa onim što zna i sa situacijama iz života; povezivanjem onog što uči sa onim što je učio iz istorije i drugih predmeta;
- *problemski*: samostalnim prikupljanjem i analiziranjem podataka i informacija; postavljanjem relevantnih pitanja sebi i drugima; razvijanjem plana rešavanja zadatog problema;
- *divergentno*: predlaganjem novih rešenja; smišljanjem novih primera; povezivanjem sadržaja u nove celine;
- *kritički*: poređenjem važnosti pojedinih činjenica i podataka; smišljanjem argumenata;
- *kooperativno*: kroz saradnju sa nastavnikom i drugim učenicima; kroz diskusiju i razmenu mišljenja; uvažavajući argumente sagovornika.

I. PLANIRANJE NASTAVE I UČENJA

Nastavni program orijentisan na ishode nastavniku daje veću slobodu u kreiranju i osmišljavanju nastave i učenja. Uloga nastavnika je da kontekstualizuje dati program potrebama konkretnog odeljenja imajući u vidu: sastav odeljenja i karakteristike učenika; udžbenike i druge nastavne materijale koje će koristiti; tehničke uslove, nastavna sredstva i medije kojima škola raspolaže; resurse, mogućnosti, kao i potrebe lokalne sredine u kojoj se

škola nalazi. Polazeći od datih ishoda i sadržaja nastavnik najpre kreira svoj godišnji plan rada iz koga će kasnije razvijati svoje operativne planove. Ishodi definisani po temama olakšavaju nastavniku dalju operacionalizaciju ishoda na nivo konkretne nastavne jedinice. Od njega se očekuje da za svaku nastavnu jedinicu, u fazi planiranja i pisanja pripreme za čas, definiše piramidu ishoda na tri nivoa: one koje bi svi učenici trebalo da dostignu, one koje bi većina učenika trebalo da dostigne i one koje bi trebalo samo neki učenici da dostignu. Na ovaj način postiže se indirektna veza sa standardima na tri nivoa postignuća učenika. Pri planiranju treba, takođe, imati u vidu da se ishodi razlikuju, da se neki lakše i brže mogu ostvariti, ali je za većinu ishoda potrebno više vremena i više različitih aktivnosti. Nastavnik za svaki čas planira i priprema sredstva i načine provere ostvarenosti projektovanih ishoda. Preporuka je da planira i priprema nastavu samostalno i u saradnji sa kolegama zbog uspostavljanja korelacija među predmetima. U planiranju i pripremanju nastave, nastavnik planira ne samo svoje, već i aktivnosti učenika na času. Pored udžbenika, kao jednog od izvora znanja, na nastavniku je da učenicima omogući uvid i iskustvo korišćenja i drugih izvora saznavanja.

II. OSTVARIVANJE NASTAVE I UČENJA

Učenici u peti razred ulaze sa znanjem o osnovnim istorijskim pojmovima, sa određenim životnim iskustvima i uobličnim stavovima i na tome treba pažljivo graditi nova znanja, veštine, stavove i vrednosti.

Da bi svi učenici dostigli predviđene ishode, potrebno je da nastavnik upozna specifičnosti načina učenja svojih učenika i da prema njima planira i prilagođava nastavne aktivnosti.

Nastavnik ima slobodu da sam odredi raspored i dinamiku aktivnosti za svaku temu, uvažavajući cilj predmeta i definisane ishode. Redosled ishoda ne iskazuje njihovu važnost jer su svi od značaja za postizanje cilja predmeta. Između ishoda, kako u okviru jedne, tako i više tema, postoji povezanost. Ostvarivanje jednog ishoda doprinosi ostvarivanju drugih ishoda.

Važno je naglasiti da su pojedini ishodi, da bi se izbeglo ponavljanje, navedeni samo u okviru jedne teme, iako se ostvaruju kroz više tema (*učenik će biti u stanju da: locira određenu vremensku odrednicu na vremenskoj lenti; odredi mesto pripadnika društvene grupe na grafičkom prikazu hijerarhije zajednice; izloži, u usmenom ili pisanom obliku, istorijske događaje ispravnim hronološkim redosledom; prikupi i prikaže podatke iz različitih izvora informacija vezanih za određenu istorijsku temu; vizuelne i tekstualne informacije poveže sa odgovarajućim istorijskim periodom ili civilizacijom; izračuna vremensku udaljenost između pojedinih događaja; koristi osnovne istorijske pojmove*).

Mnogi od ishoda su procesni i predstavljaju rezultat kumulativnog dejstva obrazovno-vaspitnog rada, tokom dužeg vremenskog perioda i obrade različitih sadržaja. Primera radi, ishod koji glasi: *učenik će biti u stanju da prikupi i prikaže podatke iz različitih izvora informacija vezanih za određenu istorijsku temu*, naveden je u okviru teme *Stari istok*, ali je, naravno, važan i u realizaciji svake druge teme, kako u petom, tako i u narednim razredima.

Bitno je iskoristiti velike mogućnosti koje istorija kao narativni predmet pruža u podsticanju učeničke radoznalosti, koja je u osnovi svakog saznanja. Nastavni sadržaji treba da budu predstavljeni kao "priča" bogata informacijama i detaljima, ne zato da bi opteretili pamćenje učenika, već da bi im istorijski događaji, pojave i procesi bili predočeni jasno, detaljno, živo i dinamično. Posebno mesto u nastavi *istorije* imaju pitanja, kako ona koja postavlja nastavnik učenicima, tako i ona koja dolaze od učenika, podstaknuta onim što su čuli u učionici ili što su saznali van nje koristeći različite izvore informacija. Dobro osmišljena pitanja nastavnika imaju podsticajnu funkciju za razvoj istorijskog mišljenja i kritičke svesti, ne samo u fazi

utvrđivanja i sistematizacije gradiva, već i u samoj obradi nastavnih sadržaja. U zavisnosti od cilja koji nastavnik želi da ostvari, pitanja mogu imati različite funkcije, kao što su: fokusiranje pažnje na neki sadržaj ili aspekt, podsticanje poređenja, traganje za pojašnjenjem. Nastava bi trebala da pomogne učenicima u stvaranju što jasnije predstave ne samo o tome "kako je uistinu bilo", već i zašto se nešto desilo i kakve su posledice iz toga proistekle.

Da bi shvatio događaje iz prošlosti, učenik treba da ih "oživi u svom umu", u čemu veliku pomoć može pružiti upotreba različitih istorijskih tekstova, karata i drugih izvora istorijskih podataka (dokumentarni i igrani video i digitalni materijali, muzejski eksponati, ilustracije), obilaženje kulturno-istorijskih spomenika i posete ustanovama kulture. Korišćenje istorijskih karata izuzetno je važno jer omogućava učenicima da na očigledan i slikovit način dožive prostor na kome se neki od događaja odvijao, pomažući im da kroz vreme prate promene na određenom prostoru.

Treba iskoristiti i uticaj nastave istorije na razvijanje jezičke i govorne kulture (veštine besedništva), jer istorijski sadržaji bogate i oplemenjuju jezički fond učenika. Neophodno je imati u vidu i integrativnu funkciju istorije, koja u obrazovnom sistemu, gde su znanja podeljena po nastavnim predmetima, pomaže učenicima da postignu celovito shvatanje o povezanosti i uslovljenosti geografskih, ekonomskih i kulturnih uslova života čoveka. Poželjno je izbegavati fragmentarno i izolovano učenje istorijskih činjenica jer ono ima najkraće trajanje u pamćenju i najslabiji transfer u sticanju drugih znanja i veština. U nastavi treba, kad god je to moguće, primenjivati didaktički koncept multiperspektivnosti. Određene teme, po mogućnosti, treba realizovati sa odgovarajućim sadržajima iz srodnih predmeta, a posebnu pažnju treba posvetiti osposobljavanju učenika za efikasno korišćenje informaciono-komunikacionih tehnologija (upotreba interneta, pravljenje Powerpoint prezentacija, korišćenje digitalnih audio-vizuelnih materijala i izrada referata).

III. PRAĆENJE I VREDNOVANJE NASTAVE I UČENJA

Praćenje napredovanja započinje inicijalnom procenom nivoa na kome se učenik nalazi i u odnosu na šta će se procenjivati njegov dalji rad. Svaka aktivnost je dobra prilika za procenu napredovanja i davanje povratne informacije, a učenike treba osposobljavati i ohrabrivati da procenjuju sopstveni napredak u ostvarivanju ishoda predmeta, kao i napredak drugih učenika. Svaki nastavni čas i svaka aktivnost učenika su, u tom smislu, prilika za registrovanje napretka učenika i upućivanje na dalje aktivnosti. Nastavnik treba da podrži samorefleksiju (promišljanje učenika o tome šta zna, ume, može) i podstakne samoregulaciju procesa učenja kroz postavljanje ličnih ciljeva napredovanja.

U nastavi orijentisanoj na dostizanje ishoda vrednuju se proces i produkti učenja. Da bi vrednovanje bilo objektivno i u funkciji učenja, potrebno je uskladiti nivoe ciljeva učenja i načine ocenjivanja. Potrebno je, takođe, uskladiti ocenjivanje sa njegovom svrhom. U vrednovanju naučenog, pored usmenog ispitivanja, koriste se i testovi znanja. U formativnom ocenjivanju se koriste različiti instrumenti, a izbor zavisi od vrste aktivnosti koja se vrednuje. Vrednovanje aktivnosti, naročito ako je timski rad u pitanju, može se obaviti sa grupom tako da se od svakog člana traži mišljenje o sopstvenom radu i o radu svakog člana ponaosob (tzv. vršnjačko ocenjivanje).

Kako nijedan od poznatih načina vrednovanja nije savršen, potrebno je kombinovati različite načine ocenjivanja. Jedino tako nastavnik može da sagleda slabe i jake strane svakog svog učenika. Prilikom svakog vrednovanja postignuća potrebno je učeniku dati povratnu informaciju koja pomaže da razume greške i poboljša svoj rezultat i učenje. Ako nastavnik sa učenicima dogovori pokazatelje na osnovu kojih svi mogu da prate napredak u učenju, učenici se uče da razmišljaju o kvalitetu svog rada i o tome šta treba da preduzmu da bi svoji

rad unapredili. Ocenjivanje tako postaje instrument za napredovanje u učenju. Na osnovu rezultata praćenja i vrednovanja, zajedno sa učenicima treba planirati proces učenja i birati pogodne strategije učenja.

Potrebno je da nastavnik rezultate vrednovanja postignuća svojih učenika kontinuirano analizira i koristi tako da unapredi deo svoje nastavne prakse. Rad svakog nastavnika sastoji se od planiranja, ostvarivanja i praćenja i vrednovanja. Važno je da nastavnik kontinuirano prati i vrednuje, osim postignuća učenika, i proces nastave i učenja, kao i sebe i sopstveni rad.

DODATNI SADRŽAJI PROGRAMU ISTORIJA U NASTAVI NA SLOVAČKOM JEZIKU

Razred peti Godišnji 36 fond časova

OBLAST/TEMA	SADRŽAJI
PRAISTORIJA	Način života u kamenom i metalnom dobu na teritoriji sadašnje Slovačke republike (lovci, poljoprivreda, zanatstvo, stočarstvo, rudarstvo) Narodi koji naseljavaju teritoriju sadašnje Slovačke republike - Kelti, Kvadi Najvažniji praistorijski lokaliteti na teritoriji sadašnje Slovačke republike
ANTIČKI RIM	Rimsko carstvo u borbi protiv germanskih plamena, izgradnja utvrđenja Limes Romanorum, najznačajnija arheološka nalazišta - Gerulata

DODATNI SADRŽAJI PROGRAMU ISTORIJA U NASTAVI NA HRVATSKOM JEZIKU

1. Hrvatski prostori u kamenom dobu

- Arheološki lokaliteti iz kamenog doba na tlu današnje Hrvatske (Krapina, Vučedol)

2. Hrvatski prostori u starome vijeku

- Rimska uprava na tlu današnje Hrvatske (rimске provincije, carski gradovi, kolonije)

Naziv predmeta	GEOGRAFIJA
Cilj	Cilj nastave i učenja <i>geografije</i> je da učenik izučavanjem geografskih objekata, pojava i procesa u prirodnom i društvenom okruženju i međusobnoj povezanosti sa njima razvije odgovoran odnos prema sebi, prirodi i budućnosti planete Zemlje.
Razred	peti
Godišnji fond časova	36 časova

OBLAST/TEMA	ISHODI	SADRŽAJI
ČOVEK I GEOGRAFIJA	Po završenoj oblasti/temi učenik će biti u stanju da: - poveže postojeća znanja o	Širenje geografskih horizonata i

		prirodi i društvu sa geografijom kao naukom; - poveže geografska znanja o svetu sa istorijskim razvojem ljudskog društva i naučno-tehničkim progresom; - na primerima pokaže značaj učenja geografije za svakodnevni život čoveka; - razlikuje odgovorno od neodgovornog ponašanja čoveka prema prirodnim resursima i opstanku života na planeti Zemlji;	velika geografska otkrića. Odgovornost čoveka prema planeti Zemlji.
	VASIONA	- razlikuje pojmove vasiona, galaksija, Mlečni put, Sunčev sistem, Zemlja; - objasni i prikaže strukturu Sunčevog sistema i položaj Zemlje u njemu; - razlikuje nebeska tela i navodi njihove karakteristike; - odredi položaj Meseca u odnosu na Zemlju i imenuje mesečeve mene;	Vasiona, galaksija, Mlečni put, zvezde, sazvežđa. Sunčev sistem: Sunce, planete, sateliti, Mesec, mesečeve mene, asteroidi, komete, meteori.
PLANETA ZEMLJA	Oblik Zemlje i struktura njene površine	- pomoću globusa opiše oblik Zemlje i navede dokaze o njenom obliku; - pomoću karte opiše raspored kopna i vode na Zemlji i navede nazive kontinenata i okeana; - primerima objasni delovanje Zemljine teže na geografski omotač;	Oblik i dimenzije Zemlje, raspored kopna i vode na Zemlji Sila Zemljine teže, globus, ekvator, polovi.
	Zemljina kretanja	- razlikuje i objasni Zemljina kretanja i njihove posledice; - poveže smer rotacije sa smenom dana i noći; - poveže nagnutost zemljine ose sa različitom osvetljenošću površine Zemlje; - poveže revoluciju Zemlje sa smenom godišnjih doba na severnoj i južnoj polulopti i pojavom toplotnih pojaseva;	Rotacija Zemlje i posledica rotacije: smena obdanice i noći, prividno kretanje Sunca, lokalno vreme. Revolucija Zemlje i posledice revolucije: nejednaka dužina obdanice i noći tokom godine, smena godišnjih doba, kalendar, toplotni pojasevi.
	Unutrašnja građa i reljef Zemlje	- razlikuje delovanje unutrašnjih sila (sila Zemljine teže, unutrašnja toplota Zemlje); - razlikuje osnovne omotače unutrašnje građe Zemlje; - navede spoljašnje sile (vetar,	Postanak i unutrašnja građa Zemlje, litosferne ploče: kretanje ploča, promena položaja kontinenata. Vulkanizam i zemljotresi:

		voda) Zemlje; - pomoću karte i crteža opiše načine i posledice kretanja litosfernih ploča (vulkanizam, zemljotresi, nabiranje i rasedanje); - razlikuje hipocentar i epicentar i navede trusne zone u svetu i u Srbiji; - navede postupke koje će preduzeti za vreme zemljotresa ; - opiše proces vulkanske erupcije i njene posledice; - pomoću fotografija ili uzorka stena razlikuje osnovne vrste stena, opisuje njihov nastanak i navodi primere za njihovo korišćenje; - pomoću karte, crteža i multimedija objašnjava nastanak planina i nizija i razlikuje nadmorsku i relativnu visinu; - razlikuje erozivne i akumulativne procese; - navede primere delovanja čoveka na promene u reljefu (brane, nasipi, kopovi);	elementi, nastanak, zone pojava u svetu i Srbiji, posledice i šta raditi u slučaju zemljotresa. Stene: magmatske, sedimentne, metamorfne. Postanak reljefa procesima nabiranja i rasedanja, planine, nizije, nadmorska i relativna visina. Oblikovanje reljefa dejstvom vode (radom reka, talasa, leda, rastvaranje stena) i vetra. Čovek i reljef (pozitivni i negativni uticaji).
	Vazdušni omotač Zemlje	- opiše strukturu atmosfere; - navede vremenske promene koje se dešavaju u troposferi (vetrovi, padavine, oblaci, zagrevanje vazduha...); - razlikuje pojam vremena od pojma klima; - navede klimatske elemente i činioce i osnovne tipove klime; - grafički predstavi i čita klimatske elemente (klimadijagram) koristeći IKT; - koristi dnevne meteorološke izveštaje iz medija i planira svoje aktivnosti u skladu sa njima; - navodi primere uticaja čoveka na zagađenje atmosfere i predviđa posledice takvog ponašanja; - navodi primere o uticaju atmosferskih nepogoda na čoveka (ekstremne temperature i padavine, grad, grom, oluja);	Atmosfera (sastav, struktura i značaj). Vreme i klima: klimatski elementi i pojave (temperatura, pritisak, vlažnost vazduha, padavine, oblačnost, vetar). Klimatski činiooci, osnovni tipovi klime. Čovek i klima (atmosferske nepogode, uticaj čoveka na klimu).

	Vode na Zemlji	- uočava i razlikuje na geografskoj karti okeane, veća mora, zalive i moreuze; - navede i opiše svojstva morske vode; - pomoću karte pravi razliku između rečne mreže i rečnog sliva; - navede i opiše elemente reke (izvor, ušće, različiti padovi na rečnom toku); - razlikuje tipove jezerskih basena prema načinu postanka; - navede uzroke nastanka poplava i bujica i objasni posledice njihovog dejstva; - navede postupke koje će preduzeti za vreme poplave i nakon nje; - navede primere uticaja čoveka na zagađivanje voda i predviđa posledice takvog ponašanja;	Svetsko more i njegova horizontalna podela, svojstva morske vode (slanost, temperatura, boja, providnost), kretanje morske vode (talasi, cunami, plima i oseka, morske struje). Vode na kopnu: podzemne vode i izvori, reke, jezera i lednici. Čovek i voda - poplave i bujice, zaštita voda od zagađenja.
	Biljni i životinjski svet na Zemlji	- pomoću karte poveže klimatske uslove sa rasprostranjenošću živog sveta na Zemlji; - pomoću karte navede prirodne zone i karakterističan živi svet u njima; - opiše uticaj čoveka na izumiranje određenih biljnih i životinjskih vrsta; - navede primere za zaštitu živog sveta na Zemlji.	Rasprostiranje biljnog i životinjskog sveta na Zemlji. Ugroženost i zaštita živog sveta.

KORELACIJA SA DRUGIM PREDMETIMA

Biologija

Istorija

Matematika

Informatika i računarstvo

Fizičko i zdravstveno vaspitanje

Likovna kultura

UPUTSTVO ZA OSTVARIVANJE PROGRAMA

Nastavni program geografije koji je pred vama predstavlja program orijentisan na ishode. Suštinska promena ovog programa, u odnosu na prethodni, je u tome da je on orijentisan na proces učenja i učenička postignuća, a ne na nastavne sadržaje. Ishodi definisani programom predstavljaju učenička postignuća i kao takvi su osnovna vodilja nastavniku koji kreira nastavu i učenje. Nastavni program je tematski koncipiran. Za svaku oblast/temu dati su sadržaji. Kako je sada u prvi plan stavljen ishod, a ne sadržaj predmeta, nastavni sadržaji

dati u programu predstavljaju samo preporučene sadržaje nastavniku. Nastavnik je kreator nastave i učenja i on ima punu slobodu u planiranju, osmišljavanju i korišćenju sadržaja kojima će ostvariti definisane ishode.

Ishodi su iskazi o tome šta će učenici znati, razumeti i umeti da urade nakon obrađene nastavne oblasti/teme, odnosno na osnovu znanja koja grade učeći geografiju. Ishodi predstavljaju opis integrisanih znanja, veština, stavova i vrednosti koje učenik gradi, proširuje i produbljuje kroz tri programske oblasti ovog predmeta.

Glavna karakteristika nastave usmerene na dostizanje ishoda je učenje u školi tokom kojeg nastavnik treba da obezbedi uslove u kojima će učenik učiti:

- smisljeno: povezivanjem onog što uči sa onim što zna i sa situacijama iz života; povezivanjem onoga što uči sa onim što je već učio iz geografije i drugih predmeta;
- problemski: samostalnim prikupljanjem i analiziranjem podataka i informacija; postavljanjem relevantnih pitanja sebi i drugima; razvijanjem plana rešavanja zadatog problema;
- divergentno: predlaganjem novih rešenja; smišljanjem novih primera; povezivanjem sadržaja u nove celine;
- kritički: poređenjem važnosti pojedinih činjenica i podataka; smišljanjem argumenata; predviđanjem posledica;
- kooperativno: kroz rad i saradnju sa učenicima i nastavnikom, kroz diskusiju i razmenu mišljenja koristeći sve raspoložive izvore znanja.

I. PLANIRANJE NASTAVE I UČENJA

Nastavni program orijentisan na ishode nastavniku daje veću slobodu u kreiranju i osmišljavanju nastave i učenja. Uloga nastavnika je da kontekstualizuje dati program potrebama konkretnog odeljenja imajući u vidu: sastav odeljenja i karakteristike učenika; udžbenike i druge nastavne materijale koje će koristiti; tehničke uslove, nastavna sredstva i medije kojima škola raspolaže; resurse, mogućnosti, kao i potrebe lokalne sredine u kojoj se škola nalazi. Polazeći od datih ishoda i sadržaja nastavnik najpre kreira svoj godišnji (globalni) plan rada iz koga će kasnije razvijati svoje operativne planove. Ishodi definisani po oblastima olakšavaju nastavniku dalju operacionalizaciju ishoda na nivo konkretne nastavne jedinice. Od njega se očekuje da za svaku nastavnu jedinicu, u fazi planiranja i pisanja pripreme za čas, definiše piramidu ishoda na tri nivoa: one koje bi svi učenici trebalo da dostignu, one koje bi većina učenika trebalo da dostigne i one koje bi trebalo samo najbolji učenici da dostignu. Na ovaj način postiže se indirektna veza sa obrazovnim standardima na tri nivoa postignuća učenika. Pri planiranju treba, takođe, imati u vidu da se ishodi razlikuju, da se neki lakše i brže mogu ostvariti, ali je za većinu ishoda potrebno više vremena i više različitih aktivnosti. Jako je važno da pri planiranju za konkretan čas nastavnik, pored svojih, isplanira i aktivnosti učenika.

U fazi planiranja nastave i učenja treba imati u vidu da je udžbenik nastavno sredstvo i da on ne određuje sadržaje predmeta. Zato je potrebno sadržajima datim u udžbeniku pristupiti selektivno i u odnosu na predviđene ishode koje treba dostići. Pored udžbenika, kao jednog od izvora znanja, na nastavniku je da učenicima omogući uvid i iskustvo korišćenja i drugih izvora saznavanja.

II. OSTVARIVANJE NASTAVE I UČENJA

Akcenat nastave geografije u petom razredu je da učenik uvidi značaj izučavanja geografije za njega lično i da izučavanjem predviđenih nastavnih oblasti razvije znanja, veštine, stavove i vrednosti za odgovoran odnos prema sebi, prirodi i budućnosti planete Zemlje. Program se oslanja na savremena dostignuća i perspektive razvoja geografske nauke, korelativan je i primeren interesovanjima i razvojnim sposobnostima učenika. On uvažava definisane standarde postignuća za ovaj predmet za kraj osnovnog obrazovanja i vaspitanja, kao i međupredmetne kompetencije.

Programsku strukturu čine tri oblasti:

1. Čovek i geografija
2. Vasiona
3. Planeta Zemlja

Na prvom nastavnom času nastavnik uvodi učenike u nastavni predmet, odnosno, upoznaje učenike sa značajem geografije, ne ulazeći u terminologiju geografskih disciplina. Na ovom času je potrebno pomoći učenicima da povežu postojeća znanja o prirodi i društvu sa geografijom kao naukom. Zajedno sa učenicima navesti primere i razloge zašto se izučava geografija. Takođe je potrebno upoznati učenike sa sadržajem nastavnog programa i dati im jasna uputstva za rad.

Programsku oblast *Vasiona* čine najosnovnija matematičko-geografska i astronomska znanja o vasioni, Sunčevom sistemu, obliku i veličini Zemlje, njenom položaju u vasioni i o nebeskim telima Sunčevog sistema. Kroz ovu nastavnu oblast potrebno je informisati učenike o osnovnim karakteristikama ostalih nebeskih tela, bez faktografskih podataka o planetama: veličina, udaljenost do Zemlje i slično. Preporučuje se nastavniku, ako ima mogućnosti, da sa učenicima poseti Planetarijum i Narodnu opservatoriju u Beogradu i da za vreme vedrih noći u lokalnoj sredini pokaže učenicima vidljiva sazvežđa i orijentaciju pomoću zvezde Severnjače.

Treću programsku oblast *Planeta Zemlja* čine sadržaji fizičke geografije i razvrstani su u šest tema.

Poseban značaj imaju ishodi koji se odnose na oblik i veličinu Zemlje i raspored kontinenata i okeana. Za dostizanje ishoda predviđenih ovom temom najbolje je koristiti demonstrativno-ilustrativne metode i metode eksperimenta uz upotrebu modela Zemlje globusa i geografske karte. Imajući u vidu orijentaciju programa predmeta i njegov fokus na razvijanje funkcionalnih znanja učenika, geografska karta i njeno korišćenje tokom proseca učenja i podučavanja je obavezna. Upoznavanje učenika sa kartom i sa osnovnim pojmovima kartografske pismenosti prema nastavnom programu započinje u prvom ciklusu osnovnog obrazovanja i vaspitanja i predstavlja osnovu razvijanja funkcionalnih znanja. Zato treba raditi na daljem unapređivanju snalaženja učenika na karti tokom petog razreda, što predstavlja osnovu za kasnije izučavanje kartografskog gradiva u šestom razredu.

Za učenike ovog uzrasta posebno može biti teško razumevanje Zemljine rotacije, revolucije i posledica ovih kretanja. Zbog toga je potrebno posebnu pažnju posvetiti obradi i utvrđivanju ovih sadržaja. Nastavniku se preporučuje primena očiglednih nastavnih sredstava (globus, baterijska lampa, telurijum, video zapisi, animacije...) i demonstrativno-ilustrativne metode i metode eksperimenta kako bi se mogao postići visok stepen razumevanja i dostizanja predviđenih ishoda. To će biti preduslov za kasnije usvajanje niza drugih pojmova koji su u

vezi sa smenom obdanice i noći, smenom godišnjih doba, formiranjem klimatskih pojaseva, odnosno svih pojmova koji su u vezi sa vremenom i klimom i uopšte, pojavama i procesima u atmosferi, kao i u hidrosferi i biosferi.

Pri obradi nastavnih sadržaja Revolucija Zemlje i Toplotni pojasevi treba objasniti termine, kao što su ekvator, Grinič, severni i južni povratnik i severni i južni polarnik. Ne treba ulaziti u terminologiju geografske širine, dužine i časovnih zona, jer će to biti predmet izučavanja u šestom razredu.

Nastavna oblast *Planeta Zemlja* ima poseban značaj jer u okviru nje učenici upoznaju objekte, pojave i procese, granske i međugranske veze, kao i posebne fizičko-geografske zakonitosti. Akcenat treba staviti na dostizanje ishoda koji se odnose na funkcionalno znanje učenika (kako se ponašati u slučaju zemljotresa, ekstremnih temperatura, atmosferskih nepogoda, bujica i poplava...) i treba navesti primere pozitivnog i negativnog delovanja čoveka na prirodu.

Prirodna sredina je u suštini splet tesno povezanih i međusobno uslovljenih komponenata koje predstavljaju jedinstvenu celinu. Imajući u vidu narušavanje ravnoteže u prirodnoj sredini, potrebno je ukazivati na prevenciju i na zaštitu prirode.

Potrebno je kod učenika razvijati odgovornost o očuvanju biljnih i životinjskih vrsta i racionalnom korišćenju prirodnih resursa kao uslovu opstanka na Zemlji. Jedan od značajnih ishoda petog razreda je da se od učenika očekuje da opiše odgovornost koju čovek ima prema planeti Zemlji, planeti koju nastanjujemo. Preporuka je da se prilikom planiranog izleta učenici upoznaju sa objektima geonasleđa i razviju pravilne stavove o njegovom značaju i očuvanju.

Pojedini preporučeni sadržaji mogu biti teški i apstraktni učenicima, pa se zato preporučuje zadržavanje na osnovnim pojmovima, pojavama i procesima uz obilato korišćenje didaktičkog materijala i raznovrsnih metoda rada. Jedna od osnovnih veština koja se preporučuje je pravilno geografsko posmatranje i uočavanje prirodnih objekata, pojava i procesa u lokalnoj sredini čime se podstiče prirodna radoznalost dece, samostalno istraživanje i njihova pravilna interpretacija. Sadržaji fizičke geografije daju mogućnost sticanja znanja, veština i navika korišćenjem statističkog materijala koji je sistematizovan u tabelama, kao i rukovanjem različitim mernim instrumentima, registrovanjem i obradom podataka koje oni pokazuju. Predlaže se, ukoliko za to ima mogućnosti da za obradu podataka učenici koriste IKT. Na ovaj način povezuju se i interpretiraju kvantitativni pokazatelji i utvrđuju uzročno-posledične veze i odnosi. U okviru ove teme svi fizičko-geografski objekti, pojave i procesi ne mogu se potpuno obraditi, što i nije cilj ovog nastavnog programa.

III. PRAĆENJE I VREDNOVANJE NASTAVE I UČENJA

Praćenje napredovanja učenika je u funkciji razvoja učenika u dostizanju ishoda. Praćenje i vrednovanje učenika započinje inicijalnom procenom nivoa na kome se učenik nalazi i u odnosu na to će se procenjivati njegov dalji tok napredovanja. Svaka aktivnost je dobra prilika za procenu napredovanja i davanje povratne informacije, a učenike treba osposobljavati i ohrabrivati da procenjuju sopstveni napredak u ostvarivanju ishoda predmeta, kao i napredak drugih učenika. U tu svrhu, svaki nastavni čas i svaka aktivnost učenika je prilika za formativno ocenjivanje, odnosno registrovanje napretka učenika i upućivanje na dalje aktivnosti. Nastavnik treba da podrži samorefleksiju (promišljanje učenika o tome šta zna, ume, može) i podsticanje samoregulacije procesa učenja kroz postavljanje ličnih ciljeva napredovanja i planiranja kako da ih ostvare. Ocenjivanje je sastavni deo procesa nastave i učenja kojim se obezbeđuje stalno praćenje ostvarivanja

propisanih ciljeva, ishoda i standarda postignuća učenika u toku savladavanja školskog programa. Učenik se ocenjuje na osnovu usmene provere postignuća, pismene provere i praktičnog rada. Učenik se ocenjuje i na osnovu aktivnosti i njegovih rezultata rada: pisanju i izlaganju prezentacija, različitim oblicima grupnog rada, rad na projektima i sl. Kriterijumi brojčanog ocenjivanja (sumativno ocenjivanje) su definisani Pravilnikom o ocenjivanju učenika u osnovnom obrazovanju i vaspitanju.

Od učenika ne zahtevati memorisanje faktografskog i statističkog materijala kako bi znanja bila primenljiva, a učenici osposobljeni da sami istražuju i analiziraju određene geografske objekte, pojave i procese.

Rad svakog nastavnika sastoji se od planiranja, ostvarivanja i praćenja i vrednovanja. Važno je da nastavnik kontinuirano prati i vrednuje, osim postignuća učenika, i proces nastave i učenja, kao i sebe i sopstveni rad.

Naziv predmeta	MATEMATIKA
Cilj	Cilj nastave i učenja <i>matematike</i> je da učenik, ovladavajući matematičkim konceptima, znanjima i veštinama, razvije osnove apstraktnog i kritičkog mišljenja, pozitivne stavove prema matematici, sposobnost komunikacije matematičkim jezikom i pismom i primeni stečena znanja i veštine u daljem školovanju i rešavanju problema iz svakodnevnog života, kao i da formira osnov za dalji razvoj matematičkih pojmova.
Razred	peti
Godišnji fond časova	144 časa

OBLAST/TEMA	ISHODI Po završenoj oblasti/temi učenik će biti u stanju da:	SADRŽAJI
PRIRODNI BROJEVI I DELJIVOST	- izračuna vrednost jednostavnijeg brojevnog izraza i reši jednostavnu linearnu jednačinu ili nejednačinu (u skupu prirodnih brojeva); - reši jednostavan problem iz svakodnevnog života koristeći brojevni izraz, linearnu jednačinu ili nejednačinu (u skupu prirodnih brojeva); - primeni pravila deljivosti sa 2, 3, 4, 5, 9, 25 i dekadnim jedinicama; - razlikuje proste i složene brojeve i rastavi broj na proste činioce; - odredi i primeni NZS i NZD; - izvodi skupovne operacije unije, preseka, razlike i pravilno upotrebljava odgovarajuće skupovne oznake; - pravilno koristi reči <i>i</i>, <i>ili</i>, <i>ne</i>, <i>svaki</i> u matematičko-logičkom smislu;	Prvi deo Svojstva operacija sabiranja, množenja, oduzimanja i deljenja u skupu $\mathbb{N}_0$. Deljenje sa ostatkom u skupu $\mathbb{N}_0$ (jednakost $a = bq + r$, $0 \leq r < b$). Svojstva deljivosti; činioci i sadržaooci prirodnog broja. Deljivost sa 2, 5 i dekadnim jedinicama. Deljivost sa 4 i 25. Deljivost sa 3 i 9. Skupovi i skupovne operacije: unija, presek i razlika. Drugi deo Prosti i složeni brojevi. Eratostenovo sito. Rastavljanje prirodnih brojeva

		na proste činioce. Zajednički delilac i najveći zajednički delilac. Euklidov algoritam za nalaženje NZD. Zajednički sadržalac i najmanji zajednički sadržalac. Veza između NZD i NZS.
OSNOVNI POJMOVI GEOMETRIJE	- analizira odnose datih geometrijskih objekata i zapiše ih matematičkim pismom; - opiše osnovne pojmove u vezi sa krugom (centar, poluprečnik, tangenta, tetiva) i odredi položaj tačke i prave u odnosu na krug; - nacрта pravu paralelnu datoj pravoj koristeći geometrijski pribor; - uporedi, sabira i oduzima duži, konstruktivno i računski; - preslika dati geometrijski objekat centralnom simetrijom i translacijom, - pravilno koristi geometrijski pribor;	Tačke i prave; odnosi pripadanja i rasporeda. Odnos pravih u ravni; paralelnost. Merenje dužine i jednakost duži. Kružnica i krug. Kružnica i prava. Prenošanje i nadovezivanje duži. Centralna simetrija. Vektor i translacija.
UGAO	- identifikuje vrste i opiše svojstva uglova (susedni, uporedni, unakrsni, uglovi na transverzali, uglovi sa paralelnim kracima) i primeni njihove uzajamne odnose; - nacрта pravu normalnu na datu pravu koristeći geometrijski pribor; - izmeri dati ugao i nacрта ugao zadate mere; - uporedi, sabere i oduzme uglove računski i konstruktivno, - reši jednostavan zadatak primenom osnovnih svojstva paralelograma (jednakost naspramnih stranica i naspramnih uglova);	Ugao, centralni ugao; jednakost uglova. Nadovezivanje uglova (susedni uglovi, konstruktivno upoređivanje, sabiranje i oduzimanje uglova). Uporedni uglovi; vrste uglova. Merenje uglova, sabiranje i oduzimanje mere uglova. Ugao između dve prave; normalne prave; unakrsni uglovi. Uglovi na transverzali. Translacija i uglovi.
RAZLOMCI	- pročita, zapiše, uporedi i predstavi na brojevnoj polupravoj razlomke i decimalne brojeve i prevodi ih iz jednog zapisa u drugi; - odredi mesnu vrednost cifre u zapisu decimalnog broja, - zaokrugli broj i proceni grešku zaokrugljivanja; - izračuna vrednost jednostavnijeg brojevnog izraza i reši jednostavnu linearnu jednačinu i nejednačinu; - reši jednostavan problem iz svakodnevnog života koristeći brojevni izraz, linearnu jednačinu ili nejednačinu; - odredi procenat date veličine; - primeni razmeru u jednostavnim realnim situacijama;	Prvi deo Pojam razlomka oblika a/b ($a, b \in \mathbb{N}$). Pridruživanje tačaka brojevnog poluprave razlomcima. Proširivanje, skraćivanje i upoređivanje razlomaka. Decimalni zapis broja i prevođenje u zapis oblika a/b ($b \neq 0$). Upoređivanje brojeva u decimalnom zapisu. Zaokrugljivanje brojeva. Drugi deo

	- primeni aritmetičku sredinu datih brojeva; - sakupi podatke i prikaže ih tabelom i kružnim dijagramom i po potrebi koristi kalkulator ili raspoloživi softver;	Osnovne računске operacije s razlomcima (u oba zapisa) i njihova svojstva. Izrazi. Jednačine i nejednačine u skupu razlomaka. Treći deo Primene razlomaka (procenti, aritmetička sredina, razmera). Osnovna nejednakost $p < (p+q)/2 < q$.
OSNA SIMETRIJA	- identifikuje osnosimetričnu figuru i odredi njenu osu simetrije; - simetrično preslika tačku, duž i jednostavniju figuru koristeći geometrijski pribor; - konstruiše simetralu duži, simetralu ugla i primenjuje njihova svojstva; - konstruiše pravu koja je normalna na datu pravu ili paralelna datoj pravu.	Oсна simetrija u ravni i njene osobine. Osa simetrije figure. Simetrala duži i konstrukcija normale. Simetrala ugla.

KORELACIJA SA DRUGIM PREDMETIMA

Informatika i računarstvo
Tehnika i tehnologija
Srpski jezik i književnost
Maternji jezik
Geografija

UPUTSTVO ZA OSTVARIVANJE PROGRAMA

Osnovne karakteristike programa matematike su: usklađenost sa programom matematike za prvi ciklus osnovnog obrazovanja i vaspitanja, logička povezanost sadržaja i nastojanje, gde god je to moguće, da sadržaji prethode sadržajima drugih predmeta u kojima se primenjuju. Pri izboru sadržaja i pisanju ishoda za predmet matematika uzeta je u obzir činjenica da se učenjem matematike učenici osposobljavaju za: rešavanje raznovrsnih praktičnih i teorijskih problema, komunikaciju matematičkih jezikom, matematičko rezonovanje i donošenje zaključaka i odluka. Takođe, u obzir je uzeta i činjenica da sam proces učenja matematike ima svoje posebnosti koje se ogledaju broju godina izučavanja i nedeljnog broja časova predmeta i neophodnosti sticanja kontinuiranih znanja.

Sadržaji programa predstavljaju osnovu za ostvarivanje ishoda, jer je njima obuhvaćeno sve ono što učenik treba da izgradi na nivou znanja, koje predstavlja osnovni uslov za ostvarivanje ishoda.

Nastavnici u svojoj svakodnevnoj nastavnoj praksi, treba da se oslanjaju na ishode, jer oni ukazuju šta je ono za šta učenici treba da budu osposobljeni tokom učenja predmeta u jednoj školskoj godini. Ishodi predstavljaju očekivane i definisane rezultate učenja i nastave. Ostvarivanjem ishoda, učenici usvajaju osnovne matematičke koncepte, ovladavaju osnovnim matematičkim procesima i veštinama, osposobljavaju se za primenu matematičkih znanja i veština i komunikaciju matematičkim jezikom. Kroz ishode se omogućava ostvarivanje i međupredmetnih kompetencija kao što su komunikacija, rad sa podacima i

informacijama, digitalna kompetencija, rešavanje problema, saradnja i kompetencija za celoživotno učenje.

Predlog za realizaciju programa

Radi lakšeg planiranja nastave daje se orijentacioni predlog broja časova po temama (ukupan broj časova za temu, broj časova za obradu novog gradiva + broj časova za utvrđivanje i sistematizaciju gradiva). Prilikom izrade operativnih planova nastavnik raspoređuje ukupan broj časova predviđen za pojedine teme po tipovima časova (obrada novog gradiva, utvrđivanje i uvežbavanje, ponavljanje, proveravanje i sistematizacija znanja), vodeći računa o cilju predmeta i ishodima.

Prirodni brojevi i deljivost (34; 16+18)

Osnovni pojmovi geometrije (17;7+10)

Ugao (17;7+10)

Razlomci (55; 23+32)

Osna simetrija (13; 5+8)

U nastavnom programu su sadržaji pojedinih tema podeljeni na dva ili tri dela, zbog toga što je poželjno kombinovati algebarske i geometrijske sadržaje. Predloženi redosled realizacije tema:

1. Prirodni brojevi i deljivost - prvi deo;
2. Osnovni pojmovi geometrije;
3. Prirodni brojevi i deljivost - drugi deo;
4. Razlomci - prvi deo;
5. Ugao;
6. Razlomci - drugi deo;
7. Osna simetrija;
8. Razlomci - treći deo.

Predložena podela tema i redosled realizacije nisu obavezni za nastavnike, već samo predstavljaju jedan od mogućih modela.

Napomena: za realizaciju 4 pismena zadatka (u trajanju od po jednog časa), sa ispravkama, planirano je 8 časova.

I. PLANIRANJE NASTAVE I UČENJA

Nastavni program usmerava nastavnika da nastavni proces koncipira u skladu sa definisanim ishodima, odnosno da planira kako da ostvari ishode, koje metode i tehnike da primeni, kao i koje aktivnosti će za to odabrati. Definisani ishodi pokazuju nastavniku i koja

su to specifična znanja i veštine koja su učeniku potrebna za dalje učenje i svakodnevni život. Prilikom planiranja časa, ishode predviđene programom treba razložiti na manje koji odgovaraju aktivnostima planiranim za konkretan čas. Treba imati u vidu da se ishodi u programu razlikuju, da se neki mogu lakše i brže ostvariti, dok je za druge potrebno više vremena, više različitih aktivnosti i rad na različitim sadržajima. Ishode treba posmatrati kao cilj kome se teži tokom jedne školske godine. Nastavu u tom smislu treba usmeriti na razvijanje kompetencija, i ne treba je usmeriti samo na ostvarivanje pojedinačnih ishoda.

Pri obradi novih sadržaja treba se oslanjati na postojeće iskustvo i znanje učenika, i nastojati, gde god je to moguće, da učenici samostalno izvode zaključke. Osnovna uloga nastavnika je da bude organizator nastavnog procesa, da podstiče, organizuje i usmerava aktivnost učenika. Učenike treba upućivati da koriste udžbenik i druge izvore znanja, kako bi usvojena znanja bila trajnija i šira, a učenici osposobljeni za primenu u rešavanju raznovrsnih zadataka.

Na časovima treba kombinovati različite metode i oblike rada, što doprinosi većoj racionalizaciji nastavnog procesa, podstiče intelektualnu aktivnost učenika i nastavu čini interesantnijom i efikasnijom. Izbor metoda i oblika rada zavisi od nastavnih sadržaja koje treba realizovati na času i predviđenih ishoda, ali i od specifičnosti određenog odeljenja i individualnih karakteristika učenika.

II. OSTVARIVANJE NASTAVE I UČENJA

Prirodni brojevi i deljivost - Ova tema predstavlja prirodnu vezu sa gradivom prvog ciklusa i u okviru nje treba proširiti i produbiti znanja koja su učenici ranije stekli. Obnoviti svojstva skupova N i N_0 (prethodnik ili sledbenik) i podsetiti se pridruživanja brojeva tačkama brojeвне prave.

Kroz raznovrsne zadatke sa izrazima, jednačinama i nejednačinama iz svakodnevnog života, nastaviti sa izgrađivanjem pojmova brojevni izraz, promenljiva, izraz s promenljivom i pridruživanje, koristeći pri tome i termine izraz, formula, iskaz. Kod jednačina i nejednačina zadržati se na jednostavnijim oblicima, u cilju usvajanja koncepta rešavanja datog problema.

Uočavati primere jednostavnijih (funkcijskih) zavisnosti u raznim oblastima (pridruživanje po datom pravilu brojeva - brojevima, brojeva - dužima, brojeva - površinama i dr.). Pri tome je važno korišćenje dijagrama i tabela (dijagram toka algoritma, tabela rezultata nekog prebrojavanja ili merenja i dr). U ovom delu treba koristiti i primere sa geometrijskim oblicima, u kojima se pojavljuje zavisnost među veličinama.

U delu koji se odnosi na deljivost, podsetiti učenike da deljenje u skupu prirodnih brojeva bez ostatka nije uvek moguće. Uvesti deljenje sa ostatkom, jednakost $a=bq+r$, $0 \leq r < b$ i skup mogućih ostataka. Istaći svojstva deljivosti i analizirati deljivost zbira, razlike i proizvoda.

Pravila deljivosti dekadnim jedinicama i brojevima 2, 5, 4 i 25 uvesti tako da učenici sami otkrivaju zakonitosti i aktivno se uključuju u proces istraživanja i učenja, dok za pravila deljivosti sa 3 i 9 treba učenike dobro izabranim primerima voditi do pravila. Takođe, učenici treba da uoče i veze između ovih pravila (npr. ako je broj deljiv sa 10, deljiv je i sa 2 i sa 5). Na ovom uzrastu, naglasak treba da bude na primeni, a ne na formalnom načinu izlaganja.

Na konkretnim primerima podskupova N_0 , uvesti različite načine zapisivanja skupova uz uvođenje pojma praznog skupa i beskonačnog skupa. Uvesti osnovne pojmove o skupovima i matematičkom izražavanju: skup, elementi, podskup, jednakost skupova, prazan skup, sa odgovarajućim znacima; skupovne operacije: unija, presek, razlika i odgovarajuće oznake. Korišćenjem primera iz tekućih sadržaja, posebno aritmetičkih i kasnije geometrijskih, dalje

osmišljavati pojam skupa, izgrađivati matematički jezik i unositi preciznost u izražavanju. Na podesnim primerima ilustrovati matematičko-logičku upotrebu reči: *svaki, neki, ili, i, ne, sledi (ako...onda)*. Skupovne operacije nad dva skupa treba ilustrovati raznovrsnim primerima sa prirodnim brojevima, uz korišćenje Venovih dijagrama i bez njih. Pored toga, učenici treba da rešavaju zadatke u kojima se skupovne operacije primenjuju na skupove delilaca, odnosno sadržalaca brojeva, što predstavlja dobar uvod za uvođenje pojmova najveći zajednički delilac i najmanji zajednički sadržalac.

Uvesti pojmove prostog i složenog broja, objasniti postupak Eratostenovog sita i postupak rastavljanja prirodnih brojeva na proste činioce i određivanja najvećeg zajedničkog delioca i najmanjeg zajedničkog sadržaoca, Euklidov algoritam (na konkretnim primerima) i vezu između NZD i NZS, i osposobiti učenike za njihovu primenu u problemskim zadacima.

Osnovni pojmovi geometrije - Glavni cilj teme jeste da uspostavi prirodni prelaz na više nivoa razumevanja geometrije, sa nivoa *vizuelizacije* (na kome su bazirani sadržaji geometrije u prvom ciklusu), na nivoa *analiziranja* i *apstrakcije* (odn. *neformalne dedukcije*). Novi nivo podrazumeva opisivanje i reprezentacije geometrijskih objekata na prirodnom i formalnom jeziku, analiziranje odnosa među objektima. Učenici usvajaju elemente deduktivnog zaključivanja (pravilno formulisanje tvrđenja; pravilno zaključivanje, pravilno korišćenje veznika i, ili, a naročito ako...onda). Sadržaje treba da prate zadaci u kojima se ističe pravilno izražavanje, dogovoreno označavanje, korektno crtanje, i kojima se podstiče logičko-kombinatorno razmišljanje.

Polazeći od pojmova *tačke* i *prave* i odnosa *pripadanja* i *rasporeda* uvesti pojam duži i pojam poluprave i načine njihovog obeležavanja. Neformalno istaći očigledne istine koje se odnose na navedene pojmove i odnose.

Razmatrati odnos dve prave u ravni; formulisati kao očiglednu istinu da za svaku pravu i tačku van nje postoji jedinstvena prava koja prolazi kroz datu tačku i paralelna je datoj pravoj; zajedno sa ovom činjenicom pokazati crtanje (običnim i trougaonim lenjirom) prave paralelne datoj pravoj kroz tačku koja joj ne pripada. Kroz zadatke istaći simetričnost i tranzitivnost paralelnosti (bez uvođenja tih pojmova), kao i oblasti na koje je podeljena ravan datim pravama. Kao posebno važne oblasti (zajedno sa granicom) istaći *trouglove* i *paralelograme* i načine njihovog označavanja.

Objasniti praktičan značaj standardnih jedinica mere i potrebu za delovima jedinice mere. Izražavati dužine višemenovanim brojevima i istaći pretvaranje u jednoimene najnižih jedinica. Jednakost duži uvesti kao jednakost njihovih dužina (uz isticanje da se jednakost ne odnosi na jednakost duži kao skupova tačaka).

Uvesti pojmove: kružnica, krug, centar, poluprečnik, prečnik, luk, tetiva i tangenta. Odnos dve kružnice, odnosno dva kruga razmatrati na konkretnim primerima i zadacima.

Koristiti šestar kao geometrijski instrument za crtanje kružnica, upoređivanje duži i operacije nad njima.

Konstruktivno upoređivanje, sabiranje i oduzimanje duži povezati sa merenjem. U zadacima koristiti izlomljene linije (otvorene i zatvorene) bez eksplicitne definicije i uvesti pojam obima zatvorene izlomljene linije.

Centralnom simetrijom preslikavati tačke, duži, kružnice, trouglove, kvadrate i pravougaonike. Istaći osnovne osobine centralne simetrije i povezati ih sa osobinama paralelograma.

Uvesti pojmove usmerenih duži i vektora (intenzitet, pravac, smer). Translacijom ("paralelnim prenošenjem") preslikavati tačke, duži, kružnice, trouglove, kvadrate i pravougaonike i ostale jednostavne figure, koristeći pri tome geometrijski pribor. Istaći osnovne osobine translacije i povezati ih sa osobinama paralelograma.

Ugao - Ugaonu liniju uvesti kao uniju dve poluprave sa zajedničkim početkom. Ako ugaona linija nije opružena, istaći razliku između konveksne i nekonveksne oblasti u zavisnosti od toga da li ta oblast sadrži ili ne sadrži duž čiji su krajevi na kracima. Ugao uvesti kao uniju ugaone linije i jedne od pomenutih oblasti, ali dalja razmatranja ograničiti samo na konveksne uglove. Uvesti i označavanje uglova malim slovima grčkog alfabeta. Koristeći se mehaničkim modelima (kretanje klatna, lepeza i sl.) motivisati pridruživanje kružnih lukova (i odgovarajućih tetiva) uglovima. Jednake uglove uvesti kao uglove čije su odgovarajuće tetive u krugovima jednakih poluprečnika jednake. Na ovo objašnjenje nadovezati konstruktivno prenošenje uglova pomoću šestara i lenjira, a zatim i konstruktivno upoređivanje, sabiranje i oduzimanje uglova.

Razviti kod učenika veštinu merenja i crtanja ugla pomoću uglomera. Povezati jednakost uglova sa jednakošću njihovih mera. Uvesti delove stepena (minute i sekunde) i postupke sabiranja i oduzimanja mera uglova.

Objasniti jednakost unakrsnih uglova i uvesti normalnost pravih. Učenike treba osposobiti da crtaju normalu na pravu iz date tačke upotrebom trougaonog lenjira, a nakon isticanja normalnosti tangente i odgovarajućeg poluprečnika, i za crtanje tangente na kružnicu u zadatoj tački kružnice. Objasniti šta se podrazumeva pod rastojanjem tačke od prave. Pod uglom između pravih koje nisu međusobno normalne podrazumevati odgovarajući oštar ugao.

Istaći uglove koje obrazuje transversala dve paralelne prave. Kada transversala nije normalna na paralelnim pravama, dobijene uglove podeliti na oštre i tupe i istaći da su svi uglovi iste vrste međusobno jednaki.

Obnoviti jednakost naspramnih stranica paralelograma, i izvesti jednakost naspramnih uglova paralelograma. Objasniti šta se podrazumeva pod rastojanjem između dve paralelne prave. Istaći odnose uglova sa paralelnim kracima.

Razlomci - Pojam razlomka, kao dela celine, učenici su upoznali u prvom ciklusu. Na početku uvesti pojmove pravog odnosno nepravog razlomka, kao i mešovitog broja. Pretvaranje mešovitog broja u nepravu razlomak i obrnuto, povezati sa postupkom deljenja sa ostatkom.

Geometrijsku interpretaciju nenegativnih racionalnih brojeva uvodimo pomoću brojevnih poluprave. Primeri za to treba da budu raznovrsni, imenioci razlomaka ne treba da budu veći od 10, a učenici treba da shvate važnost izbora jedinične duži za precizno prikazivanje datih razlomaka. Brojevnih poluprava se može koristiti i za upoređivanje razlomaka.

Proširivanje i skraćivanje razlomaka uvoditi na osnovu osobine količnika da se on ne menja kada se i deljenik i delilac pomnože, odnosno podele istim brojem različitim od nule. Skraćivanje razlomka do nesvodljivog povezati sa poznatim postupkom nalaženja najvećeg zajedničkog delioca brojioca i imenioca. Na primerima pokazati da se skraćivanje može izvesti i postupno, ali da je prethodni postupak efikasniji.

Upoznati učenike sa različitim načinima upoređivanja razlomaka. Primere koji se koriste treba ilustrovati pomoću kružnih isečaka ili figura u kvadratnoj mreži i na taj način povezati ovaj deo teme sa temama iz geometrije (npr. ugao i merenje ugla).

Uvođenje decimalnog zapisa razlomka i njihovo prikazivanje na brojevnoj polupravoj povezati sa merenjem dužine, mase i zapremine tečnosti, korišćenjem primera iz svakodnevnog života. Prevođenje razlomaka u decimalni zapis započeti sa razlomcima koji se mogu svesti na decimalne razlomke, a nakon toga uvesti i pojam periodičnog decimalnog zapisa.

Sabiranje i oduzimanje razlomaka uvesti svođenjem na zajednički imenilac, s tim što na početku ne treba insistirati na najmanjem zajedničkom sadržaocu. Množenje razlomaka najlakše je ilustrovati u kvadratnoj mreži npr. preko površine pravougaonika. Pre deljenja razlomaka upoznati učenike sa pojmom recipročne vrednosti razlomka i prirodnog broja. Samo deljenje uvesti pomoću jednostavnih primera deljenja razlomka prirodnim brojem i na kraju uopštiti da je deljenje razlomkom isto što i množenje njegovom recipročnom vrednošću.

Kod sabiranja, oduzimanja i množenja decimalnih brojeva koristiti analogiju sa izvođenjem istih operacija sa prirodnim brojevima. Kod deljenja uvesti prvo deljenje decimalnog broja prirodnim, a nakon toga, kroz dobro odabrane primere, pokazati kako se deljenje decimalnih brojeva svodi na prethodni slučaj.

Upoznati učenike sa činjenicom da osobine računskih operacija koje su važile u skupu prirodnih brojeva, važe i u skupu razlomaka. Kod izraza se treba zadržati na primerima koji nisu suviše složeni, jer je cilj uvežbavanje izvođenja računskih operacija i primena njihovih osobina. Prilikom obrade jednačina i nejednačina treba se zadržati na jednostavnijim primerima i koristiti analogiju sa rešavanjem jednačina i nejednačina u skupu prirodnih brojeva. Treba imati u vidu da su ishodi koji se odnose na izraze, jednačine i nejednačine razvojnog tipa, odnosno ishodi koji se razvijaju i tokom narednih razreda.

Veoma važan deo ove teme su problemski - tekstualni zadaci u kojima se koriste razlomci i decimalni zapis razlomaka, pomoću kojih se podstiče razvoj logičkog načina mišljenja. Mogu se obraditi i razni problemi iz svakodnevnog života, npr. planiranje kućnog budžeta kojim se, pored uvežbavanja operacija sa decimalnim zapisom brojeva, stvara i osnova za razvoj finansijske pismenosti, a ima i svoju vaspitnu ulogu.

U delu koji se odnosi na primenu, potrebno je učenike osposobiti da procentni zapis razlomka, aritmetičku sredinu i razmeru povežu sa problemima iz svakodnevnog života (popusti, poskupljenja, podela novca u određenoj razmeri, izračunavanje prosečne ocene, visine ili primena aritmetičke sredine u sportu).

Uvođenje procentnog zapisa razlomka poželjno je obraditi kroz vizuelne predstave na dijagramima (najpre kvadrata podeljenog na stotine, a zatim proizvoljnog pravougaonika, pravilnog mnogougla ili kruga) i kroz situacije u kojima se procenat pojavljuje, kao što su izračunavanja sniženja ili poskupljenja nekog proizvoda, najpre za 25%, 50% i 75%, a nakon razumevanja pojma i koncepta, i za bilo koju drugu vrednost. Kroz ove primere ujedno se može uvežbavati i prevođenje razlomka u decimalni i procentni zapis, kroz primere koji iziskuju ovakvu vrstu zapisa broja.

Aritmetičku sredinu je poželjno obraditi i vežbati na konkretnim primerima (ocene u dnevniku, sport, kroz istraživačke zadatke i sl.).

Važno je pravilno formiranje i razumevanje pojma razmere. Osposobiti učenike za njeno korišćenje u praksi: pri crtanju i čitanju raznih planova i grafikona; pri određivanju rastojanja; pri rešavanju problema podele u datoj razmeri i pri povećavanju i smanjivanju slika. Obradu ovog gradiva podrediti praktičnom cilju, uz povezivanje s već upoznatim sadržajima matematike i drugih predmeta.

Ova oblast je pogodna za razvijanje raznih drugih kompetencija, kroz zadatke koji bi od učenika iziskivali različite vrste istraživanja. Rezultate istraživanja učenici treba da predstavljaju grafički i na taj način steknu osećaj za upoređivanje razlomaka u različitim zapisima. Za ishod koji se odnosi na prikupljanje podataka i prikazivanje podataka u tabeli i kružnom dijagramu ne postoji odgovarajući sadržaj, jer je predviđeno da se na ostvarivanju ovog ishoda radi tokom realizacije cele teme.

Osna simetrija - Kod uvođenja pojma osne simetrije od velike važnosti su: primeri koji se učenicima daju na neposredno posmatranje i eksperimentisanje i pitanja koja učenicima postavljamo kako bi došli do njihovih osnovnih predstava o najvažnijim karakteristikama osne simetrije.

Primere sa osnom simetrijom započeti na kvadratnoj mreži sa osama simetrije koje su identične sa linijama mreže, sa ciljem da učenici samostalno dođu do osnovnih osobina osne simetrije, a zatim preći na primere bez kvadratne mreže. Osnom simetrijom preslikavati tačku, duž, krug, trougao, kvadrat i pravougaonik, a prilikom crtanja koristiti geometrijski pribor.

Pojam osnosimetrične figure se takođe usvaja intuitivno, što znači da se nizom primera ukazuje da postoje figure koje imaju jednu ili više osa simetrija i figure koje nemaju tu osobinu.

Učenike naučiti da koristeći geometrijski pribor, konstruišu simetralu duži, simetralu ugla, normalu iz tačke na pravu i primene njihove osobine u problemskim zadacima.

III. PRAĆENJE I VREDNOVANJE NASTAVE I UČENJA

Sastavni deo procesa razvoja matematičkih znanja u svim fazama nastave treba da bude i praćenje i procenjivanje stepena ostvarenosti ishoda, koje treba da obezbedi što pouzdanije sagledavanje razvoja i napredovanja učenika. Taj proces treba započeti inicijalnom procenom nivoa na kome se učenik nalazi. Prikupljanje informacija iz različitih izvora (svakodnevna posmatranja, aktivnost na času, učestvovanje u razgovoru i diskusiji, samostalan rad, rad u grupi, testovi) pomaže nastavniku da sagleda postignuća (razvoj i napredovanje) učenika i stepen ostvarenosti ishoda. Svaka aktivnost je dobra prilika za procenu napredovanja i davanje povratne informacije, a učenike treba osposobljavati i ohrabrivati da procenjuju sopstveni napredak u ostvarivanju ishoda predmeta.

Naziv predmeta	BIOLOGIJA
Cilj	Cilj nastave i učenja biologije je da učenik izučavanjem živih bića u interakciji sa životnom sredinom i bioloških procesa razvije odgovoran odnos prema sebi i prirodi i razumevanje značaja biološke raznovrsnosti i potrebe za održivim razvojem.
Razred	peti
Godišnji fond časova	72 časa

OBLAST/TEMA	ISHODI	SADRŽAJI PREPORUČENI
POREKLO I RAZNOVRSNOST ŽIVOTA	Po završenoj oblasti/temi učenik će biti u stanju da: - istražuje osobine živih bića prema uputstvima nastavnika i vodi računa o	Živa bića, neživa priroda i biologija. Osobine živih bića: ćelijska građa, ishrana, disanje, izlučivanje,

	bezbednosti tokom rada; - grupiše živa bića prema njihovim zajedničkim osobinama; - odabira makro-morfološki vidljive osobine važne za klasifikaciju živih bića;	nadražljivost, pokretljivost, razmnožavanje, rast i razviće. Jednoćelijski i višećelijski organizmi. Osnove klasifikacije: glavni (morfološki) karakteri i osobine važne za klasifikaciju. Formiranje skupova karaktera koji se uklapaju jedni u druge (grupisanje živih bića). Ishrana. Hrana kao izvor energije i gradivnih supstanci potrebnih za obavljanje svih životnih procesa. Disanje kao razmena gasova u različitim sredinama. Izlučivanje. Nadražljivost. Pokretljivost - kretanje. Razmnožavanje: bespolno i polno. Rast i razviće. Dužina života. Promene koje čovek prolazi tokom razvića; pubertet i polna zrelost.
JEDINSTVO GRAĐE I FUNKCIJE KAO OSNOVA ŽIVOTA	- identifikuje osnovne prilagođenosti spoljašnje građe živih bića na uslove životne sredine, uključujući i osnovne odnose ishrane i rasprostranjenje; - jednostavnim crtežom prikaže biološke objekte koje posmatra i istražuje i označi ključne detalje;	Život u vodenoj i kopnenoj sredini - izgled, prilagođenosti na način života Život u vodi - izgled, prilagođenosti na način života. Život na kopnu - izgled, prilagođenosti na način života. Život pod zemljom - izgled, prilagođenosti na način života.
NASLEĐIVANJE I EVOLUCIJA	- prikuplja podatke o varijabilnosti organizama unutar jedne vrste, tabelarno i grafički ih predstavlja i izvodi jednostavne zaključke; - razlikuje nasledne osobine i osobine koje su rezultat delovanja sredine, na modelima iz svakodnevnog života; - postavlja jednostavne pretpostavke, ogledom ispituje uticaj sredinskih faktora na nenasledne osobine živih bića i kritički sagledava rezultate; - koristi dostupnu IKT i drugu opremu u istraživanju, obradi podataka i prikazu rezultata;	Prenošenje osobina sa roditelja na potomke. Razlike roditelja i potomaka. Razlike polnog i bespolnog razmnožavanja u nastanku varijabilnosti. Jedinke unutar jedne vrste se međusobno razlikuju (varijabilnost) - uzroci varijabilnosti: nasleđivanje i uticaj sredine na razviće svake jedinke. Varijabilnost organizama unutar vrste je preduslov za evoluciju.
ŽIVOT U	- dovede u vezu promene u	Živa bića iz neposrednog okruženja.

EKOSISTEMU	spoljašnjoj sredini (uključujući uticaj čoveka) sa gubitkom raznovrsnosti živih bića na Zemlji; - napravi razliku između odgovornog i neodgovornog odnosa prema živim bićima u neposrednom okruženju; - predlaže akcije brige o biljkama i životinjama u neposrednom okruženju, učestvuje u njima, saraduje sa ostalim učesnicima i rešava konflikte na nenasilan način; - ilustruje primerima delovanje ljudi na životnu sredinu i procenjuje posledice takvih dejstava;	Pozitivan i negativan uticaj ljudi na živa bića i životnu sredinu. Zaštita živih bića i životne sredine. Projekat očuvanja prirode u mom kraju. Divlje životinje kao kućni ljubimci - da ili ne. Značaj vrsta za čoveka (samoniklo jestivo, lekovito, otrovno bilje; životinje kao hrana i mogući prenosioci bolesti, otrovne životinje).
ČOVEK I ZDRAVLJE	- identifikuje elemente zdravog načina života i u odnosu na njih ume da proceni sopstvene životne navike i izbegava rizična ponašanja.	Zdrava ishrana i unos vode. Energetski napici. Štetnost duvanskog dima i psihoaktivnih supstanci. Fizička aktivnost i zdravlje. Promene u pubertetu i posledice preranog stupanja u seksualne odnose.

KORELACIJA SA DRUGIM PREDMETIMA:

Matematika
 Fizičko i zdravstveno vaspitanje
 Informatika i računarstvo
 Geografija
 Tehnika i tehnologija
 Likovna kultura
 Srpski jezik i književnost
 Maternji jezik

UPUTSTVO ZA OSTVARIVANJE PROGRAMA

Program biologije za peti razred je deo spiralnog nastavnog programa biologije za osnovnu školu i orijentisan je na ostvarivanje ishoda.

Spiralni nastavni program podrazumeva da u svakom razredu iz svake oblasti učenik usvaja manju količinu informacija, do kojih dolazi samostalno uz podršku nastavnika. U svakom narednom razredu količina informacija - znanja se po malo povećava, pri čemu se novo znanje povezuje sa znanjem i iskustvom stečenim u prethodnom razredu, uz postepeno pojačavanje zahteva, u smislu logičkih i metodoloških operacija. Na taj način se znanje postepeno proširuje i produbljuje, odnosno gradi.

Ishodi su iskazi o tome šta učenici umeju da urade na osnovu znanja koja su stekli učeći biologiju. Predstavljaju opis integrisanih znanja, veština, stavova i vrednosti učenika u pet oblasti predmeta: *poreklo i raznovrsnost života, jedinstvo građe i funkcije kao osnova života,*

nasleđivanje i evolucija, život u ekosistemu i čovek i zdravlje. (Ishodi za šestu oblast *posmatranje, merenje i eksperiment u biologiji* su raspoređeni u prethodnih pet, shodno planiranim aktivnostima.) Ishodi omogućavaju da se cilj nastave biologije dostigne u skladu sa predmetnim i međupredmetnim kompetencijama i revidiranim standardima. Oni ne propisuju strukturu, sadržaje i organizaciju nastave, kao ni kriterijume i način vrednovanja učeničkih postignuća. Za izradu ishoda korišćena je Blumova revidirana taksonomija. Ishodi su formulisani na nivou primene.

Glavna karakteristika nastave usmerene na ostvarivanje ishoda biologije je nastava usmerena na učenje u školi, što znači da učenik treba da uči:

- *smisljeno*: povezivanjem onog što uči sa onim što zna i sa situacijama iz života; povezivanjem onog što uči sa onim što je učio iz biologije i drugih predmeta;
- *problemski*: samostalnim prikupljanjem i analiziranjem podataka i informacija; postavljanjem relevantnih pitanja sebi i drugima; razvijanjem plana rešavanja zadatog problema;
- *divergentno*: predlaganjem novih rešenja; smišljanjem novih primera; povezivanjem sadržaja u nove celine;
- *kritički*: poređenjem važnosti pojedinih činjenica i podataka; smišljanjem argumenata;
- *kooperativno*: kroz saradnju sa nastavnikom i drugim učenicima; kroz diskusiju i razmenu mišljenja; uvažavajući argumente sagovornika.

Učeći na ovaj način, učenik stiče nove vrednosti jer nastavnik postavlja drugačije zahteve.

I. PLANIRANJE NASTAVE I UČENJA

Nastavni program orijentisan na ishode nastavniku daje veću slobodu u kreiranju i osmišljavanju nastave i učenja. Uloga nastavnika je da kontekstualizuje ovaj dati program potrebama konkretnog odeljenja imajući u vidu: sastav odeljenja i karakteristike učenika; udžbenike i druge nastavne materijale koje će koristiti; tehničke uslove, nastavna sredstva i medije kojima škola raspolaže; resurse, mogućnosti, kao i potrebe lokalne sredine u kojoj se škola nalazi. Polazeći od datih ishoda i sadržaja nastavnik najpre kreira svoj godišnji-globalni plan rada iz koga će kasnije razvijati svoje operativne planove. Ishodi definisani po oblastima olakšavaju nastavniku dalju operacionalizaciju ishoda na nivo konkretne nastavne jedinice. Sada nastavnik za svaku oblast ima definisane ishode. Od njega se očekuje da za svaku nastavnu jedinicu, u fazi planiranja i pisanja pripreme za čas, definiše piramidu ishoda na tri nivoa: one koje bi svi učenici trebalo da dostignu, one koje bi većina učenika trebalo da dostigne i one koje bi trebalo samo neki učenici da dostignu. Na ovaj način postiže se indirektna veza sa standardima na tri nivoa postignuća učenika. Pri planiranju treba, takođe, imati u vidu da se ishodi razlikuju, da se neki lakše i brže mogu ostvariti, ali je za većinu ishoda potrebno više vremena i više različitih aktivnosti. U fazi planiranja nastave i učenja veoma je važno imati u vidu da je udžbenik nastavno sredstvo i da on ne određuje sadržaje predmeta. Zato je potrebno sadržajima datim u udžbeniku pristupiti selektivno i u odnosu na predviđene ishode koje treba dostići. Pored udžbenika, kao jednog od izvora znanja, na nastavniku je da učenicima omogući uvid i iskustvo korišćenja i drugih izvora saznavanja. Preporuka je da nastavnik planira i priprema nastavu samostalno i u saradnji sa kolegama zbog uspostavljanja korelacija među predmetima (predstavljanje grupa organizama Venovim dijagramima, pisanje eseja na maternjem i stranom jeziku koji uče, crtanje itd.).

II. OSTVARIVANJE NASTAVE I UČENJA

Učenici u peti razred ulaze sa znanjem osnovnih bioloških pojmova, sa određenim životnim iskustvima i uobličenim stavovima, ali i da se po tome razlikuju, i da na tome treba pažljivo graditi nova znanja, veštine, stavove i vrednosti. Dok se ne pojave udžbenici koji odgovaraju ovom programu, preporučuje se da nastavnici izrađuju materijale za učenje.

Akcent nastave biologije u petom razredu je na razumevanju koncepta raznovrsnosti živog sveta i njegovog značaja za prirodu i čoveka, značaja procesa koji karakterišu život i odnosa koji se uspostavljaju u prirodi. To bi trebalo da bude dobra osnova za dalje učenje biologije i ostalih predmeta iz prirodne grupe i razvoj naučnog i kritičkog pristupa biološkim fenomenima.

Oblast: Poreklo i raznovrsnost živog sveta

U izučavanju ćelije akcent je na tome da je ćelija osnovna jedinica građe svih živih bića, da ima svoje osnovne delove (ćelijsku membranu, citoplazmu sa organelama i jedro sa naslednim materijalom, kao i da postoje ćelije čiji se nasledni materijal nalazi slobodan u citoplazmi, kao u slučaju bakterija) i da prema broju ćelija razlikujemo jednoćelijska i višćelijska živa bića. Nije potrebno detaljno izučavati građu ćelije, niti pominjati pojedine organele. Procedure za istraživanje i elemente bezbednog rada određuje nastavnik i upoznaje učenike. Preporuka je da se mikroskop ne koristi, već da đaci tokom vežbe samostalno koriste lupu posmatrajući krupne ćelije koje su im dostupne shodno okruženju u kome se škola nalazi, kao npr. ćelije parenhima pomorandže, jaje ptice, ikra ribe, jaja vodozemaca...

Izučavanje zajedničkih osobina živih bića treba obraditi kroz ogledne (potrebe za vodom, odgovarajućom temperaturom za rast, disanje, razvoj i razmnožavanje i ishrana se mogu pratiti na kvascu; disanje, u smislu razmene gasova, se može pratiti ogledom sa svećom; kretanje se može pratiti ogledom sa kišnom glistom na papiru itd.). Potrebno je zajedničke osobine obrađivati uporedo, na predstavnicima svih velikih grupa, ali bi uvek trebalo krenuti od čoveka kao bića koje je ovom uzrastu najbliže. Osobine koje se ne mogu obraditi ogledom, mogu se obraditi kroz istraživački rad učenika. Preporuka je da učenici ovog uzrasta sve zadatke obavljaju u paru, čime razvijaju sposobnosti saradnje i nenasilne komunikacije, a nastavnik može da ostvari mnogo bolji uvid u aktivnosti učenika. Sve što učenici posmatraju ili istražuju bi trebalo da prikažu crtežom i na njemu obeleže ključne detalje.

Posle istraživanja zajedničkih osobina, učenici bi trebalo samostalno da izvode grupisanje organizama, prema zadatom kriterijumu. Nastavnik može samostalno odabrati jednu ili više grupa (na primeru biljaka i životinja) pogodnih za savladavanje naučnog principa klasifikacije organizama. Treba više pažnje posvetiti karakterističnim osobinama (morfologiji), a ne onome što živa bića rade (npr. rastu celog života, mogu da plivaju...), kako izgledaju (npr. imaju određenu boju), ili zato što *a priori* znamo pripadnost grupi (npr. cvetnice, beskičmenjaci, sisari...). Ovakav način na koji se živa bića klasifikuju putem uspostavljanja hijerarhije glavnih "atributa" (karaktera) koje imaju i uklapanja u pojedine skupove (grupe), omogućava uvođenje naučnog pristupa i razumevanje biološke evolucije. Ne preporučuje se uvođenje nižih sistematskih kategorija, osim vrste zbog nasleđivanja osobina. Slično kao i kod obrade zajedničkih osobina živih bića, sve što učenici posmatraju ili istražuju bi trebalo da prikažu crtežom i na njemu obeleže ključne detalje, kao i da naprave rečnik osnovnih pojmova, pri čemu na ovom uzrastu ne insistirati na upotrebi pojmova kao što su morfologija, anatomija, hijerarhija...

Preporučeni broj časova za realizaciju ove oblasti je: 16 za obradu, 8 za utvrđivanje, 9 za vežbe i 1 čas za sistematizaciju.

Oblast: Jedinstvo građe i funkcije kao osnova života

U ovoj oblasti je akcenat na učenikom istraživanju spoljašnjih osobina živih bića iz neposrednog okruženja i njihovom odnosu sa uslovima sredine u kojoj žive (npr. za *život u vodenoj i kopnenoj sredini* žaba, komarac, vilin konjic itd.; za *život u vodi* rečna školjka, rečni rak, šaran, štuka, lokvanj, drezga, neka alga itd; za *život na kopnu* čovek, srna, pas, mačka, jazavac, slepi miš, sova ušara, kokoška, šumski mrav, strižibuba, hrast, smrča, divlja ruža, ljubičica, hajdučka trava, kamilica, livadarka itd; za *život pod zemljom* krtica, rovac, kišna glista itd.) zbog čega u preporučenim sadržajima nema morskih organizama. Ako su učenici zainteresovani za njih, jer ih sreću u npr. geografiji ili naučno-popularnim emisijama, nastavnik treba da odgovori njihovim obrazovnim potrebama. Treba imati u vidu da su primeri dati u tabeli samo preporučeni sadržaji, tj. nastavnik može koristiti sve ili samo neke od primera, a može uvesti i nove adekvatne primere, shodno okruženju u kome se škola nalazi, strukturi odeljenja i interesovanju učenika. Rezultate istraživanja bi trebalo iskoristiti za generalizaciju i uvođenje novog pojma - prilagođenost (adaptacija). Časovi utvrđivanja i časovi vežbanja mogu se iskoristiti za radioničarski rad opisivanja i crtanja životnih formi na karakterističnim primerima.

Preporučeni broj časova za realizaciju ove oblasti je: 5 časova za obradu, 4 za utvrđivanje, 1 za vežbu i 1 čas za sistematizaciju

Oblast: Nasleđivanje i evolucija

Ishodi ove oblasti doprinose promeni konceptualne osnove učenja biologije jer uvode filogenetsko-evolutivni pristup koji povezuje sve oblasti znanja u biologiji. Takođe, savremena saznanja iz oblasti nasleđivanja i evolucije (genetika, molekularna biologija, biotehnologija, medicina) su već deo opšte (medijske) kulture, što ove sadržaje čini neophodnim u svakodnevnom životu.

U ovoj oblasti akcenat je na prenosu osobina sa roditelja na potomke razmnožavanjem, razlikama bespolnog i polnog razmnožavanja u pogledu nasleđivanja osobina i razlikovanju naslednih i nenaslednih uticaja u razviću osobina jedinki. Potrebno je razjasniti da se osobine jedne jedinke razvijaju pod uticajem naslednih faktora koje je ona dobila od roditelja i, istovremeno, pod uticajem životnih uslova u kojima se njeno razviće odvija. Trebalo bi naglasiti da varijabilnost (različitost jedinki) unutar jedne vrste nastaje kroz sadejstvo ovih faktora. Navedene fenomene bi trebalo obraditi kroz učeničko istraživanje varijabilnosti unutar jedne vrste (npr. razlike između dece u odeljenju, u dimenzijama i boji plodova na pijaci, između goveda u istom domaćinstvu; uočavanje razlika u visini stabla, broju listova i cvetova biljaka koje rastu u hladu i onih koji rastu na suncu, ili biljaka koje rastu u blizini saobraćajnica i dalje od njih) i kroz ogled sa pelcerima ili listovima afričke ljubičice (biljke sa istim naslednim materijalom različito izgledaju kada rastu pod različitim uslovima). Ogledu treba da prethodi postavljanje hipoteze koja će biti ogledom ispitana (šta očekujem da će se desiti ako reznice iste biljke gajim u različitim uslovima osvetljenosti i slično). Zaključci o nasleđivanju, uticaju faktora životne sredine i individualnoj varijabilnosti mogu biti generalizovani i povezani sa pitanjima iz svakodnevnog života. Na ovaj način se postiže razumevanje različitosti između ljudi sa akcentom na to da je svaka osoba jedinstvena i neponovljiva (čime se doprinosi fundamentalnoj izgradnji osećanja prihvatanja i tolerancije jer svi smo međusobno različiti). Takođe, na ovaj način nameće se suštinsko razumevanje razloga zbog kojih životni stil svakog od nas (ishrana, fizička aktivnost, pušenje, narkomanija i sl.) utiče na naše osobine (npr. rast i formiranje tela tokom odrastanja i kasnije) i na potencijalna oboljevanja.

Tabelarno i grafičko prikazivanje rezultata, sa obavezanim izvođenjem zaključaka, bi trebalo praktikovati uvek kada se prikupljaju podaci. Preporuka je da se IKT oprema koristi za

prikupljanje, obradu podataka i predstavljanje rezultata istraživanja ili oglada, kada se učenici osposobe za njeno korišćenje na časovima predmeta *informatika i računarstvo i tehnika i tehnologija*.

U petom razredu, neophodno je uvesti samo pojam naslednog materijala kao uzroka uočene različitosti i pojam vrste zbog varijabilnosti. Ne preporučuje se uvođenje pojmova gen, hromatin, hromozom, Mendelovih pravila nasleđivanja i slično.

Preporučeni broj časova za realizaciju ove oblasti je: 3 časa za obradu, 1 za utvrđivanje, 2 za vežbe i 1 za sistematizaciju.

Oblast: Život u ekosistemu

Ishodi u ovoj oblasti omogućavaju da se živa bića proučavaju u ambijentu u kojem realno žive i da se kod učenika razvija osećanje odgovornosti za zaštitu prirode i biološke raznovrsnosti, kao i svest o vlastitom položaju u prirodi i potrebi održivog razvoja.

Preporuka je da se časovi namenjeni realizaciji ishoda iz ove oblasti izvode što češće van učionice u prirodnom okruženju (školskom dvorištu ili na nekom drugom terenu), gde bi đaci samostalno ili u grupama proučavali živa bića, prikupljali podatke, osmišljavali i realizovali ekološke projekte. Projekte mogu da osmisle na početku školske godine, da ih realizuju tokom čitave godine, a na časovima predviđenim za ovu oblast da predstave rezultate. Preporučeni broj časova za realizaciju ove oblasti je: 4 časa za obradu, 3 za utvrđivanja, 4 za vežbe i 1 za sistematizaciju.

Oblast: Čovek i zdravlje

U ovoj oblasti akcenat je na osnovnim činjenicama o zdravoj ishrani (užina spremljena kod kuće), vodi kao najzdravijem piću, štetnosti energetskih pića i duvanskog dima. Promene u i na telu, kao posledice puberteta, trebalo bi povezati sa potrebom održavanja lične higijene i higijene životnog prostora i opasnostima od stupanja u prerane seksualne odnose. Preporuka je da se za obradu ovih pojmova povremeno dovedu stručnjaci ili odvedu učenici u odgovarajuće ustanove. Svakako bi trebalo obradu preranog stupanja u seksualne odnose obraditi zajedno sa školskim psihologom. Preporučeni broj časova za realizaciju ove oblasti je: 4 časa za obradu, 2 za utvrđivanje (jedan je za debatu), 1 za vežbu i 1 za sistematizaciju.

U nastavi orijentisanoj na postizanje ishoda, prednost imaju grupni način rada i individualizovana nastava. Ovi načini organizacije nastave pomažu učenicima da nauče kako se uči, da napreduju u učenju sopstvenim tempom, da razvijaju unutrašnju motivaciju (potrebu za saznavanjem) i inicijativu, da razvijaju veštinu komunikacije, argumentovani dijalog, tolerantno ponašanje i solidarnost. Koriste se aktivni načini učenja, kao što je kombinacija programirane nastave (programiran materijal mnogi nastavnici ostavljaju na društvenim mrežama ili sajtovima škola, pa se njihovi učenici služe njima i uče tempom koji im odgovara) i problemske nastave (na času učenici, koristeći stečena znanja, rešavaju problem koji nastavnik formuliše) ili učenje putem otkrića (nastavnik instrukcijama usmerava učenike koji samostalno istražuju, strukturiraju činjenice i izvlače zaključke; tako sami upoznaju strategije učenja i metode rešavanja problema, što omogućava razvoj unutrašnje motivacije, divergentnog mišljenja, koje otvara nove ideje i moguća rešenja problema). Na internetu, korišćenjem reči *WebQuest*, *project-based learning*, *thematic units*, mogu se naći primeri koji se, uz prilagođavanje uslovima rada, mogu koristiti.

Da bi svi učenici dostigli predviđene ishode, potrebno je da nastavnik upozna specifičnosti načina učenja svojih učenika i da prema njima planira i prilagođava nastavne aktivnosti.

Problemi su rešivi uz saradnju sa stručnim saradnicima i kolegama iz odeljenskih veća i stručnog veća.

III. PRAĆENJE I VREDNOVANJE NASTAVE I UČENJA

U nastavi orijentisanoj na dostizanje ishoda vrednuju se proces i produkti učenja. Da bi vrednovanje bilo objektivno i u funkciji učenja, potrebno je uskladiti nivoe ciljeva učenja i načine ocenjivanja.

Nivo cilja učenja	Odgovarajući način ocenjivanja
Pamtiti (navesti, prepoznati, identifikovati...)	Objektivni testovi sa dopunjavanjem kratkih odgovora, zadaci sa označavanjem, zadaci višestrukog izbora, sparivanje pojmova.
Razumeti (navesti primer, uporediti, objasniti, prepričati...)	Diskusija na času, mape pojmova, problemski zadaci, eseji.
Primeniti (upotrebiti, sprovesti, demonstrirati...)	Laboratorijske vežbe, problemski zadaci, simulacije.
Analizirati (sistematizovati, pripisati, razlikovati...)	Debate, istraživački radovi, eseji, studije slučaja, rešavanje problema.
Evaluirati (proceniti, kritikovati, proveriti...)	Dnevnici, studije slučaja, kritički prikazi, problemski zadaci.
Kreirati (postaviti hipotezu, konstruisati, planirati...)	Eksperimenti, istraživački projekti.

Takođe, potrebno je uskladiti ocenjivanje sa njegovom svrhom.

Svrha ocenjivanja	Moguća sredstva ocenjivanja
Ocenjivanje naučenog (sumativno)	Testovi, pismene vežbe, izveštaji, usmeno ispitivanje, eseji.
Ocenjivanje za učenje (formativno)	Posmatranje, kontrolne vežbe, dijagnostički testovi, dnevnici, samoevaluacija, vršnjačko ocenjivanje, praktične vežbe.

U vrednovanju naučenog, pored usmenog ispitivanja, najčešće se koriste testovi znanja. Na internetu, korišćenjem ključnih reči *outcome assessment (testing, forms, descriptiv/numerical)*, mogu se naći različiti instrumenti za ocenjivanje i praćenje.

U formativnom ocenjivanju se koriste različiti instrumenti, a izbor zavisi od vrste aktivnosti koja se vrednuje. Kada je u pitanju npr. praktičan rad (timski rad, projektna nastava, terenska nastava i slično) može se primeniti tabela u kojoj su prikazani nivoi postignuća učenika sa pokazateljima ispunjenosti. Nastavnik treba da označi pokazatelj koji odgovara ponašanju učenika.

Vrednovanje aktivnosti, naročito ako je timski rad u pitanju, se može obaviti sa grupom tako da se od svakog člana traži mišljenje o sopstvenom radu i o radu svakog člana ponaosob (tzv. vršnjačko ocenjivanje).

U procesu ocenjivanja dobro je koristiti portfolio (zbirka dokumenata i evidencija o procesu i produktima rada učenika, uz komentare i preporuke) kao izvor podataka i pokazatelja o

napredovanju učenika. Prednosti korišćenja portfolija su višestruke: omogućava kontinuirano i sistematično praćenje napredovanja, podstiče razvoj učenika, predstavlja uvid u praćenje različitih aspekata učenja i razvoja, predstavlja, podršku u osposobljavanju učenika za samoprocenu, pruža precizniji uvid u različite oblasti postignuća (jake i slabe strane) učenika. Upotrebu portfolija otežavaju nedostatak kriterijuma za odabir produkata učenja, materijalno-fizički problemi, vreme, finansijska sredstva i veliki broj učenika. Veći broj ometajućih faktora je rešiv uspostavljanjem saradnje nastavnika sa stručnim saradnikom u prikupljanju priloga i uspostavljanju kriterijuma ocenjivanja, uz korišćenje Blumove taksonomije.

Kako ni jedan od poznatih načina vrednovanja nije savršen, potrebno je kombinovati različite načine ocenjivanja. Jedino tako nastavnik može da sagleda slabe i jake strane svakog svog učenika. Prilikom svakog vrednovanja postignuća potrebno je učeniku dati povratnu informaciju koja pomaže da razume greške i poboljša svoj rezultat i učenje. Ako nastavnik sa učenicima dogovori pokazatelje na osnovu kojih svi mogu da prate napredak u učenju, učenici se uče da razmišljaju o kvalitetu svog rada i o tome šta treba da preduzmu da bi svoj rad unapredili. Ocenjivanje tako postaje instrument za napredovanje u učenju. Na osnovu rezultata praćenja i vrednovanja, zajedno sa učenicima treba planirati proces učenja i birati pogodne strategije učenja.

Rad svakog nastavnika sastoji se od planiranja, ostvarivanja i praćenja i vrednovanja. Važno je da nastavnik kontinuirano prati i vrednuje, osim postignuća učenika, i proces nastave i učenja, kao i sebe i sopstveni rad. Sve što se pokaže dobrim i korisnim nastavnik će koristiti i dalje u svojoj nastavnoj praksi, a sve što se pokaže kao nedovoljno efikasnim i efektivnim trebalo bi unaprediti.

Naziv predmeta	TEHNIKA I TEHNOLOGIJA
Cilj	Cilj nastave i učenja <i>tehnike i tehnologije</i> je da učenik razvije tehničko-tehnološku pismenost, da izgradi odgovoran odnos prema radu i proizvodnji, životnom i radnom okruženju, korišćenju tehničkih i tehnoloških resursa, stekne bolji uvid u sopstvena profesionalna interesovanja i postupa preduzimljivo i inicijativno.
Razred	peti
Godišnji fond časova	72 časa

OBLAST/TEMA	ISHODI Po završenoj oblasti/temi učenik će biti u stanju da:	SADRŽAJI
ŽIVOTNO I RADNO OKRUŽENJE	- opisuje ulogu tehnike, tehnologije i inovacija u razvoju zajednice i njihovo povezivanje - razlikuje osnovna područja čovekovog rada, proizvodnje i poslovanja u tehničko-tehnološkom području - navodi zanimanja u oblasti tehnike i tehnologije - procenjuje sopstvena interesovanja u oblasti tehnike	Pojam, uloga i značaj tehnike i tehnologije na razvoj društva i životnog okruženja. Područja čovekovog rada i proizvodnje, zanimanja i poslovi u oblasti tehnike i tehnologije. Pravila ponašanja i rada u kabinetu. Organizacija radnog mesta u kabinetu i primena mera zaštite na radu. Korišćenje tehničkih aparata i IKT

	i tehnologije - organizuje radno okruženje u kabinetu - pravilno i bezbedno koristi tehničke aparate i IKT uređaje u životnom i radnom okruženju	uređaja u životnom i radnom okruženju.
SAOBRAĆAJ	- proceni kako bi izgledao život ljudi bez saobraćaja - klasifikuje vrste saobraćaja i saobraćajnih sredstava prema nameni - navodi profesije u području rada saobraćaj - napravi vezu između savremenog saobraćaja i korišćenja informacionih tehnologija - razlikuje bezbedno od nebezbednog ponašanja pešaka, vozača bicikla i dečijih vozila - pravilno se ponaša kao pešak, vozač bicikla i dečijih vozila u saobraćaju - koristi zaštitnu opremu za upravljanje biciklom i dečijim vozilima - argumentuje neophodnost korišćenja sigurnosnih pojaseva na prednjem i zadnjem sedištu automobila i uvek ih koristi kao putnik - poveže mesto sedenja u automobilu sa uzrastom učenika - odgovorno se ponaša kao putnik u vozilu - pokazuje poštovanje prema drugim učesnicima u saobraćaju - analizira simuliranu saobraćajnu nezgodu na računaru i identifikuje rizično ponašanje pešaka i vozača bicikla	Uloga, značaj i istorijski razvoj saobraćaja. Vrste saobraćaja i saobraćajnih sredstava prema nameni. Profesije u području rada saobraćaj. Upotreba informacionih tehnologija u savremenom saobraćaju Saobraćajna signalizacija - izgled i pravila postupanja. Pravila i propisi kretanja pešaka, vozača bicikla i dečijih vozila (roleri, skejt, trotinet) u saobraćaju - računarska simulacija i saobraćajni poligon. Obaveze i odgovornost dece kao učesnika u saobraćaju. Zaštitna oprema potrebna za bezbedno upravljanje biciklom i dečijim vozilima.
TEHNIČKA I DIGITALNA PISMENOST	- samostalno crta skicom i tehničkim crtežom jednostavan predmet - pravilno čita tehnički crtež - prenosi podatke između IKT uređaja - primenjuje osnovne postupke obrade digitalne slike na	Pribor za tehničko crtanje (olovka, gumica, lenjir, trougaonici, šestar). Formati crteža (A3, A4). Razmera. Tipovi i debljine linija (puna debela linija; puna tanka linija; puna tanka linija izvučena slobodnom rukom; isprekidana tanka linija; crta-tačka-crta tanka linija).

	računaru - koristi program za obradu teksta za kreiranje dokumenta sa grafičkim elementima - koristi Internet servise za pretragu i pristupanje online resursima - preuzima odgovornost za rad - predstavi ideje i planove za akcije koje preduzima koristeći savremenu informaciono-komunikacionu tehnologiju i softver	Geometrijsko crtanje (crtanje paralelnih pravih, crtanje normale na datu pravu, crtanje uglova pomoću lenjira i trougaonika). Elementi kotiranja (pomoćna kotna linija, kotna linija, pokazna linija, kotni završetak, kotni broj - vrednost). Crtanje tehničkog crteža sa elementima (tipovi linija, razmera i kotiranje). Prenos podataka između IKT uređaja (računar, tablet, smartphone, digitalni fotoaparati). Aplikacija za digitalnu obradu slike. Operacije podešavanja osvetljenosti i kontrasta slike. Promena veličine/rezolucije slike, izdvajanje dela slike. Kreiranje dokumenta u programu za obradu teksta. Formatiranje teksta, umetanje slike i grafike. Internet pretraga i pristup online resursima.
RESURSI I PROIZVODNJA	- povezuje svojstva prirodnih materijala sa primenom - objasni tehnologije prerade i obrade drveta, proizvodnju papira, tekstila i kože - seče, spaja i vrši zaštitu papira, tekstila, kože i drveta - pravilno i bezbedno koristi alate i pribor za ručnu mehaničku obradu (makaze, modelarska testera, brusni papir, stega) - napravi plan izrade jednostavnog proizvoda i plan upravljanja otpadom - samostalno izrađuje jednostavan model	Prirodni resursi na Zemlji: energija i materijali. Upravljanje otpadom (reciklaža; zaštita životne sredine). Vrste, svojstva i primena prirodnih materijala. Tehnologija prerade i obrade drveta. Tehnologija prerade i obrade kože. Tekstilna tehnologija. Tehnologija proizvodnje papira. Postupci ručne obrade i spajanja papira, tekstila, kože i drveta - sečenje/rezanje, spajanje (lepljenje) i zaštita (lakiranje). Korišćenje alata i pribora za ručnu obradu i spajanje navedenih materijala - makaze, modelarska testera, brusni papir, stega.
KONSTRUKTORSKO MODELOVANJE	- samostalno pronalazi informacije potrebne za izradu predmeta/modela koristeći IKT i Internet servise - odabira materijale i alate za izradu predmeta/modela - meri i obeležava predmet/model - ručno izrađuje jednostavan	Izrada predmeta/modela ručnom obradom i spajanjem papira i/ili drveta, tekstila, kože korišćenjem odgovarajućih tehnika, postupaka i alata. Prikazivanje ideje, postupka izrade i rešenja/proizvoda. Timski rad i podela zaduženja u timu.

	predmet/model koristeći papir i/ili drvo, tekstil, kožu i odgovarajuće tehnike, postupke i alate - koristi program za obradu teksta za kreiranje dokumenta realizovanog rešenja - samostalno predstavlja projektnu ideju, postupak izrade i rešenje/proizvod - pokazuje inicijativu i jasnu orijentaciju ka ostvarivanju ciljeva i postizanju uspeha - planira aktivnosti koje dovode do ostvarivanja ciljeva uključujući okvirnu procenu troškova - aktivno učestvuje u radu para ili male grupe u skladu sa ulogom i pokazuje poštovanje prema saradnicima - pruži pomoć u radu drugim učenicima - procenjuje ostvaren rezultat i razvija predlog unapređenja	

KORELACIJA SA DRUGIM PREDMETIMA

Informatika i računarstvo
 Matematika
 Biologija
 Geografija
 Likovna kultura

UPUTSTVO ZA OSTVARIVANJE PROGRAMA

Nastavni predmet *tehnika i tehnologija* namenjen je razvoju osnovnih tehničkih kompetencija učenika radi njegovog osposobljavanja za život i rad u svetu koji se tehnički i tehnološki brzo menja. Jedan od najvažnijih zadataka je da kod učenika razvija svest o tome da primena stečenih znanja i veština u realnom okruženju podrazumeva stalno stručno usavršavanje i celoživotno učenje, kao i da je razvijanje preduzimljivosti jedan od važnih preduslova ličnog i profesionalnog razvoja.

Nastavni program za peti razred orijentisan je na ostvarivanje ishoda.

Ishodi su iskazi o tome šta učenici umeju da urade na osnovu znanja koja su stekli učeći predmet *tehnika i tehnologija*. Predstavljaju opis integrisanih znanja, veština, stavova i vrednosti učenika u pet nastavnih tema: *životno i radno okruženje, saobraćaj, tehnička i digitalna pismenost, resursi i proizvodnja i konstruktorsko modelovanje*.

I. PLANIRANJE NASTAVE I UČENJA

Polazeći od datih ishoda i sadržaja nastavnik najpre kreira svoj godišnji - globalni plan rada iz koga će kasnije razvijati svoje operativne planove. Ishodi definisani po oblastima olakšavaju nastavniku dalju operacionalizaciju ishoda na nivo konkretne nastavne jedinice. Sada nastavnik za svaku oblast ima definisane ishode. Pri planiranju treba, takođe, imati u vidu da se ishodi razlikuju, da se neki lakše i brže mogu ostvariti, ali je za većinu ishoda potrebno više vremena i više različitih aktivnosti. Pored udžbenika, kao jednog od izvora znanja, na nastavniku je da učenicima omogući uvid i iskustvo korišćenja i drugih izvora saznavanja.

S obzirom da je nastava teorijsko-praktičnog karaktera, časove treba realizovati podelom odeljenja na dve grupe.

Nastavnik je u planiranju, pripremi i ostvarivanju nastave i učenje autonoman. Za svaki čas treba planirati i pripremiti sredstva i načine provere ostvarenosti projektovanih ishoda.

Posete muzejima tehnike, sajmovima i obilaske proizvodnih i tehničkih objekata treba ostvarivati uvek kada za to postoje uslovi, radi pokazivanja savremenih tehničkih dostignuća, savremenih uređaja, tehnoloških procesa, radnih operacija i dr. Kada za to ne postoje odgovarajući uslovi, učenicima treba obezbediti multimedijalne programe u kojima je zastupljena ova tematika.

II. OSTVARIVANJE NASTAVE I UČENJA

Učenici u peti razred dolaze sa izvesnim znanjem iz oblasti tehnike i tehnologije koja su stekli u okviru predmeta *svet oko nas i priroda i društvo*, kao i sa određenim životnim iskustvima u korišćenju različitih uređaja i učestvovanja u saobraćaju. Na tome treba graditi dalje sticanje znanja, ovladavanje veštinama vodeći računa da su izuzetno važni ishodi ovog predmeta formiranje pravilnih stavova prema tehnici i tehnologiji gde je čovek lično odgovoran za njihovu upotrebu i zloupotrebu, kao i za zaštitu životne sredine. Kod učenika uzrasta 11, 12 godina postoji prirodna radoznalost za tehniku i tehnologiju, kao i potreba da nešto sami stvaraju svojim rukama. To treba iskoristiti na pravi način i učiniti realizaciju ovog predmeta što više povezanim sa svakodnevnim životom učenika. Realizacijom vežbi učenici otkrivaju i rešavaju jednostavne tehničke i tehnološke probleme, upoznaju primenu prirodnih zakonitosti u praksi, formiraju svest o tome kako se primenom tehnike i tehnologije menja svet u kome žive. Oni uočavaju kako na okolinu tehnika utiče pozitivno, a kako ponekad narušava prirodni sklad i kako se mogu smanjiti štetni uticaji na prirodno okruženje čime razvijaju svest o potrebi, značaju i načinima zaštite životne sredine.

Životno i radno okruženje

Upoznavanje područja čovekovog rada i proizvodnje, zanimanja i poslova u oblasti tehnike i tehnologije treba realizovati uz aktivnu ulogu učenika i primenu odgovarajućih medija. Omogućiti učenicima da identifikuju određena zanimanja kojima se ljudi bave i poslove koji se obavljaju u okviru tih zanimanja kao i tehnička sredstva koja se pri tome koriste. Tako će upoznati osnovna područja čovekovog rada, proizvodnje i poslovanja u tehničko-tehnološkom području i razviti kritički odnos koji uključuje razmatranje šireg konteksta tehnike i njenog uticaja na čoveka i planetu Zemlju s ekološkog, ekonomskog, kulturološkog i sociološkog aspekta.

Upoznati učenike sa tehnikom, tehničkim dostignućima i značajem tehnike i tehnologije. Ukazati na značaj nastave tehnike i tehnologije u cilju sticanja tehničke kulture, tj. tehničke pismenosti i neophodnost usvajanja određenih znanja o tehničkim uređajima koji nas okružuju, dobrobitima koja donose, načinu rada, mogućim opasnostima, razvijanjem veština koje omogućuju kreativnost i inovativnost u dizajniranju i izradi tehničkih sredstava kao i

sigurno i pravilno njihovo korišćenje. Tako učenici stižu i određena saznanja o raznim profesijama što će im kasnije pomoći pri profesionalnom usmeravanju i opredeljivanju.

S obzirom da se kabinet za tehniku i tehnologiju i rad u njemu razlikuje od drugih kabineta u školi, učenici treba da upoznaju specifičnost rada, raspored i organizaciju radnih mesta kao i pravila ponašanja i rada u kabinetu. Posebnu pažnju treba posvetiti bezbednosti na radu prilikom korišćenja alata i pribora. Ukazati na situacije koje mogu zbog nepoštovanja pravila ponašanja ili nepravilne upotrebe alata i pribora biti potencijalne opasnosti, kao i na primenu mera zaštite na radu.

Korišćenje tehničkih aparata i IKT uređaja u životnom i radnom okruženju, učenici uglavnom upoznaju skoro svakodnevno u svojim domovima. Uz aktivnu ulogu učenika i primenu multimedija ukazivati na pravilnu upotrebu i eventualne posledice u slučaju nepridržavanja uputstava za korišćenje i neispravnosti tehničkih aparata u domaćinstvu (usisivač, mikser, razne grejalice i dr.).

Preporučeni broj časova za realizaciju ove nastavne teme je 6.

Saobraćaj

Ova oblast je izuzetno važna jer se učenici petog razreda osamostaljuju i šire radijus svog kretanja, a statistika govori da u našoj zemlji još uvek veliki broj dece strada u saobraćaju. Po prirodi njihovog uzrasta još uvek nisu dovoljno pažljivi u saobraćaju gde mogu biti pešaci, putnici, vozači bicikla i dečijih vozila. Zato je težište ishoda na bezbednom ponašanju i preuzimanju lične odgovornosti učenika za ponašanje u saobraćaju. Upotreba zaštitne opreme pri vožnji bicikla i drugih dečijih vozila, kao i korišćenje sigurnosnih pojaseva u vozilu je najvažniji ishod koji treba postići. Učenici treba da se na interesantan i očigledan način upoznaju sa pravilima i propisima kretanja pešaka i biciklista u saobraćaju, načinima regulisanja saobraćaja i bezbednom kretanju od škole do kuće, da upoznaju horizontalnu, vertikalnu i svetlosnu signalizaciju. Za realizaciju ovih nastavnih sadržaja treba koristiti odgovarajuće multimedije, a za praktično uvežbavanje mogu se koristiti poligoni u okviru škole ili saobraćajne makete koje mogu izraditi i učenici na redovnim časovima ili u radu slobodnih aktivnosti, kao i korišćenjem računarske simulacije.

Učenici imaju priliku da upoznaju razne profesije u oblasti regulisanja drumskog saobraćaja i mogućnosti i procene sopstvenih potencijala i interesovanja u vezi sa tim profesijama.

Preporučeni broj časova za realizaciju ove oblasti je 14.

Tehnička i digitalna pismenost

Cilj nastavne teme je da učenici ovladaju veštinama upotrebe informaciono-komunikacionih tehnologija u tehnici i shvate njihovu prirodnu povezanost. U okviru preporučenog broja časova planirano je da se učenici upoznaju sa tehničkim crtežom i obradom digitalne slike na računaru.

Tehničko crtanje predstavlja univerzalni jezik i osnovu tehničke pismenosti u grafičkim komunikacijama u svim područjima tehnike i svakodnevnog životu. Tehnički crtež je sredstvo razmene informacija u tehnici, od njegovog nastanka do proizvodnje tj. od ideje do realizacije. Učenici razvijaju veštine čitanja i izrade jednostavnijih tehničkih crteža i izradu tehničke dokumentacije. Učenike treba naučiti kako se skicom može izraziti ideja i kako se primenom pravila (standarda) izrađuje tehnički crtež. Učenici treba da upoznaju formate papira i osnovni pribor za tehničko crtanje. Insistirati na pravilnom korišćenju pribora za tehničko crtanje uvežbavanjem prilikom geometrijskog crtanja (paralelne linije, normalne

linije, kružnice). Potrebno je da svaki učenik samostalno nacrtava jednostavan tehnički crtež u određenoj razmeri koristeći odgovarajuće vrste linija kao i elemente kotiranja.

Planirani ishodi u oblasti upotrebe i primene informaciono-komunikacionih tehnologija u tehnici u petom razredu se prvenstveno odnose na pravilno i bezbedno korišćenje digitalnih uređaja (računar, laptop, tablet, mobilni telefon, tv, digitalni fotoaparati, veb kamera) a potom i na ovladavanje veštinama obrade digitalne slike na računaru u cilju sticanja odgovarajućih kompetencija koje se odnose na dokumentovanje i dizajn. Ovo je jedna od osnovnih veština koje su neophodne u sticanju opštih preduzetničkih kompetencija. Preporučuje se nastavnicima da sa učenicima u paru vežbaju prenos podataka između računara i eksternih uređaja (mobilni telefon, fotoaparati) a da svaki učenik samostalno realizuje procedure tokom rada na računaru. Takođe je preporuka da svaki učenik (koristeći znanja i veštine koje je stekao na časovima informatike i računarstva) realizuje jednostavnu vežbu umetanja fotografije u odgovarajući program za obradu teksta i uređivanje dokumenta. Gde god je to moguće, treba koristiti Internet pretragu i pristup online resursima.

Preporučeni broj časova za realizaciju ove oblasti je 16.

Resursi i proizvodnja

Učenike treba upoznati sa pojmom prirodnih resursa na Zemlji i sa značajem njihovog očuvanja. Težište ove teme je na energiji i materijalima. Naznačiti osnovne izvore energije kao važan resurs za život ljudi, tehnološke procese i proizvodnju bez ulaženja u detalje. Upoznati učenike sa načinom korišćenja i pretvaranja u neke korisne oblike njima već poznatih izvora energije vode, vetra i Sunca.

Drugi važan resurs su materijali. Upoznati učenike sa pojmom i podelom materijala (prirodni, veštački). Vrste i svojstva materijala (fizička, hemijska i mehanička): drvo, papir, tekstil, koža objasniti na elementarnom nivou. Način obrade materijala (principi delovanja alata za mehaničku obradu materijala, ispitivanje materijala). Priprema za obradu. Prikazati pravilno korišćenje alata za ručnu obradu materijala, izvođenje operacija i zaštita na radu: obeležavanje, sečenje, završna obrada (bušenje, ravnanje, brušenje). Izbor materijala, operacija i alata i redosleda njihove primene. Reciklaža materijala i zaštita životne sredine. Postupno uvođenje učenika u rad sa alatom pri izvođenju raznih operacija menja suštinski karakter nastave tehnike i tehnologije - obrada materijala tako postaje sredstvo kreativnog izražavanja, a ne cilj u nastavi tehnike i tehnologije. Program se realizuje u formi predavanja (teoretska nastava) i vežbi.

Prilikom vežbanja sa alatima i pri obradi materijala potrebno je da učenici svoje ideje iskazuju samostalno. Preporuka je da učenici, na kraju ove oblasti, naprave plan izrade i samostalno izrade najmanje tri jednostavna modela.

Preporučeni broj časova za realizaciju ove oblasti je 20.

Konstruktorsko modelovanje

U ovom delu programa učenici realizuju zajedničke projekte primenjujući prethodno stečena znanja i veštine iz oblasti oblikovanja i obrade materijala, upotrebe IKT-a u tehnici i tehničkog crtanja. Cilj nastavne teme je postavljanje ciljeva i prioriteta, planiranje, donošenje odluka, timski rad, komunikacijske veštine, kao i razvijanje upornosti, pozitivnog odnosa prema radu, sposobnostima rešavanja problema, samoprocenijavanja i kritičkog mišljenja.

Preporuka je da se projekti realizuju u parovima ili malim grupama.

Nastavnik upoznaje učenike sa pravilima rada u grupi, podelom posla i odgovornostima, sa dinamikom i rokovima za realizaciju projektnih aktivnosti. Učenici se sami opredeljuju za određenu aktivnost u okviru grupe. Pruža im se mogućnost da realizuju svoju ideju koja je u skladu sa njihovim interesovanjima i sposobnostima pri čemu se postiže potpuna diferencijacija i individualizacija nastave. Učenici samostalno istražuju informacije za projektni zadatak koristeći informaciono-komunikacione tehnologije, nalaze rešenje, formiraju ideju, izrađuju tehničku dokumentaciju, planiraju i realizuju sopstveni proizvod. Identifikacija i izbor materijala i alata za realizaciju projekta vrše se uz podršku nastavnika. U tom procesu, učenici usvajaju i primenjuju znanja, razvijaju veštine, stavove, odgovornost i samostalnost. Preporuka je da se koriste materijali i tehnologije koje su učenici upoznali u prethodnoj oblasti. Učenici samostalno vrše merenje i obeležavanje. Obrada materijala može se vršiti individualno ali je preporuka da učenici rade u paru, čime razvijaju sposobnost saradnje i socijalnih veština. Po završetku, učenici samostalno predstavljaju proizvod/model, usmeno obrazlažući tok realizacije, procenjujući ostvarenost rezultata i predlog unapređenja. Težište ovakvog rada nije na kvalitetu konačnog produkta već na procesu koji ima svoje korake i na saradničkim odnosima u radu u grupi. Nastavnik je tu pažljivi posmatrač, pomagač kada je to potrebno, davalac povratne informacije i neko ko ohrabruje. Učenicima jasno treba ukazati da se i na neuspehim produktima može mnogo naučiti ako se shvati gde su greške napravljene. Diskutovati sa učenicima i o ceni ponuđenih rešenja. Naglasiti važnost dobrog planiranja budžeta potrebnog za njegovu realizaciju kao i negativnih posledica loših proračuna. Na taj način učenike polako osposobljavati da razmišljaju preduzetnički i razvijati im osnovne kompetencije vezane za finansijsku pismenost.

Preporučeni broj časova za realizaciju ove oblasti je 16.

III. PRAĆENJE I VREDNOVANJE NASTAVE I UČENJA

U nastavi orijentisanoj na dostizanje ishoda vrednuju se proces i produkti učenja.

U procesu ocenjivanja potrebno je uzeti u obzir sve aktivnosti učenika (urednost, sistematičnost, zalaganje, samoinicijativnost, kreativnost i dr.).

Vrednovanje aktivnosti, naročito ako je timski rad u pitanju, može se obaviti sa grupom tako da se od svakog člana traži mišljenje o sopstvenom radu i o radu svakog člana ponaosob (tzv. vršnjačko ocenjivanje).

Prilikom svakog vrednovanja postignuća potrebno je učeniku dati povratnu informaciju koja pomaže da razume greške i poboljša svoj rezultat i učenje. Ako nastavnik sa učenicima dogovori pokazatelje na osnovu kojih svi mogu da prate napredak u učenju, učenici se uče da razmišljaju o kvalitetu svog rada i o tome šta treba da preduzmu da bi svoj rad unapredili. Ocenjivanje tako postaje instrument za napredovanje u učenju. Na osnovu rezultata praćenja i vrednovanja, zajedno sa učenicima treba planirati proces učenja i birati pogodne strategije učenja.

Naziv predmeta	INFORMATIKA I RAČUNARSTVO
Cilj	Cilj nastave i učenja <i>informatike i računarstva</i> je osposobljavanje učenika za upravljanje informacijama, bezbednu komunikaciju u digitalnom okruženju, proizvodnju digitalnih sadržaja i kreiranje računarskih programa za rešavanje različitih problema u društvu koje se razvojem digitalnih tehnologija brzo menja.
Razred	peti

OBLAST / TEMA	ISHODI Po završenoj temi/oblasti učenik će biti u stanju da:	SADRŽAJI
IKT	- navede primenu informatike i računarstva u savremenom životu - pravilno koristi IKT uređaje - imenuje osnovne vrste i komponente IKT uređaja - pravi razliku između hardvera, softvera i servisa - prilagodi radno okruženje kroz osnovna podešavanja - kreira digitalni sliku i primeni osnovne akcije editovanja i formatiranja (samostalno i saradnički) - kreira tekstualni dokument i primeni osnovne akcije editovanja i formatiranja (samostalno i saradnički) - primeni alate za snimanje i reprodukciju audio i video zapisa - kreira multimedijalnu prezentaciju i primeni osnovne akcije editovanja i formatiranja (samostalno i saradnički) - sačuva i organizuje podatke - razlikuje osnovne tipove datoteka	Predmet izučavanja informatike i računarstva. IKT uređaji, jedinstvo hardvera i softvera. Podešavanje radnog okruženja. Organizacija podataka. Rad sa slikama. Rad sa tekstom. Rad sa multimedijom. Rad sa prezentacijama.
DIGITALNA PISMENOST	- reaguje ispravno kada dođe u potencijalno nebezbednu situaciju u korišćenju IKT uređaja; - dovodi u vezu značaj pravilnog odlaganja digitalnog otpada i zaštitu životne sredine - razlikuje bezbedno od nebezbednog, poželjno od nepoželjnog ponašanja na internetu - reaguje ispravno kada dođu u kontakt sa neprimerenim sadržajem ili sa nepoznatim osobama putem interneta - pristupa internetu, samostalno pretražuje, pronalazi informacije u digitalnom okruženju i preuzima ih na svoj uređaj - informacijama na internetu pristupi kritički - sprovodi postupke za zaštitu ličnih podataka i privatnosti na internetu - razume značaj autorskih prava - prepoznaje rizik zavisnosti od tehnologije i dovodi ga u vezu sa svojim zdravljem - racionalno upravlja vremenom koje	Upotreba IKT uređaja na odgovoran i siguran način. Pravila bezbednog rada na internetu. Pretraživanje interneta, odabir rezultata i preuzimanje sadržaja. Zaštita privatnosti ličnih podataka. Zaštita zdravlja, rizik zavisnosti od tehnologije i upravljanje vremenom.

	provodi u radu sa tehnologijom i na internetu	
RAČUNARSTVO	- izvodi skupovne operacije unije, preseka, razlike i pravilno upotrebljava odgovarajuće skupovne oznake - shvati matematičko-logički smisao reči "i", "ili", "ne", "svaki", "neki", izraza "ako...onda" - zna algoritme aritmetike (sabiranja, množenja, deljenja s ostatkom, Euklidov algoritam) i interpretira ih algoritamski - navede redosled koraka u rešavanju jednostavnog logičkog problema - kreira jednostavan računarski program u vizuelnom okruženju - svrsishodno primenjuje programske strukture i blokove naredbi - koristi matematičke operatore za izračunavanja - objasni scenario i algoritam projekta - analizira i diskutuje program - pronalazi i otklanja greške u programu	Uvod u logiku i skupove: unija, presek, razlika; reči "i", "ili", "ne", "svaki", "neki", "ako...onda". Uvod u algoritme aritmetike: pismeno sabiranje, množenje, deljenje s ostatkom, Euklidov algoritam. Uvod u temu programiranja. Radno okruženje izabranog softvera za vizuelno programiranje. Alati za rad sa grafičkim objektima, tekstom, zvukom i videom. Program - kategorije, blokovi naredbi, instrukcije. Programske strukture (linijska, ciklična, razgranata).
	- saraduje sa ostalim članovima grupe u odabiru teme, prikupljanju i obradi materijala u vezi sa temom, formulaciji i predstavljanju rezultata i zaključaka - odabira i primenjuje tehnike i alate u skladu sa fazama realizacije projekta - navede korake i opiše postupak rešavanja projektnog zadatka - vrednuje svoju ulogu u grupi pri izradi projektnog zadatka i aktivnosti za koje je bio zadužen - postavlja rezultat svog rada na internet, radi deljenja sa drugima, uz pomoć nastavnika	Faze projektnog zadatka od izrade plana do predstavljanja rešenja. Izrada projektnog zadatka u grupi u korelaciji sa drugim predmetima. Predstavljanje rezultata projektnog zadatka.

KORELACIJA SA DRUGIM PREDMETIMA

Svi predmeti

UPUTSTVO ZA OSTVARIVANJE PROGRAMA

Program nastavnog predmeta *informatika i računarstvo*, u drugom ciklusu osnovnog obrazovanja i vaspitanja, organizovan je po spiralnom modelu i orijentisan je na ostvarivanje ishoda. Ishodi govore o tome šta učenici umeju da urade na osnovu znanja koja su stekli učeći ovaj predmet. Predstavljaju opis integrisanih znanja, veština, stavova i vrednosti učenika u tri tematske celine: *IKT, Digitalna pismenost i Računarstvo*.

U nastavi orijentisanoj na postizanje ishoda potrebno je uvažiti stečene digitalne veštine učenika. U planiranju i pripremanju nastave, nastavnik polazi od ishoda koje treba ostvariti i planira, ne samo svoje, već, prevashodno aktivnosti učenika na času. Nastavnik treba da

bude više orijentisan ka mentorskoj ulozi, a manje ka predavačkoj. Potrebno je da nastavnik programske ishode, koji treba da se dostignu do kraja petog razreda, razloži na ishode - korake za svaki čas, bilo da se radi o časovima obrade ili utvrđivanja, a koje treba da ostvari svaki učenik. Takođe, treba da za svaki čas planira i pripremi sredstva i načine provere ostvarenosti projektovanih ishoda. Preporuka je da nastavnik planira i priprema nastavu samostalno i u saradnji sa kolegama iz razrednog veća zbog uspostavljanja korelacija među predmetima.

Potrebno je raditi na razvoju algoritamskog načina mišljenja u postupku rešavanja problema i zadataka, razvoju logičkog mišljenja i izgradnji ličnih strategija za učenje uz primenu IKT-a.

Da bi svi učenici dostigli predviđene ishode, potrebno je aktivnosti osmisliti tako da uključuju praktičan rad, uz primenu IKT-a, povezivanje različitih sadržaja iz drugih tema unutar samog predmeta, kao i sa drugim predmetima. Poželjno je da planirane aktivnosti na času prati sažeto i jasno uputstvo učeniku za realizaciju zadatka, uz demonstraciju postupka. Ostaviti prostor za ueničku inicijativu i kreativnost, odnosno da se kroz diskusiju sa uenicima odaberu najadekvatniji alati, koncepti i strategije za realizaciju određenih aktivnosti. U toku realizacije planiranih aktivnosti raditi na uspostavljanju i negovanju navika i ponašanja kao što su postupnost, istrajnost, analitičnost, samostalnost u radu i spremnost na saradnju.

Dostizanje definisanih ishoda može se ostvariti uz određeni stepen slobode nastavnika kako u izboru metoda rada, programskih alata i tehnologija (računar, digitalni uređaj...), tako i u redosledu i dinamici realizacije elemenata različitih tematskih oblasti. Na internetu se mogu se naći primeri dobre prakse koji se, uz prilagođavanje uslovima rada i poštovanjem autorskih prava, mogu koristiti.

S obzirom da je nastava ovog predmeta teorijsko-praktičnog karaktera izvodi se sa polovinom odeljenja, jedan čas nedeljno, u računarskom kabinetu/digitalnoj učionici.

Informaciono-komunikacione tehnologije (9)

Realizaciju ove tematske celine započeti navođenjem primera primene IKT-a. Motivisati učenike da diskutuju o mogućnosti primene IKT-a iz njihove perspektive, da opišu iskustva u korišćenju digitalnih uređaja i navedu ono šta je njima važno kod digitalnih uređaja: dobar zvuk, bolja fotografija, internet, igrice, zapažanja kako njihovi roditelji koriste IKT uređaje i slično.

Učenike informativno upoznati sa predmetom izučavanja informatike i računarstva i to navođenjem primera koji bi njima bili poznati. Objasniti pojam *informaciono-komunikacione tehnologije (IKT)*. Uvesti pojmove hardver i softver.

Navesti vrste računara i digitalnih uređaja koje učenici koriste, delove iz kojih se sastoje: tastatura, miš, ekran, ekran osetljiv na dodir, kućište, zvučnici i sl., navodeći njihovu funkciju. Diskutovati sa uenicima o njihovom iskustvu sa hardverom i IKT uređajima. Cilj je da učenici budu u stanju da razumeju namenu osnovnih delova digitalnih uređaja koje koriste. Napomenuti da u računaru postoji memorija u kojoj se pamte brojevi kojima su opisani tekst, slika, zvuk... Pokazati na primeru kako bi se neka slika kodirala brojevima. Skrenuti pažnju na pravilno rukovanje IKT uređajima.

Pojam *operativni sistem* uvesti kroz povezivanje prethodnog iskustva učenika u korišćenju različitih digitalnih uređaja (kroz diskusiju: npr. koji OS koristi mobilni telefon, navesti primere: Android, Windows...). Naglasiti koji operativni sistem koriste računari na kojima će raditi u školi. Opisati ukratko ulogu OS, naglasiti da prepoznaje i povezuje delove računara i

omogućava da koristimo računar i druge digitalne uređaje. Na sličan način uvesti i pojam *korisnički programi*.

Kroz demonstraciju i ličnu aktivnost učenika, skrenuti pažnju na pravila koja važe u kabinetu i u radu sa računarima i opremom (pravilno uključivanje, prijavljivanje, korišćenje, odjavljivanje i isključivanje računara). Uvesti pojam "radna površina" operativnog sistema (napraviti paralelu kod računara i drugih digitalnih uređaja). Objasniti pojmove ikona, prečica, traka sa zadacima (navesti elemente i njihovu namenu).

Uvesti pojam "Kontrolna tabla", pojasniti namenu i način pokretanja. Bez ulaženja u sve detalje kontrolne table, sa učenicima u ovom razredu uraditi samo najosnovnija podešavanja uređaja (miša, monitora...) i radnog okruženja (regionalna jezička podešavanja OS-a, jezik tastature SR ćirilica i latinica, jačina zvuka...). Ovde paralelno uraditi sve aktivnosti, prema mogućnostima, i kroz osnovna podešavanja na telefonu jer su takvi uređaju učenicima bliski.

Kroz konkretne primere objasniti pojam datoteke i neophodnost organizacije datoteka u računaru: čuvanje i pronalaženje, premeštanje ili brisanje (pomenuti "Korpu za otpatke"). Diskutovati sa učenicima o vrstama datoteka (tekst, brojevi, slike, zvuk, video i multimedija).

Za kreiranje, izmene, čuvanje i prikazivanje rezultata rada u formi datoteka, odabrati dostupne korisničke programe (licencirane ili besplatne), kao što su programi za: crtanje, obradu teksta, izradu multimedijalnih prezentacija, snimanje zvuka i video-zapisa pomoću drugih uređaja (mobilni telefon, kamera, mikrofoni...), reprodukciju zvuka i video materijala koji mogu biti instalirani u računaru ili na "oblaku". Nastavnik može po svojoj proceni odabrati i druge programe koji će takođe uticati na sticanje željenog, funkcionalnog IKT znanja i veština u radu sa navedeni multimedijalnim elementima.

U petom razredu učenik treba da kreira i uredi digitalne slike/cртеže korišćenjem raspoloživih alata izabranog programa (selektovanje, kopiranje, lepljenje, promenu veličine slike, dodavanje i brisanje oblika, odsecanje dela slike, čuvanje, zatvaranje, pronalaženje, doradu i čuvanje produkta, kao i alate za zumiranje, unos teksta, upotrebu "četkice", "gumice" i sl.).

Pri radu sa tekstom primeniti osnovne alate za uređivanje i oblikovanje teksta (unos teksta, dodavanje, brisanje, kopiranje, selektovanje, poravnanje, promena fonta, boje, veličine slova, umetanje slika...). Naglašavati potrebu odabira odgovarajućeg pisma (kodnog rasporeda: ćirilica, latinica...) i insistirati na primeni pravopisa. Uvežbati čuvanje i štampanje dokumenta. Rad sa tabelama i složenijim alatima obraditi u starijim razredima.

Paralelno sa srpskom terminologijom pomenuti i izvorne engleske termine.

Snimanje zvuka i video-zapisa, shodno mogućnostima, započeti demonstracijom upotrebe uređaja: kamera, mikrofoni, zvučnici, mobilni telefoni, itd. Obuhvatiti najosnovnije tehnike u procesu snimanja (pokreni, zaustavi, sačuvaj, obriši) i reprodukcije (pokreni, pauziraj, zaustavi, pusti od početka, podesi jačinu zvuka). U vežbi čuvanja audio/video zapisa skrenuti pažnju na različite tipove datoteka u konkretnom programu (npr. *mp3*, *mp4*, *avi*, *midi*...).

Pri izradi multimedijalnih prezentacija primeniti osnovne alate za uređivanje i oblikovanje sadržaja. U programu za izradu multimedijalnih prezentacija koristiti ranije kreirane zvučne i video zapise. Prilagoditi tip datoteke izabranom programu (koristiti neki od raspoloživih programa za konverziju podataka). Kroz razgovor sa učenicima i kroz primere razviti pojam dobre prezentacije i načine predstavljanja (koliko je bitan sadržaj a ne samo forma).

Digitalna pismenost (5)

Pri realizaciji tematske celine Digitalna pismenost pojasniti učenicima šta znači korišćenje IKT uređaja na odgovoran i siguran način, i naglasiti da to nije obaveza samo IT stručnjaka već svih korisnika. Demonstrirati funkcije antivirusnog programa i zaštitnog zida. Analizirati sa učenicima od kakvog su materijala napravljeni IKT uređaji, da li se takvi materijali mogu reciklirati i na koje sve načine se mogu odlagati digitalni uređaji koji nisu u upotrebi, u cilju zaštite životne sredine.

Proveriti sa učenicima njihova dosadašnja iskustva u korišćenju veb-pregledača (čitača, brauzera). Razgovarati o sajtovima pretraživačima i načinima pretrage, uvesti pojmove autor i autorska prava i navesti osnovne licence. Pretragu interneta i odabir relevantnih stranica iz prikazanih rezultata pretrage. (Kako pronalazimo, biramo i preuzimamo informacije? Kako stvaramo (onlajn aplikacije)? Kako razmenjujemo informacije i sarađujemo na internetu?)

Na unapred pripremljenom skupu veb-strana kroz diskusiju o proceni informacija pronađenih na internetu (publika kojoj je sajt namenjen, autor, tačnost/preciznost, objektivnost, aktuelnost i internet adresa) podsticati razvoj kritičkog mišljenja učenika.

Upoznati učenike sa pravilima ponašanja na internetu (eng. *Netiquette*). Za utvrđivanje i pojašnjavanje ove teme, organizovati kvizove i radionice (na teme bezbedno - nebezbedno, poželjno - nepoželjno ponašanje na internetu) kao i simulacije nebezbednih situacija sa akcentom na to kako je poželjno reagovati u datim situacijama (kroz igranje uloga i sl.). Jedna od aktivnosti za učenike, radi povezivanja znanja, može biti izrada tekstualnih dokumenata na temu: Moja pravila ponašanja na internetu, Pet najvažnijih pravila za bezbedan internet, Kako da internet postane sigurniji za decu, i sl.

U korelaciji sa drugim predmetima (fizičko i zdravstveno vaspitanje) veliku pažnju posvetiti tome kako uređaji koje svakodnevno koriste (računar, telefon, tablet...) mogu loše da utiču na njihovo zdravlje pri čemu ih treba voditi ka situacijama na koje ih roditelji svakodnevno podsećaju (loše držanje, dugo gledanje u ekran,.....). Posebnu pažnju posvetiti razvoju svesti kod učenika o vremenu u toku dana, utrošenom na rad sa tehnologijom i mogućim razvojem zavisnosti od tehnologije.

Računarstvo (16)

Realizacija teme može se započeti prikazivanjem motivacionih filmova o programiranju. Uvesti pojmove: program i programiranje. Demonstrirati gotove animacije i računarske igre radi razvijanja svesti i pobuđivanja motivacije da učenici sami mogu da kreiraju svoje igrice. Odabrati primer igrice za analizu (na primer sa portala www.code.org), kao i druge motivacione materijale iz sličnih obrazovnih izvora) sa ciljem upoznavanja učenika sa koracima u rešavanju jednostavnih problemskih zadataka. Uvesti pojam algoritma pri rešavanju najjednostavnijeg problema. Iskoristiti iskustvo koje učenici imaju kao korisnici tehnologije (računara, pametnih telefona...) da bi se napravila jasna veza između procesa programiranja i konačnog proizvoda, igrice ili animacija. Pored toga, isticati da se kroz učenje programiranja i algoritama, razvijaju strategije za rešavanja životnih problema, svaki zadatak koji sebi postavljamo u svakodnevnom životu se rešava korak po korak, tj. algoritamski.

U međupredmetnoj koordinaciji sa predmetom matematika, uvesti matematičko-logičke pojmove koje leže u osnovi informatike i računarstva: skup, elementi, podskup, jednakost skupova, prazan skup (sa odgovarajućim znacima); Venovi dijagrami; skupovne operacije: unija, presek, razlika i odgovarajuće oznake; reči: "i", "ili", "ne", "svaki", "neki"; odgovarajuće logičke veznike i njihovu interpretaciju skupovnim operacijama i relacijama. Korišćenjem primera iz tekućih sadržaja, dalje se osmišljava pojam skupa, izgrađuje matematičko-informatički jezik i unosi preciznost u izražavanju. Potrebno je na raznovrsnim primerima

koristiti odgovarajuće simbole (znake) i uočavati zakonitosti skupovnih i logičkih operacija. Na podesnim primerima ilustrovati matematičko-logičku upotrebu reči: svaki, neki, ili, i, ne, sledi (ako...onda). Učenici usvajaju elemente deduktivnog zaključivanja (pravilno formulisanje tvrdjenja; pravilno zaključivanje, pravilno korišćenje veznika "i", "ili", a naročito "ako...onda"). Nastaviti sa daljim izgrađivanjem pojmova: brojevni izraz, promenljiva, izraz s promenljivom i pridruživanje, koristeći pri tome i termine izraz, formula, iskaz, algoritam. Uočavati primere jednostavnijih (funkcijskih) zavisnosti u raznim oblastima (pridruživanje po datom pravilu brojeva - brojevima, brojeva - dužima, brojeva - površinama i dr.), kao i jednostavnijih algoritamskih procedura (osnovni algoritmi za izvođenje računskih operacija sabiranja, množenja, deljenja s ostatkom, Euklidovog algoritma). Pri tome je važno korišćenje dijagrama i tabela (dijagram toka algoritma, tabela rezultata nekog prebrojavanja ili merenja i dr).

Objasniti problem rečima, definisati svaku pojedinačnu instrukciju (korak) i postupak ređanja blokova, predstaviti dejstvo naredbe "pokreni" i opisati kakvo dejstvo ima na ponašanje objekta. Napomenuti da se jednom poređani blokovi instrukcija mogu više puta pokrenuti. Prelaskom na naredne nivoe složenosti objasniti zašto je pogodno zameniti korake koji se ponavljaju odgovarajućom blok naredbom (petlja-blok "ponavljaj") ili ako problemski zadatak sadrži neki zadati uslov, objasniti potrebu razdvajanja (grananje-blok "ako je") na naredbe koje će se izvršiti ako je ispunjen uslov.

Izabrati programsko okruženje za vizuelno programiranje (*Scratch, Stencyl, AppInventor, Alice, ...*) koje treba da omogući algoritamsko rešavanje problema i osnove programiranja. Programsko okruženje birati tako da omogućava jednostavnu animaciju objekata, odnosno, da alati omogućavaju učenicima da se odmah, bez mnogo teorijskog uvoda i objašnjenja složenih programerskih koncepata, aktivno uključe u programiranje.

U zavisnosti od izabranog programskog okruženja prilagoditi sva sledeća objašnjenja specifičnostima tog alata.

Kroz aktivnu nastavu i uključenost u proces kreiranja programa od prvih časova, učenici će postupno usvojiti potrebne pojmove, znanja i veštine. Ukazati na sličnosti i razlike sa primerima i radnim okruženjem prikazanim na prvom času, kao što su ograničenja u izboru objekata, ograničenja u instrukcijama u zadatku i navesti koje mogućnosti nudi izabrano programsko okruženje.

Pogodan primer, prilikom upoznavanja sa radnim okruženjem, je da učenici za konkretan lik i konkretnu scenu, poređaju blokove naredbi tako da se klikom na lik pojavi neka poruka (npr. "Zdravo ja sam..."). Demonstrirati postupke: izbor objekata (naglasak na biblioteke), slaganje blokova po principu "prevuci-i-pusti" i pokretanje programa. Ukazati učenicima na mogućnost izmene pojedinačnih osobina objekata koji su dostupni u bibliotekama i galerijama odabranog softvera u formi 2D odnosno 3D modela. Upoznati učenike kroz ovaj jednostavni primer sa pojmom naredbe i konceptom pisanja programa kroz ređanje blok-naredbi. Podizati nivo složenosti u skladu sa pojmovima koji se uvode: projekat i scenario i napraviti vezu sa pojmovima zadatak i pisanje priče. Dovedi u vezu postupak rešavanja zadatka sa pisanjem programa, i povezati pojmove scenario i algoritam. Uvesti pojmove: *Objekat - lik* (biblioteka objekata, podešavanje osobina i svojstva za izabrani objekat), *Objekat - pozornica* (biblioteka pozornica, podešavanje pozadine pozornice, koordinatni sistem scene), *alati* (umnoži, iseci-obriši, uvećaj, umanji) i *datoteka programa* (najčešće se koristi termin - projekat). Za izabrano radno okruženje za vizuelno programiranje (za rad kod kuće) poželjno je pripremiti kratko pisano uputstvo (pronalaženje, preuzimanje, instaliranje...), demonstrirati i pojasniti (postupak: preuzimanja, čuvanja i instaliranja izabranog programskog okruženja, napomenuti mogućnost korišćenja onlajn aplikacije,

ukoliko takva mogućnost postoji). Svaki od objekata učenik može kreirati samostalno, umesto da koristi predefinisane objekte iz biblioteka.

Demonstrirati na svakom primeru sledeće tehnike: *kreiranje projekta* (novi projekat, izabrati objekat čije se aktivnosti definišu, kao i objekte koji definišu njegovu okolinu, definisati početni položaj objekta i svojstva objekta - u nekim okruženjima informacija o objektu), *jednostavna podešavanja* (upotrebu alata: uvećaj, umanji, umnoži, iseci, okreni, promeni boju...), *zadavanje izabranog kretanja ili ponašanja* (iz palete blokova: upravlja događajem, za zadate akcije odgovarajući događaj...), *čuvanje projekta* (imenovanje, izbor lokacije), *ponovno otvaranje* (zatvaranje, pronalaženje, pokretanje) i *modifikaciju projekta* (izmenu nekog elementa: orijentaciju, boju, veličinu i sl., pronalaženje i ispravljanje grešaka, čuvanje izmena u projektu). Demonstrirati i ukazivati na raznovrsne funkcionalnosti dostupne u paletama blokova, za: kretanja, izgled i aktivnosti koju objekat treba da realizuje (predviđenih scenarijom) preko primera kao što su: kretanje objekata da se izbegnu prepreke, razgovor dva lika o pojmovima koje su učili u prethodnoj lekciji i sl.

Upoznati učenike sa kategorijama blokova i načinom zadavanja parametara (trajanje događaja, broj ponavljanja, promenu ugla, promenu položaja...). Unos podataka preko tastature koristiti za promenu parametara u okviru blok-naredbe. Primenom različitih funkcionalnosti objekata učenici treba da uoče informacije o blizini objekata, njihovoj veličini i prostornim odnosima. Na konkretnom primeru demonstrirati uticaj promene parametara na izvršavanje programa. Demonstrirati funkcije editovanja objekata, editovanja i upravljanja programom (izmene u redosledu blokova, objedinjavanje blokova koji se ponavljaju u *petlje* ili *grananje*), testiranje i praćenje svakog koraka prilikom izvršavanja programa.

Pojam promenljive uvesti na konkretnom primeru koji jednostavnim računskim operacijama i njihovim izvršavanjem dovodi do rešavanja konkretnog problema. Obuhvatiti pojmove i postupke za kreiranje promenljivih, dodelu vrednosti i korišćenje operatora. Npr. shodno uzrastu i u korelaciji sa matematikom za peti razred kreirati program za izračunavanje obima i površine pravougaonika. Pri tome kreirati promenljive: dužina, širina, obim i površina i skrenuti pažnju da su operatori koji se koriste u ovom primeru osnovne računске operacije (sabiranje, množenje).

Postupno kroz primere uvesti pojmove: linijska, ciklična i razgranata struktura, kao što su: promena pozadine ili lika u odnosu na događaj, kreiranje rečenice od reči i slika, razvrstavanje objekata u skupove (živa i neživa priroda, planete, reke...), upoređivanje vrednosti dve promenljive, ponavljanje kretanja i melodije dok se ne dodirne drugi objekat, određivanje prosečne temperature na osnovu pet brojeva koji predstavljaju izmerene temperature od ponedeljka do petka, nalaženje najlakšeg ranca od data tri, određivanje prosečne visine ili težine dečaka i devojčica u grupi (za naprednije...) i slično.

Bez obzira na primere koji se odaberu trebalo bi svakako obavezno obraditi male serije od konačno mnogo elemenata i za njih izračunati: broj, zbir, prosek, minimum, maksimum.

Analizirati sa učenicima karakteristike pojedinih struktura i opravdanost primene u pojedinim situacijama.

Postupak korak po korak do rešenja problema, treba da posluži za sistematizaciju postupka izrade projekta. Ona treba da obuhvati razumevanje pojma projekta, izradu scenarija i algoritma, ređanje blok-naredbi, proveru grešaka, ispravljanje programa, deljenje sa drugima preko Interneta. Naglasiti da se algoritmi mogu opisati na razne načine: dijagramom toka, pseudokodom, prepričano običnim jezikom, kao i kroz program kreiran u jednom od vizuelno orijentisanih programerskih alata. Demonstrirati postupak postavljanja projekta na Internet. Ukazati na mogućnost preuzimanja gotovih projekata sa Interneta, radi pronalaženja

najboljeg rešenja za sopstveni projekat, uočavanje tuđih i svojih grešaka, kao i za dobijanje ideja i razvijanja kreativnosti.

Projektna nastava (6)

Nastavnicima se preporučuje da u toku petog razreda, radi razvijanja međupredmetnih kompetencija i ostvarivanja korelacije sa drugim predmetima, realizuju sa učenicima najmanje dva projektna zadatka. Vreme realizacije projektnih zadataka od kojih je jedan iz oblasti *IKTi Digitalna pismenost* i drugi iz oblasti Računarstvo određuje nastavnik u dogovoru sa učenicima i sa nastavnicima drugih predmeta, koji pokrivaju oblast izabrane teme. Pri izboru tema, shodno interesovanjima izvršiti podelu učenika na grupe/parove.

Pri realizaciji prvog projektnog zadatka staviti naglasak na razradi projektnog zadatka - od izrade plana do predstavljanja rešenja. Nastavnik planira faze projektnog zadatka u skladu sa vremenom, složenošću teme, raspoloživim resursima (znanja, veštine i stavovi koje su učenici usvojili nakon tematskih celina IKT i Digitalna pismenost, tehničke opremljenosti škole i drugih relevantnih faktora). Učenici zajedno sa nastavnikom prolaze kroz sve faze rada na projektnom zadatku, pri čemu nastavnik naglašava svaki korak, objašnjava, inicira diskusiju i predlaže rešenja.

Pri predstavljanju faza projekta može poslužiti sledeći primer: *Faza 1*: predstavljanje tema, formiranje grupa i odabir teme; *Faza 2*: Odabir materijala i sredstava, razmatranje dodatne podrške predmetnog nastavnika u zavisnosti od teme; *Faza 3*: Planiranje vremena i izbor strategije za rešavanje zadatka u skladu sa rokom za predaju rada; *Faza 4*: Prikupljanje i proučavanje materijala, izrada zadatka i priprema za izlaganje; *Faza 5*: Predstavljanje rezultata projektnog zadatka, diskusija i procena/samoprocena urađenog (nastavnik obezbeđuje uslove za što uspešnije izlaganje, usmerava diskusiju i vrši evaluaciju urađenog sa preciznom povratnom informacijom).

Projektni zadaci se bave realnim temama iz školskog ili svakodnevnog života. Za predviđeni broj časova ove tematske celine i sa dobro isplaniranim aktivnostima, može se očekivati da učenici uspešno izrade i predstavljaju rešenje projektnog zadatka. Akcenat je na podsticanju inicijativa i kreativnosti, uspostavljanju saradničkih i vrednosnih stavova kod učenika. Cilj je razvijanje i negovanje: postupnosti, povezivanja i izgradnje sopstvenih strategija učenja, vršnjačkog učenja, vrednovanja i samovrednovanja postignuća.

Projektni zadaci podrazumevaju korelaciju i saradnju sa nastavnicima ostalih predmeta, koja se može ostvariti na ovakvim i sličnim primerima:

- *izrada intervjua ili članka* (na teme: zanimljivosti iz sveta sporta, umetnosti, nauke,...);
- *izrada uputstva ili tutorijala* (tipa: "kako da podesite", "kako da izmenite", "kako da rešite ovaj zadatak", "kako da koristite program... ");
- *izrada pravila ponašanja* (na teme: u sportskoj sali, u kabinetu..., za bezbedniji rad na internetu, za kreiranje sigurne lozinke, zaštite računara od zlonamernih programa, zaštite zdravlja...).

Dodatna motivacija za učenike može biti izbor najboljih radova za: školski časopis, sajt škole, oglasnu tablu (odeljenje glasa - vrednovanje, samovrednovanje) a da ostale radove postavljaju na pano u kabinetu informatike i računarstva...

Dobar primer sumiranja naučenih postupaka je izrada prateće dokumentacije u vidu fajlova različitog tipa, kao što su: tekstualni fajlovi, slike, video materijali i sl.

Drugi projektni zadatak se realizuje po fazama koje su već opisane.

Za primer mogu poslužiti sledeće teme: Napravi kalkulator ili Kreiraj program za izračunavanje...(matematika), Priča iz kosmosa, Ispričaj priču o mestu u kome živiš ili Turistički vodič kroz... (geografija), Intervjuiši drugare o budućim zanimanjima (u formi stripa), Zamesi hleb (od njive do trpeze)... Učenici takođe, mogu pozajmiti već urađeni projekat, preuzeti ga sa interneta i prilagoditi svom scenariju. Ideja za projektni zadatak može biti i izrada kviza i testa za proveru znanja, ponavljanje, utvrđivanje, sistematizaciju gradiva iz celog predmeta.

Učenici pre prikupljanja materijala izrađuju scenario (priču ili algoritam za konkretan zadatak), razrađuju korake i opisuju postupak rešavanja projektnog zadatka. Deo zadatka je i čuvanje materijala upotrebljenog za rešavanje projektnog zadatka. Očekivani produkt projektnog zadatka je multimedijalni sadržaj u formi: stripa, animacije, igrice i sl., a napredniji učenici mogu izraditi algoritam i program za rešavanje konkretnog problemskog zadatka.

PRAĆENJE I VREDNOVANJE NASTAVE I UČENJA

U procesu vrednovanja potrebno je kontinuirano pratiti rad učenika.

Vrednovanje aktivnosti, naročito ako je timski rad u pitanju, se može obaviti sa grupom tako da se od svakog člana traži mišljenje o sopstvenom radu i o radu svakog člana ponaosob (tzv. vršnjačko ocenjivanje).

Preporučuje se i ocenjivanje bazirano na praktičnim radovima i vežbanjima. Kvizove, testove znanja i slično koristiti za uvežbavanje i utvrđivanje pojmova i činjeničnih znanja, kao i za formiranje konačnih ocena. Preporučeno je kombinovanje različitih načina ocenjivanja da bi se sagledale slabe i jake strane svakog svog učenika. Prilikom svakog vrednovanja postignuća potrebno je učeniku dati povratnu informaciju koja pomaže da razume greške i poboljša svoj rezultat i učenje.

Potrebno je da nastavnik rezultate vrednovanja postignuća svojih učenika kontinuirano analizira i koristi svoje nastavne prakse.

U okviru plana rada nastavnika, u delu vannastavnih aktivnosti, pored dodatne i dopunske nastave, planirati sekciju i vreme za mentorski rad sa učenicima koji učestvuju na takmičenjima iz ovog predmeta. Preporučuje se da se izbor tema za rad na sekciji izvrši u saradnji sa drugim nastavnicima, a da se početna inicijativa prepusti učenicima i njihovim interesovanjima. Teme kao što su izrada i održavanje školskog sajta, bloga ili neke druge školske veb stranice, kreiranje i izrada školskog elektronskog časopisa ili letopisa škole mogu biti dobre početne ideje koje će povezati znanja i veštine stečene u ovom predmetu sa drugim znanjima, uz aktivno učešće u životu škole.

Naziv predmeta

FIZIČKO I ZDRAVSTVENO VASPITANJE

Cilj

Cilj nastave i učenja *fizičkog i zdravstvenog vaspitanja* je da učenik unapređuje fizičke sposobnosti, motoričke veštine i znanja iz oblasti fizičke i zdravstvene kulture, radi očuvanja zdravlja i primene pravilnog i redovnog fizičkog vežbanja u savremenim uslovima života

	i rada.
Razred	Peti
Godišnji fond časova	72 časa + 54 časa (obavezne fizičke aktivnosti učenika)

OBLAST/TEMA		ISHODI Po završetku teme učenik će biti u stanju da:	SADRŽAJI
FIZIČKE SPOSOBNOSTI		- primeni jednostavne komplekse prostih i opštepripremnih vežbi - izvede vežbe (raznovrsna prirodna i izvedena kretanja) i koristi ih u sportu, rekreaciji i različitim životnim situacijama - uporedi rezultate testiranja sa vrednostima za svoj uzrast i sagleda sopstveni motorički napredak	Obavezni sadržaji Vežbe za razvoj snage Vežbe za razvoj pokretljivosti Vežbe za razvoj aerobne izdržljivosti Vežbe za razvoj brzine Vežbe za razvoj koordinacije Primena nacionalne baterije testova za praćenje fizičkog razvoja i motoričkih sposobnosti
MOTORIČKE VEŠTINE, SPORT SPORTSKE DISCIPLINE	Atletika	- kombinuje i koristi dostignuti nivo usvojene tehnike kretanja u sportu i svakodnevnom životu - dovodi u vezu razvoj fizičkih sposobnosti sa atletskim disciplinama	Obavezni sadržaji Tehnika istrajnog trčanja Istrajno trčanje - priprema za kros Tehnika sprinterskog trčanja Tehnika visokog i niskog starta Skok uvis (prekoračna tehnika) Bacanje loptice (do 200 g) Preporučeni sadržaji Tehnika štafetnog trčanja Skok udalj Bacanja kugle 2 kg Bacanje "vorteks-a" Troboj
	Sportska gimnastika	- održava stabilnu i dinamičku ravnotežu u različitim kretanjima, izvodi rotacije tela - koristi elemente gimnastike u svakodnevnim životnim situacijama i igri - proceni sopstvene	Obavezni sadržaji Vežbe na tlu Preskoci i skokovi Vežbe u upor Vežbe u visu Niska greda Gimnastički poligon

		mogućnosti za vežbanje u gimnastici	Preporučeni sadržaji Vežbe na tlu (napredne varijante) Visoka greda Trambolina Preskok Konj sa hvataljkama Vežbe u upor (složeniji sastav) Vežbe u visu (složeniji sastav)
	Osnove timskih i sportskih igara	- koristi elemente tehnike u igri - primenjuje osnovna pravila rukometa u igri - učestvuje na unutarodjeljskim takmičenjima	Obavezni sadržaji Rukomet/minirukomet: Osnovni elementi tehnike i pravila; - vođenje lopte, - hvatanja i dodavanja lopte, - šutiranja na gol, - fintiranje, - principi individualne odbrane - osnovna pravila rukometa/minirukometa Sportski poligon Preporučeni sadržaji Napredni elementi tehnike, taktike i pravila igre: - hvatanja kotrljajućih lopti, - dribling, - šutiranja na gol, - fintiranje, - osnovni principi kolektivne odbrane.
	Ples i ritmika	- izvede kretanja, vežbe i kratke sastave uz muzičku pratnju - igra narodno kolo - izvede kretanja u različitom ritmu - izvede osnovne korake plesa iz narodne tradicije drugih kultura	Obavezni sadržaji Pokreti uz ritam i uz muzičku pratnju Ritmička vežba bez rekvizita Skokovi kroz vijaču Narodno kolo "Moravac" Narodno kolo iz kraja u kojem se škola nalazi Osnovni koraci društvenih plesova Preporučeni sadržaji Vežbe sa obručem Vežbe sa loptom

			Složeniji skokovi kroz vijaču
	Plivanje	- kontroliše i održava telo u vodi - prepliva 25 m slobodnom tehnikom - skoči u vodu na noge - poštuje pravila ponašanja u i oko vodene sredine	Obavezni sadržaji Predvežbe u obučavanju plivanja Igre u vodi Samopomoć u vodi Preporučeni sadržaji Pliva jednom tehnikom Ronjenje u dužinu
FIZIČKA I ZDRAVSTVENA KULTURA (Realizuje se kroz sve nastavne oblasti i teme uz praktičan rad)	Fizičko vežbanje i sport	- objasni svojim rečima svrhu i značaj vežbanja - koristi osnovnu terminologiju vežbanja - poštuje pravila ponašanja u i na prostorima za vežbanje u školi i van nje, kao i na sportskim manifestacijama - primeni mere bezbednosti tokom vežbanja - odgovorno se odnosi prema objektima, spravama i rekvizitima u prostorima za vežbanje - primeni i poštuje pravila timske i sportske igre u skladu sa etičkim normama - navija i bodri učesnike na takmičenjima i rešava konflikte na socijalno prihvatljiv način - koristi različite izvore informacija za upoznavanje sa raznovrsnim oblicima fizičkih i sportsko-rekreativnih aktivnosti - prihvati sopstvenu pobedu i poraz u skladu sa "ferplejom" - primenjuje naučeno u fizičkom i zdravstvenom vaspitanju u vanrednim situacijama - prepozna lepotu pokreta i kretanja u fizičkom vežbanju i	Cilj i svrha vežbanja u fizičkom i zdravstvenom vaspitanju Osnovna pravila Rukometa/minirukometa i Malog fudbala Ponašanje prema ostalim subjektima u igri (prema sudiji, igračima suprotne i sopstvene ekipe) Čuvanje i održavanje materijalnih dobara koja se koriste u fizičkom i zdravstvenom vaspitanju Uredno postavljanje i sklanjanje sprava i rekvizita neophodnih za vežbanje Upoznavanje učenika sa najčešćim oblicima nasilja u fizičkom vaspitanju i sportu "Ferplej" (navijanje, pobjeda, poraz rešavanje konfliktnih situacija) Pisani i elektronski izvori informacija iz oblasti fizičkog vaspitanja i sporta Značaj razvoja fizičkih sposobnosti za snalaženje u vanrednim situacijama (zemljotres, poplava, požar...) Fizičko vežbanje i estetika (pravilno oblikovanje tela) Planiranje dnevnih aktivnosti

		sportu - napravi plan dnevnih aktivnosti	
	Zdravstveno vaspitanje	- navede primere uticaja fizičkog vežbanja na zdravlje - razlikuje zdrave i nezdrave načine ishrane - napravi nedeljni jelovnik uravnotežene ishrane uz pomoć nastavnika. - primenjuje zdravstveno-higijenske mere pre, u toku i nakon vežbanja - prepozna vrstu povrede - pravilno reaguje u slučaju povrede - čuva životnu sredinu tokom vežbanja	Fizička aktivnost, vežbanje i zdravlje Osnovni principi vežbanja i vrste fizičke aktivnosti Održavanje lične opreme za vežbanje i poštovanje zdravstveno-higijenskih mera pre i posle vežbanja Lična i kolektivna higijena pre i posle vežbanja Uticaj pravilne ishrane na zdravlje i razvoj ljudi Ishrana pre i posle vežbanja Prva pomoć: - značaj prve pomoći, - vrste povreda. Vežbanje i igranje na čistom vazduhu - čuvanje okoline prilikom vežbanja

KORELACIJA SA DRUGIM PREDMETIMA

Biologija
Geografija
Muzička kultura
Likovna kultura
Informatika
Matematika
Srpski jezik

UPUTSTVO ZA OSTVARIVANJE PROGRAMA

Koncepcija *fizičkog i zdravstvenog vaspitanja* zasniva se na jedinstvu časovnih, vančasovnih i vanškolskih organizacionih oblika rada, kao osnovne pretpostavke za ostvarivanje cilja kroz dostizanje ishoda i standarda ovog vaspitno-obrazovnog područja.

Glavna promena u savremenoj koncepciji i praksi obrazovanja i vaspitanja, pa tako i u programu premeta *fizičko i zdravstveno vaspitanje*, je pomeranje težišta sa nastavnih sadržaja na jasno definisane ishode, odnosno sa nastavnih sadržaja na proces učenja i njegove rezultate.

Ishodi su iskazi o tome šta učenici umeju da urade na osnovu znanja koja su stekli u predmetu *fizičko i zdravstveno vaspitanje*, i učešćem u *obaveznim fizičkim aktivnostima*. Ishodi predstavljaju opis integrisanih znanja, veština, stavova i vrednosti učenika u tri predmetne oblasti:

- fizičke sposobnosti,
- motoričke veštine, sport i sportske discipline i

- fizička i zdravstvena kultura.

Oni omogućavaju da se cilj ovog predmeta dostigne u skladu sa predmetnim i međupredmetnim kompetencijama i standardima postignuća. Ishodi ne propisuju strukturu, sadržaje i organizaciju nastave, kao ni kriterijume i način vrednovanja učeničkih postignuća.

Cilj i ishodi predmeta se ostvaruju kroz nastavu *fizičkog i zdravstvenog vaspitanja* (u trajanju od 2 školska časa nedeljno) i *obavezne fizičke aktivnosti* svakog učenika (u trajanju od 1,5 školski čas nedeljno). Program petog razreda baziran je na kontinuitetu usvojenih znanja, veština, stavova i vrednosti iz prvog ciklusa osnovnog obrazovanja i vaspitanja.

Nastava fizičkog i *zdravstvenog vaspitanja* usmerena je prema individualnim razlikama učenika, koje se uzimaju kao kriterijum u diferenciranom pristupu, pa samim tim neophodno je uputiti učenika ili grupu učenika, na olakšane ili proširene sadržaje u časovnoj, vančasovnoj i vanškolskoj organizaciji rada.

Gde je neophodno, programske sadržaje potrebno je realizovati prema polu.

Obavezni organizacioni oblici rada:

A. časovi fizičkog i zdravstvenog vaspitanja;

A₁. obavezne fizičke aktivnosti učenika;

Ostali oblici rada (vančasovne i vanškolske aktivnosti):

B. slobodne aktivnosti - sekcije,

V. nedelja školskog sporta,

G. aktivnosti u prirodi (krosevi, zimovanje, letovanje - kampovanje...),

D. školska i vanškolska takmičenja

Đ. korektivno-pedagoški rad.

OBAVEZNI ORGANIZACIONI OBLICI RADA

A. Časovi fizičkog i zdravstvenog vaspitanja

Nastavne oblasti:

I. Fizičke sposobnosti

Na svim časovima kao i na drugim organizacionim oblicima rada, poseban akcenat se stavlja na:

- razvijanje fizičkih sposobnosti koje se kontinuirano realizuje u uvodnom i pripremnom delu časa putem vežbi oblikovanja. Deo glavne faze časa može se koristiti za razvoj osnovnih fizičkih sposobnosti uzimajući u obzir uticaj koji nastavna tema ima na njihov razvoj. Metode i oblike rada nastavnik bira u skladu sa potrebama i mogućnostima učenika i materijalno-tehničkim uslovima za rad;

- podsticanje učenika na samostalno vežbanje;
- učvršćivanje pravilnog držanja tela.

Program razvoja fizičkih sposobnosti je sastavni deo godišnjeg plana rada nastavnika.

Praćenje, vrednovanje i evidentiranje fizičkih sposobnosti učenika sprovodi se na osnovu Priručnika za praćenje fizičkog razvoja i razvoja motoričkih sposobnosti učenika u nastavi fizičkog vaspitanja, (Zavod za vrednovanje kvaliteta obrazovanja i vaspitanja, 2016).

II. Motoričke veštine, sport i sportske discipline

Usvajanje motoričkih znanja, umenja i navika, ostvaruje se kroz primenu obaveznih i preporučenih programskih sadržaja atletike, gimnastike, sportskih igara, plesa, ritmičke gimnastike, plivanja, primenjujući osnovne didaktičko-metodičke principe i metode rada neophodne za dostizanje postavljenih ishoda.

Usvojena znanja, umenja i navike treba da omoguće učenicima njihovu primenu u sportu, rekreaciji i specifičnim životnim situacijama.

Sticanje znanja, umenja i navika je kontinuirani proces individualnog napredovanja učenika u skladu sa njegovim psiho-fizičkim sposobnostima.

Učenicima koji nisu u stanju da usvoje neke od sadržaja, zadaju se vežbanja slična ali lakša od predviđenih ili predvežbe.

Ukoliko učenik ne dostigne predviđeni ishod, ostavlja se mogućnost da isti dostigne u narednom periodu.

Usavršavanje nekih motoričkih zadataka je kontinuirani proces bez obzira na sadržaje programa (tehnika hodanja, trčanja, primena naučene igre itd.).

U radu sa naprednijim učenicima realizuju se preporučeni sadržaji ili sadržaji iz narednih razreda. Kroz proces realizacije programa neophodno je pratiti sposobnosti učenika za pojedine sportove.

III. Fizička i zdravstvena kultura

Dostizanjem ishoda ove nastavne oblasti, učenici stiču znanja, veštine, stavove i vrednosti o vežbanju (osnovnim pojmovima o vežbi, kako se neko vežbanje izvodi i čemu konkretna vežba i vežbanje služi), fizičkom vaspitanju, sportu, rekreaciji i zdravlju.

Posebno planirane i osmišljene informacije o vežbanju i zdravlju prenose se neposredno pre, tokom i nakon vežbanja na času.

Ova nastavna oblast ostvaruje se kroz sve organizacione oblike rada u *fizičkom i zdravstvenom vaspitanju* i obuhvata: formiranje pravilnog odnosa prema fizičkom vežbanju, zdravlju i radu; razvijanje i negovanje fer-pleja; prepoznavanje negativnih oblika ponašanja u sportu i navijanju; vrednovanje estetskih vrednosti u fizičkom vežbanju, rekreaciji i sportu; razvijanje kreativnosti u vežbanju; očuvanje životne sredine, kao i razvijanje i negovanje zdravstvene kulture učenika.

Pored navedenog u ovoj oblasti potrebno je raditi na: negovanju patriotskih vrednosti (narodne tradicije i multikulturalnosti); formiranju pravilnog odnosa prema različitostima, čuvanju materijalnih dobara, negovanju društvenih vrednosti itd.

A. Obavezne fizičke aktivnosti učenika

Fizičke aktivnosti učenika doprinose ostvarivanju postavljenog cilja i ishoda *fizičkog i zdravstvenog vaspitanja*. Ove aktivnosti organizuju se u okviru redovnog rasporeda ili prema posebnom rasporedu u skladu sa prostornim mogućnostima škole i potrebama učenika u trajanju od 1,5 čas nedeljno.

Plan rada ovih aktivnosti je sastavni je deo planiranja u *fizičkom i zdravstvenom vaspitanju*.

Škola se može opredeliti za jedan od ponuđenih načina organizacije ovih aktivnosti na predlog Stručnog veća. Način organizacije ovih aktivnosti je sastavni deo Školskog programa i Godišnjeg plana rada škole.

Načini organizacije rada obaveznih fizičkih aktivnosti učenika:

- realizuju se u trajanju od 45 minuta, jednom u toku nedelje. U školama koje imaju odgovarajuće materijalno-tehničke i prostorne uslove, fond od 1/2 školskog časa odnosno 22,5 minuta, na nedeljnom nivou, može se realizovati tako što će učenici svake druge nedelje imati još jedan čas ovih aktivnosti, ili na drugi način koji predloži Stručno veće fizičkog i zdravstvenog vaspitanja. Radi efikasnijeg rada i obuhvaćenosti svih učenika dozvoljeno je spajanje dva odeljenja istog razreda. Dva nastavnika rade istovremeno sa dva odeljenja.

- realizuju se u trajanju od 45 minuta, jednom u toku nedelje. Fond od 1/2 školskog časa odnosno 22,5 minuta, na nedeljnom nivou, realizuje se **kumulativno**, jednom u tromesečju, u ukupnom trajanju od 6 školskih časova, odnosno 4,5 sati.

Stručno veće može predložiti neki drugi način organizacije ovih aktivnosti, posebno ukoliko se škola opredeli da ove aktivnosti realizuje izvan škole (plivanje, skijanje, klizanje, orijentiring itd.).

Programski sadržaji obaveznih fizičkih aktivnosti

Obavezni programski sadržaji ovih aktivnosti su:

- Kondiciono vežbanje učenika u trajanju od najmanje 20 minuta;

- Mali fudbal:

1. Vođenje i kontrola lopte,
2. Primanje lopte i dodavanje lopte različitim delovima stopala,
3. Šutiranje na gol i osnove igre u napadu (otkrivanje),
4. Oduzimanje lopte i osnove igre u odbrani (pokrivanje),
5. Vežbe sa dva i tri igrača,

6. Igra sa primenom osnovnih pravila za mali fudbal.

Preporučeni programski sadržaji ovih aktivnosti:

- Obučavanje i usavršavanje elemenata predviđenih preporučenim nastavnim sadržajima:

1. Atletike;
2. Gimnastike;
3. Plesa i ritmike;
4. Drugih aktivnosti predviđenih programom školskih takmičenja.

- Mali fudbal:

1. kolektivna igra u odbrani i napadu,
2. tehnika igre golmana,
3. igra uz primenu pravila

- Plivanje;

- Skijanje;

- Klizanje;

- Badminton;

- Stoni tenis;

- Orijentiring;

- Druge aktivnosti po izboru Stručnog veća škole.

VANČASOVNE I VANŠKOLSKE AKTIVNOSTI

Plan i program ovih aktivnosti predlaže Stručno veće i sastavni je deo godišnjeg plana rada škole i školskog programa.

B. Slobodne aktivnosti - sekcije

Formiraju se prema interesovanju učenika. Nastavnik sačinjava poseban program uzimajući u obzir materijalne i prostorne uslove rada, uzrasne karakteristike i sposobnosti učenika. Ukoliko je neophodno, sekcije se mogu formirati prema polu učenika. Učenik se u svakom trenutku može se uključiti u rad sekcije.

V. Nedelja školskog sporta

Radi razvoja i praktikovanja zdravog načina života, razvoja svesti o važnosti sopstvenog zdravlja i bezbednosti, o potrebi negovanja i razvoja fizičkih sposobnosti, kao i prevencije

nasilja, narkomanije, maloletničke delikvencije, škola u okviru Školskog programa realizuje nedelju školskog sporta.

Nedelja školskog sporta obuhvata:

- takmičenja u sportskim disciplinama prilagođenim uzrastu i mogućnostima učenika;
- kulturne manifestacije sa ciljem promocije fizičkog vežbanja, sporta i zdravlja (likovne i druge izložbe, folklor, ples, muzičko-sportske radionice, slet...);
- đачke tribine i radionice (o zdravlju, istoriji fizičke kulture, sportu, rekreaciji, "ferpleju", posledicama nasilja u sportu, tehnološka dostignuća u vežbanju i sportu i dr.).

Plan i program Nedelje školskog sporta sačinjava Stručno veće *fizičkog i zdravstvenog vaspitanja* u saradnji sa drugim stručnim većima (likovne kulture, muzičke kulture, istorije, informatike...) i stručnim saradnicima u školi, vodeći računa da i učenici koji su oslobođeni od praktičnog dela nastave *fizičkog i zdravstvenog vaspitanja*, budu uključeni u organizaciju ovih aktivnosti.

G. Aktivnosti u prirodi (krosevi, zimovanje, letovanje)

Iz fonda radnih dana, predviđenih zajedničkim planom, škola organizuje aktivnosti u prirodi:

- prolećni kros (dužinu staze određuje stručno veće);
- zimovanje - organizuje se za vreme zimskog raspusta (obuka skijanja, klizanja, kraći izleti sa pešačenjem ili na sankama, i dr.);
- letovanje - organizuje se za vreme letnjeg raspusta u trajanju od najmanje sedam dana (logorovanje, kampovanje itd.).

D. Školska i vanškolska takmičenja

Škola organizuje i sprovodi obavezna unutarškolskasportska takmičenja, kao integralni deo procesa fizičkog vaspitanja prema planu Stručnog veća i to u:

- sportskoj gimnastici (u zimskom periodu);
- atletici (u prolećnom periodu),
- najmanje jednoj sportskoj igri (u toku godine).

Škola može planirati takmičenja iz drugih sportskih grana ili igara ukoliko za to postoje uslovi i interesovanje učenika (ples, orijentiring, badminton, između dve ili četiri vatre, poligoni itd.).

Učenici mogu da učestvuju i na takmičenjima u sistemu školskih sportskih takmičenja Republike Srbije, koja su u skladu sa nastavnim planom i programom.

Đ. Korektivno-pedagoški rad i dopunska nastava

Ove aktivnosti organizuju se sa učenicima koji imaju:

- poteškoće u savladavanju gradiva;

- smanjene fizičke sposobnosti;
- loše držanje tela;
- zdravstvene poteškoće koje onemogućavaju redovno pohađanje nastave.

Za učenike koji imaju poteškoće u savladavanju gradiva i učenike sa smanjenim fizičkim sposobnostima organizuje se dopunska nastava koja podrazumeva savladavanje onih obaveznih programskih sadržaja, koje učenici nisu uspeali da savladaju na redovnoj nastavi, kao i razvijanje njihovih fizičkih sposobnosti;

Rad sa učenicima koji imaju loše držanje tela podrazumeva:

- uočavanje posturalnih poremećaja kod učenika;
- savetovanje učenika i roditelja;
- organizovanje dodatnog preventivnog vežbanja u trajanju od jednog školskog časa nedeljno;
- organizovanje korektivnog vežbanja u saradnji sa odgovarajućom zdravstvenom ustanovom.

Rad sa učenicima sa zdravstvenim poteškoćama organizuje se isključivo u saradnji sa lekarom specijalistom, koji određuje vrstu vežbi i stepen opterećenja.

Oslobađanje učenika od nastave fizičkog i zdravstvenog vaspitanja

Učenik može biti oslobođen samo od praktičnog dela programa nastave za određeni period, polugodište ili celu školsku godinu na osnovu preporuke izabranog lekara.

Učenik oslobođen praktičnog dela u obavezi je da prisustvuje časovima. Za rad sa oslobođenim učenicima nastavnik sačinjava poseban program rada baziran na usvajanju teorijskih i vaspitnih sadržaja u skladu sa programom i u korelaciji sa sadržajima drugih predmeta.

Oslobođenim učenicima treba pružiti mogućnost da:

- sude, vode statistiku, registruju rezultat ili prate nivo aktivnosti učenika na času ili školskom takmičenju,
- naprave edukativni poster ili elektronsku prezentaciju, pripreme reportažu sa sportskog događaja,
- prate i evidentiraju aktivnost učenika na času uz pomoć nastavnika i na drugi način pomažu u organizaciji, časovnih, vančasovnih i vanškolskih aktivnosti.

Ishodi za učenike oslobođene od praktičnog dela nastave

Po završetku teme učenik će biti u stanju da:

- Navede osnovna pravila, gimnastike, atletike, sportske igre, plivanja;

- Definiše osnovna zdravstveno-higijenska pravila vežbanja;
- Prezentuje i analizira informacije o fizičkom vežbanju, sportu, zdravlju, istoriji sporta, aktuelnim sportskim podacima itd.);
- Učestvuje u organizaciji Nedelje školskog sporta i školskih takmičenja.

Planiranje vaspitno-obrazovnog rada

Definisani ishodi su važan deo i nezaobilazan element procesa planiranja nastave i učenja. Definisani kao rezultati učenja na kraju svakog razreda, tokom planiranja rada potrebno je odrediti vremensku dinamiku u odnosu na bavljenje pojedinim ishodima tokom školske godine. Neophodno je posebnu pažnju obratiti na ishode koje nije moguće dostići tokom jednog ili više časova, već je u tu svrhu potrebno realizovati različite aktivnosti tokom godine.

Oblici nastave

Predmet se realizuje kroz sledeće oblike nastave:

- teorijska nastava (do 4 časa);
- praktična nastava (68-72 časa).

Teorijska nastava

Posebni teorijski časovi mogu se organizovati samo u onim situacijama kada ne postoje uslovi za realizaciju nastave u prostorima za vežbanje ili alternativnim objektima, i kao prvi čas u polugodištu. Na tim časovima detaljnije se obrađuju sadržaji predviđeni temama Fizičko vežbanje i sport i Zdravstveno vaspitanje uz mogući praktičan rad u skladu sa uslovima.

Maksimalan broj časova bez praktičnog rada ne bi trebalo da bude veći od četiri (4) u toku školske godine.

Pri planiranju teorijskih sadržaja neophodno je uzeti u obzir: sadržaj programa, prethodna iskustva učenika, sadržaje drugih predmeta (korelaciju - međupredmetne kompetencije).

Praktična nastava

Broj časova po temama planira se na osnovu, procene nastavnika, materijalno-tehničkih i prostornih uslova. Nastavne teme ili pojedini sadržaji za koje ne postoje uslovi za realizaciju mogu biti zamenjeni odgovarajućim temama ili sadržajima programa za koje postoje odgovarajući uslovi. Okvirni broj časova po temama:

1. Atletika (16);
2. Gimnastika (16);
3. Osnove timskih i sportskih igara: Rukomet - minirukomet; (16)
4. Ritmika i ples (4);
5. Plivanje (12);

6. Testiranje i merenje (6-8).

Program *fizičkog i zdravstvenog vaspitanja* ostvaruje se realizacijom obaveznih i preporučenih sadržaja.

Obavezni sadržaji su oni koje je neophodno sprovesti u radu sa učenicima uzimajući u obzir sposobnosti učenika, materijalno-tehničke i prostorne uslove.

Preporučeni sadržaji su oni koje nastavnik bira i realizuje u radu sa učenicima (grupama ili pojedincima), koji su savladali obavezne sadržaje, uzimajući u obzir nivo dostignutosti ishoda, potrebe učenika i uslove za rad.

Fizičke sposobnosti

Pri planiranju kondicionog vežbanja u glavnoj fazi časa, treba uzeti u obzir uticaj nastavne teme na fizičke sposobnosti učenika i primeniti vežbe čiji delovi biomehaničke strukture odgovaraju osnovnom zadatku glavne faze časa i služe za obučavanje i uvežbavanje (obradu i utvrđivanje) konkretnog zadatka. Metode vežbanja koje se primenjuju u nastavi su trenажne metode (kontinuirani, ponavljajući i intervalni metod, kružni trening, i dr.), prilagođene uzrasnim karakteristikama učenika. U radu sa učenicima primenjivati diferencirane oblike rada, dozirati vežbanja u skladu sa njihovim mogućnostima i primenjivati odgovarajuću terminologiju vežbi. Vreme izvođenja vežbi i broj ponavljanja, zadaju se grupama učenika ili pojedincima u skladu sa njihovim sposobnostima, vodeći računa o postizanju što veće radne efikasnosti i optimalizaciji intenziteta rada. Akcenat se stavlja na one motoričke aktivnosti kojima se najuspešnije suprotstavlja posledicama hipokinezije.

Preporučeni načini rada za razvoj fizičkih sposobnosti učenika.

1. Razvoj snage

- bez i sa rekvizitima,
- na spravama i uz pomoć sprava.

2. Razvoj pokretljivosti

- bez i sa rekvizitima,
- uz korišćenje sprava,
- u pomoć suvežbača.

3. Razvoj aerobne izdržljivosti

- istrajno i intervalno trčanje,
- vežbanje uz muziku - aerobik,
- timske i sportske igre,
- drugi modeli vežbanja.

4. Razvoj koordinacije

- izvođenje koordinacionih vežbi u različitom ritmu i promenljivim uslovima (kretanje ekstremitetima u dve ravni).

5. Razvoj brzine i eksplozivne snage

- jednostavne i složene strukture kretanja izvoditi maksimalnim intenzitetom iz različitih početnih položaja, izazvane različitim čulnim nadražajima (start iz različitih položaja itd.),

- štafetne igre,

- izvođenje vežbi različitom maksimalnom brzinom (bacanja, skokovi, akrobatika, šutiranja, udarci kroz atletiku, gimnastiku, timske i sportske igre).

Za učenike koji iz zdravstvenih razloga izvode posebno odabrane vežbe, potrebno je obezbediti posebno mesto za vežbanje.

Motoričke veštine, sport i sportske discipline

1. Atletika

Sadržaji atletike se realizuju u jesenjem i prolećnom periodu.

Obavezni sadržaji

Istrajno trčanje: vežbe tehnike; kontinuirano i intervalno trčanje;

Sprintersko trčanje: vežbe tehnike trčanja, (niski skip, visoki skip, zabacivanje potkolenice, grebajući korak, itd), niski start i faze trčanja;

Skok uvis prekoračnom tehnikom; tehnika skoka uvis kroz faze (zalet, otkok, prelazak letvice i doskok). Obučavanje tehnike vrši se u celini a po potrebi raščlanjivanjem na faze.

Bacanje loptice u dalj: obučavanje kroz faze (zalet i izbačaj) i usvajanje vežbe u celini. Korelacija sa vežbama iz rukometa (donožni korak, zamah i tehnika izbačaja dugim zamahom).

Preporučeni sadržaji:

Ovi sadržaji se primenjuju u radu sa učenicima koji su savladali obavezne sadržaje primenom odgovarajuće metodike rada.

- Tehnika štafetnog trčanja (štafetne igre, načini izmene palice i dr.);

- Skok udalj osnovni elementi zgrčne tehnike - realizovati kroz faze;

- Bacanja kugle 2 kg - iz mesta i bočna tehnika;

- Bacanje "vorteks-a" u dalj;

- Troboj - kroz odeljensko takmičenje primeniti tri discipline koje su učenici savladali (trčanje, bacanja i skokovi).

2. Sportska gimnastika

Sadržaji se realizuju u zimskom periodu.

Obavezni sadržaji

Učenike je neophodno podeliti po polu i prema sposobnostima. Postaviti više radnih mesta. Na svakom času uvesti novi zadatak uz ponavljanje prethodnih. Dok jedna grupa obrađuje novi sadržaj, ostale grupe ponavljaju obrađene sadržaje. Promena radnih mesta vrši se nakon određenog broja ponavljanja. Npr. grupa koje nije prošla neki zadatak na času isti će realizovati na sledećem času. Učeniku koji ne može da izvede zadatu vežbu daje se olakšani zadatak. Nakon nekoliko obrađenih nastavnih jedinica ove nastavne teme, planom predvideti sadržaje drugih nastavnih tema (sportska ili timska igra i dr.) u cilju intenzifikacije nastave. Gimnastički poligon osmisлити prema stepenu usvojenosti obrađenih sadržaja i prethodnih znanja.

- Vežbe na tlu: kolut napred, kolut nazad, stav o plećima - "sveća", most iz ležanja na leđima; vaga pretklonom i zanoženjem; stav na šakama uz pomoć; premet uporom strance "zvezda".

- Preskok: raznoška (do 110 cm);

- Vežbe u upor

paralelni razboj - naskok u upor, izdržaj, njih u upor, prednjim sed raznožno pred rukama, prinožiti jednom do seda van, saskok;

- Vežbe u visu (doskočno vratilo, krugovi - njih i saskok u zanjihu; ljuljanje i saskoci);

- Penjanja (šipka, kanap, mornarske lestve - do 4 m visine);

- Niska greda:

bokom pored grede;

sunožnim odskokom naskok na gredu sunožno (jedna noga malo ispred druge);

različiti načini hodanja: u usponu, sa zgrčenim prednoženjem, sa zanoženjem, sa odnoženjem, sa visokim prednoženjem;

skok sunožnim odskokom, sunožni doskok na mesto odskoka;

vaga pretklonom i zanoženjem; saskok zgrčeno.

- gimnastički poligon sastavljen od obrađenih programskih sadržaja.

Preporučeni sadržaji

Mogu se realizovati kroz časove na kojima se realizuju obavezni sadržaji, diferencirani oblik rada sa naprednim učenicima koji npr. preskaču kozlič po dužini umesto po širini, rade leteći kolut nakon koluta napred. Ovakve modele moguće je primeniti na sve sadržaje sportske gimnastike.

- Vežbe na tlu: kolut napred i nazad - varijante (npr: iz stava raskoračnog kolut napred do stava raskoračnog, iz stava raskoračnog kolut nazad do stava raskoračnog); Kolut leteći; Most zaklonom;

- Visoka greda:

naskok u upor prednji, upor odnožno desnom (levom) okretom za 90 stepeni udesno i prehvatom bočno (palčevi su okrenuti jedan prema drugom), upor klečeći na desnoj sa zanoženjem leve (mala vaga);

- osnovna kretanja iz prethodnih razreda na niskoj gredi izvesti na srednjoj ili visokoj gredi;

- Trambolina ili odskočna daska: skokovi - prednji pruženi i zgrčeni;

- Preskok "raznoška" - kozlić postavljen po dužini (110 cm);

- Konj sa hvataljkama - upori i izdržaji;

- Vežbe u uporu

paralelni razboj - naskok u upor, njih i prednjim sed raznožno pred rukama, susedom snožiti, njih i prednjim saskok prednoška;

- Konj sa hvataljkama - upori i izdržaji;

- Vežbe u visu:

dohvatno vratilo - vis zavesom o potkoleno, naupor jašući i saskok odnoška.

3. Osnove timskih i sportskih igara

Sadržaji rukometa realizuju se na časovima *fizičkog i zdravstvenog vaspitanja*, a malog fudbala na *obaveznim fizičkim aktivnostima učenika*.

3.1. Rukomet - minirukomet

Obavezni sadržaji

- Obučavanje elemenata tehnike i taktike sa loptom:

držanje lopte: jednom i obema rukama, plitki i duboki hvat;

vođenje lopte: u mestu sa promenom visine vođenja, promenom ruke, promenom položaja; vođenje lopte bočnim i dubinskim kretanjem; pravolinijski, sa promenom brzine i ruke kojom se vodi; promenom pravca kretanja; vođenje u kretanju sa zaustavljanjem u dva koraka; dribling nad pasivnim i aktivnim protivnikom (igra "1 na 1");

dodavanje lopte: jednom rukom "kratkim zamahom" (smer napred, ukoso, u stranu); "dugim zamahom" uz primenu nekog od zaleta (bočni-donožni, bočni-zanožni);

hvatanje lopte: u visini grudi i glave; hvatanje neprecizno bačenih lopti (bočnih, iznad visine glave, u visini kolena); hvatanje kotrljajućih lopti; hvatanje i dodavanje lopte u kretanju;

šutiranje: čeonu šut i skok šut u dalj i vis;

fintiranje: (jednostruka finta u jaču stranu).

- Obučavanje individualnih elemenata tehnike i taktike bez lopte:

u fazi napada - pozicioniranje igrača, utrčavanje u prazne prostore, promena smera kretanja, otkrivanje za prijem lopte;

u fazi odbrane - odbrambeni stav i kretanje u stavu; zaustavljanje napadača, oduzimanje lopte od protivničkog napadača, presecanje putanje lopte kod dodavanja, blok;

elementi tehnike golmana - (osnovni stav, kretanje na голу, odbrana visokih i niskih lopti, odbrana šuteva sa pozicije krila, odbrana sedmerca).

- Obučavanje grupnih i kolektivnih elemenata taktike igre:

Igra uz individualnu odbranu "čovjek na čoveka" (presing); pozicioniranje igrača u napadu i odbrani 6:0; igra na dva gola (3 na 3, 4 na 4); igra uz primenu osnovnih pravila uvažavajući usvojeni nivo prethodno obučavanih elemenata.

Preporučeni sadržaji

- Obučavanje elemenata tehnike i taktike igrača sa loptom:

vođenje lopte: vežbe vođenja sa radom nogu (kroz noge, pored i ispred tela);

vođenje dve lopte;

dodavanje lopte: dodavanje "dugim zamahom" - čeonu zalet; dodavanje lopte izvedenim načinima; dodavanja sa izmenom mesta

hvatanje lopte: hvatanje jednom rukom

šutiranje: bočni šut sa otklonom, šutiranje pivotmena, šut sa krilne pozicije

fintiranje: jednostruka finta u "slabiju stranu".

- Obučavanje grupnih i kolektivnih elemenata taktike igre:

izvođenje slobodnog udarca;

ukrštanja igrača u fazi napada, igra 5:1 i 5+1

4. Ples i ritmika;

Obavezni sadržaji

Planirati vežbe koje je neophodno ponoviti iz programa mlađih razreda (dokorak, galop, dečiji poskoci, polkin korak...). Dati mogućnost učeniku ili grupi učenika da izabere muziku i osmisli ritmičku vežbu na osnovu usvojenih elemenata. Sa vijačom primeniti "skokove kroz

vijaču", preskakanje vijače galopom i sunožnim poskocima. Obraditi prve dve varijante narodnog kola "Moravac"

Preporučeni sadržaji

Vežbe sa vijačom usložiti naizmeničnim preskocima na levoj i desnoj nozi i u kretanju. Planirati vežbe sa obručem u koje sadrže okretnja oko raznih delova tela, kotrljanja po tlu i provlačenja. Vežbe sa loptom prevashodno treba da obuhvate manipulaciju sa njom, bacanja. Osnovne varijante narodnog kola iz kraja u kome se škola nalazi;

5. Plivanje;

Nastavna tema Plivanje, realizuje se u školama u kojima za to postoje uslovi, u okviru redovne nastave ili *obaveznih fizičkih aktivnosti učenika*.

Škole koje se opredele za realizaciju programskih sadržaja plivanja na objektima izvan škole, ove časove organizuju u okviru obaveznih fizičkih aktivnosti učenika.

Ukoliko ne postoji mogućnost realizacije nastave plivanja u ovom razredu, broj časova namenjen ovoj nastavnoj temi raspoređuje se drugim nastavnim temama predviđenih programom.

Prilikom realizacije sadržaja Plivanja formirati grupe plivača i neplivača

Obavezni sadržaji

Vežbe disanja, rad nogu, plovak, održavanje u mestu, zaveslaji (kraul i leđni kraul), skok na noge i izron, samopomoć u vodi (okretanjem na leđa).

Preporučeni sadržaji

Plivanje tehnikom kraula ili leđnog kraula;

Ronjenje po dužini.

6. Testiranje i merenje

Praćenje fizičkog razvoja i motoričkih sposobnosti sprovodi se na početku i kraju školske godine, iz prostora kardiorespiratorne izdržljivosti (procena aerobnog kapaciteta), telesnog sastava (posebno telesne masnoće), mišićne snage, izdržljivosti u mišićnoj snazi, gipkosti i agilnosti. Model kontinuiranog praćenja fizičkog razvoja i motoričkih sposobnosti u nastavi *fizičkog i zdravstvenog vaspitanja*, baterija testova, kriterijumske referentne vrednosti i način njihovog tumačenja, organizacija i protokol testiranja kao pedagoške implikacije detaljno su objašnjeni u navedenom priručniku.

Testiranje učenika moguće je sprovesti na časovima obaveznih fizičkih aktivnosti.

Okvirni broj časova po temama obaveznih fizičkih aktivnosti

1. Osnove timskih i sportskih igara:

Mali fudbal (18);

2. Druge aktivnosti predviđene programom stručnog veća (36).

Didaktičko-metodički elementi

Osnovne karakteristike časova:

- jasnoća nastavnog sadržaja;
- optimalno korišćenje raspoloživog prostora, sprava i rekvizita;
- izbor racionalnih oblika i metoda rada;
- izbor vežbi optimalne obrazovne vrednosti;
- funkcionalna povezanost svih delova časa - unutar jednog i više uzastopnih časova jedne nastavne teme.

Ukoliko na času istovremeno vežbaju dva odeljenja, nastava se sprovodi odvojeno za učenike i učenice.

Prilikom izbora oblika rada neophodno je uzeti u obzir prostorne uslove rada, broj učenika na času, broj sprava i rekvizita i dinamiku obučavanja i uvežbavanja nastavnog zadatka.

Izbor didaktičkih oblika rada treba da bude funkciji racionalne organizacije i intenzifikacije časa, kao i dostizanja postavljenih ishoda.

Praćenje i ocenjivanje

Ishodi predstavljaju dobru osnovu za praćenje i procenu postignuća učenika, odnosno kreiranje zahteva kojima se može utvrditi da li su učenici dostigli ono što je opisano određenim ishodom. Ishodi pomažu nastavnicima u praćenju, prikupljanju i beleženju postignuća učenika. Kako će u procesu vrednovanja iskoristiti ishode nastavnik, sam osmišljava u odnosu na to koji se način praćenja i procene njemu čini najracionalnijim i najkorisnijim. Pored toga, postojanje ishoda olakšava i izveštavanje roditelja o radu i napredovanju učenika.

U procesu ocenjivanja poželjno je koristiti lični karton učenika (evidencija o procesu i produktima rada učenika, uz komentare i preporuke) kao izvor podataka i pokazatelja o napredovanju učenika. Prednosti korišćenja ličnog kartona učenika su višestruke: omogućava kontinuirano i sistematično praćenje napredovanja, predstavlja uvid u praćenje različitih aspekata učenja i razvoja, predstavlja, podršku u osposobljavanju učenika za samoprocenu, pruža precizniji uvid u različite oblasti postignuća (jake i slabe strane) učenika.

U cilju sagledavanja i analiziranja efekata nastave *fizičkog i zdravstvenog vaspitanja*, preporučuje se da nastavnik podjednako, kontinuirano prati i vrednuje:

- Aktivnost i odnos učenika prema fizičkom i zdravstvenom vaspitanju koji obuhvata:
- vežbanje u adekvatnoj sportskoj opremi;
- redovno prisustvovanje na časovima *fizičkog i zdravstvenog vaspitanja* i obaveznim fizičkim aktivnostima;

- učestvovanje u vančasovnim i vanškolskim aktivnostima i dr.
- Prikaz jednog od usvojenih kompleksa opštepripremnih vežbi (vežbi oblikovanja),
- Dostignut nivo postignuća motoričkih znanja, umenja i navika (napredak u usavršavanju tehnike):

Atletika:

Prikaz tehnike sprinterskog i istrajnog trčanja; prikaz tehnike, skoka uvis prekoračna tehnika (makaze);

Sprintersko trčanje 30-50 m na vreme, bacanje loptice do 200 gr u dalj. Istrajno trčanje u trajanju od 6 minuta.

Trčanje školskog krosa.

Sportska gimnastika:

Vežbe na tlu: kolut u napred, kolut u nazad, stav o šakama uz pomoć, most iz ležanja, stav na plećima "sveća";

Preskok: raznoška uz pomoć;

Vežbe u upor:

- paralelni razboj: naskok u upor sa povišenja (švedska klupa, sanduk, stolica...), prednjim sed raznožno, prinožiti jednom i saskok,

- nisko vratilo: upor odskokom, izdržaj, saskok u početni položaj;

Vežbe u visu (vratilo/krugovi): njih i saskok prednjim.

Penjanja: prikaz tehnike penjanja uz šipku i konopac.

Rukomet:

Kontrola lopte u mestu i kretanju (vođenje);

Vođenje lopte pravolinijski sa promenom pravca kretanja (levom i desnom rukom);

Hvata i dodaje loptu u visini glave i ramena;

Šutira jednom tehnikom;

Mali fudbal:

Dodavanje unutrašnjom stranom stopala i primanje lopte donom i unutrašnjom stranom stopala;

Vođenje i šut na gol jednom tehnikom;

Dodavanje, primanje lopte u i šut na gol u kretanju.

Ples i ritmika:

Zamasi, kruženja, trčanja, poskoci i skokovi bez rekvizita. Poskoci i skokovi kroz vijaču.

Narodno "Moravac" kolo uz muziku (prva i druga varijanta).

Plivanje:

Kontroliše i održava telo u vodi.

Samopomoć u vodi.

Individualni napredak motoričkih sposobnosti svakog učenika procenjuje se u odnosu na prethodno provereno stanje. Prilikom ocenjivanja neophodno je uzeti u obzir sposobnosti učenika, stepen spretnosti i umešnosti. Ukoliko učenik nema razvijene posebne sposobnosti, prilikom ocenjivanja uzima se u obzir individualni napredak njegov individualni napredak u odnosu na prethodna dostignuća i mogućnosti kao i angažovanje učenika u nastavnom procesu.

Kod učenika oslobođenih od praktičnog dela nastave, nastavnik prati i vrednuje:

- nivo ostvarenosti ishoda iz oblasti Fizička i zdravstvena kultura;
- učešće u organizaciji vannastavnih aktivnosti.

Pedagoška dokumentacija

- Dnevnik rada za fizičko i zdravstveno vaspitanje;
- Planovi rada fizičkog i zdravstvenog vaspitanja i obaveznih fizičkih aktivnosti učenika: plan rada stručnog veća, godišnji plan (po temama sa brojem časova), mesečni operativni plan, plan vančasovnih i vanškolskih aktivnosti i praćenje njihove realizacije.
- Pisane pripreme: formu i izgled pripreme sačinjava sam nastavnik uvažavajući: vremensku artikulaciju ostvarivanja, cilj časa, ishode koji se realizuju, konzistentnu didaktičku strukturu časova, zapažanja nakon časa;
- Radni karton: nastavnik vodi za svakog učenika. Radni karton sadrži: podatke o stanju fizičkih sposobnosti sa testiranja, osposobljenosti u veštinama napomene o specifičnostima učenika i ostale podatke neophodne nastavniku.

Pedagošku dokumentaciju nastavnik sačinjava u pisanoj, a po mogućnosti i elektronskoj formi.

IZBORNI NASTAVNI PREDMETI

VERSKA NASTAVA

Cilj i zadaci

Cilj verske nastave jeste da se njome posvedoče sadržaj vere i duhovno iskustvo tradicionalnih crkava i religijskih zajednica koje žive i deluju na našem životnom prostoru, da se učenicima pruži celovit religijski pogled na svet i život i da im se omogući slobodno usvajanje duhovnih i životnih vrednosti crkve ili zajednice kojoj istorijski pripadaju, odnosno čuvanje i negovanje sopstvenog verskog i kulturnog identiteta. Učenici treba da upoznaju veru i duhovne vrednosti sopstvene, istorijski date crkve ili verske zajednice u otvorenom i tolerantnom dijalogu, uz uvažavanje drugih religijskih iskustava i filozofskih pogleda, kao i naučnih saznanja i svih pozitivnih iskustava i dostignuća čovečanstva.

Zadaci verske nastave su da kod učenika:

- razvija otvorenost i odnos prema Bogu, drugačijim i savršenom u odnosu na nas, kao i otvorenost i odnos prema drugim ličnostima, prema ljudima kao bližnjima, a time se budi i razvija svest o zajednici sa Bogom i sa ljudima i posredno se suzbija ekstremni individualizam i egocentrizam;
- razvija sposobnost za postavljanje pitanja o celini i konačnom smislu postojanja čoveka i sveta, o ljudskoj slobodi, o životu u zajednici, o fenomenu smrti, o odnosu sa prirodom koja nas okružuje, kao i o sopstvenoj odgovornosti za druge, za svet kao tvorevinu božju i za sebe;
- razvija težnju ka odgovornom oblikovanju zajedničkog života sa drugim ljudima iz sopstvenog naroda i sopstvene crkve ili verske zajednice, kao i sa ljudima, narodima, verskim zajednicama i kulturama drugačijim od sopstvene, ka iznalaženju ravnoteže između zajednice i vlastite ličnosti i ka ostvarivanju susreta sa svetom, sa prirodom, i pre i posle svega, sa Bogom;
- izgradi sposobnost za dublje razumevanje i vrednovanje kulture i civilizacije u kojoj žive, istorije čovečanstva i ljudskog stvaralaštva u nauci i drugim oblastima;
- izgradi svest i uverenje da svet i život imaju večni smisao, kao i sposobnost za razumevanje i preispitivanje sopstvenog odnosa prema Bogu, ljudima i prirodi.

Peti razred

VERSKA NASTAVA - PRAVOSLAVNI KATIHIZIS

Naziv predmeta:	VERSKA NASTAVA - PRAVOSLAVNI KATIHIZIS
Godišnji fond časova:	36
Razred:	Peti

TEMA (nastavne jedinice)	CILJ	ISHODI Po završetku teme učenik će:	PREPORUČENI SADRŽAJI PO TEMAMA	NAČIN OSTVARIVANJA PROGRAMA
I - UVOD 1. Upoznavanje sadržaja programa i načina rada	• Upoznavanje učenika sa sadržajem predmeta, planom i programom i načinom realizacije	• moći da sagleda sadržaje kojima će se baviti nastava Pravoslavnog katihizisa u toku 5. razreda osnovne škole;	• Upoznavanje sa sadržajem programa i načinom rada • Preliminarna sistematizacija	Katihizacija kao liturgijska delatnost-zajedničko je delo katihe (veroučitelja) i njegovih učenika. Katiheta (veroučitelj) bi trebalo stalno da ima naumu da katiheza ne

	nastave Pravoslavnog katihizisa; • Ustanoviti kakva su znanja stekli i kakve stavove usvojili učenici u prethodnom školovanju.	• moći da uoči kakvo je njegovo predznanje iz gradiva Pravoslavnog katihizisa obrađenog u prethodnom ciklusu školovanja.		postoji radi gomilanja informacija ("znanja o veri"), već kao nastojanje da se učenje i iskustvo Crkve lično usvoje i sprovedu u život kroz slobodno učešće u bogoslužbenom životu Crkve.
II - RELIGIJA I KULTURA STAROG SVETA 2. Religija i kultura starog sveta 3. Čovek traži Boga	• Upoznati učenike sa osnovnim elementima religije i kulture starog veka. • Upoznati učenike sa paganskim mitovima i legendama o večnom životu. • Pripremiti učenike za susret sa Otkrovenjem Istinitog Boga.	• moći da imenuje neke politeističke religije. • moći da navede neke od karakteristika politeističkih religija i kulture starog veka	• Religija i kultura starog sveta • Čovekova žeđ za Bogom i večnim životom • Mitovi i legende	Na početku svake nastavne teme učenike bi trebalo upoznati sa ciljevima i ishodima nastave, sadržajima po temama, načinom ostvarivanja programa rada, kao i sa načinom vrednovanja njihovog rada. Vrste nastave Nastava se realizuje kroz sledeće oblike nastave: • teorijska nastava (35 časova) • praktična nastava (1 čas)
III - OTKRIVENJE - SVET BIBLIJE 4. Božije Otkrovenje 5. Sveto Pismo (nastanak, podela)	• Razviti kod učenika svest o Bogu kao ličnosti koja se otkriva čoveku • Upoznati učenike sa pojmovima Svetog Predanja i Svetog Pisma • Objasniti učenicima uzrok i način nastanka Biblije	• moći da uoči da se Bog otkrivao izabranim ljudima, za razliku od paganskih božanstava; • moći da objasni da je rođenje Hristovo događaj koji deli istoriju na staru i novu eru; • moći da navede neke od biblijskih knjiga, njihove autore i okvirno vreme nastanka • moći da razlikuje Stari i Novi Zavet • biti podstaknut da se odnosi prema Bibliji kao svetoj knjizi;	• Božije Otkrovenje • Sveto Pismo (nastanak, podela)	Mesto realizacije nastave • Teorijska nastava se realizuje u učionici; • Praktična nastava se realizuje u crkvi - učešćem u liturgijskom sabranju; Didaktičko metodička uputstva za realizaciju nastave • Uvodne časove trebalo bi osmisliti tako da doprinesu međusobnom upoznavanju učenika, upoznavanju učenika s ciljevima, ishodima, nastavnim sadržajima, ali i tako da nastavnik stekne početni uvid u to kakvim predznanjima i
IV -	• Pružiti	• moći da	• Šestodnev	

STVARANJE SVETA I ČOVEKA 6. Stvaranje sveta 7. Stvaranje čoveka 8. Praroditeljski greh 9. Čovek izvan rajskog vrta	učenicima znanje da Bog iz ljubavi stvara svet da bi mu dao večno postojanje; • Osposobiti učenike za razumevanje posebnosti uloge čoveka u svetu, kao spone između Boga i sveta. • Objasniti učenicima povest o prvorodnom grehu i njegovim posledicama; • Ukazati učenicima na način na koji se Bog stara o svetu i čoveku od Adama do Noja; • Probuditi u učenicima osećaj odgovornosti za svet koji ih okružuje.	prepriča biblijsku priču o postanju i doživi je kao delo ljubavi Božije • moći da uvidi da je Bog pored vidljivog sveta stvorio i anđele • moći da prepriča biblijsku priповest o stvaranju čoveka i uoči da je čovek sličan Bogu jer je slobodan • biti podstaknut na razvijanje osećaja lične odgovornosti prema prirodi; • moći da navede neke od posledica prvorodnog greha po čoveka i čitavu stvorenu prirodu; • moći da prepriča neku od biblijskih priča do Avrama; • moći da poveže priču o Nojevoj barci sa Crkvom • biti podstaknut na poslušnost kao izraz ljubavi prema Bogu;	• Stvaranje čoveka "po ikoni i podobiju" • Praroditeljski greh • Čovek izvan rajskog vrta (Kain i Avelj, Noje, Vavilonska kula)	stavovima iz područja Pravoslavnog katehizisa, grupa raspolaže. • Realizacija programa trebalo bi da se odvija u skladu s principima savremene aktivne nastave, koja svojom dinamikom podstiče učenike na istraživački i problemski pristup sadržajima tema. U toku realizacije stavljati naglasak više na doživljajno i formativno, a manje na saznavno i informativno. • Kvalitet nastave se postiže kada se nastavni sadržaji realizuju u skladu sa savremenim pedagoškim zahtevima u pogledu upotrebe raznovrsnih metoda, oblika rada i nastavnih sredstava. • Imajući u vidu zahteve nastavnog programa i mogućnosti transponovanja nastavnog sadržaja u pedagoško didaktička rešenja, nastavnik bi trebalo da vodi računa i o psihološkim činiocima izvođenja nastave - uzrastu učenika, nivou psihofizičkog razvoja, interesovanjima, sklonostima, sposobnostima i motivaciji učenika.
V - Starozavetna istorija spasenja 10. Avram i Božiji poziv 11. Isak i njegovi sinovi 12. Pravedni Josif 13. Mojsije 14. Pasha	• Upoznati učenike sa starozavetnim ličnostima i događajima • Ukazati učenicima na vezu između starozavetnih ličnosti i Hrista • Ukazati učenicima na povezanost Pashe i Hrista	• moći da navede neke od najvažnijih starozavetnih ličnosti i događaja • moći da uoči vezu starozavetnih praotaca i patrijaraha sa Hristom • moći da ispriča da jevrejski	• Avram i Božiji poziv • Isak i njegovi sinovi • Pravedni Josif • Mojsije • Pasha	psihofizičkog razvoja, interesovanjima, sklonostima, sposobnostima i motivaciji učenika. • U ostvarivanju savremene nastave nastave nastavnik je izvor znanja, kreator, organizator i koordinator učeničkih aktivnosti u nastavnom procesu. • Nastava je uspešno

	• Ukazati učenicima na etičku vrednost starozavetnih spisa • Razvijanje svesti učenika o staranju Božjem za svet kroz biblijsku istoriju; • Pružiti učenicima znanje o starozavetnim motivima u ikonografiji.	narod proslavlja Pashu kao uspomenu na izlazak iz Egipta • moći da izvuče moralnu pouku iz biblijskih pripovesti • moći da prepozna starozavetne ličnosti i događaje u pravoslavnoj ikonografiji.		realizovana ako je učenik spreman da Crkvu shvati kao prostor za ostvarivanje svoje ličnosti kroz zajedničarenje sa bližnjima i Trojičnim Bogom koji postaje izvor i punoća njegovog života. Evaluacija nastave Evaluaciju nastave (procenjivanje uspešnosti realizacije nastave i ostvarenosti zadataka i ishoda nastave) nastavnik će ostvariti na dva načina: • procenjivanjem reakcije učenika ili prikupljanjem komentara učenika putem anketnih evaluacionih listića; • proverom znanja koje učenici usvajaju na času i ispitivanjem stavova; Ocenjivanje Neposredno opisno ocenjivanje učenika može se vršiti kroz: • usmeno ispitivanje; • pismeno ispitivanje; • posmatranje ponašanja učenika; Okvirni broj časova po temama Uvod - 1
VI - ZAKON BOŽIJI 15. Na gori Sinaju 16. Deset Božjih zapovesti 17. Zakon Božiji kao pedagog za Hrista	• Objasniti učenicima okolnosti u kojima je Bog dao Zakon preko Mojsija; • Pružiti učenicima osnovno znanje o tome da se kroz zapovesti Božje ostvaruje zajednica između Boga i ljudi; • Pružiti učenicima osnov za razumevanje da su Deset Božjih zapovesti vodič i priprema za Hristove zapovesti ljubavi	• moći da prepriča biblijski opis davanja Deset Božjih zapovesti Mojsiju; • moći da navede i protumači na osnovnom nivou Deset Božjih zapovesti; • moći da razume da je od odnosa prema Zapovestima zavisila i pripadnost Božijem narodu; • biti podstaknut da primeni vrednosti Dekaloga u svom svakodnevnom životu.	• Dobijanje Božijih zapovesti na gori Sinaju • Sadržaj Deset Božjih zapovesti • Smisao Dekaloga kao pripreme za Hrista	Religija i kultura starog sveta - 3 Otkrivenje - Svet Biblije - 4 Stvaranje sveta i čoveka - 7 Starozavetna istorija spasenja - 7 Zakon Božiji - 4 Mesijanska nada - 8 Evaluacija - 1+1
VII - MESIJANSKA NADA 18. "Zemlja meda i mleka" 19. Car David 20. Solomon i jerusalimski hram 21. Psalmi Davidovi	• Upoznati učenike sa pojmom "obećane zemlje" i njenim značajem za "izabrani narod Božiji" • Objasniti učenicima značaj starozavetne	• moći da prepozna na slici Kovčeg Zaveta i Skiniju i da u jednoj rečenici kaže šta je mana • moći da imenuje najvažnije ličnosti jevrejskog naroda u	• Naseljavanje Obećane zemlje (Isus Navin, Samson...) • Car David • Solomon i jerusalimski hram • Psalmi Davidovi • Starozavetni proroci	

22. Starozavetni proroci 23. Mesijanska nada	Skinije i Hrama • Ukazati učenicima na ulogu starozavetnih careva i proroka • Ukazati učenicima na lepotu Davidovih psalama • Objasniti učenicima pojam Mesije • Predočiti učenicima specifičnosti biblijskog teksta i omogućiti im da dožive njegovu slikovitost	Obećanoj zemlji • moći da uoči da je Svetinja nad svetinjama posebno mesto Božijeg prisustva • znati da je car David ispevao Psalme u slavu Božiju • moći da navede neke od starozavetnih proroka • moći da uoči da su starozavetni proroci najavljivali dolazak Mesije • uvideti značaj pokajanja i molitve kao "žrtve ugodne Bogu" na osnovu odeljaka poučnih i proročkih knjiga	• Mesijanska nada	

KORELACIJA S DRUGIM PREDMETIMA / MODULIMA:

1. Srpski jezik i književnost
2. Istorija
3. Geografija
4. Biologija
5. Likovna kultura
6. Muzička kultura
7. Građansko vaspitanje

ISLAMSKA VERONAUKA (ILMUDIN)

Ciljevi i zadaci

Cilj nastave islamske vjeronauke u osnovnom obrazovanju i vaspitanju je da pruži učeniku osnovni vjernički pogled na svet, sa posebnim naglaskom na vjernički praktični deo, a takođe i budući vječni život.

Cilj nastave islamske vjeronauke u petom razredu jeste da učenike upozna sa osnovnim postulatima (temeljnim dužnostima) vjere islama, te da učenike upozna sa važnošću i sadržajem namaza (molitve) i njegovom ulogom u životu svakog pojedinca i zajednice u cjelini.

To znači da djeca na način primjeren njihovom uzrastu upoznaju vlastitu vjeru u njenoj duhovnoj, moralnoj, socijalnoj, misionarskoj i drugim dimenzijama.

Izlaganje vjerskog viđenja i postojanja sveta obavlja se u otvorenom i tolerantnom dijalogu sa ostalim naukama i teorijama.

Način pristupa je islamsko viđenje koje obuhvata sva pozitivna iskustva ljudi, bez obzira na njihovu nacionalnu pripadnost i vjersko obrazovanje.

Zadaci nastave islamska vjeronauke:

- poznavanje osnovnih principa vjere islama;
- poznavanje vrijednosti molitve;
- poznavanje sastavnih dijelova molitve;
- upoznavanje međusobnih prava i dužnosti pojedinca i zajednice;
- razvijanje svijesti o Bogu kao Stvoritelju i odnos prema ljudima kao najsavršenijim božjim stvorenjima,
- razvijanje sposobnosti (na način primjeren uzrastu učenika) za postavljanje pitanja o cjelini i najdubljem smislu postojanja čovjeka i svijeta, o ljudskoj slobodi, životu u zajednici, smrti, odnosu s prirodom koja nas okružuje, kao i za razmišljanje o tim pitanjima u svjetlu vjere islama,
- razvijanje sposobnosti za odgovorno oblikovanje zajedničkog života sa drugima, za nalaženje ravnoteže između vlastite ličnosti i zajednice, za ostvarivanje susreta sa svijetom (sa ljudima različitih kultura, religija, pogleda na svijet, s društvom, prirodom) i s Bogom, u izgrađivanje uvjerenja da je čovekov život na ovom svijetu samo priprema za vječnost, da su svi stvoreni da budu sudionici vječnog života, da se iz te perspektive, kod učenika razvija sposobnost razumijevanja, preispitivanja i vrijednovanja vlastitog odnosa prema drugom čovjeku kao božjem stvorenju i izgradi spremnost za pokajanje.

SADRŽAJI PROGRAMA

TEMELJNE ISLAMSKÉ DUŽNOSTI (islamski šarti)

- kelime-i-šehade, sadržaj i značenje

Imanski šarti:

- prvi imanski šart, obrada pjesme "Allah";
- drugi i treći imanski šart;
- četvrti, peti i šesti imanski šart.

NAMAZ (molitva)

- pojam, značenje i važnost namaza;
- kako treba, a kako ne treba obavljati namaz;

- posljedice napuštanja namaza;

Osnovni uvjeti za ispravnost namaza:

1. čistoća tijela, odijela i mjesta gdje će se klanjati;

2. abdest (vjersko pranje prije namaza-molitve);

- namaz i higijena;

- mesh, gusul i tejemum.

3. propisna odjevenost u namazu.

4. namasko vrijeme, ezan i ikamet.

5. i 6. namaski šart;

- obrada Kur'anskog poglavlja el-felek.

Sastavni dijelovi namaza:

- početni tekbir, stajanje i učenje u namazu;

- ruku' (pregibanje), sedžda i posljednje sjedenje u namazu.

- Et-tehijjat i salavati;

- obrada kur'anskih sura el-Ihlas i el-Leheb;

- Sabah namaz - upoznavanje broja rekata i načina obavljanja;

- Podne namaz - upoznavanje broja rekata i načina obavljanja;

- Ikindija i akšam namaz - upoznavanje načina obavljanja;

- Jacija namaz - upoznavanje broja rekata i načina obavljanja;

- Značaj namaza sa fizičkog gledišta;

- Namaz u različitim prilikama;

- obrada poglavlja En-Nas;

- završavanje namaza (zikr i tesbih);

- Namaski vadžibi (radnje koje se ne smiju izostavljati u toku namaza);

- namaski suneti (radnje koje je Poslanik a.s. prakticirao u toku namaza);

- namaski mustehabi (radnje koje je lijepo prakticirati u namazu);

- radnje koje utiču na ispravnost namaza;
- zajedničko obavljanje namaza i prispjivanje u džemat;
- važnost džamije.

DUŽNOSTI MUSLIMANA PREMA SEBI I PORODICI

- čuvanje zdravlja i života;
- alkohola i drugih nečisti musliman se mora kloniti;
- međusobna prava i dužnosti djece i roditelja;
- dužnosti prema komšijama i okolini;
- dužnosti prema islamskoj zajednici;
- sklapanje braka (ženidba i udaja);
- rad i privređivanje.

NAČIN OSTVARIVANJA PROGRAMA

Vjerska nastava je zajedničko djelo vjeroučitelja i učenika. Polazište je konkretna stvarnost. Iz doživljenih iskustava prelazi se na istine iz kojih se potom vraća na njihovu svakodnevnu primjenu. Ovakav način saznanja ima svoj red: upoznavanje (obrada novih sadržaja), ponavljanje, primjena i provjeravanje, sređivanje (sistematizacija).

Vjeroučitelj će ukupan broj predviđenih časova za vjeronauku (36) iskoristiti tako što će svaki čas predvideti kratko ponavljanje sadržaja sa prethodnog časa, a zatim preći na temu planiranu za aktuelni čas, uz obavezni međusobni razgovor nakon obrade date teme, iz kojeg će se zaključiti da li su sadržaj učenici usvojili i da li je našao mjesto u njihovom praktičnom životu.

NAPOMENA: Vjeroučitelj će prema svojoj procjeni, a shodno potrebama, na svakom času izdvojiti određeno vrijeme za provjeru usvojenosti pređenog gradiva, ili u potpunosti posvetiti čas provjeri znanja i ocjenjivanju učenika.

VJERSKA NASTAVA - KATOLIČKI VJERONAUK

Naziv predmeta:	VJERSKA NASTAVA - KATOLIČKI VJERONAUK
Godišnji fond časova:	36
Razred:	Peti

TEMA	CILJ	ISHODI Po završetku teme učenik će biti u stanju da:	PREPORUČENI SADRŽAJI PO TEMAMA	METODIČKE UPUTE
I SNAGA	• Upoznati i usvojiti temeljna	• da bude spreman na	1. Ja i drugi - zajedno	• Razmišljanje i razgovor

ZAJEDNIŠTVA	pravila koji omogućuju dobre odnose i dobar rad u vjeronaučnoj grupi • Uvidjeti važnost vjere i povjerenja u međuljudskim odnosima i u odnosu prema Bogu	suradnju s drugima u zajedničkim aktivnostima • da bolje razumije važnost vjere u ostvarivanju zajedništva		• Životni primjeri kako su ljudi vjerom prihvatili sebe i druge
II BOG JE PROGOVORIO U POVIJESTI - PRAOCI	• Upoznati činjenice vezane za nastanak Biblije (usmena predaja, zapisivanje, svijet Biblije, Božja Riječ, nadahnuće svetih tekstova, govor o čovjeku) • Poznavati razlike između Staroga i Novoga zavjeta (knjige obećanja, knjige ispunjenja) • Upoznati biblijske likove Abrahama, Izaka, Jakova - praoce naše vjere i njihovo prijateljstvo, Svavez s Bogom • Upoznati Mojsijev Savez i Božju brigu za narod • Upoznati Boga kao Spasitelja, koji vodi čovjeka u slobodu	• da shvati karakteristike nomadskog načina života i njihovo poimanje Boga • da shvati važnost otvorenosti prema Bogu i njegovoj prisutnosti • da usvoji najvažnije događaje iz povijesti židovskog naroda • da bolje razumije molitvu kao razgovor s Bogom • da uoči značenje prve Pashe sa današnjim slavljenjem Pashe kod židova • da shvati smisao i važnost Božjih zapovijedi i da ih proširi sa zapovijedima koji danas vrijede (ekologija...) • da uvidi povezanost kršćanske i židovske vjere • da postane pozoran i osjetljiv na Božje	2. Biblija: Posebna knjiga riječi i života 3. Kako upoznavati i razumjeti Bibliju 4. Abrahamova iskustva s Bogom 5. Bog se objavljuje Jakovu 6. U zemlji ropstva 7. Bog se objavljuje Mojsiju - Gorući grm 8. Prva Pasha 9. Savez s Bogom 10. Božji narod stiže kući 11. Ponavljanje obrađene nastavne teme	• Pripovijedanje izraelske povijesti • Čitanje biblijskih tekstova • Korištenje slika, dijapozitiva, geografskih karata • Povezivanje biblijskog i suvremenog iskustva • Meditacija nad slikom koja prikazuje korjene • Dopisivanje novih zapovijedi koji su danas aktuelni, rad u paru ili individualni • Kviz, kao oblik provjere znanja i utvrđivanje gradiva

		vodstvo u vlastitom životu		
III KRALJEVI IZABRANOG NARODA	• Upoznati predaju o Davidu i njegov odnos s Bogom • Upoznati veličinu prijateljstva Davida i Jonatana • Osluškovati i tražiti mudrost kako je to činio kralj Salomon • Upoznati i razumijeti povijest izabranog naroda Izraela čiji je vođa kralj David i novi David Isus Krist	• da se otvori i nasljeđuje Davidove ljudske i vjerničke kvalitete - pouzdanje u Boga, prijateljstvo, pokajanje • da se otvori odnosima istinskog prijateljstva • da shvati i usvoji riječ "mudrost" • da pronade primjere mudrog djelovanja iz vlastitog iskustva i iz svoje okoline • da uoči važnost Isusova rodoslovlja - potomka kralja Davida (Davidova zvijezda)	12. Pravedni kralj David - David i Šaul 13. Pokornički kralj David 14. Mudri kralj Salomon 15. Isčekivanje pravednoga vladara (Mesijanizam) 16. Ispunjenje isčekivanja - rođenje Isusa Krista 17. Ponavljanje i zaključivanje ocjena za prvo polugodište	• Pripovijedanje povijesnih činjenica • Upoznavanje sa zemljovidom Izraela-geografska karta • Demonstracija pomoću slika i dijapozitiva • Film • Pronalaženje i tumačenje izabranih mudrih izreka • Pravimo Davidovu zvijezdu za Božić
IV PROROCI - BOŽJI GLASNICI	• Upoznati vjeroučenike s nazivom i poslanjem proroka • Otkrivati sa učenicima poziv, poslanje, život i način djelovanja proroka • Posvjestiti da i danas žive i djeluju proroci i da smo pozvani vršiti proročku službu • Upoznati da je Isus najveći prorok i da je on ispunjenje svih proroštava o Mesiji	• da usvoji značenje riječi prorok • da prepozna odlučnost i vjernost u svjedočenju istine kod proroka • da shvati da i danas žive i djeluju proroci (navjesticitelji i istine, nade, mira, obraćenja i pomirenja, pouzdanja i vjere u Boga) • da spozna kako je i sam pozvan na proročku službu	18. Proroci - čuvari Saveza (govore u Božje ime: Samuel) 19. Ilija -branitelj Božjih prava i siromaha 20. Bog se objavljuje u laganom lahoru 21. "Peti Evanđelista" - Izaija 22. Prorok nade i molitve - Danijel 23. Bog voli sve ljude - Jona 24. Ivan Krstitelj - posljednji starozavjetni prorok (Mt 11,1-15; 3,1-12) 25. Ponavljanje obrađene	• Pripovijedanje i tumačenje • Gledanje kratkih poticajnih filmova • Rad sa biblijskim tekstovima • Aktualizacija: pravi i lažni proroci dana • Tabelarno prikazivanje proroka • Radni listovi, upitnici • Likovno izražavanje • Dijapozitivi o pojedinim prorocima

			nastavne teme	
V ISUS KRIST OSTVARITELJ NOVOGA KRALJEVSTVA	• Uvidjeti važnost vrednota novog Božjeg Kraljevstva za ostvarenje mira i ljubavi • Uvidjeti da Isusov život svakoga stavlja pred odluku • Upoznati originalnost Isusove poruke i njegova stava prema čovjeku (grešnicima, bolesnima, odbačenima, nežidovima...)	• da usvoji pojam "Božje Kraljevstvo" • da samostalno pronađe određene tekstove u knjizi Novoga Zavjeta • da razumije Isusa kao Davidova potomka • da se otvori prema vrednotama Kraljevstva Božjega: miru, istini i ljubavi • da se uživi u tuđu situaciju	26. Isus propovijeda Radosnu vijest o novom Kraljevstvu 27. Isus prema drugima - susreti mogu promijeniti (Lk 7,36-50; 5,12; Mk 10,46-52) 28. Isus - neobični kralj (Mt 22,34; 5,43; Lk 6,37-38.41-42) 29. Isusovi učenici - svjedoci istine i ljubavi	• Čitanje i tumačenje biblijskih tekstova • Razgovor-pronalaženje primjera gdje ljudi trebaju pomoć • Samostalno traženje biblijskih tekstova - NZ • Rad sa fotografijom i umjetničkim slikama (Koder) • Izlaganje uz dijapozitive
VI ČOVJEK SE OBRAĆA BOGU MOLITVOM I PJESMOM	• Upoznati najvažnije oblike obraćanja Bogu (molitva, pjesma, žrtva i prinos) • Upoznati prostore molitve (šator, hram, crkva, "u duhu i istini", samoća....) • Usmjeriti pozornost na sadržaj i oblike kršćanske molitve • Doživjeti i iskusiti da je Bog osoba kojoj se obraćamo	• da razumije smisao molitve • da prihvati različite oblike molitvenog izražavanja • da se otvori molitvenom iskustvu • da oblikuje kratke osobne molitve	30. Bogu se obraćamo u različitim prilikama 31. Davidovi psalmi (Ps 23) 32. Molitva - pogled u dubinu duše (oblici, način i vrijeme molitve)	• Tumačenje • Analiza i interpretacija biblijskih tekstova • Obrada psalma • Likovni prikaz Ps 27 • Demonstracija molitvenih stavova pokretima tijela i gestam • Fotografije i dijapozitivi • Posjeta crkvi • Sastavljanje osobne molitve • Obrada molitve uz instrumentalnu glazbu
VII SVETE KNJIGE DRUGIH VJERSKIH ZAJEDNICA	• Upoznati učenike sa svetim knjigama drugih religija • Spoznati da se Bog objavljuje ljudima na različite načine u različitim kulturama i vremenima	• da postoje ljudi sa različitim vjerskim kulturama i obredima • da prihvati kako su svi ljudi u konačnici djeca Božja i braća • da shvati kako je neizmjerana	33. Bog govori narodima na razne načine i u razna vremena 34. Sveta knjiga Judaizma -Tora 35. Sveta knjiga Islama - Kur'an časni 36. Ponavljanje obrađenih	• Izlaganje • Razgovor • Prezentacije • Slike • Upitnik, radni list

		ljubav Boga Oca prema svakom čovjeku	nastavnih tema i zaključivanje ocjena	

KORELACIJA S DRUGIM PREDMETIMA / MODULIMA:

1. Maternji jezik i književnost
2. Građanski odgoj
3. Povijest
4. Geografija
5. Likovna kultura
6. Muzička kultura

Назив предмета:	Вјерска настава - Католички вјеронаук
Годишњи фонд часова:	36
Разред:	Пети

Тема	Циљ	Исходи По завршетку теме ученик ће бити у стању да:	Препоручени садржаји по темама	Методичке упуте
I СНАГА ЗАЈЕДНИШТВА	• Упознати и усвојити темељна правила који омогућују добре односе и добар рад у вјеронаучној групи • Увидјети важност вјере и повјерења у међуљудским односима и у односу према Богу	• да буде спреман на сурадњу с другима у заједничким активностима • да боље разумије важност вјере у остваривању заједништва	1. Ја и други - заједно	- Размишљање и разговор - Животни примјери како су људи вјером прихватили себе и друге
II БОГ ЈЕ ПРОГОВОРИО У ПОВИЈЕСТИ - ПРАОЦИ	• Упознати чињенице везане за настанак Библије (усмена предаја, записивање, свијет Библије, Божја Ријеч, надахнуће светих текстова, говор о човјеку) • Познавати разлике између Старога и Новог завјета (књиге обећања, књиге испуњења) • Упознати библијске ликове Абрахама, Изака, Јакова - праоце	• да схвати карактеристике номадског начина живота и њихово поимање Бога • да схвати важност отворености према Богу и његовој присутности • да усвоји најважније догађаје из повијести жидовског народа • да боље разумије	2. Библија: Посебна књига ријечи и живота 3. Како упознавати и разумјети Библију 4. Абрахамова искуства с Богом 5. Бог се објављује Јакову 6. У земљи ропства 7. Бог се објављује Мојсију - Горући грм	- Приповиједање израелске повијести - Читање библијских текстова - Кориштење слика, дијапозитива, географских карата - Повезивање библијског и савременог искуства - Медитација над сликом која приказује корјене

	наше вјере и њихово пријатељство, Савез с Богом • Упознати Мојсијев Савез и Божју бригу за народ • Упознати Бога као Спаситеља, који води човјека у слободу	молитву као разговор с Богом • да уочи значење прве Пасхе са данашњим слављењем Пасхе код жидова • да схвати смисао и важност Божјих заповиједи и да их прошири са заповиједима који данас вриједу (екологија....) • да увиди повезаност кршћанске и жидовске вјере • да постане позоран и осјетљив на Божје водство у властитом животу	8. Прва Пасха 9. Савез с Богом 10. Божји народ стиже кући 11. Понављање обрађене наставне теме	- Дописивање нових заповиједи који су данас актуелни, рад у пару или индивидуални - Квиз, као облик провјере знања и утврђивање градива
III КРАЉЕВИ ИЗАБРАНОГ НАРОДА	• Упознати предају о Давиду и његов однос с Богом • Упознати величину пријатељства Давида и Јонатана • Ослушквати и тражити мудрост како је то чинио краљ Саломон • Упознати и разумијети повијест изабраног народа Израела чији је вођа краљ Давид и нови Давид Исус Крист	• да се отвори и насљедује Давидове људске и вјерничке квалитете - поуздање у Бога, пријатељство, покајање • да се отвори односима истинског пријатељства • да схвати и усвоји ријеч "мудрост" • да пронађе примјере мудрог дјеловања из властитог искуства и из своје околине • да уочи	12. Праведни краљ Давид - Давид и Шаул 13. Покорнички краљ Давид 14. Мудри краљ Саломон 15. Исчекивање праведнога владара (Месијанизам) 16. Испуњење исчекивања - рођење Исуса Христа 17. Понављање и закључивање оцјена за прво полугодиште	- Приповиједање повијесних чињеница - Упознавање са земљовидом Израела - географска карта - Демонстрација помоћу слика и дијапозитива - Филм - Проналажење и тумачење изабраних мудрих изрека - Правимо Давидову звијезду за Божић

		важност Исусова родословља - потомка краља Давида (Давидова звјезда)		
IV ПРАОЦИ - БОЖЈИ ГЛАСНИЦИ	- Упознати вјероученике с називом и послањем пророка - Откривати са ученицима позив, послање, живот и начин дјеловања пророка - Посвјестити да и данас живе и дјелују пророци и да смо позвани вршити пророчку службу - Упознати да је Исус највећи пророк и да је он испуњење свих пророштава о Месији	- да усвоји значење ријечи пророк - да препозна одлучност и вјерност у свједочењу истине код пророка - да схвати да и данас живе и дјелују пророци (навјеститељи и истине, наде, мира, обраћења и помирења, поуздања и вјере у Бога) - да спозна како је и сам позван на пророчку службу	18. Пророци - чувари Савеза (говоре у Божје име: Самуел) 19. Илија - бранитељ Божјих права и сиромаша 20. Бог се објављује у лаганом лахору 21. "Пети Еванђелиста" - Изаија 22. Пророк наде и молитве - Данијел 23. Бог воли све људе - Јона 24. Иван Крститељ - последњи старозавјетни пророк (Мт 11,1-15; 3,1-12) 25. Понављање обрађене наставне теме	- Приповиједање и тумачење - Гледање кратких потицајних филмова - Рад са библијским текстовима - Актуализација: прави и лажни пророци данас - Табеларно приказивање пророка - Радни листови, упитници - Ликовно изражавање - Дијапозитиви о појединим пророцима
V ИСУС КРИСТ ОСТВАРИТЕЉ НОВОГА КРАЉЕВСТВА	- Увидјети важност вреднота новог Божјег Краљевства за остварење мира и љубави - Увидјети да Исусов живот свакога ставља пред одлуку - Упознати оригиналност Исусове поруке и његова става	- да усвоји појам "Божје Краљевство" - да самостално пронађе одређене текстове у књизи Новог Завјета - да разумије Исуса као Давидова потомка	26. Исус проповиједа Радосну вијест о новом Краљевству 27. Исус према другима - сусрети могу промијенити (Лк 7,36-50; 5,12; Мк 10,46-52) 28. Исус -	- Читање и тумачење библијских текстова - Разговор-проналажење примјера гдје људи требају помоћ - Самостално тражење библијских текстова - НЗ

	према човјеку (грешницима, болеснима, одбаченима, нежидовима...)	• да се отвори према вредностама Краљевства Божјега: миру, истини и љубави • да се уживи у туђу ситуацију	необични краљ (Мт 22,34; 5,43; Лк 6,37-38.41-42) 29. Исусови ученици - свјedoци истине и љубави	- Рад са фотографијом и умјетничким сликама (Кодер) - Излагање уз дијапозитиве
VI ЧОВЈЕК СЕ ОБРАЋА БОГУ МОЛИТВОМ И ПЈЕСМОМ	• Упознати најважније облике обраћања Богу (молитва, пјесма, жртва и принос) • Упознати просторе молитве (шатор, храм, црква, "у духу и истини", самоћа...) • Усмјерити позорност на садржај и облике кршћанске молитве • Доживјети и искусити да је Бог особа којој се обраћамо	• да разумије смисао молитве • да прихвати различите облике молитвеног изражавања • да се отвори молитвеном искуству • да обликује кратке особне молитве	30. Богу се обраћамо у различитим приликама 31. Давидови псалми (Пс 23) 32. Молитва - поглед у дубину душе (облици, начин и вријеме молитве)	- Тумачење - Анализа и интерпретација библијских текстова - Обрада псалма - Ликовни приказ Пс 27 - Демонстрација молитвених ставова покретима тијела и гестам - Фотографије и дијапозитиви - Посјета цркви - Састављање особне молитве - Обрада молитве уз инструменталну гласбу
VII СВЕТЕ КЊИГЕ ДРУГИХ ВЈЕРСКИХ ЗАЈЕДНИЦА	• Упознати ученике са светим књигама других религија • Спознати да се Бог објављује људима на различите начине у различитим културама и временима	• да постоје људи са различитим вјерским културама и обредима • да прихвати како су сви људи у коначници дјеца Божја и браћа • да схвати како је неизмјерна љубав Бога Оца према сваком човјеку	33. Бог говори народима на разне начине и у разна времена 34. Света књига Јудаизма - Тора 35. Света књига Ислама - Кур'ан часни 36. Понављање обрађених наставних тема и закључивање оцјена	- Излагање - Разговор - Презентације - Сlike

Корелација с другим предметима/модулима:

1. Матерњи језик и књижевност
2. Грађански одгој
3. Повијест
4. Географија
5. Ликовна култура
6. Музичка култура

Tantárgy:	HITOKTATÁS - KATOLIKUS HITAN
Évi óraszám:	36
Osztály:	Ötödik

TÉMA	CÉLOK	EREDMÉNYEK A téma feldolgozása után a tanuló:	A TÉMÁKON BELÜLI AJÁNLOTT TARTALOM	AJÁNLOTT MÓDSZEREK
I A KÖZÖSSÉG EREJE	• Megismerni és elfogadni azokat az alapszabályokat, melyek lehetővé teszik a jó egymás közötti viszony kialakulását és a zökkenőmentes munkát a hittanos csoportban • Megismerni a hit és a bizalom jelentőségét az emberek közötti kapcsolatokban és az Istennel való kapcsolatunkban	• a közös aktivitások során készen áll az együttműködésre • jobban megérti a hit fontosságát a közösség kialakulásában	1. Én és a többiek - együtt	• Elmélkedés és beszélgetés • Életből vett példák arra, hogyan fogadták el magukat és egymást az emberek a hit segítségével
II ISTEN MEGSZÓLAL A TÖRTÉNELEMBEN - ŐSATYÁK	• Megismerni a Biblia keletkezésére vonatkozó tényeket (szóbeli átadás, leírás, a Biblia világa, Isten szava, a szent szövegek sugalmazottsága, az emberről szóló beszéd) • Megismerni a különbségeket az Ó- és Újszövetség között (ígéret	• megérti a nomád életmódnak és istenképének jellegzetességeit • megérti az Isten és jelenléte iránti nyitottság fontosságát • megismeri a zsidó nép történetének legfontosabb eseményeit • mindinkább	2. A Biblia: a szavak és az élet különleges könyve 3. Hogyan megismerni és megérteni a Szentírást 4. Ábrahám tapasztalatai Istenről 5. Isten megjelenik Jákobnak 6. A rabság földjén 7. Isten	• Izrael történetének elmesélése • Bibliai szövegek olvasása • Képek, diapozitívek, térképek használata • A bibliai és a mai tapasztalatok összekapcsolása • Elmélkedés a gyökereket bemutató képről • Időszerű parancsok leírása,

	könyvei, beteljesedés könyve) • Megismerni hitünk ősatyjait, Ábrahámot, Izsákot és Jákobot, valamint barátságukat, szövetségüket Istennel • Megismerni a Mózes által kötött szövetséget - Isten barátságát és törődését népe iránt • Megismerni Istent, mint Szabadítót, aki szabadságra vezeti az embert	úgy tekint az imádságra, mint az Istennel való beszélgetésre • felismeri az első Pászká jelentőségét a pászka mai ünneplése szemszögéből • megérti a Tízparancsolat értelmét és jelentőségét, és kibővíti azt a ma érvényes szabályokkal, értékekkel (ökológia...) • felismeri a keresztény és a zsidó vallás közötti összefüggést • figyel Isten vezetésére az életében	megjelenik Mózesnek - Égő csipkebokor 8. Az első Pászka 9. Szövetség Istennel 10. Isten népe hazatér 11. A feldolgozott tanegységek ismétlése	páros - vagy csoportmunka • Kvíz a tudás felmérésére és a tananyag megerősítésére
III A VÁLASZTOTT NÉP KIRÁLYAI	• Megismerni Dávid történetét és Istennel való kapcsolatát • Megismerni Dávid és Jonathan barátságának nagyságát • Figyelni és keresni a bölcsességet, mint ahogyan azt Salamon király tette • Megismerni és megérteni Izrael népének történelmét, melynek vezére Dávid király és az új Dávid, Jézus Krisztus	• képes rá, hogy megnyíljon és átvegye Dávid emberi és hitbeli értékeit - az Istenbe vetett bizalmat, a vele való barátságot, a bűnbánatot • megnyílik az igaz baráti kapcsolat felé • megérti és elsajátítja a "bölcsesség" szó jelentését • képes saját élményekből, cselekedetekből fakadó példákat felhozni a bölcs viselkedésre • felismeri Jézus eredetének jelentőségét - Dávid király	12. Dávid igazságos király - Dávid és Saul 13. Dávid, a vezeklő király 14. Salamon, a bölcs király 15. Várakozás az igazságos uralkodóra (Messianizmus) 16. A várakozás beteljesedése - Jézus Krisztus születése 17. Ismétlés és a félévi osztályzatok lezárása	• Történelmi tények elmesélése • Izrael földrajzi jellegzetességeinek megismerése - térkép segítségével • Szemléltetés képek és diapozitívek segítségével • Film • Kiválasztott bölcs mondások felfedezése és magyarázata • Dávid csillagot készítünk karácsonyra

		leszármazottja (Dávid csillaga)		
IV A PRÓFÉTÁK - ISTEN HÍRNÖKEI	• Megismertetni a diákokkal a próféta kifejezést és a próféták küldetését • Felfedezni a tanulókkal a próféták meghívását, küldetését, életét és tevékenységét • Rámutatni, hogy ma is léteznek és működnek közöttünk próféták, és nekünk is prófétai küldetésünk van • Megismerni, hogy Jézus a legnagyobb próféta, benne teljesedett be a Messiásról szóló összes jóslat és ígéret	• érti a próféta kifejezés jelentését • felismeri, hogy a próféták mindig határozottan és híven tanúskodtak az igazságról • megérti, hogy ma is élnek és tevékenykednek próféták (az igazság, a remény, a béke, a megtérés és a megbocsájtás, az Isten iránti bizalom és hit hírnökei) • belátja, hogy Isten őt is prófétai küldetésre hívta	18. A próféták - a szövetség őrei (Isten nevében szólnak: Sámuel) 19. Illés - az Isten jogainak és a szegények védnöke 20. Isten a szellőben jelenik meg 21. Az "ötödik evangélista" - Izajás 22. A remény és imádság prófétája -Dániel 23. Isten minden embert szereti - Jónás 24. Keresztelő Szent János - az utolsó ószövetségi próféta (Mt 11,1-15; 3,1-12) 25. A feldolgozott tanegységek ismétlése	• Elbeszélés és magyarázat Rövid ösztönző filmek megtekintése • Bibliai szövegek feldolgozása • Aktualizáció: a nap igaz és hamis prófétái • A próféták táblázatos bemutatása • Feladatlapok, kérdőívek • Képzőművészeti kifejezés • Dijapozitívek egyes prófétákról
V JÉZUS KRISZTUS AZ ÚJ KIRÁLYSÁG MEGALAPÍTÓJA	• Felismerni Isten Országának értékeit a béke és szeretet megvalósításában • Belátni, hogy Jézus élete minden embert választás elé állít • Megismerni Jézus üzenetének, emberek iránti álláspontjának eredetiségét (a bűnösökhöz, betegekhez, kizsájtottakhoz, pogányokhoz... fordul)	• érti az "Isten Országát" kifejezést • önállóan megtalál szövegrészeket az Újszövetségben • érti, hogy Jézus Dávid leszármazottja • megnyílik Isten Országát értékei előtt: a béke, az igazság és a szeretet előtt • képes magát beleélni mások helyzetébe	26. Jézus az új ország örömhírét hirdeti 27. Jézus másokkal szemben - a találkozások megváltoztathatnak (Lk 7,36-50; 5,12; Mk 10,46-52) 28. Jézus - szokatlan király (Mt 22,34; 5,43; Lk 6,37-38. 41-42) 29. Jézus tanítványai - az igazság és szeretet tanúi	• Bibliai szövegek olvasása és magyarázata • Beszélgetés - olyan példák felfedezése, melyek során az embereknek segítségre van szükségük • Bibliai szövegek önálló megtalálása - ÚSZ • Fényképek és művészi képek felhasználása (Köder)
VI	• Megismerni az	• érti az	30. Különböző	• Magyarázat

AZ EMBER IMÁDSÁGGAL ÉS ÉNEKKEL FORDUL ISTEN FELÉ	Isten felé fordulás legfontosabb módjait (imádság, ének, áldozat és felajánlás) • Megismerni az imádság helyeit (sátor, templom, "lélekben és igazságban", egyedüllét...) • A figyelmet a keresztény imádságok tartalmára és fajtáira összpontosítani • Átélni és megtapasztalni, hogy Isten az, akihez megtérünk	imádság jelentését • elfogadja az imádkozás különböző formáit • megnyílik az imádsággal kapcsolatos tapasztalatok felé • képes rövid, személyes imát szerkeszteni	alkalmakkor fordulunk Istenhez 31. Dávid zsoltárai (Zsolt 27) 32. Az imádság - betekintés lelkünk mélyére (az imádság formái, módjai és ideje)	Bibliai szövegek feldolgozása és értelmezés • Zsoltárfeldolgozás • Zsolt 27 képzőművészeti kefejezése • Az imádság módjainak szemléltetése testmozgással és gesztusokkal • Fényképek és diapozitívek • Templomlátogatás • Egyéni ima szerkesztése • Imafeldolgozás hangszeres zenével
VII MÁS VALLÁSOK SZENT KÖNYVEI	• Megismertetni a diákokat a többi világvallás szent könyvével • Megismerni, hogy Isten a különböző kultúrák és idők embereihez különbözőképpen szól	• megérti, hogy az emberek különböző vallási kultúrával és szertartásokkal rendelkeznek • elfogadja, hogy minden ember Isten gyermeke és a másik ember testvére • megérti, hogy Isten emberek iránti szeretete határtalan	33. Isten különböző módokon és időben szól a népekhez 34. A judaizmus szent könyve - a Tóra 35. Az iszlám szent könyve - a Korán 36. A feldolgozott tanegységek ismétlése és az osztályzatok lezárása	• Bemutató • Beszélgetés • Szemléltetés • Képek • Kérdőív, feladatlap

KORELACIÓ A KÜLÖNBÖZŐ TANTÁRGYAKKAL / MODULOKKAL:

1. Magyar nyelv és irodalom
2. Polgári nevelés
3. Történelem
4. Földrajz
5. Képzőművészeti - és zenekultúra

VERSKA NASTAVA - SLOVAČKE EVANGELIČKE CRKVE A.V.

Назив предмета: **ВЕРСКА НАСТАВА - СЛОВАЧКЕ ЕВАНГЕЛИЧКЕ ЦРКВЕ А.В.**

Годишњи фонд часова: 36

Разред: ПЕТИ

ТЕМА (наставне јединице)	ЦИЉ	ИСХОДИ По завршетку теме ученик ће:	ПРЕПОРУЧЕНИ САДРЖАЈИ ПО ТЕМАМА	НАЧИН ОСТВАРИВАЊА ПРОГРАМА
I - УВОД 1. Уводни час	- Упознавање ученика и вероучитеља; - Упознавање ученика са садржајем предмета и начином рада на часовима верске наставе; - Мотивисање ученика за похађање часова верске наставе.	Когнитивни аспект: Разумети основна сазнања о темама које ће се обрађивати на часовима верске наставе -Словачке евангеличке а.в. цркве Афективни аспект: - бити подстакнут да активно учествује на часовима верске наставе	- Упознавање са садржајем програма и начином рада	Катихизација као литургијска делатност - заједничко је дело катихете (вероучитеља) и његових ученика. Катихета (вероучитељ) би требало стално да има науму да катихеза не постоји ради гомилања информација ("знања о вери"), већ као настојање да се учење и искуство Цркве лично усвоје и спроведу у живот кроз слободно учешће у богослужбеном животу Цркве. На почетку сваке наставне теме ученике би требало упознати са циљевима и исходима наставе, садржајима по темама, начином остваривања програма рада, као и са начином вредновања њиховог рада. Врсте наставе: Настава се реализује кроз следеће облике наставе: - теоријска настава (35 часова)
II - КЊИГА НАД КЊИГАМА 2. Библија-Књига над књигама 3. Како је настала Библија и подела Библије 4. Преводи Библије 5. Како читати Библију	- Објаснити ученицима каква је Библија књига - Библија као књига живота путем које се Бог обраћа; - Објаснити зашто је зовемо Књига над књигама; - Објаснити ученицима одакле Библија потиче, ко је њен аутор, процес настанка Библије, материјали на којима се у прошлости писало; - Ученици сазнају о трострукој подели Библије (по пореклу,	Когнитивни аспект: - ученик схвата зашто је Библија за нас тако важна; - сазнаје како је Библија настала, како се дели Стари и Нови завет; - зна да наброји материјале на којима се писала; - ученик зна да именује на које начине делимо Библију и по којим критеријумима; - зна шта је библијска скраћеница; - ученик зна да	- Библија, разни преводи Библије - презентација о Библији - рад са Библијом-тражење књига - песма: Читај Библију... - израда радног листа на дате теме, квиз	Катихизација као литургијска делатност - заједничко је дело катихете (вероучитеља) и његових ученика. Катихета (вероучитељ) би требало стално да има науму да катихеза не постоји ради гомилања информација ("знања о вери"), већ као настојање да се учење и искуство Цркве лично усвоје и спроведу у живот кроз слободно учешће у богослужбеном животу Цркве. На почетку сваке наставне теме ученике би требало упознати са циљевима и исходима наставе, садржајима по темама, начином остваривања програма рада, као и са начином вредновања њиховог рада. Врсте наставе: Настава се реализује кроз следеће облике наставе: - теоријска настава (35 часова)

	времену настанка и садржају); - Ученици ће научити да препознају појединачне наслове књига и њихове библијске скраћенице; - Објаснити ученицима како је Библија дошла код нас; - Објаснити ученицима како треба да поступају при читању Библије; - Скренути ученицима пажњу на помоћна средства која могу да користе код читања Библије.	именује најбитније преводе Библије; - зна како су преводи настали, ко је за њих заслужан, зашто су били преводи битни; - зна основну поделу Библије и зна да се оријентише. Афективни аспект: - гради позитиван однос према Библији, види у њој извор мудрости и познавање Бога; - има жељу да чита Божију реч и разматра садржај Његовог учења.		- практична настава (1 час) Место реализације наставе: - Теоријска настава се реализује у учионици; - Практична настава се реализује у цркви - учешћем у литургијском сабрању; Дидактичко методичка упутства за реализацију наставе: - Уводне часове требало би осмислити тако да допринесу међусобном упознавању ученика, упознавању ученика с циљевима, исходима, наставним садржајима, али и тако да наставник стекне почетни увид у то каквим предзнањима и ставовима група располаже из подручја верске наставе Словачке евангеличке а.в. цркве. - Реализација програма требало би да се одвија у складу с принципима савремене активне наставе, која својом динамиком
III - ПРАИСТОРИЈА СТАРОГ ЗАВЕТА 6. Стварање света 7. Пад човека 8. Каин и Авељ 9. Ноје	- Ученици ће поновити и продубити причу о стварању - ред стварања /ред дана стварања /; - Ставити акценат на Божију створитељску реч; - Консолидовати причу стварања првих људи - како су били створени -какав задатак су добили од Створитеља; - Објаснити ученицима како су живели први	Когнитивни аспект: - ученик зна да именује дане стварања по њиховом реду; - зна шта је био њихов садржај и то како је све створено; - зна ко су били први људи; - познаје процес стварања човека и зна имена првих људи; - свестан је своје одговорности за оно	прича О стварању (1М1) - песма "Велики је наш Бог" (КТС 110) - библијска прича о паду човека (1М 3) праћена илустрацијама (прилагођене узрасту ученика) - приче о непослушности - библијска прича Каин и Авељ /1М 4/ - презентација на тему "Грех" - песма "Пази" /КТС 208/	

	људи у рају (како су поштовали Божије савете и како су га изневерили); - Објаснити ученицима ко је сотона и како је обмануо Адама и Еву; - Објаснити шта је грех и зашто смо грешни; - Поновити и консолидовати причу о Каину и Авељу; - Објаснити како је Каин згрешио и какве су биле последице; - Објаснити значење жртвовања. - Поновити причу о Ноју и објаснити ученицима да је јако битно слушати Господа Бога и имати поверење у његова обећања.	створено; - свестан је колико је битно слушати Господа Бога; - зашто нас Господ штити пред искушењем; - постаје свестан искушења и покушава да му се одупре; - ученик је вођен ка несебичном показивању љубави према браћи и сестрама; - учи да савлада свој гнев и да не завиди својим ближњим; - ученик разуме значај поверења у Бога и његову бригу за човека - зна да је битна послушност. Афективни аспект: - схвата вредност стварања за човека; - формира однос према заштити природе; - схвата потребу за опраштањем и признавањем својих грехова Богу; - утврдиће своје поверење у Бога;	- библијска прича о Ноју /1М 6,7,8/ - израда радног листа на дате теме, квиз	подстиче ученике на истраживачки и проблемски приступ садржајима тема. У току реализације стављати нагласак више на доживљајно и формативно, а мање на сазнајно и информативно. - Квалитет наставе се постиже када се наставни садржаји реализују у складу са савременим педагошким захтевима у погледу употребе разноврсних метода, облика рада и наставних средстава. - Имајући у виду захтеве наставног програма и могућности транспоновања наставног садржаја у педагошко дидактичка решења, наставник би требало да води рачуна и о психолошким чиниоцима извођења наставе - узрасту ученика, нивоу психофизичког развоја, интересовањима, склоностима, способностима и мотивацији ученика. - У остваривању савремене наставе наставе

		- схвата да и он може да допринесе добрим односима у породици.		наставник је извор знања, креатор, организатор и координатор ученичких активности у наставном процесу. - Настава је успешно реализована ако је ученик спреман да Цркву схвати као простор за остваривање своје личности кроз заједничарење са ближњима и Тројичним Богом који постаје извор и пуноћа његовог живота.
IV - СВЕДОЦИ БЕРЕ У СТАРОМ ЗАВЕТУ 10. Исак и Ребека 11. Езав и Јаков 12. Јаков код Лавана 13. Повратак Јакова 14. Јосип и његова браћа 15. Јосип роб у Египту 16. Јосип владар Египта	- Поновити и продубити причу о Исаку и Ребеки; - Доживљавати Ребеку као вољну и милу жену; - Представити слугу, који има поверења у Бога и моли се за његов благослов; - Описати братски однос између Езавом и Јаковом (њихове различите природе и неједнак однос родитеља према њиховим двојици синова); - Ученици сазнају о лажи Јакова и о последицама те лажи; - Истакнути разлог зашто Јаков бежи од брата; - Описати Јаковову лаж и дефинисати је као грех пред којим Јаков бежи и сноси последице; - Указати на Јаковово служење код стрица, о његовим успесима и неуспесима; - Продубити причу о Јакововом	Когнитивни аспект: - ученик схвата колико је важно да има поверење у Господа Бога; - он учи да му повери своје бриге; - разуме потребу добрих братских односа; - зна, да би сваки члан породице требао да настоји да одржава добру и пријатну атмосферу у породици; - ученик је вођен ка говорењу истине пред Богом и пред људима; - ученик је свестан да лаж и превара повређују - воде ка стиду и бежању од људи и Бога; - схватити Јаковову жељу за Божијим благословом и помирењу; - именовати неке библијске ликове, које су опростиле и навести их као пример; - схватити, да	библијска прича о Исаку /1М 24/ - библијска прича - Езав и Јаков /1М 25-35/ - библијска прича о Јосипу /1М37-46/ - прочитање неких текстова - гледање филма о Јосипу - песма Краљу краљева - /КТС 267/ - израда радног листа на дате теме, квиз	Евалуација наставе Евалуацију наставе (процењивање успешности реализације наставе и остварености задатака и исхода наставе) наставник ће остварити на два начина: процењивањем реакције ученика или прикупљањем коментара ученика путем анкетних евалуационих листића; провером знања које ученици усвајају на часу и испитивањем ставова; Оцењивање Непосредно

	повратку кући - доживети његов страх од сусрета са братом али и узајамно помирење; - Описати ученицима однос Јосипа и његове браће, њихову љубомору и бес због снова које није скривао већ их је причао и браћи и родитељима; - Спознати причу о издаји и освети Јосипове браће; - Пратити Јосипову животну причу за време његовог боравка у Египту; - Јосип остаје доследан у својој вери у Бога чак и као роб; - Сазнати о причи сусрета Јосипа са оцем и како је Јосип збринуо своју породицу.	освета као начин за решавање конфликта није права опција; - знати разлику између добра и зла; - знати да је Господ Бог са њим и у тешкој ситуацији и даје му снаге да је савлада; - научити се стрпљењу; - вести ка сношењу кривице и поверења у Бога; - сматрати да покорност код Господа Бога доноси благослов и успех; - схватити да Господ Бог може да окрене зло у добро; - препреке сматрати као тестове храбрости и вере. Афективни аспект: - вољан је да помогне, уради нешто више; - схвата узајамну љубав као важан стуб за брак и породичан живот; - схвата да кроз узајамно праштање можемо пронаћи пут ка себи;		описно оцењивање ученика може се вршити кроз: - усмено испитивање; - писмено испитивање; - посматрање понашања ученика; Оквирни број часова по темама I - УВОД - 1 II - КЊИГА НАД КЊИГАМА - 5 III - ПРАИСТОРИЈА СТАРОГ ЗАВЕТА - 5 IV - СВЕДОЦИ ВЕРЕ У СТАРОМ ЗАВЕТУ - 7 V - ХРИШЋАНИН И МОЛИТВА - 4 VI - ЦРКВА - БОЖИЈА ПОРОДИЦА - 7 VII - ЦРКВЕНА ГОДИНА - 5 ЕВАЛУАЦИЈА - 1+1

		- учи се да гледана лаж као на грешку, која ће на карају да се окрене против лажова; - схвата важност породице и потребу праштања и помирења; - на веру гледа као на начин савладавања препрека; - признаје значај опроста у породици и тежи ка томе да и сам испољи опроштење у школи, породици и моли се за опроштај других; - одбија освету.		
V - ХРИШЋАНИН И МОЛИТВА 17. Суштина садржај молитве 18. Време, место и форма молитве 19. Молитва Господња - Оче наш	- Ученици ће поновити и проширити битне основе - шта је то молитва, који је њен садржај и како да га изразимо; - Ученици ће знати на који начин можемо да се молимо, када и зашто се молимо, где можемо да се молимо; - Ученици ће сазнати како се обраћамо Господу Богу у молитви; - Ученици ће се упознати са формом и ставом	Когнитивни аспект: - схвата нужност молитве у животу хришћанина; - зна да именује шта је то молитва, како можемо да се молимо; - када, где и зашто се молимо, какав став треба да заузмемо код молитве; - труди се да продубљује свој молитвени живот; - учи да изражава	- Прочитати изјаву Мајке Терезе из уџбеника стр. 39; - текст из Новог завета Матеј 7,7 - песма: Моли се... песмарица за децу - новозаветни текстови: Лука 10,38-42, Матеј 6,5-8, - научити молитву господњу Оче наш... - Матеј 6, 9-13, - прича о монаху /уџбеник стр. 43/ - пример књиге	

	код молитве; - Поновити молитву Господњу - Оче наш као пример свих молитви; - Дубље и подробније схватити појединачне молбе преузете из Молитве Господње.	молбе и захваљује се не само у особној молитви, већ и у друштву разреда, породице, цркве; - зна да именује појединачне молбе Молитве Господње; - стручно зна да изрази шта је њихов садржај. Афективни аспект: - развија свој молитвени живот и продубљује своју везу; - осећа потребу за молитвом.	Мали катехизам од Др Мартина Лутхера - објашњење Молитве господње - израда радног листа на дате теме, квиз Песма: Молитвом сваки дан... 251 КТС
VI - ЦРКВА - БОЖИЈА ПОРОДИЦА 20. Настанак цркве 21. Улога цркве 22. Литургија 23. Евангеличка песмарица 24. Евангеличка црква 25. Символи Хришћанства	- дати основне податке о цркви, ко сачињава цркву и која је њена улога и значење - поновити ко је основао цркву и зашто - спознаја околности настанка цркве, глава цркве, шта је црква - објаснити која је улога цркве: - мисијна - диаконичка - живот за пример - наставна - објаснити шта је то литургија и шта има за циљ - објаснити шта је центром	Когнитивни аспект: - дете зна да каже, шта је црква, како и зашто је настала - зна ко је глава цркве и ко су њени представници - зна на чему леже многе улоге цркве и како их црква реализује - зна да именује шта је централни део литургије и шта спада у њен след - зна да објасни речи као што су "литургија",	- показати фотографије цркава, показати евангеличку песмарицу и друге песмарице - презентација хришћанских симбола - посетити цркву као и литургију - песма: Смети живети за Христа... 475 ЕС - израда радног листа на дате теме, квиз

	евангеличке литургије - сазнање какав је след литургије, научити нове појмове типичне за ову област - упознати се са садржајем евангеличке песмарице, како се дели и како у њему можемо правилно и брзо да се оријентишемо сазнати чему служе цркве, ко се тамо окупља и - објаснити какву улогу имају поједини саставни делови интеријера - приповедаоница, крстионица, олтар и сл. - упознавати најбитније хришћанске знаке - симболе, научити шта симболизирају и у каквим околностима су се користили и користе до данас	јеванђеље, кредо" и слично - ученик зна како да се оријентише у евангеличкој песмарици, зна да именује по чему тражимо појединачне песме, антифоне и молитве - познаје и друге песмарице - ученик зна да наброји шта је саставни део евангеличке цркве - зна за шта црква служи и зашто се тамо окупљају верници - зна за следеће богослужбене обреде које се дешавају у цркви - ученик зна да именује неке хришћанске симболе - зна да се оријентише у њима, зна шта значе и симболизирају Афективни аспект: - ученик гледа на литургију као на начин за продубљење своје вере путем Божије речи, хвалопесмама и молитвом		

		- гради позитиван однос ка хришћанским песмама и продубљује своју веру - осећа потребу посећивати литургију	
VII - ЦРКВЕНА ГОДИНА 26. Подела црквене године- Божићни круг 27. Васкрсни круг 28. Светодушевни круг 29. Несвечани део црквене године	- Ученицима дати основне информације о црквеној години и основну поделу црквене године; - Научити који празници и недеље граде божићни круг; - Научити да већ познате празнике споји са појединачним празничним даном и недељом; - Научити какви празници и недеље граде васкршњи круг; - Поновити васкршњу причу; - Научити који празници и недеље граде светодушевни круг и спознати срж светодушевних празника - Научити о празницима и недељама, које граде несвечани део црквене године. - Сазнати колико и у којој мери су ученици разумели, схватили и стекли знање на часовима	Когнитивни аспект: - зна да именује чиме почиње и чиме се завршава црквена година, каква је њена основна подела; - зна да именује празнике и недеље божићног круга - зна да исприча која библијска дешавања се везују за Божић; - схвата значај рођења Спаситеља; - ученик зна да именује празнике и недеље васкршњег круга; - ученик схвата значај Христовог мучења и васкрснућа; - ученик зна да именује празнике и недеље светодушевног круга; - зна који је садржај и порука ових	- новозаветни текст Матеј 1, 18-24 - рођење Исуса Христа - Божић Марко 14-16 - смрт и васкрснуће - Васкрс Дела апостолска 1-2 - обећања Духа Светог- Светодушевни празници - показати календар-кад је који празник - ручно урадити круг од папира - подела црквене године песма: Тиха ноћ... 60 ЕС Христ је васкрсао... 600 ЕС Дух Свети... 64 КТС - израда радног листа на дате теме, квиз

	веронауке у току целе школске године.	празника; - ученик зна да именује појединачне недеље и празничне дане и зна шта они значе. - утврдити у ком обиму је запамтио, схватио и стекао знање на часовима веронауке у овом разреду Афективни аспект: - заинтересује се за прослављање ових празника у својој цркви - схвата важност празника у свом животу		

КОРЕЛАЦИЈА С ДРУГИМ ПРЕДМЕТИМА / МОДУЛИМА:

1. Словачки језик и књижевност
2. Историја
3. Географија
4. Биологија
5. Ликовна култура
6. Музичка култура
7. Грађанско васпитање

За остваривање програма верске наставе - Словачке евангеличке а.в. цркве за пети разред основне школе користи се следећа литература:

- BIBLIA - Stará a Nová Zmluva
- NAŠA CESTA - učebnica evanjelického náboženstva pre 5.ročník základných škôl; Tomáš Semko st.; Tranoscius, L. Mikuláš, 2010.
- ŽIVOT A VIERA (náboženská výchova pre 5.ročník základných škôl - evanjelické a.v. náboženstvo); Dana Naďová; Tranoscius, Liptovský Mikuláš v roku 2012.
- Радна свеска из верске наставе за пети разред- PRACOVNÝ ZOŠIT k učebnici náboženskej výchovy Život a viera pre 5.ročník základných škôl - evanjelické a.v. náboženstvo; Dana Naďová; Tranoscius, Liptovský Mikuláš, 2012.

Názov predmetu:	Náboženská výchova - Slovenskej evanjelickej cirkvi a.v.
Ročný fond hodín:	36
Ročník:	Piaty

TEMATICKÝ CELOK (Témy)	CIEĽ	VÝCHODISKÁ Po ukončení danej témy žiak:	ODPORUČENÝ OBSAH PO TÉMACH	SPÔSOB REALIZOVANIA PROGRAMU
I. - ÚVOD 1. Úvodná hodina	• zoznamovanie sa so žiakmi • Spoznávanie žiakov s plánom a programom náboženskej výchovy pre prvý ročník • Motivovanie žiakov, aby navštevovali hodiny náboženskej v.	Kognitívny aspekt: • porozumie základným vedomosti o témach, ktoré sa budú spracúvať na hodinách náboženskej výchovy Afektívny aspekt: • bude povzbudený, aby sa aktívne zapájal a zúčastňoval na hodinách náboženskej v.	• zoznamovanie sa s obsahom a spôsobom práce	Katechéta (učiteľ náboženstva) by mal vždy prihliadať na to, že katechizmus nie je len hromadenie informácií ("poznani o viere"), ale znamená to snahu osobne prijať učenie a skúsenosti Cirkvi, ako i implementáciu do života prostredníctvom slobodnej účasti na cirkevnom liturgickom živote. Na začiatku každej vyučovacej témy by mali byť žiaci oboznámení s cieľmi a východiskami výučby, tematickými obsahmi, spôsobom realizovania programu práce, ako i so spôsobom hodnotenia ich práce.
II. - KNIHA KNÍH 2. Biblia - Kniha kníh 3. Vznik a rozdelenie Biblie 4. Preklady Biblie 5. Ako čítať Bibliu	- vysvetliť žiakom aká kniha je Biblia - Biblia ako kniha života cez ktorú sa prihovára Boh - vysvetliť, prečo ju nazývame Kniha kníh - vysvetliť žiakom odkiaľ Biblia pochádza - kto je jej autorom - proces vzniku Biblie - materiály, na ktoré sa v minulosti písalo - žiak sa dozvie o trojakom delení Biblie - podľa pôvodu, podľa doby vzniku a podľa obsahu; naučí sa poznávať jednotlivé názvy kníh a ich	Kognitívny aspekt - žiak si uvedomí prečo je Biblia pre nás taká dôležitá - spozná ako vznikla Biblia, ako je rozdelená - Stará a Nová zmluva - vie vymenovať materiály, na ktoré bola písaná - žiak vie vymenovať akými spôsobmi delíme Bibliu a podľa akých kritérií - vie, čo je to biblická skratka - žiak vie vymenovať najdôležitejšie preklady Biblie - vie, ako preklady vznikali, kto sa o ne zaslúžil, prečo	Biblia, rôzne preklady Biblie - prezentácia o Biblii - práca z Bibliou- hľadanie kníh - pieseň: Čítaj Bibliu... spevník pre deti - vypracovanie pracovného listu k daným témam, kvíz	Realizácia výučby: Výučba sa realizuje cez nasledovné druhy: - teoretickú výučbu (35 hodín) - praktickú výučbu (1 hodinu) Miesto realizácie výučby: teoretická výučba sa realizuje v učebni - praktická sa realizuje v chráme Božom - zúčastnením sa Služieb Božích Didakticko - metodické návody pre realizáciu výučby: - Úvodné hodiny by mali byť naplánované tak, aby prispeli k

	biblické skratky - vysvetliť žiakom ako k nám prišla Biblia - vymenovať preklady Biblie - žiak sa dozvie aj o šírení Biblie - vysvetliť žiakom ako majú postupovať pri čítaní Biblie - poukázať na pomôcky, ktoré môžu pri čítaní Biblie používať	boli preklady dôležité - žiak pozná základne rozdelenie Biblie, vie sa orientovať Afektívny aspekt - žiak si buduje pozitívny vzťah k Biblii, vníma ju ako prameň múdrosti a poznania Boha, žiak je vedený k túžbe čítať Božie slovo a zamýšľať sa nad obsahom Jeho učenie		vzájomnému zoznámeniu sa žiakov, oboznámeniu žiakov s cieľmi, východiskami a vyučujúcimi obsahmi, tiež i začiatkový prehľad učiteľa o predchádzajúcich znalostiach a postojoch skupiny z oblasti náboženskej výchovy Slovenskej evanjelickej a.v. cirkvi. - Realizáciu programu treba konať v súlade s princípmi súčasnej aktívnej výučby, ktorá podľa svojej dynamiky podporuje žiakov na výskumný a
III. - PREDDEJINY SZ 6. Stvorenie sveta 7. Človek a pád 8. Kain a Ábel 9. Noách	- zopakovať a prehliť príbeh stvorenia - poriadok stvorenia /poradie stvoriteľských dní/ - dať dôraz na Božie stvoriteľské Slovo - upevniť príbeh stvorenia prvých ľudí - ako boli stворení - akú úlohu dostali od Stvoriteľa - vysvetliť žiakom ako žili prví ľudia v raji - ako rešpektovali Božie rady a v čom zlyhali - vysvetliť, kto je satan a ako oklamal Adama a Evu - vysvetliť čo je hriech a prečo sme hriešní	Kognitívny aspekt: - žiak si uvedomuje aké je dôležité poslúchať Pána Boha - prečo nás varuje pred pokušením - uvedomuje si, čo je to pokušenie a chce mu vzdorovať - žiak je vedený k nesebeckým prejavom lásky voči súrodencom - učí sa ovládať svoj hnev a nezávidieť svojim blížnym - žiak chápe význam dôvery Bohu a jeho starostlivosť o človeka - vie, že poslušnosť je dôležitá Afektívny aspekt	príbeh O stvorení (1M1) - pieseň "Je veľký náš Boh" (KTS 110) - biblický príbeh o páde človeka (1M 3) sprevádzaní ilustráciami (prispôsobené veku žiakov) - príbehy o neposlušnosti - biblický príbeh Kain a Ábel /1M 4/ - prezentácia na tému "Hriech" - pieseň "Dávaj pozor" /KTS 208/ - biblický príbeh o Noáchovi /1M 6, 7, 8/ - vypracovanie pracovného listu k daným témam, kvíz	problémový prístup k obsahovým témam. V priebehu realizácie treba dávať dôraz najmä na skúsenostné a formatívne, menej na kognitívne a informatívne. - Kvalita výučby sa dosahuje realizáciou obsahu výučby v súlade s modernými pedagogickými požiadavkami s použitím rôznych metód, foriem práce a učebných pomôcok. - Majúc na zreteli požiadavky osnov vyučujúceho programu a možnosť presunu vyučujúceho obsahu do pedagogicko-didaktického riešenia, učiteľ treba aby bral do úvahy psychologické faktory realizovania výučby - vek žiakov, úroveň psychomotorického rozvoja, záujmy, schopnosti, a motiváciu žiakov. - Pri realizácii

	- zopakovať a prehĺbiť príbeh Kaina a Ábela - aký bol ich súrodenecký vzťah - vysvetliť v čom Kain zlyhal a aké to malo následky - vysvetliť význam obetovania - zopakovať príbeh Noácha a vysvetliť žiakom, aké je dôležité poslúchať Pána Boha a dôverovať jeho sľubom - poukázať na rodinu a význam súdržnosti v rodine	- uvedomuje si hodnotu stvorenie pre človeka - formuje si vzťah k ochrane prírody - uvedomuje si potrebu odpustenia, vyznávania svojich hriechov Bohu - upevni si dôveru v Boha - uvedomuje si, že aj on môže prispievať k dobrým vzťahom v rodine		modernej výučby učiteľ je zdroj vedomostí, tvorca, organizátor a koordinátor žiackych aktivít vo vyučovacom procese. - Výučba je úspešne realizovaná, ak je žiak pripravený pochopiť Cirkev ako priestor pre uskutočnenie svojej osobnosti prostredníctvom spoločenstva s blíždymi a Trojjediným Bohom, ktorý sa stáva zdrojom a plnosťou jeho života. Evaluácia vyučby: Evaluáciu výučby, učiteľ realizuje výučbu na dva spôsoby: - hodnotením reakcií žiakov (cez evaluačné lístky); - preverovaním vedomostí, ktoré si žiaci osvojili na hodine, Známkovanie Opisné známkovanie sa môže konať: - ústnym spôsobom - písomným spôsobom, - pozorovaním správania sa žiaka Počet hodín po témach: I - ÚVOD - 1 II- KNIHA KNÍH - 5 III PREDDEJINY SZ - 5 IV-SVEDKOVIA VIERY SZ - 7 V-KRESŤAN A MODLITBA - 4 VI-CIRKEV - BOŽIA RODINA - 7 VII- CIRKEVNÝ ROK - 5 EVALUÁCIA 1+1
IV. - SVEDKOVIA VIERY SZ 11. Izák a Rebeka 12. Ézav a Jákob 13. Jákob u Lášana 14. Jákobov návrat 15. Jozef a jeho bratia 16. Jozef otrokom v Egypte 17. Jozef správca Egypta	- zopakovať a prehĺbiť príbeh o Izákovi a Rebeke - vnímať Rebeku ako ochotnú a milú ženu - predstaviť sluhu, ktorý dôveruje Pánu Bohu a prosí o jeho požehnanie - Izák prijíma Rebeku za manželku - opísať súrodenecký vzťah medzi Ézavom a Jákobom - ich rozdielne povahy a nerovnaký vzťah rodičov k ich dvom synom - žiak sa dozvie o Jákobovom klamstve a dôsledkoch	Kognitívny aspekt - žiak si uvedomuje, aké je dôležité dôverovať Pánu Bohu - učí sa odovzdávať mu svoje starosti - chápe potrebu dobrých súrodeneckých vzťahov - vie, že každý člen rodiny by sa mal snažiť o udržanie dobrej a príjemnej atmosféry v rodine - žiak je vedený k pravdovravnosti pred Bohom a ľuďmi - žiak si uvedomuje, že klamstvo a podvod zraňujú -	- biblický príbeh o Izákovi /1M 24/ - biblický príbeh - Ézav a Jákob /1M 25-35/ - biblický príbeh o Jozefovi /1M37-46/ - prečítanie - pozieranie filmu o Jozefovi - pieseň Kráľovi kráľov - /KTS 267/ - vypracovanie pracovného listu k daným témam, kvíz	

	tohto klamstva tiež prečo otec Izák ustanovil Jákoba za dediča a prečo Jákob uteká pred bratom - poukázať na dôvod prečo Jákob uteká pred bratom - vedieť popísať Jákobovo klamstvo a definovať ho ako hriech pred ktorým Jákob uteká a znáša následky - poukázať na Jákobovu službu u strýka, o jeho úspechoch a neúspechoch - prehliť príbeh o Jákobovom návrate domov - vnímať jeho strach so stretnutia s bratom, ale aj ich vzájomné zmierenie - popísať žiakom vzťah Jozefa a jeho bratov, ich žiarlivosť a hnev pre sny, ktoré Jozef mal a s ktorými sa netajil ale ich rozprával ako bratom tak i rodičom - spoznať príbeh o zrade a pomste Jozefových bratov - predaj Jozefa do otroctva a klamstvo otcovi - sledovať životný príbeh Jozefa počas	vedú k hanbe a úteku pred ľuďmi a Bohom - pochopiť Jákobovu túžbu po Božom požehnaní a zmierení - pomenovať niektoré biblické postavy, ktoré si odpustili a uviesť ich ako príklad - pochopiť, že pomsta ako spôsob riešenia konfliktov nie je správna voľba - rozoznávať dobro a zlo - vedieť, že Pán Boh je s ním aj v ťažkej situácii a dáva mu silu prekonať ju - naučiť sa trpezlivosti - viesť k znášaniu krivdy a dôvere k Bohu - vnímať, že poslušnosť Pánu Bohu prináša požehnanie a úspech - pochopiť, že Pán Boh dokáže obrátiť zlé na dobré - vnímať prekážky ako skúšky odvahy a viery Afektívny aspekt - vie prejaviť ochotu pomôcť, urobiť aj niečo na viac - chápe vzájomnú lásku ako dôležitý pilier pre manželstvo a		

	jeho pobytu v Egypte - Jozef zostáva verný svojej viere v Boha aj v postavení otroka - Jozef nespravodlivo odsúdený - väzeň - spoznať faraónove sny - žiak sa dozvie ako Jozef tieto sny vyložil a aká odmena ho čakala za to, že faraónovi správne poradil - dozvie sa o cestách bratov do Egypta - ako Jozef vystavil bratov skúške charakteru - spoznať príbeh stretnutia Jozefa s otcom a ako sa Jozef postaral o svoju rodinu	rodinný život - chápe, že cez vzájomné odpustenie môžeme nachádzať cestu k sebe - učí sa vnímať klamstvo ako chybu, ktorá sa nakoniec obráti proti klamárovi - uvedomuje si dôležitosť rodiny a tiež potrebu odpustenia a zmierenia - vieru vníma ako spôsob prekonávania prekážok - oceňuje dôležitosť odpustenia v rodine a snaží sa sám prejavovať odpustenie v škole, rodine i prosiť o odpustenie iných - odmieta pomstu		
V.- KREŠŤAN A MODLITBA 18. Podstata a obsah modlitby 19. Čas, miesto a forma modlitby 20. Modlitba Pánova	- zopakovať a prehliť si dôležité základy - čo je to modlitba, čo je jej obsahom a ako ho vyjadrujeme - akým spôsobom sa môžem modliť, - kedy a prečo sa modlíme, - kde sa modlíme - ako oslovujeme Pána Boha v modlitbe - dozvedieť sa o forme a postoji pri modlitbe	Kognitívny aspekt - dieťa si uvedomuje nevyhnutnosť modlitby v živote kresťana - vie pomenovať, čo je to modlitba, ako sa môžeme modliť, - kedy, kde a prečo sa modlíme, aký postoj máme mať pri modlitbe - dieťa sa snaží prehľbovať svoj modlitebný život - učí sa vyjadrovať prosby a vďaky	prečítať výrok od Matky Terezy z učebnice str. 39 - novozmluvný text - Matúš 7,7 - pieseň: Modli sa... spevník pre deti - novozmluvné texty: Lukáš 10,38-42, Matúš 6,5-8, - naučiť sa modlitbu Pánovu Otčenáš.. - Matúš 6, 9-13, - príbeh o mníchovi /učebnice str. 43/ - ukážka knihy Malý	

	- zopakovať modlitbu Pánovu - Otčenáš ako príklad všetkých modlitieb - pochopiť hlbšie a podrobnejšie prebrané jednotlivé prosby Modlitby Pánovej	nielen v osobnej modlitbe, ale i v spoločenstve triedy, rodiny, cirkvi - žiak vie vymenovať jednotlivé prosby Modlitby Pánovej - vie stručne povedať, čo je ich obsahom Afektívny aspekt - dieťa rozvíja svoj modlitebný život a prehľbuje svoj vzťah - cíti potrebu modliť sa	katechizmus od Dr. Martina Luthera- vysvetlenie Modlitby Pánovej - vypracovanie pracovného listu k daným témam, kvíz Pieseň: Modlitbou každý deň... 251 KTS	
VI. - CIRKEV - BOŽIA RODINA 21. Vznik cirkvi 22. Úlohy cirkvi 23. Služby Božie 24. Evanjelický spevník 25. Evanjelický kostol 26. Kresťanské symboly	podať základné poznatky o cirkvi, kto tvorí cirkev a aká je jej úloha a význam - zopakovať si kto založil cirkev a prečo - spoznávať okolnosti vzniku cirkvi, hlavu cirkvi, čo je cirkev - vysvetliť aké sú úlohy cirkvi: - misijná - diakonická - príkladný život - vyučovacia - vysvetliť čo sú to Služby Božie a čo je ich cieľom - vysvetliť čo je stredobodom evanjelických Služieb Božích - spoznávať, aký je poriadok Služieb Božích, naučí sa nové pojmy typické	Kognitívny aspekt - dieťa vie povedať, čo je cirkev, ako a prečo vznikla. - vie, kto je jej hlavou a kto sú jej predstavitelia - vie, v čom spočívajú viaceré úlohy cirkvi a ako ich cirkev uskutočňuje - vie pomenovať, čo je centrom Služieb Božích a čo patrí do ich poriadku - vie vysvetliť slová ako "liturgia", evanjelium, Krédo" a podobne - žiak vie, ako sa orientovať v Evanjelickom spevníku, vie vymenovať, podľa čoho hľadáme jednotlivé piesne,	- ukázať fotografie kostolov, ukázať evanjelický spevník aj iné spevníky - prezentácia kresťanských symbolov - navštíviť kostol ako aj služby Božie - pieseň: Smieť žiť pre Krista... 475 ES - vypracovanie pracovných listov k danej téme, kvíz	

	pre túto oblasť - oboznámiť sa s obsahom Evanjelického spevníka, ako je rozdelený a ako sa v ňom môže správne a pohotovo orientovať oboznámiť načo slúžia kostoly, kto sa tam stretáva a prečo - vysvetliť akú úlohu majú jednotlivé súčasti interiéru - kazateľnica, krstiteľnica, oltár a pod. - spoznávať najdôležitejšie kresťanské znaky - symboly, naučiť sa čo symbolizujú a za akých okolností sa používali a používajú aj dnes	antifóny, modlitby - pozná aj iné spevníky - žiak vie vymenovať, čo je súčasťou evanjelického kostola - vie, načo slúži kostol a prečo sa tam cirkev stretáva - vie, aké ďalšie bohoslužobné výkony sa dejú v chráme - žiak vie vymenovať niektoré kresťanské symboly - orientuje sa v nich a vie čo znamenajú a čo symbolizujú Afektívny aspekt - žiak vníma Služby Božie ako príležitosť prehĺbiť svoju vieru počúvaním Božieho slova, chválospevmi a modlitbami - buduje si pozitívny vzťah ku kresťanským piesňam a prehĺbuje tak svoju vieru - cíti potrebu navštevovať Služby Božie		
VII. - CIRKEVNÝ ROK 27. Rozdelenie cirkevného roka	- podať základné informácie o cirkevnom roku a hlavné rozdelenie cirkevného roka - naučiť sa aké	Kognitívny aspekt - žiak vie vymenovať, čím sa začína a končí cirkevný rok, aké je jeho základné	- novozmluvný text Matúš 1,18-24 - narodenie Pána Ježiša - Vianoce Marek 14-16 - smrť a vzkriesenie -	

- Vianočný kruh 28. Veľkonočný kruh 29. Svätodušný kruh 30. Bezslávnostná časť CR	sviatky a nedele tvoria vianočný kruh - naučiť sa poznajúce sviatky priradiť k jednotlivým sviatočným dňom a nedeliam - naučiť sa, aké sviatky a nedele tvoria veľkonočný kruh - zopakovať si veľkonočný príbeh - naučiť sa, aké sviatky a nedele tvoria svätodušný kruh - spoznať podstatu svätodušných sviatkov - naučiť sa o sviatkoch a nedeliach, ktoré tvoria bezslávnostnú časť cirkevného roka	rozdelenie - žiak vie vymenovať sviatky a nedele vianočného kruhu - vie porozprávať aké biblické udalosti sa spájajú s Vianocami - uvedomuje si význam narodenia Spasiteľa - žiak vie pomenovať sviatky a nedele veľkonočného kruhu - žiak si uvedomuje význam Kristovho utrpenia a vzkriesenia - žiak vie pomenovať sviatky a nedele svätodušného kruhu - vie, čo je obsahom a zvesťou týchto sviatkov - žiak vie vymenovať jednotlivé nedele a sviatočné dni, pozná ich význam Afektívny aspekt - prejaví záujem o slávenie týchto sviatkov vo svojom cirkevnom zbore - vníma dôležitosť sviatkov pre svoj život	Veľká noc Skutky apoštolov 1-2 - zoslanie Ducha Svätého- Svätodušné sviatky - ukážka kalendára-kedy sú ktoré sviatky - ručne urobiť papierový kruh - podelenie cirkevného roka Pieseň: Tichá noc...60 ES Kristus vstal z mŕtvych...600 ES Duch Svätý... 64 KTS - vypracovanie pracovného listu k danej téme, kvíz	

KORELÁCIA S PREDMETMI:

1. Slovenský jazyk a literatúra
2. Dejepis
3. Zemepis
4. Biológia
5. Výtvarná kultúra
6. Hudobná kultúra
7. Občianska výchova

Pre realizovanie plánu a programu náboženskej výchovy - Slovenskej evanjelickej a.v. cirkvi pre piaty ročník odporúča sa nasledovná literatúra:

- BIBLIA - Stará a Nová Zmluva
- NAŠA CESTA - učebnica evanjelického náboženstva pre 5.ročník základných škôl; Tomáš Semko st.; Tranoscius, L. Mikuláš, 2010.
- ŽIVOT A VIERA (náboženská výchova pre 5.ročník základných škôl - evanjelické a.v. náboženstvo); Dana Naďová; Tranoscius, Liptovský Mikuláš v roku 2012.
- PRACOVNÝ ZOŠIT k učebnici náboženskej výchovy Život a viera pre 5.ročník základných škôl - evanjelické a.v. náboženstvo; Dana Naďová; Tranoscius, Liptovský Mikuláš, 2012.

REFORMATSKA HRIŠČANSKA CRKVA

Cilj i zadaci

Cilj nastave verskog vaspitanja Reformatske hrišćanske crkve jeste vrednovanje verskih i socijalnih datosti u hrišćanstvu i ljudskoj zajednici sa naglaskom na odgovornom stvaranju boljeg sveta. Mlade vodimo onim stavovima i istinama koje naučava Katehizam katoličke crkve.

Zadaci nastave verskog vaspitanja Reformatske hrišćanske crkve jesu: da misao vodilja verske nastave jeste izgradnja kompletne i odgovorne osobe u odnosu prema sebi, prema vjerskim vrednotama, prema drugim ljudima i konačno da se oseća pozvanim da te vrednote ne samo spoznaje i govori nego i potvrđuje životom.

SADRŽAJI PROGRAMA

	TEMA:	GLAVNI CITAT:	PODELA:	APLIKACIJA:	PEVANJE:
1. čas	Uvod u istoriju crkve - hrišćanstva	Mat. 16, 13			Himna 363
2. čas	Značaj crkvene istorije	Efes. 2, 19-20	1. Pojmovi osnove crkvene istorije 2. Ciljevi nastave crkvene istorije 3. Podela	Poimanje Božjeg dara i ljubavi u prošlosti i danas	Himna 411
3. čas	Istorija starog (pra) hrišćanstva	Djela Ap. 2, 1-11	1. Osnivanje hrišćanstva 2. Stvaranje prvih verskih zajednica		Himna 344
4. čas	Apostol Petar	I. Sab. Posl. Ap. Petra 5, 7	1. Petrovo svedočenje vere	Isusovi sledbenici i učenici	Psalm V

			2. Propovedi Petra o potvrdi vere		
5. čas	Apostol Jovan (jevanđelista)	Jovan 3, 16	Najmiliji učenik Gospodnji Značaj jevanđeliste i pisca poslanica		Psalm XCVI
6. čas	Apostol Pavle	Djela Ap 9, 20	1. Savle 2. Obraćenje Savlovo 3. Pavlova apostolska dela (misija)	Značaj Pavlovih poslanica	Psalm III
7. čas	Ponavljjanje				
8. čas	Ponavljjanje				
9. čas	Život hrišćana u prvobitnim hrišćanskim zajednicama	Djela Ap 12, 12	1. Bogoslužjenja u početku hrišćanstva 2. Značaj života prvih crkvenih zajednica 3. Značaj pridržavanja Božjim zapovestima i život po poslanicama		Himna 152
10. čas	Car Konstantin	Luk 19, 10	1. Car Konstantin 2. Prihvaćanje hrišćanstva (Milanski edikt - 313)	Značaj i zasluge cara Konstantina za prihvaćanje i razvoj hrišćanstva	Psalm CXXV
11. čas	Stvoriooci crkvene filozofije	Rim 13, 13-14	Crkveni otac Augustin "Svedočenja"	Njegova učenost Preobraćanje Dela	Psalm CXXII
12. čas	Monaštvo i renegati	Jovan 17, 14	Njihov bogomilni život Zakletva - svedočenja	Značaj monaštva u razvoju i širenju crkve (hrišćanstva)	Himna 191
13. čas	Stvaranje crkvene hijerarhije, apostolski naslednici Hrista - patrijarsi		1. Značaj patrijaršija 2. Rimski patrijarh - papa		Himna 195
14. čas	Stvaraoci slavenske pismenosti - Kiril i Metodije	Sol. I. 5, 19	1. Značaj širenja vere među Slavenima 2. Prevod Svetog pisma na slavenske jezike	Najveći misionari među Slavenima	
15.	Pokršćavanje	Luk 17, 5	1. Veliki župan	Sukob istočnog i	Himna

čas	Mađara - sveti Stevan I.		Geza 2. Sveti Stevan I 3. Stvaranje crkvenih župa	zapadnog hrišćanstva	212
16. čas	Ponavljjanje				
17. čas	Ponavljjanje				
18. čas	Pad značaja crkve sa raspadom - pojava jeretizma	Efes 2, 8-9	1. Uzroci raspada 2. Lažna svedočenja - jeretizam 3. Pojava dogmatizma, zabrana tumačenja Sv. pisma laicima	Zamke i štetna delovanja jeretizma	Himna 196
19. čas	Uticao na svetovnu vlast i zloupotreba istih kod rimskih papa		1. Grgur VII 2. Sukob nemačkog rimskog cara i rimskog pape	Crkva i vlast	Himna 471
20. čas	Skizma (1054)	Kor I. 11, 17-19	1. Katolicizam 2. Ortodohia (pravoslavlje)	Gubljenje jevanđelja u crkvenoj hijerarhiji	Himna 476
21. čas	Reformacija I. deo	Sol I. 5, 20	1. Suština 2. Značaj 3. Ciljevi	Razlozi brzog širenja reformacije	Psalm CL
22. čas	Reformacija II. deo	Sol I. 5, 23	Prvi reformatori Reformacije po Cvingliju		Himna 312
23. čas	Luther Martin	Rim 8, 28	Preobraćanje Reformacije	Luterova poznaja reformacije crkve - približavanje širokim masama	Himna 362
24. čas	Žan Kalvin I. deo	Fil 4, 13	1. Prosvećenje 2. Uvođenje discipline ljudskog lica u crkvenoj zajednici	Značaj Suština Dela	Himna 338
25. čas	Žan Kalvin II. deo	Rim 8, 31	Kalvinove reformacije Lik i karakter		Himna 391
26. čas	Širenje i napad reformacije	Sol I. 5, 21-22	Škotska Holandija	"Nova duhovnost"	Himna 306
27. čas	Ponavljjanje				
28. čas	Ponavljjanje				
29.	Kontrareformacija	I Mojs 50, 20	Tridentski sinod		Psalm

čas			(1563) Jezuitizam (Ignacije Lojola)		LXXIX
30. čas	Hugenotizam	Jov 10, 12	Širenje kalvinizma u Francuskoj Vartolomejska noć (1572)		Himna 162
31-35. čas	Ponavljanje na kraju školske godine				

NAČIN OSTVARIVANJA PROGRAMA

Tema: *Sveto pismo kao putokaz je prvi instrument Boga, a nama govori o sebi.* Veroučitelj mora uticati u tom pravcu da učenici zavole čitanje Biblije već u ovom razredu, i to one delove Starog i Novog zaveta koji su u skladu sa interesovanjem ovog uzrasta. Čitanje Biblije je bila najsnažnija karakteristika reformatske hrišćanske tradicije od doba reformacije do danas.

Proučavanje Svetog pisma, naročito onih delova Novog zaveta (4 evanđelija) razvija zajedništvo sa Hristom, jer on nije samo odraslima, nego i deci obećavao. "Ja sam sa vama, ako ste dvoje ili troje, već ste zajedno u moje ime".

Deca moraju da zakluče: pravo bratstvo i pravi mir sa bližnjima je jedino mogući ako smo u živoj vezi sa Gospodarom Crkve: sa Isusom Hristom.

OPŠTE NAPOMENE

I za decu i za veroučitelje najvažnije je da se osećaju članovima porodice Boga, preko Isusa Hrista. I da to nije samo vremenska, nego večna zajednica, koji ne zavisi samo od ljudi, od verskih praznika i časa veronauke, nego postepeno obuhvata i pokriva i svakodnevicu i jednom: celu večnost.

EVANGELIČKA HRIŠĆANSKA CRKVA

Cilj i zadaci

Cilj nastave veronauke evangeličke hrišćanske crkve je upoznavanje učenika sa značenjem reči "Bog je među nama".

Zadatak nastave veronauke je sticanje znanja o Bogu i priznanja Bogu.

SADRŽAJI PROGRAMA

1. čas: Upoznavanje Cilj: utemeljiti pravu atmosferu	Izraditi okvir nastave Fiksiranje važećih pravila Upoznavanje programa nastave
2. čas: Isus kod ribnjaka Betesda Jn.5,1-9. Cilj: iz dobročinstva prepoznati prisutnog Boga	1. Istorijska i geografska informacija 2. Postojeći pojmovi i tuđe reči 3. Šta je naglašeno u priči 4. Obrada gradiva: motivacija, obrada priče, adaptacija 5. Obrada priče na drugi način

3. čas: Centurion iz Kapernauma Lk.7,1-10. Cilj: u Isusovoj velikosti upoznati pomagajućeg Boga	1. Istorijska pozadina 2. Obrada gradiva 3. Rešavanje problematike priče. Rešavanje zadataka.
4. čas: Uskrsenje sina Nainske udovice Lk.7,11-17. Cilj: upoznati reči Gospodnje, koje daju život. Bog je vladar nad smrću.	1. Informacija iz pozadine: grad Nain, smrt i greh. 2. Naglasci - motivacija, obrada teksta 3. Obrada teksta na drugi način
5. čas: Razgovori Cilj: Preko Isusovih čuda primetiti prisutnost Boga među nama.	1. Ko je tebi Isus? 2. Što od njega očekuješ? 3. Što znači biti zdrav? 4. Šta je karakteristično svojstvo vere? 5. Šta znači prisutnost Boga u žalosti?
6. čas: Poređenje sa sejačem Mt.13,1-9. Cilj: Upoznati pomoću poređenja Kraljevstvo nebesko	Šta je uzrok poređenja? Šta je naglašeno? Nove rečenice, pojmovi. Obrada gradiva, motivacije, tumačenje poređenja.
7. čas: Blago sakriveno u polju Mt. 13,44-46. Cilj: pokazati učenicima da kraljevstvo Božje vredí više od svih vrednosti na zemlji.	Upoznati način razmišljanja palestinskog čoveka. Kakvu informaciju donosi Isus? Šta je naglašeno u poređenju? Motivacije poređenja. Razrada gradiva na drugi način.
8. čas: Poređenje radnika u vinogradu Mt.20,1-15. Cilj: upoznati Božje učenje o večnom životu	Razumevanje poređenja: istorijska situacija, novi pojmovi Šta je suština Isusovih reči? Razrada gradiva i aplikacija Razrada gradiva na drugi način. Pripremiti priču u četiri scene.
9. čas: Poređenje sa talanitom Mt.25,14-30. Cilj: upoznati svakog učenika sa zadatkom koji je svakome dato od Boga.	Izmirenje računa pred Bogom. Novi pojmovi. Šta znače? Ispričati poređenje u pojedinostima Razrada gradiva na drugi način. Poređenje razrade na dva načina. Aplikacija.
10. čas: Razgovori Cilj: ponavljanjem učvrstiti gradivo i u poređenjima upoznati prisutnost Boga.	Ko je sejač? Šta označava setva? Šta znače različita polja? Vrednost Božjeg kraljevstva. Večni život je poklon. Svaki čovek ima svoj zadatak, dat od Boga. Kako živeti sa time?
11. čas: Kuća zidana na kamenu i kuća zidana na pesku Mt.7,24-27. Cilj: uz poređenje videti suštinu Isusovih reči. Isus govori o životima ljudi.	Počinjemo sa pesmom iz omladinske pesmarice "Mudar čovek svoju kuću na kamen gradi..." Najpre saslušati sa CD-a. U pozadini poređenja upoznati proročanstvo. Bog se ne žuri sa suđenjem, ali jednom će doći sud. Razrada gradiva: motivacije, razumevanje novih pojmova. Aplikacija
12. čas: Igra: Sve ili ništa Cilj: pomoću igre utvrditi gradivo. Isto tako se može	Pre početka igre učenike podelimo na grupe. U udžbeniku za veroučitelje je uvedeno sedam mogućnosti formiranja grupa. Posle toga sledi prikaz pravila igre. Igra se odvija u formi pitanja

dobro proveriti znanje učenika.	koja postavlja veroučitelj. Druga mogućnost: pitanja su napisana na karticama i svaka grupa izvuče po jednu karticu. Tačni odgovori dobijaju bodove.
13. čas: Pripremamo se na dolazak Isusa Hrista. Starozavetni proroci, koji pripremaju put Isusa. Cilj: Isusov dolazak nije slučajnost. Najbolje to možemo dokazati učenicima iz Starog zaveta.	Poslužiće nam prorok Isaja. Istorijska pozadina, novi pojmovi, tuđe reči Razrada gradiva: razrada proročanstva, poruka proročanstva. Aplikacija
14. čas: Svedočanstvo Jovana Krstitelja - Jn.1,19-29. Cilj: upoznavanje poslednjeg proroka Jovana, koji je glas u pustinji.	Istorijska i verska pozadina. Novi pojmovi: svećenici, jagnje Božje, greh sveta. Motivacija i razrada priče. Razrada na drugi način, znači u formi igre.
15. čas: Ljudi u službi Boga Bog dava Izraelu kralja 1Sam.8-10. Cilj: upoznati učenike o motivima zašto su tražili od Boga kralja.	Istorijska pozadina u Palestini Novi pojmovi Pomazanje Zašto je Bog imenovao Izraelu zemskog kralja? Razrada gradiva: 1Sam.8-10. Zadatak: povezati današnjicu sa biblijskom erom. Da li su tadašnja pitanja i danas aktuelna?
16. čas: David - 1Sam.16,17. Cilj: iz priče prepoznati volju Božju u životu izabranog naroda.	Kralj Saul i prorok Samuel Saul i pastirsko dete David David i Golijat Upoznati nove pojmove Razrada gradiva: motivacija, zorna nastava, aplikacija, činjenice iz svakodnevice Rešavanje zadataka
17. čas: David je kralj - 2Sam.5; 11, 12. Cilj: upoznati učenike sa životom kralja, koji je božji čovek, ali zbog strasti postane zločinac.	Zasnovao je veliku i moćnu jevrejsku državu. Jerusalim je postao glavni grad. Dobio je i ime grad Davidov. U njegovom životu su uzajamno povezani greh i strast. Bog kažnjava greh Davidov tako što postaje žrtva vlastitog greha. Bog ipak neće smrt grešnika, ali hoće da bude spasen. Ukazati na moć iskrene molitve. Možemo razraditi gradivo i pomoću igre.
18. čas: Igra - Sve ili ništa Cilj: pomoću igre utvrditi gradivo. Istodobno može se proveriti znanje učenika.	Pre početka igre učenike podelimo na grupe. Igra se može odvijati u formi pitanja i odgovora.
19. čas: Kraljevstvo Solomonovo 1Kralj.3,6. Cilj: neka učenici upoznaju šta znači biti mudar.	Solomon kao graditelj hrama. Čitanje 1Kralj. 6. glava. U čemu je razlika između Solomonove i naše crkve? Dijalozi: šta je mudrost? Šta znači biti mudar? Kao pomoć: Jov.28,28.
20. čas: Prorok Ilija 1Kralj.17. Cilj: dovesti učenike poznanju da se Bog brine	Ilija prorok iz Gileada iskreni sledbenik Boga. Njegov lik je legendaran. Motivacija - razgovor o idolima. Šta je idol? Šta znači pojam obožavati? Aplikacija:

o čoveku koji veruje u Njega.	Kako vidimo mi Boga?
21. čas: Jeremija Cilj: iz života Jeremije upoznati učenike da služba Bogu ne znači potčinjenost.	Jeremija kao sin sveštenečke porodice pozvan za proroka oko 627 g. i delovao je u Jerusalimu za vladavine 4. kralja. Jeremija je živeo u dvojitom stezanju: trebao je tumačiti Božju vest jevrejskom narodu koji se suprotstavio toj vesti. Jeremija je jako voleo svoj narod i takođe i Boga. Rekapitulaciju proroka Jeremije daje njegova molitva: "Prevario (obmanuo) si me Gospode, a ja sam dopustio sebe obmanuti. Zgrabio si me, savladao si me!" (20,7) Novi pojmovi: jaram, cisterna, savez.
22. čas: Danilo Dan.6. Cilj: pomoću knjige o Danilu pokazati učenicima šta znači živeti u veri.	Istorijska pozadina - 5,6 vek pre Isusa. Akcentat priče - vernost Gospodu Motivacija, obrada priče Ručni rad - izraditi lava od papirnog valca.
23. čas: Rekapitulacija Cilj: kontrola naučenog gradiva.	Ko su bili: David, Betsabe, Natan? Ko je bio: mudar, ljubomoran, svetac? Zagonetka - ukrštene reči. Osvrt nekoliko priča.
24. čas: Ispovedamo svoju veru Apostolska veroispovest Cilj: dovesti učenike do znanja zašto nam je potrebna veroispovest.	Istorijska pozadina: Osmi vek - Bobbio Kodex - prva pisana forma apostolske veroispovesti Novi pojmovi: pakao 1Pet.3,19. Razrada teme: motivacije, uloga veroispovesti, mesto Ap. Ver. u evangeličkoj liturgiji. Trojnost Boga: Otac, Sin, Duh sveti.
25. čas: Verujem u Boga. Cilj: Apostolska veroispovest kao lična ispovest.	Prvi deo Ap. Ver. govori o Bogu, kao Stvoritelju 1Moj.1-2. Psalm 8. Stari i Novi Zavet jednako govore o Bogu kao Ocu. Novi pojmovi: nebesa Razrada gradiva Motivacija - Boga niko nije video, ali ipak možemo ga poznavati. Prvi deo - kako upoznati Boga?
26. čas: Verujem u Isusa Hrista Cilj: Boga u koga verujem poznajem upravo u Isusu Hristu.	Pozadina - religiozna, istorijska. Sela Cezarije Filipove - Ko je Isus? Jovan Krstitelj, Ilija, neki od proroka? NE - Isus je Hristos! - Sin Božji. On je ispunjenje proročanstva S. zaveta. Novi pojmovi: Hristos, Mesija Zadaci iz udžbenika.
27. čas: Kušanje Isusa Hrista Mat.4,1-11. Cilj: Objasniti učenicima ko je taj, u koga verujemo.	Informacije iz pozadine. Pustinja: samo kao geografsko mesto, kao prebivalište sotona, kao mesto nade? Sveti grad i visoka gora. Novi pojmovi: Sotona, postivati, iskušenje. Razrada gradiva: Isus se priprema na Božji plan. Šta bi se desilo, kada bi Isus popustio u iskušenju? Tri vrste iskušenja. Idejni sadržaj gradiva. Isus je ostao veran svom poslanju.
28. čas: Isusovo preobraženje Lk. 9, 28-36 Cilj: prepoznati razliku između zakona S. zaveta i Hristovog	Samo autor jevanđelja Luka je zabeležio, o čemu su razgovarali Mojsije i Ilija sa Isusom. Razgovarali su o Božjem planu. Luka istakne da, prema Mojsiju i prorocima, Isus će se oslaviti preko patnje. (24,26). Isceljenje jednog besnog (37-43) tesno se priključuje priči Isusovog preobraženja. Jer Isus silazeći s gore

	dolazi u susret sa ljudskom bedom. Razrada priče: u priči su prisutna trojica. Šta može biti među njima? Mojsije je vodio ljude ka Bogu - zakonom Ilija sa odmazdom i kaznom (gora Karmel). Život Isusa ne svedoči o zakonu niti o odmazdi, ali o beskrajnoj ljubavi Boga.
29. čas: Pasha i sveta večera Mt. 26, 17-29) Cilj: naznačiti: u svetoj večeri (euharistija) uistini prijmamo (uzimamo) telo i krv Isusa Hrista	Priča se uklapa u običaje jevrejskog naroda. Isus održava taj običaj, i kaže blagoslov nad hlebom i kaležom. Kod podele hleba dodaje: "ovo je telo moje", znači "to sam ja". Vino u kaležu je njegova krv - krv zaveta - Jer.31,31-34. Novi pojmovi: beskvasni hleb, žrtvovati, Sin čoveka, krv zaveta. Obrada gradiva: Sveta večera (povezana sa pojmom oprostaj grehova).
30. čas: Rekapitulacija (osvrt) Cilj: Kontrola naučenog gradiva	Mesto ap. veroispovesti u ev. liturgiji? Trojitost Boga? Kako upoznati Boga? Ko je Isus? Drugi deo ap. veroispovesti? Ko su bili prisutni na gori? Paska i sveta večera?
31. čas: Uskrsenje Isusa Hrista Jn.20,19-29. Cilj: objasniti učenicima zašto je vera u vaskrsenje temeljom hrišćanstva.	Čitanje naznačenog teksta. Vaskrsnuti Isus je taj isti kao razapeti. Vaskrsnuti Isus je život. Obrada priče. Zagonetka.
32. čas: Duhovi - Silazak Duha svetoga Dela. Ap.2. Cilj: pokazati, da nas Duh sveti čini sposobnima na svedočenje.	Istorijska pozadina - duhovi kao praznik zahvalnosti za žetvu. Novi pojmovi: Duhovi - sedam nedelja posle Uskrsa Pentekoste - pedeseti dan Vetar, plamen, golubica Obrada priče i aplikacija. Ručni rad: izrada goluba od papira.
33. čas: Postanak crkve Cilj: upoznati učenike sa značenjem reči crkva.	Šta je crkva? Kako je definiše augsburska veroispovest? Novi pojmovi: apostolsko učenje, zajednica, molitva. Obrada teme. Šta je crkvena opština? Rešavanje zadataka. Šta je obećao Isus svojim?
34. čas: Darovi Duha svetoga Cilj: pokazati učenicima da je darom Duha svetoga vera u Isusa Hrista	Duh Sveti okupljava nas u jednu zajednicu - u Crkvu Hristovu, gde možemo preživati Božju milost, i Njegovu ljubav. Svih nas povezuje vera u Isusa Hrista. Apostol Pavle od svih darova Duha svetoga najvažnijim smatra jednu. Koja je ta? Čitanje teksta. Što piše apostol o tom značajnom daru? Rešavanje anagrama.
35. čas: Rekapitulacija Cilj: u kratkom osvrtu kontrola celogodišnjeg gradiva.	Ko ili što ne ide zajedno? Iz tabele pronađi 8 reči? S kojim pričama su povezane? Ko govorio kome? Pogledajte slike u udžbeniku. Koje priče ti padaju na pamet?
36. čas: Kraj školske godine Odličan raspust.	Stigli smo do zadnjeg lista našeg udžbenika. Dugačka školska godina je za vama dragi učenici. Puno naprezanja. Nadam se da je veronauka bila osveženje za vas među ostalim predmetima. Drago mi je ako i vi tako mislite. Želim vam lep provod, odmor i puno toplih letnih dana. Neka je

NAČIN OSTVARIVANJA PROGRAMA

Udžbenik "Bog je među nama" je pripremljen za učenike petog razreda osnovne škole. Sadržaj udžbenika je povezan sa gradivom drugog, trećeg i četvrtog razreda osnovne škole. Važno je da svaki čas veronauke bude doživljaj za učenike, kad se susreću sa Bogom. Zbog toga su biblijski događaji izabrani tako da jačaju to iskustvo. Nadamo se da će se na časovima veronauke razvijati takva neposredna atmosfera (veroučitelj - učenik - Bog) koja će učiniti privlačnim ne samo veronauku, već i mogućnost hrišćanskog života.

Pedagoške metode preporučene u udžbeniku

Priča

Veroučitelj, ali i učenici mogu lako pasti u zamku kada biblijska priča postane pripovetka. Zato se cilj mora konkretno i tačno naznačiti. Da priča postane autentična potrebno je precizno znanje odgovarajućeg teksta. Nove, ili tuđe izraze potrebno je unapred razjasniti. Na primer: BETESDA = kuća milosrđa. Dalje, važno je kazivati priču tako da učenik "vidi" to što čuje.

Razgovor (Dijalozi)

Razgovor učenika, i učenika i veroučitelja je vrlo važan deo veronaučnog časa. Ova metoda daje mogućnost učeniku da sam pokuša da formira i kaže svoje mišljenje i da postavlja pitanja. Ili obrnuto, da na veroučiteljevo pitanje daje odgovor vlastitim rečima. Kao pomoć mogu poslužiti slike, crtači, pitanja, koja se nalaze u udžbeniku. Takođe, pripremljeni zadaci koji se oslone na maštu i ideje učenika.

Pitanja

Udžbenik daje prednost egzistencijalnim pitanjima koja se oslanjaju na vlastite doživljaje učenika u vezi sa Bogom, koji im se predstavio i njih lično oslovio preko biblijskog teksta.

Samostalan rad učenika sa biblijskim tekstom

Učenike treba polako navesti da samostalno osvajaju znanje biblijskog teksta pomoću čitanja. Čitanje teksta ima različite faze: doslovno značenje, preneseno značenje i kritično značenje. Svakako treba omogućiti učenicima slobodan izbor mišljenja, a time i mogućnost grešaka.

Obrada gradiva na drugi način

U priručniku za veroučitelje je data i "druga mogućnost" za obradu gradiva. Ova metoda se oslanja na prikazivanje priče. Igranje likova iz priče nije pozorišna izvedba, već posredovanje osećaja, upoznavanje hrišćanskog života punog pitanja. Pokušati se poistovetiti sa tim životom.

Očigledna nastava

Pored priče i tekstova neizbežno je korišćenje crteža, slika, kratkih video-filmova sa odgovarajućom tematikom (ne duže od 10 min.). Ova očigledna nastava podstiče pamćenje,

pokreće diskusiju, privlači pažnju. Zato se preporučuje da se koristi na kraju časa, kao očigledan rezime.

Omladinska pesmarica

Učenici petog razreda već dobro poznaju evang. omladinsku pesmaricu iz tradicionalnih godišnjih omladinskih susreta. Zato skoro na svakom času možemo koristiti i birati pesmu koja je prikladna samom gradivu. Koristiti CD i kasete.

Upoznavanje

Svakako na prvom času veronauke potrebno je utemeljiti pravu atmosferu između učenika i nastavnika (veroučitelja). Potrebno je odrediti okvir nastave.

JEVREJSKA ZAJEDNICA

Ciljevi i zadaci

Cilj nastave jevrejske veronauke jeste da učenici steknu osnovna znanja iz bogatog nasleđa jevrejske biblijske književnosti, istorije, rabinske književnosti i etike, kao i da upoznaju jevrejske praznike, običaje i simbole.

Zadatak iz predmeta jevrejske veronauke za peti razred osnovne škole je da učenici upoznaju osnove jevrejske etike.

SADRŽAJI PROGRAMA

NASTAVNE CELINE I JEDINICE:

LJUBAV PREMA BLIŽNJEM: Rabi Akiva i Ben Azaj, Hilel i Šamaj, Rambam, Ramban, Sefer a-Hinuh.

ČINI ŠTO JE PRAVO I DOBRO PRED GOSPODOM: Rabi Akiva i Rabi Jišmael, Lifnim mišurat a-din.

GEMILUT HASADIM: Bikur holim, Kevurat metim, Ahnasat kala.

ALVAA (ZAJAM): Kako Rambam objašnjava ovu zapovest?

CEDAKA (MILOSTINJA): Osam stupnjeva Cedaka.

REHILUT I LEŠON A-RA (OGOVARANJE I ZAO JEZIK): navesti primere.

ISUR A-SINA - NE MRZI U SRCU SVOM: Rambam, Hazal.

MOJ MICVA PROJEKT: Koje dobro delo sam danas učinio?

NAČIN OSTVARIVANJA PROGRAMA

Prvo treba navesti odgovarajući stih iz Tore, zatim kako su različiti rabini tumačili taj stih i na kraju postaviti situaciju iz svakodnevnog života, npr. kada drug ogovara druga i razgovarati o tom problemu.

OPŠTE NAPOMENE

Moto: "Kloni se zla i čini dobro" (Psalmi, 34:14).

Naziv predmeta	GRADANSKO VASPITANJE
Cilj	Cilj nastave i učenja <i>građanskog vaspitanja</i> je da učenik izučavanjem osnovnih principa, vrednosti i procedura građanskog društva postane svestan svojih prava i odgovornosti, osetljiv za potrebe pojedinaca i zajednice i spreman da aktivno deluje u zajednici uvažavajući demokratske vrednosti.
Razred	peti
Godišnji fond časova	36 časova

OBLAST/TEMA	ISHODI Po završenoj oblasti/temi učenik će biti u stanju da:	SADRŽAJI
LJUDSKA PRAVA Prava deteta	- razlikuje želje od potreba i navede primere veze između potreba i ljudskih prava; - prepozna svoje potrebe, kao i potrebe drugih i da ih uvažava; - štiti svoja prava na način koji ne ugrožava druge i njihova prava; - učestvuje u donošenju pravila rada grupe i poštuje ih; - argumentuje potrebu posebne zaštite prava deteta; - na primeru prepozna ugrađenost prava dece u osnovnim dokumentima koja uređuju rad škole; - navodi primere i pokazatelje ostvarenosti i kršenja dečijih prava; - navodi činioce koji utiču na ostvarenje dečijih prava; - poštuje prava i potrebe učenika koji su u inkluziji u njegovom odeljenju/školi; - prepozna situacije kršenja svojih prava i prava drugih; - identifikuje kršenje ljudskih prava na primeru nekog istorijskog događaja;	Potrebe i prava Potrebe i želje. Potrebe i prava. Prava i pravila u učionici. Pravila rada u učionici, donošenje grupnih pravila. Prava deteta u dokumentima o zaštiti prava Posebnost prava deteta i ljudska prava. Konvencija o pravima deteta. Vrste prava. Pokazatelji ostvarenosti i kršenja dečijih prava. Konvencija o pravima deteta u dokumentima koja se odnose na školu.
DEMOKRATSKO DRUŠTVO Škola kao zajednica	- poštuje pravila odeljenske zajednice i pravila na nivou škole; - postupa u skladu sa moralnim vrednostima građanskog društva; - iskaže svoj stav o značaju pravila u funkcionisanju zajednice; - ponaša se u skladu sa pravilima i dužnostima u školi; - navodi načine demokratskog	Prava i funkcionisanje zajednice Moje zajednice. Škola kao zajednica. Odlučivanje u učionici i školi. Glasanje i konsenzus kao demokratski načini odlučivanja. Odgovornosti i obaveze u

	odlučivanja; - prepozna odgovornost odraslih u zaštiti prava dece; - objasni ulogu pojedinca i grupa u zaštiti dečijih prava; - realno proceni sopstvenu odgovornost u situaciji kršenja nečijih prava i zna kome da se obrati za pomoć;	zajednici Odgovornost dece. Odgovornosti odraslih (roditelja, nastavnika). Kršenje i zaštita prava Šta mogu i kome da se obratim u situacijama nasilja.
PROCESI U SAVREMENOM SVETU Sukobi i nasilje	- prepozna i analizira sličnosti i razlike između učenika u grupi; - prihvata druge učenike i uvažava njihovu različitost; - pronalazi primere moralnih postupaka u književnim delima koje čita, u medijima i u svakodnevnom životu; - navodi primere iz svakodnevnog života predrasuda, stereotipa, diskriminacije, netolerancije po različitim osnovama; - pronalazi primere netolerancije i diskriminacije u književnim delima koja čita; - u medijima pronalazi primere predrasuda, stereotipa, diskriminacije, netolerancije po različitim osnovama i kritički ih analizira; - prepozna i objasni vrste nasilja; - pravi razliku između bezbednog i nebezbednog ponašanja na društvenim mrežama; - zaštiti od digitalnog nasilja; - analizira sukob iz različitih uglova (prepoznaje potrebe učesnika sukoba) i nalazi konstruktivna rešenja prihvatljiva za sve strane u sukobu; - argumentuje prednosti konstruktivnog načina rešavanja sukoba;	Naši identiteti Naše sličnosti i razlike (rasa, pol, nacionalna pripadnost, društveno poreklo, veroispovest, politička ili druga uverenja, imovno stanje, kultura, jezik, starost i invaliditet). Stereotipi i predrasude. Diskriminacija. Tolerancija. Sukobi i nasilje Sukobi i načini rešavanja sukoba. Prednosti konstruktivnog rešavanja sukoba. Vrste nasilja: fizičko, aktivno i pasivno, emocionalno, socijalno, seksualno, digitalno. Reagovanje na nasilje. Načini zaštite od nasilja.
GRAĐANSKI AKTIVIZAM	- prepoznaje primere građanskog aktivizma u svojoj školi i iskazuje pozitivan stav prema tome; - identifikuje probleme u svojoj školi; - prikuplja podatke o problemu koristeći različite izvore i tehnike; - osmišljava akcije, procenjuje njihovu izvodljivost i predviđa moguće efekte; - aktivno učestvuje u timu, poštujući pravila timskog rada (u grupnoj diskusiji pokazuje veštinu aktivnog slušanja, iznosi svoj stav zasnovan	Planiranje i izvođenje akcija u školi u korist prava deteta Učešće učenika u školi. Izbor problema. Traženje rešenja problema. Izrada plana akcije. Analiza mogućih efekata akcije. Planiranje i izvođenje akcije. Završna analiza akcije i vrednovanje efekata. Prikaz i analiza grupnih radova.

	na argumentima, komunicira na neugrožavajući način); - učestvuje u donošenju odluka u timu/grupi poštujući dogovorene procedure i pravila; - učestvuje u izvođenju akcije; - procenjuje efekte sprovedene akcije i identifikuje propuste i greške; - prezentuje, obrazlaže i argumentuje izabranu akciju i dobijene rezultate za unapređivanje života u školi.	

KORELACIJA SA DRUGIM PREDMETIMA

Srpski jezik i književnost

Maternji jezik

Istorija

Likovna kultura

Muzička kultura

Informatika i računarstvo

UPUTSTVO ZA OSTVARIVANJE PROGRAMA

Program nastavnog predmeta *građansko vaspitanje*, u drugom ciklusu osnovnog obrazovanja i vaspitanja, organizovan je po modelu spirale i orijentisan je na ostvarivanje ishoda. Ishodi su iskazi o tome šta učenici umeju da urade na osnovu onoga što su stekli učeći ovaj predmet. Oni predstavljaju opis integrisanih znanja, veština, stavova i vrednosti učenika u četiri oblasti (*Ljudska prava, Demokratsko društvo, Procesi u savremenom svetu i Građanski aktivizam*) koje se nalaze u svim programima drugog ciklusa. Teme po oblastima se spiralno razvijaju što znači da se postojeći sadržaji iz razreda u razred proširuju i produbljuju, a mnogi ishodi se nadograđuju ili se, ako je u pitanju veština, unapređuju. Tipičan primer takvog ishoda su oni koji se odnose na komunikaciju. Aktivno slušanje i konstruktivno reagovanje su ishodi koji se postepeno unapređuju kroz brojne aktivnosti i sadržaje. Slično je i sa jačanjem osetljivosti za potrebe i prava drugih, prepoznavanje diskriminacije i mnoge druge ishode koji se ne mogu brzo i lako ostvariti obradom samo jednog programskog sadržaja. Sve četiri oblasti su jednako važne, a nastavnik ih, u neposrednom radu sa učenicima, integriše jer između njih postoji prirodna veza.

U programu su navedeni sadržaji koje nastavnik može da dopunjuje, proširuje i menja prema konkretnim potrebama i planu sopstvenog rada ali uvek imajući u vidu ishode koje treba ostvariti. Redosled navedenih ishoda ne iskazuje njihovu važnost jer su svi od značaja za postizanje opšteg cilja predmeta. Između ishoda, kako u okviru jedne, tako i više oblasti, postoji povezanost. Ostvarivanje jednog ishoda doprinosi ostvarivanju drugih ishoda. Mnogi ishodi su procesni i predstavljaju rezultat kumulativnog dejstva obrazovno-vaspitnog rada, tokom dužeg vremenskog perioda. Posebnost građanskog vaspitanja je u tome što je ono deo šireg koncepta obrazovanja za demokratiju i građansko društvo i u tom smislu je tesno povezano sa drugim predmetima, vannastavnim aktivnostima i uopšte etosom škole.

Po vrsti, ishodi mogu biti:

a) saznajni (npr. *objasni ulogu pojedinca i grupa u zaštiti dečijih prava*);

b) emocionalni (npr. *prepozna svoje potrebe, kao i potrebe drugih*);

v) voljni (npr. *učestvuje u izvođenju akcije*);

g) kombinovani (npr. *prepoznaje primere građanskog aktivizma u svojoj školi i iskazuje pozitivan stav prema tome jer stavovi sadrže sazajnu, emocionalnu i voljnu komponentu*).

Sazajni ishodi se najlakše ostvaruju, ali tek kad su ishodi sve tri vrste ostvareni opšti cilj predmeta je dostignut u potpunosti. Zato nije dovoljno poznavati principe konstruktivne komunikacije već i komunicirati na takav način. U ovom programu postoje mnogi ishodi koji su voljni i manifestuju se u ponašanju učenika ali treba imati u vidu da je za njihovo ostvarenje potrebno više vremena i više prilika da se naučeno neposredno praktikuje. Obrazovanje za demokratiju nije isto što i obrazovanje o demokratiji. Zato ovaj program težište ne stavlja na znanja, već na veštine primenljive u svakodnevnom životu u demokratskoj zajednici, na demokratske stavove i vrednosti o univerzalnosti prava, jednakosti, slobodi i odgovornosti, socijalnoj osetljivosti i pripadnosti zajednici, uz spremnost da se aktivno deluje za sopstvenu dobit kao i dobit drugih.

Ostvarivanje ovako postavljenih ishoda zahteva primenu različitih interaktivnih oblika rada kao i odabir i korišćenje odgovarajućih metoda i tehnika rada sa učenicima. Nastavnici su u prilici da biraju: radionice, simulacije, igranje uloga, studije slučaja, debate, diskusije, projekte, istraživanja, promocije, pokretanje akcija kao i da sami osmisle neke druge aktivnosti. Za učenike petog razreda neke od ovih metoda rada su novina te ih treba postepeno navikavati na način rada gde su i oni aktivni kreatori nastave.

Sadržaj *građanskog vaspitanja* ima prirodnu vezu sa drugim nastavnim predmetima. To se vidi u ishodima koji se odnose na prepoznavanje dobrih primera i kršenje ljudskih prava u sadržajima koji se obrađuju u istoriji ili u književnim delima koja se čitaju u okviru srpskog jezika i književnosti, odnosno maternjeg jezika. Iz tog razloga, međupredmetno planiranje je velika podrška ostvarenju cilja ovog predmeta.

Posebnu pažnju treba obratiti na poslednju oblast programa gde se prethodno stečena znanja i veštine integrišu i praktikuju. Akcije treba da budu male i izvodljive ali da imaju sve neophodne korake. Učenike treba ohrabrivati kada naiđu na teškoće i jasno ukazivati da su i neuspele akcije takođe dobre, jer njihovom analizom dolazimo do uvida koji su koraci bili pogrešni. Brojni su primeri tema u okviru kojih se mogu osmisliti akcije u školi u korist prava deteta. Na primer, vršnjačka podrška je važan segment ukupne podrške inkluzivnog obrazovanja, tako da je uključenost mladih ljudi u ovaj segment života i rada škole veoma značajan. On se ogleda upravo u zajedničkom promišljanju nastavnika i učenika na temu kako osmisliti plan podrške, kako ga najuspešnije realizovati, vodeći računa o potrebama svakog učenika obuhvaćenog inkluzivnim obrazovanjem.

U predmetu *građansko vaspitanje* produkti učenčkih aktivnosti imaju poseban značaj. Oni mogu biti različite vrste kao što su poster, audio-vizuelni zapisi, prezentacije, prikazi rezultata istraživanja, predstave i drugo. Oni se mogu koristiti pri integraciji ili rekapitulaciji obrađenih sadržaja, proceni napredovanja učenika, kao i samoproceni nastavnika koliko uspešno radi. Produkti se mogu koristiti i van grupe, na primer na izložbi u holu škole, u školskim novinama, sajtu škole, u radu učeničkog parlamenta, u lokalnoj zajednici ili lokalnim medijima.

Za realizaciju nastave ovog predmeta i ostvarivanje definisanih ishoda, vrlo je važna uloga nastavnika. On je model koji svojim ponašanjem daje primer i doprinosi stvaranju demokratske atmosfere koja je pogodna za razmenu i argumentovanje ideja i mišljenja među učenicima; on je taj koji daje povratne informacije i podstiče učenike na razumevanje odnosa u grupi. Konstruktivna komunikacija i demokratske procedure nisu samo cilj već i način da se ostvare željeni ishodi. Bitno je da nastavnik obezbedi ravnopravnu uključenost

svakog učenika (uvažavajući različitost kako u stilovima učenja tako i u tipu ličnosti). Realizacija programa treba da se odvija u skladu sa principima interaktivnih odnosa (aktivne, problemske i istraživačke nastave), sa stalnim refleksijama na odgovarajuće pojave iz društvenog konteksta (prošlosti i još više sadašnjosti). Poseban zahtev za nastavnike predstavlja potreba za pripremom novih, aktuelnih materijala koji najbolje odgovaraju sadržaju i ishodom. Oni se mogu naći u različitim izvorima informacija. Za realizaciju pojedinih tema mogu se koristiti filmovi jer aktiviraju kognitivnu i afektivnu stranu ličnosti i podsticajno deluju na učenike da iskažu misli, osećanja i stavove. Ne treba zanemariti ni internet i različite socijalne mreže jer su to oblici komunikacije koji su bliski mladima i na kojima se mogu prepoznati i analizirati mnogi problemi života u savremenom svetu, ali i razgovarati o govoru mržnje, netoleranciji, drugim oblicima kršenja prava, kao i digitalnom nasilju. Nastavnik treba da obezbedi da se na času svaki učenik oseća uvaženo, prihvaćeno i dobrodošlo u svojoj različitosti, uz obavezu da poštuje i uvaži druge i drugačije poglede i mišljenja. Nastavnik treba da podstiče kod učenika sposobnost da razumeju sopstvenu odgovornost u situacijama diskriminacije i nasilja, kao i da biraju konstruktivne načine reagovanja na njih.

Zbog specifičnog statusa predmeta (izbornost u svakom razredu) sasvim je izvesno da će grupa u petom razredu biti heterogena po iskustvu u oblasti građanskog vaspitanja (najčešće promene izbornog predmeta dešavaju se na prelasku u drugi ciklus). Zato je važno na početku školske godine pažljivo i uz poštovanje procedura doneti pravila rada (jer grupa bez reda i osnovnih pravila ne može biti demokratska). Bitno je i da svi učenici učestvuju u donošenju pravila kako bi svima bila razumljiva njihova funkcija. A da bi se poštovala važno je da se dogovore i prihvate načini njihove kontrole (učenici odlučuju o merama za njihovo nepoštovanje). Nekoliko prvih časova su prilika da se učenici podsete šta su naučili, da razmene sopstvena znanja, stavove, vrednosti i veštine kao i da se uvedu u sadržaje kojima će se baviti. Posebnu pažnju treba obratiti na učenike koji se po prvi put u petom razredu susreću sa ovim predmetom. Na osnovu utvrđenih potreba učenika, nastavnik će planirati realizaciju nastave za svaku konkretnu grupu. Takva situacija neujednačenog predznanja je prilika za vršnjačko učenje jer tokom časa *građanskog vaspitanja* učenici uče jedni od drugih i doprinose nastavi svojim iskustvima, znanjima i sposobnostima.

Značaj predmeta nalazi se i u činjenici da ishodi *građanskog vaspitanja* u velikoj meri doprinose razvoju nekoliko međupredmetnih kompetencija i da se njegovi sadržaji vrlo dobro uklapaju u različite vannastavne aktivnosti. Posebno je značajan doprinos razvoju međupredmetne kompetencije komunikacija jer se pri radu na svim sadržajima insistira na iskazivanju sopstvenog mišljenja, osećanja, stavova i to na način koji ne ugrožava druge, kao međupredmetne kompetencije rešavanje problema jer je pristup predmetu da se u svakoj tematskoj celini učenici osnažuju da prepoznaju probleme ali i aktivno traže rešenja.

Činjenica da se predmet opisno ocenjuje ne umanjuje potrebu da se kontinuirano prati napredovanje učenika u dostizanju ishoda koje započinje inicijalnom procenom nivoa na kome se učenik nalazi i u odnosu na šta će se procenjivati njegovo dalje napredovanje. Svaka aktivnost je dobra prilika za procenu napredovanja i davanje povratne informacije, a učenike treba osposobljavati i ohrabrivati da procenjuju sopstveni napredak u ostvarivanju ishoda predmeta, kao i napredak drugih učenika. *Građansko vaspitanje* pruža izuzetnu mogućnost za negovanje samorefleksije (promišljanje učenika o tome šta zna, ume, može) i podsticanje samoregulacije procesa učenja kroz postavljanje ličnih ciljeva napredovanja i planiranja kako da se ostvare.

[Sledeći](#)

[Prethodni](#)

Naziv predmeta	DRUGI STRANI JEZIK
Cilj	Cilj nastave i učenja stranog jezika je da se učenik usvajanjem funkcionalnih znanja o jezičkom sistemu i kulturi i razvijanjem strategija učenja stranog jezika osposobi za osnovnu pismenu i usmenu komunikaciju i stekne pozitivan odnos prema drugim jezicima i kulturama, kao i prema sopstvenom jeziku i kulturnom nasleđu.
Razred	peti
Godišnji fond časova	72 časa

ENGLISKI JEZIK

OBLAST/TEMA Komunikativne funkcije	ISHODI Po završenoj temi/oblasti učenik će biti u stanju da u usmenoj i pisanoj komunikaciji:	SADRŽAJI
Pozdravljanje	- pozdravi i otpozdravi, primenjujući najjednostavnija jezička sredstva;	Jezičke aktivnosti u komunikativnim situacijama Reagovanje na usmeni ili pisani impuls sagovornika (nastavnika, vršnjaka, i slično) i iniciranje upoznavanja; uspostavljanja kontakta (npr. pri susretu, na razglednici, u imejlu, SMS-u). Sadržaji <i>Hi! Hello. Good morning/evening/afternoon. How are you? I'm fine thank you, and you? Goodbye. Bye. See you (later/tomorrow).</i> (Inter)kulturni sadržaji: formalno i neformalno pozdravljanje; ustaljena pravila učtivosti.
Predstavljanje sebe i drugih; davanje osnovnih informacija o sebi; davanje i i traženje osnovnih informacija o drugima	- predstavi sebe i drugog; - razume jasno postavljena jednostavna pitanja lične prirode i odgovara na njih;	Jezičke aktivnosti u komunikativnim situacijama Iniciranje upoznavanja, posredovanje u upoznavanju i predstavljanje drugih osoba, prisutnih i odsutnih, usmeno i pisano; slušanje i čitanje kratkih i jednostavnih tekstova kojim se neko predstavlja; popunjavanje formulara osnovnim ličnim podacima (prijava na kurs, pretplata na dečji časopis, nalepnica za prtljag, članska karta i

		slično). Sadržaji <i>My name's Maria/I'm Maria. What's your name? This is my friend. His name is Marko. Maria, this is Barbara. Barbara this is Maria. Nice/Pleased to meet you. How old are you? I'm 11. John isn't twelve. He's thirteen. Who's this? It's Carla. What's your phone number/address/mail address? Where are you from? I'm from (Spain). They're from Britain. What nationality are you/is she/he? I'm (Spanish). Who's this? It's my father. Who's that? It's my sister. Her name's Susan. These are my friends. Those are their dogs, Blacky and Spot.</i> Lične zamenice u funkciji subjekta - I, you ... Prisvojni pridevi - my, your... Pokazne zamenice - this/these, that/those Glagolto be - the Present Simple Tense Pitanja sa Who/What/Where/How (old) Osnovni brojevi (1-100) (Inter)kulturalni sadržaji: formalno i neformalno predstavljanje, sličnosti i razlike u imenovanju srodstva, zemlje engleskog govornog područja.
Razumevanje i davanje jednostavnih uputstava i naloga	- razume uputstva i naloge i reaguje na njih;	Jezičke aktivnosti u komunikativnim situacijama Slušanje i čitanje naloga i uputstava i reagovanje na njih (komunikacija u učionici - uputstva i nalozi koje razmenjuju učesnici u nastavnom procesu, uputstva za igru i slično). Sadržaji <i>Let's start. Quiet, please. Listen to me! Stand up. Sit down. Say hello/goodbye to your friend/him/her/them. Open/Close</i>

		<i>your books. Put down your pencils. Open the window, please. Come here/to the board. Give me your book, please. Don't do that. Listen and sing/do/number/point/match/repeat ... Read and say/write/complete the sentences/dialogue/chart. Move to the right/left. Go back to the start/number 1.</i> Imperativ Lične zamenice u funkciji objekta - <i>me, her, him...</i> (Inter)kulturalni sadržaji: poštovanje osnovnih normi učtivosti, pesme.
Iskazivanje pravila ponašanja	- razume jednostavna i pažljivo iskazana pravila ponašanja (sugestije, preporuke, zabrane) i reaguje na njih, uz vizuelnu podršku (znakovi, simboli i slično) i bez nje;	Jezičke aktivnosti u komunikativnim situacijama Slušanje i čitanje jednostavnih iskaza u vezi sa pravilima ponašanja. Sadržaji <i>Can I sit here? Sorry, you can't. We cannot/can't talk in class. You must switch off your mobile phone. You must not/mustn't feed the animals. You mustn't take photos here.</i> Modalni glagoli za izražavanje dozvole i zabrane - <i>can/can't/cannot, must/mustn't/must not</i> (Inter)kulturalni sadržaji: ponašanje na javnim mestima, značenje simbola.
Poziv i reagovanje na poziv za učešće u zajedničkoj aktivnosti	- razume poziv i reaguje na njega, - uputi poziv na zajedničku aktivnost;	Jezičke aktivnosti u komunikativnim situacijama Slušanje i čitanje kratkih jednostavnih poziva na zajedničku aktivnost i reagovanje na njih, usmeno ili pisano (poziv na rođendan, žurku, na igru, u bioskop...); upućivanje i prihvatanje/odbijanje poziva na zajedničku aktivnost, usmeno ili pisano, koristeći najjednostavnije izraze molbi, zahvalnosti, izvinjenja.

		Sadržaji <i>Let's play football/the memory game/go to the cinema. Come and play with me! Can/Could you come over to my place/to my party tomorrow afternoon? OK. All right. Sure. Why not? Well, I'm not sure. Sorry, I can't. Thank you, but I can't.</i> Imperativ Modalni glagoli za izražavanje predloga - <i>can/could</i> (Inter)kulturalni sadržaji: prikladno prihvatanje i odbijanje poziva, rođendan i proslava rođendana, igre.
Iskazivanje molbe, zahteva i zahvalnosti	- razume kratke i jednostavne molbe i zahteve i reaguje na njih; - uputi kratke i jednostavne molbe i zahteve; - iskaže i prihvati zahvalnost na jednostavan način;	Jezičke aktivnosti u komunikativnim situacijama Slušanje i čitanje jednostavnih iskaza kojima se traži pomoć, usluga ili obaveštenje; davanje jednostavnog, usmenog i pisanog odgovora na iskazanu molbu ili zahtev; izražavanje i prihvatanje zahvalnosti u usmenom i pisanom obliku. Sadržaji <i>Can I borrow your pencil, please? Yes, here you are. Thank you! You're welcome. No problem. It's alright. Okay. No, I'm sorry, I need it. Can you help me, please? Can/Could you open the door for me, please? Of course. Sure. Give me a glass of water, please. Can I have your phone number/address/mail address? May I ask a question? Could/May we go home now?</i> Modalni glagoli za izražavanje molbe i zahteva - <i>can/could/may</i> (Inter)kulturalni sadržaji: pravila učtve komunikacije.
Čestitanje	- razume jednostavno iskazane čestitke i	Jezičke aktivnosti u

	odgovara na njih; - uputi jednostavne čestitke;	komunikativnim situacijama Slušanje i čitanje kratkih i jednostavnih ustaljenih izraza kojima se čestita praznik, rođendan ili neki drugi značajan događaj; reagovanje na upućenu čestitku u usmenom i pisanom obliku; upućivanje kratkih prigodnih čestitki u usmenom i pisanom obliku. Sadržaji <i>Happy birthday to you! Merry Christmas! Happy New Year! Happy Easter! Happy Valentine's Day! Same to you! Well done! Bravo! Congratulations!</i> (Inter)kulturalni sadržaji: najznačajniji praznici i način obeležavanja/proslave.
Opisivanje živih bića, predmeta, mesta i pojava	- razume jednostavan opis živih bića, predmeta, mesta i pojava; - opiše živa bića, predmete i mesta i pojave jednostavnim jezičkim sredstvima;	Jezičke aktivnosti u komunikativnim situacijama Slušanje i čitanje kraćih jednostavnih opisa živih bića, predmeta, mesta i pojava u kojima se pojavljuju informacije o spoljnom izgledu, pojavnim oblicima, dimenzijama i ostalim najjednostavnijim karakteristikama; davanje kratkih usmenih i pisanih opisa živih bića, predmeta, mesta i pojava. Sadržaji <i>I'm tall and thin. I've got long brown hair and blue eyes. What colour are your eyes? She's got a nice big present. She's a good teacher. He's a good friend. My dog Blacky is small and black. He's got a white tail. Their garden is big and nice. My house is small, but nice. There isn't a hospital in my town. There are two cafes near my house. There's a pen on the table. The pen is black.</i> Glagoli <i>have got, to be</i> za davanje opisa Egzistencijalno <i>There is/are...</i>

		Članovi <i>a/an/the</i> (Inter)kulturalni sadržaji: kultura stanovanja, odnos prema živoj i neživoj prirodi, glavni/veći gradovi zemalja engleskog govornog područja.
Opisivanje uobičajenih i trenutnih aktivnosti, planova i sposobnosti	- razume jednostavne iskaze o uobičajenim i trenutnim aktivnostima i sposobnostima i reaguje na njih; - opiše i planira uobičajene i trenutne aktivnosti kratkim jednostavnim jezičkim sredstvima; - opiše šta ume/ne ume da (u)radi;	Jezičke aktivnosti u komunikativnim situacijama Slušanje i čitanje opisa u vezi sa uobičajenim i trenutnim aktivnostima, planovima i sposobnostima u porodičnoj i školskoj sredini; sastavljanje poruka i spiskova u vezi sa uobičajenim i trenutnim aktivnostima, planovima i sposobnostima. Sadržaji <i>Do you always walk to school? He never helps his mum. She sometimes does the washing up. What do you do on Sundays? I go to school in the morning. He doesn't collect badges. I feed my dog and take out the rubbish in the morning. I help my father in the garden on Saturdays. Mr/Mrs Atkin works in a bank. My cousins live in Canada. She's wearing blue jeans today. She's cleaning her teeth. What are they doing now? They're reading. What's he doing? Is he doing his homework? Yes, he is./No, he isn't. He/She can jump. Can you sing? Who can swim? Can Beth climb a tree? Yes, she can./No, she can't. He can run, but he can't swim.</i> <i>The Present Simple Tense i The Present Continuous Tense za izražavanje radnji u sadašnjosti</i> Prilozi za učestalost - <i>usually, often...</i> Modalni glagol <i>can</i> za izražavanje sposobnosti (Inter)kulturalni sadržaji: radno vreme, razonoda, život porodice.
Iskazivanje potreba, oseća i osećanja	- razume svakodnevne iskaze u vezi s neposrednim potrebama,	Jezičke aktivnosti u komunikativnim situacijama

	osetima i osećanjima i reaguje na njih; - izrazi osnovne potrebe, osećte i osećanja kratkim i jednostavnim jezičkim sredstvima;	Slušanje i čitanje iskaza u vezi sa potrebama, osetima osećanjima; saopštavanje potreba i oseta i predlaganje rešenja u vezi s njima; usmeno i pisano iskazivanje svojih osećanja i (empatično) reagovanje na tuđa. Sadržaji <i>I'm thirsty. I can bring you a glass of water. I am hungry. Can I make you a sandwich/Do you want a sandwich? Yes, please./No, thanks, I want some salad. She is hot/cold. Alice is happy/sad/fine/ill/tired...</i> <i>The Present Simple Tense (be, want)</i> Modalni glagol <i>can</i> za izražavanje predloga. (Inter)kulturalni sadržaji: mimika i gestikulacija; upotreba emotikona.
Iskazivanje prostornih odnosa i veličina	- razume jednostavna obaveštenja o prostoru i orijentaciji u prostoru i reaguje na njih; - traži i pruži kratka i jednostavna obaveštenja o orijentaciji u prostoru; - opiše neposredni prostor u kojem se kreće;	Jezičke aktivnosti u komunikativnim situacijama Slušanje i čitanje kraćih tekstova u kojima se na jednostavan način opisuju prostorni odnosi i orijentacija u prostoru; usmeno i pisano traženje i davanje informacija o snalaženju/orijentaciji u prostoru; usmeno i pisano opisivanje prostornih odnosa u privatnom i javnom prostoru (soba, stan, kuća, učionica, škola, muzej, bioskop). Sadržaji <i>Where's the chair? It's in front of the whiteboard. There's a mirror on the wall. The desk is between the bed and the wardrobe. The kitchen is downstairs. In this picture, our parents are in the living room. Where's the toilet? It's on the left/right. It's here/over there. What's behind/opposite the school? There's a big beautiful park near here.</i> Egzistencijalno <i>There is/are...</i>

		Predlozi za izražavanje položaja i prostornih odnosa - <i>here, there, in, on, under...</i> Članovi <i>a/an/the</i> Pitanja sa <i>Where, What...</i> (Inter)kulturalni sadržaji: javni prostor, kultura stanovanja.
Iskazivanje vremena (hronološkog i meteorološkog)	- razume jednostavna obaveštenja o hronološkom/meteorološkom vremenu i reaguje na njih; - traži i daje kratka i jednostavna obaveštenja o hronološkom/meteorološkom vremenu;	Jezičke aktivnosti u komunikativnim situacijama Slušanje i čitanje kratkih tekstova koji se odnose na tačno vreme, dan, mesec ili deo dana (razglas/plan vožnje na autobuskoj/železničkoj stanici, aerodromu; bioskopski program, dogovor za neku aktivnost) ili na meteorološko vreme (trenutne ili uobičajene vremenske prilike); usmeno i pisano traženje i davanje informacija o vremenu dešavanja neke aktivnosti ili meteorološkim prilikama. Sadržaji <i>What time is it? It is five o'clock. It's half past six. It's (a) quarter past/to twelve. When do you wake up? I wake up at seven. There's a good programme on TV at (a) quarter to seven. When does the film start? It starts at half past seven. The train leaves at half past two. What's the weather like today? It's (very) hot today. It's sunny/windy... It isn't (very) cold. It's snowing. It usually snows in winter. What day is it today? Is it Tuesday? I usually have my piano lesson on Thursday, but this week I'm having it on Wednesday. I don't watch TV in the morning/afternoon. My birthday is on 21st of May/May 21st.</i> <i>The Present Simple Tense</i> za izražavanje utvrđenih programa, planova i rasporeda (red vožnje, TV/bioskopski program i sl.) i uobičajenih radnji. <i>The Present Continuous Tense</i> za izražavanje trenutnih i privremenih radnji.

		Predlozi <i>in/on/at</i> za izražavanje vremena. Pitanja sa <i>When, What (time/day)...</i> Redni brojevi do 100. (Inter)kulturalni sadržaji: klima, razgovor o vremenu, geografske destinacije.
Izražavanje pripadanja/nepripadanja i posedovanja/neposedovanja	- razume jednostavne iskaze kojima se izražava pripadanje/nepripadanje, posedovanje/neposedovanje i reaguje na njih; - traži i da jednostavne iskaze kojima se izražava pripadanje/nepripadanje, posedovanje/neposedovanje;	Jezičke aktivnosti u komunikativnim situacijama Slušanje i čitanje kraćih tekstova s jednostavnim iskazima za izražavanje pripadanja/nepripadanja i posedovanja/neposedovanja i reagovanje na njih; usmeno i pisano, iskazivanje pripadanja/nepripadanja i posedovanja/neposedovanja. Sadržaji <i>This is my ball. This isn't your card. Whose jacket is this? It's Jane's/my father's jacket. I've got a brother. He's got two sisters. I've got a bike. I haven't got rollerblades. Sam hasn't got a cat, he's got a dog. Is this your dog?</i> Saksonski genitiv sa imenicom u jednini - <i>my friend's/Milan's book</i> Prisvojni pridevi <i>my, your, his...</i><i>Have got</i> za izražavanje pripadanja/posedovanja. Pitanja sa <i>Whose</i>. (Inter)kulturalni sadržaji: porodica i prijatelji, odnos prema životinjama, kućni ljubimci.
Izražavanje dopadanja/nedopadanja	- razume jednostavne iskaze za izražavanje dopadanja/nedopadanja, slaganja/neslaganja i reaguje na njih; - traži mišljenje i izražava dopadanje/nedopadanje jednostavnim jezičkim sredstvima;	Jezičke aktivnosti u komunikativnim situacijama Slušanje i čitanje kraćih tekstova s jednostavnim iskazima za izražavanje dopadanja/nedopadanja i reagovanje na njih; usmeno i pisano iskazivanje slaganja/neslaganja, dopadanja/nedopadanja.

		Sadržaji <i>Do you like it? Yes, it's very good/No, it's horrible. I'm sorry, but I don't. I don't know. I like apples. I don't like oranges. Peter loves English. He doesn't like Maths. My favourite school subject is P.E. What's your favourite school subject/book/film...? Who's your favourite singer/actor/sports star? Why?</i> <i>The Present Simple Tense (like, love...)</i> Pitanja sa <i>What, Who, Why ...</i> (Inter)kulturalni sadržaji: umetnost (književnost za mlade, strip, film, muzika...), hrana, sport.
Izražavanje količine i brojeva	- razume jednostavne izraze koji se odnose na količinu (broj osoba, životinja i predmeta količina prilikom kupovine i sl.) i reaguje na njih; - traži i pruži osnovne informacije u vezi sa količinama i brojevima; - izrazi prisustvo i odsustvo nekoga ili nečega;	Jezičke aktivnosti u komunikativnim situacijama Slušanje i čitanje jednostavnih iskaza koje sadrže informacije u vezi sa količinom i brojevima (novčani iznos, uzrast, vreme, broj telefona i slično); usmeno i pisano korišćenje jednostavnih iskaza sa brojevima do 100. Sadržaji <i>There are six apples on the table. Are there any bananas? Yes, there are some./no, there aren't any. How many people are there in the park? There are two women and three children. Is there any orange juice in the fridge? Yes, there is some./No, there isn't any. How much is this T-shirt? It's £2.80.</i> Osnovni brojevi do 100 Množina imenica - pravilna i najčešći oblici nepravilne množine (<i>man - men, woman - women, child - children...</i>). Brojive i nebrojive imenice. Neodređeni determinatori - <i>some, any</i>. Kvantifikatori - <i>much, many, a lot of</i>. Pitanja sa <i>How much/many</i>. (Inter)kulturalni sadržaji: društveno

okruženje, putovanja.

ITALIJANSKI JEZIK

OBLAST/TEMA Komunikativne funkcije	ISHODI Po završenoj temi/oblasti učenik će biti u stanju da u usmenoj i pisanoj komunikaciji:	SADRŽAJI
Pozdravljanje	- pozdravi i otpozdravi, primenjujući najjednostavnija jezička sredstva;	Jezičke aktivnosti u komunikativnim situacijama Reagovanje na usmeni ili pisani impuls sagovornika (nastavnika, vršnjaka, i slično) i iniciranje upoznavanja; uspostavljanja kontakta (npr. pri susretu, na razglednici, u imejlu, SMS-u). Sadržaji <i>Ciao! Buongiorno. Buonasera. Come stai? Come va? Bene, grazie. Di dove sei? Sono di... A presto! A domani! Buona notte!</i> Glagoli: <i>essere, stare</i> Upitni prilozi: <i>come, di dove</i> Lične zamenice (Inter)kulturalni sadržaji: formalno i neformalno pozdravljanje; ustaljena pravila učtivosti.
Predstavljanje sebe i drugih; davanje osnovnih informacija o sebi; davanje i traženje osnovnih informacija o drugima	- predstavi sebe i drugog; - razume jasno postavljena jednostavna pitanja lične prirode i odgovara na njih;	Jezičke aktivnosti u komunikativnim situacijama Iniciranje upoznavanja, posredovanje u upoznavanju i predstavljanje drugih osoba, prisutnih i odsutnih, usmeno i pisano; slušanje i čitanje kratkih i jednostavnih tekstova kojim se neko predstavlja; popunjavanje formulara osnovnim ličnim podacima (prijava na kurs, pretplata na dečji časopis, nalepnica za prtljag, članska karta i slično).

		Sadržaji <i>Come ti chiami?/Mi chiamo.../Sono... Questo/a è il mio amico/la mia amica... Si chiama... Questa è mia sorella (mostrando la foto) Questo è il signor.../la signora... Di dove sei?/Sono di.../Sono della Serbia... Quanti anni hai?/Ho 12 anni. Dove abiti?Dove vivi? Abito a..., in Via... Nome, cognome, indirizzo... Glagoli: essere, avere, abitare, vivere Lične zamenice Upitne reči (quanto, dove, come/chi, che cosa) Brojevi (Inter)kulturalni sadržaji: formalno i neformalno predstavljanje, imenovanje srodstva, ime i prezime, osnovni geografski podaci o Italiji.</i>
Razumevanje i davanje jednostavnih uputstava i naloga	- razume uputstva i naloge i reaguje na njih;	Jezičke aktivnosti u komunikativnim situacijama Slušanje i čitanje naloga i uputstava i reagovanje na njih (komunikacija u učionici - uputstva i nalozi koje razmenjuju učesnici u nastavnom procesu, uputstva za igru i slično). Sadržaji <i>Fare l'appello: Chi è assente? Sofia? - Presente! Cancella la lavagna, per favore! Ascoltiamo! Scriviamo! Leggiamo! Disegniamo! Tutto chiaro? Come si dice...? Cosa significa...? Vediamo cosa avete capito/avete letto/abbiamo</i>

		<i>ascoltato...</i> <i>Ottimo! Bravo/a/i/e!</i> Prezent indikativa (najfrekventniji pravilni glagoli) Imperativ frekventnih glagola (<i>ascoltare, leggere, scrivere, parlare, ripetere...</i>) Prošlo vreme frekventnih glagola (receptivno) (Inter)kulturalni sadržaji: poštovanje osnovnih normi učtivosti, pesme.
Iskazivanje pravila ponašanja	- razume jednostavna i pažljivo iskazana pravila ponašanja (sugestije, preporuke, zabrane) i reaguje na njih, uz vizuelnu podršku (znakovi, simboli i slično) i bez nje;	Jezičke aktivnosti u komunikativnim situacijama Slušanje i čitanje jednostavnih iskaza u vezi sa pravilima ponašanja Sadržaji <i>Permesso, posso entrare?</i> <i>Posso uscire?</i> <i>Puoi/Può ripetere, per favore!</i> <i>Non dovete/dobbiamo....</i> <i>Ragazzi, fate silenzio!</i> <i>Tirare/Spingere</i> <i>Entrata/Uscita</i> <i>È vietato fumare! Vietato fotografare!</i> Nepravilni glagoli <i>potere, dovere, fare</i> Imperativ (Inter)kulturalni sadržaji: ponašanje na javnim mestima, značenje simbola.
Poziv i reagovanje na poziv za učešće u zajedničkoj aktivnosti	- razume poziv i reaguje na njega; - uputi poziv na zajedničku aktivnost;	Jezičke aktivnosti u komunikativnim situacijama Slušanje i čitanje kratkih jednostavnih poziva na zajedničku aktivnost i reagovanje na njih, usmeno ili pisano (poziv na rođendan, žurku, na igru, u bioskop...); upućivanje i prihvatanje/odbijanje poziva na zajedničku aktivnost, usmeno ili pisano, koristeći najjednostavnije izraze molbi, zahvalnosti, izvinjenja.

		Sadržaji <i>Giochiamo a calcio? Andiamo al cinema?</i> <i>Vieni alla mia festa?</i> <i>Sì, grazie!</i> <i>Va bene.</i> <i>Mi dispiace, non posso.</i> <i>Dai, usciamo/andiamo a.../facciamo...</i> Prezent indikativa (najfrekventniji pravilni glagoli). Nepravilni glagoli <i>andare, venire, fare, potere, uscire</i>. (Inter)kulturalni sadržaji: prikladno prihvatanje i odbijanje poziva, rođendan i proslava rođendana, igre.
Iskazivanje molbe, zahteva i zahvalnosti	- razume kratke i jednostavne molbe i zahteve i reaguje na njih; - uputi kratke i jednostavne molbe i zahteve; - iskaže i prihvati zahvalnost na jednostavan način;	Jezičke aktivnosti u komunikativnim situacijama Slušanje i čitanje jednostavnih iskaza kojima se traži pomoć, usluga ili obaveštenje; davanje jednostavnog, usmenog i pisanog odgovora na iskazanu molbu ili zahtev; izražavanje i prihvatanje zahvalnosti u usmenom i pisanom obliku. Sadržaji <i>Vorrei un panino. Un succo di frutta, per favore.</i> <i>Prego.</i> <i>Grazie!</i> <i>Buon appetito!</i> <i>Mi puoi prestare il tuo libro?</i> <i>Sì, certo./Grazie.</i> <i>Mi presti una penna?</i> Određeni i neodređeni član <i>volere</i> (kondicionalno, 1. lice jednine) (Inter)kulturalni sadržaji: pravila učtive komunikacije.
Čestitanje	- razume jednostavno iskazane čestitke i odgovara na njih; - uputi jednostavne čestitke;	Jezičke aktivnosti u komunikativnim situacijama Slušanje i čitanje kratkih i jednostavnih ustaljenih izraza kojima se čestita praznik,

		rođendan ili neki drugi značajan događaj; reagovanje na upućenu čestitku u usmenom i pisanom obliku; upućivanje kratkih prigodnih čestitki u usmenom i pisanom obliku. Sadržaji <i>Buon compleanno! Tanti auguri!</i> <i>Bravo/a/i/e! Bravissimo/a/i/e!</i> <i>Buon Anno! Felice Anno Nuovo!</i> <i>Buon Natale!</i> <i>Forza!</i> Uzvične rečenice (Inter)kulturni sadržaji: najznačajniji praznici i način obeležavanja/proslave.
Opisivanje živih bića, predmeta, mesta i pojava	- razume jednostavan opis živih bića, predmeta, mesta i pojava; - opiše živa bića, predmete i mesta i pojave jednostavnim jezičkim sredstvima;	Jezičke aktivnosti u komunikativnim situacijama Slušanje i čitanje kraćih jednostavnih opisa živih bića, predmeta, mesta i pojava u kojima se pojavljuju informacije o spoljnom izgledu, pojavnim oblicima, dimenzijama i ostalim najjednostavnijim karakteristikama; davanje kratkih usmenih i pisanih opisa živih bića, predmeta, mesta i pojava. Sadržaji <i>La mia migliore amica si chiama Jasmina. È simpatica/alta. Ha i capelli castani/lunghi/corti. Le piace ascoltare la musica. Parla bene il francese.</i> <i>Luca è di Torino. Torino è una bella città.</i> <i>Questo è il mio cane. Si chiama...</i> <i>È grande/piccolo/bianco...</i> <i>Questo è uno zaino.</i> <i>È rosso/giallo...</i> Pridevi iimenice (rod, broj i

		slaganje). Pokazna zamenica (<i>questo</i>). Prilozi za način (<i>bene, male</i>). (Inter)kulturalni sadržaji: kultura stanovanja, odnos prema živoj i neživoj prirodi.
Opisivanje uobičajenih i trenutnih aktivnosti, planova i sposobnosti	- razume jednostavne iskaze o uobičajenim i trenutnim aktivnostima i sposobnostima i reaguje na njih; - opiše i planira uobičajene i trenutne aktivnosti kratkim jednostavnim jezičkim sredstvima; - opiše šta ume/ne ume da (u)radi;	Jezičke aktivnosti u komunikativnim situacijama Slušanje i čitanje opisa u vezi sa uobičajenim i trenutnim aktivno-stima, planovima i sposobnostima u porodičnoj i školskoj sredini; sastavljanje poruka i spiskova u vezi sa uobičajenim i trenutnim aktivnostima, planovima i sposobnostima. Sadržaji <i>Ogni giorno mi alzo alle...faccio colazione...vado a scuola...</i> <i>Ho lezioni di italiano il mercoledì e il venerdì.</i> <i>Il sabato vado in piscina.</i> <i>A che ora inizia la lezione?</i> <i>Domani devo: fare la spesa, comprare il latte, fare i compiti, chiamare la nonna...</i> Prezent indikativa (najfrekventniji povratni glagoli). Predlozi. Prilozi za vreme (<i>oggi, domani, dopo, sempre...</i>). (Inter)kulturalni sadržaji: radno vreme, rasonoda, život porodice.
Iskazivanje potreba, oseta i osećanja	- razume svakodnevne iskaze u vezi s neposrednim potrebama, osetima i osećanjima i reaguje na njih; - izrazi osnovne potrebe, osete i osećanja kratkim i jednostavnim jezičkim sredstvima;	Jezičke aktivnosti u komunikativnim situacijama Slušanje i čitanje iskaza u vezi sa potrebama, osetima osećanjima; saopštavanje potreba i oseta i predlaganje rešenja u vezi s njima; usmeno i pisano iskazivanje svojih osećanja i (empatično) reagovanje na tuđa.

		Sadržaji <i>Ho fame/sete/caldo/freddo. Posso aprire la finestra? Chiudiamo la porta? Perché non vai a scuola? Perché mi sento male. Vuoi da bere?/da mangiare? No, grazie, non ho sete/fame. Vorrei un bicchiere d'acqua. Non bevo le bibite gassate.</i> Prezent indikativa (nepravilni glagoli <i>bere, volere</i>). Kondicional učtivosti, prvo lice jednine (<i>volere</i>). (Inter)kulturalni sadržaji: mimika i gestikulacija; upotreba emotikona.
Iskazivanje prostornih odnosa i veličina	- razume jednostavna obaveštenja o prostoru i orijentaciji u prostoru i reaguje na njih; - traži i pruži kratka i jednostavna obaveštenja o orijentaciji u prostoru; - opiše neposredni prostor u kojem se kreće;	Jezičke aktivnosti u komunikativnim situacijama Slušanje i čitanje kraćih tekstova u kojima se na jednostavan način opisuju prostorni odnosi i orijentacija u prostoru; usmeno i pisano traženje i davanje informacija o snalaženju/orijentaciji u prostoru; usmeno i pisano opisivanje prostornih odnosa u privatnom i javnom prostoru (soba, stan, kuća, učionica, škola, muzej, bioskop). Sadržaji <i>Scusi/a, dove si trova farmacia? È in Via Garibaldi, dietro il bar. Dov'è la sedia? È accanto/dietro/davanti a/sotto/sopra... Cosa c'è sul banco? C'è un libro e uno zaino. Nella mia camera c'è/ci sono...</i> Frekventni predlozi (npr. <i>dentro, fuori, sotto, sopra, davanti, dietro...</i>). Prilozi za mesto (<i>qui, qua, lì, là, giù</i>). Upitniprilozi: <i>dove. C'è/cisono.</i>

		Imenice (jedinina, množina). (Inter)kulturalni sadržaji: javni prostor, kultura stanovanja.
Iskazivanje vremena (hronološkog i meteorološkog)	- razume jednostavna obaveštenja o hronološkom/meteorološkom vremenu i reaguje na njih; - traži i daje kratka i jednostavna obaveštenja o hronološkom/meteorološkom vremenu;	Jezičke aktivnosti u komunikativnim situacijama Slušanje i čitanje kratkih tekstova koji se odnose na tačno vreme, dan, mesec ili deo dana (razglas/plan vožnje na autobuskoj/železničkog stanici, aerodromu; bioskopski program, dogovor za neku aktivnost) ili na meteorološko vreme (trenutne ili uobičajene vremenske prilike); usmeno i pisano traženje i davanje informacija o vremenu dešavanja neke aktivnosti ili meteorološkim prilikama. Sadržaji <i>Che ore sono? Che ora è? Sono le cinque. Oggi è il 21 febbraio 2017. Il mio compleanno è il 6 giugno. Domani vado al cinema. A che ora comincia il film? Alle 18.00. Il treno parte per Firenze alle 10. Quando vai in Italia? Fra un mese. In giugno. Che tempo fa? Piove. Nevica. Upitni prilozi: quando. Upotreba sadašnjeg vremena za izražavanje budućnosti. Prilozi za vreme (adesso, oggi, domani, mai, sempre..).</i> (Inter)kulturalni sadržaji: klima, razgovor o vremenu, geografske destinacije.
Izražavanje pripadanja/nepripadanja i posedovanja/neposedovanja	- razume jednostavne iskaze kojima se izražava pripadanje/nepripadanje, posedovanje/neposedovanje i reaguje na njih; - traži i da jednostavne iskaze kojima se izražava pripadanje/nepripadanje, posedovanje/neposedovanje;	Jezičke aktivnosti u komunikativnim situacijama Slušanje i čitanje kraćih tekstova s jednostavnim iskazima za izražavanje pripadanja/nepripadanja i posedovanja/neposedovanja i reagovanje na njih; usmeno i

		pisano, iskazivanje pripadanja/nepripadanja i posedovanja/neposedovanja. Sadržaji <i>Questa è la mia famiglia. Ho due sorelle. Non ho fratelli. Questo è il tuo gatto? Queste sono le mie penne. Di chi è questo libro? Questi quaderni sono di Marco.</i> Konstrukcija za iskazivanje pripadnosti. Prisvojni pridevi. Pokazni pridevi. Određeni i neodređeni član. Negacija. Upitna intonacija. (Inter)kulturalni sadržaji: porodica i prijatelji, odnos prema životinjama, kućni ljubimci.
Izražavanje dopadanja/nedopadanja	- razume jednostavne iskaze za izražavanje dopadanja/nedopadanja, slaganja/neslaganja i reaguje na njih; - traži mišljenje i izražava dopadanje/nedopadanje jednostavnim jezičkim sredstvima;	Jezičke aktivnosti u komunikativnim situacijama Slušanje i čitanje kraćih tekstova s jednostavnim iskazima za izražavanje dopadanja/nedopadanja i reagovanje na njih; usmeno i pisano iskazivanje slaganja/neslaganja, dopadanja/nedopadanja Sadržaji <i>Ti piace il gelato di cioccolato? - Sì, mi piace. Ti piacciono queste matite? - No, non mi piacciono molto. Non mi piace giocare a tennis. Il mio film preferito è... Ti va bene? - No, preferisco. Glagol piacere. Nenaglašenje lične zamenice u funkciji indirektnog objekta (mi, ti, le/gli). (Inter)kulturalni sadržaji: umetnost (književnost za mlade, strip, film, muzika...), hrana, sport.</i>

Izražavanje količine i brojeva	- razume jednostavne izraze koji se odnose na količinu (broj osoba, životinja i predmeta količina prilikom kupovine i sl.) i reaguje na njih; - traži i pruži osnovne informacije u vezi sa količinama i brojevima; - izrazi prisustvo i odsustvo nekoga ili nečega;	Jezičke aktivnosti u komunikativnim situacijama Slušanje i čitanje jednostavnih iskaza koje sadrže informacije u vezi sa količinom i brojevima (novčani iznos, uzrast, vreme, broj telefona i slično); usmeno i pisano korišćenje jednostavnih iskaza sa brojevima do 100. Sadržaji <i>Quanti ragazzi ci sono in aula? Non c'è nessuno./Non prendo niente.</i> <i>Ci sono 26 ragazzi nella mia classe.</i> <i>Quanto costa questo astuccio?</i> <i>C'è del pane?</i> <i>C'è solo un litro di latte nel frigo.</i> <i>Studi poco.</i> Upitni pridev/prilog: <i>quanto</i>. Partitivan član. Osnovni brojevi (1–100). Prilozi. Prilozi <i>poco/molto</i>. (Inter)kulturalni sadržaji: društveno okruženje, putovanja.

NEMAČKI JEZIK

OBLAST/TEMA Komunikativne funkcije	ISHODI Po završenoj temi/oblasti učenik će biti u stanju da u usmenoj i pisanoj komunikaciji:	SADRŽAJI
Pozdravljanje	- pozdravi i otpozdravi, primenjujući najjednostavnija jezička sredstva;	Jezičke aktivnosti u komunikativnim situacijama Reagovanje na usmeni ili pisani impuls sagovornika (nastavnika, vršnjaka, i slično) i iniciranje upoznavanja; uspostavljanja kontakta (npr. pri susretu, na razglednici, u imejlu, SMS-u).

		Sadržaji <i>Guten Morgen/Guten Tag/Guten Abend/Hallo! Gute Nacht/Auf Wiedersehen/Auf Wiederschauen/Tschüs! Bis dann. Bis später. Wie geht`s? Wie geht es Ihnen? Danke, gut. Und dir?/Und Ihnen?/Und selbst/selber?</i> (Inter)kulturalni sadržaji: formalno i neformalno pozdravljanje; ustaljena pravila učtivosti, ime i prezime, nadimci.
Predstavljanje sebe i drugih; davanje osnovnih informacija o sebi; davanje i traženje osnovnih informacija o drugima	- predstavi sebe i drugog; - razume jasno postavljena jednostavna pitanja lične prirode i odgovara na njih;	Jezičke aktivnosti u komunikativnim situacijama Iniciranje upoznavanja, posredovanje u upoznavanju i predstavljanje drugih osoba, prisutnih i odsutnih, usmeno i pisano; slušanje i čitanje kratkih i jednostavnih tekstova kojim se neko predstavlja; popunjavanje formulara osnovnim ličnim podacima (prijava na kurs, pretplata na dečji časopis, nalepnica za prtljag, članska karta i slično). Sadržaji <i>Mein Name ist Petra Novak. Ich heiße Petra (Novak). Ich bin Petra (Novak). Wie heißt du? Wie heißen Sie? Wie heißt ihr? Wer ist das? Das ist Markus. Das ist meine Lehrerin, Frau Simin./Freut mich. Meine Eltern heißen Zorica und Drago. Woher kommst du? Woher kommt ihr? Woher kommen Sie? Ich komme aus Serbien. Ich wohne in Smederevo. Wo wohnst du? Wie ist deine</i>

		<i>Adresse/Telefonnummer?</i> Prezent slabih glagola i najfrekventnijih jakih glagola (<i>schlafen, fahren, essen, lesen, geben, nehmen, sprechen</i>). Upotreba određenog, neodređenog, negacionog, prisvojnog člana u nominativu i akuzativu. Upotreba nultog člana. Upotreba upitnih zamenica i priloga (<i>wer, was; wo, wie, wann</i>). Upotreba pokazne zamenice <i>das</i>. Iskazna i upitna rečenica - položaj glagola/red reči. (Inter)kulturni sadržaji: formalno i neformalno predstavljanje, imenovanje srodstva, ime i prezime, zemlje nemačkog govornog područja.
Razumevanje i davanje jednostavnih uputstava i naloga	- razume uputstva i naloge i reaguje na njih;	Jezičke aktivnosti u komunikativnim situacijama Slušanje i čitanje naloga i uputstava i reagovanje na njih (komunikacija u učionici - uputstva i nalozi koje razmenjuju učesnici u nastavnom procesu, uputstva za igru i slično). Sadržaji <i>Komm her! Kommt an die Tafel!</i> <i>Setz dich! Setzt euch!</i> <i>Mach(t) das Buch auf/zu!</i> <i>Lies/Lest vor! Hör(t) zu! Sing(t) mit! Sprich/Sprecht nach!</i> <i>Hör/Hört zu!</i> <i>Steh(t) auf! Pass(t) auf!</i> <i>Gib dein Buch an Petra!</i> <i>Gebt mir eure Hausaufgaben!</i> <i>Kannst du mir dein Heft geben? Kann ich dein Heft bekommen?</i> Imperativ - potvrdni i odrični oblici 2. lica jednine i množine.

		Upotreba negacione partikule <i>nicht</i>. Imperativ glagola sa naglašenim prefiksom (receptivno). Modalni glagoli u ljubazno formulisanim molbama, uputstvima i predlozima (receptivno). Red reči u rečenicama sa imperativom. (Inter)kulturni sadržaji: poštovanje osnovnih normi učtivosti, pesme.
Iskazivanje pravila ponašanja	- razume jednostavna i pažljivo iskazana pravila ponašanja (sugestije, preporuke, zabrane) i reaguje na njih, uz vizuelnu podršku (znakovi, simboli i slično) i bez nje;	Jezičke aktivnosti u komunikativnim situacijama Slušanje i čitanje jednostavnih iskaza u vezi sa pravilima ponašanja. Sadržaji <i>Kann ich mich hier hinsetzen? Leider nicht, es sit besetzt. Hier darf man nicht sprechen. Du musst dein Handy ausschalten. Die Teire darf man nicht füttern.</i> Neodređena zamenica <i>man</i> u nominativu i akuzativu. Prezent modalnih glagoli u formulisanim molbama, uputstvima i predlozima (receptivno). Red reči u rečenicama sa imperativom. (Inter)kulturni sadržaji: ponašanje na javnim mestima, značenje simbola.
Poziv i reagovanje na poziv za učešće u zajedničkoj aktivnosti	- razume poziv i reaguje na njega; - uputi poziv na zajedničku aktivnost;	Jezičke aktivnosti u komunikativnim situacijama Slušanje i čitanje kratkih jednostavnih poziva na zajedničku aktivnost i reagovanje na njih, usmeno ili pisano (poziv na rođendan, žurku, na igru, u bioskop...); upućivanje i prihvatanje/odbijanje poziva na zajedničku aktivnost, usmeno ili pisano, koristeći

		najjednostavnije izraze molbi, zahvalnosti, izvinjenja. Sadržaji <i>Spielen wir Fußball/Tischtennis/ Monopoly? Komm, wir spielen Schach! Wir spielen Basketball. Spielst du mit? Möchtest du zu meiner Party kommen? Komm zu mir! Gehen wir ins Kino? Ja, gerne./Leider kann ich nicht. Ich muss lernen./Nien, ich habe keine Lust.</i> Upotreba glagola kretanja sa akuzativom. Upotreba predloga (<i>an, in, auf</i>). (Inter)kulturni sadržaji: prikladno prihvatanje i odbijanje poziva, rođendani, proslava rođendana, igre.
Iskazivanje molbe, zahteva i zahvalnosti	- razume kratke i jednostavne molbe i zahteve i reaguje na njih; - uputi kratke i jednostavne molbe i zahteve; - iskaže i prihvati zahvalnost na jednostavan način;	Jezičke aktivnosti u komunikativnim situacijama Slušanje i čitanje jednostavnih iskaza kojima se traži pomoć, usluga ili obaveštenje; davanje jednostavnog, usmenog i pisanog odgovora na iskazanu molbu ili zahtev; izražavanje i prihvatanje zahvalnosti u usmenom i pisanom obliku. Sadržaji <i>Kann ich dir/Ihnen helfen?/Ich habe eine Bitte. Möchtest du eine Orange? Kannst du mir bitte eine Orange geben? Ich möchte eine Tasse Tee. Kannst du mir ein Stück Torte geben?Danke. Vielen Dank. Ich danke dir./Bitte. Nichts zu danken./Gern geschehen.</i> Upotreba neodređenog člana u nominativu i akuzativu.

		Upotreba modalnih glagola u prezentu. (Inter)kulturalni sadržaji: pravila učtve komunikacije.
Čestitanje	- razume jednostavno iskazane čestitke i odgovara na njih; - uputi jednostavne čestitke;	Jezičke aktivnosti u komunikativnim situacijama Slušanje i čitanje kratkih i jednostavnih ustaljenih izraza kojima se čestita praznik, rođendan ili neki drugi značajan događaj; reagovanje na upućenu čestitku u usmenom i pisanom obliku; upućivanje kratkih prigodnih čestitki u usmenom i pisanom obliku. Sadržaji <i>Alles Gute zum Geburtstag! Liebe Lina, zum Geburtstag Viel Glück...</i> <i>Ich gratuiere dir/Ihnen zum Jubileum. Frohe Weihnachten/Ostern.</i> Upotreba ličnih zamenica u nominativu, dativu i akuzativu. (Inter)kulturalni sadržaji: najznačajniji praznici i način obeležavanja/proslave.
Opisivanje živih bića, predmeta, mesta i pojava	- razume jednostavan opis živih bića, predmeta, mesta i pojava; - opiše živa bića, predmete i mesta i pojave jednostavnim jezičkim sredstvima;	Jezičke aktivnosti u komunikativnim situacijama Slušanje i čitanje kraćih jednostavnih opisa živih bića, predmeta, mesta i pojava u kojima se pojavljuju informacije o spoljnom izgledu, pojavnim oblicima, dimenzijama i ostalim najjednostavnijim karakteristikama; davanje kratkih usmenih i pisanih opisa živih bića, predmeta, mesta i pojava. Sadržaji <i>Meine Schwester ist groß und schlank. Wie sind deine Augen?Blau</i>

		<i>oder grün Ihr Hund ist 2 Jahre alt, klein und schwarz. Er frisst gern Kekse. Das ist mein Zimmer. Es ist klein aber schön. Es gefällt mir sehr. Anna ist meine beste Freundin. Sie ist nett und freundlich. Sie hilft mir gern. Ich wohne in Bonn. Bonn ist eine schöne Stadt am Rhein.</i> Upotreba prideva i priloga kao imenskog dela predikata uz glagol <i>sein</i>. Prisvojni determinativi u nominativu, dativu i akuzativu. Red reči u iskazanoj i upitnoj rečenici. Predlozi uz glagole mirovanja. (Inter)kulturni sadržaji: kultura stanovanja, odnos prema živoj i neživoj prirodi.
Opisivanje uobičajenih i trenutnih aktivnosti, planova i sposobnosti	- razume jednostavne iskaze o uobičajenim i trenutnim aktivnostima i sposobnostima i reaguje na njih; - opiše i planira uobičajene i trenutne aktivnosti kratkim jednostavnim jezičkim sredstvima; - opiše šta ume/ne ume da (u)radi;	Jezičke aktivnosti u komunikativnim situacijama Slušanje i čitanje opisa u vezi sa uobičajenim i trenutnim aktivnostima, planovima i sposobnostima u porodičnoj i školskoj sredini; sastavljanje poruka i spiskova u vezi sa uobičajenim i trenutnim aktivnostima, planovima i sposobnostima. Sadržaji <i>Was machst du jetzt/heute Nachmittag? Ich mache meine Hausaufgaben. Ich wohne ganz oben im Haus/im fünften Stock. Hast du eine Wohnung oder ein Haus? Wann gehst du schlafen? Hast du freitags immer Deutsch. Ich gehe dreimal der Woche zum Training.</i> Upotreba priloga za vreme i mesto (<i>donnerstags/da, dort, hier</i>).

		Red reči u iskaznoj, upitnoj i uzvičnoj rečenici. (Inter)kulturalni sadržaji: radno vreme, razonoda, život porodice.
Iskazivanje potreba, oseta i osećanja	- razume svakodnevne iskaze u vezi s neposrednim potrebama, osetima i osećanjima i reaguje na njih; - izrazi osnovne potrebe, osete i osećanja kratkim i jednostavnim jezičkim sredstvima;	Jezičke aktivnosti u komunikativnim situacijama Slušanje i čitanje iskaza u vezi sa potrebama, osetima, osećanjima; saopštavanje potreba i oseta i predlaganje rešenja u vezi s njima; usmeno i pisano iskazivanje svojih osećanja i (empatično) reagovanje na tuđa. Sadržaji <i>Ich bin durstig. Ich habe Hunger. Mir ist kalt/heiß. Ich bin müde/tautrig/froh. Möchtest du schlafen? Etwas Wasser trinken? Möchtest du ein Käsebrod?</i> Lične zamenice u nominativu, dativu i akuzativu. (Inter)kulturalni sadržaji: mimika i gestikulacija; upotreba emotikona.
Iskazivanje prostornih odnosa i veličina	- razume jednostavna obaveštenja o prostoru i orijentaciji u prostoru i reaguje na njih; - traži i pruži kratka i jednostavna obaveštenja o orijentaciji u prostoru; - opiše neposredni prostor u kojem se kreće;	Jezičke aktivnosti u komunikativnim situacijama Slušanje i čitanje kraćih tekstova u kojima se na jednostavan način opisuju prostorni odnosi i orijentacija u prostoru; usmeno i pisano traženje i davanje informacija o snalaženju/orijentaciji u prostoru; usmeno i pisano opisivanje prostornih odnosa u privatnom i javnom prostoru (soba, stan, kuća, učionica, škola, muzej, bioskop). Sadržaji <i>Wo ist dein Sportzeug? Wo liegt die Schweiz auf der Landkarte? Wo ist die Bank? Ich bin vor/neben/hinter der</i>

		<i>Garage. Meine Mutter ist auf dem Markt/im Supermarkt/bei ihrer Frisörin. Die Bäckerei ist neben der Schule. Meine Stadt ist in Nordserbien. Entschuldigung, wie kommen ich zum Theater? - Gehen Sie nur geradeaus, etwa 50 m.</i> Upotreba dativa i akuzativa uz glagole mirovanja i kretanja u prostoru. Prilozi za mesto: <i>geradeaus, links, rechts.</i> (Inter)kulturalni sadržaji: javni prostor, kultura stanovanja.
Iskazivanje vremena (hronološkog i meteorološkog)	- razume jednostavna obaveštenja o hronološkom/meteorološkom vremenu i reaguje na njih; - traži i daje kratka i jednostavna obaveštenja o hronološkom/meteorološkom vremenu;	Jezičke aktivnosti u komunikativnim situacijama Slušanje i čitanje kratkih tekstova koji se odnose na tačno vreme, dan, mesec ili deo dana (razglas/plan vožnje na autobuskoj/železničkog stanici, aerodromu; bioskopski program, dogovor za neku aktivnost) ili na meteorološko vreme (trenutne ili uobičajene vremenske prilike); usmeno i pisano traženje i davanje informacija o vremenu dešavanja neke aktivnosti ili meteorološkim prilikama. Sadržaji <i>Wie spät ist es? Es ist Viertel nach neun. Es ist einundzwanzig Uhr fünfzehn. Wann beginnt die Schule? Am ersten September. Am Donnerstag. Um 8 Uhr. Wie ist das Wetter? Es regnet/scheit. Die Sonne scheint. Es ist kalt/warm/heiß.</i> Upotreba fraza za zvanično i nezvanično iskazivanje satnice. Upotreba predloga (am, um, nach, vor). Bezlični glagoli (receptivno). (Inter)kulturalni sadržaji: klima, razgovor o vremenu,

		geografske destinacije.
Izražavanje pripadanja/nepripadanja i posedovanja/neposedovanja	- razume jednostavne iskaze kojima se izražava pripadanje/nepripadanje, posedovanje/neposedovanje i reaguje na njih; - traži i da jednostavne iskaze kojima se izražava pripadanje/nepripadanje, posedovanje/neposedovanje;	Jezičke aktivnosti u komunikativnim situacijama Slušanje i čitanje kraćih tekstova s jednostavnim iskazima za izražavanje pripadanja/nepripadanja i posedovanja/neposedovanja i reagovanje na njih; usmeno i pisano, iskazivanje pripadanja/nepripadanja i posedovanja/neposedovanja. Sadržaji <i>Ist das deine Katze? Nein, das ist Marias Katze. Mein Hund ist nicht da.</i> <i>Das ist das Haus von meinen Eltern.</i> <i>Mimi ist die Katze von Barbara. Hast du einen Kugelschreiber? Ich brauche einen Regenschirm. - Hier ist mein Kugelschreiber.</i> Upotreba prisvojnih članova. Izražavanje pripadnosti predlogom von + dativ. (Inter)kulturalni sadržaji: porodica i prijatelji, odnos prema životinjama, kućni ljubimci.
Izražavanje dopadanja/nedopadanja	- razume jednostavne iskaze za izražavanje dopadanja/nedopadanja, slaganja/neslaganja i reaguje na njih; - traži mišljenje i izražava dopadanje/nedopadanje jednostavnim jezičkim sredstvima;	Jezičke aktivnosti u komunikativnim situacijama Slušanje i čitanje kraćih tekstova s jednostavnim iskazima za izražavanje dopadanja/nedopadanja i reagovanje na njih; usmeno i pisano iskazivanje slaganja/neslaganja, dopadanja/nedopadanja. Sadržaji <i>Ich mag Rockmusik. Ich liebe meine Familie und meine Freunde.</i> <i>Ich schwimme gern.</i> <i>Mein Lieblingssport ist</i>

		<i>Volleyball. Skifahren finde ich doof.</i> <i>Wie findest du die neue Mathelehrerin? Ich finde sie nett.</i> Prezent modalnog glagola <i>mögen</i>. Složenice - rod i građenje: (receptivno). Glagol <i>finden</i> za izražavanje dopadanja/nedopadanja. (Inter)kulturalni sadržaji: umetnost (književnost za mlade, strip, film, muzika...), hrana, sport.
Izražavanje količine i brojeva	- razume jednostavne izraze koji se odnose na količinu (broj osoba, životinja i predmeta količina prilikom kupovine i sl.) i reaguje na njih; - traži i pruži osnovne informacije u vezi sa količinama i brojevima; - izrazi prisustvo i odsustvo nekoga ili nečega;	Jezičke aktivnosti u komunikativnim situacijama Slušanje i čitanje jednostavnih iskaza koje sadrže informacije u vezi sa količinom i brojevima (novčani iznos, uzrast, vreme, broj telefona i slično); usmeno i pisano korišćenje jednostavnih iskaza sa brojevima do 100. Sadržaji <i>Wie viele Menschen stehen da? Wieviel Butter brauchst du für den Kuchen? 200 Gramm. Gibt es etwas Butter im Kühlschrank? Nein, wir brauchen Butter.</i> <i>Ich kaufe vier Flaschen Öl, eine Packung Salz, einen Becher Joghurt, zwei Schachteln Pralinen.</i> <i>Was kostet das? Das macht 15,50 Euro. Meine Einkaufsliste: zwei Kilo Äpfel, drei Liter Milch, ein Pfund Kaffee.</i> Upotreba jezičkih sredstava kvantifikacije. Upotreba leksike kojom se imenuje ambalaža. Iskazivanje količine i cene. Brojevi do 100. (Inter)kulturalni sadržaji: društveno okruženje, putovanja.

RUSKI JEZIK

ОБЛАСТ/ТЕМА Комуникативне функције	ИСХОДИ По завршеној теми/области ученик ће бити у стању да у усменој и писаној комуникацији:	САДРЖАЈИ
Поздрављање	- поздрави и отпоздрави, примењујући најједноставнија језичка средства;	Језичке активности у комуникативним ситуацијама Реаговање на усмени или писани импулс саговорника (наставника, вршњака, и слично) и иницирање упознавања; успостављања контакта (нпр. при сусрету, на разгледници, у имејлу, СМС-у).
Представљање себе и других; давање основних информација о себи; давање и и тражење основних информација о другима	- представи себе и другог; - разуме јасно постављена једноставна питања личне природе и одговара на њих;	Језичке активности у комуникативним ситуацијама Иницирање упознавања, посредовање у упознавању и представљање других особа, присутних и одсутних, усмено и писано; слушање и читање кратких и једноставних текстова којим се неко представља; попуњавање формулара основним личним

		подацима (пријава на курс, претплата на дечји часопис, налепница за пртљаг, чланска карта и слично). Садржаји <i>Как тебја зовут? Меня зовут Ирина. Я Ирина. Кто это? Это Марина? Я Ирина, привет! Его зовут Виктор. Сколько ему лет? Ему 12 лет. Её зовут Анна. Очень приятно. Мне тоже. Это мой друг. Это моя подруга Лена, одноклассница. А это Зина. Она соседка. Это Анна Ивановна Иванова, учительница. Это мой двоюродный брат. Он из Белграда. Он из Сербии. Наташа из Москвы.</i> Личне заменице: <i>я, ты, он/она, они</i> (номинатив, генитив и датив), Упитне заменице и прилози: <i>кто, как, сколько.</i> Показни прилог: <i>это,</i> Генитив именица с предлогом <i>из.</i> (Интер)културни садржаји: формално и неформално представљање; имена; имена по оцу, презимена и надимци; именовање сродства; именовање градова, земаља.
Разумевање и давање једноставних упутстава и налога	- разуме упутства и налоге и реагује на њих;	Језичке активности у комуникативним ситуацијама Слушање и читање налога и упутстава и реаговање на њих (комуникација у учионици - упутства и налози које размењују учесници у наставном процесу, упутства за игру и слично).

		Садржаји <i>Кто дежурный? Кого нет на уроке? Кто отсутствует? Открой(те) учебник/рабочую тетрадь/тетрадь. Слушай(те) и повторяй(те)! Не кричите! Тихо! Выйди(те) к доске! Сотри(те) с доски! Открой(те) окно/дверь. Прослушай(те) песню! Прочитай(те) текст. Мы читали текст? Встань(те)! Садись! Садитесь! Мы на прошлом уроке прослушали песню?</i> Заповедни начин фреквентних глагола (<i>слушать/прослушать, читать/прочитать, писать/написать, повторять/повторить, встать, сесть...</i>), Прошло време фреквентних глагола. Интонација упитних исказа без упитне речи. (Интер)културни садржаји: поштовање основних норми учтивости, песме.
Исказивање правила понашања	- разуме једноставна и пажљиво исказана правила понашања (сугестије, препоруке, забране) и реагује на њих, уз визуелну подршку (знакови, симболи и слично) и без ње;	Језичке активности у комуникативним ситуацијама Слушање и читање једноставних исказа у вези са правилима понашања. Садржаји <i>Извините, можно сесть? Садитесь. Не шумите! Можно войти? Да, конечно. Нет. Можно взять твою ручку? Да, конечно. Нет, к сожалению. Она мне</i>

		<i>нужна. Извините за опоздание.</i> Заповедни начин фреквентних глагола. Предикатив <i>можно</i>. Интонација упитних исказа без упитне речи. (Интер)културни садржаји: понашање на јавним местима, значење симбола.
Позив и реаговање на позив за учешће у заједничкој активности	- разуме позив и реагује на њега; - упити позив на заједничку активност;	Језичке активности у комуникативним ситуацијама Слушање и читање кратких једноставних позива на заједничку активност и реаговање на њих, усмено или писано (позив на рођендан, журку, на игру, у биоскоп...); упућивање и прихватање/одбијање позива на заједничку активност, усмено или писано, користећи најједноставније изразе молби, захвалности, извињења. Садржаји <i>Давай играть в футбол/баскетбол! Поиграем вместе? Приглашаю тебя ко мне на день рождения/вечеринку. Приходи ко мне на вечеринку! Ты сможешь прийти ко мне на день рождения завтра в семь? Вечеринка у меня дома/в кафе. Спасибо за приглашение, я обязательно приду. К сожалению, я не смогу прийти. Извини, но я не смогу прийти. Вечеринка/день рождения, к сожалению, без меня.</i> Садашње време

		фреквентних глагола. Прва и друга конјугација. Заповедни начин фреквентних глагола. Акузатив и локатив именица с предлозима <i>в/на</i>. Датив именица с предлогом <i>к</i>. Интонација упитних исказа без упитне речи. (Интер)културни садржаји: прикладно прихватање и одбијање позива, рођендани, прослава рођендана, игре.
Исказивање молбе, захтева и захвалности	- разуме кратке и једноставне молбе и захтеве и реагује на њих; - упуте кратке и једноставне молбе и захтеве; - исказе и прихвати захвалност на једноставан начин;	Језичке активности у комуникативним ситуацијама Слушање и читање једноставних исказа којима се тражи помоћ, услуга или обавештење; давање једноставног, усменог и писаног одговора на исказану молбу или захтев; изражавање и прихватање захвалности у усменом и писаном облику. Садржаји <i>Дай мне, пожалуйста, ручку. Можно? Конечно, пожалуйста, вот она. Спасибо! Не за что. Ничего. Нет, к сожалению, ручка мне нужна. Извини(те), можно вопрос?</i> Заповедни начин фреквентних глагола. Предикатив <i>можно</i>. Интонација упитних исказа без упитне речи. (Интер)културни садржаји: правила учтиве комуникације.
Честитање	- разуме једноставно исказане честитке и одговара на њих; - упуте једноставне честитке;	Језичке активности у комуникативним ситуацијама

		Слушање и читање кратких и једноставних устаљених израза којима се честита празник, рођендан или неки други значајан догађај; реаговање на упућену честитку у усменом и писаном облику; упућивање кратких пригодних честитки у усменом и писаном облику. Садржаји <i>С днём рождения! Поздравляю тебя с днём рождения! С Новым годом! С Рождеством! С Днём защитника Отечества! С Восьмым марта! Счастливо! Желаю тебе/вам всего хорошего: здоровья, счастья, успеха. Тебе/вам тоже всего хорошего. Поздравляю с успехом! С приездом! Добро пожаловать!</i> Садашње време фреквентних глагола. Инструментал именица с предлогом с. (Интер)културни садржаји: најзначајнији празници и начин обележавања/прославе.
Описивање живих бића, предмета, места и појава	- разуме једноставан опис живих бића, предмета, места и појава; - опише жива бића, предмете и места и појаве једноставним језичким средствима;	Језичке активности у комуникативним ситуацијама Слушање и читање краћих једноставних описа живих бића, предмета, места и појава у којима се појављују информације о спољном изгледу, појавним облицима, димензијама и осталим најједноставнијим карактеристикама; давање кратких усмених и писаних описа живих бића, предмета, места и појава.

		Садржаји <i>Она висока и стройна. У неј голубе очи и дуге светле косе. Које су тебе очи? Које боје боје су тебе фудбалка? Она у црвеној рубашци. У мене постоји мачка. Неј зову Мурка. Она мала, бела. На столу ручка. Она зелена. У неј велики кућ. Он леп. На слици - Москва, престолница Русије. Ово мој кућ. Он велики и леп.</i> Придеви. Род, број и слагање с именицама. Конструкције за изражавање посесивности: у+ ген. личних заменица и именица (<i>у мене, у тебе, у неј, у него у нас, у вас, у них; у Ивана, у Ирины</i>). Присвојне заменице: <i>мој, твој, наш, ваш, их</i>. (Интер)културни садржаји: култура станања, однос према живој и неживој природи.
Описивање уобичајених и тренутних активности, планова и способности	- разуме једноставне исказе о уобичајеним и тренутним активностима и способностима и реагује на њих; - опише и планира уобичајене и тренутне активности кратким једноставним језичким средствима; - опише шта уме/не уме да (у)ради;	Језичке активности у комуникативним ситуацијама Слушање и читање описа у вези са уобичајеним и тренутним активностима, плановима и способностима у породичној и школској средини; састављање порука и списка у вези са уобичајеним и тренутним активностима, плановима и способностима. Садржаји <i>Что делает Витя? Он делает уроки. Ира читает газету/журнал. Сетрѣнка</i>

		<i>ходит в садик. Саша по понедельникам ездит на тренировки по футболу. Вика и Макс помогают маме по дому. Ира встаёт обычно в восемь утра. Уроки начинаются в девять. Каждый день Миша гуляет с собакой. Утром мы вместе завтракаем. Папа возвращается с работы. Он стоит в пробке.</i> Глаголи кретања (садашње време): <i>идти/ходить, ехать/ездить, лететь/летать.</i> Садашње време фреквентних глагола. Прилози за време: <i>утром, днём, вечером.</i> (Интер)културни садржаји: радно време, разонода, живот породице.
Исказивање потреба, осета и осећања	- разуме свакодневне исказе у вези с непосредним потребама, осетима и осећањима и реагује на њих; - изрази основне потребе, осете и осећања кратким и једноставним језичким средствима;	Језичке активности у комуникативним ситуацијама Слушање и читање исказа у вези са потребама, осетима осећањима; саопштавање потреба и осета и предлагање решења у вези с њима; усмено и писано исказивање својих осећања и (емпатично) реаговање на туђа. Садржаји <i>Мне хочется есть. Брату хочется пить. Мне холодно. Тебе сделать бутерброд? Налить сестре воды? У меня болит зуб. Хочешь кушать? Нет, спасибо, не хочу. Безличне реченице. Глагол хотеть. Датив личних заменица и</i>

		именица. Интонација упитних исказа без упитне речи. (Интер)културни садржаји: мимика и гестикулација; употреба емотикона.
Исказивање просторних односа и величина	- разуме једноставна обавештења о простору и оријентацији у простору и реагује на њих; - тражи и пружи кратка и једноставна обавештења о оријентацији у простору; - опише непосредни простор у којем се креће;	Језичке активности у комуникативним ситуацијама Слушање и читање краћих текстова у којима се на једноставан начин описују просторни односи и оријентација у простору; усмено и писано тражење и давање информација о сналажењу/оријентацији у простору; усмено и писано описивање просторних односа у приватном и јавном простору (соба, стан, кућа, учионица, школа, музеј, биоскоп). Садржаји <i>Где окно? На стене. Где рукзак? Под столом. Где картина? Над доској. Скажите, пожалуйста, как дойти до Большого театра? Театр недалеко. Идите сначала прямо, а потом налево. Слева театр.</i> Генитив, инструментал и локатив с предлозима. Прилози за правац и место: <i>прямо, налево, направо, слева, справа, недалеко, напротив.</i> (Интер)културни садржаји: јавни простор, култура становања.
Исказивање времена (хронолошког и метеоролошког)	- разуме једноставна обавештења о хронолошком/метеоролошко м времену и реагује на њих; - тражи и даје кратка и једноставна обавештења о	Језичке активности у комуникативним ситуацијама Слушање и читање кратких текстова који се односе на

	хронолошком/метеоролошкoм времену;	тачно време, дан, месец или део дана (разглас/план возње на аутобуској/железничког станици, аеродрому; биоскопски програм, договор за неку активност) или на метеоролошко време (тренутне или уобичајене временске прилике); усмено и писано тражење и давање информација о времену дешавања неке активности или метеоролошким приликама. Садржаји <i>Который час? Пять часов. Когда ты встаёшь? Я встаю в восемь часов. Во сколько начинается первый урок? Первый урок начинается в девять. Какая погода сегодня? Идёт дождь. Какое сегодня число? Второе мая. Какая погода на улице? Холодно? Когда ты едешь в Россию?</i> Садашње време најфреквентнијих глагола. Садашње време у значењу будућег. Глаголи кретања: <i>идти/ходить; ехать/ездить.</i> Бројеви 1-20. Облици <i>час, часа, часов</i> уз бројеве до 12. Интонација упитних исказа без упитне речи). (Интер)културни садржаји: клима, разговор о времену, географске дестинације.
Изражавање припадања/неприпадања и поседовања/непоседовања	- разуме једноставне исказе којима се изражава припадање/неприпадање, поседовање/непоседовање и реагује на њих; - тражи и да једноставне	Језичке активности у комуникативним ситуацијама Слушање и читање краћих текстова с једноставним

	исказе којима се изражава припадање/неприпадање, поседовање/непоседовање;	исказима за изражавање припадања/неприпадања и поседовања/непоседовања и реаговање на њих; усмено и писано, исказивање припадања/неприпадања и поседовања/непоседовања Садржаји <i>У меня есть собака. Мою собаку зовут Бобик. У меня нет мобильного. У кого есть сестра/брат? Это твоя собака? Нет. Да, моя. У них в голове только компьютеры. Это дом бабушки.</i> Конструкције за изражавање посесивности: у+ ген. личних заменица и именица (у меня, у мамы); именица + именица у генитиву (дом папы). Општа негација (нет). Присвојне заменице. Интонација упитних исказа без упитне речи. (Интер)културни садржаји: породица и пријатељи, однос према животињама, кућни љубимци.
Изражавање допадања/недопадања	- разуме једноставне исказе за изражавање допадања/недопадања, слагања/неслагања и реагује на њих; - тражи мишљење и изражава допадање/недопадање једноставним језичким средствима;	Језичке активности у комуникативним ситуацијама Слушање и читање краћих текстова с једноставним исказима за изражавање допадања/недопадања и реаговање на њих; усмено и писано исказивање слагања/неслагања, допадања/недопадања. Садржаји <i>Ира, ты любишь футбол? Нет, не люблю. Мне</i>

		<i>нравится баскетбол. Макс любит заниматься теннисом. Какой твой любимый спорт? Я люблю читать. Мне этот комикс не нравится. Петя любит музыку. Он гитарист. Виктору не нравится бутерброд.</i> Глагол <i>любить</i>. Безлична употреба глагола <i>нравиться</i>. Општа негација (<i>не</i>). Интонација упитних исказа без упитне речи. (Интер)културни садржаји: уметност (књижевност за младе, стрип, филм, музика...), храна, спорт.
Изражавање количине и бројева	- разуме једноставне изразе који се односе на количину (број особа, животиња и предмета количина приликом куповине и сл.) и реагује на њих; - тражи и пружи основне информације у вези са количинама и бројевима; - изрази присуство и одсуство некога или нечега;	Језичке активности у комуникативним ситуацијама Слушање и читање једноставних исказа које садрже информације у вези са количином и бројевима (новчани износ, узраст, време, број телефона и слично); усмено и писано коришћење једноставних исказа са бројевима до 100. Садржаји <i>Сколько мальчиков, сколько девочек в классе? В классе 12 мальчиков и 15 девочек. Сколько тебе лет? Мне 15 лет. Который час? Пять часов две минуты У нас в школе есть гардероб. У Виктора нет собаки.</i> Упитне заменице. Основни бројеви (1–100). (Интер)културни садржаји: друштвено окружење, путовања.

OBLAST/TEMA Komunikativne funkcije	ISHODI Po završenoj temi/oblasti učenik će biti u stanju da u usmenoj i pisanoj komunikaciji:	SADRŽAJI
Pozdravljanje	- pozdravi i otpozdravi, primenjujući najjednostavnija jezička sredstva;	Jezičke aktivnosti u komunikativnim situacijama Reagovanje na usmeni ili pisani impuls sagovornika (nastavnika, vršnjaka, i slično) i iniciranje upoznavanja; uspostavljanja kontakta (npr. pri susretu, na razglednici, u imejlu, SMS-u) Sadržaji <i>Salut! Tu vas bien? Bonjour, çava? Ça va, merci! Bonsoir! Bonnenuit!</i> <i>Bonjour, Monsieur. Aurevoir, Madame.</i> <i>A demain. A bientôt.</i> Pitanje intonacijom. (Inter)kulturni sadržaji: formalno i neformalno pozdravljanje; ustaljena pravila učtivosti; lična imena i nadimci.
Predstavljanje sebe i drugih; davanje osnovnih informacija o sebi; davanje i traženje osnovnih informacija o drugima	- predstavi sebe i drugog; - razume jasno postavljena jednostavna pitanja lične prirode i odgovara na njih;	Jezičke aktivnosti u komunikativnim situacijama Iniciranje upoznavanja, posredovanje u upoznavanju i predstavljanje drugih osoba, prisutnih i odsutnih, usmeno i pisano; slušanje i čitanje kratkih i jednostavnih tekstova kojim se neko predstavlja; popunjavanje formulara osnovnim ličnim podacima (prijava na kurs, pretplata na dečji časopis, nalepnica za prtljag, članska karta i slično). Sadržaji <i>Je m'appelle Milica. Je suis serbe.</i> <i>J'habite à Kragujevac.</i> <i>Tu t'appelles comment?</i> <i>Comment allez-vous?</i> <i>Tu habites où?</i>

		<i>J'ai onze ans. Et toi, tu as quel âge.</i> <i>C'est mon copain/ma sœur/mon père. Il s'appelle Zoran.</i> Nenaglašene lične zamenice u funkciji subjekta. Naglašene lične zamenice (<i>moi, toi</i>) Prisvojni pridevi (<i>mon/ma, ton/ta, son/sa</i>). Upitne reči (<i>comment, quel/quelle</i>). Osnovni brojevi 1-100. Prezent glagola <i>avoir</i> i <i>être</i> i glagola prve grupe. (Inter)kulturalni sadržaji: formalno i neformalno predstavljanje, ime, ime i prezime, imenovanje srodstva, gradova, zemalja; zemlje francuskog govornog područja.
Razumevanje i davanje jednostavnih uputstava i naloga	- razume uputstva i naloge i reaguje na njih;	Jezičke aktivnosti u komunikativnim situacijama Slušanje i čitanje naloga i uputstava i reagovanje na njih (komunikacija u učionici - uputstva i nalozi koje razmenjuju učesnici u nastavnom procesu, uputstva za igru i slično). Sadržaji <i>Qui est absent? Qui n'est pas là?</i> <i>Vous comprenez? C'est clair?</i> <i>Je ne comprends pas. Vous pouvez répéter, s'il vous plait?</i> <i>Écoutez! Répondez!</i> <i>Lisez! Regardez! Dessinez!</i> <i>Vous allez écouter un dialogue.</i> <i>Ouvrez/fermez vos livres. Levez la main. Prenez vos cahiers.</i> <i>Dépêchez-vous! Très bien!</i> <i>C'est parfait! Vous avez fini?</i> <i>J'ai fini. J'ai fait mon devoir.</i> <i>Pardon, Madame, je suis en retard.</i> Imperativ frekventnih glagola. Blisko buduće vreme (u ustaljenim izrazima vezanim za aktivnosti u učionici). Složeni perfekt (u ustaljenim

		izrazima vezanim za aktivnosti u učionici). (Inter)kulturni sadržaji: poštovanje osnovnih normi učtivosti, pesme.
Iskazivanje pravila ponašanja	- razume jednostavna i pažljivo iskazana pravila ponašanja (sugestije, preporuke, zabrane) i reaguje na njih, uz vizuelnu podršku (znakovi, simboli i slično) i bez nje;	Jezičke aktivnosti u komunikativnim situacijama Slušanje i čitanje jednostavnih iskaza u vezi sa pravilima ponašanja. Sadržaji <i>Silence.</i> <i>Il est interdit de faire du bruit.</i> <i>Entrée libre. Ne pas nourrir les animaux.</i> Imenice. Negacijane pas + infinitiv (receptivno). Unipersonalne konstrukcije (<i>il est...</i>). (Inter)kulturni sadržaji: ponašanje na javnim mestima, značenje simbola.
Poziv i reagovanje na poziv za učešće u zajedničkoj aktivnosti	- razume poziv i reaguje na njega; - uputi poziv na zajedničku aktivnost;	Jezičke aktivnosti u komunikativnim situacijama Slušanje i čitanje kratkih jednostavnih poziva na zajedničku aktivnost i reagovanje na njih, usmeno ili pisano (poziv na rođendan, žurku, na igru, u bioskop...); upućivanje i prihvatanje/odbijanje poziva na zajedničku aktivnost, usmeno ili pisano, koristeći najjednostavnije izraze molbi, zahvalnosti, izvinjenja. Sadržaji <i>On va au cinéma? Viens chez moi après l'école. Tu veux jouer avec moi?</i> <i>Oui, super!</i> <i>Désolé, je ne peux pas.</i> <i>Je t'invite à mon anniversaire.</i> Lična zamenica on.

		Sadašnje vreme nepravilnih glagola (<i>aller, venir, pouvoir</i>). Zapovedni način. Pitanje intonacijom. Negacija (<i>ne/n'... pas</i>). (Inter)kulturalni sadržaji: prikladno prihvatanje i odbijanje poziva, rođendan i proslava rođendana, igre.
Iskazivanje molbe, zahteva i zahvalnosti	- razume kratke i jednostavne molbe i zahteve i reaguje na njih; - uputi kratke i jednostavne molbe i zahteve; - iskaže i prihvati zahvalnost na jednostavan način;	Jezičke aktivnosti u komunikativnim situacijama Slušanje i čitanje jednostavnih iskaza kojima se traži pomoć, usluga ili obaveštenje; davanje jednostavnog, usmenog i pisanog odgovora na iskazanu molbu ili zahtev; izražavanje i prihvatanje zahvalnosti u usmenom i pisanom obliku. Sadržaji <i>Est-ce que je peux sortir? Tu pourrais me prêter ton portable, s'il te plaît?</i> <i>Tu me donnes ton numéro de téléphone?</i> <i>Voilà. Merci! Je t'en prie.</i> <i>Cher Pierre, peux-tu me rendre mon livre de français demain?</i> Pitanje <i>est-ce que</i>. Inverzija (u ustaljenim izrazima). Kondicionalučtivosti (<i>tu pourrais...</i>). (Inter)kulturalni sadržaji: pravila učtve komunikacije.
Čestitanje	- razume jednostavno iskazane čestitke i odgovara na njih; - uputi jednostavne čestitke;	Jezičke aktivnosti u komunikativnim situacijama Slušanje i čitanje kratkih i jednostavnih ustaljenih izraza kojima se čestita praznik, rođendan ili neki drugi značajan događaj; reagovanje na upućenu čestitku u usmenom i pisanom obliku; upućivanje kratkih prigodnih čestitki u usmenom i pisanom obliku. Sadržaji

		<i>Bon anniversaire! Bonne année! Bonne fête! Joyeux Noël! Bravo, très bien! Merci, à toi/à vous aussi! Pridevi (bon, bonne). Uzvičnerečenice. Predlozi (à). (Inter)kulturalni sadržaji: najznačajniji praznici i način obeležavanja/proslave.</i>
Opisivanje živih bića, predmeta, mesta i pojava	- razume jednostavan opis živih bića, predmeta, mesta i pojava; - opiše živa bića, predmete i mesta i pojave jednostavnim jezičkim sredstvima;	Jezičke aktivnosti u komunikativnim situacijama Slušanje i čitanje kraćih jednostavnih opisa živih bića, predmeta, mesta i pojava u kojima se pojavljuju informacije o spoljnom izgledu, pojavnim oblicima, dimenzijama i ostalim najjednostavnijim karakteristikama; davanje kratkih usmenih i pisanih opisa živih bića, predmeta, mesta i pojava. Sadržaji <i>Ma meilleure amie s'appelle Ivana: Elle est petite et blonde. Elle aime le sport. Le chien de mon voisin est grand et noir. Mon école est grande. Ma classe est claire. Bruxelles est la capitale de la Belgique. C'est une belle ville.</i> Opisni pridevi. Rod prideva (<i>petit/petite, grand/grande, blond/blonde; beau/bel/belle</i>). Konstrukcija za izražavanje pripadanja (<i>de + imenica</i>). Prisvojni pridevi (<i>mon/ma, ton/ta</i>). Prezentativi (<i>c'est/ce sont...</i>). (Inter)kulturalni sadržaji: kultura stanovanja, odnos prema živoj i neživoj prirodi.
Opisivanje uobičajenih i trenutnih aktivnosti, planova i sposobnosti	- razume jednostavne iskaze o uobičajenim i trenutnim aktivnostima i sposobnostima i reaguje na njih;	Jezičke aktivnosti u komunikativnim situacijama Slušanje i čitanje opisa u vezi sa uobičajenim i trenutnim

	- opiše i planira uobičajene i trenutne aktivnosti kratkim jednostavnim jezičkim sredstvima; - opiše šta ume/ne ume da (u)radi;	aktivnostima, planovima i sposobnostima u porodičnoj i školskoj sredini; sastavljanje poruka i spiskova u vezi sa uobičajenim i trenutnim aktivnostima, planovima i sposobnostima Sadržaji <i>Je vais à l'école à huit heures. Il rentre de l'école à quatre heures. Je déjeune avec mes grands-parents le dimanche. Après l'école il joue au basket. Je sors toujours avec mes amis. A quelle heure commence le film? Le mercredi je vais à la piscine.</i> Određeni član (<i>le, la, l' les</i>). Sadašnje vreme frekventnih pravih glagola (<i>rentrer, déjeuner, jouer, commencer</i>) i nepravilnih glagola (<i>aller, sortir</i>). Prezent glagola <i>être</i>. Predlozi (<i>à, de, avec</i>). Prilozi za vreme (<i>toujours, souvent</i>). (Inter)kulturalni sadržaji: radno vreme, razonoda, život porodice.
Iskazivanje potreba, oseta i osećanja	- razume svakodnevne iskaze u vezi s neposrednim potrebama, osetima i osećanjima i reaguje na njih; - izrazi osnovne potrebe, osete i osećanja kratkim i jednostavnim jezičkim sredstvima;	Jezičke aktivnosti u komunikativnim situacijama Slušanje i čitanje iskaza u vezi sa potrebama, osetima osećanjima; saopštavanje potreba i oseta i predlaganje rešenja u vezi s njima; usmeno i pisano iskazivanje svojih osećanja i (empatično) reagovanje na tuđa. Sadržaji <i>Je voudrais du jus d'orange. J'aifaim/soif/sommeil/chaud/froid . Brrrr!!! Non, merci, je n'ai pas faim. Je suis contente. J'ai peur. Il est malade. Pourquoi est-il triste?</i>

		Kondicional učtivosti (<i>je voudrais</i>) Negacija (<i>ne/n'... pas</i>). Prezent glagola <i>avoir</i>. (Inter)kulturalni sadržaji: mimika i gestikulacija; upotreba emotikona.
Iskazivanje prostornih odnosa i veličina	- razume jednostavna obaveštenja o prostoru i orijentaciji u prostoru i reaguje na njih; - traži i pruži kratka i jednostavna obaveštenja o orijentaciji u prostoru; - opiše neposredni prostor u kojem se kreće;	Jezičke aktivnosti u komunikativnim situacijama Slušanje i čitanje kraćih tekstova u kojima se na jednostavan način opisuju prostorni odnosi i orijentacija u prostoru; usmeno i pisano traženje i davanje informacija o snalaženju/orijentaciji u prostoru; usmeno i pisano opisivanje prostornih odnosa u privatnom i javnom prostoru (soba, stan, kuća, učionica, škola, muzej, bioskop). Sadržaji <i>Il y a un petit chat dans la rue. Il est sous la voiture. Je vais le mettre sur la fenêtre. La chaise est devant/derrière la table. Ma rue est longue. Cette place est grande. La pharmacie est à côté, première rue à gauche.</i> Neodređeni član (<i>un, une, des</i>). Predlozi (<i>dans, sous, sur, devant, derrière</i>). Prilozi za mesto (<i>ici, là, à côté</i>). (Inter)kulturalni sadržaji: javni prostor, kultura stanovanja.
Iskazivanje vremena (hronološkog i meteorološkog)	- razume jednostavna obaveštenja o hronološkom/meteorološkom vremenu i reaguje na njih; - traži i daje kratka i jednostavna obaveštenja o hronološkom/meteorološkom vremenu;	Jezičke aktivnosti u komunikativnim situacijama Slušanje i čitanje kratkih tekstova koji se odnose na tačno vreme, dan, mesec ili deo dana (razglas/plan vožnje na autobuskoj/železničkoj stanici, aerodromu; bioskopski program, dogovor za neku aktivnost) ili na meteorološko vreme (trenutne ili uobičajene vremenske prilike); usmeno i pisano traženje i davanje informacija o vremenu

		dešavanja neke aktivnosti ili meteorološkim prilikama. Sadržaji <i>Quelle heure est-il? Il est six heures. Hier, je suis allée à la bibliothèque. Demain, je vais aller au cirque. Quel temps fait-il chez toi? Il pleut. Il fait beau. Il neige.</i> Unipersonalni glagoli i konstrukcije (<i>ilest..., ilfait...</i>). Brojevi 1–20. Prezent nepravilnih glagola (<i>être, aller, faire</i>). Složeni perfekt frekventnih glagola. Blisko buduće vreme frekventnih glagola. Parcijalno pitanje sa upitnim rečima (<i>quel/quelle</i>). (Inter)kulturalni sadržaji: klima, razgovor o vremenu, geografske destinacije.
Izražavanje pripadanja/nepripadanja i posedovanja/neposedovanja	- razume jednostavne iskaze kojima se izražava pripadanje/nepripadanje, posedovanje/neposedovanje i reaguje na njih; - traži i da jednostavne iskaze kojima se izražava pripadanje/nepripadanje, posedovanje/neposedovanje ;	Jezičke aktivnosti u komunikativnim situacijama Slušanje i čitanje kraćih tekstova s jednostavnim iskazima za izražavanje pripadanja/nepripadanja i posedovanja/neposedovanja i reagovanje na njih; usmeno i pisano, iskazivanje pripadanja/nepripadanja i posedovanja/neposedovanja. Sadržaji <i>C'est à moi. C'en'est pas mon cartable. c'est le livre de Sophie. C'est ta robe? A qui est ce stylo? J'ai deux frères. Je n'ai pas de sœur.</i> Konstrukcija za iskazivanje pripadanja (<i>à moi, à toi, à qui</i>). Prisvojni pridevi (<i>mon/ma, ton/ta, son/sa</i>). Negacija (<i>ne/n'... pas</i>). (Inter)kulturalni sadržaji:

		porodica i prijatelji, odnos prema životinjama, kućni ljubimci.
Izražavanje dopadanja/nedopadanja	- razume jednostavne iskaze za izražavanje dopadanja/nedopadanja, slaganja/neslaganja i reaguje na njih; - traži mišljenje i izražava dopadanje/nedopadanje jednostavnim jezičkim sredstvima;	Jezičke aktivnosti u komunikativnim situacijama Slušanje i čitanje kraćih tekstova s jednostavnim iskazima za izražavanje dopadanja/nedopadanja i reagovanje na njih; usmeno i pisano iskazivanje slaganja/neslaganja, dopadanja/nedopadanja. Sadržaji <i>D'accord. Je suis d'accord. Je ne suis pas d'accord. Vous êtes d'accord? J'aime le chocolat/la musique/les voyages. J'aime dessiner/chanter/lire. Je n'aime pas ce sport. Ma matière préférée est le sport.</i> Imenice. Određeni član (<i>le, la, l', les</i>). Prezent frekventnih glagola. Konstrukcija sa infinitivom (<i>j'aime dessiner</i>). Negacija (<i>ne/n'... pas</i>). (Inter)kulturalni sadržaji: umetnost (književnost za mlade, strip, film, muzika...), hrana, sport.
Izražavanje količine i brojeva	- razume jednostavne izraze koji se odnose na količinu (broj osoba, životinja i predmeta količina prilikom kupovine i sl.) i reaguje na njih; - traži i pruži osnovne informacije u vezi sa količinama i brojevima; - izrazi prisustvo i odsustvo nekoga ili nečega;	Jezičke aktivnosti u komunikativnim situacijama Slušanje i čitanje jednostavnih iskaza koje sadrže informacije u vezi sa količinom i brojevima (novčani iznos, uzrast, vreme, broj telefona i slično); usmeno i pisano korišćenje jednostavnih iskaza sa brojevima do 100. Sadržaji <i>Dans ma classe il y a 25 élèves. Je voudrais un kilo de pommes, s'il vous plaît. Combien coûte cette trousse? Il y a beaucoup de chats dans ce jardin.</i>

		Osnovni brojevi 1-100. Prilozi (<i>beaucoup, peu, moins, plus</i>). Vremenska odrednica <i>ilya</i> . Upitne reči (<i>combien</i>). (Inter)kulturalni sadržaji: društveno okruženje, putovanja.

ŠPANSKI JEZIK

OBLAST/TEMA Komunikativne funkcije	ISHODI Po završenoj temi/oblasti učenik će biti u stanju da u usmenoj i pisanoj komunikaciji:	SADRŽAJI
Pozdravljanje	- pozdravi i otpozdravi, primenjujući najjednostavnija jezička sredstva;	Jezičke aktivnosti u komunikativnim situacijama Reagovanje na usmeni ili pisani impuls sagovornika (nastavnika, vršnjaka, i slično) i iniciranje upoznavanja; uspostavljanja kontakta (npr. pri susretu, na razglednici, u imejlu, SMS-u). Sadržaji <i>¡Hola! ¿Qué tal?</i> <i>¡Buenos días!</i> <i>¡Buenas tardes!</i> <i>¡Buenas noches!</i> <i>¡Adiós!</i> <i>¡Chao!</i> <i>¡Hasta luego!</i> Znaci interpunkcije. (Inter)kulturalni sadržaji: formalno i neformalno pozdravljanje; ustaljena pravila učtivosti; lična imena i nadimci.
Predstavljanje sebe i drugih; davanje osnovnih informacija o sebi; davanje i i traženje osnovnih informacija o drugima	- predstavi sebe i drugog; - razume jasno postavljena jednostavna pitanja lične prirode i odgovara na njih;	Jezičke aktivnosti u komunikativnim situacijama Iniciranje upoznavanja, posredovanje u upoznavanju i predstavljanje drugih osoba, prisutnih i odsutnih, usmeno i pisano; slušanje i čitanje kratkih i jednostavnih tekstova kojim se neko predstavlja; popunjavanje formulara

		osnovnim ličnim podacima (prijava na kurs, pretplata na dečji časopis, nalepnica za prtljag, članska karta i slično). Sadržaji <i>Hola, soy María. ¿Y tú? Soy Rodrigo. Encantado. Buenas tardes, me llamo María. Tengo once años. Estoy en quinto curso. Soy de Serbia. Hablo serbio e inglés. Aprendo español. ¿Cómo te llamas? ¿De dónde eres? ¿Qué idiomas hablas? ¿Dónde vives? ¿Quién es? (mostrando la foto) - Esta es mi hermana. Se llama Silvia. Este es señor Rodríguez. Es profesor. Es español. Glagol ser. Lične zamenice. Upitne reči (qué, quién, cómo, de dónde). Brojevi.</i> (Inter)kulturalni sadržaji: formalno i neformalno predstavljanje, ime, ime i prezime, imenovanje srodstva, gradova, zemalja; zemlje španskog govornog područja.
Razumevanje i davanje jednostavnih uputstava i naloga	- razume uputstva i naloge i reaguje na njih;	Jezičke aktivnosti u komunikativnim situacijama Slušanje i čitanje naloga i uputstava i reagovanje na njih (komunikacija u učionici - uputstva i nalozi koje razmenjuju učesnici u nastavnom procesu, uputstva za igru i slično). Sadržaji <i>¡Adelante! Nos sentamos y trabajamos. ¡Sentaos! ¡Apagad los móviles! ¿Quién falta? Estamos todos, ¡qué bien! Pasamos al tema dos. Empezamos con la actividad</i>

		uno. <i>¡Escuchad la canción! Más despacio/alto, por favor. ¿Puedes repetir? Cantamos juntos. Lee, por favor. ¡Excelente! ¿Has terminado? ¿Listo? ¿Han entendido?</i> Prezent indikativa (najfrekventniji pravilni glagoli). (Inter)kulturalni sadržaji: poštovanje osnovnih normi učtivosti, pesme.
Iskazivanje pravila ponašanja	- razume jednostavna i pažljivo iskazana pravila ponašanja (sugestije, preporuke, zabrane) i reaguje na njih, uz vizuelnu podršku (znakovi, simboli i slično) i bez nje;	Jezičke aktivnosti u komunikativnim situacijama Slušanje i čitanje jednostavnih iskaza u vezi sa pravilima ponašanja. Sadržaji <i>Se puede sentar? - No, lo siento.</i> <i>Prohibido tomar fotos.</i> <i>Silencio</i> <i>Prohibido tirar basura</i> <i>Prohibido tomar fotos/fotografías</i> Imenice (jednina, množina). (Inter)kulturalni sadržaji: ponašanje na javnim mestima, značenje simbola.
Poziv i reagovanje na poziv za učešće u zajedničkoj aktivnosti	- razume poziv i reaguje na njega; - uputi poziv na zajedničku aktivnost;	Jezičke aktivnosti u komunikativnim situacijama Slušanje i čitanje kratkih jednostavnih poziva na zajedničku aktivnost i reagovanje na njih, usmeno ili pisano (poziv na rođendan, žurku, na igru, u bioskop...); upućivanje i prihvatanje/odbijanje poziva na zajedničku aktivnost, usmeno ili pisano, koristeći najjednostavnije izraze molbi, zahvalnosti, izvinjenja. Sadržaji <i>¿Quieres salir? - Sí. No puedo.</i>

		<i>¿Jugamos a las cartas? - Vale.</i> <i>¿Puedes venir a mi cumpleaños? -Sí. No, lo siento. Perdón.</i> <i>Vamos al cine.</i> <i>Miramos el partido.</i> Prezent indikativa (najfrekventniji pravilni glagoli). Nepravilni glagoli <i>querer, poder.</i> (Inter)kulturalni sadržaji: prikladno prihvatanje i odbijanje poziva, rođendani, proslava rođendana, igre.
Iskazivanje molbe, zahteva i zahvalnosti	- razume kratke i jednostavne molbe i zahteve i reaguje na njih; - uputi kratke i jednostavne molbe i zahteve; - iskaže i prihvati zahvalnost na jednostavan način;	Jezičke aktivnosti u komunikativnim situacijama Slušanje i čitanje jednostavnih iskaza kojima se traži pomoć, usluga ili obaveštenje; davanje jednostavnog, usmenog i pisanog odgovora na iskazanu molbu ili zahtev; izražavanje i prihvatanje zahvalnosti u usmenom i pisanom obliku. Sadržaji <i>¿Puedes repetir?/¿Puede repetir?</i> <i>Sí. Claro. - Gracias./Muchas gracias.</i> <i>¿Me das un lápiz? - Sí, sí.</i> <i>¿Me lees ese cuento? - Sí.</i> <i>¿Me prestas el libro? - Sí, claro.</i> <i>Un té, por favor.</i> <i>¿Puedo entrar? - Sí./No, lo siento./No. Perdón.</i> Određeni i neodređeni član. (Inter)kulturalni sadržaji: pravila učtve komunikacije.
Čestitanje	- razume jednostavno iskazane čestitke i odgovara na njih; - uputi jednostavne čestitke;	Jezičke aktivnosti u komunikativnim situacijama Slušanje i čitanje kratkih i jednostavnih ustaljenih izraza kojima se čestita praznik, rođendan ili neki drugi značajan događaj; reagovanje na upućenu čestitku u usmenom i pisanom obliku;

		upućivanje kratkih prigodnih čestitki u usmenom i pisanom obliku. Sadržaji <i>¡Enhorabuena!</i> <i>¡Felicidades!</i> <i>¡Feliz cumpleaños! ¡Feliz cumple! Gracias.</i> <i>¡Felices fiestas! A ti también. Te deseo feliz Navidad y próspero Año Nuevo.</i> (Inter)kulturalni sadržaji: najznačajniji praznici i način obeležavanja/proslave.
Opisivanje živih bića, predmeta, mesta i pojava	- razume jednostavan opis živih bića, predmeta, mesta i pojava; - opiše živa bića, predmete i mesta i pojave jednostavnim jezičkim sredstvima;	Jezičke aktivnosti u komunikativnim situacijama Slušanje i čitanje kraćih jednostavnih opisa živih bića, predmeta, mesta i pojava u kojima se pojavljuju informacije o spoljnom izgledu, pojavnim oblicima, dimenzijama i ostalim najjednostavnijim karakteristikama; davanje kratkih usmenih i pisanih opisa živih bića, predmeta, mesta i pojava. Sadržaji <i>Mi mejor amiga se llama Cristina. Tiene pelo negro y largo. Es simpática y un poco ruidosa. Hace kárate. Le gusta escuchar música. Hace sol.</i> <i>Pepe es de Madrid. Es la capital de España. Es una ciudad grande e interesante. Pridevi (rod, broj i slaganje).</i> (Inter)kulturalni sadržaji: kultura stanovanja, odnos prema živoj i neživoj prirodi.
Opisivanje uobičajenih i trenutnih aktivnosti, planova i sposobnosti	- razume jednostavne iskaze o uobičajenim i trenutnim aktivnostima i sposobnostima i reaguje na njih; - opiše i planira uobičajene i trenutne aktivnosti kratkim	Jezičke aktivnosti u komunikativnim situacijama Slušanje i čitanje opisa u vezi sa uobičajenim i trenutnim

	jednostavnim jezičkim sredstvima; - opiše šta ume/ne ume da (u)radi;	aktivnostima, planovima i sposobnostima u porodičnoj i školskoj sredini; sastavljanje poruka i spiskova u vezi sa uobičajenim i trenutnim aktivnostima, planovima i sposobnostima. Sadržaji <i>Tengo clases de español los lunes y miércoles/todos los lunes.</i> <i>Me despierto a las 7.</i> <i>Desayuno los churros con leche. Voy a escuela. Duermo la siesta después de las clases. Hago mis tareas y juego con mi hermana. Me acuesto a las 9.</i> <i>Practico fútbol los sábados. Hacer tarea, comprar pan, pasear el perro...</i> <i>Habla bien el español.</i> Prezent indikativa (najfrekventniji glagoli). <i>Bien, mal.</i> (Inter)kulturalni sadržaji: radno vreme, razonoda, život porodice.
Iskazivanje potreba, oseta i osećanja	- razume svakodnevne iskaze u vezi s neposrednim potrebama, osetima i osećanjima i reaguje na njih; - izrazi osnovne potrebe, osete i osećanja kratkim i jednostavnim jezičkim sredstvima;	Jezičke aktivnosti u komunikativnim situacijama Slušanje i čitanje iskaza u vezi sa potrebama, osetima osećanjima; saopštavanje potreba i oseta i predlaganje rešenja u vezi s njima; usmeno i pisano iskazivanje svojih osećanja i (empatično) reagovanje na tuđa. Sadržaji <i>Tengo hambre/sed ... -Yo también. ¿Quieres comer/tomar algo?</i> <i>No tengo hambre/sed ... -Yo tampoco./Yo sí.</i> <i>Tengo frío. - ¿Cierro la ventana?</i> Prezent indikativa (nepravilni glagoli <i>estar, tener</i>).

		<i>También, tampoco</i> (Inter)kulturalni sadržaji: mimika i gestikulacija; upotreba emotikona.
Iskazivanje prostornih odnosa i veličina	- razume jednostavna obaveštenja o prostoru i orijentaciji u prostoru i reaguje na njih; - traži i pruži kratka i jednostavna obaveštenja o orijentaciji u prostoru; - opiše neposredni prostor u kojem se kreće;	Jezičke aktivnosti u komunikativnim situacijama Slušanje i čitanje kraćih tekstova u kojima se na jednostavan način opisuju prostorni odnosi i orijentacija u prostoru; usmeno i pisano traženje i davanje informacija o snalaženju/orijentaciji u prostoru; usmeno i pisano opisivanje prostornih odnosa u privatnom i javnom prostoru (soba, stan, kuća, učionica, škola, muzej, bioskop). Sadržaji <i>¿Dónde está el supermercado? - Está en la calle 50, al lado del teatro.</i> <i>¿Hay parques en tu barrio? - Sí, hay./ (No), no hay.</i> <i>Hay un libro en la mesa.</i> <i>Debajo de la mesa está una mochilla.</i> <i>Hay/no hay árboles en la plaza.</i> Frekventni predlozi (npr. <i>a, en, sobre, debajo de, al lado, a la izquierda...</i>) <i>Hay/Está, están</i> <i>Ir a, estar en, venir de</i> (Inter)kulturalni sadržaji: javni prostor, kultura stanovanja.
Iskazivanje vremena (hronološkog i meteorološkog)	- razume jednostavna obaveštenja o hronološkom/meteorološkom vremenu i reaguje na njih; - traži i daje kratka i jednostavna obaveštenja o hronološkom/meteorološkom vremenu;	Jezičke aktivnosti u komunikativnim situacijama Slušanje i čitanje kratkih tekstova koji se odnose na tačno vreme, dan, mesec ili deo dana (razglas/plan vožnje na autobuskoj/železničkoj stanici, aerodromu; bioskopski program, dogovor za neku aktivnost) ili na meteorološko vreme (trenutne ili uobičajene vremenske prilike); usmeno i

		pisano traženje i davanje informacija o vremenu dešavanja neke aktivnosti ili meteorološkim prilikama. Sadržaji <i>Hoy es jueves, 13 de octubre de 2018.</i> <i>Mi cumpleaños es el 8 de julio.</i> <i>¿Qué tiempo hace hoy? Hace sol/frío/calor... Llueve. Nieva.</i> <i>En mi ciudad, en verano hace calor. No llueve mucho...</i> - <i>¿Cuándo vas a España? - En julio.</i> - <i>¿Qué hora es? - Son las dos./Son las dos y media.</i> Prilozi za vreme (npr. <i>ahora, hoy, ayer, mañana, por la mañana...</i>) Indikativ prezenta za izražavanje planirane radnje (nafrekventniji glagoli). (Inter)kulturni sadržaji: klima, razgovor o vremenu, geografske destinacije.
Izražavanje pripadanja/nepripadanja i posedovanja/neposedovanja	- razume jednostavne iskaze kojima se izražava pripadanje/nepripadanje, posedovanje/neposedovanje i reaguje na njih; - traži i jednostavno iskaze pripadanje/nepripadanje, posedovanje/neposedovanje;	Jezičke aktivnosti u komunikativnim situacijama Slušanje i čitanje kraćih tekstova s jednostavnim iskazima za izražavanje pripadanja/nepripadanja i posedovanja/neposedovanja i reagovanje na njih; usmeno i pisano, iskazivanje pripadanja/nepripadanja i posedovanja/neposedovanja. Sadržaji <i>Esta es mi familia. Mi hermano menor se llama Jorge. Mi hermana es mayor, tiene 16 años. Su nombre es Silvia. Es mi perro, Ringo...</i> <i>¿De quién es este/aquel libro? - Es el libro de Juan. Es su libro.</i> Prisvojni pridevi (nenaglašeni oblici). Pokazni pridevi

		(Inter)kulturalni sadržaji: porodica i prijatelji, odnos prema životinjama, kućni ljubimci.
Izražavanje dopadanja/nedopadanja	- razume jednostavne iskaze za izražavanje dopadanja/nedopadanja, slaganja/neslaganja i reaguje na njih; - traži mišljenje i izražava dopadanje/nedopadanje jednostavnim jezičkim sredstvima;	Jezičke aktivnosti u komunikativnim situacijama Slušanje i čitanje kraćih tekstova s jednostavnim iskazima za izražavanje dopadanja/nedopadanja i reagovanje na njih; usmeno i pisano iskazivanje slaganja/neslaganja, dopadanja/nedopadanja. Sadržaji <i>Me gusta bailar. Me gusta mucho pasear.</i> <i>¿Te gusta el chocolate? - Sí./No.</i> <i>Me gusta la música.</i> <i>No me gustan las discotecas.</i> <i>Gustar</i> Lična zamenica za indirektni objekat (COI <i>me, te, le</i>). (Inter)kulturalni sadržaji: umetnost (književnost za mlade, strip, film, muzika...), hrana, sport.
Izražavanje količine i brojeva	- razume jednostavne izraze koji se odnose na količinu (broj osoba, životinja i predmeta količina prilikom kupovine i sl.) i reaguje na njih; - traži i pruži osnovne informacije u vezi sa količinama i brojevima; - izrazi prisustvo i odsustvo nekoga ili nečega;	Jezičke aktivnosti u komunikativnim situacijama Slušanje i čitanje jednostavnih iskaza koje sadrže informacije u vezi sa količinom i brojevima (novčani iznos, uzrast, vreme, broj telefona i slično); usmeno i pisano korišćenje jednostavnih iskaza sa brojevima do 100. Sadržaji <i>¿Cuántas personas hay? Hay cuatro personas en el aula. No hay nadie.</i> <i>- ¿Cuánto son los tomates? - Son doscientos dinares.</i> <i>Tengo muchos amigos.</i> <i>Tienen bastantes problemas.</i>

		<i>Tiene pocas tareas.</i> Brojevi 1-100 Kvantifikatori <i>mucho, poco, bastante.</i> <i>Hay/no hay.</i> Odrične zamenice <i>nadie, nada.</i> Upitni pridev <i>cuánto/a/os/as.</i> (Inter)kulturalni sadržaji: društveno okruženje, putovanja.

KORELACIJA SA DRUGIM PREDMETIMA

Prvi strani jezik

Srpski jezik i književnost

Maternji jezik

Srpski kao nematernji jezik

TEMATSKJE OBLASTI U NASTAVI STRANIH JEZIKA ZA OSNOVNU ŠKOLU

Napomena: Tematske oblasti se prožimaju i iste su u sva četiri razreda drugog ciklusa osnovne škole. Autori udžbenika i nastavnici obrađuju ih u skladu sa interesovanjima učenika i aktuelnim zbivanjima u svetu.

- 1) Lični identitet
- 2) Porodica i uže društveno okruženje (prijatelji, komšije, nastavnici itd.)
- 3) Geografske osobenosti
- 4) Stanovanje - forme, navike
- 5) Živi svet - priroda, ljubimci, očuvanje životne sredine, ekološka svest
- 6) Istorija, vremensko iskustvo i doživljaj vremena (prošlost - sadašnjost - budućnost)
- 7) Škola, školski život, školski sistem, obrazovanje i vaspitanje
- 8) Profesionalni život (izabrana - buduća struka), planovi vezani za buduće zanimanje
- 9) Mladi - deca i omladina
- 10) Životni ciklusi
- 11) Zdravlje, higijena, preventiva bolesti, lečenje
- 12) Emocije, ljubav, partnerski i drugi međuljudski odnosi
- 13) Transport i prevozna sredstva
- 14) Klima i vremenske prilike

- 15) Nauka i istraživanja
- 16) Umetnost (naročito moderna književnost za mlade; savremena muzika)
- 17) Duhovni život; norme i vrednosti (etički i verski principi); stavovi, stereotipi, predrasude, tolerancija i empatija; briga o drugome
- 18) Običaji i tradicija, folklor, proslave (rođendani, praznici)
- 19) Slobodno vreme - zabava, razonoda, hobiji
- 20) Ishrana i gastronomske navike
- 21) Putovanja
- 22) Moda i oblačenje
- 23) Sport
- 24) Verbalna i neverbalna komunikacija, konvencije ponašanja i ophođenja
- 25) Mediji, masmediji, internet i društvene mreže
- 26) Život u inostranstvu, kontakti sa strancima, ksenofobija

UPUTSTVO ZA OSTVARIVANJE PROGRAMA

I. PLANIRANJE NASTAVE I UČENJA

Nastavni program orijentisan na ishode nastavniku daje veću slobodu u kreiranju i osmišljavanju nastave i učenja. Uloga nastavnika je da kontekstualizuje program prema potrebama konkretnog odeljenja imajući u vidu sastav odeljenja i karakteristike učenika, udžbenike i druge nastavne materijale, tehničke uslove, nastavna sredstva i medije kojima škola raspolaže, kao i resurse i mogućnosti lokalne sredine u kojoj se škola nalazi. Polazeći od datih ishoda, sadržaja i preporučenih jezičkih aktivnosti u komunikativnim situacijama nastavnik kreira svoj godišnji (globalni) plan rada na osnovu koga će kasnije razviti operativne planove. Ishodi definisani po oblastima, tj. komunikativnim funkcijama, usmeravaju nastavnika da operacionalizuje ishode na nivou jedne ili više nastavnih jedinica. Nastavnik za svaku oblast ima definisane ishode i od njega se očekuje da za svaku nastavnu jedinicu, u fazi planiranja i pripreme časa, definiše ishode imajući u vidu nivo postignuća učenika. To znači da ishode treba klasifikovati od onih koje bi svi učenici trebalo da dostignu, preko onih koje ostvaruje većina pa do onih koje dostiže manji broj učenika sa visokim stepenom postignuća.

Pri planiranju treba, takođe, imati u vidu da se ishodi razlikuju, da se neki mogu lakše i brže ostvariti, dok je za većinu ishoda potrebno više vremena, različitih aktivnosti i načina rada. U fazi planiranja nastave i učenja veoma je važno imati u vidu da je udžbenik nastavno sredstvo koje ne određuje sadržaje predmeta i zato se sadržajima u udžbeniku pristupa selektivno i u skladu sa predviđenim ishodima. S obzirom na to da udžbenik nije jedini izvor znanja, nastavnik treba da uputi učenike na druge izvore informisanja i sticanja znanja i veština.

II. OSTVARIVANJE NASTAVE I UČENJA

Komunikativna nastava **jezik** smatra sredstvom komunikacije. Stoga je i program usmeren ka ishodima koji ukazuju na to šta je učenik u komunikaciji u stanju da razume i produkuje. Tabela prikaz nastavnika postepeno vodi od komunikativne funkcije kao oblasti, preko aktivnosti koje u nastavi osposobljavaju učenika da komunicira i koristi jezik u svakodnevnom životu, u privatnom, javnom ili obrazovnom domenu. Primena ovog pristupa u nastavi stranih jezika zasniva se na nastojanjima da se dosledno sprovede i primenjuju sledeći stavovi:

- ciljni jezik upotrebljava se u učionici u dobro osmišljenim kontekstima od interesa za učenike, u prijatnoj i opuštеноj atmosferi;
- govor nastavnika prilagođen je uzrastu i znanjima učenika;
- nastavnik mora biti siguran da je shvaćeno značenje poruke uključujući njene kulturološke, vaspitne i socijalizirajuće elemente;
- bitno je značenje jezičke poruke;
- znanja učenika mere se jasno određenim **relativnim** kriterijumima tačnosti i zato uzor nije izvorni govornik;
- sa ciljem da unapredi kvalitet i obim jezičkog materijala, nastava se zasniva i na socijalnoj interakciji; rad u učionici i van nje sprovodi se putem grupnog ili individualnog rešavanja problema, potragom za informacijama iz različitih izvora (internet, dečiji časopisi, prospekti i audio materijal) kao i rešavanjem manje ili više složenih zadataka u realnim i virtuelnim uslovima sa jasno određenim kontekstom, postupkom i ciljem;
- nastavnik upućuje učenike u zakonitosti usmenog i pisanog koda i njihovog međusobnog odnosa;
- svi gramatički sadržaji uvode se induktivnom metodom kroz raznovrsne kontekstualizovane primere u skladu sa nivoom, a bez detaljnih gramatičkih objašnjenja, osim, ukoliko učenici na njima ne insistiraju, a njihovo poznavanje se vrednuje i ocenjuje na osnovu upotrebe u odgovarajućem komunikativnom kontekstu.

Komunikativno-interaktivni pristup u nastavi stranih jezika uključuje i sledeće kategorije:

- usvajanje jezičkog sadržaja kroz ciljano i osmišljeno učestvovanje u društvenom činu;
- poimanje nastavnog programa kao dinamične, zajednički pripremljene i prilagođene liste zadataka i aktivnosti;
- nastavnik treba da omogući pristup i prihvatanje novih ideja;
- učenici se posmatraju kao odgovorni, kreativni, aktivni učesnici u društvenom činu;
- udžbenici predstavljaju izvor aktivnosti i moraju biti praćeni upotrebom dodatnih autentičnih materijala;
- učionica je prostor koji je moguće prilagođavati potrebama nastave iz dana u dan;
- rad na projektu kao zadatku koji ostvaruje korelaciju sa drugim predmetima i podstiče učenike na studiozni i istraživački rad;

- za uvođenje novog leksičkog materijala koriste se poznate gramatičke strukture i obrnuto.

Tehnike/aktivnosti

Tokom časa se preporučuje dinamično smenjivanje tehnika/aktivnosti koje ne bi trebalo da traju duže od 15 minuta.

Slušanje i reagovanje na komande nastavnika na stranom jeziku ili sa audio zapisa (slušaj, piši, poveži, odredi ali i aktivnosti u vezi sa radom u učionici: crtaj, seci, boji, otvori/zatvori svesku, itd.).

Rad u parovima, malim i velikim grupama (mini-dijalozi, igra po ulogama, simulacije itd.).

Manuelne aktivnosti (izrada panoa, prezentacija, zidnih novina, postera i sl.).

Vežbe slušanja (prema uputstvima nastavnika ili sa audio-zapisa povezati pojmove, dodati delove slike, dopuniti informacije, selektovati tačne i netačne iskaze, utvrditi hronologiju i sl.).

Igre primerene uzrastu

Klasiranje i upoređivanje (po količini, obliku, boji, godišnjim dobima, volim/ne volim, komparacije...).

Rešavanje "tekućih problema" u razredu, tj. dogovori i mini-projekti.

"Prevođenje" iskaza u gest i gesta u iskaz.

Povezivanje zvučnog materijala sa ilustracijom i tekstom, povezivanje naslova sa tekstom ili, pak, imenovanje naslova.

Zajedničko pravljenje ilustrovanih i pisanih materijala (planiranje različitih aktivnosti, izveštaj/dnevnik sa putovanja, reklamni plakat, program priredbe ili neke druge manifestacije).

Razumevanje pisanog jezika:

- uočavanje distinktivnih obeležja koja ukazuju na gramatičke specifičnosti (rod, broj, glagolsko vreme, lice...);

- prepoznavanje veze između grupa slova i glasova;

- odgovaranje na jednostavna pitanja u vezi sa tekstom, tačno/netačno, višestruki izbor;

- izvršavanje pročitanih uputstava i naredbi.

- Pismeno izražavanje:

- povezivanje glasova i grupe slova;

- zamenjivanje reči crtežom ili slikom;

- pronalaženje nedostajuće reči (upotpunjavanje niza, pronalaženje "uljeza", osmosmerke, ukrštene reči, i slično);
- povezivanje kraćeg teksta i rečenica sa slikama/ilustracijama;
- popunjavanje formulara (prijava za kurs, nalepnice npr. za prtljag);
- pisanje čestitki i razglednica;
- pisanje kraćih tekstova.
- Uvođenje dečije književnosti i transponovanje u druge medije: igru, pesmu, dramski izraz, likovni izraz.

*Predviđena je izrada **jednog** pismenog zadatka u toku školske godine.*

STRATEGIJE ZA UNAPREĐIVANJE I UVEŽBAVANJE JEZIČKIH VEŠTINA

S obzirom na to da se ishodi operacionalizuju preko jezičkih veština, važno je da se one u nastavi stranih jezika permanentno i istovremeno uvežbavaju. Samo tako učenici mogu da steknu jezičke kompetencije koje su u skladu sa zadatim ciljem.

Stoga je važno razvijati strategije za unapređivanje i uvežbavanje jezičkih veština.

Slušanje

Razumevanje govora je jezička aktivnost dekodiranja doslovnog i implicitnog značenja usmenog teksta; pored sposobnosti da razaznaje fonološke i leksičke jedinice i smislaone celine na jeziku koji uči, da bi uspešno ostvario razumevanje učenik treba da poseduje i sledeće kompetencije:

- diskurzivnu (o vrstama i karakteristikama tekstova i kanala prenošenja poruka),
- referencijalnu (o temama o kojima je reč) i
- sociokulturnu (u vezi sa komunikativnim situacijama, različitim načinima formulisanja određenih govornih funkcija i dr.).

Težina zadataka u vezi sa razumevanjem govora zavisi od više činilaca:

- od ličnih osobina i sposobnosti onoga ko sluša, uključujući i njegov kapacitet kognitivne obrade,
- od njegove motivacije i razloga zbog kojih sluša dati usmeni tekst,
- od osobina onoga ko govori,
- od namera s kojima govori,
- od konteksta i okolnosti - povoljnih i nepovoljnih - u kojima se slušanje i razumevanje ostvaruju,

- od karakteristika i vrste teksta koji se sluša, itd.

Progresija (od lakšeg ka težem, od prostijeg ka složenijem) za ovu jezičku aktivnost u okviru programa predviđena je, stoga, na više ravni. Posebno su relevantne sledeće:

- prisustvo/odsustvo vizuelnih elemenata (na primer, lakšim za razumevanje smatraju se oni usmeni tekstovi koji su praćeni vizuelnim elementima zbog obilja kontekstualnih informacija koje se automatski upisuju u dugotrajnu memoriju, ostavljajući pažnji mogućnost da se usredsredi na druge pojedinosti);

- dužina usmenog teksta;

- brzina govora;

- jasnost izgovora i eventualna odstupanja od standardnog govora;

- poznavanje teme;

- mogućnost/nemogućnost ponovnog slušanja i drugo.

Čitanje

Čitanje ili razumevanje pisanog teksta spada u tzv. vizuelne receptivne jezičke veštine. Tom prilikom čitalac prima i obrađuje tj. dekodira pisani tekst jednog ili više autora i pronalazi njegovo značenje. Tokom čitanja neophodno je uzeti u obzir određene faktore koji utiču na proces čitanja, a to su karakteristike čitalaca, njihovi interesi i motivacija kao i namere, karakteristike teksta koji se čita, strategije koje čitaoci koriste, kao i zahtevi situacije u kojoj se čita.

Na osnovu namere čitaoca razlikujemo sledeće vrste čitanja:

- čitanje radi usmeravanja;

- čitanje radi informisanosti;

- čitanje radi praćenja uputstava;

- čitanje radi zadovoljstva.

Tokom čitanja razlikujemo i nivo stepena razumevanja, tako da čitamo da bismo razumeli:

- globalnu informaciju;

- posebnu informaciju,

- potpunu informaciju;

- skriveno značenje određene poruke.

Pisanje

Pisana produkcija podrazumeva sposobnost učenika da u pisanom obliku opiše događaje, osećanja i reakcije, prenese poruke i izrazi stavove, kao i da rezimira sadržaj različitih poruka (iz medija, književnih i umetničkih tekstova itd.), vodi beleške, sačini prezentacije i slično.

Težina zadataka u vezi sa pisanom produkcijom zavisi od sledećih činilaca: poznavanja leksike i nivoa komunikativne kompetencije, kapaciteta kognitivne obrade, motivacije, sposobnosti prenošenja poruke u koherentne i povezane celine teksta.

Progresija označava proces koji podrazumeva usvajanje strategija i jezičkih struktura od lakšeg ka težem i od prostijeg ka složenijem. Svaki viši jezički nivo podrazumeva ciklično ponavljanje prethodno usvojenih elemenata, uz nadogradnju koja sadrži složenije jezičke strukture, leksiku i komunikativne sposobnosti. Za ovu jezičku aktivnost u okviru programa predviđena je progresija na više ravni. Posebno su relevantne sledeće:

- teme (učenikova svakodnevica i okruženje, lično interesovanje, aktuelni događaji i razni aspekti iz društveno-kulturnog konteksta, kao i teme u vezi sa različitim nastavnim predmetima);
- tekstualne vrste i dužina teksta (formalni i neformalni tekstovi, rezimiranje, lične beleške);
- leksika i komunikativne funkcije (sposobnost učenika da ostvari različite funkcionalne aspekte kao što su opisivanje ljudi i događaja u različitim vremenskim kontekstima, da izrazi pretpostavke, sumnju, zahvalnost i slično u privatnom, javnom i obrazovnom domen);
- stepen samostalnosti učenika (od vođenog/usmeravanog pisanja, u kome se učenicima olakšava pisanje konkretnim zadacima i uputstvima, do samostalnog pisanja).

Govor

Govor kao produktivna veština posmatra se sa dva aspekta, i to u zavisnosti od toga da li je u funkciji *monološkog izlaganja*, pri čemu govornik saopštava, obaveštava, prezentuje ili drži predavanje jednoj ili više osoba, ili je u funkciji *interakcije*, kada se razmenjuju informacije između dva ili više sagovornika sa određenim ciljem, poštujući princip saradnje tokom dijaloga.

Aktivnosti monološke govorne produkcije su:

- javno obraćanje (saopštenja, davanje uputstava i informacija);
- izlaganje pred publikom (predavanja, prezentacije, reportaže, izveštavanje i komentari o nekim događajima i sl.);
- Ove aktivnosti se mogu realizovati na različite načine i to:
  - čitanjem pisanog teksta pred publikom;
  - spontanom izlaganjem ili izlaganjem uz pomoć vizuelne podrške u vidu tabela, dijagrama, crteža i dr.;
- realizacijom uvežbane uloge ili pevanjem.

Interakcija podrazumeva stalnu primenu i smenjivanje receptivnih i produktivnih strategija, kao i kognitivnih i diskurzivnih strategija (uzimanje i davanje reči, dogovaranje, usaglašavanje, predlaganje rešenja, rezimiranje, ublažavanje ili zaobilazanje nesporazuma ili posredovanje u nesporazumu) koje su u funkciji što uspešnijeg ostvarivanja interakcije. Interakcija se može realizovati kroz niz aktivnosti, na primer:

- razmenu informacija,
- spontanu konverzaciju,
- neformalnu ili formalnu diskusiju, debatu,
- intervju ili pregovaranje, zajedničko planiranje i saradnju.

Sociokulturna kompetencija i medijacija

Sociokulturna kompetencija i medijacija predstavljaju skup teorijskih znanja (kompetencija) koja se primenjuju u nizu jezičkih aktivnosti u dva osnovna jezička medijuma (pisanom i usmenom) i uz primenu svih drugih jezičkih aktivnosti (razumevanje govora, govor i interakcija, pisanje i razumevanje pisanog teksta). Dakle, predstavljaju veoma složene kategorije koje su prisutne u svim aspektima nastavnog procesa i procesa učenja.

Sociokulturna kompetencija predstavlja skup znanja o svetu uopšte, kao i o sličnostima i razlikama između kulturnih i komunikativnih modela sopstvene govorne zajednice i zajednice/zajednica čiji jezik uči. Ta znanja se, u zavisnosti od nivoa opštih jezičkih kompetencija, kreću od poznavanja osnovnih komunikativnih principa u svakodnevnoj komunikaciji (osnovni funkcionalni stilovi i registri), do poznavanja karakteristika različitih domena jezičke upotrebe (privatni, javni i obrazovni), paralingvističkih elemenata, i elemenata kulture/kultura zajednica čiji jezik uči. Navedena znanja potrebna su za kompetentnu, uspešnu komunikaciju u konkretnim komunikativnim aktivnostima na ciljnom jeziku.

Poseban aspekt sociokulturne kompetencije predstavlja *interkulturalna kompetencija*, koja podrazumeva razvoj svesti o drugom i drugačijem, poznavanje i razumevanje sličnosti i razlika između svetova, odnosno govornih zajednica, u kojima se učenik kreće. Interkulturalna kompetencija takođe podrazumeva i razvijanje tolerancije i pozitivnog stava prema individualnim i kolektivnim karakteristikama govornika drugih jezika, pripadnika drugih kultura koje se u manjoj ili većoj meri razlikuju od njegove sopstvene, to jest, razvoj interkulturalne ličnosti, kroz jačanje svesti o vrednosti različitih kultura i razvijanje sposobnosti za integrisanje interkulturalnih iskustava u sopstveni kulturni model ponašanja i verovanja.

Medijacija predstavlja aktivnost u okviru koje učenik ne izražava sopstveno mišljenje, već funkcioniše kao posrednik između osoba koje nisu u stanju da se direktno sporazumevaju. Medijacija može biti usmena i pisana, i uključuje sažimanje i rezimiranje teksta i prevođenje. Prevođenje se u ovom programu tretira kao posebna jezička aktivnost koja nikako ne treba da se koristi kao tehnika za usvajanje bilo kog aspekta ciljnog jezika predviđenog komunikativnom nastavom. Prevođenje podrazumeva razvoj znanja i veština korišćenja pomoćnih sredstava (rečnika, priručnika, informacionih tehnologija, itd.) i sposobnost iznalaženja strukturalnih i jezičkih ekvivalenata između jezika sa koga se prevodi i jezika na koji se prevodi.

Uputstvo za tumačenje gramatičkih sadržaja

Nastava gramatike, s nastavom i usvajanjem leksike i drugih aspekata stranog jezika, predstavlja jedan od preduslova ovladavanja stranim jezikom. Usvajanje gramatike podrazumeva formiranje gramatičkih pojmova i gramatičke strukture govora kod učenika, izučavanje gramatičkih pojava, formiranje navika i umjenja u oblasti gramatičke analize i primene gramatičkih znanja, kao prilog izgrađivanju i unapređivanju kulture govora.

Gramatičke pojave treba posmatrati sa funkcionalnog aspekta (funkcionalni pristup). U procesu nastave stranog jezika u što većoj meri treba uključivati one gramatičke kategorije koje su tipične i neophodne za svakodnevni govor i komunikaciju, i to kroz raznovrsne modele, primenom osnovnih pravila i njihovim kombinovanjem. Treba težiti tome da se gramatika usvaja i receptivno i produktivno, kroz sve vidove govornih aktivnosti (slušanje, čitanje, govor i pisanje, kao i prevođenje), na svim nivoima učenja stranog jezika, prema jasno utvrđenim ciljevima, standardima i ishodima nastave stranih jezika.

Gramatičke kategorije su razvrstane u skladu sa Evropskim referentnim okvirom za žive jezike za svaki jezički nivo koji podrazumeva progresiju jezičkih struktura prema komunikativnim ciljevima: od prostijeg ka složenijem i od receptivnog ka produktivnom. Svaki viši jezički nivo podrazumeva gramatičke sadržaje prethodnih jezičkih nivoa. Cikličnim ponavljanjem prethodno usvojenih elemenata nadograđuju se složenije gramatičke strukture. Nastavnik ima slobodu da izdvoji gramatičke strukture koje će ciklično ponavljati u skladu sa postignućima učenika, kao i potrebama nastavnog konteksta.

Glavni cilj nastave stranog jezika jeste razvijanje komunikativne kompetencije na određenom jezičkom nivou, u skladu sa statusom jezika i godinom učenja. S tim u vezi, uz određene gramatičke kategorije stoji napomena da se usvajaju receptivno, dok se druge usvajaju produktivno.

III. PRAĆENJE I VREDNOVANJE NASTAVE I UČENJA

Rad svakog nastavnika sastoji se od planiranja, ostvarivanja i praćenja i vrednovanja. Važno je da nastavnik kontinuirano prati i vrednuje ne samo postignuća učenika, proces nastave i učenja, već i sopstveni rad kako bi permanentno unapređivao nastavni proces.

Proces praćenja ostvarenosti ishoda počinje procenom nivoa znanja učenika na početku školske godine kako bi nastavnici mogli da planiraju nastavni proces i proces praćenja i vrednovanja učeničkih postignuća i napredovanja. Taj proces se realizuje formativnim i sumativnim vrednovanjem. Dok se kod formativnog ocenjivanja tokom godine prate postignuća učenika različitim instrumentima (dijagnostički testovi, samoevaluacija, jezički portfolio, projektni zadaci i dr.), sumativnim ocenjivanjem (pismeni zadaci, završni testovi, testovi jezičkog nivoa) preciznije se procenjuje ostvarenost ishoda ili standarda na kraju određenog vremenskog perioda (kraj polugodišta, godine, ciklusa obrazovanja). Formativno vrednovanje nije samo praćenje učeničkih postignuća, već i praćenje načina rada i sredstvo koje omogućava nastavniku da u toku nastavnog procesa menja i unapređuje proces rada. Tokom ocenjivanja i vrednovanja učeničkih postignuća treba voditi računa da se načini na koje se ono sprovodi ne razlikuje od uobičajenih aktivnosti na času jer se i ocenjivanje i vrednovanje smatraju sastavnim delom procesa nastave i učenja, a ne izolovanim aktivnostima koje stvaraju stres kod učenika i ne daju pravu sliku njihovih postignuća. Ocenjivanjem i vrednovanjem treba da se obezbedi napredovanje učenika u ostvarivanju ishoda, kao i kvalitet i efikasnost nastave. Svrha ocenjivanja treba da bude i jačanje motivacije za napredovanjem kod učenika, a ne isticanje njihovih grešaka. Elementi koji se vrednuju su raznovrsni i treba da doprinesu sveopštoj slici o napredovanju učenika, jačanju njihovih komunikativnih kompetencija, razvoju veština i sposobnosti neophodnih za dalji rad i obrazovanje. To se postiže ocenjivanjem različitih elemenata kao što su jezičke veštine (čitanje, slušanje, govor i pisanje), usvojenost leksičkih sadržaja i jezičkih struktura, primena

pravopisa, angažovanost i zalaganje u radu na času i van njega, primena sociolingvističkih normi. Prilikom ocenjivanja i vrednovanja neophodno je da načini provere i ocenjivanja budu poznati učenicima odnosno usaglašeni sa tehnikama, tipologijom vežbi i vrstama aktivnosti koje su primenjivane na redovnim časovima, kao i načinima na koji se vrednuju postignuća. Takva pravila i organizacija procesa vrednovanja i ocenjivanja omogućavaju pozitivnu i zdravu atmosferu u nastavnom procesu, kao i kvalitetne međusobne odnose i komunikaciju na relaciji učenik - nastavnik, kao i učenik - učenik.

IZBORNI NASTAVNI PREDMETI

ČUVARI PRIRODE

Cilj i zadaci

Cilj nastave izbornog predmeta čuvari prirode jeste razvijanje funkcionalne pismenosti iz oblasti zaštite životne sredine, usvajanje i primena koncepta održivog razvoja i ostvarivanje obrazovanja o kvalitetu života.

Zadaci nastave predmeta čuvari prirode su da učenici:

razvijaju obrazovanje za zaštitu životne sredine;

razvijaju vrednosti, stavove, veštine i ponašanje u skladu sa održivim razvojem;

razvijaju zdrav odnos prema sebi i drugima;

umeju da na osnovu stečenih znanja izaberu kvalitetne i zdrave stilove života;

primenjuju racionalno korišćenje prirodnih resursa;

prepoznaju izvore zagađivanja i uočavaju posledice;

stiču sposobnost za uočavanje, formulisanje, analiziranje i rešavanje problema;

razvijaju radoznalost, aktivno učestvovanje i odgovornost;

poseduju razvijenu svest o ličnom angažovanju u zaštiti i očuvanju životne sredine, prirode i biodiverziteta.

Peti razred

SADRŽAJI PROGRAMA

POLOŽAJ I ULOGA ČOVEKA U PRIRODI

Osnovni pojmovi iz oblasti životne sredine.

Uticaji čoveka na životnu sredinu.

Koncept održivog razvoja.

Prirodna ravnoteža.

Sprovođenje akcija u zaštiti i očuvanju životne sredine (mali projekti).

Vođenje sopstvene ekonomije i ekonomije prirode (mali projekti).

Kvalitetan i zdrav stil života (mali projekti).

PRIRODNA BOGATSTVA (RESURSI) I ODRŽIVO KORIŠĆENJE

Prirodni resursi (bogatstva) - definicija podela i značaj.

Obnovljivi i neobnovljivi prirodni resursi.

Živa bića kao prirodni resurs.

Održivo korišćenje resursa.

IZVORI I POSLEDICE ZAGAĐIVANJA ŽIVOTNE SREDINE

Pojam, izvori i vrste zagađivanja.

Globalne promene i globalne posledice.

Globalno zagrevanje i posledice.

Ozonske rupe i posledice.

Smanjenje zagađenja od otpada. Reciklaža.

BIODIVERZITET - BIOLOŠKA RAZNOVRSNOST

Definicija i pojam biodiverziteta.

Ugrožavanje biodiverziteta.

Nestajanje vrsta i zaštita.

NAČIN OSTVARIVANJA PROGRAMA

Sadržaji programa izbornog predmeta čuvari prirode imaju tendenciju pojačanog razvijanja znanja u odnosu na prvi ciklus, programski kontinuitet i dalju razvojnu koncepciju zaštite životne sredine i održivog razvoja.

Navedeni sadržaji programa pored osnovnog teorijskog pristupa poseduju i aktivan pristup koji je usmeren ka praktičnoj realizaciji van učionice i ka izradi malih projekata. Ovako koncipiran program daje velike mogućnosti nastavnicima i učenicima da ga na kreativan način realizuju shodno uslovima, mogućnostima i vremenu.

Uloga nastavnika je da uz primenu različitih metoda rada podstiču i usmeravaju interesovanje i kreativnost učenika u pokušaju da samostalno objasne uzroke i posledice čovekovog dejstva na životnu sredinu.

Operativna razrada programskih sadržaja prepuštena je nastavnicima koji sami kreiraju vreme, mesto izvođenja i broj časova za određene teme.

SVAKODNEVNI ŽIVOT U PROŠLOSTI

Cilj i zadaci

Cilj izučavanja predmeta je proširivanje znanja iz oblasti opšte kulture i osposobljavanje učenika da, kroz upoznavanje s načinom života ljudi u prošlosti, bolje razumeju svet i vreme u kome žive i razviju svest o kontinuitetu i ukorenjenosti. Učenici bi trebalo da se upoznaju sa specifičnostima dinamike kulturnih promena i da nauče kako da sagledaju sebe u kontekstu "drugog", da bi sopstveni identitet što potpunije integrisali u širi kontekst razuđene i složene sadašnjosti.

Zadaci predmeta su da učenici, kroz nastavu usmerenu ka upoznavanju s različitim elementima svakodnevnog života, kao što su odnosi u porodici, ishrana, obrazovanje, dečje igre, zabava, staništa, odevanje itd, uoče njihovu uslovljenost istorijskim procesima i događajima. Konceptcija nastave ovog izbornog predmeta naglasak stavlja na upoznavanje s osnovnim elementima svakodnevnog života u prošlosti Srbije, Jugoistočne Evrope, Sredozemlja i Evrope u celini, s namerom da se uoče njihovi zajednički imenitelji i upoznaju različitosti koje postoje u datom istorijskom kontekstu, kao i u odnosu na savremeno doba u kojem učenik živi. Podsticanjem radoznalosti, kreativnosti i istraživačkog duha u proučavanju ovog predmeta, učenici treba da se osposobe da formiraju jasniju sliku o prošlim vremenima, da ovladaju elementarnim procedurama prikupljanja istorijske građe, kao i da razviju kritički odnos prema njoj.

Peti razred

Operativni zadaci:

razumevanje pojma svakodnevni život;

razumevanje pojma prošlost;

razumevanje značaja proučavanja svakodnevnog života u prošlosti;

usvajanje i produbljivanje znanja o razlikama između svakodnevnog života danas i u prošlosti;

identifikovanje aktuelnih dečjih igara (vrste i njihova funkcija);

upoznavanje s dečjim igrama u prošlosti (vrste i njihova funkcija);

identifikovanje sličnosti i razlika između igara nekad i sad;

razumevanje značaja igre u razvoju pojedinca i društva;

upoznavanje sa svakodnevnom životom ljudi u praistoriji;

upoznavanje sa svakodnevnim životom naroda Starog istoka;
upoznavanje sa svakodnevnim životom starih Grka;
upoznavanje sa svakodnevnim životom starih Rimljana;
podsticanje učenika na samostalni istraživački rad;
razvijanje sposobnosti povezivanja znanja iz različitih oblasti;
podsticanje kreativnosti.

SADRŽAJI PROGRAMA

UVOD

Prošlost (pojam prošlosti).

Vreme (hronologija, orijentacija u vremenu).

Značaj proučavanja prošlosti.

Pojam svakodnevnog života (odnosi u porodici, ishrana, stanovanje, odevanje, školovanje, lečenje, proizvodnja, zabava, razlika između političke istorije i istorije svakodnevnog života...).

Značaj proučavanja svakodnevnog života u prošlosti (prošlost ne pripada samo vladarima, vojskovođama i državicima, već i običnim ljudima, kojima se možemo približiti jedino istraživanjem njihove svakodnevice).

IGRE U PROŠLOSTI

Pojam i fenomen igre (mesto i uloga igre u razvoju pojedinca i društva).

Igračke (vrste i značaj).

Dečje igre u sadašnjosti (karakteristike i funkcije).

Dečje igre u prošlosti (vrste i funkcija - od našeg vremena do praistorije).

Tradicionalne igre u Srbiji (*Žmurke, Skakanje u džakovima, Trule kobile, Janjine, Čuškanje, Klis ili Pincike, Potezanje konopca, Bacanje kamena s ramena, Rvanje, Hodanje na štulama, Deri-gaće, Sardine, Motanje, Tutumiš, Štaponja, Šuge, Radibaba, Car govedar, Jelečkinje, barjačkinje, Dajem ti talir, Elem, belem, cedilo, Stari čika, Gazda i pčele, Pošto, seko, mleko, Kolariću, paniću, Ringe, ringe, raja...*).

Igračke u prošlosti (vrste i funkcija - od našeg vremena do praistorije).

Dečje igre i igre odraslih (sličnosti i razlike).

Olimpijske igre u antičkoj Grčkoj (osnov sportskih igara savremenog doba).

SVAKODNEVNI ŽIVOT U PRAISTORIJI I STAROM VEKU

Svakodnevni život ljudi u praistoriji

Svakodnevni život praistorijskih zajednica (arheološki lokaliteti, uticaj pojave ribolova, zemljoradnje, stočarstva i korišćenja metala na promene u svakodnevnom životu).

Način ishrane i odevanja u praistoriji (vrste hrane, njena priprema i čuvanje, odevni materijali, alatke...).

Stanovanje u praistoriji (naselja i stambeni objekti: pećine, zemunice, nadzemni objekti, sojenice...).

Upotrebni predmeti i nakit (oruđe, oružje, posuđe, nameštaj, ognjišta, peći, način obrade, umeće izrade...).

Izumi (vatra, jedro, točak, udica, luk i strela...).

Verovanja (zagrobni život, kult predaka i plodnosti i kulturni predmeti: žrtvenici, ritoni, zoomorfne i antropomorfne figurine...).

Najzanimljiviji arheološki nalazi i lokaliteti (Oci - ledeni čovek, Pazirik - čovek s tetovažama, Kostjenki - kuće od kljova mamuta, Sungir - pokojnik prekriven perlama, megaliti, Stounhendž, arhitektura na Lepenskom viru, figurine iz Vinče, organizacija naselja u Čatal Hijuku...).

Svakodnevni život naroda Starog istoka

Način ishrane u starom Egiptu i Mesopotamiji (sakupljanje i pripremanje namirnica, lov i ribolov, jelovnik, zemljoradnja, vinogradarstvo, pića).

Odevanje u starom Egiptu i Mesopotamiji (materijali, sirovine i načini obrade, nakit, bojenje, šminka i lična higijena).

Stanovanje u starom Egiptu i Mesopotamiji (građevinski materijali, način gradnje, oruđa za rad, izgled objekata i organizacija prostora).

Porodični odnosi u starom Egiptu i Mesopotamiji (položaj muškarca, žene i deteta).

Obrazovanje u starom Egiptu i Mesopotamiji (pismo, tehnika pisanja, škole...).

Obaveze stanovništva (porez, prisilni rad - izgradnja puteva, kanala za navodnjavanje, nasipa, utvrđenja, hramova, piramida...).

Društveni život u starom Egiptu i Mesopotamiji (igre na tabli - *senet*, ples uz muziku, muzički instrumenti - flauta, harfa, udaraljke, frula, sistrum...).

Upotrebni predmeti u starom Egiptu i Mesopotamiji (oruđe, oružje ratnika, posuđe, kućni inventar, pečati, novac, tehnika i umeće izrade).

Lečenje (bolesti i lekovite biljke).

Putovanja i trgovina kod naroda Starog istoka.

Izumi u starom Egiptu i Mesopotamiji (sunčani i vodeni časovnik, staklo, sistem za navodnjavanje, šaduf...).

Verovanja u starom Egiptu i Mesopotamiji (zagrobni život, balsamovanje, horoskopi, astrologija, ritualni obredi i predmeti).

Najzanimljiviji arheološki nalazi i lokaliteti (Tutankamonova grobnica i njen inventar, brodovi pored piramida, kraljevska grobnica u Uru, biblioteka u Ninivi...).

Svakodnevni život starih Grka

Način ishrane starih Grka (eksploatacija prirodnih resursa, uzgajanje biljaka i životinja, pripremanje i čuvanje hrane, jelovnik...).

Odevanje kod starih Grka (materijali - lan i ovčija vuna, način obrade i bojenje, nakit, parfemi...).

Stanovanje u staroj Grčkoj (materijali od kojih se gradilo, zidovi od ćerpiča, krovovi pokriveni glinenim crepovima, prozori s drvenim kopcima...).

Porodični odnosi u staroj Grčkoj (položaj muškarca, žene i deteta, svadbeni običaji, odnos prema starijima...).

Obrazovanje u staroj Grčkoj (školovanje dečaka - uloga gramatista, kitarista, sofista, pedotriba, značaj fizičke kulture i muzike, abakus, spartansko vaspitanje...).

Društveni život u staroj Grčkoj (igra kotabos, trke dvokolica, gozbe, hetere, pozorišta...).

Upotrebnii predmeti u staroj Grčkoj (oruđe, posuđe, oružje ratnika, novac, zanati...).

Putovanja i trgovina.

Medicina i nauka u staroj Grčkoj (bolesti i lečenje, Hipokrat sa Kosa...).

Verovanja starih Grka (proročišta, zagrobni život, podzemni svet...).

Najzanimljiviji arheološki nalazi i lokaliteti (atinski Akropolj, Delfi, Efes, Mikena...).

Svakodnevni život starih Rimljana

Način ishrane u starom Rimu (eksploatacija prirodnih resursa, uzgajanje biljaka i životinja, pripremanje i čuvanje hrane, jelovnik...).

Odevanje u starom Rimu (materijali, toga, purpurna boja - boja carevog odela, kozmetika, frizure, lična higijena, latrine...).

Stanovanje u starom Rimu (građevinski materijal, način gradnje, izgled objekata i organizacija prostora, insule, akvadukti, kupatila...).

Porodični odnosi u starom Rimu (položaj muškarca, žene i deteta, svadbeni običaji, adopcija - usvajanje kao prilika za socijalnu afirmaciju, slavljenje rođendana oca porodice u čast njegovog duha zaštitnika - genija).

Obrazovanje u starom Rimu (školovanje dečaka - uloga "dojkinje", "pedagoga" i "gramatičara", značaj besedništva...).

Društveni život u starom Rimu (zabava, gozbe, pozorište, kolske trke, borbe gladijatora, ples, muzika, muzički instrumenti...).

Upotrebni predmeti i nakit (oruđe, oružje, novac, prstenje, narukvice, ogrlice...).

Rimska vojska (legije i oprema legionara).

Putovanja i trgovina (izgradnja puteva, pomorska trgovina...).

Verovanja i ritualni obredi u starom Rimu (sveštenici i sveštenice, prinošenje žrtve bogovima, kao i kućnim božanstvima - larima i penatima, nošenje hrane na groblje, apoteoza...).

Lečenje u starom Rimu (medicinski instrumenti i lekovito bilje - žalfija, ruzmarin, slačica, morač, beli luk...).

Najzanimljiviji arheološki nalazi i lokaliteti (Sirmijum, Singidunum, Naisus, Viminacijum - vojni logor, Gamzigrad - carska palata, Trajanov most, rimski Forum, Koloseum, Kartagina, Pompeji...).

NAČIN OSTVARIVANJA PROGRAMA

Program za peti razred je koncepcijski tako postavljen da predstavlja smisaonu celinu koja istovremeno otvara mogućnosti za dalji razvoj i nadogradnju sadržaja u programima ovog predmeta za šesti, sedmi i osmi razred. Sastoji se iz tri tematske celine.

Prva celina se može odrediti kao bazična, jer svi programi za ovaj predmet od petog do osmog razreda njome započinju. Sadržaji u okviru ove teme namenjeni su preciznijem određivanju bitnih pojmova kao što su prošlost, hronologija, svakodnevni život, kao i objašnjavanju značaja proučavanja svakodnevnog života ljudi u prošlosti.

Druga je fokusirana na samo jedan sadržaj svakodnevnog života. U petom razredu to je *igra*, koja se obrađuje polazeći od sadašnjosti koja je učenicima poznata, ka sve daljoj prošlosti.

Treća tematska celina se bavi različitim aspektima svakodnevnog života u određenom vremenskom periodu, u petom razredu to su *praistorija* i *stari vek*, čime se obezbeđuje veza sa proučavanjem istorijskih događaja u okviru obaveznog predmeta *istorija* i utire put hronološkom razvoju predmeta.

Podelom na pomenute tematske celine, učenicima je omogućeno da se u bilo kom razredu opredeljuju za ovaj izborni predmet po prvi put, a da propušteni program(i) ne predstavljaju ozbiljniju prepreku. Oni učenici koji izaberu da tokom čitavog drugog ciklusa pohađaju ovaj predmet ovladaće najvažnijim pojmovima i pojavama svakodnevnog života ljudi u rasponu od praistorije do savremenog doba, a sa sadržajima četiri teme (po jedna za svaki razred) biće detaljnije upoznati.

Iako je ceo program okrenut prošlosti, neophodno je da se tokom rada sa učenicima vrši stalna komparacija sa savremenim dobom čime se potencira shvatanje kontinuiteta u razvoju ljudi i društva. Takođe, sadržaji se obrađuju i kroz dimenziju lokalno - globalno, gde učenici imaju priliku da svoj zavičaj bolje prouče u odnosu na zadatau epohu.

U sadržaju programa date su osnovne tematske celine, a nastavnik ima slobodu da kreira konačnu verziju programa za svaku grupu sa kojom radi, uvažavajući interesovanja učenika i ciljeve i zadatke predmeta. Početni časovi, kad se učenici međusobno bolje upoznaju jer najčešće pripadaju različitim odeljenjima, pogodan su trenutak da se sa njima razgovara o izboru sadržaja. Nastavnikova je obaveza da stvori takvu atmosferu (navodeći istorijske činjenice koje pobuđuju učeničku radoznalost) u kojoj je kroz formu pitanja (kako su u prošlosti ljudi popravljali zube, kako su znali koliko je sati...?) navedeno što više potencijalnih tema, a nastavnikova je odgovornost da ih uobličiti i pretvori u konkretne tematske sadržaje, koji će biti obrađivani na časovima.

Tako dobijeni materijal osnov je za dalji rad nastavnika, planiranje aktivnosti i pripremu za čas. Poželjno je da nastavnik postigne da planirane aktivnosti imaju definisanu strukturu, koju odlikuju fleksibilnost i adaptibilnost. U pripremnoj fazi nastavnik treba da prikupi dovoljan broj informacija o sadržajima na kojima će raditi sa učenicima, ali će konačni obim informacija biti određen učeničkim potrebama i mogućnostima da ih pripreme i prime. Nastavnik je taj koji ne dozvoljava da dominira preterana faktografija, a da se postigne funkcionalnost znanja i povezanost činjenica u smislu celine. On na različite načine podstiče osamostaljivanje učenika u prikupljanju i sređivanju istorijskih podataka, usmerava ih na različite izvore informacija i podučava ih kako da se prema njima kritički odnose. Na taj način se neguje istraživački duh, ljubav prema nauci i podstiče mišljenje zasnovano na proverenim činjenicama i argumentima.

Osnovni pristup u radu je interdisciplinarnost i savlađivanje novih i nepoznatih činjenica uz pomoć bliskih i poznatih. U okviru ovog predmeta postoje velike mogućnosti za integraciju školskog i vanškolskog znanja učenika, za izlazak iz okvira školskih udžbenika i učionice, uključivanje roditelja i sugrađana koji poseduju znanja, kolekcije, knjige, filmove i drugo što može da pomogne u realizaciji programa.

Nastavnik svakoj nastavnoj jedinici pristupa kao posebnom obrazovnom i didaktičkom problemu za koji zajedno sa učenicima pronalazi odgovarajuća rešenja. Uvek treba težiti kombinovanju različitih metoda rada, koji mogu biti, na primer, kratka predavanja, gledanje filmova, čitanje knjiga, diskusije, analize slika, posete lokalitetima ili pravljenje upotrebnih predmeta iz prošlosti. Posebno je prikladno organizovati učenike u timove gde se centralni zadatak rešava tako što svako ima svoj pojedinačni radni zadatak i ulogu u timu.

U izvođenju nastave, aktivnost učenika je najvažnija, bez obzira na izabrane metode rada. Nastavnikova je uloga da organizuje nastavu, pruži pomoć učenicima u radu (od davanja informacija do upućivanja na izvore informacija) i da podstiče i održava učenička interesovanja za predmet. U toku svih aktivnosti trebalo bi podsticati stalnu razmenu informacija, kako između učenika i nastavnika, tako i između samih učenika.

Nastavu bi trebalo obogatiti različitim nastavnim sredstvima kao što su ilustracije (slike, dijapozitivi, šeme, grafikoni), dokumentarni i igrani video i digitalni materijali, arheološki materijal ili kopije nalaza, posete kulturno-istorijskim spomenicima, kompjuterske igrice koje se zasnivaju na rekonstrukciji društva iz prošlosti i dr.

Domaći zadaci imaju svoje opravdano mesto u realizaciji ovog programa. Ukoliko se dobro postave, neće dodatno opteretiti učenike, niti kod njih izazvati odbojnost. Razlog za uvođenje domaćih zadataka ne proizilazi iz malog fonda časova i obimnog gradiva, već iz samog cilja predmeta. Domaći zadaci će u velikoj meri doprineti da se učenici osamostale u istraživačkim aktivnostima i prikupljanju podataka, posebno kada se usklade s interesovanjima učenika (ne treba svi učenici da imaju isti domaći zadatak). Mnoge domaće zadatke učenici mogu raditi u paru ili manjoj grupi, uz pomoć porodice, za vreme raspusta, što su nedovoljno iskorišćeni modaliteti u radu s učenicima.

Kao i kod drugih izbornih predmeta gde ocena ne utiče na školski uspeh, ocenjivanje dobija nešto drugačiju dimenziju. Za ovaj predmet klasično pismeno i usmeno ispitivanje znanja nije pogodno. Svaka aktivnost je prilika da se učenik oceni. Nastavnik prati celokupni rad učenika i nagrađuju sve njegove aspekte. Pored stečenog znanja o svakodnevnom životu ljudi u prošlosti, nastavnik treba da nagradi i učešće i posvećenost aktivnostima nezavisno od postignuća. Ocena je odraz individualnog napredovanja deteta i podsticaj za njegov dalji razvoj.

Kako je sadržaj predmeta povezan sa svim oblastima života (ishrana, odevanje, obrazovanje, lečenje, proizvodnja, zabava...), učenici imaju priliku da obrađivanjem programa ovog predmeta dobiju brojne informacije značajne za njihov budući profesionalni razvoj. Nastavnik treba da ima u vidu i ovaj aspekt predmeta i ukoliko prepozna kod nekog učenika posebno interesovanje za određene sadržaje, treba da mu ukaže kojom profesijom bi se mogao baviti, odnosno u kojoj srednjoj školi se stiču znanja i zvanja za određenu oblast.

Da bi se zadaci nastave što potpunije ostvarili, trebalo bi da postoji korelacija s drugim obaveznim i izbornim nastavnim predmetima kao što su *istorija, geografija, srpski jezik, likovna i muzička kultura, crtanje, slikanje i vajanje, šah, verska nastava i građansko vaspitanje*. Učenici koji su u prvom ciklusu osnovnog obrazovanja i vaspitanja obradili programe izbornog predmeta *narodna tradicija* mogu biti dragoceni pomagači nastavniku jer po načinu rada, a delimično i po sadržaju, postoji srodnost između ova dva predmeta.

Na kraju školske godine, kao mogućnost da se sistematizuje i rekapitulira usvojeno znanje, može se organizovati izložba/priredba kojom bi učenici pokazali stečeno znanje, kao i materijale i predmete koje su prikupili izučavajući ovaj izborni predmet. Ovakve izložbe/priredbe zahtevaju od nastavnika da planira časove na kraju školske godine za njihovu pripremu.

Posebni zahtevi

IGRE U PROŠLOSTI

Kroz obradu tematske celine *Igre u prošlosti*, učenici će se upoznati sa kratkom istorijom dečje igre i najznačajnijim faktorima koji su presudno uticali na njen razvoj. Na osnovu toga, učenici bi trebalo da razumeju zašto je igra oduvek bila centralna aktivnost dečjeg života i kako se menjala sa promenama u društvima i epohama ostvarujući uvek istu važnu funkciju, vezanu za psihofizički i socijalni razvoj deteta i pripremu za svet odraslih. Analizom pojedinih tradicionalnih igara učenici bi trebalo da uoče njihovu povezanost sa društveno-ekonomskim i kulturnim sistemom iz koga potiču.

Položaj dece oba pola u društvu kroz različite epohe, pojam detinjstva i njegovo trajanje, kao i nivo privrednog razvoja u neposrednoj su vezi s transformacijom dečjih igara i igračkaka. To su sadržaji od kojih treba poći u proučavanju igara u prošlosti. Dovoljno je da ih učenici analiziraju na nivou tri generacije (sopstvene, roditeljske i generacije baba i deda) i da shvate kako je detinjstvo u prošlosti kraće trajalo i da su se deca u svet rada uključivala na ranijem uzrastu, obavljajući često vrlo teške poslove. S druge strane, učenici bi, kroz obradu teme *Igre u prošlosti*, trebalo da shvate da je dečja igra, u suštini, i u prošlosti bila slična današnjoj i da je imala iste funkcije.

Tradicionalne dečje igre posredstvom simboličkog sistema uvek su imale ulogu posrednika između deteta i stvarnosti koja ga okružuje. Prva iskustva o predmetima dete stiče kroz igru (saznajna funkcija), određujući njihove karakteristike, razlike i sličnosti i kako se mogu upotrebljavati. U igri dete razvija različite sposobnosti kao što su opažanje, održavanje

pažnje, shvatanje prostornih odnosa i uzročno-posledičnih veza. Razvoj dečjih sposobnosti i socijalnih odnosa u igri se međusobno prepliću i utiču jedni na druge. Socijalni kontakti pobuđuju dete da usavršava svoje sposobnosti, a usavršene sposobnosti omogućavaju bolje učešće u socijalnim odnosima i uključivanje u društvo odraslih. Kroz igru, dete istovremeno oslobađa i razvija svoja osećanja, uči da poštuje pravila, uzdržava se od zadovoljenja sopstvenih i poštuje tuđe potrebe. U fizičkom razvoju dece igra ima posebno mesto i zato su u svakoj epohi brojne igre koje podstiču fizičku aktivnost dece, istovremeno omogućavajući međusobno poređenje (ko je jači, brži, spretniji...), što je neophodni element odrastanja i određivanja mesta unutar grupe kojoj dete pripada. Kroz igru, dete jača samopouzdanje, potvrđuje se, uspostavlja prijateljstva, a u kasnijoj fazi igra je moćno sredstvo udvaranja. Igre od deteta često zahtevaju imaginaciju i dramaturgiju. Uloga mašte vrlo je važna u nekim igrama, a neke druge igre od deteta zahtevaju određene stvaralačke sposobnosti (pevanje, crtanje, oblikovanje itd.).

Dečju igru bi trebalo povezati sa svetom rada, jer se kroz nju ispoljavaju interesovanja koja su od značaja za kasniji izbor zanimanja. Često se može čuti da je za dete igra rad. Ona počinje neformalno na mlađem uzrastu (dete se spontano igra, bez vremenskog ograničenja, pravila i nezavisno od igračaka) i odrastanjem sve više postaje formalna (postoje pravila, prateća oprema, vremenska dimenzija, definisan broj učesnika) čime dobija svojstva koja postoje u svetu rada.

U analizi pojedinih igara učenici treba da prepoznaju njihovu funkciju u razvoju dece (saznajna, edukativna, vaspitna, ekspresivna...). Bilo bi dobro pronaći srodne igre prošlosti i sadašnjosti, i to ne samo po sadržaju i neophodnoj opremi, već i po funkciji koju imaju u psihofizičkom i socijalnom razvoju učenika. Učenici bi, takođe, trebalo da znaju da igra, u promenjenoj formi, ali sa sličnim funkcijama, traje tokom celog ljudskog života i da se mogu napraviti paralele između igara dece i odraslih.

Igre se mogu na različite načine klasifikovati (npr. igre-vežbanja, simboličke igre i igre sa pravilima ili podela tradicionalnih igara na tri osnovne grupe: *takmičarske*, *takmičarsko-dramske* i *imitativno-dramske*). Ukoliko su učenici zainteresovani, posebna pažnja bi se mogla posvetiti vezi između dečjih takmičarskih igara i sporta i njegovog razvoja tokom prošlosti. Ako grupu čine pretežno učenice, moguće je da njihova interesovanja budu više okrenuta imitativnim i dramskim igrama gde se preslikavaju porodični odnosi i događaji iz svakodnevnog života. Ukoliko učenici pokazuju interesovanje za analizu takmičarskih društvenih igara (kao što su karte, šah i druge igre na tabli koje imaju pravila npr. monopol, riziko...) pažnju treba usmeriti ka njihovim karakteristikama, značenju i funkcijama, kao i istorijskom poretku.

Dečja igra i igračke su tesno povezani. Učenici bi trebalo da shvate da svaka epoha i njene karakteristike bitno utiču na to kakvim igračkama će se deca igrati, kao i od kog su materijala napravljene i kakvog su kvaliteta. Za neke igračke bi se moglo reći da su univerzalne jer su se malo menjale tokom vremena i srećemo ih u različitim epohama i kulturama. Takve su npr. lutke i lopta. Neke igračke su u potpunosti namenjene dečjoj igri (klikeri, slagalice...), dok su druge umanjene kopije upotrebnih predmeta odraslih (pegle, šivaća mašina, pištolji...). Muzičke igračke su uvek bile omiljene jer deca vole da se igra odvija uz obilje zvukova. Neke igračke su striktno vezane za određene igre, a druge se mogu upotrebljavati na različite načine (npr. drvena kocka). Učenici treba da shvate zašto se običan konopac kroz vekove održao u dečjoj igri, nasuprot igračkama visoke tehnologije, koje vrlo kratko zadržavaju pažnju deteta savremenog doba.

Nove tehnologije 20. veka bitno su promenile izgled i kvalitet igračaka, kao i masovnost njihove proizvodnje i dostupnost deci. Sa decom se može raspravljati o kompjuteru kao

igri/igrački, o sličnostima i razlikama sa tradicionalnim igrama i o njegovim prednostima i nedostacima.

Tematska celina *Igre u prošlosti* trebalo bi da počne analizom igara i igračaka sadašnjosti koja je učenicima poznata. Kada učenici ovladaju osnovnim razumevanjem njihovih karakteristika i funkcija, prelazilo bi se na igre bliže i dalje prošlosti, lokalno i globalno. Učenici mogu simulirati neke igre iz prošlosti ili napraviti igračku kojom su se nekada deca igrala.

SVAKODNEVNI ŽIVOT U PRAISTORIJI I STAROM VEKU

Nastavni sadržaji preporučeni u ovoj temi daju mogućnost učenicima da steknu jasniju sliku o praistoriji i starom veku. Najveći deo prošlosti pripada običnim ljudima, koji su nam po mnogo čemu veoma bliski. Taj "običan" i uglavnom "bezimeni" svet pojedinaca i lokalnih zajednica čini zapravo istoriju sveta koju klasična istorija, politički i događajno usmerena, predstavlja kroz istoriju država i delatnost vodećih ličnosti i organizacija u njima. Upoznavanjem sa svakodnevicom u praistoriji i starom veku učenicima će se ukazati brojne sličnosti i razlike s današnjim vremenom. Uočavajući te sličnosti i razlike, oni će moći da sagledaju neposredno okruženje i društvo u kome žive, kao i sebe same. Na taj način, doći će do proširivanja stečenih znanja, a u isto vreme proces formiranja svesti o samom sebi i okolnom svetu biće upotpunjen saznanjem o razvoju i usavršavanju kulturnih odlika različitih zajednica, koje najčešće odgovaraju promenama njihovih društveno-ekonomskih sistema. Time bi trebalo da se kod učenika podstakne razvoj veštine posmatranja, upotrebe komparativnosti i kritičkog sagledavanja njegovog sopstvenog okruženja i sadašnjice. Iako se učenici prvi put susreću sa sistematskim izučavanjem predloženih tema, u radu se mogu koristiti njihova znanja o društvenim pojavama i određenim događajima, koja su stekli u prvom ciklusu osnovnog obrazovanja i vaspitanja. Mali fond časova i uzrasne karakteristike učenika zahtevaju od nastavnika racionalnost pri izboru bitnih činjenica i definicija pojmova i socioloških kategorija.

ODABRANA LITERATURA:

S. Vederil, S. Vederil, *Egipat - pročitaj i napravi*, Beograd 2006.

S. Vederil, S. Vederil, *Grčka - pročitaj i napravi*, Beograd 2006.

T. Deri, *Otkršeni Grci*, Beograd 2004.

T. Deri, *Pokvareni Rimljani*, Beograd 2004.

T. Deri, *Strašni Egipćani*, Beograd 2004.

Dečja ilustrovan enciklopedija, Razvoj civilizacije, Beograd 2005.

D. B. Eljkonjin, *Psihologija dečje igre*, Beograd 1990.

Istorija privatnog života I, od Rimskog carstva do 1000. godine, priredili F. Arijes i Ž. Dibi, Beograd 2000.

K. Kanduri, *Veliko istraživanje - Istorija*, Beograd 2005.

K. Kanduri, *Veliko istraživanje - Praistorija*, Beograd 2005.

S. N. Kramer, *Historija počinje u Sumeru*, Zagreb 1966.

A. Krel, *Dečije igre. Tradicionalne srpske takmičarske dečije igre u Tovariševu (Bačka)*, Beograd 2005.

Likovi starog Egipta, priredio S. Donadoni, Beograd 2005.

J. Miodragović, *Narodna pedagogija u Srba ili kako naš narod podiže porod svoj*, Beograd 1914.

E. Pirson, *Stara Grčka*, Beograd 2006.

Lj. Sikimić, *Dečje igre nekad i sad*, Beograd 2001.

Ž. Trebješanin, *Predstave o detetu u srpskoj kulturi*, Beograd 1991.

S. Džejms, *Stari Rim*, Beograd 2006.

R. Džesap, *Taj divni, čudesni svet. Arheologija*, Beograd 1972.

Dž. Hart, *Stari Egipat*, Beograd 2006.

CRTANJE, SLIKANJE I VAJANJE

Cilj i zadaci:

Cilj vaspitno-obrazovnog rada ovog izbornog predmeta jeste da dodatno podstiče razvoj i praktičnih i teorijskih znanja učenika koja su važna za njihovo slobodno, spontano i kreativno kombinovanje likovnih elemenata u oblasti: crtanja, slikanja, vajanja, grafike, primenjenih umetnosti i vizuelnih komunikacija, a u cilju razvoja njihovog kreativnog mišljenja.

Ova izborna nastava takođe:

omogućava i podstiče razvoj učenikovog spontanog i kreativnog mišljenja u oblastima likovne kulture;

omogućava i podstiče učenike na savladavanje tehnoloških postupaka likovnog rada u okviru određenih sredstava i medijuma;

motivise učenike na upoznavanje osnovnih elemenata i zakonomernosti likovnog jezika;

razvija sposobnosti i veće osetljivosti učenika za opažanje kvaliteta svih likovnih elemenata: linija, oblika, boja;

stvora uslove da učenici na časovima u procesu realizacije sadržaja koriste različite tehnike i sredstva i da kreativnim izražavanjem bolje upoznaju njihova vizuelna i likovna svojstva;

razvija sposobnosti učenika za vizuelno pamćenje, za povezivanje opaženih informacija kao osnove uvođenja u kreativno vizuelno mišljenje;

razvija veću osetljivost za likovne i vizuelne vrednosti koje se stižu u nastavi, a primenjuju u radu i životu;

razvija motoričke sposobnosti učenika i navike za lepo pisanje;

kontinuirano podstiče i prati interesovanja za posećivanjem muzeja, izložbi i jača potrebe kod učenika za čuvanje kulturnih dobara i estetskog izgleda sredine u kojoj učenici žive i rade;

stvora uslove da se upoznavanjem likovnih umetnosti bolje razumeju prirodne zakonitosti i društvene pojave;

omogući razumevanje pozitivnog emocionalnog stava prema vrednostima izraženim u delima različitih područja umetnosti;

razvija sposobnosti za prepoznavanje osnovnih svojstava tradicionalne, moderne i savremene umetnosti.

Peti razred

SADRŽAJI PROGRAMA

CRTANJE (12)

Vrste i svojstva linije (2)

Stvaranje različitih vrednosti linija.

Crtanje, crtački materijali, meke olovke, krede, pero, trska, razni crtački materijali.

Linija kao sredstvo za stvaranje različitih kvaliteta površina (2)

Percepcija, stvaranje različitih vrednosti kvaliteta površina.

Crtanje, crtački materijali, meke olovke, krede, pero, trska, razni crtački materijali.

Estetsko procenjivanje (1)

Odnosi veličina (2)

Percepcija, opažanje ritma linija, boja, oblika.

Crtanje, crtački materijali, meke olovke, krede, pero, trska, razni crtački materijali.

Lepo pisanje sa kaligrafijom (2)

Percepcija, opažanje ritma linija, boja, oblika.

Crtanje, crtački materijali, obične olovke sa oznakom "B" pljosnato zaoštrene olovke, metalno pero, tuš i pero i penkalo, razni crtački materijali.

Komponovanje više ritmičkih celina u prostoru (2)

Percepcija, opažanje ritma linija, boja, oblika.

Crtanje, slikanje i vajanje.

Estetsko procenjivanje (1)

SLIKANJE (12)

Svojstva slikarskih materijala i podloga (2)

Percepcija.

Slikanje i crtanje raznim slikarskim i crtačkim materijalima.

Ritmičko komponovanje boja i oblika (2)

Percepcija, opažanje ritma linija, boja, oblika.

Slikanje, crtanje i vajanje, odgovarajuća sredstva i materijali.

Korišćenje raznih materijala za komponovanje (2)

Percepcija.

Slikanje, crtanje i kolaž; odgovarajuća sredstva i materijali.

Vizuelno sporazumevanje (2)

Percepcija linija, boja i oblika.

Slikanje, crtanje i vajanje; odgovarajuća sredstva i materijali.

Vremenski i prostorni nizovi (crtani film, strip) (2+1)

Apercepcija, percepcija - asocijacije u nizu pokretne slike; boje, mrlje, crteži, oblici.

Slikanje, crtanje i vajanje; odgovarajuća sredstva i materijali.

Slikanje, estetsko procenjivanje (1)

VAJANJE (12)

Vajanje, vrste vajarskog materijala (4)

Percepcija i apercepcija, stvaranje različitih vrednosti forme (konveksno, konkavno; otvoreno, zatvoreno) i čvrsti materijali.

Vajanje, glina, gips i ostala odgovarajuća sredstva i čvrsti materijali.

Vezivanje trodimenzionalnih oblika u prostoru (2)

Percepcija i apercepcija.

Vajanje, glina, keramička glina i ostala odgovarajuća sredstva i materijali.

Slobodno komponovanje (2)

Percepcija i apercepcija.

Vajanje, glina, keramička glina, gips i ostala odgovarajuća sredstva i materijali.

Oblikovanje upotrebnih predmeta (sitna plastika, nakit) (2+1)

Apercepcija, percepcija.

Vajanje, glina, keramička glina, plastelin, gips i ostala odgovarajuća sredstva i materijali.

Vajanje, estetska analiza (1).

NAČIN OSTVARIVANJA PROGRAMA

Osnovni razlog za uvođenje nastavnog predmeta **crtanje, slikanje i vajanje** je nedovoljan fond časova na kojima daroviti i zainteresovani učenici mogu da u celosti izraze svoje kreativne potencijale i tako u potpunosti iskoriste planirane sadržaje programa likovne kulture.

Izborna nastava odmerenim zadacima sistematično razvija različite psihičke i likovne sposobnosti učenika, a naročito one sposobnosti koje podstiču njihovo individualno i kreativno izražavanje.

Ona dodatno motiviše likovne pedagoge na usavršavanje i primenu savremenih metoda učenja (oslanjajući se i na savremena iskustva dečije psihologije) radi podsticanja spontanog i slobodnog izražavanja učenika.

Zbog toga ova nastava omogućava prepoznavanje i razvoj darovitosti učenika i njihovih individualnih sposobnosti i omogućava postepeno uvođenje učenika u oblast profesionalne orijentacije ka širokom polju likovnih delatnosti.

S obzirom da postoje inicijative za većom podrškom darovite dece ovim predmetom, ostvarena je mogućnost da se na vreme podstiče prepoznavanje ove dece u čemu bi učestvovali roditelji i vaspitači (pedagozi, psiholozi) u skladu sa individualnim sposobnostima i njihovom didaktičko-metodičkom tretmanu.

Izvanredna postignuća ili mogućnosti za velika postignuća uglavnom se koriste pod nazivom darovitost (opšti potencijal) i talentovanost (manifestovana darovitost), pod kojima se podrazumeva bistrina, izuzetnost, superiornost, briljantnost, sposobnost lakog i brzog učenja. U redovnim vaspitno-obrazovnim institucijama nastavnik ima ravnopravan didaktičko-metodički odnos prema zainteresovanim i talentovanim učenicima, oslanjajući se na savremena iskustva psihologije koja insistira na razvoju individualnih sposobnosti, što se odnosi i na obrazovanje darovite dece.

Koncepcija ovog izbornog predmeta poseban naglasak stavlja na podršku darovitoj deci koja imaju mogućnost da prodube znanja u onim sadržajima koji se ne mogu realizovati u redovno-časovnom sistemu. Stoga je za izradu ovog programa stručna komisija oslonce tražila pre svega u programu obaveznog predmeta likovna kultura, kako bi se nastavila korelacija i produbila započeta realizacija sadržaja. U realizaciji ove nastave treba u skladu sa mogućnostima škole i kreativnostima nastavnika, insistirati na većoj afirmaciji primenjenih umetnosti i vizuelnih komunikacija.

Nastavnici su dužni da prate darovito dete i da ga podržavaju u radu insistirajući na formiranju zbirke radova (mape) i u saradnji sa roditeljima u vreme nastave vode dnevnik i prate razvoj deteta. Očuvanjem težnje darovitih učenika ka kreativnom izražavanju zajedno sa ovladavanjem materijalima (razvoj tehničke spretnosti i senzibiliteta) doprinosi se daljem likovnom obrazovanju.

Smisao planiranja sadržaja programa izbornog predmeta crtanje, slikanje i vajanje je da se utvrde zadaci na svakom času koji bi najpotpunije razvijali sve likovne sposobnosti učenika, naročito sposobnosti koje podstiču stvaranje, kao i one koje omogućuju stvaranje. Stoga, gradivo treba planirati tako da se postigne:

viši nivo opažanja;

osposobljenost primanja;

odgovarajući nivo razumevanja;

sposobnost postupanja;

Vrste plana:

godišnji plan;

operativni plan rada (polugodišnji, mesečni).

Godišnji plan rada treba da sadrži pregled likovnih celina i broj časova predviđenih za određene sadržaje.

Operativni polugodišnji plan rada treba da bude detaljno razrađen i da sadrži sledeće rubrike: mesec; osnovni cilj i zadatak (vaspitni i obrazovni) nastavni sadržaj; oblik rada; korelaciju sa drugim predmetima; sredstva i medije i primedbe u koje se ubeležavaju promene.

Ostvarivanje sadržaja:

Sadržaje programa likovne kulture treba ostvariti:

1. primanjem (učenjem), tako što će učenicima biti omogućeno da stiču znanja iz oblasti likovne kulture, savladavaju tehnološke postupke likovnog rada u okviru određenih sredstava i medijuma i da upoznaju zakonitosti i elemente likovnog jezika;
2. davanjem (stvaranjem) putem podsticanja učenika da se izražavaju u okviru likovnih aktivnosti i ostvaruju rezultate (uvek na višem nivou kultivisanja i jačanja likovne osetljivosti).

Za nastavu likovne kulture, na osnovu sadržaja i metodičkih oblika usmerenosti vaspitno-obrazovnog procesa u pravcu bogaćenja dečijeg estetskog iskustva, određeni ciljevi i zadaci proizašli su iz likovne umetnosti teorije stvaralaštva i razvojne psihologije.

Ovako koncipiranim programom crtanja, slikanja i vajanja naglašena je usmerenost vaspitno-obrazovnog procesa u svim njegovim vremenskim segmentima-pojedini časovi, ciklusi časova, problemski krugovi operativnih zadataka i celine programa uzrasnih zahteva - ka jačanju likovnih sposobnosti učenika, zatim ka bogaćenju likovnog jezika, a takođe ka formiranju pozitivnih navika i bogaćenju vlastite sfere estetskog iskustva.

Pretpostavka kreativnosti učenika u domenu likovnih aktivnosti podrazumeva da motivacioni sadržaji budu raznovrsni, primereni uzrastu i interesovanjima učenika. Metodske postupke i oblike rada nastavnik koncipira usaglašavajući vaspitno-obrazovne zadatke (likovne probleme) sa pobuđenim interesovanjem učenika da ove zadatke prihvati na nivou samoinicijative, odnosno formiranoj vlastitoj izraženoj potrebi. U tom smislu uloga nastavnika naglašena je u fazi izbora i didaktičke pripreme motivacionog sadržaja, dok izbor teme zavisi od suštine likovnog zadatka, odnosno konkretnog sadržaja kojim se učenik motiviše u pravcu određenog likovnog problema.

Problemski zahtevi ovog programa imaju karakter nastavnog sadržaja, a teme su u službi realizacije predviđenih zadataka. U procesu pripremanja za rad temama treba posvetiti posebnu pažnju kako ne bi ovladale sadržajima (što je do sada pokazala nastavna praksa). Kao i u mnogim drugim pristupima i u ovom slučaju se očekuje kreativan odnos nastavnika prilikom izbora tema, zavisno od likovnog problema. Teme treba pronalaziti u povezivanju sa drugim oblastima i to pomoću razgovora sa učenicima.

U strukturi sadržaja nastavnog rada koje se odnose na praktične likovne aktivnosti učenika podrazumeva se oslanjanje na širi izbor likovnih sredstava i medijuma, odnosno savremenih likovno-poetskih sadržaja i iskustava. U tom smislu, likovna osetljivost učenika ostvarivala bi se i kao pripremljenost za aktivno učestvovanje u stvaranju estetskih vrednosti koje zahteva naše vreme i kao sposobnost vrednovanja i kritičkog odnosa savremenog trenutka. Ovakav pristup doprinosi neposrednosti doživljaja likovnog čina i pospešivanju imaginativnih i kreativnih mogućnosti učenika te je od tri elementa u strukturi programa, kreativnost, koja u stvari znači sposobnost da se nađu nova rešenja za jedan problem ili novi načini umetničkog izraza.

Strukturu programa čine:

1.nastavni sadržaji koji se odnose na savladavanje likovnog jezika i upoznavanja sadržaja likovne kulture, poznavanje dela likovnih umetnosti i elemenata likovne pismenosti;

2.kreativnost - sposobnost da se nađu nova rešenja za jedan problem ili novi načini umetničkog izraza i ostvarenje proizvoda novog za individuu (ne nužno novog i za druge), za koju je pretpostavka za podsticanje, motivacioni sadržaji praktičnih likovnih aktivnosti učenika koji obuhvataju:

domen učeničkih doživljaja;

domen korelacije sa drugim vaspitno-obrazovnim područjima.

3.likovni medijumi i sredstva - korišćenje likovnih disciplina i upotreba određenih materijala u oblikovanju, prošireni medijumi.

U strukturi sadržaja nastavnog rada koje se odnose na praktične likovne aktivnosti učenika podrazumeva se oslanjanje na širi izbor savremenih likovnih sredstava i medijuma, odnosno savremenih likovno-poetskih sadržaja i iskustava. U tom smislu, likovna osetljivost učenika ostvarivala bi se i kao pripremljenost za aktivno učestvovanje u stvaranju estetskih vrednosti koje zahteva naše vreme i kao sposobnost vrednovanja i kritičkog odnosa savremenog trenutka. Ovakav pristup doprinosi neposrednosti doživljaja likovnog čina i pospešivanju imaginativnih i kreativnih mogućnosti učenika, kao i metodički kvalitet u pogledu opredeljenja komisije za izmenu i dopunu programa likovne kulture u osnovnoj školi smanjenjem opterećenosti učenika naglašavanjem savremenih medijuma u likovnoj i vizuelnoj umetnosti u skladu sa savremenim kretanjima umetnosti.

Crtaње: korišćenje svih vrsta linija kako bi se postepeno obogaćivalo linearno grafičko izražavanje i bogatstvo pojedinostima na osnovu opserviranja ili prethodnim vežbama rada po prirodi. Neophodno je analizirati perspektive, ptičje, žablje, linearne i insistiranje na preciznosima i detalju sa naglaskom na odnose veličina, proporcije.

Slikanje: obogaćivanje skale pojedinih boja i njihovog kompozicionog odnosa i uvođenje u bojene vrednosti procesom rada po prirodi i ilustrovanju. Slikarske tehnike i podloge.

Grafika: obogaćivanje linearnog izraza grafičkih površina, sa postepenim svesnijim kompozicionim rešenjima. Obrada prostora, vrste grafičkih tehnika, linorez, drvorez itd.

Vajanje: trodimenzionalno oblikovanje, osnovni trodimenzionalni oblici. Volumen i prostor, opšta orijentacija u vajarskim oblastima. Konveksno, konkavno, otvoreno i zatvoreno, napregnuta i zategnuta forma, prodor, rascep, tvrda i meka forma. Funkcija plastike u arhitekturi, eksterijeru i enterijeru, primenjeno vajarstvo, sitna plastika. Dekorativna skulptura, ornament. Vajarski materijali, čvrsti materijali. Alati i proces rada pri izradi vajarskog rada. Oblici i umnožavanje vajarskih radova. Sadržaji i ideje u vajarskim delima u istoriji umetnosti.

U realizaciji ove nastave treba u skladu sa mogućnostima škole i kreativnostima nastavnika, insistirati na većoj afirmaciji primenjenih umetnosti i vizuelnih komunikacija. U ovoj nastavi sadržaji nastavnog rada se odnose na praktične likovne aktivnosti učenika koja podrazumeva se oslanjanje na širi izbor savremenih likovnih sredstava i medijuma, odnosno savremenih likovno-poetskih sadržaja i iskustava iz oblasti primenjenih umetnosti. U tom smislu, likovna osetljivost učenika ostvarivala bi se i kao pripremljenost za aktivno učestvovanje u stvaranju estetskih vrednosti koje zahteva naše vreme i kao sposobnost vrednovanja i kritičkog odnosa prema savremenom trenutku. Stoga se preporučuju sadržaji iz oblasti primenjene grafike i keramike.

Primenjena grafika: Osnovi primenjene grafike. Korišćenje reproduktivne grafike u industriji. Grafika u jednoj boji - nacrt za etiketu. Grafika u dve boje - nacrt za plakat. Grafika u više boja - nacrt za naslovnu stranu knjige (skica u kolažu).

Grafika i grafički slog (korišćenje grafike letraset-slova). Grafika-skica za poštansku marku. Grafika i ambalaža (kutije-nacrt i finalni rad).

Plakat-izvođenje visokom štampom. Plakat - nacrt - skica kolažom.

Keramika: Uvod u keramiku. Istorija keramike, keramički proizvodi, tehnologija keramike. Sticanje prvog iskustva u radu sa glinom. Mešanje, gnječenje, dodavanje i oduzimanje mase gline. Plastične forme. Konkavne i konveksne forme, puni i prazni prostori u raznim funkcijama (opeka sa šupljinama i slično).

HOR I ORKESTAR

Cilj i zadaci

Opšti cilj nastave izbornog predmeta *hor* i *orkestar* je razvijanje interesovanja za muzičku umetnost i upoznavanje muzičke tradicije i kulture svoga i drugih naroda.

Ostali ciljevi i zadaci su:

da kod učenika razvija muzičke sposobnosti i želju za aktivnim muziciranjem/pevanjem i sudelovanjem u školskim ansamblima;

da podstiče kreativne sposobnosti učenika i smisao za kolektivno muziciranje;

da razvija navike slušanja muzike, podstiče doživljaj i osposobljenost za razumevanje muzičkih poruka;

da podstiče stvaralačko angažovanje u svim muzičkim aktivnostima (izvođenje, slušanje, istraživanje i stvaranje muzike);

da razvija kritičko mišljenje.

SADRŽAJI PROGRAMA

IZVOĐENJE MUZIKE

a) *Pevanje pesama* (učenje po sluhu i učenje pesme sa notnog teksta) različitog sadržaja i raspoloženja tradicionalne i umetničke muzike, koje su primerene glasovnim mogućnostima i uzrastu učenika. Poželjno je povezivanje sadržaja pesama sa sadržajima ostalih nastavnih predmeta ukoliko je moguće (učenici i škola, godišnja doba, praznici i običaji, zavičaj i domovina, priroda i okolina, životinje...).

b) *Sviranje*

- Sviranje pesama i lakših instrumentalnih dela po sluhu i notnog teksta na instrumentima Orfovog instrumentarija.

- Na osnovu iskustva u izvođenju muzike, prepoznati i svirati delove pesama.

v) *Osnove muzičke pismenosti*

Kroz obradu pesama informativno steći pojam ce-dur i a-mol lestvice, razlike između dura i mola, pojam predznaka - povisilica, pojam uzmah i predtakt, takt 6/8, šesnaestina note u grupi.

SLUŠANJE MUZIKE

Slušanje vokalno-instrumentalnih i kratkih instrumentalnih kompozicija, domaćih i stranih kompozitora, umetničkih dela inspirisanih folklorom naroda i narodnosti, različitog sadržaja, oblika i raspoloženja, kao i muzičkih priča.

U slušanim primerima prepoznati različite tonske boje (glasove i instrumente), različit tempo, dinamičke razlike, različita raspoloženja na osnovu izražajnih elemenata, kao i kompoziciju koju su slušali, a na osnovu karakterističnog odlomka.

Osposobljavati učenike da uoče vrednosti i ulogu muzike u svakodnevnom životu.

STVARANJE MUZIKE

Ritmičkim i zvučnim efektima kreiranje pratnje za pesme, stihova, koristeći pri tom različite izvore zvuka.

Kreiranje pokreta uz muziku koju pevaju ili slušaju učenici.

Smišljanje muzičkih pitanja i odgovora, ritmička dopunjalka, melodijska dopunjalka sa potpisanim tekstom, sastavljanje melodije od ponuđenih dvotaktnih motiva.

Improvizacija melodije na zadani tekst.

Improvizacija dijaloga na instrumentima Orfovog instrumentarija.

NAČIN OSTVARIVANJA PROGRAMA

U programu izbornog predmeta istaknuto mesto ima slušanje muzičkih dela i aktivno muziciranje (pevanje i sviranje). Osnove muzičke pismenosti i muzičko-teoretski pojmovi u ovakvom pristupu planirani su u funkciji boljeg razumevanja muzike i muzičkog dela.

Osnovni princip u ostvarivanju ciljeva i zadataka treba da bude aktivno učešće učenika na času. Pri tome treba obuhvatiti sva područja predviđena za taj razred i kombinovati razne metode u nastavi. Čas posvećen samo jednom području i izvođen samo jednom metodom ne može biti ni koristan ni zanimljiv za učenike, što vodi ka osiromašivanju sadržaja i smisla predmeta.

Nastava izbornog predmeta ostvaruje se kroz:

pevanje, sviranje i osnove muzičke pismenosti;

slušanje muzike;

dečje muzičko stvaralaštvo.

Grupnim i pojedinačnim pevanjem ili sviranjem razvija se sposobnost učenika da aktivno učestvuju u muzičkom životu svoje sredine.

Polazna opredeljenja pri koncipiranju programa izbornog predmeta

Slušanje muzike

Sticanje iskustva u slušnom razlikovanju zvučnih boja (ljudski glasovi, muzički instrumenti).

Navikavanje učenika na pažljivo slušanje muzike.

Podsticanje izražavanja učenika o slušanom delu.

Upoznavanje muzičkog dela umetničkog i narodnog stvaralaštva.

Pevanje pesama po sluhu i sa notnog teksta, uvođenje u osnove muzičke pismenosti

Narodne pesme i igre; običajne pesme.

Dečje pesme.

Utvrđivanje muzičkog rečnika u vezi sa jačinom (p, mp, f, mf), brzinom (adagio, andante, moderato, allegro) i postepenim dinamičkim prelazima iz tišeg u jače i obrnuto (crescendo, decrescendo).

Savlađivanje tonskih visina.

Usvajanje muzičkog pisma i pojmova: šesnaestina nota u grupi, takt 6/8, a-mol lestvica (prirodna i harmonska), pojam predznaka - povisilica, uzmah i predtakt.

Sviranje i pevanje pesama u funkciji ovladavanja muzičke pismenosti.

Izvođenje pesama na melodijskim instrumentima.

Ponavljanje zadatog melodijskog motiva (vežba pamćenja, razvijanje motorike).

Sviranje

Osposobljavanje učenika da se snalaze u jednostavnom notnom zapisu.

Stvaranje kod učenika navike praćenja i pohađanja koncertnih priredbi.

Podsticanje kod učenika želje da se aktivnije bave muzikom.

Muzičko stvaralaštvo

Stalno podsticanje učenika na što izražajnije pevanje i sviranje naučenih pesama.

Slobodno improvizovanje na instrumentima Orfovog instrumentarija.

Improvizovanje dečje melodije na vlastiti ili od strane nastavnika predložen stih.

Osmišljavanje pokreta uz muziku.

Slobodno muzičko izražavanje.

Preporučeni sadržaji izbornog nastavnog predmeta učenicima treba da pruže znanja i informacije kako bi razumeli, pratili, razlikovali, doživljavali i što bolje procenjivali muzičke vrednosti.

Za uspešnu realizaciju ciljeva i zadataka izbornog predmeta potrebno je stvoriti odgovarajuće uslove.

Usvajanje znanja učenika zavisi od dobre organizacije časa, koji mora biti dobro planiran, osmišljen i zanimljiv. Učenik treba da bude aktivan učesnik na času, a čas izbornog predmeta treba da bude doživljaj za učenike. Raznim oblicima rada, tehnikama i očiglednim sredstvima učenicima se prenose znanja i kombinuju razne metode u nastavi.

Izborni predmet treba uvek povezivati sa muzičkim životom društvene sredine i učestvovati na takmičenjima i muzičkim priredbama.

ZAHTJEVI PROGRAMA PO AKTIVNOSTIMA

Izvođenje muzike

Pri izboru pesama nastavnik treba da pođe od psihofizičkog razvoja učenika, od njemu bliskih sadržaja i dostupnih melodijsko-ritmičkih celina, šireći time njihov interes i bogatiti ih novim sadržajima. Potrebno je, takođe, da oceni glasovne mogućnosti razreda pre odabira pesama za pevanje.

Nastavnik je slobodan u izboru predloženih pesama, ali mora voditi računa da u njegovom radu budu zastupljene narodne, prigodne, pesme savremenih dečjih kompozitora kao i kompozicije sa festivala dečjeg stvaralaštva.

Sviranje

U petom razredu koristiti ritmičke i melodijske instrumente. Pošto su sada učenici opismenjeni, sviranje na melodijskim instrumentima biće olakšano jer možemo koristiti notne primere pojedinih pesama koje su solmizaciono obrađene.

Potrebno je razvijati dečje predispozicije za muzičko oblikovanje i omogućiti im da dožive radost sviranja, čime se bogati ličnost u osetljivom periodu emocionalnog sazrevanja.

Putem vlastitih stvaralačkih pokušaja dati detetu da zaviri u "radionicu kompozitora" kako bi bolje shvatilo vrednost umetničkog napora u stvaranju muzičkih dela.

Slušanje muzike

Kompozicije koje se slušaju moraju svojim trajanjem, sadržajem i muzičkim izrazom da odgovaraju mogućnostima percepcije učenika. Kod slušanja dečjih pesama potrebno je da učenici uočavaju i objašnjavaju tekst, instrumentalnu pratnju i način kako je muzika dočarala tekst.

Posle slušanog dela potrebno je sa učenicima kroz razgovor raščlaniti i objasniti ulogu izvođača i instrumentalne pratnje u prikazivanju literarnog teksta.

U izboru instrumentalnih kompozicija treba biti obazriv i slušati one u kojima će biti puno izraza, karakterističnih raspoloženja i izrazitog ritma, bilo da su programskog karaktera ili ne.

Muzičko stvaralaštvo

Dečje muzičko stvaralaštvo predstavlja viši stepen aktiviranja muzičkih sposobnosti, koje se stiču u svim muzičkim aktivnostima, a kao rezultat kreativnog odnosa prema muzici. Ono ima veliku vaspitnu i obrazovnu vrednost: podstiče muzičku fantaziju, oblikuje stvaralačko mišljenje, produbljuje interesovanja i doprinosi trajnijem usvajanju i pamćenju muzičkih reproduktivnih i stvaralačkih aktivnosti i znanja.

Stvaralaštvo može biti zastupljeno kroz:

komponovanje melodije na zadani tekst;

sastavljanje melodije od ponuđenih dvotaktnih motiva.

Ove aktivnosti treba vrednovati u smislu stvaralačkog angažovanja učenika, a ne prema kvalitetu nastalog dela jer i najskromnije muzičke improvizacije su pedagoški opravdane.

Praćenje i vrednovanje učenika

Da bi se ostvario proces praćenja napredovanja i stepena postignuća učenika u nastavi izbornog predmeta, neophodno je da nastavnik prethodno upozna i identifikuje muzičke sposobnosti svakog učenika.

Praćenje učenika u nastavi mora se sprovoditi organizovano. Ono treba da obuhvati poseban razvoj svakog učenika, njegov rad, zalaganje, interesovanje, stav, umešnost, kreativnost i slično. Nastavnik treba da prati razvoj ličnosti u celini i objektivno određuje stepen na kojem je učenik savladao programske zahteve.

Smisao praćenja nastave izbornog predmeta treba sagledati tako da se svakom učeniku omogući razvoj u okviru vaspitno-obrazovnog rada.

Pevanje u razrednom horu ima obrazovni i vaspitni cilj. Obrazovni cilj obuhvata razvijanje sluha i ritma, širenje glasovnih mogućnosti i učvršćivanje intonacije. Vaspitni cilj obuhvata razvijanje osećanja pripadnosti kolektivu, razvijanje estetskih osećanja, upoznavanje novih reči, odnosa u prirodi i među ljudima.

Razredni hor obuhvata sva odeljenja istog razreda u školi.

Mogu se osnovati:

grupe pevača vokalnih solista;

grupe solista instrumentalista, sa kojima se uvežbavaju solo pesme, mali komadi, dueti, terceti, kvarteti i mali kamerni instrumentalni sastavi;

grupa ljubitelja slušanja muzike - koji će slušati razna muzička izvođenja u školi ili van nje (koncerte, radio i televizijske emisije, muzičke filmove i sl.);

grupa mladih kompozitora, sa kojima se radi na razvijanju muzičke kreativnosti;

grupa mladih etnomuzikologa, koji će prikupljati malo poznate, ili gotovo zaboravljene, pesme sredine u kojoj žive.

Vrste aktivnosti koje je moguće osnovati u školi, u odnosu na sposobnosti i interesovanja učenika, određene su interesovanjem učenika.

Nastava orkestra se odvija u grupi do četiri učenika, odnosno od pet do devet učenika kada se radi o blok flautama, tamburama, mandolinama ili Orfovom instrumentarijumu. Zavisno od mogućnosti i interesovanja učenika, u izornoj nastavi formiraju se mali muzički sastavi, kao i hor i orkestar u većim sastavima.

Da bi se realizovao program izbornog predmeta, koriste se odgovarajući udžbenici, priručnici i zbirke za pojedine instrumente, kao i dela (u originalnom obliku ili prilagođena sastavima učenika) domaćih i stranih kompozitora iz raznih epoha, dostupna izvođačkim mogućnostima učenika.

Učenici prikazuju svoja individualna i grupna dostignuća iz izbornog nastavnog predmeta na školskim i drugim priredbama i takmičenjima.

MATERNJI JEZICI SA ELEMENTIMA NACIONALNE KULTURE

BOSANSKI JEZIK SA ELEMENTIMA NACIONALNE KULTURE

Naziv predmeta	BOSANSKI JEZIK SA ELEMENTIMA NACIONALNE KULTURE
Cilj	Cilj nastave i učenja <i>bosanskoga jezika sa elementima nacionalne kulture</i> je sticanje znanja o osobenostima bosanskoga jezika, književnosti i kulture Bošnjaka, kao i razvijanje sposobnosti i vještine upotrebe jezika u različitim životnim, svakodnevnim komunikacijskim situacijama, te razvijanje svijesti o sopstvenom nacionalnom identitetu, vrednovanju vlastitog kulturnog stvaralaštva i stvaralaštva drugih naroda.
Razred	Peti
Godišnji fond časova	72 časa

OBLAST/TEMA	ISHODI Po završenoj temi/oblasti učenik će biti u stanju da:	SADRŽAJI
KNJIŽEVNOST	- određuje književni rod i književnu vrstu; - uočava obilježja lirske narodne pjesme; - razlikuje epsku od lirske pjesme; - upozna se s usmenom književnom i historijskom baštinom; - razvija svijest o kulturnim i historijskim činjenicama opjevanim u usmenim epskim i lirskim pjesmama; - uočava lirske slike, motive i stalna izražajna sredstva u narodnoj književnosti; - prepoznaje osnovna osjećanja izražena u pjesmi; - analizira elemente kompozicije lirske pjesme (strofa, stih); epskog djela u stihu i u prozi (dijelovi	LIRIKA Književni termini i pojmovi Pojam narodne književnosti. Vrste autorske i narodne lirske pjesme: ljubavne pjesme, uspavanke, sevdalinke, opisne (deskriptivne) pjesme. Vrste strofe prema broju stihova u lirskoj pjesmi: distih, katren. Pojam i vrste rime. Odlike lirske poezije: opisivanje, pejzaž. Pjesnik i lirski subjekt. Stilske figure: epitet, simbol, metafora, personifikacija, hiperbola. Lektira 1. <i>Đevojka je ružu brala</i>, narodna lirska pjesma 2. <i>Po Taslidži pala magla</i>, sevdalinka 3. <i>Bulbul mi pjeva</i>, sevdalinka 4. <i>Spavaj sine</i>, narodna uspavanka 5. <i>Prvi snijeg</i>, Osman Đikić 6. <i>Srebrna česma</i>, Dželaludin Latić 7. <i>Svici</i>, Kasim Deraković 8. <i>Kuću kućom čine djeca</i>, Muhidin Šarić 9. <i>Da ja mogu drvo biti</i>, Oton Župančić 10. <i>Šašava pesma</i>, Miroslav Antić 11. <i>Otac s kišobranom</i>, Ismet Bekrić 12. <i>Himna cvijeta</i>, Halil Džubran EPIKA Književni termini i pojmovi

	fabule - poglavlje, epizoda; stih); dramskog djela (čin, scena, pojava); - otkriva lirske slike, motive, poentu pjesme, stilsko-izražajna sredstva u poeziji; - uočava likove i motive u bajci; - samostalno analizira basnu, njen preneseni smisao i pouke; - razlikuje pojmove: pjesnik, lirski subjekt, pripovjedač i pisac; - razlikuje oblike kazivanja; - određuje temu i ideju književnog djela; - uočava glavne i sporedne motive; - uočava osobine likova; - analizira likove koristeći se navodima iz teksta; - uspoređuje književna djela sa djelima koje obrađuje na času srpskog jezika; - upozna se sa kulturno-historijskim naslijeđem Bošnjaka; - upozna se sa značajnim ličnostima iz historije Bošnjaka; - prepoznaje elemente tradicije u književnim djelima i svakodnevnom životu; - upozna se sa životom i običajima Bošnjaka;	Vrste epskih djela u stihu i prozi: narodna epska pjesma, narodna bajka, narodna basna, šaljiva narodna priča, narodne umotvorine, pripovijetka, novela, autorska bajka, roman. Vrsta stiha prema broju slogova: deseterac. Stilske figure: hiperbola, onomatopeja, metafora. Pisac i pripovjedač. Oblici kazivanja: opisivanje, lirski opis, retrospekcija, pripovijedanje u prvom i trećem licu, dijalog. Fabula, epizode i poglavlja (glave). Lektira 1. <i>Mujo Hrnjica ženi brata Halila</i>, narodna epska pjesma 2. <i>Đerzelez Alija i vila</i>, narodna epska pjesma 3. <i>Tale Ličanin odlazi u Liku</i>, narodna epska pjesma 4. <i>Bajka o prstenu</i>, narodna bajka 5. Narodne basne, izbor 6. <i>Putnik i gostioničar</i>, šaljiva narodna priča 7. Izbor kratkih narodnih umotvorina 8. <i>Vodeni cvjetovi</i>, Ahmet Hromadžić 9. <i>Majka</i>, Zija Dizdarević 10. <i>Hrt</i>, Ćamil Sijarić 11. <i>Sijelo mudraca</i>, Nedžad Ibrišimović 12. <i>Niko i ništa</i>, Alija Isaković 13. <i>Tri lica moga oca</i>, Rizo Džafić 14. <i>Veliki pljusak</i>, Hasan Kikić 15. <i>Majstorije</i>, Advan Hozić 16. <i>Pet zrelih krušaka</i>, Vilijam Sarojan 17. <i>Roman o novčiću</i>, Kemal Mahmutefendić (odlomak) 18. <i>Ulica divljih kestenova</i>, Danilo Kiš 19. <i>Vučja gora</i>, Safet Sijarić (odlomak) 20. <i>Hobit</i>, Dž.R.R. Tolkin (odlomak) 21. <i>Brod na vidiku</i>, Alija Dubočanin (izbor) 22. <i>Dug zavičaju</i>, Zaim Azemović DRAMA I FILM Književni termini i pojmovi Osnovne odlike drame. Dramske vrste, skeč, dokumentarni film. Lektira 1. <i>Dok se dvoje svađaju, treći se koristi</i>, Abdulah Sidran 2. <i>Đaci pješaci</i>, Vefik Hadžisalihović NACIONALNA KULTURA Značajni bošnjački kulturno-historijski spomenici (osvrst na spomenike koji su učenicima poznati).

		Značajne ličnosti iz historije Bošnjaka (osvrst i na historijske događaje koji su učenicima poznati). Život i običaji Bošnjaka. Elementi tradicije u književnim djelima. Geografski položaj nekadašnjeg Novopazarskog sandžaka.
	Gramatika (morfologija, sintaksa)	- razlikuje riječi kao leksikološke jedinice; - razlikuje promjenjive od nepromjenjivih riječi; - razlikuje imenske riječi prema vrsti i značenju; - razlikuje kategorije roda, broja, padeža u vezi sa imenskim riječima; - prepoznaje padeže u njihovim osnovnim značenjskim ulogama; - zna pronaći padež u rečenici, pravilno upotrijebiti padežni oblik u pisanju; - razlikuje kategorije lica, roda, broja u vezi sa glagolima; - prepoznaje glagolske oblike u svom osnovnom značenju; - razlikuje glavne i zavisne rečenične članove (u tipičnim primjerima);
	Pravopis	Vrste riječi: promjenjive (imenice, zamjenice, pridjevi, brojevi, glagoli) i nepromjenjive (prilozi, prijedlozi, uzvici, veznici i riječce). (Usporedba sa nastavnim sadržajima srpskoga jezika i baziranje na razlikama). Promjenjive vrste riječi (značenje i vrste), padeži, deklinacija i konjugacija. (Usporedba sa nastavnim sadržajima srpskoga jezika i baziranje na razlikama). Glagolski oblici - osnovno značenje i tvorba: infinitiv i infinitivna osnova; prezent i prezentska osnova, pomoćni glagoli u prezentu (naglašeni i nenaglašeni oblici), radni glagolski pridjev, perfekt, futur I. (Usporedba sa nastavnim sadržajima srpskoga jezika i baziranje na razlikama). Nepromjenjive riječi: prilozi, prijedlozi, uzvici, veznici i riječce. (Usporedba sa nastavnim sadržajima srpskoga jezika i baziranje na razlikama). Rečenica - prosta i složena. Glavni rečenični članovi: subjekt i predikat (glagolski i imenski). Zavisni rečenični članovi: pravi i nepravi objekt; adverbijalne odredbe za mjesto, vrijeme, uzrok, način i količinu; atribut i apozicija. (Usporedba sa nastavnim sadržajima srpskoga jezika i baziranje na razlikama).
	Ortoepija	Veliko slovo u pisanju višečlanih geografskih naziva, u nazivima institucija, preduzeća, ustanova, organizacija. Pisanje riječce <i>ne</i> uz glagole, imenice i pridjeve; pisanje riječce <i>li</i>. Alternacija -je/-ije. Izgovaranje glasova Č i Ć. Izgovaranje glasova Dž i Đ. Izgovaranje glasa H. Glasno čitanje različitih vrsta tekstova. Intonacija i pauze vezane za interpunkcijske znake.

		tekstove;	
	JEZIČKA KULTURA	- koristi različite oblike kazivanja; deskripciju (portret i pejzaž), pripovijedanje u 1. i 3. licu, dijalog; - sastavlja govoreni ili pisani tekst o doživljaju književnog djela i na teme iz svakodnevnog života i svijeta mašte izdvajajući glavne ideje i prateći njihov razvoj, - pronalazi eksplicitno i implicitno sadržane informacije u jednostavnijem književnom i neknjiževnom tekstu;	Prepričavanje, pričanje, opisivanje (opisivanje portreta i pejzaža). Razvijanje kulture slušanja različitih tekstova ili usmenog izlaganja. Izražajno čitanje, glasno čitanje, čitanje po ulogama, čitanje sa zadatkom.
	MEDIJSKA KULTURA	- zna da razlikuje film od pozorišne predstave; radio od TV emisije.	Film i pozorište. Radio i TV emisije.

KORELACIJA SA DRUGIM PREDMETIMA

Srpski jezik i književnost
Historija
Muzička kultura
Likovna kultura
Vjerska nastava
Građansko vaspitanje

UPUTSTVO ZA OSTVARIVANJE PROGRAMA

U procesu nastave *Bosanskog jezika sa elementima nacionalne kulture* treba uvažiti osnovnu pedagošku pretpostavku da je učenik u centru obrazovno radne kreacije, pa stoga nastavnik mora upoznati i uvažavati intelektualno-mentalne i psihološke sposobnosti učenika, kako bi pronašao didaktičku formulu koja će garantirati da će učenici moći savladati nove sadržaje.

U nastavnom procesu treba na zanimljiv način prezentirati pažljivo odabrane jezičko-literarne vrijednosti koje će učenici bez teškoća usvojiti, jer će im biti potrebne za dalje školovanje, bogaćenje opće kulture i znanja o životu.

Pored općih metoda, u savremenoj nastavi jezika i književnosti treba primijeniti i:

- metodu čitanja i rada na tekstu,

- metodu razgovora - dijalošku metodu,
- metodu izlaganja i objašnjavanja (monološku metodu),
- metodu praktičnog rada - naučno-istraživačku metodu iz oblasti jezika, dijalektologije, uočavanje prozodijskih osobina lokalnoga govora, sakupljanja raznih oblika usmene književnosti, rad na sredstvima medijske tehnologije.

Potrebno je primijeniti različite oblike rada kao što su: rad sa pojedincima - diferencirani rad, rad u parovima, rad u grupama, rad sa cijelim odjeljenjem; učenje kroz različite vrste igara, kao što su kvizovi, recitali, imitacije, skečevi i slično, kako bi se ponavljanjem i uvježbavanjem došlo do ciljanih rezultata.

Nastava bosanskoga jezika sa elementima nacionalne kulture daje temeljna znanja iz jezika, književnosti i nacionalne kulture.

Kod učenika treba probuditi interesovanje da čitaju, zapisuju, prikupljaju i sistematizuju leksiku svoga maternjeg jezika, da upoznaju, prihvate i afirmiraju osobenosti svoje kulture, običaja i načina života.

Nastava je koncipirana na upoznavanju, njegovanju i afirmiranju kulture Bošnjaka, ovladavanju bosanskim standardnim jezikom u usmenom i pismenom izražavanju, njegovanju i bogaćenju jezičkoga i stilskoga izraza, bogaćenju rječnika, upoznavanju učenika sa bogatom riznicom narodnoga stvaralaštva Bošnjaka, sticanju znanja iz historije i tradicije Bošnjaka.

I. PLANIRANJE NASTAVE UČENJA

Nastavni program orijentiran je na ishode. Učenje i poučavanje će, umjesto na sadržaje, biti usmjereno na ishode učenja koji upućuju na to koja će znanja i vještine učenik usvojiti na kraju školske godine. Zato će u središtu nastavnoga procesa biti učenik, a ne nastavni sadržaji. Nastavnici će samostalno, ali i u dogovoru s učenicima, na temelju predloženih kriterija, načela, smjernica i preporuka, te svoga iskustva, analiza i procjene odabirati kako će i pomoću kojih tekstova i izvora njihovi učenici ostvariti ishode učenja. Učenici će istraživati i otkrivati koristeći prethodno usvojena znanja i iskustva. To omogućava individualizaciju nastave koja će tako biti učinkovitija i zanimljivija.

Savremeni odgojno-obrazovni proces prepoznatljiv je po usmjerenosti na učenika. Pomoću ishoda učenja prilikom planiranja i programiranja aktivnosti poučavanja i učenja moguće je ostvariti takav pristup. Prednosti primjene ishoda učenja u osnovnom obrazovanju su brojne, vrednujemo ih u odnosu na to šta pružaju učenicima i nastavnicima. Učenicima pomažu da shvate šta je to što se od njih očekuje, doprinose racionalizaciji nastave i učenja i omogućavaju (samo)praćenje napredovanja. Daju im konkretnu predstavu o tome šta treba znati na kraju realizacije određene teme, cjeline, predmeta, razreda, pa i na kraju osnovne škole. Ishodi učenja mogu olakšati i pripreme učenika za pisane i usmene provjere. Predstavljaju osnov za izbor nastavnih sadržaja, što nastavniku daje slobodu da u nastavi koristi različite izvore i da učenike upućuje na to da tragaju za novim izvorima saznanja. Precizno definirani ishodi učenja omogućavaju i lakši izbor nastavnih strategija, metoda i postupaka, čime se olakšava didaktičko-metodičko kreiranje procesa poučavanja i učenja. Osim toga što ishodi učenja impliciraju aktivnosti učenika u nastavi i učenju, njihovom primjenom mogu se diferencirati zadaci za vrednovanje učeničkog izraza.

II. OSTVARIVANJE NASTAVE I UČENJA

KNJIŽEVNOST

Što se tiče književnih tekstova, u petome razredu čitaju se lirske pjesme (pejzažne, ljubavne, sevdalinke), basne, bajke, šaljive narodne priče, igrokazi, odlomci iz romana.

Književni tekstovi su razvrstani po književnim rodovima - lirika, epika i drama. Izbor djela je zasnovan na principu prilagođenosti uzrastu.

Pri realizaciji programa nastavnik treba da uspostavi korelaciju sa drugim nastavnim predmetima.

JEZIK I JEZIČKA KULTURA

Sadržaji iz jezika uglavnom su bazirani na usporedbi sa jezičnim sadržajima koji se obrađuju na časovima srpskoga jezika. Akcent je stavljen na razlikama u jezičnoj i pravopisnoj normi. Kroz nastavne sadržaje učenici ovladavaju standardnim bosanskim jezikom.

MEDIJSKA KULTURA

Sa pojedinim elementima medijske pismenosti učenici su već upoznati kroz nastavu srpskoga jezika. Potrebno je napraviti korelaciju da bi proširili znanja o pojmu dječijeg časopisa, radia, televizije i filma. Kroz ove pojmove učenici se postepeno uvode u svijet medijske umjetnosti.

NACIONALNA KULTURA

Učenici se upoznaju sa nacionalnom kulturom kroz sadržaje iz književnosti, jezika i jezičke kulture, kao i kroz neke izdvojene sadržaje koji su usko povezani sa tradicijom i historijom Bošnjaka.

BUGARSKI JEZIK

Napomena

MAĐARSKI JEZIK

Napomena

RUMUNSKI JEZIK

Napomena

RUSINSKI JEZIK

Napomena

SLOVAČKI JEZIK SA ELEMENTIMA NACIONALNE KULTURE

Názov predmetu	SLOVENSKÝ JAZYK AKO JAZYK S PRVKAMI NÁRODNEJ KULTÚRY
Cieľ	Cieľ výučby a učenia <i>slovenského jazyka s prvkami národnej kultúry</i> je

dosiahnuť taký stupeň rozvoja komunikačných zručností u žiaka, aby vedel samostatne uplatniť osvojené rečové zručnosti v štandardných i odborných komunikatívnych situáciách (a v súlade s tematickým minimom aj v písanej podobe), pestovať národnú a kultúrnu identitu, etnickú sebaúctu a zoznamovať ich s prvkami tradície, kultúry, zvykov a obyčajov slovenského národa s osobitným dôrazom na slovenskú komunitu v Srbsku.

Ročník

Piaty

Ročný fond hodín **72 hodín**

OBLASŤ/TÉMA	VÝKONY Po spracovanej tému/oblasti žiak bude schopný:	OBSAH
LITERATÚRA	- určiť literárny druh literárneho diela - analyzovať prvky kompozície lyrickej básne (strofa, verš); - odlíšiť charakteristické vlastnosti ľudovej slovesnosti od vlastností umeleckej literatúry - rozlíšiť realistickú a fantastickú prózu - rozlíšiť literárne postupy - hodnotiť umelecký prednes, rozprávanie alebo dramatický dej (žartovný, veselý, smutný a pod.) - určiť tému, miesto a čas konania deja; dejovú postupnosť - ilustrovať vlastnosti postáv na príkladoch z textu - ilustrovať povery, zvyky/obyčaje, spôsob života a udalosti z minulosti opísané v literárnych dielach - analyzovať prvky kompozície dramatického diela (dejstvo, scéna, výstup)	LYRIKA Literárne termíny a pojmy Básnik a báseň. Strofa a verš v lyrickej básni/piesni. Druhy autorských a ľudových lyrických piesní a básní: opisné, zbojnícke a obradné. Školská lektúra 1. Juraj Tušiak: <i>Keď moja mama nie je doma</i> 2. Milan Rúfus: <i>Chlieb náš každodenný</i> 3. Elena Čepčeková: <i>Púpavy</i> 4. Daniel Hevier (výber z diela) 5. Jozef Pavlovič (výber z diela) 6. Rudolf Dobiáš: <i>Domov</i> 7. Dragan Lukić: <i>Učiteľ</i> 8. Ľudové piesne: (výber) 9. Vianočná pieseň: <i>Tichá noc</i> 10. Ľudové koledy a vinše: (výber) EPIKA Literárne termíny a pojmy Spisovateľ a rozprávač. Slovotvorné postupy: opis, rozprávanie v prvej a tretej osobe; dialóg. Fabula: sled udalostí. Charakteristika postáv - spôsob vyjadrovania, správanie, fyzický vzhľad. Druhy epických diel: bájka, ľudová a autorská rozprávka. Školská lektúra 1. Slovenská ľudová bájka: <i>Lišiak a žaba</i> 2. Ladislav Kuchta: <i>Martin na bielom koni</i> 3. Slovenská ľudová rozprávka: <i>Kapsa, potras sa</i> 4. Pavel Grňa: <i>Stred sveta</i>

		5. Klára Jarunková: <i>O škole, do ktorej sa nedalo prísť načas</i> 6. Mária Ďuríčková: <i>Ako sa Jožko rozhodol, že bude mať dobré vysvedčenie</i> 7. Zoroslav Spevák Jesenský: (výber z diela) DRÁMA Literárne termíny a pojmy Dejstvo, výstup, osoby v dráme. Dramatické útvary a rozhlasová hra. Školská lektúra 1. Bábkové divadlo pre deti: (výber) 2. Detské ľudové hry: (výber) VEDECKOPOPULÁRNE A INFORMAČNÉ TEXTY 1. Malé formy ľudovej slovesnosti 2. Zo života našich predkov 3. Výber z kníh, encyklopédií, časopisov pre deti a internetu. DOMÁCA LEKTÚRA 1. Slovenské ľudové rozprávky a bájky: (výber) 2. Výber z antológie: <i>Postavím si palác z palaciniék</i> Doplnková lektúra (výber z 3 diel) 1. Pozeral/a som detský slovenský film: (voľný výber) 2. Komix podľa výberu 3. Pozeral/a som divadelné predstavenie pre deti
JAZYK	Gramatika (jazyk, fonetika, lexikológia, morfológia)	- chápať vzťah k materinskému jazyku a k jazyku iných národov - poznať zhodu jazykových javov medzi slovenčinou a srbčinou - odlíšiť spisovný jazyk od nárečia - rozlíšiť podelenie spoluhlások na tvrdé, mäkké a obojaké - rozlíšiť ohybné slovné druhy - poznať pády a pádové Materinský jazyk a jazyky iných národov. Kontaktové jazyky: slovenčina a srbčina. Spisovný jazyk a nárečia. Tvrdé, mäkké a obojaké spoluhlásky. Ohybné slovné druhy: podstatné mená, prídavné mená, zámená, číslovky, slovesá (vymenovať a poznať v texte). Podstatné mená - pojem a členenie (všeobecné a vlastné) Prídavné mená - stupňovanie prídavných mien. Zámená - osobné zámená. Číslovky - pojem a členenie (základné a radové).

	koncovky v korelácii so srbčinou - určiť kategóriu rodu, čísla, pri ohybných slovách	Slovesá - slovesné tvary (prítomný, minulý a budúci čas).
Pravopis	- uplatniť pravopisnú normu pri písaní vybraných slov (typické príklady) - dôsledne uplatniť pravopisnú normu pri písaní veľkého písmena - uplatňovať interpunkčné znamienka - používať <i>Pravidlá slovenského pravopisu</i> a iné pravopisné príručky	Písanie <i>i/y, í/ý</i>. Veľké písmeno v geografických názvoch, názvoch inštitúcií, ustanovizní, organizácií (typické príklady). Interpunkčné znamienka: čiarka (pri vymenovávaní a oslovovaní); úvodzovky (priama reč); pomlčka (namiesto úvodzoviek v priamej reči). Pravopisné príručky.
Ortoepia	- správne vyslovovať tvrdé spoluhlásky <i>d, t, l, n</i> pred <i>i, e</i> - správne vyslovovať slová vzhľadom na intonáciu - rozprávať jasne dbajúc na spisovnú jazykovú normu - plynulo a zreteľne čítať nahlas literárne a vecné texty	Výslovnosť tvrdých spoluhlások <i>d, t, l, n</i> pred <i>i, e</i>. Intonácia a prestávky v spojení s interpunkčnými znamienkami; intonácia opytovacích viet. Artikulácia: hlasné čítanie textov (individuálne alebo v skupine).
JAZYKOVÁ KULTÚRA	- využívať rôzne slohové postupy: deskripciu (portrét, interiér, exteriér, prírodné javy), rozprávanie v 1. a 3. osobe, dialóg - vedieť sa poďakovať, požiadať o pomoc, počúvať hovoriaceho - určiť časti textu (názov, odseky) - utvoriť hovorový prejav alebo napísaný text o vnímaní prečítaného literárneho diela a na témy z každodenného života a vlastnej predstavivosti - urobiť a predniesť dramtizáciu prečítaného textu podľa výberu, zážitku alebo udalosti z	Rozprávanie - o zážitkoch, o tom čo videli, čo by si priali. Tvorenie skupiny slov na určenú tému a viet zo zadaných slov. Samostatné rozprávanie (niekoľko viet) o svojom súrodencovi, priateľovi, spolužiakovi, o živote v škole, o svojom zážitku, o nejakej udalosti, v ktorej brali účasť. Opis - interiéru a exteriéru, ľudí, zvierat, prírodných javov. Poďakovanie, žiadosť o pomoc, účasť v dialógu. Vyjadrenie svojho názoru o prečítanom texte (čo sa mi páčilo a prečo). Názov textu, autor, ústredná postava a jej vlastnosti. Reprodukcia počutého a prečítaného textu alebo rozprávky za pomoci osnovy alebo samostatne. Opis obrázka alebo dejovej postupnosti pomocou členenej ilustrácie. Reprodukcia slovenského filmu, rozprávky, detského divadelného predstavenia podľa

	každodenného života - používať slovník pri obohacovaní slovnej zásoby (paralela so srbským jazykom, a pri preklade) - čítať kratší jednoduchý text s porozumením - správne odpísať - kratší text so zadanou úlohou (obmena rodu, čísla, času, slabík...). - zostaviť a napísať pozdrav a blahoželanie - zaspievať priliehavé slovenské ľudové a súčasné populárne detské pesničky - predniesť ľudové koledy a vinše vzťahujúce sa na sviatky alebo ročné obdobia - zapojiť sa do vekuprimeraných detských ľudových hier a tancov - poznať charakteristiky slovenského ľudového odevu (s regionálnym zameraním) - zaznamenávať sviatky (v porovnaní so srbskými) - poznať tradičné slovenské zvyky a obyčaje (zabíjačka, Mikuláš, Lucka, oblievačky) a k tomu priliehavé tradičné jedlá	zostavenej osnovy. Dramatizácia textu podľa výberu, zážitku alebo udalosti z každodenného života. Používanie slovníka pri obohacovaní slovnej zásoby, paralela so srbským jazykom, kalky, vysvetlenie významu slov v kontexte. Používanie slovníka pri preklade. Hlasné a tiché čítanie, správna dikcia a intonácia vety. Odpisovanie kratších viet a textov, charakteristických slov a výrazov, odpisovanie so zadanou úlohou (obmena rodu, čísla, času, slabík...). Písanie pozdravu a blahoželaní. Verejný výstup, prezentovanie vlastnej a tímovej práce. Tradičná slovenská ľudová kultúra.

KORELÁCIA S INÝMI PREDMETMI

Dejepis

Hudobná kultúra

Výtvarná kultúra

Náboženstvo

Občianska výchova

POKYNY NA REALIZÁCIU PROGRAMU

Učebné osnovy slovenského jazyka s prvkami národnej kultúry obsahujú tri vzdelávacie oblasti: literatúru, jazyk a jazykovú kultúru. Rozdelenie hodín sa neodporúča podľa vzdelávacích oblastí, ba naopak, na každej hodine by sa mala venovať náležitá pozornosť kultúre vyjadrovania žiakov, národnej tradícii, zvykom, obyčajam a kultúre Slovákov v

Srbsku. Teda, všetky tri oblasti sa navzájom integrujú a ani jedna sa nemôže vyučovať oddelene a bez vzájomnej spätosti s inými oblasťami.

Učebné osnovy slovenského jazyka založené sú na vzdelávacích výkonoch, respektíve na procese učenia a žiackych výkonoch. Vzdelávacie výkony predstavujú opis zjednotených vedomostí, zručností, postojov a hodnôt, ktoré žiak buduje, rozširuje a prehľbuje prostredníctvom troch vzdelávacích oblastí tohto vyučovacieho predmetu.

I. PLÁNOVANIE VYUČOVACIEHO PROCESU A UČENIA

Učebné osnovy zamerané na výkony umožňujú učiteľovi väčšiu voľnosť, viac možností v tvorení vyučovacieho procesu a učenia. Úlohou učiteľa je, aby kontextualizoval daný program potrebám konkrétnej triedy majúc na zreteli: poznávaciu úroveň slovenského jazyka, zloženie triedy a charakteristiky žiakov; učebnice a iné učebné materiály, ktoré bude používať; technické podmienky, vyučovacie prostriedky a médiá, ktorými škola disponuje; rezorty, možnosti, ako i potreby lokálneho prostredia, v ktorom sa škola nachádza. Vychádzajúc z daných výkonov a obsahov, učiteľ najprv tvorí svoj ročný globálny plán práce, z ktorého neskoršie bude rozvíjať svoje operatívne plány. Výkony definované podľa oblastí, uľahčujú učiteľovi sfunkčnenie výkonov na úrovni konkrétnej vyučovacej jednotky. Teraz má učiteľ pre každú oblasť definované výkony. Od neho sa očakáva, že pre každú vyučovaciu jednotku vo fáze plánovania a písania prípravy na hodinu definuje diferencované výsledky práce žiakov: tie, ktoré by všetci žiaci mali dosiahnuť, tie, ktoré by väčšina žiakov mala dosiahnuť, a tie, ktoré by mali iba niektorí žiaci dosiahnuť. Takýmto spôsobom sa dostane nepriamy vzťah so štandardmi na troch úrovniach žiackych výkonov. Zároveň pri plánovaní treba mať na zreteli, že sa výkony rozlišujú, že sa niektoré ľahšie a rýchlejšie môžu realizovať, ale pre väčšinu výkonov (najmä v oblasti literatúry) potrebné je omnoho viac času, viacej rozličných aktivít a prác na rôznych textoch. Vo fáze plánovania vyučovacieho procesu je veľmi dôležité mať na zreteli, že učebnica je iba vyučovacím prostriedkom a že neurčuje obsah vyučovacieho predmetu. Preto k obsahu učebníc treba pristúpiť selektívne. Pritom učebnica je len jedným z možných prameňov vedomostí a učiteľ žiakom umožňuje prehľad a vlastnú skúsenosť v používaní iných prameňov poznania. Pri plánovaní vyučovacieho procesu treba prihliadať na predbežné vedomosti, skúsenosti, intelektuálne schopnosti a na záujmy žiaka. Nevyhnutné je dať dôraz na rozširovanie slovnej zásoby a možnosti využívať jednotlivé kultúrne podujatia a sviatky, ktoré sa ponúkajú v daných prostrediach, s cieľom formovania predstáv o živote Slovákov v minulosti, o tradíciách a kultúre, ktorá slovenskú menšinu na týchto priestoroch charakterizuje. Odporúča sa porovnávať zaznamenávanie určitých sviatkov so zaznamenávaním sviatkov iných menšín, ktoré žijú spolu so Slovákami v daných lokalitách.

II. REALIZÁCIA VYUČOVACIEHO PROCESU A UČENIA

LITERATÚRA

Základ programu z literatúry tvoria texty z lektúry. Lektúra je rozvrhnutá podľa literárnych druhov - lyrika, epika, dráma a zároveň obohatená výberom neliterárnych, vedecko poulárnych a informatívnych textov. Povinná časť lektúry pozostáva hlavne z častí, ktoré patria do základného národného korpusu, ktorý je obohatený aj súčasnými aktuálnymi dielami. Výber diel je v najväčšej miere založený na princípe vekovej primeranosti.

Práca s textom

Rozlišovanie: rozprávky (ľudové a autorské), bájky, básne, porekadlá a príslovia, hádanky, rečňovanky.

Čítanie - kratších slovenských ľudových rozprávok, textov z umeleckej tvorby, piesní, básní, bájok. Nacvičovanie plynulého čítania s porozumením, ktoré sa rovná hovoru. Pri spracovaní básní treba nacvičovať umelecký prednes.

Od žiakov v tomto veku treba očakávať, že budú vedieť postrehnúť priebeh udalosti, hlavnú a vedľajšie postavy, čas a miesto konania deja, začiatok, zauzlenie a rozuzlenie, dejovú postupnosť, opis okolia a ľudí; posolstvo prísloví; ponaučenie bájok porovnávať s udalosťami zo života. Všímať si fantastické prvky v rozprávkach a prenesený význam v bájkach.

Odporúča sa žiakom prezentovať populárne detské a ľudové piesne, sledovať detské časopisy (písanie krátkych literárnych prác do časopisov), spoločné pozeranie a rozbor aspoň jedného divadelného predstavenia a filmu pre deti v slovenskej reči.

Texty z doplnkovej časti programu majú poslúžiť učiteľovi aj pri spracovaní učiva z gramatiky, tiež na spracovanie a upevňovanie obsahov z jazykovej kultúry. Diela, ktoré učiteľ nespracuje, má navrhnúť žiakom na čítanie vo voľnom čase.

Nový program je založený na väčšej integrácii literárnych a neliterárnych diel. Korelácia je umožnená adekvátnym kombinovaním povinných a nepovinných diel.

Okrem korelácie medzi textami učiteľ má umožniť vertikálnu koreláciu. Tiež má byť oboznámený s obsahmi slovenského jazyka z predchádzajúcich ročníkov, čo umožňuje dodržiavať princípy postupnosti a systematickosti.

Učiteľ má poznať obsahy predmetu z prírody a spoločnosti pre 3. a 4. ročník (príklad: *Sťahovanie Slovákov na Dolnú zem...*), tradičnú a súčasnú duchovnú kultúru Slovákov s dôrazom na zvyky a obyčaje Slovákov v Srbsku.

Horizontálnu koreláciu učiteľ nadväzuje predovšetkým na vyučovanie srbského jazyka, dejín, výtvarnej kultúry a hudobnej kultúry, náboženstva a občianskej výchovy.

Vzdelávacie výkony späť s oblasťou literatúry založené sú na čítaní. Rôzne obmeny pri čítaní sú základným predpokladom, aby žiaci vo vyučovaní získavali vedomosti a aby sa úspešne uvádzali do sveta literárneho diela. V piatom ročníku pestuje sa predovšetkým zážitkové čítanie a žiaci sa postupne uvádzajú do bádateľského čítania.

JAZYK

Vo vyučovaní jazyka žiaci sa uschopňujú pre správnu ústnu a písomnú komunikáciu v spisovnom slovenskom jazyku.

Keď sa v obsahoch programu uvádzajú vyučovacie jednotky, ktoré žiaci už spracovali v nižších ročníkoch, stupeň osvojenosti a uplatnenosti spracovaného učiva sa overuje, opakuje a nacvičuje na nových príkladoch, ktoré predchádzajú spracovaniu nových obsahov, pričom sa zabezpečuje kontinuita práce a systematickosť v nadväzovaní nového učiva na získané vedomosti.

Nevyhnutné je, aby učiteľ vždy mal na zreteli význam priliehavých a systematických cvičení, lebo učivo sa nepovažuje za zdolané, kým sa dobre nenacvičí. To znamená, že cvičenia majú byť súčasťou spracovania učiva, uplatnenia, opakovania a upevňovania vedomostí.

Pravopis

Pravopisné pravidlá sa osvojujú prostredníctvom systematických cvičení (pravopisné diktáty, oprava textu, testy s otázkami z pravopisu atď.). V kontexte pravopisných cvičení žiaduce je občas zapojiť aj otázky, ktorými sa overuje ortografia (správne písanie písmen).

Treba podnecovať žiakov, aby sami zisťovali a opravovali pravopisné chyby, SMS komunikácií, ako aj pri rôznych typoch komunikácie prostredníctvom internetu.

Žiakov treba usmerňovať, aby používali pravidlá a príručky slovenského pravopisu. Žiaduce je, aby učiteľ mal tieto príručky na hodine vždy, najmä keď sa spracuje učivo z pravopisu a usmerňoval žiakov používať uvedené príručky.

Ortoepia

Učiteľ má neustále poukazovať na dôležitosť správnej výslovnosti, ktorá sa upevňuje prostredníctvom určitých ortoepických cvičení. Ortoepické cvičenia netreba realizovať ako osobitné vyučovacie jednotky, ale spolu so spracovaním tém z gramatiky; prízvuk vo vete sa môže nadväzovať na kultúru vyjadrovania, nácvik prednesu básne a pod. Používaním auditívnych záznamov žiakov treba zvykať na správnu výslovnosť, melodickosť, dikciu

Niektoré ortoepické cvičenia sa môžu konať aj pri zodpovedajúcich témach z literatúry: napr. artikulácia sa môže nacvičovať pri jazykolamoch, keď sa spracúvajú ako časť z ľudovej slovesnosti; prízvuk, tempo, rytmus, intonácia a prestávky sa môžu nacvičovať čítaním nahlas úryvkov z lektúry (podľa výberu učiteľa alebo žiaka) atď. Ako ortoepické cvičenia treba využívať aj prednes spamäti naučených úryvkov z poézie a prózy (pomocou auditívnych učebných prostriedkov).

JAZYKOVÁ KULTÚRA

Rozvíjať jazykovú kultúru je jedna z najdôležitejších úloh vyučovania materinského jazyka s prvkami národnej kultúry. Aj keď je táto oblasť vyučovania v programe určená ako osobitná oblasť, musí sa využívať tak pri spracovaní literárnych textov, ako aj pri vyučovaní gramatiky a pravopisu. Spracovanie literárneho textu a učenie gramatiky a pravopisu spisovného jazyka musí zahŕňať aj obsahy, ktoré prispievajú k pestovaniu kultúry ústneho a písomného vyjadrovania.

V tejto vekovej kategórii od žiakov treba očakávať poznanie nasledujúcich oblastí:

Rozprávanie - o zážitkoch, o tom čo videli, čo by si priali. Odprúčané témy na spracovanie: Širšia rodina. Príbuzenské vzťahy. Životopisné údaje. Hostia. Jedálny lístok. Návštevy. Môj priateľ - moja priateľka. Pracovný deň žiaka. Voľný čas. Záluby. Kniha. TV a rozhlas. Rozprávky starej matere a starého otca. Časti tela - podrobnejšie. Chráňme prírodu - zvieratá a rastliny. Počasie. Ročný kolobeh v prírode. Povolania a remeslá. Rodná reč. Láska k rodnej reči. Najdôležitejšie slovenské vojvodinské manifestácie pre deti - festivaly a prehliadky. Časopis *Zornička*. Návšteva priateľa v Novom Sade. Telefonická konverzácia. Doprava. Športy. Kupujeme počítač. Významné sviatky a dátumy pre slovenskú menšinu. Slovenské kultúrne, informačné a náboženské inštitúcie. Planéta Zem. Kontinenty, strany sveta. Kam by som chcel(a) cestovať. Pesničky, dialógy, scény, dielne na vylepšenie konverzácie. Komiks. Pexeso.

Od žiakov sa naďalej očakáva tvorenie skupiny slov pre určenú tému a viet zo zadaných slov. Majú vedieť vyjadriť svoj názor o prečítanom texte (čo sa mi páčilo a prečo), jeho názov, autora, ústrednú postavu a jej vlastnosti. Majú sa vedieť poďakovať, požiadať o pomoc. Majú samostatne porozprávať niekoľko viet o svojom súrodencovi, priateľovi, spolužiakovi, o živote v škole, porozprávať svoj zážitok, nejakú udalosť, v ktorej brali účasť...

Reprodukcia - počutého a prečítaného textu alebo rozprávky za pomoci osnovy alebo samostatne. Opísať obrázok alebo postupný dej pomocou členenej ilustrácie. Vedieť reprodukovať za pomoci osnovy sledovaný slovenský film, rozprávku alebo detské divadelné predstavenie, scénu alebo oslavu.

Opis - enteriéru a exteriéru, ľudí, zvierat, prírodných javov.

Dialóg - rozprávanie o udalosti prostredníctvom vynechania slov opisu; priama a nepriama reč. Majú povedať samostatne a súvisle najmenej 8 viet o obrázku, precvičenej téme a viesť dialóg.

Dávať dôraz na interpunkciu (bodka, čiarka, výkričník, otáznik).

Dramatizácia - kratšieho textu podľa výberu, zážitku alebo udalosti z každodenného života (situáciu v knižnici, v obchode, na pošte, u školského pedagóga...); čítanie podľa úloh a striedania úloh.

Rozhovor - prihliadať na rozvoj slovníka každodennej konverzácie, obohacovanie aktívnej slovnej zásoby, frazeológia. Frekventné vety z každodenného života. Rozličné tvary vyjadrovania, vynachádzavosť, dôvtip. Cvičenia so zmenou a dopĺňaním viet.

Slovník - použitie slovníka pri obohacovaní slovnej zásoby, paralela so srbským jazykom, kalky, vysvetlenie významu slov v kontexte. Obohacovanie slovnej zásoby žiakov pomocou didaktických hier z jazyka, rébusov, doplňovačiek, prešmyčiek, hlavolamov,... Písanie vlastného slovníka menej známych slov a výrazov.

Čítanie - Hlasné a tiché čítanie, správna dikcia a intonácia vety. Melódia vety. Slová, v ktorých nastáva spodobovanie spoluhlások.

Odpisovanie - kratších viet a textov, charakteristických slov a výrazov, odpisovanie so zadanou úlohou (obmena rodu, čísla, času, slabík...). Písanie krátkej slohovej práce podľa osnovy alebo zadaných otázok v rozsahu 6-8 viet; písanie pozdravu a blahoželanía.

Žiaci si majú osvojiť aktívne približne 300 slov a frazeologických spojení. Pasívna slovná zásoba má byť na každej úrovni vyššia ako aktívna.

Ako mimovyučovacie čítanie sa odporúčajú časopisy pre deti a mládež, slovenská detská literatúra a ľudová slovesnosť.

Od žiakov očakávame, aby vedeli aspoň 4 básne, 5 slovenských ľudových piesní a súčasne populárne detské pesničky, hádanky, riekanky, niektoré porekadlá a príslovia, predniesť ľudové koledy a vinše vzťahujúce sa na sviatky alebo ročné obdobia, dve krátke prózy v rozsahu 6-8 riadkov a 4 krátke dialógy alebo účasť v detskom divadelnom predstavení. Žiaci by sa podľa možnosti, mali zapojiť do vekuprimeraných detských ľudových hier a tancov, mali by poznať charakteristiky slovenského ľudového odevu (s regionálnym zameraním), zaznamenávať sviatky (v porovnaní so srbskými), poznať tradičné slovenské zvyky a obyčaje (zabíjačka, Mikuláš, Lucka, oblievačky) a k tomu priliehavé tradičné jedlá.

Prvky národnej kultúry a tradície

Zoznamovanie detí so základmi dejín slovenskej menšiny v Srbsku (presídľovanie, kultúrne, vzdelanostné, cirkevné a hospodárske snahy, vrcholné kultúrne výsledky, relevantné organizačné formy a inštitúcie...), sprostredkovanie poznatkov, ale i pestovanie emočného

vzťahu k tradícii, kultúre, obyčajom a zvykom slovenskej menšiny vo Vojvodine, Srbsku, ale i na celej Dolnej zemi (folklór, remeslá, ľudová slovesnosť, divadlo, literatúra, hudba, tradičné detské hry, obyčaje, demonológia...), no nie v zmysle romantického tradicionalizmu a paseizmu, ale vždy v relácii k budúcnosti, rozvoju a modernizácii. Na minulosť sa opierať, do budúcnosti sa pozeráť. Sprostredkovať deťom poznatky o slovenskej komunite v Srbsku (osady, inštitúcie a organizácie, osobnosti, mená, priezviská, pôvod...), ale i o stykoch s inými etnickými skupinami a kultúrami, o prínosoch Slovákov tunajšiemu prostrediu (v školstve, kultúre, umení, architektúre...). Snažiť sa slovenskú identitu a sebaúctu pestovať subtilne, nie prostredníctvom hesiel a fráz, ale na konkrétnych príkladoch, spájať pritom poznatky s emočným nasadením, vždy ale so zreteľom na menšinové a ľudské práva, na európsky kontext, tiež na interetnickú úctu, toleranciu a interakciu.

DIDAKTICKÉ POKYNY

Keď ide o tento predmet, musí sa mať na zreteli podstatná úloha: naučiť žiakov pekne rozprávať po slovensky, čítať, písať a získať zručnosť v jazykovej správnosti. Musia sa mať vždy na zreteli predvedomosti žiakov a na ne sa musí vždy sústavne nadväzovať. Na každej hodine si má učiteľ zvoliť diferencovaný prístup, lebo sú žiaci vekovo zmiešaní a prichádzajú s rozličnými jazykovými kompetenciami.

Gramatika sa má podávať v implicitnej podobe, namiesto opravovania chýb sa využíva modelovanie správneho rečového variantu. Neodmysliteľné je vytvorenie príjemnej atmosféry, ktorá predpokladá partnerský vzťah medzi učiteľom a žiakom a má pomôcť prekonať psychickú bariéru pri aktivizácii získaných rečových zručností, schopností a návykov. Každý jazykový prostriedok sa demonštruje v určitom kontexte, nie izolovane. V nácviku rečových zručností majú dominovať rozličné formy dialógov v interakcii učiteľ - žiak a žiak - žiak. K požiadavkám na spôsob vyjadrovania žiadúca je jednoduchosť, prirodzenosť, spontánnosť a jazyková správnosť.

III. SLEDOVANIE A HODNOTENIE VYUČOVANIA

Sledovanie a hodnotenie výsledkov postupovania žiaka je vo funkcii dosiahnutia výkonov a začína základným hodnotením úrovne, na ktorej sa žiak nachádza podľa toho, čo sa bude brať do ohľadu pri hodnotení procesu jeho postupovania, ako aj známka. Každá aktivita je dobrá príležitosť na hodnotenie postupovania a získavanie spätnej informácie. Každá vyučovacia hodina a každá aktivita žiaka je príležitosťou pre formatívne hodnotenie, totiž zaznamenanie postupovania žiaka a usmerňovanie na ďalšie aktivity.

Formatívne hodnotenie je zložkou súčasného prístupu vyučovaniu a znamená hodnotenie vedomostí, zručností, postojov a správania, ako aj rozvíjania zodpovedajúcej kompetencie diferencovane, počas vyučovacích hodín a v priebehu učenia. Výsledok takého hodnotenia dáva spätnú informáciu ako učiteľovi, tak aj žiakovi o tom, ktoré kompetencie sú dobre zvládnuté a ktoré nie, ako aj o účinnosti zodpovedajúcich metód, ktoré učiteľ uplatnil na uskutočnenie cieľa. Ako formatívne hodnotenie sa chápe zbieranie údajov o dosiahnutých výsledkoch žiaka a najčastejšie techniky sú: realizácia praktických úloh, sledovanie a zapisovanie aktivít žiaka v priebehu vyučovania, priama komunikácia medzi žiakom a učiteľom, evidencia pre každého žiaka, (mapa postupovania) atď. Výsledky formatívneho hodnotenia na konci vyučovacieho cyklu majú byť vyjadrené číselnou známkou.

Práca každého učiteľa je zložená z plánovania, uskutočnenia a sledovania a hodnotenia. Dôležité je, aby učiteľ sústavne sledoval a hodnotil diferencovane, okrem dosahov žiakov aj proces vyučovacích hodín a učenia, ako aj seba a svoju vlastnú prácu. Všetko, čo sa ukáže ako dobré a užitočné, učiteľ bude aj naďalej využívať vo svojej praxi vyučovania, a všetko to, čo sa ukáže ako nedostatočne účinné a efektívne, malo by sa zdokonaľiť.

UKRAJINSKI JEZIK

Napomena

HRVATSKI JEZIK

Cilj

Cilj nastave hrvatskog jezika s elementima nacionalne kulture je da učenici ovladaju hrvatskim standardnim jezikom u okviru predviđenih sadržaja te upoznaju elemente hrvatske kulture.

- Razumijevanje i međuovisnost društva i kulture zavičaja.
- Uočavanje specifičnosti hrvatskog jezika i jezika okoline.
- Osposobljavanje za samostalno učenje i istraživanje
- Osposobljavanje za kritičku uporabu informacija radi uočavanja sličnosti i razlika: jezika, religije i kulture.

Peti razred

Operativne zadaće

- Usporediti govorne vrijednosti hrvatskoga jezika s vrijednostima jezika okoline
- Proširivanje znanja o kulturi bunjevačkih Hrvata
- Njegovanje osjećaja za različite vrijednosti u vlastitoj i drugim kulturama
- Upoznati osnovne promjene svakodnevnog života
- Oplemenjivanje i bogaćenje mašte, upućivanje u simboličke forme i njegoavanje osobnog izraza i komunikativnosti učenika
- Upoznati važnost interkulturalnog dijaloga
- Upoznati raznolikost kulturnih utjecaja na razvoj vlastite kulture

SADRŽAJI PROGRAMA

Rječnik:

riječ (značenje, oblik i uloga riječi);

riječ u standardnom i nestandardnom jeziku (narječjima);

pisana i usmena riječ;

jednoznačnost i višeznačnost riječi;

riječi za imenovanje pripadnosti mjestu, kraju, zemlji, narodu;

riječi za oponašanje zvukova (onomatopeje).

Gramatika:

obnavljanje gradiva o jeziku od prvog do četvrtog razreda;

rečenica kao komunikacija jedinica;

jednostavna rečenica; neproširena i proširena;

glagolski i imenski predikat;

rečenica s izrečenim subjektom;

rečenica s više subjekata;

rečenica bez subjekta;

rečenični dodaci (pojam);

promjenljive riječi: imenice, zamjenice, pridjevi, brojevi, glagoli;

nepromjenljive riječi: prilozi, prijedlozi, veznici; čestice; usklici;

promjenljive riječi: osnova i nastavak;

deklinacija: funkcija i značenje padeža; padežna pitanja, osnovna značenja padeža;

imenice: opće, vlastite, zbirne, deklinacije imenica;

zamjenice: lične, povratne, posvojne, povratno-posvojna, upitne, odnosne, pokazne, neodređene; deklinacija zamjenica;

pridjevi - značenje i vrste, rod i broj, određeni i neodređeni oblik;

deklinacija pridjeva;

komparacija pridjeva;

brojevi: osnovni, redni i zbirni; brojeva imenica;

deklinacija brojeva;

prilozi (pojam);

prijedlozi (pojam);

veznici i usklici (pojam);

samoglasnici i suglasnici;

slog, dužina sloga;

akcent: razlikovanje dugih i kratkih slogova;

glasovne promjene u deklinaciji imenica i komparaciji pridjeva (palatalizacija, sibilizacija, jotacija, prijeglas, nepostojano a).

Pravogovor i pravopis:

rečenični i pravopisni znakovi;

veliko i početno slovo u imenima mjesta, krajeva, zemalja i naroda;

veliko početno slovo u imenima građevina, vozila, administrativnih jedinica;

usustavljivanje pisanja velikog slova u višestranim imenima;

sastavljeno i rastavljeno pisanje imenica, zamjenica, pridjeva i brojeva (uvježbavanje);

pisanje ne uz imenice, pridjeve i glagole;

izgovor i pisanje izgovornih cjelina uz zamjeničke enklitike;

pisanje superlativa;

pisanje brojeva.

Povijest jezika:

hrvatski standardni jezik;

hr. narj. štokavko, čakav. i kajkavsko.

KNJIŽEVNOST

Školska lektira

Hans Christian Andersen, *Majka*

Italo Calvino, *Košulja sretnog čovjeka*

Dobriša Cesarić, *Slavonija*

Jack London, *Zov divljine* (ulomak)

Pere Ljubić, *Podne*

Ivana Brlić Mažuranić, *Šuma Striborova* (ulomak)

Ivan Goran Kovačić, *Pada snijeg, pada snijeg*

Krilov, *Pčele i muve*

Gustav Krklec, *Val*

Ivan Kušan, *Uzbuna na zelenom vrhu*

Dositej Obradović, *Basne*

Luko Paljetak, *Stonoga u trgovini*

Veljko Petrović, *Jabuka na drumu*

Dušan Radović, *Kapetan Džo Pipfoks* (odlomak)

Dinko Šimunović, *Srna*

Dragutin Tadijanović, *Nosim sve torbe a nisam magarac*

Grigor Vitez, *Ptičja pjevanka*

Krešimir Zimonić, *Šuma Striborova* (strip)

Usmena književnost: *Ero s onoga svijeta; Ive vara duždeva sina.*

Domaća lektira

Ivan Kušan, *Koko u Parizu*

Mark Twain, *Tom Sojer*

Grigor Vitez, *Pjesme*

Balint Vujkov, *Zlatni prag*

Književnoteorijski pojmovi:

Poezija

- kompozicija: suodnos dijelova - stihova i kitica;
- motiv;
- akustički i vizulani elementi pjesničke slike;
- ritmičko ustrojstvo pjesme;
- vrste stihova: peterac, šesterac, sedmerac, osmerac, deseterac, dvanaesterac;
- vrste strofa: dvostih, trostih, četverostih;
- vezani i slobodni stih;
- epitet (pojam, određenje);

usporedba (pojam, određenje);
onomatopeja (pojam, određenje);
epska pjesma (osnovna obilježja);
lirska pjesma (osnovna obilježja);
pejzažna i rodoljubna lirska pjesma;
himna (osnovna obilježja);
usmeno i pisano pjesništvo.

Proza:

pripovjedač u prvom i trećem licu;
dijelovi fabule: uvod, zaplet; vrhuna, rasplet;
opis vanjskog i unutarnjeg prostora;
glavni i sporedni likovi;
etička karakterizacija lica; odnos prema drugima;
portret kao sredstvo karakterizacije;
crtica - mali epski oblik;
roman za mladež (osnovna obilježja).

Drama:

igrokaz (osnovna obilježja);
vrste igrokaza (kazališni, televizijski, radijski);
likovi u dramskom djelu.

JEZIČNO IZRAŽAVANJE

Govorenje:

prepričavanje;
stvaralačko prepričavanje;
razgovor (spontani, humoristični, telefonski);
izvješćivanje prema planu;

usmeni dijalog i monolog;

objašnjavanje;

raspravljanje.

Slušanje:

razvijanje kulture slušanja različitih vrsta tekstova.

Čitanje:

govorne vrednote pri čitanju lirskog, proznog i dramskog teksta;

pravilna intonacija izjavne, upitne i usklične rečenice;

glasno čitanje;

čitanje po ulogama;

usmjereno čitanje;

čitanje u sebi sa određenom zadaćom.

Pisanje:

pismeno prepričavanje;

stvaralačko prepričavanje;

opisivanje (prema planu);

pisanje pisma (intimno, poslovno);

objašnjavanje;

dokazivanje;

četiri školske pismene zadaće sa ispravicima tijekom školske godine.

NAČINI OSTVARIVANJA PROGRAMA

Hrvatski je jezik osnovno sredstvo sporazumijevanja, najsveobuhvatniji je predmet osnovnoškolskoga obrazovanja i temelj je za razumijevanje i usvajanje drugih predmeta. Tijekom osnovnoškolskoga obrazovanja predmet se ostvaruje kroz četiri nastavna područja: hrvatski jezik, jezično izražavanje, književnost i medijsku kulturu. Sadržaji i zadaće unutar predmeta međusobno se prožimaju, a prema načelu međupredmetnog povezivanja funkcionalno se nadopunjuju s ostalim nastavnim predmetima.

Svrha je nastave hrvatskoga jezika:

ovladavanje hrvatskim standardnim jezikom na razini osnovnoga obrazovanja;

razvoj jezičnih komunikacijskih sposobnosti i vještina;

razvijanje literarnih sposobnosti, čitateljskih interesa i kulture;

stjecanje osnovnih književnoteorijskih znanja te poznavanje najznačajnijih hrvatskih i svjetskih pisaca i njihovih djela;

osvješćivanje važnosti znanja hrvatskoga jezika kao općeg kulturnoga dobra;

razvijanje jezičnih sposobnosti u govornoj i pisanoj uporabi jezika;

poticanje učenika na usvajanje sadržaja medijske kulture, stjecanje znanja o medijima koji obilježavaju svijet današnjeg čovjeka.

Uz preporučene obrazovne zadatke nastava hrvatskoga jezika trebala bi:

u učenicima razviti zanimanje za zavičajne književnike, njihova djela i kulturnu baštinu zavičaja;

na primjerima iz književnih djela prepoznati moralne, duhovne, socijalne, vjerske i ljudske vrijednosti;

poticati učeničko zanimanje, razumijevanje i prihvaćanje različitih kultura, jezika i govora kako bi kvalitetnije surađivali i živjeli u multietničkom društvu;

na književnim predlošcima potaknuti učenike na razmišljanje i raspravu o razlozima rasne i vjerske mržnje, toleranciji, ljudskim pravima, prihvaćanju različitosti među ljudima;

razvijati učeničko usmeno i pismeno izražavanje, poticati ih da prepoznaju i izraze svoje misli i osjećaje.

БУЊЕВАЧКИ ГОВОР СА ЕЛЕМЕНТИМА НАЦИОНАЛНЕ КУЛТУРЕ

BUNJEVAČKI GOVOR SA ELEMENTIMA NACIONALNE KULTURE

ПЕТИ РАЗРЕД PETI RAZRED

Cilj nastave Bunjevačkog govora sa elementima nacionalne kulture je proširivanje stečenih znanja iz prethodnih razreda o bunjevačkom govoru u okviru predviđenih sadržaja, proučavanje književnosti na maternjem jeziku, osposobljavanje učenika za nove forme usmenog i pismenog izražavanja, stalno bogaćenje rečnika izvornim bunjevačkim rečima, kao i negovanje i razvijanje multikulturalnosti u našoj, multietničkoj sredini.

Operativni zadaci

- negovanje bunjevačkog govora u svakodnevnoj komunikaciji;
- osposobljavanje učenika za tečno čitanje i prepričavanje;

- bogaćenje sopstvenog rečnika izvornim bunjevačkim rečima uz pomoć Rečnika bačkih bunjevaca;

- proširivanje znanja o prostoproširenoj rečenici i njenim delovima;

- proširivanje znanja o promenljivim vrstama reči;

- sticanje znanja o nepromenljivim vrstama reči;

- sticanje osnovnih znanja o padežima i uočavanje razlika u deklinaciji srpskog jezika i bunjevačkog govora;

(odsustvo sibilizacije, instrumentalni nastavak - om)

- sticanje osnovnih znanja o glagolskom rodu i glagolskom vidu;

- uvođenje učenika u tumačenje motiva, pesničkih slika i stilskih izražajnih sredstava u lirskoj pesmi;

- uvođenje učenika u strukturu epskog književnog dela, njegovu kompoziciju i likove;

- uvođenje učenika u tumačenje dramskog dela, likove, obrte u radnji, elemente kompozicije;

- savladavanje tehnike u pisanju poetskih i proznih radova;

- proširivanje znanja o istoriji, kulturi i tradiciji Bunjevaca;

- razvijanje ljubavi prema bunjevačkom govoru sa naglaskom na potrebi njegovog očuvanja, negovanja i usavršavanja.

I. BUNJEVAČKI GOVOR

- podela rečenica prema komunikativnoj funkciji;

- uočavanje razlike između prostoneproširene i prostoproširene rečenice;

- razlikovanje i prepoznavanje imenskog i glagolskog predikata;

- subjekatski skup u rečenici (subjekat, atribut, apozicija);

- predikatski skup u rečenici (objekat i glagolske odredbe);

- promenljive vrste reči, obnavljanje i proširivanje stečenih znanja;

- nepromenljive vrste reči;

- osnovna značenja padeža i uočavanje razlika u deklinaciji srpskog jezika i bunjevačkog govora;

(odsustvo sibilizacije, instrumentalni nastavak - om)

- glagoli, glagolski vid i glagolski rod;

- uvežbavanje pravilne dikcije bunjevačkog govora;
- uočavanje i prepoznavanje razlika bunjevačkog govora u odnosu na standardni srpski jezik;
- pravilna upotreba velikog i malog slova;
- tri modela upravnog govora;
- pravopisni znaci.

II. KULTURA IZRAŽAVANJA

Usmeno izražavanje

- svakodnevno bogaćenje rečnika izvornim bunjevačkim rečima;
- pričanje o događajima i osećanjima;
- pričanje na osnovu zadate teme;
- prepričavanje pročitano g teksta prema utvrđenom planu;
- dovršavanje priče na zadati početak;
- razvijanje konverzacije na osnovu novousvojenih reči.

Pismeno izražavanje

- statičko opisivanje (portret, pejzaž, enterijer, eksterijer)
- dinamičko opisivanje (događaj)
- pisanje pisma;
- diktat, autodiktat;
- pravilna upotreba znakova interpunkcije;
- uključivanje učenika u nagradni konkurs "Bunjevačka lipa rič"
(prozni i poetski radovi na maternjem jeziku)
- pisanje 2 školska pismena zadatka;
(po jedan u svakom polugodištu)
- pisanje 2 domaća pismena zadatka i njihova analiza na času.

III. KNJIŽEVNOST

Školska lektira

- bunjevačke narodne pripovetke, bajke i basne - izbor;
- epske narodne pesme GROKTALICE - izbor;
- lirske narodne pesme KRALJIČKE I KOLEDARSKE - izbor;
- kraće narodne prozne vrste - poslovice, izreke;
- Gabrijela Diklić - "Veliki dan"
- Ana Popov - "Nediljom"
- Tomislav Kopunović - "Kad smo kadgod gazde bili"
- Alisa Prčić - "Moja nana"
- Stipan Šarčević - "Napušteni salaš"
- Gabrijela Diklić - "Božić u jednom danu"
- Vinko Janković - "Srića"
- Ana Popov - "Zagrljaj reka" (igrokaz)
- Alisa Prčić - "Dužijanca"
- Geza Babijanović - "Đeram"

Domaća lektira

- izbor iz "Tandrčkovog blaga 1"
- čitamo "Bunjevačku lipu rič 1" - zbornik radova školske dece na maternjem jeziku.

IV. ELEMENTI NACIONALNE KULTURE

- istorija - poreklo i ime Bunjevaca;
- verski običaji kod Bunjevaca vezani za Božić, Korizmu i Uskrs;
- narodni običaji kod Bunjevaca vezani za Božić, Uskrs, Kraljice, Dužijancu, svatove i prela;
- arhitektura - prvobitne nastambe Bunjevaca i prvi bunjevački salaši;
- muzika - prve bunjevačke umetničke, preljske pesme "Podvikuje bunjevačka vila", "Kolo igra, tamburica svira", "Kad zasnira tamburica jasna"
- savremene dečije pesme na maternjem jeziku;
- slikarstvo - Pavle Blesić - Slika salaša;
- filmska umetnost - dokumentarni film o Ivanu Sariću;

- domaća radinost - slamarstvo, ljuskura;
- bunjevačka nošnja - ženska i muška svakidašnja, radna nošnja;
- bunjevačke institucije i nacionalni praznici;
- bunjevačka jela - listići.

NAČIN OSTVARIVANJA PROGRAMA

Program Bunjevačkog govora sa elementima nacionalne kulture u 5. razredu ostvaruje se u nekoliko jasno definisanih etapa.

U oblasti govora stavljamo akcenat na veći unos izvornih bunjevačkih reči u svakodnevno izražavanje, u njihovo pravilno naglašavanje, kao i u poseban oblik rečeničkog iskaza koji je karakterističan za bunjevački govor.

Kultura usmenog i pismenog izražavanja se nadovezuje na pravilan bunjevački govor i predstavlja osnovu za svaku dobru, bilo usmenu, bilo pismenu, komunikaciju. Posebno treba insistirati na dečijem proznom i poetskom izražavanju i uzimanju što masovnijeg učešća na nagradnom konkursu "Bunjevačka lipa rič" koji kontinuirano sprovodi Bunjevačka matica i koji okuplja decu osnovnih i srednjih škola sa prostora Subotice i Sombora, koja rado pišu bunjevačkom ikavicom. Kao krajnji rezultat svakog sprovedenog konkursa krajem tekuće godine objavljuje se zbornik sa najoriginalnijim radovima učenika.

U oblasti književnosti proučavaju se dela savremenih bunjevačkih autora, ali se kroz sve naredne četiri godine ne zanemaruje i obimno narodno stvaralaštvo, kao i u starijim razredima, starija bunjevačka umetnička književnost. Razvija se logičko mišljenje putem razumevanja i tumačenja poetskih, proznih i dramskih tekstova koji obogaćuju dečiju maštu i doprinose većoj kreativnosti na maternjem jeziku.

Upoznavanje i negovanje nacionalne kulture ostvaruje se postupnim usvajanjem znanja o bunjevačkoj istoriji, kulturi i tradiciji. U oblasti verskih i narodnih običaja svake godine obrađuju se iste teme proširivanjem i usvajanjem novih znanja. Posebna pažnja u ovom segmentu posvećuje se razvijanju kreativnosti učenika, kao i posetama bunjevačkim institucijama koje su organizatori mnogobrojnih kulturnih manifestacija.

Nastava se izvodi putem sledećih metoda:

- interaktivna, nastavnik - učenik;
- radioničarska metoda;
- ambijentalna metoda;
- grupni rad;
- problemska metoda itd.

ČEŠKI JEZIK SA ELEMENTIMA NACIONALNE KULTURE

CILJ I ZADACI

Cilj nastave češkog jezika jeste da učenici ovladaju zakonitostima češkog književnog jezika na kom će se pismeno i usmeno pravilno izražavati, da upoznaju, dožive i osposobe se da tumače odabrana književna dela, pozorišna, filmska i druga umetnička ostvarenja iz češke kulturne baštine.

Zadaci nastave češkog jezika su sledeći:

- razvijanje ljubavi prema maternjem jeziku i potrebe da se on neguje i unapređuje;
- opismenjivanje učenika na temeljima književnog češkog jezika;
- postupno i sistematično upoznavanje gramatike češkog jezika;
- osposobljavanje za uspešno služenje književnim jezikom u različitim vidovima njegove pismene i usmene upotrebe u okviru tema iz svakodnevnog života (slušanje, čitanje, usmena i pisana produkcija i interakcija);
- usvajanje pravilnog izgovora i intonacije pri usmenom izražavanju i čitanju;
- savladavanje pisma i osnova pravopisa radi korektnog pismenog izražavanja u granicama usvojenih jezičkih struktura i leksike;
- razvijanje osećanja za autentične estetske vrednosti u češkoj književnoj umetnosti;
- upoznavanje, čuvanje, razvijanje i poštovanje češkog nacionalnog i kulturnog identiteta na delima češke književnosti, pozorišne i filmske umetnosti, kao i drugih umetničkih ostvarenja;
- razvijanje poštovanja prema češkoj kulturnoj baštini i potrebe da se ona neguje i unapređuje;
- vaspitavanje u duhu mira, tolerancije, kulturnih odnosa i saradnje među ljudima;
- sticanje svesti o interkulturalnosti.

PETI RAZRED

(2 časa nedeljno, 72 časa godišnje)

Ciljevi predviđeni nastavnim programom češkog jezika i književnosti sa elementima nacionalne kulture kao ishod imaju razvijanje sledećih **kompetencija** kod učenika:

- upoznavanje sa materijalnom i duhovnom kulturom češkog naroda;
- sticanje osnovnih znanja, umenja i navika od kojih zavisi opšta i književna kultura učenika, izgrađivanje potrebe za književnoumetničkim tekstovima, poštovanje nacionalnog, književnog i umetničkog nasleđa;
- uvođenje u osnovne pojmove o književnosti;
- upoznavanje sa književnoumetničkim tekstovima;
- aktivno slušanje čitanja teksta (audio i video zapisi);

- kazivanje napamet naučenih kraćih tekstualnih formi;
- upoznavanje osnovnih praznika i čeških običaja vezanih za te praznike;
- razvijanje osećanja za autentične estetske vrednosti u češkoj književnoj umetnosti;
- upoznavanje, čuvanje, razvijanje i poštovanje češkog nacionalnog i kulturnog identiteta na delima češke književnosti, pozorišne i filmske umetnosti, kao i drugih umetničkih ostvarenja;
- razvijanje poštovanja prema češkoj kulturnoj baštini i potrebe da se ona neguje i unapređuje;
- vaspitavanje u duhu mira, tolerancije, kulturnih odnosa i saradnje među ljudima;
- sticanje svesti o samom sebi i svom mestu u svetu sličnih i različitih, formiranje predstave o sopstvenom kulturnom identitetu, čime se u multinacionalnoj i multikonfesionalnoj sredini Srbije čuvaju prava i osobenosti manjina i njihov identitet;
- poznavanje čeških običaja vezanih za važne datume u životu pojedinca i kolektiva;
- poznavanje češke narodne nošnje;
- poznavanje geografskih pojmova (važni gradovi i turistički centri u Češkoj);
- poznavanje istorije i formiranja češkog naroda;
- poznavanje čeških folklornih pesama;
- poznavanje čeških folklornih plesova;
- poznavanje arhitekture (specifične kuće u češkim selima) i dr.

Operativni zadaci

U toku nastave *Češkog jezika sa elementima nacionalne kulture* u petom razredu osnovne škole, učenici treba da:

- usvoje predviđene jezičke strukture, komunikativne funkcije i leksički fond od oko 250-400 novih reči i izraza;
- razumeju na sluh povezanu složeniju sadržinu sa više leksičkih jedinica od onih koje učenici koriste produktivno;
- dalje se osposobe za razgovor o predviđenim temama, kao i za monološko izlaganje sa novim zahtevima u skladu sa predviđenom povećanom jezičkom građom;
- koriguju greške, i gramatičke i u domenu izgovora, koje se javljaju pod uticajem maternjeg jezika učenika;
- dalje se osposobe za samostalno, informativno čitanje lakših tekstova različitog žanra (literarnih, naučno-popularnih, publicističkih - listova za decu) i da upoznaju elemente kulture naroda koji govori češkim jezikom;

- dalje se osposobe za pismeno izražavanje na osnovu složenijih pitanja, zadatog plana i dr., uz savladavanje propisanih pravila koja se razlikuju u pravopisu jezika učenika, kao i za pisanje kraćih poziva, obaveštenja i dr.;

- steknu znanja iz jezika i o jeziku putem nastave gramatike, što će doprineti bržem razvijanju jezičke kompetencije;

- osposobe se za korišćenje jezičkih priručnika i dvojezičnih rečnika.

SADRŽAJI PROGRAMA

1. Češki jezik (jezička materija), **jezičko izražavanje** (veština slušanja, čitanja, pisanja, govorenja i govorne interakcije) i **tematika**.

1.1. Ishod nastave i kompetencije učenika na nivou **jezičkog izražavanja** (veština komunikacije) nastavlja korišćenje vežbi iz prethodnog razreda i uvođenje novih.

1.1.1. Veština slušanja (razumevanje govora). Učenik treba da:

- razume kraće dijaloge (do 7 replika - pitanja i odgovora), priče i pesme predviđene nastavnim programom, koje čuje uživo ili sa audio-vizuelnih zapisa;

- razume opšti sadržaj i izdvoji ključne informacije iz kraćih i prilagođenih tekstova posle 2 - 3 slušanja;

- razume i reaguje na odgovarajući način na usmene poruke u vezi sa ličnim iskustvom i sa aktivnostima na času (poziv na igru ili neku grupnu aktivnost, zapovest, uputstvo, događaj iz neposredne prošlosti, planovi za blisku budućnost, svakodnevne aktivnosti, želje i izbori itd.).

1.1.2. Veština čitanja. Učenik treba da:

- razume kraće tekstove (do 80 reči), koji sadrže veliki procenat poznatih jezičkih elemenata, strukturalnih i leksičkih, a čiji sadržaj je u skladu sa razvojnim i saznavnim karakteristikama, iskustvom i interesovanjima učenika;

- razume i adekvatno interpretira sadržaj ilustrovanih tekstova (stripove, TV program, raspored časova, bioskopski program, red vožnje, informacije na javnim mestima itd.) koristeći jezičke elemente predviđene nastavnim programom;

- može da izrazi utiske i osećanja o kratkom prilagođenom književnom tekstu (pesma, skraćena verzija priče, muzička pesma) koristeći verbalna i neverbalna sredstva izražavanja (crteži, modeliranje, gluma).

1.1.3. Veština pisanja. Učenik treba da:

- piše rečenice i kraće tekstove (do 50 reči) čiju koherentnost i koheziju postiže koristeći poznate jezičke elemente u vezi sa poznatim pisanim tekstom ili vizuelnim podsticajem;

- izdvaja ključne informacije i prepričava ono što je video, doživeo, čuo ili pročitao;

- koristi pisani kod za izražavanje sopstvenih potreba i interesovanja (šalje lične poruke, čestitke, koristi elektronsku poštu itd.).

1.1.4. Veština govorenja (usmeno izražavanje). Učenik treba da:

- usklađuje intonaciju, ritam i visinu glasa sa sopstvenom komunikativnom namerom i sa stepenom formalnosti govorne situacije;
- pored informacija o sebi i svom okruženju, opisuje u nekoliko rečenica poznatu radnju ili situaciju u sadašnjosti, prošlosti i budućnosti, koristeći poznate jezičke elemente (leksiku i morfosintaksičke strukture);
- prepričava i interpretira u nekoliko rečenica sadržaj pisanih, ilustrovanih i usmenih tekstova, na teme predviđene nastavnim programom, koristeći poznate jezičke elemente (leksiku i morfosintaksičke strukture);
- u nekoliko rečenica daje svoje mišljenje i izražava stavove (dopadanje i nedopadanje, itd.), koristeći poznate jezičke elemente (leksiku i morfosintaksičke strukture).

1.1.5. Govorna interakcija (uloga sagovornika). Učenik treba da:

- u stvarnim i simuliranim govornim situacijama sa sagovornicima razmenjuje iskaze u vezi sa kontekstom učionice, kao i o svim ostalim temama predviđenim nastavnim programom (uključujući i razmenu mišljenja i stavova prema stvarima, pojavama, koristeći poznate morfosintaksičke strukture i leksiku);
- učestvuje u komunikaciji i poštuje sociokulturne norme komunikacije (traži reč, ne prekida sagovornika, pažljivo sluša druge i dr.).

1.2. Ishod nastave i kompetencije učenika na nivou **jezičke materije**. Učenik treba da:

- prepoznaje i koristi gramatičke sadržaje predviđene nastavnim programom;
- poštuje osnovna pravila smislenog povezivanja rečenica u šire celine;
- koristi jezik u skladu sa nivoom formalnosti komunikativne situacije (npr. forme učtivosti);
- razume značaj upotrebe internacionalizama, primenjuje kompenzacione strategije, i to tako što: usmerava pažnju na ono što razume; pokušava da odgonetne značenje na osnovu konteksta i proverava pitajući nekog ko dobro zna (druga, nastavnika itd.); obraća pažnju na reči i izraze, koji se više puta ponavljaju, kao i na naslove i podnaslove u pisanim tekstovima; obraća pažnju na razne neverbalne elemente (gestovi, mimika, u usmenim tekstovima; ilustracije i drugi vizuelni elementi u pismenim tekstovima); razmišlja da li neka reč koju ne razume liči na neku koja postoji u maternjem jeziku; traži značenje u rečniku; pokušava da upotrebi poznatu reč približnog značenja umesto nepoznate (npr. *automobil* umesto *vozilo*); pokušava da zameni ili dopuni iskaz ili deo iskaza adekvatnim gestom ili mimikom; uz pomoć nastavnika kontinuirano radi na usvajanju i primeni opštih strategija učenja.

1.3. **Tematika** sadrži nekoliko tematskih oblasti:

- škola: zajedničke aktivnosti i interesovanja u školi i van nje (izlasci, dogovori, preuzimanje odgovornosti u dogovorenoj situaciji); novi nastavni predmeti; rad učenika u okviru slobodnih aktivnosti; služenje bibliotekom i medijatekom; upotreba informacija iz medija; služenje alatom u školskoj radionici; izleti; listovi za decu;

- porodica i blisko okruženje: dogovor i uzajamno poštovanje među članovima porodice, privatne proslave (rođendani, godišnjice i dr.);
- moj dom: priprema, organizacija, podela poslova; obaveze u kući; uređenje prostora u kom se živi, promene u sopstvenom kutku (poster, nove boje...);
- okruženje - grad i selo: razvijanje pozitivnog odnosa prema životnoj sredini i drugim živim bićima; održavanje čistoće; stambena naselja, kako stanujemo (kuća, zgrada, blok, naselje i dr.); tipični kvartovi u velikim gradovima (u Češkoj); zgrade u kojima se obavlja neka funkcija: opština, pozorište, muzej; fabrika, specijalizovana prodavnica; poljoprivredni radovi; kulturni spomenici u bližoj okolini; svakodnevni život: putovanje, bioskopska predstava; zoološki vrt; lična interesovanja učenika;
- ishrana: sličnosti i razlike sa ishranom u Češkoj i Srbiji;
- odeća, obuća: kupovina odeće i obuće (veličina, boje, moda, trendovi, stilovi);
- tradicija i običaji u češkoj kulturi (proslave, karnevali, manifestacije...); razvijanje kritičkog stava prema negativnim elementima vršnjačke kulture (netolerancija, agresivno ponašanje i sl.); aktuelne teme iz kulturne istorije Čeha;
- komunikativne funkcije su iste kao u prethodnom razredu, samo se usložnjavaju novim leksičkim i gramatičkim aspektima: pozdravljanje; predstavljanje sebe i drugih; identifikacija i imenovanje osoba, objekata, delova tela, životinja, boja, brojeva itd. (u vezi sa temama); razumevanje i davanje jednostavnih uputstava i komandi; postavljanje i odgovaranje na pitanja; molbe i izrazi zahvalnosti; primanje i davanje poziva za učešće u igri / grupnoj aktivnosti; izražavanje dopadanja / nedopadanja; izražavanje fizičkih senzacija i potreba; imenovanje aktivnosti (u vezi sa temama); iskazivanje prostornih odnosa i veličina; davanje i traženje informacija o sebi i drugima; traženje i davanje obaveštenja; opisivanje lica i predmeta; izricanje zabrane i reagovanje na zabranu; izražavanje pripadanja i posedovanja; traženje i davanje obaveštenja o vremenu na časovniku; skretanje pažnje; traženje mišljenja i izražavanje slaganja/ neslaganja; iskazivanje izvinjenja i opravdanja.

2. Češka književnost. Elementi nacionalne kulture (praznici, običaji, važni događaji)

Integrisanje nastave jezika sa nastavom književnosti i elementima nacionalne kulture omogućuje ostvarivanje efikasnih rezultata u svakoj od navedenih oblasti. U petom razredu osnovne škole već čitaju na češkom jeziku, te se usvajanje književnoumetničkih sadržaja, kao i elemenata nacionalne kulture, pored slušanja sprovodi i kroz čitanje na glas i u sebi. Tumačenje teksta ima za cilj sticanje sledećih kompetencija kod učenika:

- prepoznavanje rime, stiha i strofe u lirskoj pesmi;
- određivanje karakterističnih osobina, osećanja, izgleda i postupaka likova;
- uočavanje veze između događaja;
- razlikovanje pripovedanja od dijaloga i opisivanja;
- povezivanje naslova pročitanih književnih dela sa imenima autora tih dela;
- razlikovanje tipova književnog stvaralaštva (usmena i autorska književnost);

- razlikovanje osnovnih književnih rodova (lirike, epike i drame);
- prepoznavanje različitih oblika kazivanja u književnoumeničkom tekstu: naracija, deskripcija, dijalog i monolog.

Nastavni program *Češkog jezika sa elementima nacionalne kulture* je osmišljen tako da pozitivno odgovori na različite kriterijume i potrebe. Drugim rečima, program ima mnogostruku upotrebu i podrazumeva: učenje češkog jezika, književnosti i kulture, s tim što je fleksibilan u meri koja omogućava prilagođavanje različitim uslovima, doradivanje i proširivanje u zavisnosti od povratnih informacija iz prakse. Budući da sadržaj predmeta obuhvata češki jezik, književnost i elemente nacionalne kulture, korelacija ovih sadržaja može se iskoristiti kao prednost pri integrisanom tematskom planiranju u realizaciji razredne nastave, koje je prepušteno nastavniku.

Izbor sadržaja se prepušta nastavniku, a preporuka je da se sadržaji ovog dela nastavnog programa ostvare i kroz muziku i ples (slušanje čeških pesama, upoznavanje sa instrumentima, narodnim plesovima), crtane filmove, filmove, priče, bajke, legende, značajne ličnosti i događaje iz češke istorije, običaje i njihovo predstavljanje kako na času, tako i na školskim priredbama i sl. Na taj način učenici bi stekli i sledeće kompetencije:

- upoznavanje, čuvanje, razvijanje i poštovanje češkog nacionalnog i kulturnog identiteta na delima češke književnosti, pozorišne i filmske umetnosti, kao i drugih umetničkih ostvarenja;
- razvijanje poštovanja prema češkoj kulturnoj baštini i potrebe da se ona neguje i unapređuje;
- vaspitavanje u duhu mira, tolerancije, kulturnih odnosa i saradnje među ljudima;
- sticanje svesti o samom sebi i svom mestu u svetu sličnih i različitih, formiranje predstave o sopstvenom kulturnom identitetu, čime se u multinacionalnoj i multikonfesionalnoj sredini Srbije čuvaju prava i osobenosti manjina i njihov identitet;
- poznavanje čeških običaja vezanih za važne datume u životu pojedinca i kolektiva;
- poznavanje češke narodne nošnje;
- poznavanje geografskih pojmova (važni gradovi i turistički centri u Češkoj);
- poznavanje istorije i formiranja češkog naroda;
- poznavanje čeških folklornih pesama;
- poznavanje čeških folklornih plesova;
- poznavanje arhitekture (specifične kuće u češkim selima) i dr.

Preporučena lektira: - Zpívánky - filmy, texty, noty (S Pájou, Komáři se ženili, Holka Modrooká, Travička zelená); - Renata Frančiková - Říkadla pro nejmenší (Kolo, kolo mlýnský, Skákal pes přes oves, Á, BÉ, CÉ, DÉ kočka přede, Tiše děti, ježek spí); - Helena Zmatlíková - Dětem (v první části jsou verše pro nejmenší, ve druhé klasické pohádky K. J. Erbena i B. Němcové, ve třetí moderní pohádky českých autorů - Edvarda Petišly, Hany Doskočilové či Miloše Macourka); - Iva Maráková - Pranostiky a hry na celý rok; - Josef Václav Sládek - Dětem (Dětská poezie); - Časopisi - Sluníčko, Mateřídouška.

NAČIN OSTVARIVANJA PROGRAMA

- **Pristup.** U domenu književnosti cilj je da se učenik uvede u razumevanje književnog dela, što podrazumeva prepoznavanje i razlikovanje poetskog, proznog i dramskog teksta, razumevanje konstrukcije teksta, kao što su uvod, zaplet, rasplet.

U domenu nastavnog programa koji se fokusira na elemente nacionalne kulture, preporučuje se komparativni metod, kao pristup koji omogućava sagledavanje elemenata kulture u užem ili širem kontekstu.

Kad je reč o jeziku, primenjuje se komunikativno-interaktivna nastava, kao i u prethodnim razredima.

- **Učenici.** U nastavi češkog jezika sa elementima nacionalne kulture težište rada prenosi se na učenike: oni se tretiraju kao odgovorni, kreativni, aktivni učesnici u nastavnom procesu, koji svojim zalaganjem i radom treba da stiču i razvijaju jezička umenja, da usvajaju jezik i stečena znanja primenjuju u komunikaciji.

Kada je reč o književnosti i elementima nacionalne kulture, deca mogu da aktivno učestvuju u spontanom razgovoru na času ili sakupljanjem obaveštenja, istraživanjem i saznanjem od starijih članova porodice (posebno baka i deda) o nizu tema koje se tiču narodne tradicije.

- Nastavnik planira, vodi i organizuje nastavni proces (odabira sadržinu rada, leksiku, metode rada, oblik rada, tipove i broj vežbi i dr.), koordinira radom učenika kako bi se što uspešnije ostvarili postavljeni ciljevi. Nastavnik poštuje princip individualizacije u radu, s obzirom da je znanje jezika među učenicima veoma heterogeno i vežbe postavlja tako da svakom učeniku omogući što češće verbalne aktivnosti. Kada je reč o aktivnostima vezanim za sticanje znanja o elementima nacionalne kulture i književnosti, praktični vid nastave u ovom segmentu nastavnog programa podrazumeva aktivan dodir sa predmetima koji čine materijalnu komponentu tradicijske kulture, bilo da se izrađuju prema postojećem modelu, bilo da se sa njima upoznaje u autentičnom ambijentu.

U učionici se koristi ciljni jezik, a govor nastavnika prilagođen je znanju i uzrastu učenika. Nastavnik mora biti siguran da je shvaćeno značenje poruke uključujući njene kulturološke, vaspitne i socijalizirajuće elemente. Počev od petog razreda, očekuje se da nastavnik učenicima skreće pažnju i upućuje ih na značaj gramatičke preciznosti iskaza. Počev od petog razreda, nastavnik upućuje učenike na zakonitosti usmenog i pisanog koda i njihovog međusobnog odnosa. Svi gramatički sadržaji uvode se bez detaljnih gramatičkih objašnjenja, osim ukoliko učenici na njima ne insistiraju.

- **Nastavna sredstva:** visok nivo motivacije učenika nastavnik postiže upotrebom odgovarajućih audio-vizuelnih sredstava, kompakt-diskova, udžbenika i vežbanki, slika, fotografija, emisija, filmova i sl. Nastavnik mora da podstiče učenike da se i oni angažuju na prikupljanju nastavnih sredstava vezanih za temu koja se obrađuje (razglednice, čestitke, slike, članci iz novina i sl.). Kada je reč o podučavanju književnosti i elemenata nacionalne kulture, navedena je preporučena literatura, iako se izbor sadržaja u određenoj meri prepušta nastavniku;

- **Ocenjivanje:** Ostvaruje se kao sastavni deo procesa nastave i učenja, a ne kao izolovana aktivnost. Evaluacija treba da obezbedi napredovanje učenika u skladu sa operativnim zadacima i kvalitet i efikasnost nastave. Ocenjivanje se sprovodi sa akcentom na proveru postignuća, i savladanosti radi jačanja motivacije, a ne na učinjenim greškama. Ocenjuje se razumevanje govora, razumevanje kraćeg pisanog teksta, monološko i dijaloško usmeno i

pismeno izražavanje, usvojenost leksičkih sadržaja, usvojenost gramatičkih sadržaja (poznavanje se evaluira i ocenjuje na osnovu upotrebe u odgovarajućem komunikativnom kontekstu), pravopis, zalaganje na času, izrada domaćih zadataka i projekata (pojedinačnih i u paru). Načini provere moraju učenicima biti unapred poznati i usklađeni sa tipom vežbi koje su primenjivane na času.

- Tehnike:

- Veština čitanja: povezivanje glasova i slova; odgovaranje na jednostavna pitanja u vezi sa tekstom, tačno-netačno, višestruki izbor izvršavanje pročitanih uputstava i naredbi; uočavanje distinktivnih obeležja koja ukazuju na gramatičke specifičnosti (rod, broj, glagolsko vreme, lice i sl.);

- Veština pisanja: povezivanje glasova i slova; zamenjivanje pronalazjenje nedostajuće reči (upotpunjavanje niza, pronalazjenje "uljeza", osmosmerke, ukrštene reči i sl.); povezivanje kraćeg teksta i rečenica sa slikama/ilustracijama; popunjavanje formulara (prijava za kurs, pretplata na dečji časopis ili sl., nalepnice za putnu torbu i sl.); pisanje čestitki i razglednica; pisanje kraćih tekstova;

- Veština slušanja: reagovanje na komande nastavnika ili sa audio-zapisa; povezivanje zvučnog materijala sa ilustracijom; povezati pojmove u vežbanki, selektovati tačne i netačne izraze, utvrditi hronologiju i sl.;

- Veština govorenja: igre, pevanje u grupi, klasiranje i upoređivanje (po veličini, obliku, boji i dr.); pogađanje predmeta ili lica; "prevođenje" gesta u iskaz;

- Veština govorne i pisane interakcije: rešavanje "tekućih problema" u razredu, tj. dogovori u vezi sa aktivnostima; zajedničko pravljenje ilustrovanih materijala (albuma fotografija sa izleta ili proslava; plan nedeljnih aktivnosti sa izleta ili druženja i sl.); interaktivno učenje, spontani razgovor; rad u parovima, malim i velikim grupama (mini dijalozi, igra po ulogama i dr.);

- Transponovanje dečje književnosti u druge medije: igru, pesmu, dramski iskaz, likovni izraz i sl.

- Literatura:

- Mluvnice současné češtiny. 1, Jak se píše a jak se mluví / Václav Cvrček a kolektiv. Praha: Karolinum, 2010. - 353 str.

- Remediosová Helena, Do you want to speak Czech?: workbook, volume 1 = Wollen Sie Tschechisch sprechen?: Arbeitsbuch zum 1. Teil / Helena Remediosová, Elga Čechová, Harry Putz; [ilustrace Ivan Mraček-Jonáš]. - 2. vyd. - Liberec: H. Putz, 2001. - 224 str.

- M. Hádková, J. Línek, K. Vlasáková, Čeština jako cizí jazyk = Češki jezik kao strani jezik, Úroveň A1 = nivo A1, Univerzita Palackého v Olomouci Katedra bohemistiky Filozofické fakulty, podle "Společného evropského referenčního rámce pro jazyky. Jak se učíme jazykům, jak je vyučujeme a jak v jazycích hodnotíme" - vydání první, vydalo Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy České republiky / nakladatelství TAURIS, 2005. - 320 str.

- Koprivica Verica, Češko-srpski, srpsko-češki rečnik = Česko-srbský, srbsko-český slovník: [izgovor, gramatika] / [priredila] Verica Koprivica. - 1. izd. - Beograd: Agencija Matić, 2008 (Beograd: Demetra). - 540 str.; 20 cm. - (Nova edicija);

Jeníková Anna, Srpsko-češki, češko-srpski rečnik = Srbsko-český, česko-srbský slovník / vydalo nakladatelství LEDA spol. s.r.o. - vydání první, Voznice (Czech), 2002. - 592 str.

ČESKÝ JAZYK S PRVKY NÁRODNÍ KULTURY

CÍLE A ÚKOLY

Cílem výuky českého jazyka je to, aby žáci získali schopnost vyjadřovat se spisovným jazykem správně, a to jak v projevech ústních tak i písemných. Aby byli schopni interpretovat vybraná literární díla, divadelní hry, filmy a další umělecká díla týkající se českého kulturního dědictví.

Úkoly výuky českého jazyka jsou:

- probudit v dětech lásku k mateřskému jazyku, aby ho poznali ve všech jeho složkách;
- naučit se číst a psát na základě spisovné podoby českého jazyka;
- postupně a systematicky se seznamovat s pravopisem českého jazyka;
- získané vědomosti a dovednosti umět využít v různých situacích každodenního života (poslech, čtení, ústní a písemné projevy, interakce);
- v mluveném projevu ovládat zásady spisovné výslovnosti a jazykového projevu;
- učit se a procvičovat základy pravopisu, což je základem pro správný písemný projev v rámci přijatých jazykových struktur i slovní zásoby;
- utvářet zájem a vkus pro autentické, estetické hodnoty literárního umění;
- seznámit, uchovat, rozvíjet a respektovat vlastní národní a kulturní identitu za pomoci české literatury, divadla, filmu a jiných uměleckých děl;
- rozvíjet úctu ke svému kulturnímu dědictví a potřebu aby se ono chránilo a rozvíjelo;
- výchova v duchu míru, tolerance, dobrých mezilidských vztahů a spolupráce mezi lidmi;
- seznámit se s interkulturní komunikací.

PÁTÁ TŘÍDA

(2 hodiny týdně, 72 hodin ročně)

Cílem učebních osnov vyučovacího předmětu: český jazyk s elementy národní kultury je rozvoj odpovídajících **kompetencí** žáků.

- seznámí se s hmotnou a duchovní kulturou českého národa;
- rozpozná základní literární druhy, učí se vnímat jejich specifické znaky, žáci dospívají k takovým poznatkům a prožitkům, které mohou pozitivně ovlivnit jejich postoje a životní hodnotovou orientaci, učí se respektovat své kulturní dědictví;

- učí se základní literární druhy;
- odliší jednotlivé literární pojmy;
- čte literární texty, pozorně naslouchá čtení (audioorální metoda);
- stručně reprodukuje obsah literárního textu;
- seznámí se z nevýznamnějšími českými svátky a zvyky které se k nim vztahují;
- získá povědomí o sobě, o svém místě ve světě, pochopí význam českého jazyka jako prvku své národní identity, naučí se chránit si v multinacionálním a multikonfesionálním prostředí jako je Srbsko svou národní identitu;
- seznámí se zvyky v České Republice, které jsou spojeny s významnými daty v životě jednotlivce i kolektivu;
- seznámí se s českým lidovým krojem;
- seznámí se s zeměpisnými údaji (významná místa a turistická centra v České republice);
- seznámí se s českými dějinami;
- seznámí se s českými lidovými písněmi;
- seznámí se s českými lidovými tanci;
- seznámí se s architekturou (typické stavby českého venkova) atd.

ZADANÉ ÚKOLY

V rámci výuky *Českého jazyka s prvky národní kultury* v páté třídě základní školy, žák by měl:

- rozvíjí čtenářské a komunikační dovednosti, jeho slovní zásoba obsahuje zhruba 250-400 slov a nových výrazů;
- spojuje krátké věty do souvětí a užívá k tomu vhodné spojovací výrazy;
- i dále si zvyšuje své komunikační dovednosti, vytvoří a osvojí si pravidla vedení diskuse, zapojuje se aktivně do diskuse;
- koriguje gramatické a fonetické chyby, které se vyskytují pod vlivem mateřského jazyka;
- čte plynule a s porozuměním jednoduché texty různých žánrů (literárních, populárně vědeckých, publicistických - dětských časopisů), seznamuje se s kulturními prvky národa, který hovoří češtinou;
- správně aplikuje pravopisné a gramatické jevy ve složitějších písemných projevech, napíše vzkaz, pozdrav, vyplní správně jednoduché formuláře v tištěné podobě a podobně;

- pro vyjádření používá adekvátních gramatických struktur, lexikálních a jiných jazykových prostředků;
- naučí se pracovat s dvojjazyčným slovníkem.

NÁPLN' PROGRAMU

1. Český jazyk (jazyková látka), **jazykový výraz** (poslech, psaní, čtení hovor a hovorová interakce) a **tématika**.

1.1. Na výsledek výuky a dovednosti žáka na úrovni **jazykového projevu** (komunikační dovednost) navazuje cvičení správné výslovnosti nových jazykových tvarů. Opakování hlasových cvičení z minulého ročníku a zavedení nových.

1.1.1. Náslech (porozumí mluvenému projevu). Žák by měl:

- porozumí krátkým dialogům (do 7 replik, otázky a odpovědi), povídky a básničky, předepsané učebním plánem, reprodukuje obsah slyšeného projevu;
- porozumí obsahu slyšeného projevu a vybere z něj podstatné informace po 2 - 3 násleších;
- porozumí a adekvátně reaguje na jazykové sdělení v souvislosti s osobní zkušeností a činností ve třídě (výzva ke hře nebo skupinové činnosti, příkaz, návod, událost z blízké minulosti, plány do budoucna, každodenní činnost, přání, volby atd.).

1.1.2. Čtení. Žák by měl:

- porozumí kratšímu textu (do 80 slov), který obsahuje velké procento známých jazykových prvků, strukturálních a lexikálních, jejichž obsah je v souladu se stupněm rozvoje, zkušenosti a zájmu žáka;
- správně interpretuje obsah ilustrovaných textů (komiks, televizní program, rozvrh hodin, program kina, jízdní řád, informace na veřejných místech atd.) za pomoci jazykových prvků předepsaných učebním plánem;
- při četbě literárního textu vyjádří své pocity a dojmy (básen, kratší verze povídky, hudební skladba), za pomoci verbálních a neverbálních prostředků (kresby, modelování, hra).

1.1.3. Psaní. Žák by měl:

- píše věty a kratší texty (do 50 slov) jejichž soudržnosti dosáhne s použitím známých jazykových prvků;
- vyčlení základní informace a převypráví co viděl, zažil, slyšel nebo četl;
- používá lexikální a jiné jazykové prostředky (posílá zprávy, blahopřání, jak v tištěné tak v elektronické formě.).

1.1.4. Hovor (ústní projev). Žák by měl:

- správně dýchá a volí vhodné tempo řeči, v připravených i nepřipravených školních projevech;

- kromě informací o sobě a svém okolí, stručně popíše situaci v čase minulém, přítomném a budoucím, a při tom aplikuje znalosti osvojené v jazykové výchově (slovní zásoba a morfosyntaktická struktura);

- stručně interpretuje obsah psaných a ilustrovaných textů, podle učebních osnov, a při tom aplikuje znalosti osvojené v jazykové výchově (slovní zásoba a morfosyntaktická struktura);

- stručně vyjádří svůj názor (líbí se, nelíbí se, atd.), a při tom aplikuje znalosti osvojené v jazykové výchově (slovní zásoba a morfosyntaktická struktura).

1.1.5. Hovorová interakce (role partnera). Žák by měl:

- vyjadřuje se o současné a hypotetické situaci v minulosti, aktivně diskutuje na známé téma a vyjadřuje svůj názor (s použitím známé slovní zásoby a morfosyntaktické struktury);

- během rozhovoru respektuje společenské normy komunikace (hlásí se o slovo, neskáče druhému do řeči, pozorně naslouchá ostatním apod.).

1.2. Výsledky výuky žáků na úrovni **jazykové látky**. Žák by měl:

- ve svém projevu dbá na to, aby byl gramaticky a věcně správný;

- správně aplikuje gramatické a pravopisné jevy, spojuje krátké věty do souvětí a užívá k tomu vhodné spojovací výrazy;

- používá jazyk v souladu s komunikační situací (například formy zdvořilosti);

- chápe význam multikulturní výchovy, používá kompenzační strategii a to tak, že: věnuje pozornost tomu, čemu rozumí; snaží se najít význam na základě kontextu a přesnost si ověřit u toho kdo zná (spolužáka, učitele atd.); věnuje pozornost výrazům a frázím, které se stále opakují, jako jsou například titulky a podtitulky textech, věnuje pozornost neverbálním prostředkům (gesty a mimika v ústním projevu; ilustrace a druhé vizuální prostředky v písemném projevu); přemýšlí o tom, zda se výraz kterému nerozumí nepodobá nějakému výrazu v jeho mateřském jazyce; hledá jeho význam ve slovníku; pokouší se použít podobný výraz (například vůz místo automobil); pokusí se svůj projev doplnit, nebo nahradit adekvátním gestem nebo mimikou; za pomoci učitele dále rozvíjí své kompetence.

1.3. Tématické okruhy:

- škola: společné aktivity a zájmy ve škole a mimo ni (vycházky, přejímání odpovědnosti v dané situaci); nové učební předměty; mimoškolní aktivity; knihovna; informace z médií, náradí ve školní dílně, výlety, dětské časopisy;

- rodina a okolí: domluva a vzájemný respekt mezi členy rodiny, vzájemná úcta v rodině, rodinné oslavy (narozneniny, výročí atd.);

- můj domov: příprava, organizace a dělba práce; domácí povinnosti; uspořádání životního prostoru, změny ve vlastním pokoji (plakáty, nové barvy...);

- okolí - město a venkov: pozitivní vztah k životnímu prostředí a jiným živým bytostem; čištění; obytné prostory, jak bydlíme (byt, dům, sídliště, část města atd.); typické městské čtvrti ve velkých městech (v Česku); veřejné budovy: magistrát, divadlo, muzeum, továrna,

specializovaná prodejna; zemědělské práce; kulturní památky v okolí; každodenní život: cestování, kino; zoologická zahrada; osobní zájmy žáka;

- výživa: stravovací návyky v Česku a Srbsku;
- oděvy a obuv: nakupování oděvů a obuvi (velikost, moda, barvy, styl, trendy);
- tradice a zvyky v české kultuře (oslavy, karnevaly, manifestace...); rozvoj kritického postoje vůdči negativním jevům (nesnášenlivost, agresivní chování); aktuální témata z oblasti kulturních dějin Čechů;
- komunikační funkce jsou stejné jako v předchozím ročníku, jediné jsou obohaceny o nové lexikální a gramatické aspekty: pozdrav, představení, představení sebe a druhých (jméno, věk, bydliště) pojmenování a popis lidí, částí těla, jiných živých bytostí, objektů, místností, atd.. ve vztahu k jejich fyzickým vlastnostem (velikost, barva, tvar), ptát se a dávat informace o jiné osobě nebo předmětu, popsat polohu a místo, kde se nachází osoba nebo objekt; vyžádat si a dávat informace, vyžádat si a dávat povolení, poděkovat, omluvit se, přimout omluvu, dát jednoduché pokyny a příkazy, poprosit, zdvořile požádat, zakázat, vyjádřit své pocity a potřeby, vyjádřit sounáležitost, čísla a číslovky, zeptat se kolik je hodin); část dne, dny v týdnu, měsíce, roční období, popsat počasí spojené s ročním obdobím, vyjádřit schopnost / neschopnost, vyjádřit zálibu, odpor, poblahopřát (narozeniny, svátky atd.), dát návrh ke spolupráci, přijmout návrh, nabízet, přijmout nabízené.

2. Česká literatura. Prvky národní kultury (svátky, zvyky, významné události)

Integrace výuky jazyka s výukou literatury a prvky národní kultury nám dává možnost dosažení dobrých výsledků v každé jednotlivé oblasti. V páté třídě základní školy se žáci naučili číst česky, prvky národní kultury, naslechu, čtení nahlas a potichu. Interpretace textu mu dává možnost získat určité kompetence:

- v básni rozpozná literární pojmy, verš, rým;
- v literárním díle určí vlastnosti, pocity a jednání postav;
- identifikuje vztahy mezi událostmi;
- rozliší vyprávění od dialogu a popisu;
- spojí název literárního díla s jejím autorem;
- odliší vyjadřování v proze a ve verších (lyriku, epiku a drama);
- identifikuje různé formy žánru a vyjadřování: vyprávění, popis, dialog a monolog

Vyučovací předmět *Český jazyk s prvky národní kultury* je koncipován tak, aby vyhověl různým potřebám. Jinými slovy, program má vícenásobné použití, což znamená: výuku českého jazyka, literatury a kultury, s tím, že se přizpůsobuje různým podmínkám, vylepšuje a doplňuje, v závislosti na zpětnou vazbu. Vzhledem k tomu, že obsah výuky zahrnuje český jazyk, literaturu a prvky národní kultury, korelace těchto jednotlivých částí, se může využít při plánování integrální tématické výuky v hodině.

Výběr obsahu necháváme na učiteli, ale doporučuje se, aby se výuka této části učebních osnov realizovala prostřednictvím hudby a tance (poslech českých dětských písniček,

seznámení s hudebními nástroji, lidovými tanci), kreslené filmy, filmy, povídky, pohádky, pověsti, významné osobnosti a události z české minulosti, staré zvyky a jejich interpretace jak ve třídě tak i na školních besídkách. Tímto způsobem si žáci osvojí tyto kompetence:

- definují svou národní a kulturní identitu pomocí děl české literatury, divadelní a filmové tvorby a jiných uměleckých forem;
- rozvíjí úctu ke svému kulturnímu dědictví a potřebu aby se ono chránilo a rozvíjelo;
- rozvíjí smysl pro spravedlnost, solidaritu a toleranci;
- získá povědomí o sobě, o svém místě ve světě, pochopí význam českého jazyka jako prvku své národní identity, naučí se chránit si v multinacionálním a multikonfesionálním prostředí jako je Srbsko svou národní identitu;
- seznámí se se zvyky v České republice, které jsou spojeny s významnými daty v životě jednotlivce i kolektivu;
- seznámí se s českým lidovým krojem;
- seznámí se s zeměpisnými údaji (významná místa a turistická centra v České republice);
- seznámí se s českými dějinami;
- seznámí se s českými lidovými písněmi;
- seznámí se s českými lidovými tanci;
- seznámí se s architekturou (typické stavby českého venkova) atd.

Doporučená literatura: - Zpívánky - filmy, texty, noty (S Pájou, Komáři se ženili, Holka Modrooká, Travička zelená); - Renata Frančiková - Říkadla pro nejmenší (Kolo, kolo mlýnský, Skákal pes přes oves, Á, BÉ, CÉ, DÉ kočka přede, Tiše děti, ježek spí); - Helena Zmatlíková - Dětem (v první části jsou verše pro nejmenší, ve druhé klasické pohádky K. J. Erbena i B. Němcové, ve třetí moderní pohádky českých autorů - Edvarda Petišly, Hany Doskočilové či Miloše Macourka); - Iva Maráková - Pranostiky a hry na celý rok; - Josef Václav Sládek - Dětem (Dětská poezie); Doporučené časopisy - Sluníčko, Mateřídouška.

METODIKA VÝUKY

- **Metodika.** Sdělí své dojmy z přečteného literárního textu, rozliší poezii, prozu, drama, rozpozná základní literární druhy, úvod zápletku.

V oblasti vyučovacích osnov, které se soustředí na prvky národní kultury, se doporučuje komparativní metoda, zde jazykový materiál musíme neustále umisťovat v užší nebo širší kontext.

Ve výuce jazyka se uplatňuje komunikativně-interaktivní metoda, stejně tak, jako v předchozích ročnících.

- **Žáci.** Výuka českého jazyka s prvky národní kultury se zaměřuje především na žáky: žáci se považují za odpovědné, kreativní a aktivní účastníky ve vyučovacím procesu, kteří vynakládají značné úsilí pro získání jazykových znalostí a potom je aplikují v komunikaci.

Během výuky literatury s prvky národní kultury, se děti aktivně zapojují do rozhovoru v hodině, nebo schromaždují informace o celé řadě témat souvisejících s lidovou tradicí, zejména od starších členů své rodiny (prarodičů).

- **Vyučující.** plánuje, vede a organizuje vyučovací proces (výběr obsahu, lexiky, metody, druhu a počtu cvičení atd.), řídí práci žáků tak, aby mohli úspěšně zvládat učivo. Učitel zadává cvičení tak často, jak je potřeba, aby každý žák měl možnost si cvičit hovor, protože jedním tak se může kvalitně naučit jazyk. Učitel respektuje to, že znalost jazyka u žáků není na stejné úrovni a tak pracuje s žáky i jednotlivě. Co jde o aktivity vázané za výuku literatury a národní kultury, praktické metody v této části učebních osnov, zahrnuje kontakt s předměty, které tvoří významnou část lidové kultury, ať už jsou vyrobeny podle současných modelů, anebo se s nimi seznámíme v autentickém prostředí.

Ve třídě se používá cílový jazyk, a hovor učitele musí být přizpůsoben znalosti a věku žáků. Učitel musí mít jistotu, že žáci jeho výklad správně pochopili a to včetně jeho výchovných a socializačních prvků. Počínajíc od páté třídy, od učitele se očekává, že seznámí žáky s významem gramatické správnosti textu. Od páté třídy, učitel seznámí žáky s rovnocenností ústního a psaného kodu a jejich vzájemném vztahu..Tyto gramatické popisy se zavádí bez podrobného vysvětlení gramatiky, jediné jestli žák na vysvětlení netrvá.

- **Didaktické prostředky:** vysokou motivaci žáků učitel zvyšuje pomocí vhodných audio-vizuálních prostředků, CD, ilustrací v učebnicích, obrázků, fotografií, pořadů, filmů a podobně. Učitel by měl přimět žáky k tomu, aby se aktivně zapojili do shromažďování materiálů, které se vztahují k určité lekci (pohlednice, obrázky, články z novin atd.). Ve výuce literatury s prvky národní kultury, se doporučuje literatura i když výběr obsahu je do jisté míry ponechán na učiteli.

- **Hodnocení:** Hodnocení není oddělená činnost, ale nedílná součást výuky. Učitel se při veškerých činnostech cíleně zaměřuje také na rozvíjení a hodnocení klíčových kompetencí žáků. Hodnotí se komunikační kompetence, řečové dovednosti, slovní zásoba pravopis, pozornost v hodině, vypracování domácích úkolů a projektů, (jednotlivých nebo skupinových). Způsob ocenování musí žák znát předem, a musí být v souladu s cvičebními postupy v hodině.

- **Technika:**

- Čtení: v souvislosti s textem se zeptá i jednoduše odpoví na dotaz, dobře - špatně, výběr z více možností, provádí metodické pokyny a příkazy; určí základní charakteristiku která určuje gramatické kategorie (rod, číslo, slovesný čas atd.);

- Psaní: rozlišuje zvukovou a grafickou podobu slova; nahradí literární text jednoduchými výtvarnými technikami komixem nebo obrázkem, doplní text o chybějící část (doplní řadu, najde "vetřelce", křížovky, osmisměrky atd.); podle svých schopností ztvární obsah textu jednoduchými obrázky, ilustracemi; vyplní formulář/ přihláška na kurz, předplatné dětského časopisu, jmenovka na kufru/, psaní blahopřání a pohledů, psaní krátkých textů;

- Náslech: reaguje na příkazy učitele nebo z audio záznamu; seřadí ilustrace podle dějové posloupnosti, podle obzárkové osnovy vypráví jednoduchý příběh, pochopí obsah a smysl jednoduchého dialogu a nahrávky; v novém krátkém textu odvodí význam některých neznámých slovíček a slovních spojení za pomoci obrázků; stanoví chronologii;

- Hovor: hra, zpěv ve skupině, porovnání a třídění (podle velikosti, tvaru, barvy atd.) pozná předmět nebo osobu; "utvoří" z gesta výklad;

- Hovorová a písemná interakce: řešení "aktuálních otázek" ve třídě, respektive dohoda ohledně činnosti; společná práce s ilustrovanými materiály (fotoalba, fotografie z výletu nebo nějaké slavnosti, týdenní plán aktivit,); interaktivní učení, spontánní rozhovor, práce vedvojcích, malých a velikých skupinách (mini dialog, výměna rolí atd..);

- převedení dětské literatury do jiného media: tanec, zpěv, divadlo, výtvarná výchova.

- Literatura:

- Mluvnice současné češtiny. 1, Jak se píše a jak se mluví / Václav Cvrček a kolektiv. Praha: Karolinum, 2010. - 353 str.

- Remediosová Helena, Do you want to speak Czech?: workbook, volume 1 = Wollen Sie Tschechisch sprechen?: Arbeitsbuch zum 1. Teil / Helena Remediosová, Elga Čechová, Harry Putz; [ilustrace Ivan Mraček-Jonáš]. - 2. vyd. - Liberec: H. Putz, 2001. - 224 str.

- M. Hádková, J. Línek, K. Vlasáková, Čeština jako cizí jazyk, Úroveň A1, Univerzita Palackého v Olomouci Katedra bohemistiky Filozofické fakulty, podle "Společného evropského referenčního rámce pro jazyky. Jak se učíme jazykům, jak je vyučujeme a jak v jazycích hodnotíme" - vydání první, vydalo Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy České republiky / nakladatelství TAURIS, 2005. - 320 str.

- Koprivica Verica, Česko-srbský, srbsko-český slovník: [výslovnost, gramatika] / [autor] Verica Koprivica. - 1. vyd. - Bělehrad: Agentura Matić, 2008 (Bělehrad: Demetra). - 540 str.; 20 cm. - (Nova edicija)

Jeníková Anna, Srbsko-český, česko-srbský slovník / vydalo nakladatelství LEDA spol. s.r.o. - vydání první, Voznice (Czech), 2002. - 592 str.

ŠAH

Cilj i zadaci

Cilj nastave *šaha* jeste da učenici ovladaju osnovnim i naprednim zakonitostima i principima šahovske igre radi formiranja njihovih radnih sposobnosti, savesnosti, istrajnosti, upornosti, urednosti, radoznalosti, kreativnosti, originalnosti i spremnosti na saradnju uz uvažavanje tuđeg mišljenja i načela lepog ponašanja, da se kod učenika izgradi kultura rada, da se rad obavlja u određeno vreme u predviđenom radnom prostoru, kao i da se razvija svesna potreba da se započeti posao dovrši do kraja.

Zadaci nastave šaha su:

izgrađivanje interesovanja za šahovsku igru;

igranje šaha;

stimulisanje mašte, kreativnosti i radoznalosti tokom učenja šaha;

povezivanje znanja o šahu sa životnim situacijama;

izgrađivanje logičkog shvatanja šahovske igre kao osnove za logičko mišljenje;

osposobljavanje učenika da samostalno donose odluku kroz igranje šaha;

jačanje tolerancije na frustraciju kao bitnog faktora emocionalne inteligencije;
razvijanje svesti o sopstvenom napredovanju i jačanje motivacije za dalje učenje šaha.

Peti razred

Operativni zadaci

Učenici treba da se:

kroz veći broj zanimljivih i atraktivnih primera, koji se odnose na veštinu igranja šaha, zainteresuju za šahovsku igru;

kroz veći broj zadataka osposobe da samostalno donose odluke u toku šahovske igre.

SADRŽAJI PROGRAMA

UVOD (1+0)

Upoznavanje sa ciljevima i zadacima programa i načinom rada (posmatranje, vežbanje).

SREDIŠNJICA (5+10)

1. Privremene i trajne prednosti. Koncept i primeri: (1+2)

način realizacije trajnih prednosti;

način realizacije privremenih prednosti; faktor vremena.

2. Taktika u igri i njen značaj: (1+2)

realizacija prednosti u središnjici putem kombinatornih motiva;

utvrđivanje kroz primere iz prakse.

3. Kombinatorna igra kroz praktične primere. Napad na kralja: (2+4)

napad na zaostalog kralja u centru; otvaranje linija, uništavanje odbrane;

utvrđivanje kroz primere iz prakse;

velikani šaha: Adolf Andersen; njegov doprinos žrtvenom stilu igre. Andersenove partije: "besmrtna", "večito zelena";

napad na rokadni položaj kralja (žrtva na polju h7, itd.);

utvrđivanje kroz primere iz prakse i aktivno rešavanje zadataka;

napad pešacima pri suprotnosmernim rokadama;

utvrđivanje kroz primere iz prakse i aktivno rešavanje zadataka.

4. Poziciona igra sa primerima iz prakse (1+2):

koncept blokade;

utvrđivanje kroz primere iz prakse;

povoljna i nepovoljna izmena figura;

utvrđivanje kroz primere iz prakse.

ODIGRAVANJE PARTIJA (0+2)

Turnir učenika.

ZAVRŠNICA (2+4)

1. Način realizacije prednosti ili spasavanja iz teške situacije u završnici putem kombinatornih motiva: (1+2)

kombinacije u završnicama lakih figura;

kombinacije u završnicama lake figure sa topom;

kombinacije u pešačkim završnicama.

2. Primeri sa jednim pešakom na tabli: (1+2)

dama protiv pešaka; poseban slučaj: pešak na ivičnoj ili lovčevoj liniji;

top protiv pešaka;

"odbacivanje ramenom" protivničkog kralja;

skakač protiv pešaka;

poseban slučaj: ivični pešak.

TEORIJA OTVARANJA (2+3)

Ravnoteža u otvaranju. Osnovne teorijske varijante i njihova primena u praksi.

Otvorene igre:

Španska partija:

varijanta izmene (ideje za obe strane, osnovne teorijske varijante, poučna partija);

otvorena španka (ideje za obe strane, osnovne teorijske varijante, poučna partija);

praktična igra u tematskim varijantama;

klasični nastavci: Čigorinova i Brajerova varijanta (ideje za obe strane, osnovne teorijske varijante, poučna partija);

praktična igra u tematskim varijantama.

PRELAZAK IZ OTVARANJA U SREDIŠNJICU (2+2)

Narušavanje ravnoteže u otvaranju:

faktor vremena u otvaranju; značaj tempa;

igra na inicijativu; gambitna igra;

utvrđivanje kroz primere iz prakse;

velikani šaha: Pol Morfi; njegov značaj za borbu za inicijativu u otvaranju;

Morfijeve minijature (oko 20 poteza, klasični primeri) u kojima jedna strana brzo zahvata inicijativu i stiče odlučujuću prednost.

ODIGRAVANJE PARTIJA (0+3)

1. Turnir učenika (0+2).

2. Simultanka predmetnog nastavnika protiv učenika (0+1).

NAČIN OSTVARIVANJA PROGRAMA

Da bi se organizovala kvalitetna nastava, primerena potrebama i mogućnostima učenika petog razreda osnovne škole, neophodno je voditi računa o tri grupe osnovnih parametara:

Predmetni parametri

Sadržaji koji se proučavaju u okviru ovog predmeta deo su opšte šahovske kulture, koja afirmiše ovu drevnu igru kao društveno prihvatljiv model za sagledavanje životnih zakonitosti kroz simboliku šahovskog nadmetanja dveju suprotstavljenih strana. Trinaesti svetski prvak i možda i najveći šampion svih vremena Gari Kasparov govorio je o tome da su "kreativnost, imaginacija i intuicija nezamenljivi, baš kao i čvrst karakter, ali pobeda dolazi samo kroz borbu." Na taj način pregnuće i voljni momenat izbijaju u prvi plan, pružajući oslonac mladoj osobi koja se nalazi u delikatnoj životnoj fazi, u kojoj se od nje očekuje da odgovori zahtevima koje pred njega/nju postavlja školski sistem.

Proučavanje šaha trebalo bi da podstakne napredak logičkog mišljenja i sposobnosti generalizacije, a posebno je dragocena pouka legendarnog svetskog šampiona Emanuela Laskera, doktora filozofskih nauka, koji je naglašavao da putem šaha treba "podučavati o nezavisnom razmišljanju i prosuđivanju". Već pomenuto jačanje karaktera stvara neophodne preduslove za preuzimanje odgovornosti prilikom donošenja teških odluka pred koje nas stavljaju situacije koje nastaju tokom šahovske igre, ali i okolnosti koje donosi sam život. Gradi se i odnos prema greškama putem njihovog razumevanja i prihvatanja kao neizbežnih pratilaca nastojanja da se nešto postigne, ali i razvija navika da se uči i na sopstvenim i na tuđim greškama, i ulaže svestan napor da se one ne ponavljaju.

Nastavni parametri

Teorijska nastava iz šaha pruža skup fundamentalnih znanja koja predstavljaju nadgradnju onih koja su stečena tokom prve četiri godine učenja šaha. Kako je već oformljena baza osnovnih znanja, stiču se preduslovi za njihovu neposredniju primenu u praktičnim uslovima. Stoga, kad god je to moguće, predmetni nastavnik u ulozi moderatora treba da izdvoji dovoljno vremena za praktičnu nastavu u vidu rešavanja primera na demonstracionoj tabli i kroz testove, ali i kroz proigravanje u parovima. Na kraju svakog polugodišta predviđa se održavanje šahovskog turnira za učenike, koji će biti u prilici da tom prilikom zajedno sa svojim vršnjacima neposredno testiraju primenljivost stečenih znanja. Prelazak u više razrede podrazumeva i uzrast u kojem se može, uz povišen oprez i senzibilnost predmetnog nastavnika, raditi i na građenju tolerancije na frustraciju (koja je neminovan pratilac bilo kojeg oblika odmeravanja snaga, makar i u pažljivo kontrolisanim uslovima), kao jednog od osnova emocionalne inteligencije.

Parametri okruženja i ostali parametri

U zavisnosti od neposrednog okruženja u kojem se nalazi škola, poželjno je koristiti prednosti lokalnih resursa i negovati kontakte sa obližnjim šahovskim klubovima. Ukoliko postoje mogućnosti, prirodno je najmotivisanije uključiti u rad šahovske sekcije, organizovati gostovanja nekog od takmičarski aktivnih šahista iz neposrednog okruženja, uz mogućnost odigravanja simultanke protiv zainteresovanih učenika. Preporuka je da se na kraju školske godine, kao mogućnost da se sistematizuje i rekapitulira usvojeno znanje u ovom izbornom nastavnom predmetu, organizuje takmičenje među učenicima istog razreda, gde bi oni u uslovima odigravanja šahovskih partija, uz poštovanje turnirskih pravila, pokazali koja su znanja stekli tokom nastave.

Polazna opredeljenja pri koncipiranju programa šaha

Pri izradi programa šaha dominantnu ulogu imale su sledeće činjenice:

- osnovno obrazovanje je obavezno za celokupnu populaciju učenika;
- škola je dužna da, pored obaveznih izbornih nastavnih predmeta sa liste B, ponudi još najmanje četiri izborna predmeta sa liste V, za svaki razred, od kojih učenik bira jedan predmet, prema sklonostima, na početku školske godine;
- grupa učenika za realizaciju sadržaja programa nastavnog predmeta šah broji od 10 do 16 učenika.

4. UPUTSTVO ZA OSTVARIVANJE PROGRAMA, PREPORUČENE VRSTE AKTIVNOSTI I NAČINI OSTVARIVANJA PROGRAMA

Preporučene vrste aktivnosti u obrazovno-vaspitnom radu date su u nastavnim programima za svaki obavezni i izborni predmet u delu *Uputstvo za ostvarivanje programa*

5. PREPORUKE ZA PRIPREMU INDIVIDUALNOG OBRAZOVNOG PLANA ZA UČENIKE KOJIMA JE POTREBNA DODATNA OBRAZOVNA PODRŠKA

5.1. Individualni obrazovni plan za socijalno uskraćene učenike i učenike sa smetnjama u razvoju i invaliditetom

Individualni obrazovni plan se priprema za učenike kojima je usled socijalne uskraćenosti, smetnji u razvoju, invaliditeta, kasnijeg uključivanja u školovanje, nedovoljnog poznavanja jezika i drugih razloga potrebna dodatna obrazovna podrška. Cilj individualnog obrazovnog plana jeste postizanje optimalnog uključivanja takvih učenika u redovan obrazovno-vaspiti rad i njihovo osamostaljivanje u vršnjačkom kolektivu. Za svakog učenika pojedinačno, prema njegovim specifičnim potrebama i mogućnostima, priprema se prilagođen način obrazovanja koji obuhvata individualni obrazovni plan, program i način rada koji sadrže: 1) dnevni raspored aktivnosti časova nastave u odeljenju; 2) dnevni raspored rada sa licem koje pruža dodatnu podršku i učestalost te podrške; 3) ciljeve obrazovno-vaspiti rada; 4) posebne standarde postignuća i prilagođene standarde za pojedine ili sve predmete sa obrazloženjem za odstupanje; 5) program po predmetima, u kome je precizirano koji sadržaji se obrađuju u odeljenju, a koji u radu sa dodatnom podrškom; 6) individualizovan način rada nastavnika, izbor adekvatnih metoda i tehnika obrazovno-vaspiti rada. Individualni obrazovni plan donosi pedagoški kolegijum na predlog stručnog tima za inkluzivno obrazovanje. Tim za inkluzivno obrazovanje čine odeljenjski starešina i predmetni nastavnici, stručni saradnik škole, roditelj/staratelj, a po potrebi pedagoški asistent i stručnjak van škole, na predlog roditelja/staratelja. Roditelj/staratelj daje saglasnost za sprovođenje individualnog obrazovnog plana. Nastavnik pri planiranju svog rada u odeljenju usklađuje svoj plan sa individualnim obrazovnim planom učenika. Sprovođenje individualnih obrazovnih planova prati prosvetni savetnik.

5.2. Individualni obrazovni plan za učenike sa izuzetnim sposobnostima

Za učenike sa izuzetnim sposobnostima priprema se individualni obrazovni plan, program i način rada kojim se utvrđuje obogaćen način obrazovanja i vaspitanja koji sadrži: 1) dnevni raspored aktivnosti časova nastave u odeljenju; 2) dnevni raspored rada sa licem koje pruža dodatnu podršku i učestalost te podrške; 3) ciljeve obrazovno-vaspiti rada; 4) posebne standarde postignuća i prilagođene standarde za pojedine ili sve predmete sa obrazloženjem za odstupanje; 5) program po predmetima, precizirano koji sadržaji se obrađuju u odeljenju, a koji u radu sa dodatnom podrškom; 6) individualizovan način rada nastavnika, izbor adekvatnih metoda i tehnika obrazovno-vaspiti rada.

6. NAČIN PRILAGOĐAVANJA PROGRAMA

6.1. Način prilagođavanja programa predmeta od značaja za nacionalnu manjinu

U nastavi predmeta od značaja za nacionalnu manjinu (istorija, muzička kultura i likovna kultura) izučavaju se dodatni sadržaji koji se odnose na istorijsko i umetničko nasleđe određene manjine. Od nastavnika se očekuje da, u okvirima definisanog godišnjeg fonda časova, obrade i dodatne sadržaje, obezbeđujući ostvarivanje cilja predmeta, standarda postignuća učenika na sva tri nivoa i definisanih ishoda. Da bi se ovo postiglo veoma je važno planirati i realizovati nastavu na taj način da se sadržaji iz kulturno-istorijske baštine jedne manjine ne posmatraju i obrađuju izolovano, već da se povezuju i integrišu sa ostalim sadržajima programa koristeći svaku priliku da se desi učenje koje će kod učenika jačati njihov osećaj pripadnosti određenoj nacionalnoj manjini.

6.2. Način prilagođavanja programa za dvojezično obrazovanje

Škola, u skladu sa neophodnim uslovima za rad u dvojezičnoj nastavi i kvalifikovanim stručnim kadrom, određuje predmete, fond časova koji će se realizovati na stranom jeziku kao i način ostvarivanja nastave koja se odvija na stranom jeziku.

7. DRUGA PITANJA OD ZNAČAJA ZA OSTVARIVANJE NASTAVNIH PROGRAMA

7.1. Uputstvo za ostvarivanje slobodnih nastavnih aktivnosti

Slobodne nastavne aktivnosti škola planira Školskim programom i Godišnjim planom rada. One mogu biti iz prirodnih ili društvenih nauka, umetnosti i kulture, tehnike, kao i drugih oblasti u skladu sa interesovanjima učenika, prostornim i ljudskim resursima. Škola je u obavezi da učenicima ponudi listu od tri slobodne nastavne aktivnosti, a učenik obavezno bira jednu od njih i pohađa tokom cele školske godine. Slobodne nastavne aktivnosti realizuju se po programu koji priprema škola ili po programima koji su prethodno doneti kao izborni (npr. svakodnevni život u prošlosti, crtanje, slikanje, vajanje, čuvari prirode i sl.). Svrha ovih aktivnosti je osnaživanje učenika da prepoznaju svoja interesovanja i sposobnosti koje su važne za profesionalni razvoj i donošenje odluka za nastavak školovanja i zato učenici mogu svake godine birati različite slobodne nastavne aktivnosti. Nastavu treba tako organizovati da učenici imaju što više mogućnosti za aktivno učešće, za interakciju sa drugim učenicima, korišćenje različitih izvora informacija i savremenih tehnologija.

7.2. Uputstvo za ostvarivanje vannastavnih aktivnosti

Škola je u obavezi da svojim Školskim programom i Godišnjim planom rada predvidi različite programe vannastavnih aktivnosti u skladu sa interesovanjima učenika, resursima i prostornim mogućnostima. Pored organizacije izleta, ekskurzije, poseta izložbama i saradnje sa lokalnom samoupravom, učenicima treba ponuditi veći broj društvenih, tehničkih, humanitarnih, sportskih i kulturnih aktivnosti. Nastavnici, odeljenske starešine i stručni saradnici kroz svoj neposredni rad sa učenicima upoznaju ih sa ponudom vannastavnih aktivnosti, njihovim sadržajem, načinom rada i svrhom. Takođe, potrebno je da i roditelji budu upoznati sa ponudom škole i motivisani da njihova deca izaberu one aktivnosti koje im najviše odgovaraju.

Plan i program vannastavnih aktivnosti škola sama priprema u skladu sa iskazanim interesovanjima učenika i svojim mogućnostima. Izbor načina rada treba da bude u funkciji podsticanja aktivnog učešća učenika i njihove samostalnosti. Neke aktivnosti mogu biti tako organizovane da ih zajednički vode dva i više nastavnika (na primer: drama, pokret, muzika).

Učešće učenika u društvenim, tehničkim, humanitarnim, sportskim i kulturnim aktivnostima doprinosi mnogim važnim ishodima obrazovanja i vaspitanja, kao što su:

- zadovoljenje različitih obrazovnih potreba i interesovanja učenika;
- prepoznavanje profesionalnih sposobnosti i interesovanja, upoznavanje sa svetom rada;
- nadogradnja ishoda koji se ostvaruju u okviru redovne nastave i doprinos razvoju međupredmetnih ishoda;
- unapređivanje različitih sposobnosti (intelektualne, fizičke, kreativne, radne...);
- jačanje kapaciteta učenika za razlikovanje bezbednog od nebezbednog ponašanja i zaštitu od rizičnog ponašanja;
- podsticanje humanog i odgovornog odnosa prema sebi, drugima i okruženju, jačanje osetljivosti za one kojima je potrebna pomoć (npr. stari i bolesni);

- unapređivanje različitih vrsta pismenosti (jezičke, medijske, kulturne, naučne...);
- kultivisanje korišćenja slobodnog vremena;
- podsticanje interkulturalnog dijaloga;
- razumevanje koncepta inkluzije i jačanje osetljivosti za različitost;
- jačanje generacijskih veza između učenika različitih odeljenja bez kompetitivnosti;
- relaksacija, rasterećenje napetosti učenika, samoiskazivanje;
- jačanje veze sa lokalnom zajednicom;
- razvoj osećanja pripadnosti svojoj školskoj zajednici;
- podsticanje samostalnosti, proaktivnosti i preduzimljivost;
- priprema za rešavanje različitih životnih situacija;
- promocija škole i njenog identiteta.

Škola treba da nastoji da rezultati rada učenika u okviru vannastavnih aktivnosti postanu vidljivi kako u okviru škole tako i šire kao što su organizovanje predstava, izložbi, bazara, objavljivanje na sajtu, smotre stvaralaštva, sportski susreti i dr.